IOSEPHUS PEJŠKA C.SS.R.

IUS CANONICUM RELIGIOSORUM

Dr. IOSEPHUS PEJŠKA C.SS.R.

IUS CANONICUM RELIGIOSORUM

IUS CANONICUM RELIGIOSORUM

EXARAVIT

DR. IOSEPHUS PEJŠKA C.SS.R.
IURIS CANONICI IN COLLEGIO OBORISTENSI PROFESSOR

EDITIO TERTIA
POST PRIMAM ET ALTERAM
PRIVATIM PRO MANUSCRIPTO
IMPRESSAS

ALMA COLLEGE
348.35
LIBRARY
P359
Alma, California

Property of
CLgA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

FRIBURGI BRISGOVIAE MCMXXVII
HERDER & CO.
TYPOGRAPHI EDITORES PONTIFICII

37136

Opus cui titulus: „Ius Canonicum Religiosorum“ a P. Ios. Pejška C. SS. R. compositum et a duobus revisoribus recognitum imprimi potest, si ita iis, ad quos pertinet, vídebitur.

Pragae, die 26 martii 1927

Franciscus Mezirka, C. SS. R. Sup. Prov.

Imprimatur

Friburgi Brisgoviae, die 15 octobris 1927

Dr. **Sester**, Vic. Gen.

Omnia iura reservantur

Typis Herderianis Friburgi Brisgoviae
Printed in Germany

PRAEFATIO.

> Quintus Mucius dixit: turpe esse patritio et nobili et causas oranti, ius in quo versaretur, ignorare.
> (§ 43 fr. 2 Dig. l. 1, tit. 2.)

Pauca ante decennia durum erat scribere ius religiosorum adeo completum, ut omnes institutorum species respiceret, ipsorumque diversam condicionem iuridicam exhiberet. Leges quidem antiquae, quae de re nostra in iure decretalium exsistunt vel quas Concilium tridentinum de reformatione regularium tulerat, ad societates votorum sollemnium directe spectabant, quin Congregationes religiosas obligarent.

Quod principium tunc etiam canonistae retinuerunt, cum inde a saeculo XVI praeter Ordines regulares plurimae societates votorum simplicium oriri coeperunt. Eiusmodi Congregationes modernas iuri potius clericorum saecularium quam regularium subici doctores affirmabant.

Quem defectum primus supplere studuit Leo Papa XIII, evulgata celebri illa constitutione *„Conditae a Christo"* 8 dec. 1900 (A. S. S. 33, 341 sq.), in qua statum iuridicum exclusive earum societatum religiosarum delineat, quae vota simplicia profitentur, limitesque tutos ponit inter competentiam Episcopi dioecesani Superiorumque religiosorum.

Codex I. C. systema integrum legum exhibet, in quo legislator religiones dioecesanas ab illis quae sunt iuris pontificii, clericales a laicalibus, exemptas a non exemptis, votorum sollemnium Ordines a Congregationibus praecise distinguit singulorumque institutorum iura redigit atque decernit.

Nihilominus etiam post codificationem iuris religiosi fontes antiquiores plane negligere prorsus nefas esset. Quam plurima enim iuris capita, vi can. 6, 2^0—4^0, vim suam sensumque vel ex integro vel ex parte retinent, quem in iure antiquo secundum probatos interpretes habuerunt. Sunt praeterea canones, qui expresse ad instructiones provocant, Codice I. C. antiquiores, quae vim obligandi non amiserunt (cf. can. 589, § 1, can. 624).

Scientifica scribendi ratio strenue dictat, ut passim historicam evolutionem disciplinae canonicae depingamus, a priscis saeculis

ad nostra usque tempora continuando. Idcirco neque Gratiani decreta neque litteras Romanorum Pontificum decretales silentio praeterire licuit, quae, si legalem auctoritatem consideres, vim amiserunt quidem (can. 6, 1° et 6°), quod historicum vero momentum attinet, in dies a doctis magis aestimantur.

Erraret, qui notitiam iuris religiosi ex solis canonibus Codicis I. C. qui „De religiosis" inscribuntur (can. 487—672), hauriendam putaret. Etenim per omnes fere Codicis paginas dispositiones iuris inveniuntur, quae religiosis applicandae sunt. Exsistunt praeterea alia iuris pontificii documenta, extra Codicem I. C. vagantia, quae legum ecclesiasticarum valorem vere obtinent, videlicet: a) Sanctiones Pii Papae X adversus *modernismi* errores; b) *Normae,* secundum quas S. C. de Religiosis in novis religiosis Congregationibus approbandis procedere solet, die 6 mart. 1921 evulgatae (A. A. S. 13, 312 sq.; Appendix huius libri I); c) *Instructio seu elenchus quaestionum,* ad quas respondendum est a Moderatoribus seu Moderatricibus generalibus Institutorum vota simplicia profitentium in relatione ad S. Sedem, quinto quoque anno transmittenda, die 25 mart. 1922 (A. A. S. 14, 278 sq.; Appendix huius libri II); d) *Normae pro sacra praedicatione,* a S. C. Consist. 28 iunii 1917 editae (A. A. S. 9, 328 sq.).

Verum, si ius determinatae familiae religiosae usque ad unguem cognoscere cupias, constitutiones eiusdem vel regulas a Sede Apostolica approbatas necnon statuta capitularia, praeter fontes enumeratos, inspicias necesse est.

Quos hic indicavimus fontes, eos in exarando „Iure canonico religiosorum" adhibere oportuit quam attentissime.

Oboriste prope Pribram, in Bohemia, aestate 1927.

Auctor.

ORDO RERUM.

Pag.

Praefatio v

Liber I. Ius publicum sive sociale religionum.

Tit. I. *De natura status religiosi.*

Cap. 1. Status religiosi notio 1
Cap. 2. De essentia status religiosi 3
Cap. 3. De diversis religionum speciebus 5
Cap. 4. De nominibus institutorum religiosorum 10

Tit. II. *De religionum fundatione.*

Cap. 1. Actus praeparatorii fundationis 12
Cap. 2. Approbatio episcopalis 13
Cap. 3. Consensus praevius S. Sedis 14
Cap. 4. Effectus approbationis episcopalis 15
Cap. 5. De religionum fundatoribus 16

Tit. III. *De approbatione romana religionum.*

Cap. 1. Methodus quam S. Sedes observat 18
Cap. 2. Effectus approbationis pontificiae 19

Tit. IV. *De Regulis et Constitutionibus.*

Cap. 1. De usu verborum 20
Cap. 2. De approbatione romana constitutionum 21
Cap. 3. De regularum et constitutionum interpretatione . . . 23
Cap. 4. De regularum et constitutionum immutatione . . . 25
Cap. 5. De vi quam Codex I. C. in regulas et constitutiones exercet 26

Tit. V. *De privilegiis religiosorum.*

Cap. 1. Notio et species privilegiorum 27
Cap. 2. De privilegiorum communicatione 29
Cap. 3. De communicationis abrogatione. 31
Cap. 4. De privilegiorum interpretatione et usu 33
Cap. 5. De privilegiorum cessatione 35
Cap. 6. De privilegiorum confirmatione 38
Cap. 7. De privilegiis inspectioni episcopali exhibendis . . . 39

Tit. VI. *De privilegio exemptionis religionum.*

Cap. 1. De natura exemptionis 40
Cap. 2. De acquisitione privilegii exemptionis 43
Cap. 3. Historia privilegii exemptionis 45

Tit. VII. *De religiosis domibus.*

Cap. 1. Notio domus religiosae 49
Cap. 2. Beneplacitum S. Sedis 50
Cap. 3. Licentia Episcopi dioecesani 51
Cap. 4. De numero habitantium in domo religiosa 53

Pag.
Cap. 5. Legitimae fundationis effectus 54
Cap. 6. De domus religiosae immutatione 55

Tit. VIII. *De bonis temporalibus religionis.*

Cap. 1. De natura bonorum ecclesiasticorum 58
Cap. 2. De subiecto dominii bonorum ecclesiasticorum . . . 59
Cap. 3. De modis bona temporalia acquirendi 62
Cap. 4. De administratione bonorum 68
Cap. 5. De alienatione bonorum 70
Cap. 6. De debitis non contrahendis 73

Tit. IX. *De immutatione status religionis.*

Cap. 1. De religionis exstinctione 74
Cap. 2. De persecutione civili 75

Liber II. De statu personarum communi.

Tit. I. *De postulatu.*

Cap. 1. De iure eligendi sibi statum religiosum 78
Cap. 2. De impedimentis admissionis in religionem. . . . 80
Cap. 3. De munere Superiorum in admittendis postulantibus . . 83
Cap. 4. De documentis in examine postulantis necessariis . . 84
Cap. 5. De ratione vitae in postulatu 86

Tit. II. *De novitiatu.*

Cap. 1. De natura novitiatus 88
Cap. 2. De domo novitiatus 89
Cap. 3. De tempore novitiatus 90
Cap. 4. De regimine novitiatus 95
Cap. 5. De obligationibus novitiorum 97
Cap. 6. De iuribus et privilegiis novitiorum 100

Tit. III. *De professione religiosa.*

Cap. 1. De notione professionis religiosae 103
Cap. 2. De condicionibus validae professionis 105
Cap. 3. De professione temporaria 107
Cap. 4. De professione perpetua 109
Cap. 5. De effectibus iuridicis professionis religiosae . . . 110
Cap. 6. De convalidatione professionis invalidae 114
Cap. 7. De nullitatis professionis declaratione 115

Tit. IV. *De obligationibus religiosorum fundamentalibus*

Art. I. De studio evangelicae perfectionis 117
Cap. 1. De obligatione tendendi ad perfectionem 117
Cap. 2. De perfectionis neglectu 118
Art. II. De paupertate religiosa 119
Cap. 1. Notio voti paupertatis 119
Cap. 2. De rebus a voto paupertatis exceptis 122
Cap. 3. De dominio privato professorum 124
Cap. 4. De administratione bonorum privatorum religiosi . . 126
Cap. 5. De dispositione circa proprietatem 128
Cap. 6. De vita communi religiosorum 129
Cap. 7. De peccatis contra paupertatem deque sanctionibus poenalibus 132

Pag.
Art. III. De voto castitatis religiosae 135
Cap. unum. Notio et obligatio voti castitatis 135
Art. IV. De oboedientia religiosa 138
Cap. 1. De fundamentis oboedientiae religiosae 138
Cap. 2. De praeceptis Superiorum religiosorum 140
Cap. 3. De oboedientia praestanda a subditis 142
Art. V. De votis accessoriis 145
Cap. unum. De natura et valore voti accessorii 145
Art. VI. De regulis et constitutionibus 146
Cap. 1. De regularum et constitutionum observantia . . . 146
Cap. 2. De constitutionum violatione 148
Art. VII. De vestitu religioso 150
Cap. unum. De obligatione portandi habitum religiosum . . 150
Art. VIII. De clausura domus religiosae 152
Cap. 1. Leges ecclesiasticae de clausura 152
Cap. 2. De egressu e clausura 153
Cap. 3. De ingressu in clausuram 155
Cap. 4. De clausura monialium 157
Cap. 5. De munere ianitoris 159
Tit. V. *De studiis religiosorum.*
Cap. 1. De domibus studiorum 160
Cap. 2. De regimine domus studiorum 162
Cap. 3. De integritate studiorum 164
Cap. 4. De studiorum continuatione 167
Tit. VI. *De censura et prohibitione librorum.*
Art. I. De praevia librorum censura 169
Cap. 1. De libris censurae obnoxiis 169
Cap. 2. De Praelatis, quibus censura competit 170
Cap. 3. De munere censorum 172
Art. II. De prohibitione librorum 173
Cap. 1. De Superioribus, qui libros prohibent 173
Cap. 2. De facultate legendi libros prohibitos 174
Art. III. De abusu librorum prohibitorum 176
Cap. 1. De modis violandi legem 176
Cap. 2. De poenis in legis violatores 177
Tit. VII. *De modis egrediendi e religione.*
Cap. 1. De promotione religiosorum ad dignitates ecclesiasticas . 179
Cap. 2. De transitu ad aliam religionem 182
Cap. 3. De egressu e religione 184
Cap. 4. De apostasia et fuga 187
Cap. 5. De dimissione eorum qui vota temporaria nuncuparunt . 189
Cap. 6. De dimissione eorum qui vota perpetua nuncuparunt . . 191
Cap. 7. Effectus dimissionis professi a votis perpetuis . . . 195

Liber III. De regimine religionum.

Tit. I. *De Pontifice Romano eiusque curia.*
Cap. 1. De auctoritate Summi Pontificis in religiosos . . . 198
Cap. 2. De S. Congregatione negotiis religiosorum sodalium praeposita 201

Pag.
Cap. 3. De aliis dicasteriis romanis 202
Cap. 4. De modo adeundi Sedem Apostolicam 204
Cap. 5. De Procuratore generali religionis 206
Tit. II. *De Episcopo dioecesano.*
Cap. 1. Fundamentum iuris episcopalis in religiosos . . . 207
Cap. 2. De parochis sive vicariis religiosis 208
Cap. 3. Causae in iure Episcopo reservatae 209
Tit. III. *De Capitulis religiosorum.*
Cap. 1. De Capituli legitima institutione 215
Cap. 2. De Capituli auctoritate 217
Cap. 3. De Capitulo electivo 219
Cap. 4. De observandis et evitandis in electionibus . . . 224
Tit. IV. *De Superioribus religiosis.*
Cap. 1. De Superiorum nominibus 225
Cap. 2. De Superiorum institutione 228
Cap. 3. De potestatis Superiorum speciebus 229
Cap. 4. De generalibus Superiorum obligationibus 232
Cap. 5. De supremo Moderatore religionis 233
Cap. 6. De Superiore provinciali 236
Cap. 7. De Superiore locali 238
Cap. 8. De munere Visitatorum 239
Tit. V. *De potestate Superiorum coërcitiva.*
Cap. 1. De origine potestatis punitivae 242
Cap. 2. De foro iudiciali 244
Cap. 3. De poenis extraiudicialibus 247

Liber IV. De rebus sacris.

Tit. I. *De ecclesiis religiosorum.*
Cap. 1. De ecclesiae erectione 250
Cap. 2. De ecclesiae dedicatione 251
Cap. 3. De violatione ecclesiae eiusque reconciliatione . . . 254
Cap. 4. De altaribus 255
Cap. 5. De ecclesiae supellectili 256
Tit. II. *De oratoriis domus religiosae.*
Cap. 1. De oratoriorum institutione 258
Cap. 2. De oratoriis internis domus religiosae 260
Tit. III. *De sacrosancto Missae sacrificio.*
Cap. 1. De sacerdote Missam celebrante 262
Cap. 2. De admissione extraneorum ad celebrandam Missam . . 264
Cap. 3. De tempore Missae celebrandae 265
Cap. 4. De loco Missae celebrandae 266
Cap. 5. De privilegio altaris 268
Cap. 6. De Missarum stipendiis 270
Tit. IV. *De divino officio recitando.*
Cap. 1. De obligatione horarum canonicarum persolvendarum . 273
Cap. 2. De modis quibus obligatio relaxatur 275
Tit. V. *De verbi divini praedicatione.*
Cap. 1. De licentia praevia praedicandi 277
Cap. 2. De ratione qua facultas praedicandi confertur . . . 279

Pag.
Cap. 3. De iure et obligatione religiosorum praedicandi . . . 280
Cap. 4. De observandis ac evitandis a concionatoribus . . . 281
Tit. VI. *De sanctissima Eucharistia.*
Cap. 1. De custodia ss. Eucharistiae 283
Cap. 2. De s. communione 285
Cap. 3. De s. communione ad infirmos deferenda 288
Cap. 4. De expositione ss. Eucharistiae 290
Tit. VII. *De sacramento poenitentiae.*
Cap. 1. De iurisdictione sacramentali religiosorum 291
Cap. 2. De modo approbandi confessarios religiosos . . . 293
Cap. 3. De confessariis religiosorum virorum 295
Cap. 4. De absolutione religiosorum a casibus reservatis . . 296
Cap. 5. De confessariis religiosarum 298
Tit. VIII. *De sacramento ordinis.*
Cap. 1. De iure religiosorum suscipiendi ordines 302
Cap. 2. De ministro sacrae ordinationis 303
Cap. 3. De subiecto sacrae ordinationis 304
Cap. 4. De irregularitatibus aliisque impedimentis 306
Cap. 5. De adiunctis sacrae ordinationis 309
Tit. IX. *De sacramento matrimonii.*
Cap. 1. De assistentia religiosorum contractui matrimoniali . . 311
Cap. 2. De dispensatione ab impedimentis matrimonialibus . . 313
Tit. X. *De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum.*
Cap. 1. De cultu Sanctorum 317
Cap. 2. De Servorum Dei beatificatione et canonizatione . . 318
Cap. 3. De imaginibus sacris 320
Cap. 4. De sacris reliquiis 322
Tit. XI. *De piis fidelium associationibus.*
Cap. unum. De institutione ac regimine unionum 324
Tit. XII. *De sepultura ecclesiastica religiosorum.*
Cap. 1. De coemeteriis 327
Cap. 2. De sepultura religiosorum 329
Cap. 3. De sepultura electiva saecularium apud religiosos . . 331

Appendices.

I. Normae secundum quas Sacra Congregatio de Religiosis in novis religiosis Congregationibus approbandis procedere solet . . . 334
Cap. 1. De diversis gradibus approbationis religiosarum Congregationum 334
Cap. 2. De Congregationibus caute tantum aut nullo modo laudandis et approbandis 336
Cap. 3. De approbatione constitutionum 337
Cap. 4. De excludendis a textu constitutionum 338
Cap. 5. Generalia in constitutionibus requisita 339
Cap. 6. Specialia de titulo 339
II. Instructio seu elenchus quaestionum ad quas respondendum est a Moderatoribus seu Moderatricibus generalibus Institutorum vota simplicia profitentium in relatione ad S. Sedem quinto quoque anno transmittenda 340

Pag.
I. De personis 341
II. De rebus 343
III. De disciplina 345
III. Instructio de clausura monialium votorum sollemnium . . . 348
IV. Index facultatum quinquennalium quae Ordinariis dioeceseon a S. Congregatione Consistoriali tribuuntur, ab anno 1923 . . . 353
V. Facultates habituales Nuntiorum, Internuntiorum et Delegatorum Apostolicorum penes civitates seu nationes 355
Index rerum 357

STUDII ADMINICULA.

Acken, van, Bernard, S. J., Leitfaden des Ordenslebens für Laienbrüder, Paderbornae 1927.

Acta Apostolicae Sedis (A. A. S.) commentarium officiale, ab a. 1909.

Acta Sanctae Sedis (A. S. S.) in compendium opportune redacta et illustrata (ed. P. Marietti, Ios. Pennacchi, Vict. Piazzesi); a. 1904 periodicum opus authenticum declaratum est, sed a. 1909 commentario officiali S. Sedis locum cessit.

Alfonsus M. de Liguori, S., Theologia moralis (ed. Leonardi Gaudé). Romae, typographia Vaticana 1907.

Amort, E., Vetus disciplina canonica regularium et saecularium. Venetiis 1748.

Analecta Iuris Pontificii, dissertations sur divers sujets de droit canonique, liturgie et théologie. Romae ab a. 1855.

Angelus a SS. Corde Iesu, Carm. disc., Manuale iuris communis regularium et specialis Carmelitarum discalceatorum. Gandae 1899.

Appeltern, Victorius, ab, O. Cap., Compendium praelectionum iuris regularis Adm. R. P. Piati Montani. Ed. 2. Tornaci 1913.

Archiv für katholisches Kirchenrecht (Archiv f. k. KR.; ed. Ern. Moy de Sons, Frid. H. Vering, Franc. Heiner, Nic. Hilling). Moguntiae; ab a. 1857 Oeniponte, ab a. 1862 Moguntiae.

Arndt, Augustin, S. J., Die kirchlichen und weltlichen Rechtsbestimmungen für Orden und Kongregationen. Ed. 2. Paderbornae 1919.

— Katechismus des Ordenslebens für Schwesternkongregationen. Paderbornae 1925.

Bachofen, Aug., O. S. B., Compendium iuris regularium. Neo-Eboraci 1903.

Bannwart, Clem., cf. *Denzinger.*

Basilius, Magnus, S., Ὅροι κατὰ πλάτος, Regulae (55) fusius tractatae; Migne, P. G. 31, 890. Οἱ κατ' ἐπιτομὴν ὅροι, Regulae (313) brevius tractatae; Migne, P. G. 31, 1079. Alia S. Basilii pro religiosis opera, ἐπιτίμια praecipue et διατάξεις, spuria sunt.

Bastien, Dom Pierre O. S. B., Directoire canonique à l'usage des Congrégations à voeux simples. Ed. 3. Brugis 1923. — Editionem secundam in linguam germanicam vertit *Konrad Elfner O. S. B.* „Kirchenrechtliches Handbuch für die religiösen Genossenschaften mit einfachen Gelübden". Friburgi 1911.

Battandier, A., Guide canonique pour les constitutions des Instituts à voeux simples. Ed. 6. Parisiis 1923.

Bellarminus, Rob., B., De monachis (tractatus apologeticus), Opera omnia (ed. Iust. Fèvre) II (Parisiis 1870) 494 sq.

Benedictus, S., Regula, cum commentariis; Migne, P. L. 66, 215 sq.

Benedictus, Papa XIV, De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione. Bononiae 1734—1738.

— De synodo dioecesana, libri tredecim. Parmae 1764.

— Bullarium, tomi quattuor. Venetiis 1778 (tom. I opus authenticum est).

Beringer, Franc., S. J. — Steinen, P. Al. S. J., Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch. Ed. 15. Paderbornae 1921.

Biederlack, Ios., S. J., De iure regularium praelectiones. Oeniponte 1892.

Biederlack, Ios., S. J. — Führich Maxim., S. J., De religiosis. Oeniponte 1919.

Bizzarri, A., Card., Collectanea in usum Secretariae S. C. Ep. et Reg. Ed. 2. Romae 1885.

Blat, Fr. Albertus, O. P., Commentarium textus Codicis iuris canonici. De Personis. Ed. 2. Romae 1921.

Bonaventura, S., Expositio in regulam Fratrum Minorum. Opera omnia. Ed. Peltier XIV (Parisiis 1868) 556 sq.

Bondini, Al., De privilegio exemptionis. Romae 1919.

Bonifacius Papa VIII, Litterarum decretalium liber sextus: L. 3, tit. 14: De regularibus et transeuntibus ad religionem; 15: De voto et voti redemptione; 16: De statu regularium; 17: De religiosis domibus; 18: De capellis monachorum; L. 5, tit. 6: De excessibus praelatorum et subditorum; 7: De privilegiis.

Bouix, Dom., Tractatus de iure regularium. Ed. 2. Parisiis 1867.

Brandys, Maxim., O. F. M., Kirchliches Rechtsbuch für die Laiengenossenschaften. Ed. 2. Paderbornae 1920.

Brockie, cf. *Holsten.*

Bullarium, Magnum Romanum, Laertii Cherubini. Luxemburgi 1727–1740.

Clemens, Papa V, Litterae decretales, L. 3, tit. 9: De regularibus et transeuntibus ad religionem; 10: De statu monachorum vel canonicorum regularium; 11: De religiosis domibus ut episcopo sint subiectae. L. 5, tit. 6: De excessibus praelatorum; 7: De privilegiis et excessibus privilegiatorum.

Clemens, Papa VIII, Decretales litterae, ed. *Sentis Franc.* Friburgi Brisg. 1870. L. 3, tit. 17: De regularibus; 19: De statu regularium.

Columbanus, S., Regula monachorum; Migne, P. L. 80, 209.

Commentarium pro religiosis, publicatio mensilis, opera et studio missionariorum Filiorum Immaculati Cordis Beatae Mariae Virginis. Romae ab a. 1920.

Constitutiones monachorum Syrorum Maronitarum, O. S. Antonii Abbatis, Congregationis S. Isaiae Syriae nuncupatae, a Clemente XII, 17 ian. 1740 approbatae, Magn. Bull. Rom. XV 311 sq.

Creusen, J., S. J., Religieux et religieuses d'après le droit ecclésiastique. Ed. 3. Bruxellae 1924. — Cf. *Vermeersch.*

Decreta authentica Sacrae Congregationis Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositae, ab a. 1668 ad a. 1882. Ratisbonae 1883.

— — Congregationis Sacrorum Rituum, ex actis eiusdem collecta. Romae, tom. I—V: 1898—1901, VI: 1912.

Denzinger, Henr., S. J. — Bannwart Clem., S. J., Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Ed. 13. Friburgi Brisg. 1921.

Egger, Augustinus, Das neue Ordensrecht für die religiösen Genossenschaften mit einfachen Gelübden. Ergänzungen zu dem Kirchenrechtlichen Handbuch von Bastien-Elfner. Friburgi 1919.

Eisenhofer, cf. *Thalhofer.*

Elenchus quaestionum, ad quas respondendum est a Moderatoribus seu Moderatricibus generalibus Institutorum vota simplicia profitentium in relatione ad S. Sedem quinto quoque anno transmittenda; ex Secretaria S. C. Relig. 25 mart. 1922; A. A. S. 14, 278 sq.; Appendix huius libri II.

Elfner, cf. *Bastien.*

Extravagantes communes L. 3, tit. 8: De regularibus et transeuntibus ad religionem; 9: De religiosis domibus. L. 5, tit. 7: De privilegiis (cap. 1).

Fanfani, Ludov., O.P., De iure religiosorum. Augustae Taurinorum 1925.

Ferrari, Al. M., De statu religioso commentarium, ad usum praesertim Clericorum regularium S. Pauli. Ed. 2. Romae 1899.

Ferraris, Lucius, O. F. M., Prompta bibliotheca canonica etc.; Migne 1860—1861.
Ferreres, Joan. B., S. J., Las religiosas según la disciplina vigente. Ed. 5. Barcinone 1920.
Führich, Max, cf. *Biederlack-Führich.*
Girard, Paul Frédéric, Textes de droit romain. Ed. 3. Parisiis 1903.
Gratianus O. S. B., Decreta: Dist. 58; Causa 1, q. 2, can. 2 et 3; Causa 16, q. 1; Causa 17—20; Causa 27, q. 1 et 2.
Gregorius, Papa IX, Litterae decretales L. 1, tit. 33: De maioritate et oboedientia; L. 3, tit. 31: De regularibus et transeuntibus ad religionem; 32: De conversione coniugatorum; 33: De conversione infidelium; 34: De voto et voti redemptione; 35: De statu monachorum et canonicorum regularium; 36: De religiosis domibus ut episcopo sint subiectae; 37: De capellis monachorum et aliorum religiosorum; 50: Ne clerici vel monachi saecularibus negotiis se immisceant. L. 5, tit. 31: De excessibus praelatorum et subditorum; 33: De privilegiis et excessibus privilegiatorum.
Heimbucher, Maxim., Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche. Ed. 2. Paderbornae 1907.
Holsten, Lucas, Codex Regularum 1661; Migne, P. L. 103. Opus denuo edidit et continuavit *Brockie,* 6 vol. Augustae Vindel. 1759.
Jansen, Jos., O. M. I., Ordensrecht. Ed. 2. Paderbornae 1920.
Ioannes, Papa XXII, Extravagantes, tit. 7: De religiosis domibus; 14: De verborum significatione (5 capita de rebus franciscanis).
Iustinianus I, Imp., Codex repetitae praelectionis L. 1, tit. 2, l. 13 et 14; tit. 3, l. 38—40 44 47 54 55; Novella 5 cap. 1—5, Novella 123, cap. 33—44.
Kašpar, Karel, Dr., Právo řeholní, zvláštní otisk z ČKD 1924—1925.
Keusch, Dr. Karl, C. SS. R., Die Aszetik des hl. Alfons M. v. Liguori. Ed. 2—3. Paderbornae 1926.
Lehmkuhl, Aug., S. J., Theologia moralis. Ed. 10. Friburgi Brisgov. 1902.
Mallechich, Casparus, O. S. Pauli I Erem. Quadripartitum regularium (De privilegiis) opus posthumum. Viennae, Austriae 1708.
Mansi, Ioan. Dominicus, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio. Florentiae 1759—1798. Editio iterata et continuatio a *Huberto Welter,* Parisiis 1901—1902.
Micheletti, A. M., De Superiore communitatum religiosarum, manuale asceticum, canonicum ac regiminis. Romae 1911.
— Ius religiosorum. Taurini 1920.
Montalembert, Car., Les moines de l'occident. Parisiis 1860—1879, 7 vol.; versio germanica a *Brandes-Müller,* ed. 2, 1880—1885.
Nervegna, Ios., De iure practico regularium. Romae 1900.
Normae, secundum quas sacra Congregatio de Religiosis in novis religiosis Congregationibus approbandis procedere solet, evulgatae 6 mart. 1921; A.A.S. 13, 312 sq.; Appendix huius libri I.
Pena, Santamaría, Legislación eclesiástica acerca de los Religiosos y Religiosas. Matriti 1920.
Pennacchi, Ios., Commentaria in Constitutionem Apostolicae Sedis, qua censurae latae sententiae limitantur. Romae 1883.
Piatus Montanus, O. M. Cap. (Piatus Loiseaux de Mons), Praelectiones iuris regularis. Ed. 3. Tornaci 1907; cf. *Appeltern, Egger.*
Raus Ioann. B., C. SS. R., De sacrae oboedientiae virtute et voto secundum doctrinam divi Thomae et S. Alphonsi, iuxta Normas ac Codicem Iuris Canonici; Tractatus canonico-moralis. Lugduni 1923.
Ried-Brig, Theodorus, O. M. Cap., Manuale practicum iuris disciplinaris et criminalis regularium, ad usum F. Minorum Capuccinorum. Romae 1902.

Schäfer, Timotheus, O. M. Cap., Das Ordensrecht nach dem Codex Iuris Canonici. Monasterii 1923.
Scherer, Rudolf v., Handbuch des Kirchenrechts II (Graecii-Lipsiae 1898) 708 sq.
Segatori, R., Lo stato religioso. Dottrina, legislazione, storia. Taurini 1924.
Sentis, Franciscus, Clementis Papae VIII Decretales, quae vulgo nuncupantur Liber septimus decretalium Clementis VIII. Friburgi Brisgov. 1870; cf. *Clemens Papa VIII.*
Stadtmüller, R., O. P., Das neue Ordensrecht. Dülmen 1919.
Suarez, Franc., S. J., De virtute et statu religionis; Opera omnia ed. Vives, Parisiis 1856 sq.; tom. 15—16.
Tarani a Spalannis, Andreas, O. F. M., Manuale theoretico-practicum pro minoribus Poenitentiariis Apostolicis necnon pro aliis privilegiatis confessariis. Romae 1906.
Thalhofer, Valentin, — Eisenhofer, Ludwig, Handbuch der katholischen Liturgik. Ed. 2. Friburgi 1912.
Thomas Aqu., S., Summa theologica 2, 2, q. 179—189.
Thomassinus, Ludov., Orat., Vetus et nova Ecclesiae disciplina. Venetiis 1773; De vita monastica I, l. 3, cap. 12 sq.
Vermeersch, Artur, S. J., De religiosis Institutis et personis. Ed. 4. Brugis 1909—1910.
Vermeersch, Artur, S. J. — Creusen, I., S. J., Epitome Iuris canonici cum commentariis I (1927), ed. 3, II et III (1925), ed. 2.
Vidal, Petrus, S. J., cf. *Wernz.*
Wernz, Franc. Xav., S. J., Ius decretalium. Ed. 2. Romae 1905—1913.
Wernz, Franc. Xav., S. J. — Vidal, Petrus, S. J., Ius canonicum, ad Codicis normam exactum; exstant II (1923) et V (1925); tomum III, qui ius religiosorum tradit, quotidie e prelo exspectamus.

LIBER PRIMUS.
IUS PUBLICUM SIVE SOCIALE RELIGIONUM.

Conspectus. Iuris publici et socialis denominatione eam disciplinae canonicae partem intelligimus, cuius subiectum proximum et directum ipsa societas religiosa seu persona moralis est. Quapropter in articulis qui sequuntur ea iuris religiosi elementa considerabimus, quibus religio constat et ita naturam societatis religiosae optime instructae sortitur[1].

Praemissis notionibus communibus status religiosi in se spectati, de *fundatione* societatis religiosae disseremus, nec non de novi instituti *approbatione* canonica, de *regulis et constitutionibus* familiae, de *privilegiis* religiosorum generatim deque *exemptione* in specie, de *domorum* fundatione, de *bonis temporalibus,* demum de religionis *exstinctione* vel *suppressione.*

TITULUS I.
De natura status religiosi.

Cap. 1. Status religiosi notio.

Codex I. C. ius religiosorum hisce inaugurat verbis: „Status religiosus seu stabilis in communi vivendi modus, quo fideles, praeter communia praecepta, evangelica quoque consilia servanda per vota obedientiae, castitatis et paupertatis suscipiunt . . ." (can. 487), „atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt" (can. 488, 1°), tamquam „ad perfectionem sui status" (can. 593). Quae definitio ea continet, sine quibus status religiosus canonice exsistere nequit.

1. **Stabilitas.** Terminus „stabilis in communi vivendi modus" (can. 487) rationem vivendi firmam significat, in morali quadam obligatione fundatam, ita ut de facili mutabilis non sit, nisi causa

[1] Secundum illud *Iustiniani:* „Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat. Privatum, quod ad singulorum utilitatem" (§ 4 Inst. l. 1, tit. 1).

extrinseca supervenerit. Status religiosus proinde in alumno religioso intentionem vitae perfectionis, quam semel ingressus est, derelinquendae omnino excludit.

Profundum verbi „status" sensum S. Thomas[1] his verbis exprimit: „Sed solum id videtur ad statum hominis pertinere, quod respicit obligationem personae hominis, prout scilicet aliquis est *sui juris* vel *alieni;* et hoc non ex aliqua causa levi, vel de facili mutabili, sed ex aliquo permanente: et hoc est quod pertinet ad rationem libertatis vel servitutis. Unde status pertinet proprie ad libertatem vel servitutem sive in spiritualibus sive in civilibus."

Vox illa „in communi" necessitatem indicat a solo iure ecclesiastico constitutam. Nam ex rei natura vitae perfectae exercitium absque sociis in solitudine quoque institui posset, at vero disciplina Ecclesiae hodierna aliam praeter communem seu coenobiticam vitae rationem legitimam non agnoscit.

2. **Sodales.** Soli „fideles" statum perfectionis amplectendi ius obtinent, seu „quilibet catholicus, qui nullo legitimo detineatur impedimento" (can. 538). Ideo can. 544, § 1 ab iis, qui religioni nomen dare intendunt, testimonium recepti baptismatis receptaeque confirmationis postulat. Nulla utique ratione gratiarum Christi recipiendarum capax est, qui per baptismi ianuam in Ecclesiam nondum est ingressus (can. 87), neque in extraordinaria consiliorum evangelicorum semita aliquid proficeret, qui legi divinae, omnes stricte obliganti, prius sese submittere negligeret.

3. **Finis.** Religio fidelium numerum continet „ad divinae caritatis perfectionem tendentium"[2]. Can. 488, 1^0 tamquam scopum vitae religiosae „evangelicam perfectionem" indicat. Perfectio caritatis finem primarium religionis constituit, quatenus a fine secundario differt, et omnibus familiis religiosis communis est. Verum quidem est perfectionem christianam necessario ex omnium virtutum cumulo coalescere; attamen a veritate non aberrat qui affirmat in una *divina caritate* vitam perfectam consolidari.

Quod ita S. Thomas probat: „Respondeo dicendum, quod unumquodque dicitur esse perfectum, in quantum attingit proprium finem, qui est ultima rei perfectio. Caritas autem est quae unit nos Deo, qui est ultimus finis humanae mentis, quia qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo, ut dicitur 1 Ioan. 4, 16. Et ideo secundum caritatem attenditur perfectio christianae vitae."[3]

Optime in definitione vox „tendere" posita est, quia vita religiosa non requirit statum perfectionis exercendae, sed acquirendae dumtaxat. Hoc unum religiosis officium incumbit, ut sedulam et continuam operam navent perfectae caritatis assequendae.

---

[1] S. theol. 2, 2, q. 183, a. 1.

[2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 1.

[3] S. theol. 2, 2, q. 184, a. 1.

Ita S. Thomas[1] docet: „Manifestum est autem, quod illi, qui operatur ad finem, non ex necessitate convenit quod iam assecutus sit finem, sed requiritur, quod per aliquam viam tendat ad finem. Et ideo ille qui statum religionis assumit, non tenetur habere perfectam caritatem, sed tenetur ad hoc tendere et operam dare, ut habeat caritatem perfectam."

4. **Media.** Fideles in saeculo viventes aeque utique ac religiosi mandato illo Christi Domini obtemperare iubentur ut perfecti sint. Saeculares vero homines ad perfectissimam caritatem tendere per mandatorum dumtaxat divinorum observantiam tenentur, dum religiosi ad eandem caritatem praeter legis communis oboedientiam *consiliorum* quoque exercitio pervenire debent. Secundum communem doctorum persuasionem tria consilia evangelica totidem obstacula removent, quae hominem in via salutis turbant. Sunt vero: concupiscentia oculorum, quam paupertas coërcet; carnis stimulus, cui castitas opponitur; vitae superbia, quam oboedientia vincit[2]. Si vero positive considerantur, tria consilia securam iis parant semitam, qui christianis virtutibus perfecte imbui cupiunt[3].

5. **Approbatio.** Religiosae vitae ratio, ut eam legitime atque secure fideles amplecti queant, „a legitima ecclesiastica auctoritate approbata" (can. 488, 1°) sit oportet. Societas, quae legitimae auctoritatis approbatione caret, neque personae moralis rationem habet (can. 100, § 1) neque nomen religionis meretur (can. 488, 1°); qua de causa „vota publica" (can. 488, 1°) nemini nuncupare licet nisi in societate publice commendata. Et quidem religionem noviter inventam loci Ordinarius approbat pro dioecesi (can. 492, § 1), dum solius S. Sedis sit pro universo orbe familiam eiusque vitae rationem in constitutionibus delineatam confirmare.

Quae approbatio ecclesiastica actus intellectus est, quo S. Sedes vel Episcopus iudicium authenticum fert de instituti honestate atque eius aptitudine asseclis suis ad perfectionis christianae viam tuto monstrandam. Simul cum iudicio intellectus Superior per actum voluntatis tribuit licentiam, ut secundum constitutiones comprobatas domus religiosae erigi possint, quin deinceps nova investigatione de honestate familiae pro singulis fundationibus opus sit.

Cap. 2. De essentia status religiosi.

Ut societas religiosa iuridice integra exsistat, certas quasdam dotes prae se ferre debet, quarum defectus causa est, cur ipsi

---

[1] L. c. q. 186, a. 2.

[2] *S. Thomas,* op. cit. 1, 2, q. 108, a. 4; 2, 2, q. 186, a. 7.

[3] *Bellarminus* in tractatu apologetico De monachis cap. 2 ait: „Tradimus enim Deo nos totos, quando tradimus animam, corpus et res externas, nihil enim habemus aliud" (opera omnia [ed. Fèvre] II 507).

societati nomen verae religionis a iure denegetur et consequenter, qui familiae eiusmodi nomen dederint, religiosi sensu pleno non sint. Nulli sane dubio doctrina illa subest quae affirmat Christum Dominum auctorem esse vitae religiosae, quatenus ipse prima fundamenta status perfectionis iecerit, quibus Ecclesia paulatim alias aedificii partes superstruxerit. Condiciones itaque illae, quas ius ecclesiasticum essentiales declarat pro quacumque familia religiosa legitime instituenda, aliae iuris divini sunt et immutabiles, aliae iure humano ecclesiastico innituntur.

1. **Necessaria ex iure divino.** a) *Tria vota religiosa,* voluntariae scilicet paupertatis, perfectae castitatis humilisque oboedientiae alicui Superiori praestandae. Necesse quidem non est, ut in professione mentio de singulis tribus votis fiat in individuo: at vero rem quod attinet, consilia evangelica ab invicem separari nequeunt quin substantia status religiosi vitietur. Quare illa societas, in qua sodales religiosorum vivendi rationem imitantur quidem, sed tria vota non emittunt, „non est proprie religio, nec eius sodales nomine religiosorum proprie designantur" (can. 673, § 1), e. g. Congregatio Oratorii a S. Philippo Neri († 1595) fundata.

b) *Publica votorum professio.* Ad statum religiosum satis non est privatis votis sese obstringere, sed vota debent esse publica (can. 488, 1°), i. e. nomine Ecclesiae a legitimo Superiore suscepta, secus alumnus statum religiosum non acquirit, v. g. in Congr. Missionis sive Lazaristarum.

c) *Obligationis susceptae perpetuitas.* Ipsa status religiosi natura dictat, ut professus intentionem firmam nutriat nunquam a vitae electae ratione recedendi. Quae mens si deficit, „stabilis" vivendi modus secundum definitionem supra expositam non verificatur (can. 487). Necessitas vero huius perpetuitatis eo sensu intelligi nequit, ut quaedam societates, in quibus vota dumtaxat temporaria a professis emittantur, ob defectum votorum perpetuorum verae religiones non sint, dummodo propositum exsistat, tam in societate quam in subiectis, tempore elapso vota renovandi (can. 488, 1°).

2. **Necessaria ex iure ecclesiastico.** a) *Formalis approbatio ecclesiastica.* Primis decem Ecclesiae saeculis nulla vestigia inveniuntur documentorum, ex quibus conici liceret inventores variarum vitae religiosae formarum praevium ecclesiasticorum praesulum assensum quaesivisse. Satis tunc temporis erat vitam consiliorum iuxta maiorum exempla instituere, videntibus Episcopis taciteque consentientibus. Quae generalis et implicita licentia secundum ius vigens minime sufficit, ita ut societas iura personae moralis collegialis non acquirat, neque organismo Ecclesiae inserta esse censeatur, nisi Summus Pontifex vel saltem Epi-

scopus eam per formale decretum expresse approbaverit (can. 99 et 100).

b) *Coenobitica ratio vitae.* Quis dubitare audeat quin eremitae illi aegyptiaci saeculi quarti veri fuerint religiosi? Castitatem etenim perfectam paupertatemque rigidam exercuerant quamquam solitariam ducebant vitam. Difficultas tantummodo moveri posset circa oboedientiam, quia non habebant cui sese submitterent. At vero, historia expresse docet anachoretas Patriarchae alexandrino tamquam „pharaoni ecclesiastico" obtemperavisse[1]. Simili modo religiosi hodierni, qui indultum exclaustrationis impetraverint, interim Episcopo loci vi etiam voti oboedientiae subiciuntur (can. 639). Quo casu excepto, Ecclesia aliam vitae religiosae formam publice non agnoscit quam coenobiticam, ubi scilicet multi in communi a saeculo separati, Superioribus legitime deputatis subditi, secundum certas constitutiones vivunt.

c) *Expressa votorum emissio.* Ius decretalium certos indicat casus, in quibus novitius tacite et implicite vota emisisse praesumebatur[2]. Nunc vero temporis, spreta quacumque tacita professione, ius canonicum expressam dumtaxat professionem agnoscit (can. 572, § 1, 5°).

d) *Professio certi instituti.* Hanc rem a Christo inter consilia comprehensam non fuisse probatione non indiget. Ius vero quo nunc utimur postulat, ut quisquis se votis religiosis obligare velit, id in certa faciat familia religiosa, quacum contractum init de mutuis iuribus atque obligationibus, eodem modo immutabilem, quo vota ipsa perpetua sunt.

3. **Accidentalia.** Praeter proprietates enumeratas, quas divina vel ecclesiastica lex dictat, aliae ad essentiam vitae religiosae minime pertinent. Ita v. g. votorum sollemnitas inter notas status religiosi essentiales enumerari nequit, immo erronea est opinio societates votorum sollemnium altiorem perfectionis gradum obtinere vel maioris meriti coram Deo esse quam religiones, quae vota simplicia dumtaxat profitentur. Similiter neque certa et determinata regula observanda neque vestium qualitas neque rigor clausurae naturam status religiosi afficit.

Cap. 3. De diversis religionum speciebus.

Salva status perfectionis essentia, saeculorum decursu in Ecclesia latina plurimae ortae sunt societates religiosae, quae eiusdem generis species diversas constituunt. Quamquam omne ni-

[1] Introductio in Reg. S. Basilii (Migne, P. G. 31, 1079).
[2] Cap. 4, 8, 22, X l. 3, tit. 31.

mium nocivum est, tamen fecunditas haec non solum non improbanda, sed etiam magna laude digna esse videtur. S. Bernardo auctore[1] religionum multiplicitas eximiam addit pulchritudinem Ecclesiae tamquam Christi sponsae, quae „in vestitu deaurato, circumdata varietate" procedit, fidelibusque occasionem praebet eligendi sibi viam perfectionis viribus uniuscuiusque et idoneitati consonam atque diversis postulantium inclinationibus individuis minime contrariam. Praeterea variis Ecclesiae necessitatibus optime provisum est, cum singulae religiones diversis negotiis piis, societati ecclesiasticae summopere utilibus operam dent[2].

Orthodoxi orientales in longa serie criminum, quae Ecclesiae latinae obiciunt, varietatem quoque regularum, vestium, finium, rigoris enumerant, utpote rem spiritui Christi inimicam. Pseudosynodus Pistoiae adunata a. 1786 has calumnias contra statum religiosum evomuit: „multiplicationem Ordinum ac diversitatem naturaliter inferre perturbationem et confusionem, regulariumque fundatores, Ordines addentes Ordinibus, reformationes reformationibus, nihil aliud effecisse quam primariam mali causam magis magisque dilatare"[3]. Quare synodus consilium dat, ut unus dumtaxat Ordo in Ecclesia retineatur, ille prae ceteris S. Benedicti[4].

Discrimen inter tot religiosas familias exsistens, e pluribus capitibus enascitur:

1. **E fine secundario.** Fini primario seu essentiali, qui in perfectione caritatis consistit et omnibus religiosis est communis, singulae familiae finem aliquem specificum seu secundarium adiciunt. Qui esse potest:

a) *Vita contemplativa,* quae proxime accedit ad finem primarium vitae religiosae, ita quidem ut eius sectatores, reiectis curis saecularibus, divinarum rerum contemplationi principaliter et data opera vacent. Sunt vero anachoretae antiqui et monachales Ordines.

b) *Vita activa,* quae ad dilectionem proximi directe spectat, probandam scilicet per opera caritatis vel spiritualia vel temporalia. Huiusmodi sunt societates, quae salutem animarum promovendam, aegrotorum curam, captivorum redemptionem, iuventutis educationem pro scopo habent.

c) *Vita mixta,* quae ex contemplativa et activa coalescit, quatenus societatis alumni ea media, quae ad propriam sanctificationem adhibent, cum spirituali animarum cura apte coniungunt. Eo modo vitam instituunt: canonici regulares, clerici regulares, fratres mendicantes et modernae Congregationes sacerdotales.

---

[1] Apologia cap. 3; Migne, P. L. 182, 901.

[2] Diversitatem religionum defendit *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 188, a. 1. — *Bellarminus,* De monachis cap. 3; Opera omnia II 508.

[3] *Denzinger* n. 1582. [4] Op. cit. n. 1584.

Quaestionem de relativa praeeminentia trium finium S. Thomas[1] hoc modo solvit: „Sic ergo dicendum est quod opus vitae activae est duplex: unum quidem quod ex plenitudine contemplationis derivatur, sicut doctrina et praedicatio. . . . Et hoc praefertur simplici contemplationi. Sicut enim maius est illuminare quam lucere solum, ita maius est contemplata aliis tradere quam solum contemplari. Aliud autem opus est activae vitae, quod totaliter consistit in occupatione exteriore, sicut eleemosynas dare, hospites recipere et alia huiusmodi, quae sunt minora operibus contemplationis, nisi forte casu necessitatis. . . . Sic ergo summum gradum in religionibus tenent quae ordinantur ad docendum et praedicandum. . . . Secundum autem gradum tenent illae quae ordinantur ad contemplationem. Tertius est earum quae occupantur circa exteriores actiones."

2. **E varietate negotiorum.** a) *Religiones clericales,* quarum scilicet sodales maiore ex parte sacerdotio augentur (can. 488, 4⁰) ideoque clericorum muneribus incumbunt. Quibus religiones *laicales* opponuntur.

Religionum clericalium species sunt: 1. *Canonici regulares:* a SS. Salvatore seu lateranenses (ab anno 1059), Praemonstratenses (a S. Norberto in vitam vocati 1121), Cruciferi Belgae (ab a. 1261), Crucigeri cum rubea stella (a B. Agnete boh. 1235). — 2. *Clerici regulares:* Somasci (a S. Hieron. Aemil. 1528), Theatini (a S. Caietano a Tiene 1524), Barnabitae seu Paulani (a S. Antonio M. Zaccharia 1530), Societas Jesu (a S. Ignatio a Loyola 1540). — 3. *Congregationes religiosae:* Passionistae (a. S. Paulo a Cruce 1725), SS. Redemptoris (a S. Alfonso 1732 fundata, a Benedicto XIV a. 1749 aprobata), Assumptionistae (a Ios. Mauritio de Alzon 1844), alii. Oratorianos necnon Lazaristas religiosos proprie tales non esse, propter defectum notae essentialis, supra iam probavimus.

b) *Religiones monasticae,* quae alumnis votorum sollemnium constantes ex proprio instituto solitudini vacant, choro publico dediti sunt cultusque divini splendidioris curam gerunt.

Monachis adnumerantur: Basiliani (a S. Basilio M. † 379) et Antoniani (Maronitae uniti in montibus Libanon, a S. Antonio aegypt. † 356 nomen sibi elegerunt), Benedictini (a. S. Benedicto † 543), Camaldulenses (a S. Romualdo † 1027), Vallombrosani (a S. Ioanne Gualberto † 1073), Cistercienses (a S. Roberto 1098, a S. Bernardo † 1153 etiam Bernardini appellati), Carthusiani (a S. Brunone a. 1084).

c) *Religiones mendicantes,* quas regula vetat mobilia vel immobilia in communi possidere ita ut incerta mendicitate per quaestum publicum victum necessarium conquirant.

Mendicantibus Syn. tridentina[2] dispensando permisit, ut communitati bona immobilia possidere licitum esset, exceptis Fratribus Minoribus de observantia et Capuccinis. Abhinc distinguimus: 1. Mend. proprios, qui rigorem paupertatis genuinae observant; 2. Mend. improprios, qui tridentina facultate utuntur; 3. Mend. similitudinarios, qui scilicet privilegia dumtaxat (non onera) mendicantium participant, e. g. Cistercienses et Theatini.

Sunt autem de numero mendicantium: Franciscani (a S. Franc. de Assisi † 1226), Dominicani (a S. Dominico † 1221), Carmelitae (a S. Ioanne a Cruce et S. Theresia a. 1568 reformati), Eremitae S. Augustini (ab Alexandro IV

[1] S. theol. 2, 2, q. 188, a. 6 c.

[2] Sess. 25, cap. 3 de reg. et mon.

1256 e pluribus societatibus eremiticis in unum collecti), Servitae (a septem nobilibus Florentinis 1233), Trinitarii (a S. Ioanne de Matha et S. Felice de Valois 1198), Mercedarii (a S. Petro de Nolasco et S. Raymundo de Pennaforte 1235), Capuccini (a Matthaeo de Baschi 1526).

d) *Religiones scholares,* quae iuventutis christianae educationi sedulo incumbunt.

Ad hanc speciem religionum praecipue adnumerantur: Piaristae (Clerici regulares scholarum piarum, a S. Josepho a Calasanza 1598); Congr. doctrinae christianae (a S. Ioanne de la Salle 1681); aliae societates sacrarum virginum, e. g. Ursulinae, Virgines Anglicae, Franciscanae Tertiariae, Salesianae.

e) *Religiones pro missionibus exteris,* v. g. Claretini, seu Filii Immac. Cordis Mariae, ab A. M. Claret a. 1849; Patres Albi (Pères Blancs) a card. Lavigerie a. 1868; Societas Verbi Divini, ab Arnoldo Janssen a. 1875; Salvatoriani, a. 1881 fundati.

f) *Religiones militares,* pro liberanda armisque physicis tuenda Terra Sancta contra Turcas olim fundatae. Sunt: Templarii (1118—1312), Ioannitae (Hospitalares militiae Ordinis S. Ioannis Bapt., inde ab anno 1118, qui et Melitenses audiunt), Equites Teutonici (initium sumpserunt anno 1190 hoc titulo: Fratres Teutonici ecclesiae S. Mariae Hierosolymitanae), et minores quaedam societates, praesertim in Hispania (S. Iacobi de Compostela, Calatravae, Alcantarae).

g) *Religiones hospitales,* quae in propriis domibus aegrotis sine mercede assistunt, necessitatibus eorum, constitutionibus ita dictantibus, ex eleemosynis providendo, quas ipsi religiosi colligunt.

Familiae huius generis praecipuae sunt: Fratres de misericordia (Frères de la charité, Fate bene fratelli), a S. Ioanne de Deo, inde ab anno 1540; Sorores caritatis (Filles de la charité), a S. Vincentio de Paula et Louisa de Marillac 1634; Clerici regulares infirmis ministrantes, a S. Camillo de Lellis 1584, qui et Camilliani vel Patres agonizantes appellari solent.

3. **E caractere regiminis:** a) *Monasteria sui iuris.* Ita in can. 488, 2° domus religiosae appellantur, quae extra muros proprios praeter Rom. Pontificem alium Superiorem non habent. Quem vivendi modum omnes observant, qui praeceptis S. Basilii vel S. Benedicti reguntur. Ad morum tamen depravationem meliore cum effectu coërcendam, plura monasteria autocephala vinculis strictioribus sese coniunxerunt. Ita monasterium Clugny sub abbate Odone (a. 927—941) caput factum est associationis latissimae atque centrum reformationis [1]. Eundem finem sibi praefixerunt monachi Benedictini abbatiae St. Germain des Prés Parisiis, qui Maurini vocantur, a Gregorio XV a. 1621 approbati. Aliae uniones huiusmodi sunt: Subiacensis, Coelestinorum (a Petro Murrone 1264), Silvestrinorum (inde ab anno 1231), Olivetanorum (1318), Montis Cassinensis (1503).

[1] Cap. 7 X l. 3, tit. 35; Conc. trid. sess. 25, cap. 8 de reg. et mon.

Quae uniones monasteriorum sui iuris Congregationes monasticae vocantur (can. 488, 2°). Praesides harum Congregationum plenam et supremam iurisdictionem in subditos sec. can. 502 minime obtinent, sed eorum auctoritas ad certa duntaxat capita limitatur, sec. can. 501, § 3. Inter Congregationes monasticas nunc Beuronensis eminet (a. 1884 approb.), postquam Abbas monasterii S. Anselmi in Urbe nomen *Abbatis primatis* (can. 501, § 3) a Leone XIII sortitus est[1]. Qui omnibus Congregationibus benedictinis praest iusque obtinet visitandi ubique relationemque quinquennalem postulandi de statu Congregationum particularium[2].

b) *Religiones hierarchice ordinatae.* Ab exordiis Ordinum mendicantium saec. 12 familiae religiosae recentiores in unum corpus organicum ita coalescunt, ut plura monasteria unam provinciam constituant tamquam corpus morale et iuridicum altioris ordinis (can. 488, 6°) sub speciali praelato (can. 488, 8°); supremam vero potestatem gubernativam in provincias, domos atque sodales unus Superior generalis exercet, secundum can. 502, dum potestas legislativa apud Capitulum generale sit.

4. **E privilegio exemptionis.** Ratione subiectionis notabile exsistit discrimen inter familias a iurisdictione ordinaria Episcopi exemptas et eas quae privilegio exemptionis praeditae non sunt.

5. **E votorum sollemnitate.** Sunt religiones, quarum alumni saltem post plurium annorum decursum votis *sollemnibus* se divino servitio consecrant, dum in aliis familiis religiosis tam vota temporaria quam perpetua *simplicia* maneant.

Quae votorum divisio scriptoribus non paucis ansam praebuit investigandi, quaenam sit proprie intrinseca atque ultima ratio hujus differentiae, seu quid immediate et proxime sollemnitatem votorum causet.[3] Certum est id quod votum sollemne simplici superaddat, voti essentiam non attingere, cum extra omnem controversiam sit votum simplex substantialem voti religiosi rationem perfecte obtinere.

a) Sane refutatione non indiget opinio quae asserit voti sollemnitatem in *ritibus* externis seu in caeremoniis sitam esse; apparatus enim externus in substantiam actus eiusque naturam nullatenus influit.

b) Alii sollemnitatem votorum in certis effectibus externis, praesertim in irritatione actuum (can. 579) conspiciunt. At vero, quaestio, quam solvere conamur, intrinsecum valorem voti respicit, qui ab effectibus externis toto caelo differt.

c) Neque in medium proferre iuvat dictum Bonifatii VIII: „quod voti sollemnitas ex sola constitutione Ecclesiae est inventa[4]“, quam sententiam can. 1308, § 2 repetit. Constitutio siquidem ecclesiastica, quin intrinsecam naturam voti sollemnis causet, eam potius supponit.

---

[1] Const. „Summum“ 12 iul. 1893; A. S. S. 26, 371.

[2] S. C. Ep. et Reg. 16 sept. 1893; A. S. S. 26, 743.

[3] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 88, a. 7; *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 7, l. 2, cap. 5 et 6; *Vermeersch,* De relig. Inst. II, supplem. II; *Wernz,* Ius decr. III, n. 654; *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 498; *Prümmer,* Ius regul. spec. q. 5; *Biederlack-Führich,* De relig. 160.

[4] Cap. un. in VI l. 3, tit. 15.

d) Una restat profunda solidaque sententia divi Thomae[1], cui adhaeremus: „Huiusmodi sollemnitas pertinet non solum ad homines, sed ad Deum, in quantum habet aliquam spiritualem consecrationem et benedictionem, cuius Deus auctor est, etsi homo sit minister." Mens S. Doctoris haec est: Eadem ratione qua res Deo *consecrata* difficilius usui profano restituitur quam ea quae meram *benedictionem* sortita est, e. g. ecclesia, ita firmius divino servitio se consecrat qui sollemnia vota emittit quam professus simpliciter. Lehmkuhl[2] hisce verbis rem demonstrat: „Axioma est apud iuris peritos rem vero sensu consecratam ex eo irrevocabiliter Deo esse devotam humanisque usibus subtractam, ita ut sine sacrilegio in profanos usus converti non possit: quare ne diruta quidem ecclesia eius locus eiusve materia profanis usibus cedit. Multo minor multoque minus tenax est rei solum benedictae aut tantum in Ecclesiae dominium transmissae sanctitas. Haec nimirum dimissione quadam ex usibus divinis ad profanos usus redire potest. Simili modo igitur ille, qui solis votis simplicibus Deo sese devovit, ex hoc statu dimissus, quamquam ipse se dimittere nequit, atque ita ex sua parte aeque firmiter se Deo donavit, Deo sacratus esse desinit. At qui sollemnibus votis Deo consecratus est, ita ligatus est in materia votorum, ut tum ex parte sua, tum ex parte Ecclesiae per se irrevocabiliter Deo devinctus sit."

Vox „irrevocabiliter" ne, quaeso, nimis absolute intelligatur. Affirmat quidem S. Thomas[3]: „Et ideo in voto sollemnizato per professionem religionis non potest per Ecclesiam dispensari"; attamen post Codicem I. C. promulgatum ligamen votorum sollemnium antiquam indissolubilitatem, si quae exsistebat, notabili ex parte amisit. Ita e. g., si quis legitime ab Ordine ad Congregationem religiosam transit, eius vota sollemnia eo ipso exstinguuntur (can. 636). Porro saecularizati tam a votis sollemnibus quam simplicibus solvuntur (can. 640, § 1, 2°), atque in dimissione religiosorum, qui vota perpetua nuncuparunt, eadem methodus observanda praescribitur pro votis sollemnibus atque simplicibus (can. 654—672). „Quapropter haec firmitatis nota in notione professionis sollemnis aut omnino eliminanda aut saltem modificanda erit."[4]

Cap. 4. De nominibus institutorum religiosorum.

Quia familiae religiosae maiorem vel minorem iurium mensuram sortiuntur, in Codice I. C. diligentissime quaedam denominationes taxative adhibentur, ne iurium confusioni via pateat. Clavem securam ad dubia huiusmodi tuto solvenda can. 488 praebet. Sunt autem religiosarum societatum atque personarum nomina haec:

1. **Nomina societatum.** a) *Institutum religiosum* (can. 587, § 4), *familia religiosa;* quibus designantur generice societates omnes, in quibus sodales vivendi rationem religiosorum imitantur, tribus votis religiosis obstricti.

b) *Religio;* denominatio haec vi can. 488, 1°, qui antiquiorem usum loquendi correxit, omnibus et solis familiis convenit, quae notis substantialibus vitae religiosae praeditae sunt, quae scilicet

---

[1] S. theol. 2, 2, q. 88, a. 7 ad 1.
[2] Theol. mor. n. 500. [3] L. c. a. 11.
[4] *Biederlack-Führich,* De relig. 164.

per approbationem ab auctoritate ecclesiastica canonice erectae, secundum certas normas scriptas vivunt votaque publica emittunt.

c) *Ordo;* quo nomine instituta votorum sollemnium dumtaxat appellamus (can. 488, 2°), ita ut tertius Ordo saecularium nonnisi propter suam ad primum et secundum Ordinem relationem tertius appelletur.

Tertius Ordo eorum, qui in saeculo per familias dispersi vivunt, ad statum religiosum sensu canonico computari nequit. Sunt vero religiones votorum simplicium, mulierum praecipue, quae regulam tertii Ordinis in communi profitentur, aegrotis gratis inserviunt vel scholas aliave instituta iuventuti educandae dirigunt. Tertium Ordinem habent Dominicani, Franciscani, Carmelitae, Praemonstratenses, Servitae.

d) *Congregatio monastica;* est unio monasteriorum sui iuris seu autocephalorum, eo praecipue fine inita, ut in Ordine tutius disciplina illaesa servetur [1].

e) *Congregatio religiosa;* quae significatio nonnisi religioni votorum simplicium competit, sive perpetua illa sint sive temporaria. Genuinus proinde conceptus Congregationis religiosae alienus est omnino a voce Ordinis, comprehenditur vero nomine religionis [2].

f) *Religio iuris pontificii;* ea est, quam Pontifex iam approbavit, saltem inchoative per laudis decretum. Secus societas *iuris dioecesani* esse pergit [3].

g) *Religio clericalis;* vocatur hoc nomine ea religio, quae maiore ex parte e clericis constituitur, ita ut a regimine societatis laici excludantur. In casu contrario religio *laicalis* est.

h) *Religio exempta;* ea tantum sic appellatur quae a iurisdictione Ordinarii loci subducta est, atque directe S. Sedi subiecta, exceptis nonnullis, in quibus exempti quoque Episcopo subduntur.

2. **Nomina personarum.** a) *Religiosus;* ille sic appellatur, qui saltem per vota temporaria alicui religioni (sensu supra exposito) nomen dederit (can. 488, 7°). *Novitii* proinde in rigore iuris religiosi non sunt, at in favorabilibus eodem modo quo privilegia professorum participant (can. 567, § 1), etiam nomine religiosorum ornari possunt;

b) *Regularis;* alumnus Ordinis religiosi est (can. 488, 7°), in quo vota sollemnia emittuntur;

---

[1] Cf. supra cap. 3, n. 3.

[2] Ante Codicem I. C. religiones votorum simplicium saepenumero „Congregationes saeculares" appellari consueverunt, quod cum terminologia can. 488 conciliari nequit.

[3] Subiectionem domus religiosae sub Episcopo non esse signum institutum iuris dioecesani esse, S. C. de Relig. declaravit die 24 nov. 1925; A. A. S. 18, 14.

c) *Monachus;* nomen (can. 491) alumnis Ordinum antiquorum proprium est, qui vitam contemplativam atque solitariam ducere consueverunt, ut sunt Basiliani, Benedictini;

d) *Monialis;* alumna est societatis votorum sollemnium, dum religiosa votorum simplicium *soror* vocetur [1].

Nota. De usu practico titulorum haec regula observanda est: In actibus publicis, quae iuridicum valorem obtinent, familiae religiosae propriis ut supra titulis denominandae sunt; in vulgari vero usu instituta etiam voce minus propria appellari possunt, dummodo fraus vitetur.

TITULUS II.

De religionum fundatione.

Cap. 1. Actus praeparatorii fundationis.

1. **Mens Ecclesiae.** Quamquam Ecclesia vitae perfectionis propagationem summopere exoptat atque fovet, tamen novae societatis religiosae institutio favore iuris non gaudet. Ita Leo XIII statuit: „Episcopi, quoad fieri potest, potius quam novam aliquo genere sodalitatem condant vel approbent, utilius unam quandam adsciscent de iam approbatis, quae actionis institutum profiteatur adsimile." [2] Quibus non obstantibus experientia docemur quotidiana nunc quoque novas familias religiosas oriri approbarique, dummodo condicionibus quibusdam satisfaciant, a lege communi praefinitis.

2. **Fundatio inchoativa.** Rei natura postulat ut fundatores, divino afflati Spiritu, interim propria quasi auctoritate prima novae societatis fundamenta ponant, absque formali ecclesiasticae auctoritatis interventu. Sane, ut tuto procedat fundator a) certum quoddam opus pium sibi eligere curabit tamquam finem specialem a nova religione prosequendum; b) socios idoneos eiusdem mentis et propositi sibi adsciscet; c) aedes separatas cum sociis occupabit ibique vitam communem instituent; d) normas quasdam seu constitutiones paulatim compilabit earumque aptitudinem intuitu finis praefixi experietur.

Nullatenus vero permittitur, ut alumni societatis ab Episcopo nondum approbatae formaliter, nomen speciale publice gerant vel speciali vestitu induantur, praesertim familiae iam constitutae proprio (can. 492, § 3), vel iura et privilegia status religiosi sibi arrogent.

---

[1] Moniales in Gallia et in Belgio post Codicem quoque vota emittere pergunt, quae effectibus votorum sollemnium carent; ita S. C. de Relig. die 22 maii 1919 (Archiv f. k. KR 99, 55). Manent vero moniales, etsi Episcopis subiectae; S. C. de Relig. die 23. iun. 1923, A. A. S. 15, 357. — *Maroto,* Comment. pro relig. IV 323 sq.).

[2] Const. „Conditae a Christo" 8 dec. 1900; A. S. S. 33, 341, n. I, 3.

Quae inchoativa fundatio Congregationis religiosae, experimenti causa instituta, fere necessaria est, ut Episcopo et S. Sedi, quando ab eis approbatio instituti postulatur, certa imago familiae approbandae proponi queat, a „Normis" n. 4 descripta.

Cap. 2. Approbatio episcopalis.

1. **Ius divinum.** Quia ipse Christus Dominus exemplo suo atque consilio status religiosi fundamenta iecit, per se omnibus fidelibus liberum est aptum aliquem modum inveniendi, quo securius consilia evangelica in praxim deduci possint, seu auctoritate ipsius Christi novam instituendi religionem. Ex altera vero parte dubitari nequit, quin ecclesiasticae auctoritati ius competat vigilantiae, ne quid inconveniens in vitam socialem Ecclesiae irrepat. Sane, non desunt exempla historica S. Sedem certas quasdam familias religiosas ideo suppressisse, quia principiis minus sanis innitebantur. Iustum itaque est, ut Ecclesia legibus aptis ordinet gubernetque societates religiosas. Est autem haec legislatio ecclesiastica potius *negativa,* dum positiva vitae religiosae elementa ex iure divino profluant.

2. **Ius ecclesiasticum antiquum.** Usque ad saec. 13 fontes historici de expressa approbatione religionum plane silent, ita ut nova instituta consensum quendam generalem et implicitum Ecclesiae universalis obtinuisse censenda sint. At vero, Concilium lateranense IV (a. 1215) libertati limites posuit hac lege lata: „Ne nimia religiosorum diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat, sed quicumque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat." [1] Paulo post Gregorius X in Conc. lugdunensi II (a. 1274) societates, quae interim contra legem lateranensem ortae sunt, abolevit [2]. Ita fundatio religionum *causa maior* seu iuris pontificii evenit. Postquam vero saeculis recentioribus distinctio inter vota sollemnia et simplicia introducta est, doctores caput lateranense mitius interpretari coeperunt affirmando societates votorum simplicium solius Episcopi approbatione indigere.

Quae erronea opinio vim consuetudinis legitimae sortita est, a Leone XIII sequentibus terminis confirmatae: „Episcopi est quamlibet recens natam sodalitatem non prius in dioecesim recipere quam leges eius constitutionesque cognoverit itemque probaverit; si videlicet neque fidei honestative morum neque sacris canonibus et Pontificum decretis adversentur et si apte statuto fini conveniant." [3]

---

[1] Cap. 9 X l. 3, tit. 36.

[2] Cap. un. „Religionum diversitatem" in VI l. 3, tit. 17.

[3] Const. „Conditae a Christo" 8 dec. 1900, n. I, 1; A. S. S. 33, 341.

3. **Ius novum.** Secundum ius quo nunc utimur, res ita se habent: a) S. Sedi exclusive reservatur canonica approbatio *Ordinis* religiosi. Effectus videlicet irritantes actuum contra vota sollemnia positorum, e. g. matrimonii, sola suprema auctoritas constituere potest (can. 1039, § 2). Praeterea Ordines religiosi ipso iure exemptionis privilegio praediti sunt (can. 615); at vero sola Sedes Apostolica ius obtinet ab episcopali potestate eximendi.

b) Episcopo dioecesano ius est proprium canonicam approbationem conferre novis *Congregationibus* religiosis. Ita can. 492, § 1. Quamquam Vicarius capitularis (sede vacante) et Vicarius generalis (sede plena) nomine Ordinarii intelliguntur (can. 198, § 1), tamen iure de quo sermo est carent, ut ipse dictat can. 492, § 1. Abbas vero vel Praelatus nullius eodem atque Episcopus iure gaudet.

Episcopus, antequam decretum approbationis emiserit, examen diligens instituere debet, tum personarum tum rerum: „an recte probeque sentiant, an prudentia praediti, an studio divinae gloriae, suaeque et alienae salutis praecipue ducti", an reditibus polleant ad sodalium victum necessariis[1]. Demum potestas Episcopi hoc in negotio a consensu Curiae Romanae dependet, ut statim exponemus.

Cap. 3. Consensus praevius S. Sedis.

Potestatem Episcopi condendi nova instituta religiosa Pius X canoni lateranensi supra allato ita accomodavit, ut Episcopus nonnisi post consensum S. Sedis iure suo uti queat. Motu proprio „Dei Providentis" die 15 iul. 1906 idem Pontifex mandavit: „Nullus Episcopus aut cuiusvis loci Ordinarius nisi habita Apostolicae Sedis per litteras licentia novam alterutrius sexus sodalitatem condat aut in sua dioecesi condi permittat."[2] Idem exprimit can. 492, § 1 his verbis: „sed eas ne condant neve condi sinant inconsulta Sede Apostolica". „Normae" vero praescribunt, ut relatio Romam mittatur „re adhuc integra", i. e. antequam Episcopus iure suo usus fuerit[3].

1. **Libellus supplex.** Episcopus in litteris ad S. C. de Religiosis „docebit praesertim, quis qualisque sit novae Congregationis auctor et qua is causa ad eam instituendam ducatur; quibus verbis conceptum sit Congregationis condendae nomen seu titulus; quae sit forma, color, materia habitus, a novitiis et professis gestandi; quot et quaenam sibi opera Congregatio assumptura sit; quibus opibus tuitio eiusdem contineatur; an similes in dioecesi sint Congregationes et quibus illae operibus insistant"[4]. Ex quo

[1] Leo XIII Const. „Conditae a Christo" cit. n. I, 2 3. [2] A. S. S. 30, 344.
[3] Normae a S. C. Relig. 6 mart. 1921 editae, A. A. S. 13, 312, n. 3.
[4] Normae cit. n. 4.

textu apparet intentionem Curiae non esse, ut hac occasione integram vitam novae familiae iudicio suo submittat, quapropter neque de organisatione societatis neque de constitutionibus inquirit.

2. **Actus approbationis.** Responso favorabili accepto, iam nihil obstat, quominus Episcopus novam Congregationem condat „eo tamen titulo, habitu, proposito ceterisque rebus ab ipso Sacro Consilio recognitis, probatis designatisve: quae numquam deinceps, nisi eodem consentiente, immutare licebit. Conditae sodalitatis constitutiones Ordinarius recognoscat: verum ne prius approbet quam eas ad normam eorum, quae Sacrum Consilium in hac causa decrevit, exigendas curaverit“ [1].

Licentia itaque S. Sedis, quae Episcopo facultatem concedit novae religionis condendae, toto caelo ab approbatione romana differt. Actus approbationis primae uni Episcopo est tribuendus. Quaeritur vero, utrum valida esset necne fundatio societatis, si Episcopus licentiam romanam sibi procurare negligeret? Actum validum esse, quamvis illicitum, tuto affirmamus. Nam can. 402 clausulam irritantem non exprimit, Episcopus vero ius suum ordinarium exercet, quapropter in hoc casu can. 203, § 1 de potestate delegata applicari nequit.

Cap. 4. Effectus approbationis episcopalis.

Decretum Episcopi novae religioni exsistentiam iuridicam tribuit, quae inter societates ecclesiasticas elevata satis amplam iurium mensuram acquirit, manente tamen debita Ordinario loci subiectione, sic scilicet, ut canones de institutis religiosis a S. Sede nondum approbatis statuunt. In specie:

1. Congregatio approbata *persona moralis* fit, seu subiectum iuris speciale, et quidem duplici sensu: persona moralis collegialis, quatenus personas spectamus; et persona moralis non collegialis, prout ipsa domus religiosa, provincia, ecclesia subiectum iurium fit (can. 99). Quare nova familia privilegiis gaudet, quae ius commune personis moralibus tribuit.

2. Societas manet *iuris dioecesani* (can. 488, 3°), iurisdictioni Episcopi ad normam iuris plane subiecta (can. 492, § 2). Quapropter „dioecesanae cuiusvis sodalitatis domos Episcopus invisendi ius habet, itemque de virtutum studio, de disciplina, de oeconomicis rationibus cognoscendi. Sacerdotes a sacris, a confessionibus, a concionibus designare, item de sacramentorum dispensatione statuere munus Episcoporum est, pro sodalitatibus dioecesanis pariter ac pro ceteris.“ [2]

---

[1] Const. cit. „Dei Providentis“ n. III et IV; A. S. S. 39, 346.
[2] Const. „Conditae a Christo“ cit. n. I, 10 11.

Episcopus lege praeceptiva obligatur quinto quoque anno canonicam visitationem instituere in domos religionis iuris dioecesani (can. 512, § 1, 2°), quae visitatio praeter personas res quoque omnes et loca comprehendat oportet, et ita differt a visitatione domorum iuris pontificii (can. 512, § 2, 2°). — Si religio sacerdotalis est, proprii Superioris est tum ipsis alumnis tum familiaribus sacrum Viaticum extremamque unctionem administrare (can. 514, § 1); si laicalis, idem ius parocho est proprium (ibid. § 3). Bona societatis temporanea secundum constitutiones a propriis Superioribus administrantur. — Professum tum a votis temporariis (can. 647) tum post vota perpetua (can. 650, § 2, 1°) e religione dimittit Ordinarius loci, non vero inscio nec iuste contradicente Superiore. — Episcopus religiosis suae iurisdictioni subiectis coemeterium proprium condere potest (can. 1208, § 3), ubi fideles quoque eligere sibi possunt sepulturam (can. 1209, § 1). Exsequias pro defunctis sodalibus rector ecclesiae peragit, non vero parochus (can. 1230, § 3).

Praeter iura hic taxative allata Episcopus religiosis iuris dioecesani varias gratias et libertates tribuere, non vero exemptionis privilegium conferre potest, quia a lege communi eximere Sedi Apostolicae est proprium (can. 81). Nihil vero impedit, ne Episcopus domum religiosam iuris dioecesani vel pontificii non exemptam a cura parochi iusta et gravi de causa subducat (can. 464, § 2).

3. Religio iuris dioecesani *supprimi nequit* nisi a S. Sede (can. 493).

4. Singulas vero domos, nisi societas unica domo constet (can. 493), Episcopus (non vero Superior relig.) supprimere potest, audito Congregationis Moderatore (can. 498). Tamen a sententia suppressionis recursus in suspensivo ad S. Sedem patet.

5. In alia dioecesi domos fundare non licet, nisi consentiente utroque Episcopo; at Episcopus domus matricis consensum sine gravi causa ne deneget (can. 495, § 1).

6. De religionis legibus seu constitutionibus nihil mutari debet nisi de consensu singulorum Episcoporum, in quorum ditione domus societatis exsistunt, numquam vero circa illa puncta, quae in limine approbationis S. Sedi oblata fuerunt (can. 495, § 2).

7. Regimen *internum,* admissio alumnorum ad habitum et professionem, Superiorum maiorum est (can. 543), qui sola potestate dominativa muniti sunt, non vero iurisdictione ecclesiastica (can. 501, § 1) circa res sacras.

Cap. 5. De religionum fundatoribus.

1. **Aestimatio s. fundatorum in Ecclesia.** Religiosae familiae omnibus saeculis summam in Ecclesia existimationem expertae sunt. Conc. tridentinum confitetur: „... quoniam non ignorat s. Synodus, quantum e monasteriis pie institutis et recte administratis in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur ...“ [1] Nunc

[1] Cap. 1, sess. 25 de reg. et mon.

quoque praecipit can. 487, ut status religiosus ab omnibus honoretur. Libri vero, qui statum clericalem vel religiosum probris afficiunt, ipso iure proscripti habeantur (can. 1399, 6°).

Quod si tot tantisque laudibus religiones cumulentur, praecipue illi sancti viri amplissimis honoribus digni sunt, quos patres seu fundatores Ordinum vel Congregationum fuisse profitemur. Romani Pontifices unanimi consensu asserunt sanctos fundatores sub speciali influxu Spiritus Sancti pio operi manus adiecisse.

Pius VI de lege conventus nationis Gallicae (a. 1790) edixit: „... laedit vivendi rationem in Ecclesia commendatam tamquam apostolicae doctrinae consentaneam, laedit ipsos insignes fundatores, quos super altaribus veneramur, qui non nisi *a Deo inspirati* eas instituerunt societates“ [1]. A Pio IX vero dicuntur religiones „ad maiorem omnipotentis Dei gloriam et animarum salutem procurandam a sanctissimis viris *divino afflante Spiritu* institutae . . .“ [2]. Pius Papa XI in epistola sua hortatoria ad summos Moderatores religiosos ait [3]: „Ac primum religiosos viros cohortamur, ut suum quisque conditorem patremque legiferum in exemplum intueantur, si velint gratiarum, quae e sua ipsorum vocatione proficiscuntur, certo esse copioseque participes. Praestantissimos enim viros, cum sua excitarunt Instituta, quid aliud fecisse constat nisi *divino afflatui paruisse?*“

Praeter verba sollemnia factum quoque commemoramus satis conspicuum. Vastissimi nimirum basilicae S. Petri in Urbe parietes statuis plurimis exornatae conspiciuntur eorum Sanctorum, qui varias religiones fundaverunt.

2. **Honor liturgicus s. fundatoribus exhibendus.** Existimationi, qua s. fundatores ab Ecclesia habentur, honor etiam liturgicus correspondet. Et quidem: a) In oratione „A cunctis“ in aliena quoque ecclesia permittitur religiosis ad litteram N. nomen proprii s. fundatoris inserere, dummodo titularis patronus, si nominari queat, non omittatur, servato tamen ordine dignitatis in rubricis praescripto [4].

b) Idem ius pro suffragio de omnibus Sanctis in officio divino valet, sub iisdem clausulis [5]. — In litaniis vero Sanctorum et in „Confiteor“ sine speciali privilegio illicitum est nomen fundatoris interponere [6]. Qua praerogativa fruuntur SS. Benedictus, Franciscus, Dominicus, Bernardus [7].

---

[1] Litt. „Quod aliquantum“ die 10 mart. a. 1791.

[2] Enc. „Ubi primum“ die 17 iun. 1847; *Bizzarri,* Collect. 868. Cf. *Denzinger* n. 1692.

[3] Ep. „Unigenitus“ die 19 mart. 1924; A. A. S. 16, 133.

[4] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3758. — Iuri religiosorum nihil obstat responsum ad 3 S. Rit. C. die 14 mai a. 1926 (A. A. S. 18, 321), in quo absque speciali indulto denegatur facultas in oratione „A cunctis“ addendi nomen *patroni* praecipui propriae religionis. Quaestio enim diversa est de patrono et de fundatore.

[5] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3011 ad 1. [6] Ibid. n. 2166.

[7] Ibid. n. 2297 2587 ad 2.

Quamquam, teste historia, fundatores religionum simul Superiorum munus gesserunt, idque perpetuum, nihilominus S. C. de Religiosis die 6 martii a. 1922 declaravit opus fundatoris munusque directoris non necessario in eadem persona coincidere[1]. Patet fundatores quoque canoni 505 subiacere.

TITULUS III.

De approbatione Romana religionum.

Cap. 1. Methodus quam S. Sedes observat.

Neminem latet quantum discriminis sit inter Episcopi et eam quam Sedes Apostolica institutis religiosis impertitur approbationem. Quattuor sunt, quae ad rem, quam modo pertractamus, pertinent:

1. **Auctoritas competens.** Negotium approbationis familiae religiosae recentis ad S. C. de Religiosis spectat. Verumtamen, propter rei gravitatem a. 1914 specialis commissio consultorum instituta fuit pro recensione et approbatione novorum institutorum eorumque constitutionum[2]. Modus procedendi in commissione normis peculiaribus, eodem die promulgatis dirigitur[3]. Praeterea ad rem nostram „Normae", secundum quas S. C. in novis approbandis religiosis Congregationibus procedere solet, die 6 mart. 1921 in nova forma editae (n. 6—12), pertinent[4].

2. **Libellus supplex.** Post elapsum a fundatione tempus congruum supremum regimen societatis Congregationi de Religiosis litteras precum offert, a praeside familiae eiusque consultoribus subsignatas, quibus approbatio instituti imploratur.

Simul cum his litteris haec porrigenda sunt documenta: a) litterae *testimoniales* Episcoporum in quorum dioecesibus domus Congregationis postulatricis exsistunt, de uberibus fructibus pietatis, observantiae religiosae spiritualisque emolumenti; b) *relatio* supremi Moderatoris eiusque consultorum, qua exponitur Congregationis origo, fundatoris nomen et qualitates, status personalis, disciplinaris, materialis et oeconomicus, de novitiatu atque postulantium numero ac disciplina. Quae relatio ab Episcopo domus principalis subsignanda est; c) *constitutiones* ab Episcopo recognitae et approbatae decem exemplaribus, lingua latina vel italica vel gallica impressae[5].

3. **Decretum laudis.** S. Congregatio, examine prospere peracto, decretum emittit quo institutum ipsum, uti Congregationem religiosam, amplissimis verbis laudat ac commendat; salva Ordinariorum iurisdictione ad normam sacrorum canonum[6]. Effectus

[1] A. A. S. 14, 163.
[2] Decr. „Peculiari" S. C. Relig. 24 mart. 1914; A. A. S. 6, 189.
[3] A. A. S. 6, 190. [4] A. A. S. 13, 312 sq.; cf. Appendix I huius operis.
[5] Normae cit. n. 8. [6] Ibid. n. 7.

praecipuus huius decreti est, ut Congregatio cesset esse iuris dioecesani gradumque acquirat religionis *iuris pontificii* (can. 488, 3°).

4. **Decretum approbationis.** Si post satis diuturni temporis experimentum religionis firma compago probetur, constitutionum accomodatio et vigens disciplina, regiminis recta ratio, religiosorum studium servandae disciplinae in vinculo caritatis ad intra, et zelus in adimplendis operibus suae religioni propriis ad extra, praemissis novis litteris supplicibus aliisque documentis ut supra, Apostolica Sedes decretum evulgat, quo Congregationem approbat et confirmat, salva Ordinariorum iurisdictione ad normam sacrorum canonum[1].

Cap. 2. Effectus approbationis pontificiae.

Per novae religionis confirmationem romanam conspicua inducitur immutatio status iuridici societatis in meliorem. Ex una quidem parte potestas Episcopi in regimen familiae religiosae ad pauca quaedam capita restringitur, ex altera vero auctoritas Superiorum notabile augmentum experitur, ipsaque religio membrum organismi Ecclesiae universalis efficitur.

1. **Sensus approbationis.** Sententia quae affirmat iudicium Pontificis in actu approbationis novae religionis esse *infallibile* a nemine serio oppugnatur. Quod iudicium haec quattuor capita comprehendit: a) institutum omni ex parte esse honestum bonisque moribus congruere;

b) vitae rationem ad normam constitutionum institutam veram status religiosi formam continere;

c) regulas medium aptum et utile praestare ad caritatis divinae perfectionem assequendam;

d) ipsam etiam novam familiam in Ecclesia opportunam esse[2].

2. **Iura externa.** a) Religio decreto S. Sedis approbationem pro universa Ecclesia obtinet, quare ubique terrarum novas domos fundare libere potest, solo Episcopo dioecesano consentiente (can. 497, § 1), terris missionum exceptis, ubi ad quamlibet fundationem praeterea beneplacitum S. Sedis requiritur (ibid.).

b) Quia societas iuris pontificii est (can. 488, 3°) causamque maiorem constituit, neque Episcopus (can. 618, § 2, 1°) neque ipsum Capitulum generale quidquam de eius legibus seu constitutionibus Romae approbatis mutandi ius habet.

c) Similiter provinciarum erectio, divisio, coniunctio vel nova circumscriptio ad iura S. Sedis pertinent (can. 494, § 1).

d) Quia Superiores propter defectum privilegii exemptionis iurisdictione ecclesiastica carent (can. 501, § 1), in confessarios sub-

[1] Ibid. n. 9—11.

[2] *Bouix,* Tractatus de iure reg. I 192; *Dieckmann,* De Ecclesia II 165.

ditorum deputare nequeunt nisi eos qui ab Episcopo approbati fuerint (can. 518); neque Superior generalis casus sibi reservare potest secundum can. 896.

e) Domos singulas supprimendi potestas praeter S. Sedem penes supremum Moderatorem est, dummodo Episcopus consentiat (can. 498).

f) Professos a votis temporariis e societate solus Superior generalis dimittit (can. 647, § 1), sine Episcopi cooperatione. Idem ius valet quoad professos votorum perpetuorum, ita vero, ut decretum dimissionis a S. Sede confirmari prius debeat (can. 650, § 2).

g) Quia Superiores maiores huius religionis nomine Ordinariorum non subintelliguntur (can. 198, § 1), oratoria semipublica in domibus Episcopus loci erigit (can. 1192, § 1).

h) Episcopus domos suae ditionis quinto quoque anno visitare quidem debet, sed in iis dumtaxat „quae pertinent ad ecclesiam, sacrarium, oratorium publicum, sedem ad sacramentum poenitentiae" (can. 512, § 2, 2°). Lex generalis quoad religiones iuris pontificii ea est, ne se Episcopus in regimen internum ac disciplinam ingerat, exceptis casibus in iure expressis, nisi forte societas sit laicalis (can. 618, § 2, 2°).

i) Demum, omnis religio virorum iuris pontificii Procuratorem generalem Romae constituere debet, qui eius negotia apud S. Sedem pertractet (can. 517).

TITULUS IV.

De Regulis et Constitutionibus.

Cap. 1. De usu verborum.

Qui vitam religiosam amplexi sunt, certis normis scriptis sese submittere spondent. Quae normae a fundatoribus instituti ideo inventae atque a S. Sede approbatae sunt, ut alumni efficacius, securius et quasi una eademque semita in communi ad perfectionis apicem tendant, finemque societatis tam primarium quam secundarium aptius consequantur. Complexus legum, quibus familiae religiosae gubernantur, quam plurimum regulae vel constitutiones appellari consueverunt, quas voces easque solas Codex I. C. passim adhibet (can. 489 593).

1. **Regulae,** si strictissimo atque historico sensu vox sumitur, nonnisi antiquissimis Ordinibus sunt propriae, S. Basilii scilicet, SS. Augustini, Benedicti, Francisci. Usu tamen obvio cuiusque religionis votorum sollemnium leges regulas vocamus[1]. At vero

[1] Plures Ordines easdem regulas amplectuntur, v. g. regula S. Augustini propria est Augustinianis, Praemonstratensibus, Canonicis Lateranensibus; re-

nihil impedit quominus haec denominatio etiam in Congregationibus religiosis iam approbatis, sicubi in usu sit, adhibeatur.

2. **Constitutiones** quam plurimum leges particulares vocantur, quas religiosi in Capitulo adunati ideo tulerunt, ut regularum textus clarius determinaretur securiusque in praxim deduci posset. Et ita constitutiones commentaria quaedam sunt enucleantia regularum sensum. At praeterea ipsae leges constitutivae, quas S. Sedes pro familiis votorum approbat simplicium, constitutiones communius appellari solent.

Vox etiam „statuta" occurrit, quae explicationes exhibent regularum. Carthusiani „statuta pro regula" habent, praeter „consuetudines carthusianas" a Priore Guidone († 1137) compilatas; monachi vero Beuronenses „declarationibus", Cistercienses ab a. 1119 „Charta caritatis" utuntur[1].

3. **Regulae et constitutiones,** dummodo terminos sensu obvio et plurimum usitato intelligamus, praecipue si coniunctim usurpantur ad leges religiosorum designandas, satis ab invicem distinguuntur: a) *antiquitate,* quia regulae fundatores ipsos auctores plerumque habent, dum constitutiones a Capitulis pro tempore ac necessitate adduntur;

b) *auctoritate,* illae quidem S. Sedis iudicio confirmatae sunt, non vero istae, nisi per exceptionem vel quoad singula capita dumtaxat;

c) *amplitudine,* nam regulae stylum concisum prae se ferunt, quatenus generales dumtaxat normas vitae religiosae indicant, dum constitutiones latius seu prolixius diversas obligationes declarant;

d) *firmitate,* regulae videlicet a sola S. Sede immutari legitime possunt, non ita constitutiones, quae revisioni atque reformationi Capituli generalis subiciuntur.

Cap. 2. De approbatione romana constitutionum.

1. **Libellus supplex.** Simul cum precibus ad impetrandam S. Sedis approbationem concinnatis S. Congregationi de Religiosis exemplaria plura constitutionum novae societatis porrigenda sunt. Cavendum est, ne constitutiones quidquam contineant, quod S. Sedes auctoritate sua non potest vel saltem non intendit confirmare.

2. **Excludenda a textu.** Breviter dumtaxat indicare liceat ea quae secundum „Normas" (n. 22) in constitutionum codice componendo evitari debeant:

---

gula vero S. Benedicti viget etiam in Ordine Camaldulensi, Carthusiano, Cisterciensi.

[1] *Migne,* P. L. 166, 1377.

a) Praefationes adnotationesque historicae, litterae hortatoriae vel laudatoriae, exceptis decretis laudis et approbationis S. Sedis;

b) citationes textuum Scripturae sacrae, Patrum aliorumve auctorum;

c) citationes e peculiaribus directoriis, vel libellis caeremoniarum, manualium, consuetudinum familiae propriae;

d) mentio de legibus civilibus;

e) quae respiciunt munera Episcoporum et confessariorum;

f) ordo studiorum et normae vivendi pro alumnis ac minute descripta horaria actuum diei;

g) quaestiones theologiae dogmaticae vel moralis, decisiones doctrinarum controversarum, praesertim in materia votorum;

h) termini iuris canonici qui Congregationibus applicari non possunt, v. g. regula, Ordo, monasterium, moniales;

i) prolixiores instructiones asceticae, exhortationes spirituales ex professo, et mysticae considerationes;

k) minutissimae praescriptiones circa secundaria et infima officia;

l) dispositiones contra ius commune.

Quae omnia minime respuuntur quoad rem ipsam, ultimo sane puncto excepto, sed ea in aliis libellis contineantur, qui sunt: a) *Directorium spirituale,* spiritualis et religiosae vitae documenta vel exhortationes asceticas comprehendens;

b) *Liber caeremoniarum,* ritum vestitionis, professionis, renovationis votorum describens;

c) *Liber consuetudinum,* ordinem diurnum minutatim, officia inferiora coqui, sartoris, hortulani et similia indicans. Libri hi approbatione necessario quidem non indigent, quamquam eos ad S. Congregationem mittere opportet, ut de eis opportune cognoscere possit [1].

3. **Generalia in constitutionibus requisita.** „Constitutiones continere debent tantum leges constitutivas Congregationis et directivas actuum communitatis, sive quod ad gubernium attinet sive quod ad disciplinam et normam vitae." [2] In specie constitutiones respiciant notiones et dispositiones: a) de religiosae Congregationis natura, votis, membris et modo vivendi;

b) de Congregationis gubernio, administratione et officiis [3]. „Haec vero omnia distribui possunt in duas, tres vel quattuor partes, sed summopere commendatur brevitas, claritas et optimus ordo." [4] „Constitutiones dividantur in partes, partes in capita, capita in articulos seu paragraphos, hisce praeponantur numeri ab initio ad finem progredientes." [5]

4. **Dilatio cum animadversionibus.** Commissio peculiaris pro approbandis novis institutis, peracto examine constitutionum, si opus est, animadversiones ex officio conficit, quibus ea indi-

---

[1] Normae cit. n. 22 c. [2] Ibid. n. 22 i. [3] Ibid. n. 23.
[4] Ibid. n. 24. [5] Ibid. n. 25.

cantur, quae praecipue corrigenda, reformanda, addenda vel demenda sint[1]:

5. **Approbatio ad experimentum.** Constitutiones vel iam secundum animadversiones reformatae, vel si paucis tantum correctionibus minorisque ponderis indigeant, facta emendatione in ipsa Curia, decreto S. Sedis approbantur ad determinatum tempus, v. g. ad septennium. Quae approbatio frequenter simul cum decreto laudis conceditur, quo casu notandum est post decretum laudis omne ius constitutiones immutandi propria auctoritate religioni esse ademptum[2].

6. **Approbatio definitiva.** Postquam denique sufficiens praecessit tempus experimenti, constitutionum codex semel vel iteratis vicibus correctus, definitivam approbationem sortitur. Saepenumero haec definitiva approbatio non coincidit tempore cum definitiva societatis confirmatione, sed ulterius differtur.

Cap. 3. De regularum et constitutionum interpretatione.

Quamquam regulae claritate omnimoda fulgere debent,[3] tamen aliquando de sensu verborum anceps animus haeret opinionesque in diversas partes abeunt. Quod si accidit, quaestio movetur, cuinam auctoritati potestas propria sit scrupulum tollendi. Sane, interpretatio *doctrinalis* magnam utilitatem afferre potest, praesertim si eruditus in re interpres sanis illis principiis adhaeret, quae canones 18 et 20 referunt. Ad interpretationem quoque *usualem* nonnunquam recurrere fas est, maxime in iure religioso, cum variae provinciae testes sint traditionis praxisque antiquae. At vero, in praesenti capite unam interpretationem *authenticam* prae oculis habemus. Claritatis gratia opportunum videtur regulas a constitutionibus secernere capitularibus.

1. **Regulae.** Normam generalem can. 17, § 1 statuit: „Leges authentice interpretatur legislator eiusque successor et is cui potestas interpretandi fuerit ab eisdem commissa." Proinde, in re nostra concludere oportet:

a) Solus *Pontifex* authentice sensum regularum obscurum declarat. Regulae nimirum vim legis obligatoriae a pontificia approbatione sortitae sunt; quapropter Pontifici ius privativum competit, legis a se latae sensum dubium declarandi.

b) Ex dictis sequitur neque Superiorem generalem neque Capitulum generale simili facultate praeditos esse, nisi forte vi potestatis ab ipsa S. Sede delegatae (can. 17, § 1), cuius vero delegationis factum tuto probandum esset (can. 200, § 2).

---

[1] Ibid. n. 20. [2] Ibid. n. 21. [3] Ibid. n. 24.

Magister generalis Ordinis Praedicatorum acquisivit quidem a Iulio II facultatem: „quod si in constitutionibus Ordinis Praedicatorum aut circa privilegia, indulta . . . aliqua ambiguitas emerserit, Tu illam quoad serenitatem illarum conscientiarum quae Tibi subiectae sunt dumtaxat, possis auctoritate apostolica declarare“ [1]. Quae facultas, si privilegii obtinet naturam, nihil aliis prodest, exstincto privilegio communicationis (can. 613, § 1); si vero delegationem continet, ad alias familias extendi nequit, quia ad unam solam limitata est, atque deest subdelegatio (can. 199, § 2).

c) Speciem quamdam interpretationis regulae Capitulorum generalium constitutiones prae se ferunt, quarum scopus primarius in hoc consistit, ut brevem regulam latius clariusque explicent. Iam vero, quamvis magnae auctoritatis sint constitutiones, quae obscurum textum uberius explanant, praecipue si iam „in limine acceptationis regulae“ Capitulum generale certum sensum verbis applicaverit, huiusmodi tamen interpretatio authenticae interpretationi nullatenus aequiparari debet.

2. **Constitutiones.** Societates religiosae, legitime institutae, autonomia munitae sunt. Quare Capitulo generali eique soli potestas legislativa pro societate integra competit, dummodo Capitulum caveat, ne eius leges iuri communi vel regulis a S. Sede approbatis inimicae sint.

a) Constitutionibus capitularibus eadem ut supra regula applicanda est, legislatorem videlicet solum authentice propriam legem interpretari. Dubia itaque de genuino alicuius constitutionis sensu, antiquioris quoque, Capitulum generale propria auctoritate dirimit, adhibita, si placet, interpretatione comprehensiva vel extensiva vel restrictiva (can. 17, § 2).

b) Nihil impedit, quominus Capitulum generale suam interpretandi potestatem Superiori generali deleget, vel ei soli vel simul cum consultoribus. Quod sane valde utile est pro iis dubiis solvendis, quae Capitulo non adunato exoriuntur.

3. **Vis interpretationis authenticae.** Modus quo legitimus Superior interpretationem legis minus clarae dat, duplex est: vel in forma legis pro universa religione latae, vel per sententiam seu rescriptum particulare ad instantiam singulorum.

a) „Interpretatio authentica, per modum *legis* exhibita, eandem vim habet ac lex ipsa“ (can. 17, § 2).

b) Interpretatio per modum *sententiae* iudicialis vel rescripti data, eas solas personas et res respicit, pro quibus lata est (can. 17, § 3).

c) Prae oculis habenda sunt principia, in can. 17, § 2 expressa, de necessaria interpretationis authenticae promulgatione.

---

[1] Const. „Considerantes“ 14 dec. 1509.

Cap. 4. De regularum et constitutionum immutatione.

Quia leges ecclesiasticae natura sua sunt perpetuae, valorem tamdiu obtinent, donec a legitima auctoritate vel integre abolitae (abrogatio) vel partim innovatae fuerint (derogatio).

1. **Regulae.** Leges particulares societatum religiosarum, a S. Sede approbatae, firmitate speciali gaudent, quia ius fundamentale familiae constituunt, ex gravissimis dumtaxat rationibus mutandum. Ceterum, verbo immutationis hic non legem singularem supervenientem, neque dispensationes a regulis, neque privilegium, neque consuetudinem contrariam intelligimus, quae singula novum ius a regulis discrepans introducunt, sed directam ipsius textus correctionem unice in mente habemus.

a) *S. Sedi* reservata est potestas regularum tenorem mutandi. Actu siquidem approbationis, immo statim post decretum laudis non solum ipsa societas fit iuris pontificii, sed regulae quoque eidem iuri obnoxiae eveniunt. Qua in re notandum est S. Sedem aegre dumtaxat et nonnisi ex causis urgentissimis precibus pro innovandis regulis annuere.

Postquam vero Codex I. C. regulas et constitutiones canonibus oppositas abrogaverat (can. 489), necessitas novae redactionis textus regulae orta est. Quapropter S. C. de Religiosis omnibus religionibus iuris pontificii die 26 iun. 1918 mandavit, ut textum regularum et constitutionum emendarent. „Ne autem in re tanti momenti aliquod inconveniens oriatur, S. C. sodalium religiosorum negotiis praeposita praescribit emendationes textus regularum et constitutionum suo esse subiciendas examini." Exemplaria emendata ad S. Sedem transmittenda sunt simul cum relatione de statu religionis ad normam can. 510[1].

b) Capitulum generale, ut ex supra dictis clarum est, auctoritate corrigendi regulae textum plane expers est. Nihilominus liberum est Capitulo, si quae in regulis immutanda, resecanda, addendave, experientia suadente, videantur, de his ad Apostolicam Sedem referendum decernere.

2. **Constitutiones.** Regularum textus generaliores dumtaxat et quasi perpetuas normas vitae religiosae continet, ideoque raro necessitas eas emendandi urgebit. Contrarium de constitutionibus capitularibus dicas. Quae cum minuta praescripta de via perfectionis exhibeant, facillime, mutatis circumstantiis, leges initio quidem utiles atque prudentes, decursu temporis, minus aptae evadunt.

Quod si evenit, Capitulo generali munus nobilissimum occumbit revidendi atque reformandi constitutiones. Constitutionum scilicet

[1] A. A. S. 9, 290; cf. Instructionem die 26 oct. 1921; A. A. S. 13, 538.

tenor talis sit oportet, ut omnia et singula quae praecipiuntur, hodiernis necessitatibus alumnorum accomodata sint, ut in praxim deduci queant earumque transgressores a Superioribus iure merito persequi possint.

Cap. 5. De vi quam Codex I. C. in regulas et constitutiones exercet.

Vita socialis religionum normis duplicis speciei dirigitur, iure videlicet ecclesiastico communi et particularibus legibus, cuique familiae propriis. Codex I. C. passim ad constitutiones provocat eisque, intra limites a canonibus circumscriptos, obligandi auctoritatem confirmat. Quo fit, ut canones cum constitutionibus harmonia quadam suavi consonent seque mutuo adiuvent atque compleant.

Notatu dignum esse videtur in Codice uno eodemque verbo „constitutionum" textum ab Apostolica Sede confirmatum subaudiri sive in praxi regularum sive constitutionum nomine gaudeant. Nam sole clarius est clausulam „nisi aliter ferant constitutiones" (can. 505) neque constitutionibus a solo Episcopo approbatis neque statutis capitularibus applicari posse, quia neque Episcopus neque Capitulum iure pollent leges condendi a canonibus divergentes.

Quibus praemissis, haec principia de mutua inter canones et constitutiones principia prae oculis retineamus:

1. Regulae correctae ad normam can. 489 Codici *contradicere* nequeunt. Sane, can. 6, 1° leges quaslibet, sive universales sive particulares praescriptis Codicis oppositas abrogat, quod de iure religioso can. 489 repetit.

2. Regulae et constitutiones quae materias attingunt de quibus Codex tacet, vim suam *servant,* quia nullibi revocantur.

3. Regula canoni *inimica* valorem retinet, si canon ipse ita disponit. Quod saepius eruitur e clausulis huius tenoris: „nisi aliter ferant constitutiones" (can. 505), „nisi aliud in constitutionibus cautum sit" (can. 580, § 1), „nisi constitutiones id sinant" (can. 580, § 3), „dummodo in constitutionibus non prohibeatur" (can. 507, § 3).

4. Canon saepenumero regularum observantiam *urget.* E. g. „firmis constitutionibus" (can. 519); „aliisque in propriis cuiusvis religionis constitutionibus" (can. 542); „standum constitutionibus" (can. 539, § 1). Consuetudini quoque particulari favet can. 162, §1.

5. Canon, norma dumtaxat generali constituta, modum eam exsequendi constitutionibus *relinquit.* Ita legimus „ad normam constitutionum" (can. 501, § 1 et saepius); „secundum constitutiones" (can. 502 513 562).

6. Canon ipse nonnumquam praecipit, ut regula rigorem iuris communis *excedens,* vim legis particularis retineat. E. g. „praeter

cuiusque religionis constitutiones eidem (iuri communi) non contrarias" (can. 507, § 1); „saepius, si ita ferant constitutiones" (can. 510); „saepius, si id in constitutionibus praescribatur" (can. 535, § 1, 1°); „si longius tempus in constitutionibus pro novitiatu praescribatur" (can. 555, § 2).

TITULUS V.

De privilegiis religiosorum.

Cap. 1. Notio et species privilegiorum.

Aequitati canonicae consonum est, ut legislator gratias exceptionesque a iure communi perpetuas iis personis ecclesiasticis conferat, quarum vitae ratio et officia particularia id postulant. Ita quidem clericis omnibus propter graviores obligationes (can. 124 ad 144) quae eis incumbunt, ipsa lex certa quaedam privilegia tribuit (can. 119—122); aliis praeterea favoribus patres Cardinales (can. 239) et Episcopi (can. 349) fruuntur. Religiosae quoque familiae, ne ab extraneis plus aequo dependeant, variis libertatibus a S. Sede muniri consueverunt. S. Franciscus Ser. declaravisse quidem fertur: „Fratrum meorum privilegium est nullum habere privilegium"; verumtamen familiae franciscanae saeculorum decursu tot privilegiis ditatae fuerunt, ut eorum seriem „mare magnum" iure merito appellarent.

1. **Notio privilegii.** Privilegium est „lex privata specialem favorem contra vel praeter ius commune concedens" [1].

a) Privilegium dicitur „lex", quatenus ius stabile et ordinarium tribuit privilegiato aliquid operandi vel omittendi, quod ius ab aliis impune violari nequit. Quapropter privilegium differt a dispensatione, quae „legis in casu speciali relaxatio" definitur (can. 80).

b) Privilegium dicitur lex „privata" seu particularis (can. 876, § 1), quia particulari dumtaxat personae, physicae vel morali, favorem peculiarem confert.

c) Privilegium dicitur lex privata „specialem favorem concedens"; talis nempe adhibenda est semper privilegii interpretatio „ut privilegio aucti aliquam ex indulgentia concedentis videantur gratiam consecuti" (can. 68). At vero, per accidens favor societati collatus singulis personis odium inferre potest, v. g. censuram contra distrahentes libros e bibliotheca vel contra violatores clausurae latam.

---

[1] *Wernz,* Ius decret. I, n. 158.

d) Dicitur „contra vel praeter ius", nam privilegium secundum ius mente comprehendi nequit. Nihil vero obstat ne legislator in eodem Codice simul cum iure communi iura particularium personarum redigat, quod quidem Codex I. C. vigens quoad privilegia religiosorum modo eleganti praestitit. Notatu dignum est facultates habituales, etiam ad praefinitum tempus concessas dispensandi vel absolvendi, privilegiis praeter ius accenseri (can. 66, § 1).

2. **Species privilegiorum.** Privilegia in plures species dividuntur, quatenus vel fontem vel subiectum vel obiectum eorum consideramus.

A. *Ratione fontis* ex quo privilegia oriuntur (can. 63, § 1):

a) Ex concessione legislatoris *directa*. Sane, nemo praeter legislatorem ab observantia legis eximere potest. Quamvis autem nomine legislatoris Episcopus quoque comprehendatur, tamen propter scopum huius tractatus ea tantum privilegia quae a S. Sede religiosis familiis concessa fuere, proxime prae oculis habemus.

Iam vero, Sedes Apostolica gratias particulares religiosis, praecipue clericalibus exemptis, in ipso *Codice I. C.* tribuit, quae amplissimae sunt, vel certae alicui et determinatae familiae privilegium directe confert. Et S. Pontifex quidem privilegii gratiam vel per *litteras* (decretum, rescriptum) vel *vivae vocis oraculo* concedit. Quae privilegia, oretenus a S. Sede obtenta, in foro conscientiae plenum quidem valorem habent, in foro tamen externo contra quemlibet contradicentem concessio privilegii legitime (i. e. per duos saltem testes) probanda est (can. 79). Excipe S. R. E. Cardinales, qui privilegio a iure praediti sunt „fidem faciendi in foro externo de oraculo pontificio testantes" (can. 239, § 1, 17°), quo iure absque dubio in favorem aliorum quoque uti queunt.

b) *Ex communicatione*. Quem fontem privilegiorum diligentius in capite sequenti considerabimus.

c) *Ex consuetudine aut praescriptione*[1]. Actus contra (can. 27, § 1) vel praeter (can. 28) legem positi, ut consuetudinem legitimam (privilegium) inducant consensumque legislatoris acquirant (can. 25) continuo sine interruptione per annos 40 exerceri debent. Si vero lex quam consuetudo oppugnat clausula prohibitiva munita sit, nonnisi usus centenarius vel immemorabilis effectum sortitur (can. 27, § 1). Quae demum consuetudo in iure expresse reprobatur, cum sit irrationabilis, penitus excluditur (can. 27, § 2).

Consuetudo centenaria vel immemorabilis speciali favore gaudet, quatenus secundum can. 63, § 2 *praesumptionem* iuris inducit privilegium expresse con-

[1] Can. 613 de hoc privilegia acquirendi modo tacet quidem; nulla tamen ratione admittere licet ut religiosi deterioris sint condicionis aliis, quibus can. 63, § 1 favet.

cessum fuisse. Quae praesumptio cedit quidem contrariae veritati, at vero tamdiu possidet donec adversarius contrarium probaverit.

De consuetudine contra canones Codicis exsistente dispositio viget specialis. Quamquam videlicet canon consuetudinem neque prohibet neque reprobat expresse, tamen consuetudo huiusmodi abolenda est, nisi centenaria sit vel immemorabilis et simul Ordinarius (Sup. generalis, provincialis, Abbas nullius) existimet eam prudenter submoveri non posse (can. 5).

B. *Ratione subiecti,* cui privilegia proxime competunt, sunt: a) *personalia,* quae immediate personis conceduntur, personam (physicam vel moralem) sequuntur et cum ipsa exstinguuntur (can. 74), v. g. privilegium altaris, anticipandi officium divinum, legendi libros prohibitos;

b) *realia,* quae primario rei adhaerent, seu loco, officio, dignitati, ita quidem ut mediate dumtaxat in personas redundent, quatenus loco addictae sunt (domui religiosae, ecclesiae) vel officium privilegiatum gerunt.

C. *Ratione obiecti,* sive gratiae quae privilegiato tribuitur, privilegia sunt: a) *affirmativa,* quae ius aliquid contra legem generalem agendi conferunt, v. g. ordines sacros ab Episcopo non proprio suscipiendi; et *negativa,* quae ab observatione legis privilegiatum liberant, v. g. ab assistentia conferentiis moralibus, a visitatione episcopali;

b) *gratiosa,* quae merum favorem continent, quin ullum privilegiato onus imponant (indulgentiae); et *onerosa,* si gratiae obligatio quaedam apponitur a privilegiato inplenda;

c) *favorabilia,* quae nullum tertiae personae incommodum pariunt, e. g. facultas absolvendi et dispensandi; et *odiosa,* quatenus tertiae personae praeiudicium afferunt, v. g. exemptionis privilegium, quod Episcopi iuribus derogat.

Cap. 2. De privilegiorum communicatione.

Modus eximius acquirendi iura particularia communicatio privilegiorum est, de qua can. 64 65.

1. **Notio communicationis.** Communicatio privilegiorum in gratia legislatoris consistit, qua ipse disponit ut privilegia uni directe collata vel in futuro conferenda eo ipso extendantur ad alios. Nomine legislatoris solus Summus Pontifex intelligendus est, si privilegia a lege ecclesiastica communi discrepent.

A communicatione claritatis causa meram privilegiorum *extensionem* distinguamus oportet. Ita religiosi *laici* clericorum priviligia participant quatenus eorum capaces sunt (can. 614); *novitii* iisdem privilegiis et gratiis ac professi utuntur (can. 567, § 1); *famuli* quoque, *postulantes,* aliique, in domo religiosa diu noctuque degentes, saltem ex parte iuribus familiae clericalis fruuntur (can. 514, § 1). Quae extensio seu participatio privilegiorum ex quadam naturali aequitate iura religionis ad sodales eiusdem familiae, sed gradus inferioris, transfert, dum communicatio inter societates diversas locum obtinet et plane gratuita est.

2. **Species communicationis.** Communicatio privilegiorum gradu et modo differt: a) vocatur *plena,* si omnia privilegia comprehendit, iis dumtaxat exceptis quae lex ipsa a communicatione excludit; *minus plena,* quae certae tantum speciei gratias tribuit, e. g. spirituales;

b) fit *in forma accessoria,* si privilegium ita a persona ad personam transferatur, ut aucto, imminuto, exstincto privilegio in privilegiato principali, ipso facto augeatur, imminuatur, exstinguatur pro eo qui tali communicatione gaudet (can. 65); *in forma aeque principali,* si privilegium ita transit ad alium, ac si primo et directe ei concessum fuerit, quin ullo modo a sorte possessoris primarii dependeat. Attamen, si privilegium legitime augeatur primo privilegiato, sponte alteri quoque crescit.

Ex litteris apostolicis in casu singulari eruendum est, retenta semper propria verborum significatione (can. 49 67), quousque se extendat gratia communicationis. Plenissimam communicationem privilegiorum et mutuam inter se Ordines *mendicantes* obtinuerunt, quae etiam Societatem Iesu comprehendebat ita quidem, ut clausula prohibens communicationem, privilegio Societatis apposita, mendicantibus nullatenus noceret[1].

3. **Limites communicationis.** Quamquam litterae Pontificis verbis abundantissimis privilegium conferunt nullosque limites communicationi posuisse videntur, tamen ipsa lex communis quasdam gratias incommunicabiles esse declarat. Ad normam can. 64 non communicantur: a) privilegia quae primus privilegiatus non directe a S. Sede percepit, sed sola communicatione acquisivit;

b) privilegia temporanea, ad tempus videlicet determinatum concessa;

c) privilegia ob specialem relationem ad certum locum aut rem aut personam collata, e. g. propter dignitatem eminentem ecclesiae vel imaginis sacrae, vel quia res ad certam religiosam familiam historice pertinet[2], vel quae natura sua terras missionum exclusive attingunt;

d) privilegia quorum communicans incapax est. Id genus privilegia clericalia sunt relate ad religiones laicales: usus pontificalium in Congregationibus religiosis; ius artem medicam et chirurgicam exercendi, quo fratres de misericordia S. Ioannis de Deo fruuntur; vel quae propriae regulae directe adversantur.

Praeterea e contextu decreti communicationis eruendum est, utrum privilegium ad *futuras* quoque gratias se extendat, utrum indulgentias vel privilegia tertiae personae odiosa comprehendat necne.

---

[1] *Bouix,* Tractatus de iure reg. II 77.

[2] Viae Crucis erectio Ordini Minorum propria est; scapularia et sim. alii sibi reservant.

Mos aggregandi. A communicatione privilegiorum toto caelo pius quidam mos differt in hoc consistens, ut supremus Moderator religionis unius, vi facultatis apostolicae, alterius religionis alumnos bonorum operum meritorumque spiritualium, quae propria familia ex orationibus, ieiuniis, vigiliis laboribusque apostolicis haurit, ultro participes esse declarat. Quae gratia aliquando ad ipsos aggregatorum propinquos extenditur. In diplomatibus respectivis tamquam concessae gratiae ratio passim gratitudo peculiarisque amicitia indicatur. Ut ex ipso tenore documentorum colligitur, tota res ad forum spirituale refertur nec ulla ratione can. 613 aggregationi huic nocet.

Oblatorum institutum. Eiusdem naturae atque aggregatio est assumptio in religionis oblatum. Si plures sunt oblati, in *sodalitium* coadunari possunt. At vero, facultas sodalitium oblatorum canonice erigendi Superiori generali reservata esse solet. In quibusdam religionibus pueri studentes, alibi postulantes, alibi denique fratres laici nomine oblatorum designantur.

Cap. 3. De communicationis abrogatione.

Praxis privilegia aliis familiis directe collata per communicationem in proprium commodum adducendi, a pluribus saeculis in iure religiosorum floruit. Ita artificiali quodam modo atque automatice aequalitas iuridica inter diversas religiones conservabatur. Iam vero, quod olim fere necessarium erat, ob defectum perfecti systematis legum, nunc, post diligentem iuris religiosi codificationem, confusionem potius quam utilitatem pararet. Quae ratio legislatorem induxit, ut pro religiosis omne privilegia communicandi ius abrogaret.

1. **Factum abrogationis.** Can. 613, § 1 „in posterum" quamlibet communicationem excludit. Sunt quidem scriptores, qui vim prohibitivam canonis enervare studentes, ita distinguant: religiosi privilegia, quae temporibus elapsis per communicationem legitime acquisita pacifice possederunt, ulterius possidere pergunt, quia canon citatus *futuras* dumtaxat communicationes proscribit[1].

Quae interpretandi ratio „propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam" (can. 18) plane negligit. Credendum est can. 613, § 1, qui terminis, nullam ambiguitatem admittentibus declarat: „Quaelibet religio iis tantum privilegiis gaudet, quae vel hoc in Codice continentur, vel a Sede Apostolica directe eidem concessa fuerint. . . ." Per verba „tantum" et „directe" revocantur positive privilegia in textu legis non expressa. Ulterior sententia canonis: „exlusa in posterum qualibet communicatione", viam praecludit consuetudini contrariae, et ita intelligi debet, ut priorem partem canonis confirmet[2].

---

[1] Sunt praecipue Vermeersch, Prümmer, Brandys, Creusen.

[2] *Blat,* Comment. textus . . . De Personis n. 689; *Biederlack-Führich,* De relig. pag. 258; *Larraona,* Commentarium pro relig. III 205—214, ubi rationes pro utraque parte digestas invenies.

Qui „mitiori", ut ipsi putant, opinioni adhaerent, practice tutam quidem eam appellant, attamen rationes, quibus theoriam suam corroborare student, a principiis iuris canonici alienae sunt necnon violentae, dubiumque, quod de sensu can. 613, § 1 exsistere asserunt, modo artificiali excitatum est[1].

2. **Rationes abrogationis.** Societates religiosae gratias a S. Sede receptas sedulo occultare solebant aliique, communicandi gratiam cum illis obtinentes, ad notitiam privilegiorum difficillime, ne dicam furtim, perveniebant. Non deerant qui sibi iura undequaque congesta, ficta et exorbitantia arrogarent, quin legislator, rem ignorans, abusus corrigere valeret. Fames demum inordinata privilegiorum nutriebatur, aemulatio studiumque, ut alii alios favoribus superarent, invidiae ansam praebebat. Patet satis serias fuisse rationes suadentes, ut disciplina communicationis, tot laborans defectibus, institutioni locum cederet aptiori.

3. **Compensatio communicationis.** Sublata igitur communicatione, religiosi nullatenus ipsis privilegiis privati sunt: a) Ipse quidem can. 613, § 1 declarat religiones privilegiis gaudere quae in *Codice* contineantur. Si vero, adhibito diligenti studio, Codicem perlustres, omnia fere privilegia, nedum ampliora, ibi invenies quae olim e variis, saepius obscuris fontibus, laboriose educere studebamus. Non solum legum, sed privilegiorum quoque in codificatione iuris canonici ratio observata fuit, quo in negotio S. Sedes benevolentissimum erga religiosos animum ostendit, auctis admodum iuribus Superiorum maiorum.

b) Ad privilegia in Codice contenta ea quoque adnumeranda sunt, quae per *consuetudinem* legitime praescriptam (can. 63, § 1) religiosi possidere pergunt.

c) Praeterea post Codicem omnia privilegia valorem suum retinent, quae a S. Sede *directe* alicui religioni collata fuerunt (can. 613, § 1), nisi in Codice expresse revocata fuerint (can. 4) vel ideo exstincta sint, quia canon eandem gratiam religiosis in forma legis confert.

d) Pro iis denique privilegiis (dubiae originis incertive fontis) quae per 100 annos vel ab immemorabili possidentur, *praesumptio* directae concessionis militat (can. 63, § 2).

Ex dictis satis apparet de abolita communicatione dolendum non esse, quia religiosi faciliori ac securiori via modoque progressui iuris canonici magis consentaneo, privilegia nunc consequuntur. Ceterum Episcopos quoque ex similibus, ut supra, causis facultates antiquas ad forum externum spectantes post Codicem promulgatum amisisse, S. C. Consistorialis[2] declaravit, salvis privilegiis pro foro interno.

[1] Satis possibile est S. Sedem ad instantiam declarationem canonis 613, § 1 authenticam esse emissuram, communicationis amicis faventem. Quod si evenerit, sententia „mitior" ex hac nova interpretatione restrictiva vim obtinebit, non vero ex textu hodierno canonis.

[2] Decr. „Proxima sacra Pentecostes" die 25 apr. 1918; A. A. S. 10, 190. Sed iam S. C. Consistorialis Ordinariis dioeceseon indicem facultatum quinquen-

Ceterum, communicatio nonnisi pro religiosis societatibus ab invicem prorsus distinctis abrogata est, inter quas scilicet nullum propinquitatis vinculum exsistit. Sunt vero personae physicae vel morales quae vel ex lege communi vel ex particulari dispositione S. Sedis privilegio communicationis praeditae manent. Ita: a) Privilegia quibus gaudet Ordo regularis, competunt quoque *monialibus* eiusdem Ordinis, quatenus eorum sunt capaces (can. 613, § 2); b) religiosi possunt, immo debent cum *confraternitatibus* a se erectis communicare gratias spirituales, intra limites in can. 713, § 1 praefinitos; c) aggregatio sodalitatis ad archiconfraternitatem communicationem gratiarum spiritualium communicabilium eo ipso secum fert (can. 722, § 1).

Cap. 4. De privilegiorum interpretatione et usu.

A. **Interpretationis species.** Privilegii tenor aliquando ita obscurus et ambiguus est, ut tutam operandi viam non indicet, donec sensum eius genuinum menti legislatoris consonum inveneris. Privilegia, cum sint leges privatae seu particulares, naturam legis imitantur, quare in enucleando sensu eorum regulas de legum interpretatione applicare debemus (can. 18 19), necnon ea quae directe de privilegiis statuta sunt (can. 67 68). Praeterea, si quae privilegia decreto particulari S. Sedis religiosis concessa sunt, canones 49 et 50, de rescriptis interpretandis, prae oculis teneamus. Interpretatio privilegiorum in plures species dividitur, quatenus vel fontem consideramus ex quo interpretatio procedit, vel modum quo principia supra memorata adhibentur.

1. **Interpretatio ratione fontis.** Ratione fontis distinguitur interpretatio quadruplex: a) *Authentica* ea vocatur quae a legislatore ipso tamquam a privilegii auctore prodiit. Vim habet absolutam, etiam in casu quo verba privilegii ultra eorum sensum communem extendit (can. 17, § 2).

b) *Iudicialis* interpretatio in sententia iudicis continetur. Eas tantum personas obligat resve afficit, pro quibus data est directe (can. 17, § 3). Attamen ex repetitis sententiis eiusdem tenoris paulatim stylus Curiae efformatur, qui vim iuris obtinet.

c) *Usualis* interpretatio ex communi modo agendi vel ex recepta consuetudine hauritur, quae non solum legum sed privilegiorum quoque optima interpres est (can. 29).

d) *Doctrinalis* interpretatio ea est, quam viri ecclesiastici probatae doctrinae constanter tradere solent (can. 20). Ad hunc

---

nalium tribuere solet, in favorem quoque sodalium religiosorum adhibendarum, quatenus a S. C. Religiosorum procedunt; cf. Append. IV huius operis.

fontem ipsa S. Sedes recurrit, quando consilium quaerentibus respondet: „consulantur probati auctores“ (vide can. 6, 2°).

2. **Interpretatio ratione modi.** Privilegia interpretanda sunt (can. 17, § 2): vel *comprehensive,* si scilicet verba eorum in se certa secundum eorum sensum proprium fusius declarantur, e. g. dicendo nomine Ordinarii in religionibus intelligi Superiorem provincialem vel generalem; vel *extensive,* quatenus significatio verborum ultra eorum sensum genuinum porrigitur, e. g. si voce „clericus“ moniales vel nomine „religiosi“ novitii quoque comprehenduntur; *restrictive,* coarctando scilicet tenorem privilegii infra sensum communem, si e. g. privilegium oratoriis concessum per declarationem S. Sedis ad oratoria sollemniter benedicta restringitur.

Praeterea privilegium, quin comprehensivae interpretationis limites excedas, intelligi potest sensu: vel *stricto* vel *lato* vel *latissimo.* Qua in re considerare oportet, utrum et cui privilegium onerosum sit, an potius merum favorem contineat.

B. **Usus privilegiorum.** Quaeritur, secundum quasnam regulas religiosi privilegia sua interpretari atque in praxim deducere debeant? a) Privilegia secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam et secundum communem loquendi modum intelligenda sunt, non secus ac leges (can. 18 49 67). Aliis verbis, interpretatio *comprehensiva* sit oportet. Attamen, concessa facultas (v. g. dispensandi) secumfert alias quoque potestates (v. g. absolvendi) quae ad illius usum sunt necessariae (can. 66, § 3).

b) Nemo legislatore inferior privilegium sensu extensivo aut restrictivo interpretari ius obtinet; quod sane ex rei natura sponte sequitur.

c) „Ea semper adhibenda interpretatio, ut privilegio aucti aliquam ex indulgentia concedentis videantur gratiam consecuti“ (can. 68); alioquin privilegium nullum favorem specialem contineret et inutile esset.

d) In casu dubii privilegium quod iuri tertii vel legi, in commodum privatorum (non ad bonum commune simpliciter) latae, adversatur, stricte est interpretandum (can. 50 68).

e) Privilegium dubium, quod merum favorem confert, interpretationem latam sustinet (can. 50), sed comprehensivam dumtaxat.

De privilegiis familiarum religiosarum haec memoria digna S. Alfonsus adnotavit: „Ea, quae sunt concessa alicui Ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam, omnia sunt interpretanda non modo late sed etiam *latissime,* etiam si adversentur iuri communi vel alicui tertio, quemadmodum communissime affirmant doctores. Privilegia enim communitatibus concessa

praesumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum praestitorum, et ideo omnia habentur tamquam favorabilia." [1]

f) „Nemo cogitur uti privilegio in sui dumtaxat favorem concesso" (can. 69), quia privilegium naturam habet legis *permissivae,* non vero praeceptivae. Aliquando vero alio ex capite obligatio exsurgit privilegio utendi. Sic: 1. Si privilegium in favorem personae moralis, v. g. religionis, concessum sit, Superior citra culpam illud negligere nequit. 2. „Per accidens potest oriri obligatio utendi privilegio, quatenus citra grave incommodum removetur impedimentum alterius obligationis implendae" [2], e. g. privilegium oratorii privati die dominica, deficiente ecclesia, vel privilegium anticipandi horas canonicas.

g) Nemini licet privilegiatum in usu iuris quaesiti turbare. Religio, persona moralis cum sit, privilegiis minorennium gaudet (can. 100, § 3); quare ei contra aggressores privilegiorum, etiam si proprii Superiores ea violaverint vel violari permiserint, praeter remedia iuris ordinaria, remedium extraordinarium restitutionis in integrum suppetit (can. 1687, § 1).

Cap. 5. De privilegiorum cessatione.

Privilegia natura sua perpetua sunt (can. 70) et si eorum usus adhuc vigeat nec in Codice revocata sint, integra manent (can. 4). Nonnumquam tamen privilegia vim suam amittunt, mutatis scilicet certis condicionibus, quae vel ipsum legislatorem, vel privilegiatum, vel privilegii obiectum attingunt.

1. **Ex parte legislatoris:** a) *Revocatione* sive tacita seu implicita, sive expressa privilegium exstinguitur. Ita quidem per legem generalem pontificiam eo ipso tacite revocata censentur privilegia in Codice contenta (can. 71), quin de revocatione ulla mentio in ipsa lege fiat. Si vero privilegium extra Codicem vaget (in rescripto particulari), lege contraria nullatenus afficitur, nisi de eius revocatione expresse cautum sit, vel lex a Superiore eius proveniat, qui privilegium concessit (can. 60, § 2). In utroque casu privilegium eo momento valorem amittit, quo ad normam can. 9 lex privilegio inimica vim obligandi acquirit. Si vero privilegium per actum peculiarem, scilicet per rescriptum, non per legem, revocetur, statim cessat ac revocatio privilegiato significata fuerit (can. 60, § 1).

In Codice I. C. nonnulla privilegia, quae religiosos attinent, expresse revocantur, videlicet: privilegium communicationis (can. 613, § 1), asservandi Eucharistiam (can. 1267), admittendi postulantes absque litteris testimonialibus

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. I, Appendix De privilegiis n. 8.
[2] *Wernz,* Ius decr. I, n. 161.

(can. 544, § 2), litteras dimissoriales dandi professis a votis temporariis ad ordines maiores (can. 964, 4°), privilegium contra libertatem seligendi sibi confessarium (can. 519 522), dimittendi professum votorum perpetuorum sine processu canonico (can. 654), religiosis mulieribus constituendi confessarium absque Episcopi loci interventu (can. 876, § 1).

Clausulae revocatoriae citatis canonibus appositae nullam in contrarium exceptionem admittunt, cum mens legislatoris, quae in re nostra summa lex est, absoluta sit.

b) *Resoluto iure concedentis* (morte collatoris vel muneris renuntiatione) privilegia aeque ac leges non exstinguuntur, nisi clausulam ferant „ad beneplacitum nostrum" vel aliam similem, quae intentionem Superioris satis manifestat gratiam ad tempus limitandi (can. 73).

c) A *iudice* ecclesiastico persona tam physica quam moralis privilegiorum suspensione ad tempus vel in perpetuum puniri potest (can. 2291, 7°). Eo ipso omnes excommunicati privilegiis ab Ecclesia sibi concessis frui prohibentur (can. 2263), quae poena utique simul cum censura cessat. Apostatae a religione omnibus privilegiis suae religionis privantur (can. 2385), dum exclaustrati privilegiis mere spiritualibus dumtaxat gaudeant (can. 639), saecularizati vero gratias particulares quascumque amittant (can. 640).

2. **Ex parte privilegiati:** a) *Renuntiatione.* Simplex non-usus privilegii (can. 69) nomen renuntiationis non meretur. Renuntiatio est libera et expressa iuris per privilegium quaesiti in manus legislatoris remissio, quam si Superior acceptaverit, privilegium ita perfecte exstinguitur ut, quin denuo concedatur, renuntians eo uti nequeat (can. 72, § 1).

Attamen renuntiatio privilegiorum non eodem semper modo perficitur, quare sequentes iuris normas prae oculis habeamus: 1) Privilegio mere personali atque individuo, quod scilicet ceteris nullam utilitatem affert, ipse privilegiatus valide renuntiat (can. 72, § 2). 2) Privilegio quo gaudet persona moralis, v. g. Ordo vel dignitas, e. c. Praelatus religiosus, vel locus, ut collegium, persona privata renuntiare nequit (can. 72, § 3). Et ita nec ipse supremus Moderator auctoritate pollet renuntiandi privilegiis, quae ad totum corpus morale cui praeest pertinent. Capitulo generali exclusive facultas competit huiusmodi renuntiationem ex causa offerendi ad normam can. 72[1]. 3) Nec ipsi Capitulo generali fas est renuntiare privilegio per modum *legis* dato, vel si renuntiatio cedat in Ecclesiae aliorumve praeiudicium (can. 72, § 4).

Exempla privilegiorum „per modum legis" collatorum haec sunt: exemptio religionum votorum sollemnium (can. 615), iura ad clausuram papalem

[1] Uno solo in Capitulo contra renuntiationem reclamante, privilegium integrum manere dicit *Piatus* (Praelectiones iur. reg. II 131), quod ad normam can. 101, § 1, 2°, de privilegiis mere personalibus dumtaxat intelligendum est.

spectantia (can. 597 sq.), titulus professionis et mensae communis ad ordinationem clericorum necessarius (can. 982). In praeiudicium Ecclesiae renuntiatio eorum privilegiorum cederet, quae in favorem status clericalis data sunt, videlicet privilegium canonis (can. 119), fori (can. 120), immunitatis (can. 121), competentiae (can. 122), de quibus can. 123 expresse declarat clericum memoratis privilegiis renuntiare non posse.

b) *Morte privilegiati.* Si privilegium personale est, cum persona exstinguitur (can. 74). At vero iura et privilegia personae moralis collegialis etiam in unico membro superstite integra manent (can. 102, § 2), v. g. in uno fratre laico professionis temporariae. Per suppressionem legitimam societatis privilegia quoque eius abolita esse censentur; si vero casu quodam (morte ultimi socii) vel violentia persona moralis exsistere desierit, privilegia interim quiescunt ita quidem, ut intra spatium centum annorum simul cum societate resuscitari valeant (can. 102, § 1).

Facultates habituales quas S. Sedes familiis religiosis vel in perpetuum vel ad certum numerum annorum concedere solet, v. g. folium S. Poenitentiariae, morte Superioris generalis non evanescunt, sed ad eius successorem in munere transeunt (can. 66).

c) Per *non-usum*, si privilegium affirmativum sit, v. g. litteras dimissoriales dandi ad quemcumque Episcopum catholicum eiusdem ritus; vel per *usum contrarium*, si de negativo privilegio agatur, v. g. quod religiosos ab interventu processionibus publicis liberat, privilegia aliis haud onerosa non cessant (can. 76), nec licitum est adversario propter circumstantias quasdam peculiares ad tacitam renuntiationem provocare.

Ea demum privilegia quae aliis sunt onerosa, per non-usum vel usum contrarium tunc cessant, si ex parte eius cui odium parabant, praescriptio liberativa accesserit, ad quam spatium triginta annorum (can. 1511, § 2) requiritur, vel si evidentia signa tacitae renuntiationis exsistant (can. 76).

d) Per *abusum* seu privilegii ad casus a Superiore non intentos applicationem, mala fide factam, privilegium non cessat, possessor tamen privilegio ipso privari meretur (can. 78).

3. **Ex parte privilegii:** privilegium cessat: a) rei vel loci privilegiati *interitu* totali absque spe reaedificationis. Inde sequitur, si altare vel ecclesia cui privilegium proxime adhaeret, eo fine destruatur, ut statim nova aedes construatur, privilegium perdurare, sed interim suspendi.

b) Si iudicio Superioris propter mutata temporum adiuncta privilegium ex utili *noxium* evaserit (can. 77). Ita v. g. antiquum privilegium „cannarum" propter hodiernam religiosorum paucitatem, et privilegium Lazaristarum tradendi exclusive exercitia spiritualia pro ordinandis in exstinctis recensenda sunt.

c) Si privilegii usus *illicitus* fiat (can. 77) cessante eius causa motiva, v. g. iura specialia tempore persecutionis civilis collata, reddita pace.

d) *Elapso tempore* ad quod privilegii usus a legislatore limitatus est vel expleto numero casuum pro quibus facultas collata est (can. 77). Qua in re notandum est, si ex inadvertentia vel oblivione (culpabili quoque) facultates pro foro interno (folium S. Poenit.) ultra tempus praefinitum vel exhausto numero casuum in usum deductae fuerint, actus huiusmodi validos esse (can. 207, § 2).

e) Si privilegium *inutile* evaserit, ideo praecipue quia gratiam eamdem, quae antea „contra vel praeter ius" concessa fuit, nunc ipsum ius commune directe praestat, v. g. facultatem Superiorum constituendi oratorium internum in domo religiosa (can. 1192, § 1), concedendi lectionem libri prohibiti (can. 1402, § 1).

Cap. 6. De privilegiorum confirmatione.

A privilegii prima collatione confirmationem seu innovationem antiquae gratiae distinguamus oportet. Quamquam privilegia natura sua perpetua sunt (can. 70), tamen satis frequenter accidit, ut documenta authentica de eorum concessione vetustate vel casu aliquo adverso deperierint, vel lites de verborum sensu genuino moveantur, vel suspicio seria de privilegii revocatione nascatur. Remedium ordinarium horum similiumve defectuum libellus precum praebet, ad privilegii auctorem eum ad finem directus, ut ipse authentice declaret privilegium certo exsistere tutoque exerceri posse. Sedes Apostolica duplici modo privilegia confirmat, in forma videlicet vel communi vel specifica.

1. **Confirmatio in forma communi.** Huiusmodi innovatio privilegium in suo vigore originali relinquit, quin novum ius privilegiato conferat. Propterea privilegium vitio nullitatis affectum tali confirmatione nullatenus revalidatur[1]. Nihilominus, confirmatio in forma communi collata utilitate non caret, quatenus dubium de facto concessi privilegii amovet et inferioribus iudicibus potestatem de privilegio a Pontifice confirmato sententiam proferendi adimit (can. 1683)[2].

2. **Confirmatio in forma specifica.** Ea est „cui praemittitur causae cognitio, et singula statuta diligenter expenduntur, ac deinde, nulla adiecta condicione, auctoritate Apostolica cum clausula *motu proprio atque ex certa scientia* confirmantur"[3]. Ex dictis apparet confirmationem specificam defectus priores sanare atque *novae concessioni* aequiparari.

---

[1] Cap. 13 X l. 5, tit. 33 in fine. [2] A. S. S. 1, 91.
[3] *Benedictus XIV,* De synodo dioec. l. 13, cap. 5, n. 11.

Cap. 7. De privilegiis inspectioni episcopali exhibendis.

Prudentia quaedam, ne dicam rei natura dictat, ut familiae religiosae de peculiaribus gratiis a S. Sede acquisitis coram extraneis silentium observent, et ita aemulationibus, invidiis vel iuris quaesiti perturbationibus viam occludant. Non desunt casus, in quibus ipsa S. Sedes rescripto gratioso clausulam de occultandis privilegiis apposuerit. Ex altera vero parte disciplinae ecclesiasticae convenit, ne ius tacendi aequitatis limites excedat, praesertim quantum ad Episcopum dioecesanum spectat.

1. Qua in re sequentia *principia* observanda sunt: a) Episcopus non habet ius quaecumque religiosorum privilegia cognoscendi. Nulla sane iuris dispositio in contrarium allegari potest, nam privilegiorum legitimus usus a consensu Episcopi immunis est, cui neque privilegii approbatio neque authentica interpretatio competit. Quapropter Episcopus numquam *integrum elenchum* privilegiorum videndi ius obtinet.

b) Inter munera episcopalia vigilantia in disciplinam ecclesiasticam locum principalem tenet, cura videlicet ne lex communis, a qua privilegium discrepat, negligatur aut *abusus* irrepant (can. 336). In particulari can. 78 Episcopo officium imponit S. Sedem monendi, si quis privilegio ab eadem concesso graviter abutatur;

c) Exorta in foro externo lite de usu privilegii, privilegiati interest exsistentiam gratiae sibi concessae probare (can. 79). Quo in casu necesse est privilegium Episcopo „ostendere ac ad legendum exhibere, necnon de articulis, de quibus controversia fuerit, transscriptum tradere“ [1].

2. His praemissis, difficile non erit ad quaestionem respondere, quaenam privilegia Episcopo praesentanda sint quaeve etiam petenti recusari possint: a) Privilegia *mere spiritualia,* quae nullum effectum publicum sortiuntur, vel in foro conscientiae dumtaxat exercentur, Ordinario loci exhibenda non sunt. Quod aperte declaravit S. C. Indulg. die 5. febr. 1841 de facultate altaris privilegiati personalis, benedicendi privatim coronas, cruces, numismata et similia [2]. Idem de pagella facultatum S. Poenitentiariae valet, qua confessarii Episcopo inscio licite utuntur [3].

b) Privilegii copiam Episcopo praesentare oportet, si id in rescripto pontificio (vel in lege communi) expresse *praecipiatur* (can. 51), e. g. verbis „certiorato prius Ordinario loci“. Quae condicio pro validitate privilegii essentialis non est, nisi per particulas „si“ vel „dummodo“ vel similes expressa fuerit (can. 39).

---

[1] Cap. 7 in VI, l. 5, tit. 7. [2] Decr. auth. S. C. Indulg. n. 286 ad 2.
[3] *Wernz,* Ius decr. I, n. 163, IX.

c) In *negotiis publicis* privilegium ante usum Episcopo, etiam non requirenti manifestandum est (can. 51). Scopus huius dispositionis non est, ut Episcopus consentire vel dissentire queat usumque privilegii impedire, sed ut ordo iuris publici in dioecesi incolumis servetur. Ita de facultate erigendi stationes Viae crucis extra domum religiosam Episcopus docendus est[1].

Eodem iure *novae indulgentiae* ecclesiis concessae, nisi Romae promulgatae sint (in Acta Ap. Sedis insertae), ne pervulgentur inconsulto Ordinario loci (can. 919, § 1). Quod de iis solis indulgentiis verum est, quae in ecclesia vel oratorio publice populo annuntiandae sunt, minime vero de iis, quae sodalibus exclusive propriae sunt. Simili ratione privilegium erigendae *associationis* (confraternitatis) exsecutioni valide mandari nequit absque consensu Ordinarii loci in scriptis dato, excepta confraternitate quae religioni est propria (can. 686, § 3).

TITULUS VI.

De privilegio exemptionis religionum.

Cap. 1. De natura exemptionis.

1. **Notio exemptionis.** Iurisdictioni Episcopi loci omnes personae, res et loca pia obnoxia sunt, quae intra dioecesis ambitum continentur, nisi eis specialis exemptio ab Apostolica Sede concessa fuerit (can. 344, § 1). Neque personae religiosae domusque earum ab auctoritate Episcopi per se excipiuntur, nisi ex privilegio (can. 500, § 1).

Exemptio religiosarum familiarum privilegium apostolicum est, quo tum personae tum domus cum ecclesiis et oratoriis auctoritati Episcopi dioecesani subtrahuntur et propriorum Praelatorum Romanaeque Ecclesiae potestati directe subiciuntur[2].

Ut clarius atque profundius indolem exemptionis perspiciamus, distinctio illa perpendenda est inter religiones laicales et clericales (can. 488, 4°): a) Si religio exempta *laicalis* sit, tam virorum quam mulierum, potestas dominativa propriis Superioribus competit vel Capitulis, dum iurisdictio ecclesiastica, propter incapacitatem eam possidendi, immediate a S. Sede et in plurimis ab Episcopo in societatem exercetur, vel ab Ordine virorum, si de monialibus sermo est (can. 500, § 2);

b) In religione vero exempta *clericali,* votorum tum sollemnium tum simplicium, Praelati proprii praeter potestatem dominativam iurisdictionem quoque circa res sacras pro utroque foro immediate obtinent (can. 501, § 1). Per exemptionem religionis clericalis, Congregationis quoque, Superiores maiores in locum Episcoporum ita succedunt, ut iis appellatio Ordinariorum ex iure

[1] S. C. Indulg. l. c.

[2] *Wernz,* Ius decr. III, n. 700; *Biederlack-Führich,* De relig. n. 148.

vigente competat (can. 198, § 1), et praeterea, attentis Codicis canonibus, Congregationi sacerdotali exemptae eadem fere iurium mensura attributa sit atque Ordinibus. Aliis verbis, ad normam iuris moderni primaria nota distinctiva inter religiones amplius non est votorum sollemnitas prout antea, sed potius exsistentia vel defectus privilegii exemptionis.

2. **Species exemptionis.** Exemptio est: a) *personalis,* quatenus personis adhaeret easque ubique locorum sequitur, v. g. privilegia Cardinalium (can. 239), principum (can. 1557, § 1, 1°; 2227, § 1), privilegium altaris, libertas religiosorum a procurandis sibi litteris testimonialibus (can. 995, § 2);

b) *localis,* quae directe locum, i. e. domum, ecclesiam, oratorium, indirecte vero personas ibidem degentes a potestate episcopali eximit, v. g. libertas ab annua visitatione. Localis exemptio sodalitatum religiosarum eius est naturae ut Leo XIII declarare potuerit „quod earum domus habitae fuerint iuris fictione quasi territoria quaedam ab ipsis dioecesibus avulsa“ [1]; quae avulsio non est intelligenda absolute, cum in plurimis negotiis domus religiosae cum suis incolis Episcopo subiectae maneant, non obstante exemptione;

c) *mixta,* e duobus praecedentibus ita composita ut tum personae tum res aedesque a potestate Episcopi dioecesani liberae sint. Haec species exemptionis religionibus privilegiatis propria est.

3. **Gradus exemptionis.** Iam vidimus certam libertatis ab Episcopi auctoritate mensuram, utique exiguam, institutis quoque dioecesanis a iure competere, at vero hic status iuridicus exemptio veri nominis appellari nequit. Exemptio sensu proprio intellecta independentiam plus minusve amplam a potestate episcopali religiosis confert, quapropter distinguimus: a) exemptionem *imperfectam,* quam ipsum ius commune omnibus religionibus iuris pontificii, praecipue clericalibus, directe tribuit (can. 618, § 2). E verbis canonis elucet hanc infimae speciei exemptionem limites potestatis domesticae seu dominativae nullatenus excedere, ita ut iurisdictio ecclesiastica in societatem Episcopo integra reservetur;

b) exemptionem *perfectam,* per quam ex speciali privilegio societas etiam ratione iurisdictionis e potestate dioecesani praesulis liberatur et S. Sedi subicitur. Hoc loco distinctio illa religionum clericalium et laicalium prae oculis habeatur, quam supra posuimus;

c) exemptionem *perfectissimam,* quae non solum monasterio eiusque incolis competit, sed praeterea territorium quoddam determinatum simul cum populo a dioecesi separatum proprio „*Abbati nullius*“ subicit.

---

[1] Const. „Romanos Pontifices“ 8 mai 1881; A. S. S. 13, 481.

Praelatorum „nullius" iura can. 319—327 determinant, qui, dummodo episcopali dignitate insigniti sint, iis omnibus iuribus gaudent, quae Episcopi loci etiam in exemptos de iure exercent, v. g. proprios subditos ordinant (can. 957, § 1). Cuius iuridicae condicionis quondam erat monasterium Cluniacense in Gallia, a. 1790 violenter suppressum, de quo Conc. tridentinum (sess. 25 de reg. et mon., cap. 11) mentionem fecit, nunc vero simili exemptione utuntur monasterium Montecassinense, Maria Einsiedeln in Helvetia, Mons Pannoniae (S. Martini) in Hungaria et abbatia Iasov in Slovachia.

4. **Limites exemptionis.** Vix necesse est animadvertere exemptionem a iurisdictione episcopali simul libertatem a parochi potestate comprehendere (can. 464, § 1). Iam vero, perfecta religionis exemptio non eo usque extenditur, ut Episcopo dioecesano nullum ius in personas vel domos exemptas exercendum relinquatur. E contrario, quam plurimos in Codice canones invenies, qui non obstante exemptione Ordinario loci iurisdictionem in exemptos tribuunt, quorum seriem completam alibi recensebimus. Hoc utique sensu clausula illa can. 615 intelligenda est: „ab Ordinarii loci iurisdictione exempti sunt, praeterquam in casibus a iure expressis" vel: „exceptis casibus in iure expressis" (can. 618, § 2, 2°). Et ita recte exemptio religiosorum, etiam perfecta, *partialis* vocatur.

Praeterea notatu dignum est exemptionem ad negotia mere favorabilia sese non extendere, seu favoribus religiosos non privare; v. g. exempti legitime confiteri possunt coram sacerdote ab Episcopo approbato (can. 519); dispensatio a lege communi valet quoque pro exemptis in dioecesi commorantibus, nisi leges eorum particulares obstent (can. 620); indulgentiae ab Episcopo concessae ab exemptis acquiruntur (can. 927).

Controversia quondam agitabatur inter doctos de regula generali ad secernenda iura Superiorum religionis exemptae et Episcopi. Alii censebant religiosos quoad ea dumtaxat negotia autonomia gaudere, in quibus authentice exempti declarati fuerint[1]. S. Alfonsus vero cum aliis contrarium docet, religiosos videlicet in omnibus a iurisdictione Episcopi exemptos esse, iis tantum casibus exceptis, qui in iure expresse Episcopo reservantur[2]. Quam alteram sententiam Leo XIII[3] et can. 615 adoptaverunt. Quapropter conclude: in casu exortae litis semper possidet exemptio, ita quidem, ut religiosi ius suum probare non teneantur (can. 1747, 2°), sed Episcopo onus rem suam defendendi incumbat.

5. **Utilitas exemptionis.** Quaevis exemptio vulnus legis disciplinaeque ecclesiasticae est, qua de causa in dubio stricte est interpretanda (can. 50). Vix est qui neget exemptos libertate sua abuti posse, praecipue si praelati ius sibi vi exemptionis competens ignorent vel gubernando negligentiae indulgeant. Nihil

[1] *Pennacchi,* A. S. S. 30, 407.

[2] Theol. mor. I, Appendix De privilegiis n. 78.

[3] Const. „Romanos Pontifices" 8 mai 1881; A. S. S. 13, 481.

proinde mirum S. Bernardum, experientia edoctum, inimicum fuisse exemptionis monasteriorum[1]. Ex altera vero parte rationes graves suadent, maxime tranquillitas religionum atque uniformitas regiminis et disciplinae, ut familiae religiosae a potestate Episcoporum emancipentur. Omnia emolumenta, quae exemptio secum fert, Leo XIII his verbis exprimit: „Quo melius in religiosis Ordinibus omnia essent inter se apta et connexa, ac sodales singuli pacato et aequabili vitae cursu uterentur, denique ut esset incremento et perfectioni religiosae conversationis consultum, haud immerito Romani Pontifices, quorum est dioeceses describere, ac suos cuique subditos sacra potestate regundos attribuere, clerum regularem Episcoporum iurisdictione exemptum esse statuerunt.“[2]

Cap. 2. De acquisitione privilegii exemptionis.

1. **Auctor exemptionis.** Exemptionem a potestate Episcopi dioecesani, quae aliud non est quam dispensatio perpetua a lege communi, nemo infra Romanum Pontificem conferre potest (can. 81). Idem de privilegiis religiosorum can. 613, § 1 declarat. Falsum proinde esset opinari Episcopum propria auctoritate domum religiosam sibi subiectam libertate seu exemptione posse munire.

Episcopus, si domum religiosam eximeret, ipsi exemptionis naturae contradiceret; nam etsi Episcopus auctoritate polleret domum religiosam e sua oboedientia dimittendi, eam S. Sedis iurisdictioni directe submittere nequit. Tamen ius est Episcopo religiosam familiam non exemptam ex iustis causis a parochi cura subducere (can. 464, § 2)[3].

Sedes Apostolica iure suo exclusivo duplici modo utitur: vel per legem communem declarando religiones cuiusdam speciei ipso iure esse exemptas, vel per actum particularem singulas societates a potestate Episcopi eximendo. In specie: a) religiosi omnes votorum sollemnium seu *regulares* ipso iure perfecta exemptione personali et locali gaudent (can. 615.)

Qua in re Codex antiquam disciplinam ecclesiasticam immutavit. Nam antea singula monasteria sui iuris gratiam exemptionis sibi comparare eamque in casu dubii in particulari probare tenebantur[4];

b) *Moniales,* quae Ordini virorum subiectae sunt, exemptionem eorum participant, v. g. franciscanae, dominicanae.

c) *Moniales,* quae Superioribus regularibus non subsunt, exemptione carent, v. g. moniales in Gallia.

d) „Religiones *votorum simplicium* exemptionis privilegio non gaudent, nisi specialiter eisdem fuerit concessum“ (can. 618, § 1).

---

[1] De considerat. l. 3, cap. 4, n. 14—18; Migne, P. L. 182, 476.
[2] Const. „Romanos Pontifices“ cit.; A. S. S. 13, 481.
[3] S. C. Consist. 2 apr. 1886; A. S. S. 19, 80. [4] A. S. S. 39, 537 et 586 sq.

Vox „specialiter" ante Codicem promulgatum communicationem exemptionis non excludebat, dummodo Pontifex in privilegiis communicationis terminis amplissimis usus fuerit, qui exemptionem evidenter comprehenderent.

Quaestio movetur, utrum non obstante can. 618, § 1 exemptio praescriptione legitima acquiri possit necne? Contra nonnullos negavit Benedictus XIV.[1] Canon 63 nullum privilegium a praescriptione excipit, at vero inter ea quae praescriptione acquiri nequeant, can. 1509, 2° ea indicat „quae obtineri possunt ex solo privilegio apostolico". Cum vero religiones votorum simplicium exemptae non sint nisi privilegium iis specialiter concessum fuerit (can. 618, § 1) et quidem a Sede Apostolica (can. 613, § 1), exemptio in praescriptione fundari nequit. Attamen iura singula ac libertates religio non exempta contra Episcopum praescriptione liberativa ad normam can. 63 acquirere potest. Possessio quoque centenaria vel immemorabilis exemptionis praesumptionem concessi privilegii inducit (can. 63, § 2), sed praesumptio cedit veritati contrariae.

2. **Amissio exemptionis.** Privilegium exemptionis integrum statum iuridicum familiae religiosae ita undequaque determinat, ut eo privari nequeat quin ipsa societatis fundamenta commoveantur. Quod cum optime notum fuerit legislatori, per Codicem I. C. nulla religio exemptione qua prius gaudebat, spoliata est. Cum vero exemptio de numero privilegiorum sit, per se iisdem ac privilegia modis cessat: a) Ut per *revocationem* Pontificis exemptio tollatur, necesse est, ut de ipsa expressa mentio facta fuerit (can. 71 60).

b) *Renuntiare* exemptioni soli Capitulo generali competit, dummodo Pontifex renuntiationem acceptet (can. 72, § 1). Singulae autem domus vel provinciae privilegio renuntiare nequeunt, quia res in praeiudicium societatis cederet (can. 72, § 4).

c) Per collegii vel ecclesiae *interitum* absolutum exemptio localis cessat, reviviscit vero post restaurationem intra annos quinquaginta faciendam (can. 75).

d) Per *non-usum* vel usum contrarium exemptio tamquam unum totum considerata vix cessare in praxi potest (can. 76), sed Episcopus quoad singulos articulos iuris contra religiosos praescribit.

e) *Exclaustrati* (can. 639), *saecularizati* (can. 640), *apostatae* a religione (can. 2385) exemptione privantur.

3. **Suspensio exemptionis.** Ab exemptionis amissione totali temporaneam et limitatam vel personarum vel locorum exemptorum Episcopo subiectionem distinguere oportet, manente in ceteris privilegio integro: a) Regulares extra domum illegitime degentes exemptionis privilegio non gaudent (can. 616, § 1). Verbo „regulares" legislator religiosos votorum simplicium a lege eximere

[1] Const. „Apostolicae servitutis" 14 mart. 1743, § 2 3; *Bullar.* Benedicti XIV I, n. 76; const. „Inter multa" 4 apr. 1747; *Bullar.* cit. II, n. 33.

non intendit, sed communiter contingentia exprimit, quia Congregationes exemptae esse non solent.

b) Exemptus, qui extra domum delictum commiserit, ab Episcopo puniri potest in casu expresso can. 616, § 2.

c) Si in domibus vel ecclesiis exemptorum abusus irrepserint, Episcopus rem ad S. Sedem deferendi ius obtinet (can. 617, § 1).

d) Domus non formata (can. 488, 5°) sub peculiari vigilantia Episcopi manet (can. 617, § 2), salva exemptione.

Cap. 3. Historia privilegii exemptionis.

1. **Ius antiquum.** Primordiis vitae monasticae domus religiosae regimini Antistitis dioecesani absque ullo privilegio subditae erant. Nihilominus, simili ratione qua Episcopus citra necessitatem potestatem in familias christianas sibi vindicare nequit, ita ipsa rei natura suadet, ne loci Ordinarius de negotiis internis monasteriorum immoderatam curam gerat. Et ita quasi sponte monachi autonomia quadam et libertate praediti esse inveniuntur. Immo, secundum morem antiquissimum monasteria africana non quidem Romani Pontificis sed Primatis carthaginiensis iurisdictioni immediate subiacebant et similiter monachi aegyptiaci Patriarchae alexandrino, ceteraque Orientis asceteria constantinopolitano Patriarchae oboediebant[1]. En specimina exemptionis proprie dictae.

In Ecclesia latina regulam generalem ipse titulus 36 lib. III decretalium Gregorii IX indicat: „De religiosis domibus, ut Episcopo sint subiectae." At vero, plurima rescripta S. Sedis Episcopos admonent ne quid molestiarum monasteriis inferant aut eorum tranquillitatem turbent. A saec. 9 monasteria bullas protectionis sibi a Sede Apostolica procurare studebant, ita quidem ut „in proprios et speciales filios Romanae Ecclesiae sint suscepti"[2]. Quae protectio quandam speciem feudi prae se ferebat, in cuius signum monachi annuum censum, in particulari casu stipulandum, beato Petro solvebant. Bullae protectionis monasterium a potestate Episcopi non eximebant nisi forte in singulis articulis ibidem expressis. Quandam speciem antiquae illius protectionis munus Cardinalis protectoris nunc obtinet (can. 499, § 2).

Attamen praeter simplicem protectionis favorem singula coenobia privilegium exemptionis proprie dictae obtinuerunt, quod antiquitus in bullis pontificiis hisce phrasibus exprimi solebat: monachos libertate romana muniri, iuris beati Petri fieri, monasterium ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere, coenobium ad iurisdictionem beati Petri nullo pertinere mediante, et similibus.

---

[1] *Wernz,* Ius decr. III, n. 701. [2] Cap. 10 in VI l. 5, tit. 7.

Ex tenore huiusmodi bullarum monasterium ita illimitatam libertatem adeptum esse censebatur, ut Episcopo dioecesano nihil iuris in personas vel loca religiosa relinqueretur, ac si perfecte a territorio dioecesis avulsum esset. Ita v. g. Episcopus irrequisitus in ecclesia exempta Missam dicere vetabatur; Abbas benedictionem abbatialem a quocumque Episcopo petere, olea sacra, consecrationes ecclesiarum, ordinationes clericorum etiam ab alieno Episcopo recipere poterat[1]; bona monasterii legi dioecesanae non subiacebant neque decimae ex eisdem solvebantur. In bulla „Regimini" Sixti IV ex anno 1474, quae „Mare magnum" privilegiorum Franciscanorum appellatur, ita legimus: „Et ne . . . in personas et loca fratrum . . . sibi quamcumque iurisdictionem et superioritatem vindicare praesumant, districtius prohibemus, ne quispiam absque dictae Sedis [apost.] speciali commissione et auctoritate in personas, domos et loca dicti Ordinis fratrum minorum, utpote prorsus exempta . . . aliquam praeeminentiam, superioritatem et iurisdictionem quomodolibet exercere praesumat."

2. **Lites.** Saeculo 12 exemptionem monasteriorum ita universalem fuisse dicunt, ut Episcopi iurisdictio inter raras exceptiones adnumeranda esset. Ceterum, bullae exemptionis sat frequenter falsae et adulterinae proferri solebant.

Exuberans independentia monasteriorum insolentiis abusibusque nocivis acerbissimisque inter Abbates et Episcopos discordiis ansam praebere solebat, ita ut S. Sedes querelis huius generis undique obrueretur[2]. Saepius animi eo usque exarserunt, ut praelati, exhaustis argumentis pacificis, ab arte diplomatica ad Martem confugerent iuraque sua ferro ignique vindicarent.

Quid mirum, si viri omni exceptione maiores optimaeque notae tot et tantas ordinis perturbationes et disciplinae monasticae relaxationem, quae tunc temporis grassabatur, ipsi exemptionis institutioni imputarent eamque de medio tollere niterentur? Ita v. g. S. Bernardus Eugenio III persuadere studuit exemptiones regularium perniciosissimas esse („non est exemptio sed emancipatio, non in aedificationem sed in destructionem, non est fidelis dispensatio sed crudelis dissipatio, non est devotio sed ambitio")[3]. Eodem sensu Richardus Archiepiscopus cantuariensis († 1184) in litteris ad Alexandrum III missis non sine exaggeratione ipsos Pontifices iniustitiae adversus Episcopos accusat[4].

---

[1] Cap. 17 X l. 5, tit. 33.

[2] Cap. 12 16 17 X l. 5, tit. 31; cap. un. in VI l. 5, tit. 6; cap. un. Clem. l. 5, tit. 6; cap. 1 Clem. l. 5, tit. 7.

[3] *S. Bernardus,* De consideratione l. 3, cap. 4, n. 14—18; Migne, P. L. 182, 276.

[4] Migne, P. L. 200, 1456.

3. **Conc. lateranense V.** Diuturna et tristis experientia satis docuit privilegium exemptionis nullis circumscriptum limitibus mensuramque iusti et aequi excedens ita moderandum esse, ut Episcopo dioecesano iurisdictio in monasteria restituatur, quin tamen regulares necessaria libertate priventur. Postquam Conc. lateranense III (a. 1179)[1] et viennense (a. 1311—1312)[2] nonnullas hunc ad finem aptas leges constituerunt, Conc. lateranense V (1512—1517) denique studium diligentius arduo operi adhibuit, optimo utique cum successu. Sane, celeberrima constitutio „Dum intra" d. 19. dec. 1516, quae ad rem nostram spectat, hodiernum ius religiosorum feliciter auspicatur[3].

Scopus, quem sibi Concilium praefixit, hic erat: „Privilegia antiqua religiosorum ideo moderanda sunt, ut ipsi fratres potius ab iisdem Episcopis omni cum caritate foveantur quam aliquo modo molestentur et inquietentur." Deinde singula iuris capita sequuntur, de quibus inter Episcopos et Abbates discordiae foveri solebant, et competentia utriusque praelati accurate determinatur: Episcopo ius tribuitur visitationis canonicae ecclesiae exemptae ratione curae animarum; clerici saeculares celebrare in ecclesia regulari volentes recipiendi sunt; regulares publicis processionibus interesse debent; confessarii religiosi approbatione episcopali indigent; infirmis saecularibus sacramenta administrare solum in certis adiunctis possunt; ius sepulturae proprium obtinent; ordinationes clericorum ecclesiarumque consecratio Episcopo dioecesano vindicantur; nuptias benedicendi iure carent religiosi; censuras episcopales publicare atque servare tenentur, et alia plura.

Concilium hisce iuris dispositionibus salutaria apposuit monita: „Eosdem insuper fratres in virtute sanctae oboedientiae monemus, ut eosdem Episcopos . . . pro. debita et nostra ac Apostolicae Sedis reverentia congruo honore et convenienti observantia venerentur. Ipsos quoque Episcopos hortamur, ac per viscera misericordiae Dei nostri requirimus, ut fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, caritative tractent ac benigne foveant, seque illis minime difficiles aut duros vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios piaque munificentia liberales exhibeant ac in omnibus praedictis tamquam in agro dominico cooperantes eorumque laboris participes, propria benignitate recipiant, eorumque iura omni cum caritate custodiant atque defendant. . . ."

4. **Conc. tridentinum.** Rem ita feliciter inceptam Patres tridentini ulterius perfecerunt, inhaerendo vestigiis iuris lateranensis. In sess. 25 integrum ius regulare 22 capitibus reformationi subiecerunt. Iam vero, in aliis quoque decretis „de reformatione" plura occurrunt quae exemptionem attingunt: sess. 5, cap. 1 de lectione S. Scripturae, cap. 2 de concionatoribus; sess. 6 de ex-

[1] Cap. 3 X l. 5, tit. 33. [2] Cap. 1 Clem. l. 5, tit. 7.
[3] Magn. Bull. Rom. I 582; *Mansi*, Coll. Conc. 32, 970.

cessibus regularium extra claustra; sess. 21, cap. 8 de visitatione canonica monasteriorum, cap. 9 de indulgentiis publicandis; sess. 22, decret. de observandis et evitandis in celebratione Missarum; sess. 24, cap. 4 nullus contradicente Episcopo praedicet; sess. 25, decret. de invocatione, veneratione et reliquiis Sanctorum et sacris imaginibus.

Synodus tridentina novum quid in ius nostrum introduxit, distinguendo videlicet potestatem Episcopi in regulares: a) *ordinariam,* b) *delegatam* vel c) *mixtam.* Ipse quidem tenor legis clare indicat, quanam in casu iurisdictione Episcopus munitus sit, v. g. per verba „tamquam delegatus Sedis Apostolicae" vel „etiam tamquam delegatus S. Sedis". Quae differentia practicum momentum in casu appellationis a sententia episcopali obtinet; nam si Episcopus ordinaria potestate usus sit, ad Metropolitam, si vero delegata, ad S. Sedem dumtaxat appellatio interponi potest.

5. **Codex iuris canonici.** Saeculis posttridentinis novi adversarii exemptionem religiosorum impugnaverunt, quorum princeps est Iustinus Febronius († 1790)[1]. Eius praecipui asseclae, regalistae aulici saec. 18 (in Gallia, Germania, Neapoli et Austria), docebant Pontifici Romano solum primatum honoris competere, dum ratione iurisdictionis omnes Episcopi iure divino plenitudinem potestatis obtineant, qua per exemptionis privilegium regularibus concessum spoliari nequeant. Attamen S. Sedes numquam omisit contra aggressores privilegii reclamare, v. g. contra Archiep. parisiensem Georgium Darboy († 1871)[2].

In Codice I. C., non obstante voto contrario quorundam Episcoporum in Conc. vaticano prolato, disciplina exemptionis illaesa conservatur hisce cum immutationibus: a) Iura quae in singulis materiis Episcopo vel praelato religioso competunt perspicacius et subtilius in Codice indicantur.

b) Expresse notatur quid Superiori domus, quid maioribus vel supremis praelatis proprium sit.

c) Independentia Congregationis clericalis exemptae a iurisdictione episcopali aucta est, ita ut Congregatio Ordini regulari proxime accedat.

d) Distinctio illa tridentina inter potestatem Episcopi ordinariam et delegatam sublata est, quare omnis eius auctoritas in religiosos ex iure ordinario procedit.

---

[1] In opere „De statu Ecclesiae" (Bullioni 1763).

[2] Pius IX litt. die 26 oct. 1855; A. S. S. 11, 210; Leo XIII const. „Romanos Pontifices" die 8 mai 1881; A. S. S. 13, 481.

TITULUS VII.

De religiosis domibus.

Cap. 1. Notio domus religiosae.

1. **Essentia.** Nomine domus religiosae sedes stabilis et legitime instituta intelligitur, ubi religiosi eiusdem familiae secundum constitutiones vitam communem instituunt, proprio Praelato subiecti. Ut locus naturam domus religiosae obtineat, plura necessaria sunt tum ex parte rei tum ex parte auctoritatis ecclesiasticae. Ad domum religiosam constituendam necessaria sunt alia materialiter, alia formaliter:

Materialiter requiruntur: a) aedes separatae, ne religiosi a saecularibus turbentur; aliquando vero satis est ut pars maioris aedificii ad hunc finem adaptetur et separetur;

b) communitas vera, videlicet plurium religiosorum sub uno Superiore canonice deputato societas;

c) commoratio continua cum intentione ibidem manendi;

d) vitae ratio secundum societatis finem et constitutiones instituta (vita communis, can. 594, § 1);

e) ecclesia vel oratorium publicum domui adnexa, si religio est clericalis (can. 497, § 2);

f) reditus sufficientes ad alumnorum sustentationem (can. 496).

In citato can. 496 implicite et quoad mentem sequens norma prohibitiva S. C. Relig. comprehenditur: „Nulla fundatio monasterii vel domus nullaque fundationis amplificatio vel mutatio fiat, si pecunia solvenda non habeatur et hac de causa debita vel obligationes oeconomicae contrahenda sint, etiamsi fundus vel materia ad aedificandum vel aliqua pars aedificii gratuito donetur vel construatur . . .“ [1]

Consideratis omnibus ad constituendam domum religiosam elementis, evidens est nomine iuribusque domus religiosae carere alia quaecumque aedificia in dominio et usu religiosorum constituta, v. g. aedificia oeconomica et praedia rustica, villae recreationi aestivae deputatae, hospitia pro religiosis itinerantibus dumtaxat erecta, scholae externae, hospitalia, conservatoria, aliaque instituta caritativa, quae episcopali vigilantiae et visitationi subiacent (can. 1491).

Formaliter requiruntur: a) Superioris religiosi acceptatio ad normam constitutionum;

b) beneplacitum Sedis Apostolicae in casibus a iure statutis (can. 497, § 1);

c) licentia Episcopi dioecesani pro omni fundatione. Hisce tribus iuris sollemnitatibus non servatis, domus religiosae fundatio canonice instituta esse non censetur.

2. **Species.** In Codice I. C. nomen genericum cuicumque particulari instituto religioso *domus religiosa* tribuitur (can. 488, 5°).

[1] Instructio S. C. Relig. die 30 iulii 1909, n. VIII; A. A. S. 1, 695.

In specie: a) domus *regularis* est domus Ordinis, cui domus Congregationis opponitur;

b) *monasterium* (can. 494, § 1; 497, § 1; 512) societatibus votorum sollemnium proprium est;

c) *abbatia* monasterium est sui iuris, cui Abbas praeest (can. 215, § 1);

d) domus *formata* illa est, in qua sex saltem professi, votorum etiam temporariorum degunt, quorum, si agatur de religione clericali, quattuor saltem sint sacerdotes (can. 488, 5°); domus *non formata,* ubi minor est numerus professorum vel sacerdotum.

In Codice antiquae denominationes: *coenobium, asceterium, claustrum, conventus,* receptae non sunt, quia ad historiam iuris potius pertinent, quin ullum momentum legislativum prae se ferant, nihilominus in praxi adhiberi licite possunt.

Cap. 2. Beneplacitum S. Sedis.

1. **Ius antiquum.** Iam Bonifatius VIII a. 1298 Ordinibus mendicantibus prohibuit ne domos novas recipere, mutare, alienare vel transferre praesumerent absque Sedis Apostolicae licentia speciali[1]. Quam legem a. 1652 Innocentius X ad omnes Ordines regularium in Italia extendit[2]. Mox vero ex doctrina communi ius hoc particulare ubique terrarum vim obligandi obtinuit, sed pro solis religionibus votorum sollemnium[3], dum Congregationes religiosae legi obnoxiae non essent, exceptis terris missionum, ubi idem ius religiosos obstringebat quoscumque.

2. **Ius novum.** Codex I. C. notabilem in re praesenti disciplinae ecclesiasticae immutationem induxit, obligatione licentiae romanae petendae omnibus societatibus exemptis imposita. Ita can. 497, § 1 beneplacitum Sedis Apostolicae praescribit: a) ad erigendam domum religiosam *exemptam,* tam Ordinis religiosi quam societatis cum votis simplicibus, non solum formatam sed non formatam quoque. Quae iuris dispositio rationi exemptionis plane congruit, cum solius Pontificis sit novam domum a iurisdictione Episcopi subducere;

b) pro monasteriis *monialium,* votorum videlicet sollemnium, tam exemptarum quam iuris dioecesani;

c) in terris *missionum* pro qualibet domo religiosa;

d) praeterea peculiaris licentia S. Sedis pro collocando *novitiatu* requiritur in omni religione iuris pontificii (can. 554, § 1) etiam non exempta.

---

[1] Cap. un. in VI l. 5, tit. 6.

[2] Const. „Instaurandae" 15 oct. 1652, § 5; Magn. Bull. Rom. V 481.

[3] Leo XIII const. „Romanos Pontifices" 8 mai 1881; A. S. S. 13, 481.

Considerato can. 497 liquet veniam S. Sedis necessariam non esse: pro erigenda domo religiosa non exempta virorum, neque in societatibus sororum votorum simplicium, neque pro aedificanda vel aperienda schola, hospitali et similibus institutis piis (can. 497, § 3).

3. **Modus petendi.** Quaeritur, cuinam officium incumbat ad S. C. de Relig. litteras precum dirigendi? Absque dubio natura negotii ipsa postulat, ut is S. Sedis consensum imploret qui legitime novas fundationes acceptat. Nihil autem obstat, quominus Episcopus dioecesanus Sedem Apostolicam adeat, praecipue si ipse sit fundator domus religiosae.

Aliud dubium occurrit, utrum videlicet necesse sit ut licentia romana episcopalem praecedat, necne? Ex can. 497 nihil certi eruitur. Atvero pro missionum territoriis S. C. de Prop. Fide die 7 dec. 1901 mandavit: „Diligenter ergo in posterum abstineant Ordinarii omnes S. Congregationi subiecti a licentia danda religiosis institutis domum aperiendi in territorio propriae iurisdictionis, absque venia prius a praefata S. Congregatione obtenta.“ [1] Eadem videtur esse mens legislatoris pro ceteris regionibus, ita quidem ut Episcopus a sola approbatione formali et definitiva domus abstinere debeat, non vero a tractatibus praeparatoriis cum Superioribus religiosis.

Cap. 3. Licentia Episcopi dioecesani.

1. **Lex.** Antiquissimae leges prohibebant, ne monachi monasteria, oratoria, cellulas sine conscientia Episcopi aedificarent vel fundarent [2]. Ius hoc sub praetextu absolutae exemptionis alicubi neglectum, Conc. tridentinum restauravit: „Ne de cetero similia loca erigantur sine Episcopi, in cuius dioecesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.“ [3] Perspicui iuris est Congregationes religiosas a lege prohibitiva immunes non esse, ne melioris condicionis sint quam Ordines. Can. 497, § 1 nihil in re immutavit, proinde religio cuiuscumque speciei et gradus obligatur veniam erigendae novae domus sibi ab Episcopo procurare, etiam si secundum ius vigens a petenda licentia S. Sedis libera sit.

Praeter licentiam generalem pro condenda domo alia specialis licentia scripta requiritur ut aedificetur et aperiatur schola, hospitium vel similis rationis aedes separata a domo religiosa, etiam exempta (can. 497, § 3).

Si vero Congregatio religiosa iuris dioecesani sit, in alia dioecesi domos constituere non potest, nisi consentiente utroque Episcopo, tum loci ubi est domus princeps, tum loci quo velit commigrare (can. 495, § 1).

Vix necesse est animadvertere praescriptum can. 497 ad aedificia oeconomica vel ea quae finem mere socialem habent nec sunt „loca pia“ ad normam canonis 1489, § 1 et 344, § 1, nulla ratione extendi posse.

---

[1] A. S. S. 34, 639. [2] Can. 10 12 13. Caus. 18, q. 2.
[3] Sess. 25, cap. 3, de reg. et mon.

2. **Licentiae modus.** Venia ut sit legitima: a) ab ipso *Episcopo* concedenda est, non vero a Vicario generali sine speciali mandato neque a Vicario capitulari sede vacante;

b) *certa* sit oportet, ne postea fundatio in dubium vocari possit. Si vero de antiquis fundationibus quaestio moveatur, praesumptio iuris pro licentia concessa militat;

c) *in scriptis* data (can. 497, § 1), ita ut oralis licentia iam non sufficiat. Sunt quidem scriptores qui doceant canonem scripturam expresse postulare pro iis casibus dumtaxat in quibus romana licentia ad domum erigendam praescribitur; attamen si § 3 eiusdem canonis attente consideres, contrariam sententiam amplecteris.

3. **Consensus aliorum.** Ius naturae exigit ne Episcopus per novae domus religiosae admissionem iura aliis quaesita turbet. Ad quem finem Clemens VIII hanc tulit legem: „Declaramus locorum Ordinarios non posse licentiam ad novos conventus cuiusque mendicantium Ordinis . . . impertiri, nisi vocatis et auditis aliorum in iisdem civitatibus et locis exsistentium conventuum Prioribus seu procuratoribus et aliis interesse habentibus, et causa servatis servandis cognita constiterit in iisdem civitatibus et locis novos huiusmodi erigendos conventus sine aliorum detrimento commode sustentari posse.“ [1]

Ex doctrina communi Episcopus vocare et audire debebat: Capitulum ecclesiae cathedralis, Superiores monasteriorum saltem mendicantium, parochum locique incolas.

Regulares passim gratiam a S. Sede obtinuerunt quae *privilegium cannarum* appellatur. Quae gratia in hoc consistit, quod intra spatium 300 vel 140 cannarum (sive 4000 passuum) alius conventus erigi nequeat [2]. Simili privilegio Societas Iesu munita est, ita tamen ut ipsa ab observando privilegio aliorum exempta sit. At privilegia huius naturae, licet revocata non inveniantur in Codice, tamen in usu esse non videntur (can. 4), saltem in plurimis regionibus.

Codex I. C. de vocandis et audiendis interesse habentibus, excepta aedificatione novae ecclesiae (can. 1162, § 3), plane silet: quapropter lex antiqua vim omnem amisisse dicenda est (can. 6, 6°). Quibus non obstantibus, is qui ex nova domo religiosa sibi iacturam exorituram timet, coram Episcopo sese opponere vel ad S. Sedem recurrere potest, cum effectu suspensivo (can. 1676 de novo opere).

4. **Licentiae denegatio.** Episcopus, cuius est consentire, potest quoque licentiam petitam denegare. Ne autem Episcopus opus bonum impediat, causa recusationis sat gravis sit oportet, quod ex can. 495, § 1 tuto concludere licet. Defectum consensus epi-

[1] Const. „Quoniam“ 23 iulii 1603; Magn. Bull. Rom. III 162.

[2] Gregorius XV const. „Cum alias“ 17 aug. 1622; Magn. Bull. Rom. III 464.

scopalis S. Sedes supplet, dummodo id in rescripto pontificio expressum inveniatur.

Quid iuris, si post obtentum beneplacitum apostolicum, de quo in capite praecedenti, Episcopus fundationi novae domus resistat? Licentiam romanam solam inefficacem esse certum est, cum assensum Episcopi secuturum supponat, et ita vel ab opere incepto recedendum vel casus S. C. de Relig. denuo proponendus est.

Cap. 4. De numero habitantium in domo religiosa.

Disciplinae religiosae vigor postulat, ne numerus eorum qui domum religiosam incolunt neque ita exiguus sit ut ibi vita communis expedite exerceri conservarique nequeat, neque maior, quam media sustentationis alumnorum permittunt.

1. **Numerus minimus.** In Ordine S. Benedicti mos invaluit, ut ad nova monasteria condenda duodecim monachi deputarentur. Quem numerum canones ecclesiastici pro norma legali adoptaverunt, ita quidem ut conventus minores exemptionis privilegio spoliarentur. a) Gregorius XV Episcopis prohibuit, ne novi monasterii fundationem indulgeant, „nisi in eo saltem *duodecim* fratres aut monachi seu religiosi inhabitare ac ex reditibus ac consuetis eleemosynis sustentari valeant“ [1]. Passionistis privilegium exemptionis collatum est „quoad eas dumtaxat domos, in quibus permanent duodecim ex dictis clericis de familia et in quibus regularis retinetur observantia“.

b) Temporibus recentioribus S. Sedes rigorem antiquum mitigavit numero ad *sex* religiosos reducto. Leo XIII declaravit: „Iure autem communi constitutum est, ut domus quae sodales religiosos sex minimum non capiat, in potestate Episcoporum esse omnino debeat.“ [2] Ex praxi vero Curiae Romanae satis constat eam non instare ut Episcopus ius visitationis in parvis conventibus (infra sex religiosos) exerceat, dummodo peculiares circumstantiae aliud fortasse non suadeant; immo saepius responsum prodiit positivum ut a visitatione abstineat[3].

c) Maior libertas religiosis in stationibus, residentiis et hospitiis missionum praesto est, quorum exemptio a numero sodalium prorsus independens est. Ita Leo XIII: „Regulares, qui in residentiis missionum commorantur, exemptos esse ab Ordinarii iurisdictione non secus ac regulares intra claustra viventes . . ., etiam hospitia ac domus quantumvis incolarum paucitate infrequentes....“ [4]

d) Codex I. C. disciplinam hic delineatam non solum retinuit, sed eam in favorem religiosorum perfecit. Normam pro domibus

[1] Const. „Cum alias“ 17 aug. 1622; Magn. Bull. Rom. III 464.
[2] Const. „Romanos Pontifices“ 8 mai 1881; A. S. S. 13, 481.
[3] A. S. S. 2, 155; 38, 144. [4] Const. „Romanos Pontifices“, cit.

bene ordinatis seu formatis can. 488, 5° numerum sex professorum recipit, quorum quattuor sacerdotes sint; domus vero minores sive non formatae exemptionem suam ex toto retinent. Sane illa „peculiaris vigilantia", de qua can. 617, § 2 exemptionis privilegio non nocet.

2. **Numerus maximus.** Propter rationem contrariam, ne videlicet domus religiosae alumni tanto numero sint ut non habeant unde vivant, Conc. tridentinum mandavit: „... is tantum numerus constituatur ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis monasteriorum vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari" [1]. Canon 496 idem principium fundatoribus domorum inculcat, nihilominus concedit ut saltem „alio modo" sodalium habitationi et sustentationi provisum sit. Qui canon, ut ex eius tenore patet, normam potius generalem et satis latam Praelatis religiosis praebet quam legem firmis limitibus circumscriptam.

Cap. 5. Legitimae fundationis effectus.

Domus religiosae institutio, observatis omnibus quae in capitibus praecedentibus delineavimus, legitime absoluta esse censetur et canonicos producit effectus. Qui sunt:

1. Domus ex speciali Superiorum ecclesiasticorum (Pontificis, Episcopi) concessione per formale decretum (can. 100, § 1) erecta personae ecclesiasticae *moralis non collegialis* naturam iuraque acquirit (can. 99).

Personae morales duplicis speciei sunt: *collegiales,* quae ex personis physicis coalescunt (Capitulum ecclesiae cathedralis vel collegiatae, familia religiosa), et *non collegiales,* quatenus institutum ipsum (ecclesia, seminarium, monasterium) per fictionem iuris personae ecclesiasticae iura consequitur a Superiore instituti exercenda. Quae distinctio magni est facienda in applicandis canonibus 99—102. Nostram materiam quod attinet, ex dictis patet Superiorem domus religiosae duplicem personam moralem repraesentare.

2. Domus religiosa *locus ecclesiasticus* seu locus pius fit, vigilantiae et protectioni Episcopi obnoxius, salvo utique privilegio exemptionis (can. 344, § 1).

3. Personae morales *minoribus* aequiparantur (can. 100, § 3) et privilegia minorennium possident.

Adversus domum religiosam res immobiles, mobiles pretiosae, iura et actiones spatio 30 annorum praescribuntur (can. 1511, § 2); domus graviter laesa iure gaudet restitutionis in integrum (can. 1687, § 1); in iudicio necessario a defensore, etiam ex officio deputando repraesentatur (can. 1655, § 2); ius obtinet ad indemnitatem adversus administratorem, procuratorem seu Superiorem (can. 1737); attamen Superiores religiosi nequeunt nomine suae communitatis stare in iudicio nisi ad normam constitutionum (can. 1635, § 6).

[1] Sess. 25, cap. 3, de reg. et mon.

4. Persona moralis natura sua est *perpetua,* nisi a legitima auctoritate supprimatur (can. 102, § 1).

5. A momento approbationis domus tempus currere incipit *praecedentiae* inter varias familias religiosas eiusdem loci (can. 106, 5°).

6. Licentia constituendae novae domus ipso iure facultatem secumfert: habendi *ecclesiam* vel publicum oratorium domui adnexum et sacra ministeria peragendi (si religio est clericalis), pia opera exercendi religionis propria, salvis condicionibus in ipsa permissione appositis (can. 497, § 2).

7. Religiosi post canonicam erectionem domui legitime adscripti domique degentes, iam non censentur extra domum versari secundum can. 606, § 2, neque de iis valet can. 616.

8. Domus approbata *privilegia localia* suae religionis participat, v. g. oratorii interni, asservandi SS. Eucharistiae Sacramentum, immunitatem a potestate parochi, coemeterii proprii.

9. Domus, etiam non formata, ab Episcopi iurisdictione libera est in societate privilegio exemptionis munita.

10. Domus capax fit acquirendi et possidendi *bona temporalia* tamquam persona moralis (can. 531).

Domus religiosa contra canones illegitime fundata emolumentis hic enumeratis carere periclitatur, donec defectus sanatione subsequente suppleatur. Ita pro terris missionum urget S. Congregatio de Prop. Fide: „... etsi [S. Congr.] propensa omnino sit ad legitimas habendas huiusmodi fundationes [sine licentia romana], tamen mandat ut de praedictis si quae exsistant domibus, distinctus ab Ordinariis exhibeatur elenchus, ac simul pro iisdem canonica ratihabitio per supplicem libellum petatur."[1]

Cap. 6. De domus religiosae immutatione.

Quae can. 1494 de institutis ecclesiasticis generatim statuit, videlicet ne de facili supprimantur vel in usus notabiliter diversos sine interventu auctoritatis legitimae convertantur, iure potiore domibus religiosis sunt applicanda. Non obstante domus perpetuitate secundum can. 102, § 1, quasdam mutationes Praelati religiosi ipsi in actum deducere possunt, alias nonnisi annuente Episcopo legitime exsequuntur, ad alias demum consensus S. Sedis praerequiritur.

1. **Amplificare** domum propter loci angustiam religiosis fas est, dummodo pars aedificii nova antiquae cohaereat unumque institutum religiosum maneat. Eodem iure aedes vetustate consumptas diruere novasque erigere licet. Ecclesiam vero neque destruere (can. 1187) neque novam aedificare sine consensu Episcopi (can. 1162, § 1) licet.

---

[1] Litt. S. C. de Prop. Fide 7 dec. 1901; A. S. S. 34, 639.

2. **Supprimere** domum non licet absque sollemnibus similibus iis cum quibus fundata est. Et quidem can. 498 haec statuit: a) Domus religionis *exemptae*, etiam non formata, supprimi nequit sine beneplacito apostolico. Ex contextu integro canonis apparet Episcopi licentiam necessario non requiri, licet Episcopus aeque ac Superior generalis suppresionem domus ex causa legitima a S. Sede petere possit.

b) Domus Congregationis iuris pontificii *non exempta* legitime supprimitur a supremo Moderatore, consentiente Ordinario loci. Dubio procul etiam haec species domorum a S. Sede exstingui potest inaudito Episcopo, non vero ab Episcopo solo.

c) Domus *iuris dioecesani* solius Episcopi auctoritate supprimitur, audito Congregationis Moderatore, nisi sit domus unica Congregationis (can. 493). Quamquam vero Ordinarius loci supremum Moderatorem ante suppressionem audire debet, ut canon praecipit, eius tamen opinioni stare non tenetur (can. 105, 1°), nihilominus religioni recursus patet ad S. Sedem cum effectu suspensivo.

Can. 498 a correlativo can. 497, § 1 in hoc discrepat, quod pro qualibet domo religiosa in terris missionum fundanda, etiam si iuris dumtaxat dioecesani sit, beneplacitum S. Sedis praecedere debeat, sed domum eandem Episcopus absque romana licentia supprimere valeat.

3. **Recuperare** domum derelictam religiosi eiusdem societatis possunt, hoc discrimine servato: a) Qui illegitime seu sine licentia auctoritatis ecclesiasticae locum deseruerunt, reverti debent, quin intra centennarium novo beneplacito Sedis Apostolicae vel Episcopi indigeant (can. 102, § 1), nisi propter circumstantias mutatas reditus impossibilis sit.

b) Post legitimam domus suppressionem ad normam can. 498 peractam novae sollemnitates iuris observandae sunt (can. 102, § 1).

c) Iniuste a potestate saeculari expulsi ius revertendi retinent, quia vis physica effectus iuridicos non generat (can. 103, § 1).

„Fieri tamen potest ut nimis diuturno intervallo, praesertim si religiosi pulsi siluerint, abrumpatur vinculum morale inter subiectum et obiectum iuris, quod omnis iuris est fundamentum, vel si malueris, ut tacito nutu perire videatur ipse animus habendi, sine quo non servatur possessio. Ius tunc recuperandi pristinas sedes moraliter iudicatur praescriptione peremptum.“ [1] Spatium quo expulsi rem suam etiam contra aliam religionem, quae interim domum occupavit, reclamare possunt *(ius postliminii)*, centum annos non excedit, quibus decursis persona moralis de iure exstinguitur (can. 102, § 1).

4. **Mutare** domum sensu formali, eam videlicet in alios usus convertere, vi can. 497, § 4 religiosi liberam potestatem habent,

[1] *Wernz*, Ius decr. III, n. 618, nota 156; A. S. S. 22, 688.

dummodo conversio ad *internum regimen* et disciplinam religiosam dumtaxat referatur, v. g. residentia Superioris provinciae vel studiorum sedes in aliud collegium transfertur. Excipe novitiatum, qui cum licentia apostolica in determinata domo semel collocatus (can. 554, § 1), sine iterato S. Sedis beneplacito alio transferri nequit. Pro mutatione vero quae *disciplinam externam* respicit, consensus S. Sedis vel Episcopi licentia (can. 497, § 1) postulanda est, v. g. ut in domo religiosa schola pro alumnis extraneis suscitetur, ut collegium in hospitale vel in domum exercitiorum pro saecularibus convertatur.

Occasione cuiuslibet mutationis clausula illa perpendenda est: „salvis fundationis legibus" (can. 497, § 4), ne videlicet condiciones in actu fundationis domus religiosae a fundatoribus vel ab auctoritate ecclesiastica appositae et acceptatae oneraque legitime suscepta per mutationem attentatam violentur aut frustrentur.

5. **Separare** domum a provincia matrice eamque aliae provinciae unire, seu provincias aliter circumscribere unius est S. Sedis, si religio iuris pontificii est (can. 494, § 1). Quo casu domus et ecclesia cum omnibus bonis mobilibus et immobilibus novis incolis exhibenda sunt omni cum fidelitate, quia dominium bonorum neque personis physicis neque provinciae derelictae, sed domui ipsi (can. 531) tamquam personae morali non collegiali (can. 99) proprium est.

6. **Transferre** domum religiosam a loco ad locum, utrum et cuius auctoritate licitum sit, e circumstantiis diiudicandum est. Canonistae docere solebant ad translationem intra limites eiusdem civitatis vel paroeciae religiosos nova licentia non indigere, verumtamen sollemnitates iuris observandas esse pro translatione in locum ab illo distinctum. Codex I. C. de re nostra plane tacet, quam ob rem ad leges in similibus latas confugere licet (can. 20). In casu practico normae quae sequuntur adhibeantur: a) Saepenumero translatio domus religiosae a suppressione antiquae et erectione novae domus non differt, ac proinde can. 498 et 497, § 1 observandi sunt.

b) Quia licentia Episcopi pro aedificanda ecclesia vel oratorio publico domui adhaerente certum ac determinatum locum afficit (can. 1162, § 4), absque novo consensu alio transferri nequit.

c) Decretum erectionis domus inspicere iuvat, utrum scilicet licentia S. Sedis et Episcopi generalis fuerit pro dioecesi an pro determinata civitate seu paroecia collata sit, quod verisimilius est, an pro servitio religiosorum in certa ecclesia. Quos limites licentiae concessae transgredi et alio loco sedes figere nefas esset. Ex dictis conclude translationem domus irrequisito saltem Episcopo loci vix umquam legitimam fore.

TITULUS VIII.

De bonis temporalibus religionis.

Cap. 1. De natura bonorum ecclesiasticorum.

1. **Notio.** Nulla societas humana bene ordinata mediis ad finem necessariis carere potest, quin ipsa eius exsistentia in discrimen vocetur. Ideo Ecclesia catholica ius ad bona temporalia possidenda sibi vindicat. Quod ius nativum appellamus, non adventitium, quia ab ipso divino Fundatore Ecclesiae tamquam nota essentialis attributum est. In quantum vero Ecclesia societas perfecta sive independens et sui iuris est, libere et independenter a civili potestate bona temporalia ad fines sibi proprios prosequendos acquirit, retinet et administrat (can. 1495, § 1).

Singulis quoque institutis ecclesiasticis et personis moralibus, v. g. ecclesiis, familiis et domibus religiosis ius est, ad normam sacrorum canonum, bona temporalia acquirendi, retinendi et administrandi (can. 1495, § 2). Quae bona temporalia nomen atque privilegia bonorum ecclesiasticorum obtinent (can. 1497, § 1), his sub condicionibus: a) ut institutum, cui sunt propria, ab auctoritate ecclesiastica legitime in personam moralem et iuridicam erectum sit per formale decretum (can. 100, § 1; 1489, § 1);

b) ut bona temporalia in dominio ipsius causae piae sive personae moralis non collegialis exsistant, v. g. ecclesiae vel domus religiosae.

Lex communis de bonis ecclesiasticis continetur can. 1495—1543, in iure religiosorum vero praeterea observandi sunt can. 531—537.

2. **Species.** Can. 1497 distinctiones bonorum temporalium refert quae in iure canonico alicuius sunt momenti, videlicet: a) bona *corporalia,* quae tangi possunt, v. g. ecclesia, domus, agri, pecunia; et *incorporalia,* quae non in re sed in iure consistunt re aliena utendi, v. g. usus, usufructus, servitus;

b) *immobilia,* quae vel natura sua vel ex legis dispositione de loco in locum transferri non possunt, ut sunt: domus, silva, altare ecclesiae, bibliotheca; et *mobilia,* quae salva eorum substantia transferri possunt, v. g. vestes, libri;

c) *sacra,* quae consecratione vel benedictione ad divinum cultum destinata sunt, v. g. paramenta ecclesiastica, vasa sacra, campanae; et *profana,* quae usibus profanis inserviunt, v. g. supellex domus, pecunia;

d) *pretiosa,* quibus notabilis valor sit, artis vel historiae vel materiae causa; et *non pretiosa,* quae communi valore aestimantur.

3. **Privilegia.** Bonorum ecclesiasticorum integritas privilegiis specialibus fovetur, quae sunt:

a) *Forum proprium.* Causae de bonis ecclesiasticis in foro iudiciali ecclesiastico pertractantur, quia rebus spiritualibus adnexae sunt (can. 1553, § 1, 1°). Excipe casum, quo ab iniusto possessore saeculari revindicanda sint.

b) *Praescriptio passiva difficilior.* Res immobiles, mobiles pretiosae, iura et actiones petitoriae vel possessoriae (can. 1668) sive personales sive reales, i. e. contra personam vel contra rem directae (can. 1534, § 1), quae pertinent ad Sedem Apostolicam, spatio 100 annorum praescribuntur; quae ad aliam personam moralem ecclesiasticam, v. g. domum religiosam, provinciam, spatio 30 annorum (can. 1511). Bona religiosorum mobilia non pretiosa privilegio non sunt munita, sed tempore communi secundum leges civiles praescribuntur. Tamen res sacrae quae in dominio familiae religiosae sunt, non a persona privata, sed tantum ab alia persona morali ecclesiastica praescribi possunt (can. 1510, § 2).

c) *Remedium restitutionis in integrum.* Iam vidimus personis moralibus ecclesiasticis iura pupillorum et minorennium competere (can. 100, § 3).

Beneficium restitutionis in integrum ius extraordinarium est, quo persona minorennis graviter laesa ex negotio vel actu rescindibili, restituitur in statum quo erat ante laesionem, salvis iuribus quae alii, bona fide ante petitam restitutionem quaesiverint (can. 1687, § 1; 1689). Privilegium tempore utili invocari debet, seu intra quadriennium a die laesionis factae et cessati impedimenti (can. 1688, § 1). Quae actio rescissoria moveri potest adversus proprios Superiores religiosos, qui tamquam procuratores et administratores bonorum ex dolo vel negligentia bona communia iniuste alienaverunt vel alio modo personam moralem laeserunt.

d) *Poena in usurpatores et alienantes.* Usurpantes bona ecclesiastica cuiuslibet generis, vel impedientes ne eorum fructus ab iis ad quos pertinent percipiantur, *excommunicationi* subiacent donec restituerint seu impedimentum amoverint et absolutionem a S. Sede impetraverint (can. 2346).

Quia in odiosis versamur, verbo „usurpare" simplices fures non comprehenduntur, sed ii tantum qui potestatem publicam sibi arrogant.[1] Alienatio bonorum ecclesiasticorum notabilior legibus impeditur et iniuste alienantes censura plectuntur (can. 2347), quod mox accuratius considerabimus.

Cap. 2. De subiecto dominii bonorum ecclesiasticorum.

Satis non est dicere Ecclesiam dominam esse bonorum suorum, sed inquirendum est penes quem in concreto dominium atque ius proprietatis directum in bona ecclesiastica resideat.

1. **Theoriae erroneae**[2]. a) Tamquam plane absurda reicienda est opinio inimicorum Ecclesiae asserentium bona quaecumque

[1] *Pennacchi,* Commentaria in const. „Apostolicae Sedis" (Romae 1883) I 371.
[2] *Wernz,* Ius decr. III, n. 137.

temporanea sub potestate societatis civilis exsistere, quia natura sua vitae physicae conservandae inserviunt, quam civitas, non Ecclesia, administrat. Inde frequentes saecularizationes bonorum ecclesiasticorum ortum duxerunt, quae sub fulgido titulo „proprietatis nationalis" usurpari solent.

Bona temporalia primario minime iuri civili, sed naturali dumtaxat obnoxia sunt, donec ex fine cui legitime dedicata fuerint, indolem boni aut saecularis aut sacri adipiscantur.

b) Deum, Christum, Sanctos esse dominos bonorum Ecclesiae, sententia inadaequata est. Sane, supremum dominium omnium rerum Creatori competit, at vero dominium secundarium in res creatas Deus hominibus tradidit. Quod si benefactores bona sua Deo, S. Petro se dono dare affirmant, motivum donationis potius quam subiectum dominii designant.

c) Sunt qui dicant Romanum Pontificem unicum dominum rerum ecclesiasticarum esse, potestatem administrativam (can. 1518) cum possessione directa confundentes.

d) Quidam gratis affirmant Ecclesiam universalem solam possidendi capacem esse, ita ut penes minora instituta ecclesiastica et ecclesias particulares merus usus et usufructus rerum maneat.

e) Sententia pia quae bona Ecclesiae „patrimonium pauperum" appellat, finem eorum partialem indicat, quatenus liberalitas et cura pauperum viros ecclesiasticos maxime decet.

2. **Ius canonicum.** Finem ambiguitatibus can. 1499, § 2 attulit, qui hoc modo distinguit: a) Dominium bonorum ad eam personam moralem pertinet, quae eadem bona legitime *acquisiverit*. Vox „dominium" sensu pleno intelligenda est, in quantum significat ius stabile disponendi de rei utilitate et substantia tamquam sua. Est proinde dominium perfectum et directum, non vero mera possessio (can. 1693) nec simplex detentio (can. 1694), nec dominium indirectum dumtaxat seu utile.

b) Supremam auctoritatem in bona ecclesiastica Sedes Apostolica exercet. Quae auctoritas ad meram vigilantiam in administrationem rerum restringi nequit, sed eo usque se extendit, quo suprema potestas iurisdictionis Romano Pontifici propria est (can. 218, § 1).

3. **Ius religiosorum.** De familiis religiosis can. 531 declarat: „Non modo religio, sed etiam provincia et domus sunt capaces acquirendi et possidendi bona temporalia cum reditibus stabilibus seu fundatis, nisi earum capacitas in regulis et constitutionibus excludatur aut coarctetur."

Trinum proinde ab invicem distinctum subiectum iuridicum proprietatis constituunt: religio, provincia, domus, ita quidem ut ea ex ipsis sit bonorum domina, cui titulus legitimus acquisitionis favet.

Ex communiter contingentibus praesumitur res dono traditas Superiori domus vel ab alumnis perceptas domui acquisitas fuisse, et similiter Superior provincialis provinciae, Superior generalis religionis aerario acquirunt. Ex dictis conclude Praelatis maioribus nullum ius competere domum religiosam absque titulo legali proprietate spoliare, quamquam domui obligatio ad normam constitutionum imponi valeat pro necessitatibus communibus stipem taxatam conferendi. Opponi nequit domum quondam fundatam dotatamque fuisse ex aerario communi provinciae, cum ne privatis quidem benefactoribus fas sit rem semel donatam repetere.

Ultima phrasis can. 531 eas familias religiosas afficit, ut quae ex proprio instituto neque personaliter neque in communi bona immobilia vel mobilia tamquam propria possidere permittuntur, quarum alumni idcirco non religioni sed S. Sedi in proprietatem acquirunt, ut expresse docet can. 582, 2°.

Pro Ordine S. Francisci Nicolaus III a. 1279 sanxit, ut eorum bona quaecumque, etiam mobilia, utensilia et libros ad proprietatem et dominium Romanae Ecclesiae pertinerent[1]. Quam legem Ioannes XXII a. 1322 correxit respectu bonorum primo usu consumptibilium et ad victum et vestitum inservientium, quae a proprietate S. Sedis excluduntur[2]. Concilium trid. omnes mendicantes a rigore iuris huius dispensavit, concedendo eos bona immobilia legitime acquirere posse, exceptis Ordine S. Francisci de observantia et Capuccinis[3]. Ultimum verbum can. 531 „coarctetur" ad Societatem Iesu et Carmelitas referendum est, qui privilegio tridentino ex parte renuntiaverunt[4].

4. **Dominii translatio.** Quemadmodum persona moralis notam perpetuitatis prae se fert (can. 102, § 1), bona quoque temporanea in dominio eiusdem instituti perseverant. Nihilominus quaedam immutationes status familiae religiosae eius proprietatem simul afficiunt. Quae sunt: a) *Provinciae dismembratio.* Ita divisio unius provinciae in duas vel plures partes iure aequales appellatur, quae domos religiosas et personas comprehendit. Ad novam institutionem, divisionem vel coniunctionem provinciarum licentia S. Sedis requiritur (can. 494, § 1). Qua occasione eius auctoritate cui divisio competit, etiam bona provinciae communia, quae videlicet in commodum totius territorii erant destinata, et simul aes alienum sive debita, quae pro toto territorio, non pro singulis domibus, contracta fuerant, cum debita proportione ex bono et aequo dividi debent, salvis piorum fundatorum seu oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis, ac legibus peculiaribus, quibus persona moralis regitur (can. 1500).

b) *Domus excisio.* Ita domus religiosae a provincia matrice separatio et alteri provinciae canonica submissio appellatur. Propter eandem rationem quae paroecias ab una ad alteram dioecesim absque consensu S. Sedis transferri vetat (can. 215, § 1), nova circumscriptio seu finium immutatio provinciarum Sedi Apostolicae est reservata, si religio iuris pontificii exsistit (can. 494, § 1).

---

[1] Cap. 3 in VI l. 5, tit. 12. [2] Cap. 3 Extr. Ioannis XXII tit. 14.
[3] Conc. trid. sess. 25, cap. 3 de reg. et mon.
[4] *Wernz,* Ius decr. III, n. 597; *Biederlack-Führich,* De relig. 178.

Quaeritur, quemnam influxum huiusmodi translatio in statum oeconomicum domus religiosae exerceat. Decreta translatione, vix non semper religiosi incolae e domo exeunt ut alterius provinciae alumnis locum cedant. Quia vero bona temporalia domus neque singulis personis physicis neque omnibus simul sumptis propria sunt, neque eorum dominium ad provinciam directe spectat, ideo domus seu persona moralis non collegialis ea omnia possidere pergit ut antea, translatione minime obstante.

Exinde sequitur discedentibus citra periculum alienationis iniustae, usurpationis et sacrilegii realis non licere quidpiam e domo vel ecclesia auferre, eis rebus exceptis quas secundum constitutiones occasione translationis a domo ad domum propriae provinciae singuli secum ferre licite possunt. Quae de bonis domus diximus, extendi nequeunt ad res in dominio directo provinciae „a qua" exsistentes, quarum simplicem usum domus excisa retinebat, v. g. bibliotheca provinciae, quae ad nutum domino restituendae sunt. Ceterum, in nostro quoque casu clausulae illae de aequitate (can. 1500) a parte utraque prae oculis habeantur.

c) *Instituti exstinctio.* Persona moralis non exstinguitur nisi decreto suppressionis a legitima auctoritate ecclesiastica lato (can. 102, § 1). Quae suppressio dispositionem de bonis temporalibus instituti comitem necessariam obtinet, ad normam can. 1501: „Exstincta persona morali ecclesiastica, eius bona fiunt personae moralis ecclesiasticae immediate superioris, salvis semper fundatorum seu oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis atque legibus peculiaribus quibus exstincta persona moralis regebatur."

Et ita: 1º Bona religiosae domus suppressae secundum can. 498 ad provinciam respectivam devolvuntur. Si vero religio in provincias divisa non sit, auctoritas immediate superior est supremus religionis Moderator. Quando societas hac unica domo constabat, vel monasterium sui iuris erat, S. Sedis est de bonis eius statuere (can. 493). Clausulae finales can. 1501 (et 493; 494, § 2) praecipue ecclesiam domui suppressae adhaerentem afficiunt, cum voluntas benefactorum vix alia fuerit quam ea, ut bona donata in hac ipsa ecclesia cultui divino perpetuo inservirent. 2º „Exstincta provincia, de eius bonis statuere, salvis iustitiae legibus et fundatorum voluntate, spectat, nisi constitutiones aliud caveant, ad Capitulum generale vel, extra tempus Capituli, ad Moderatorem generalem cum suo Consilio" (can. 494, § 2). 3º De bonis religionis exstinctae una S. Sedes disponit (can. 493). Ita Conc. lugdunense II a. 1274 bona quarumdam societatum suppressarum S. Sedi in Terrae sanctae subsidium et pauperum levamen reservavit[1]; possessiones vero Templariorum a. 1312 Clemens V Ordini Ioannitarum tradidit.

Cap. 3. De modis bona temporalia acquirendi.

Quodcumque institutum religiosum, nisi lex particularis impediat, bona temporalia cuiusque speciei acquirere potest omnibus iustis modis iuris naturalis et positivi utriusque, quibus id aliis

[1] Cap. un. in VI l. 3, tit. 17.

licet (can. 1499, § 1). In aperto est multo latius se extendere facultatem religiosorum acquirendi communitati, quam professi sibi proprietatem privatam augere permittantur. Fontes ordinarii ex quibus familiae religiosae bona temporalia haurire solent, sunt sequentes:

1. **Piae fundationes** (can. 1544—1551). Quo nomine bona temporalia, mobilia vel immobilia, significantur, personae morali seu domui religiosae data cum onere in perpetuum vel in diuturnum tempus ex reditibus annuis aliquas Missas celebrandi vel alias praefinitas functiones ecclesiasticas explendi, vel nonnulla pietatis et caritatis opera peragendi (can. 1544, § 1). En contractus bilateralis: do ut facias (§ 2).

In religione *exempta* haec ad normam can. 1550 ratione fundationum observanda sunt: a) Superioris maioris est *normas* praescribere de dotis quantitate infra quam pia fundatio admitti nequeat (can. 1545).

b) Superior domus fundationem *acceptare* nequit sine consensu scripto Superioris maioris, cuius est omnes circumstantias negotii diiudicare (can. 1546, § 1).

c) Provincialis locum tutum designet, quo pecunia et bona mobilia, dotationis nomine assignata, statim *deponantur*, et modum quo quam primum caute et utiliter *collocentur* (can. 1547).

d) Contractus fundationis *scripto* consignetur, cuius unum exemplar in archivo curiae provincialis, alterum aeque authenticum in archivo domus, ad quam fundatio spectat, tuto asservetur (can. 1548).

e) Obligationes ex contractu fundationis susceptae et voluntates fundatorum diligentissime *adimpleantur* (can. 1514).

f) Superior provinciae fundationis *exsecutor* est (can. 1515, § 1) et necessarius *visitator* (§ 2).

g) *Tabella* onerum fundationum apud rectorem domus in loco tuto conservetur (can 1549, § 1) et praeterea apud rectorem liber specialis retineatur, in quo singula onera perpetua et temporaria eorumque adimplementum et eleemosynae adnotentur, ut de iis exacta ratio Provinciali reddatur (§ 2)[1].

Aliquando iustitia commutativa dictat, ut numerus fixus Missarum imminuatur, v. g. ob extenuatum valorem pecuniae vel bonorum sine culpa administratorum amissionem. *Reductio numeri Missarum* uni Sedi Apostolicae reservatur (can. 1551, § 1). Alia vero onera (praeter Missas) in casu simili reducere potest Superior provinciae, auditis iis quorum interest, et servata, meliore quo fieri potest modo, fundatoris voluntate (can. 1517, § 2).

Utrum bona fundationis simul cum oneribus a domo religiosa ad aliam domum transferri possint necne, e tabulis fundationis et contractu inito eruendum est. Quia vero communiter fundationes proprietatem domus religiosae constituunt, non vero provinciae, cavenda est alienatio criminosa.

2. **Bona hereditaria et legata.** Religio quaelibet e numero causarum piarum est, quapropter testamenta in favorem instituti

[1] In religionibus non exemptis curam de fundationibus acceptandis administrandisque Episcopus loci gerit, secundum can. 1545—1549.

condita et legata a testatoribus relicta legibus ecclesiasticis de voluntatibus piis reguntur, non solum quando ecclesia proxime heres fit, sed etiam respectu domus ipsius. a) *Formam* testamenti quod attinet, suadetur quidem ut praescripta iuris civilis serventur, attamen can. 1513, § 2 stylo eleganti innuit ad validitatem ultimae voluntatis ad causas pias sufficere ut iuri naturali correspondeat, videlicet ut de voluntate testatoris constet ex ore duorum testium, vel unius omni exceptione maioris.

Quam ob rem can. 1513, § 2 occasione testamenti civiliter informis statuit: „... heredes moneantur ut testatoris voluntatem adimpleant." Iam vero, saepe saepius bonae fidei heredis, qui ius canonicum ignorat, tacendo parcendum est, vel suggerendum ei ut pacem ineat cum ecclesia, cuius compositionis pacificae Superior maior auctor est (can. 1515, § 1), vel loci Ordinarius, si religio exemptione careat.

b) Quaeritur, *quisnam* in favorem religionis testari possit. Nil sane impedit quominus novitius, qui de bonis suis, etiam futuris, testamentum condere iubetur (can. 569, § 3 et can. 851, § 1) domum vel provinciam vel religionem universim heredem instituat. Professus quoque a votis simplicibus, quamvis per actum inter vivos dominium bonorum abdicare, seu totaliter se eo privare nequeat (can. 583), nihilominus ius obtinet testamentum in novitiatu confectum post vota emissa in favorem sodalium immutandi, obtenta ad hoc licentia vel S. Sedis vel in casu urgenti Superioris maioris, immo Superioris domus dumtaxat (can. 583).

De personis extraneis, saecularibus aeque atque ecclesiasticis, dubitari nequit, quin bona sua religioni relinquere possint, cum absoluta libertate gaudeant (can. 1513, § 1). Sed ab intestato religio numquam directe hereditatem acquirit.

c) Ius bona ex hereditate *acceptandi* Superiori causae piae competit, nisi hereditas onera perpetua communitati imponenda secum ferat (pia fundatio), quo casu negotium Superiori maiori est reservatum (can. 1546, § 1). Exceptio quaedam pro stationibus missionum exsistit: missionarii religiosi subiciuntur iurisdictioni Vicarii et Praefecti Apostolici quoad oblationes intuitu missionis (non domus religiosae) factas et quoad adimplementum piarum voluntatum in favorem eiusdem missionis (can. 296, § 1).

d) Modum designare, quo tuto et utiliter *collocentur* pecuniae ex hereditate perceptae, generatim ad Superiores religiosos spectat secundum constitutiones (can. 533, § 1). Attamen Superior domus Congregationis religiosae, etiam exemptae, et Superiorissa consensu Episcopi indigent pro collocatione pecuniae et pro qualibet collocationis mutatione, si qui fundi domui religiosae tributi legative sint ad Dei cultum beneficentiamve eo ipso loco impendendam

(can. 533, § 1, 3° et § 2). Idem valet, quando pecunia *dotem* professae constituit (can. 533, § 1, 2°)[1].

Demum, ad collocandam pecuniam, quae data est paroeciae vel missioni aut religiosis intuitu paroeciae vel missionis, religiosi, etiam regulares, praevium consensum Ordinarii loci sibi procurare tenentur (can. 533, § 1, 4°).

3. **Fructus industriae.** Nihil obstat, quominus religiosi diligentia propria nova bona temporalia religioni acquirant vel iam possessa augeant, tamen iis acquirendi modis uti nequeunt, qui honestati clericali adversantur vel bona ecclesiastica sorti incertae exponunt: a) Lex generalis haec est: quidquid industria sua religiosus acquirit, religioni acquirit (can. 580, § 2). Huiusmodi sunt fructus percepti e quolibet labore: stipendia Missarum, remuneratio pro operibus in cura animarum susceptis, honoraria pro scriptis prelo editis, fructus operis manualis et similia. Religiosus nequit recusare mercedes suis laboribus debitas, quia dominium horum ad domum cui adscriptus est spectat.

b) Prohibentur clerici per se vel per alios *negotiationem* aut *mercaturam* exercere (can. 142), quae prohibitio religiosos quoslibet afficit (can. 592). Lex mercaturam quaestuosam dumtaxat vetat, seu emptionem rerum cum intentione studiosa eas postea carius vendendi, necnon negotiationem industrialem, i. e. emptionem rerum quae ab operariis ad hoc conductis transformatae postea cum lucro venduntur. Si autem religiosus propriam artem adhibet et imaginem pictam vel librum conscriptum vendit, non est mercatura, sed industria licita[2].

Quaevis negotiatio illicita a Superiore maiore punienda est (can. 2380), praeprimis negotiatio cum stipendiis Missarum prohibetur sub poenis quas can. 2324 minatur.

c) Non prohibetur *negotiatio oeconomica,* quae est utilis venditio fructuum superfluorum e bonis propriis: e praediis, hortis, silvis, animalibus; haec quidem ad fructus industriae adnumeranda est.

d) Quaeritur, utrum religiosis liceat pro pecuniis communibus *actiones* et *obligationes* emere et inde lucrum capere. Nullum sane dubium exsistit, quin religiosi non aliter ac ceteri homines lucrificare possint bona propria „exclusa qualibet commercii vel negotiationis specie" (can. 1539, § 2). Et ita nomen dare nequeunt societati condendae, i. e. fieri membrum consortii, quod

[1] Antistita monialium et religionis iuris dioecesani pro cuiusvis pecuniae collocatione consensum Ordinarii loci obtinere tenetur, et si monialium monasterium sit Superiori regulari subiectum, ipsius quoque consensus est necessarius (can. 533, § 1, 1°).

[2] *Wernz,* Ius decr. II, n. 219; *Biederlack-Führich,* De relig. 231.

cum pecuniis propriis negotiare intendit. Lex mercaturam prohibens non videtur violari emptione obligationum societatis iam conditae, dummodo obligationes tutae sint, praesertim Statui civili propriae, quo casu possidens obligationem societatis creditor fit, non vero socius negotationis.

e) Lex canonica clericos administratores non vetat ne titulos ad latores, sive syngraphas quae pecuniae valorem habent, in alios titulos *commutent,* magis aut saltem aeque tutos ac frugiferos (can. 1539, § 2), attamen vitandi sunt ludi cum actionibus sive obligationibus in foro argentario (giuochi di borsa), qui speciem mercaturae prae se ferunt.

Ceterum in diversis regionibus leges particulares exsistunt quae certas species syngrapharum vel chirographarum (lettre de change, billet d'ordre) clericis interdicunt[1].

4. **Dona gratuita.** Quae fideles religiosis sponte offerunt, in emolumentum causae piae ab ipsis benefactoribus determinandae cedunt, domus religiosae videlicet vel ecclesiae vel missionis. Neque novitii neque professi vetantur ne e bonis propriis religioni quid conferant. Quamquam enim novitius bonis suis neque renuntiare neque eadem obligare potest (can. 568), de usu tamen et usufructu proprietatis suae ad totum tempus quo simplicibus votis adstringitur, disponendi liberam habet potestatem (can. 569, § 1). Professis vero a votis simplicibus hoc unum denegatur, ne totius substantiae bonorum dominium titulo gratuito abdicent (can. 583, 1°); qua lege utique dona minuta non prohibentur. a) *Recusare* donationes in commodum personale oblatas professo omni in casu licitum est, quia ditescere non obligatur. Religiosus munera in favorem communitatis oblata acceptare recusans, iustitiam quidem non violat, atvero si absque causa iusta rem abnuit, caritatem laedit, impediendo profectum religionis[2].

b) Ius speciale viget pro donis quae *ecclesiae* offeruntur ad normam can. 1536, videlicet: α) ea quae rectoribus ecclesiarum quis tradit, ecclesiae (non domui religiosae) donata esse praesumuntur, quae vero praesumptio contrariae veritati cedit; β) donationem ecclesiae factam repudiare non licet sine licentia Superioris maioris; γ) donatione illegitime repudiata, ob damna, si quae exsistant, actio datur iudicialis restitutionis in integrum (can. 1687—1689) vel indemnitatis; δ) donatio legitime acceptata propter ingratum Praelati animum revocari nequit;

c) Donatio oblata *missioni* qua tali, iurisdictioni Vicarii vel Praefecti Apostolici subiacet (can. 296, § 1).

---

[1] *Wernz* loc. cit.

[2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 20.

5. **Eleemosynae.** Ius can. prohibet, ne privati, tam clerici quam laici, sine Sedis Apostolicae aut proprii Ordinarii et Ordinarii loci licentia in scriptis data, stipem cogant pro quolibet pio aut ecclesiastico instituto vel fine (can. 1503). Stipem cogere idem est ac quaestuando seu terminando a domo ad domum eleemosynam colligere. a) Ius commune pro religiosis familiis normas peculiares de colligendis eleemosynis constituit: α) pro regularibus iis, qui ex instituto suo seu vi regularum mendicantes vocantur (can. 621); β) pro Congregationibus iuris pontificii (can. 622, § 1); γ) pro Congregationibus iuris dioecesani (can. 622, § 2); δ) pro orientalibus (can. 622, § 4).

Superioribus non licet munus stipis colligendae commitere nisi professis aetate animoque maturis, nunquam vero clericis studentibus (can. 623). „Quod vero attinet ad modum in quaeritanda stipe servandum et ad disciplinam a quaestuantibus custodiendam, religiosi utriusque sexus stare debent instructionibus a Sede Apostolica hac de re datis“ (can. 624).

Instructiones memoratae sunt: decr. S. C. Ep. et Reg. „Singulari“ 27 mart. 1896 pro sororibus religiosis[1], et decr. S. C. de Relig. 21 nov. 1908[2]. Ex dictis conclude: 1. facultas colligendi odiosa est in iure, et ita licentia obtenta strictae est interpretationis (can. 50); 2. si necessitas colligendi stipem pro certo dumtaxat casu urget, v. g. pro aedificanda vel restauranda ecclesia, privilegium apostolicum (can. 622, § 1) non videtur requiri, quia privilegia natura sua sunt perpetua (can. 70); 3. excitare fideles in foliis publicis ut ad certum opus pium contribuant, quaestuatio sensu legali non est; 4. collectio instituta absque sollemnitatibus praescriptis, canonibus quidem adversatur, votum autem paupertatis non violat, quia colligentes non sibi acquirunt.

6. **Praescriptio acquisitiva.** „Praescriptionem, tamquam acquirendi et se liberandi modum, prout est in legislatione civili respectivae nationis, Ecclesia pro bonis ecclesiasticis recipit...“ (can. 1508), nonnullis cum exceptionibus. Sane, ea bona temporalia quae tum natura sua tum usu cui inserviunt mere profana sunt, condicionibus unius iuris civilis de legitima praescriptione latis subiacent. Respectu vero rerum sacrarum (can. 1497, § 2) prae oculis retinenda est lex in can. 1510 relata. Praeterea legem civilem corrigunt can. 1511 de temporis spatio ad praescribendum necessario, et can. 1512 de bona fide.

Explorati iuris est religiosos non solum contra extraneos quoscumque, laicos et clericos, bona temporalia posse praescribere, sed etiam inter diversas personas morales eiusdem societatis idem ius locum obtinere, ita quidem ut domus religiosa alterius domus vel provinciae vel vicissim, post legitimum tempus, bona acquirat. Bonis vero semel medio praescriptionis religioni acquisitis sponte renuntiare non licet, ne alienationis iniustae crimen incurratur, neque ius est Praelato hac in re legem communem de praescriptione legitima immutandi.

---

[1] A. S. S. 27, 555. [2] A. A. S. 1, 153.

Cap. 4. De administratione bonorum.

1. **Notio.** Vox administrationis „denotat omnes illos actus, qui ad conservationem et meliorationem substantiae bonorum ecclesiasticorum iam acquisitorum aut ad legitimam perceptionem, conservationem, meliorationem atque praesertim applicationem fructuum et redituum ecclesiasticorum referuntur“ [1]. Administratio bonorum ecclesiasticorum a civilis potestatis auctoritate perfecte independens est (can. 1485, § 1), ita videlicet, ut integrum negotium administrationis ad personas ecclesiasticas huic muneri praepositas pertineat legibusque respectivis subiaceat. Normas de bonis ecclesiasticis administrandis continent can. 1518—1528 et si de religiosis res est, propriae constitutiones (can. 532, § 1).

2. **Persona administratoris.** Quia dominium bonorum ecclesiasticorum personis moralibus est proprium, quae agendi incapaces sunt, necesse est ut munus administrationis personis *physicis* committatur, quarum relatio ad dominium aequiparatur relationi iuridicae inter curatorem et pupillum. a) „Romanus Pontifex est omnium bonorum ecclesiasticorum supremus administrator et dispensator“ (can. 1518). Episcopus omnium bonorum ecclesiasticorum quae in suo territorio exsistunt, administrationi invigilat, nisi causa pia eius iurisdictioni fuerit subducta (can. 1519, § 1), monasteriorum quoque monialium vel Congregationum sacrarum virginum (can. 535).

b) In *religionibus virorum* administratio ad Praelatos proprios dumtaxat spectat, quare bona religionis supremus Moderator, provinciae bona Provincialis, domus proprietatem localis Superior administrant. Atvero, Praelati muneri administrationis proxime et directe incumbere non debent, sed „oeconomos“ seu procuratores instituere iubentur, modo in regulis determinato, qui omnes officio suo sub directione Superioris fungantur (can. 516, § 2). Sunt igitur oeconomi: procurator generalis, procurator provinciae et procurator domus. Oeconomi generalis et provincialis munus Superior sibi reservare nequit, officium vero oeconomi domus in casu necessitatis cum Superioris officio componi potest (can. 516, § 3).

Praeterea notatu dignum est bona ecclesiastica non administrari systemate monarchico sed *modo collegiali*, quapropter Superior ad nonnullos actus administrationis consensu vel saltem consilio consultorum indiget (can. 516, § 1).

3. **Munus administratorum.** Bona religiosorum administranda sunt modo in propriis constitutionibus descripto (can. 532, § 1).

---

[1] *Wernz*, Ius decr. III, n. 147.

Quae dispositio iuris sat aperte docet methodum illam administrationis, quam antiquae „Normae" (n. 283—296) referebant, necnon rigidam illam Instructionem S. C. de Religiosis diei 30 iulii 1909[1] vim obligandi amisisse. Nihilominus can. 1523—1528, salvis utique constitutionibus propriis, regulas securas quibuslibet administratoribus bonorum ecclesiasticorum praebent. a) Generatim administratores *diligentia* boni patrisfamilias munus susceptum adimplere studeant (can. 1523), prae oculis retinentes praescripta tum iuris canonici tum civilis (can. 1523, 2°).

b) Administratorum est *vigilare*, ne bona eorum curae concredita quoquo modo pereant aut detrimentum capiant (can. 1523, 1°).

c) Bonorum reditus ac proventus accurate et iusto tempore *exigantur* (can. 1523, 3°) et in capsa communi *deponantur* seu incorporentur (can. 594, § 2).

d) Pecunia quae de expensis superest, de consensu Superioris ab administratore utiliter *collocanda* est (can. 1523, 4° et 533, § 1). Excipe collocationem in duplici casu can. 533, § 1, 3° et 4°, pro qua Episcopi licentia requiritur[2].

e) *Libros* accepti et expensi bene ordinatos administrator habeat (can. 1523, 5°).

f) *Documenta* et instrumenta, quibus iura in bona nituntur, administrator rite ordinata in archivo vel armario convenienti et apto custodiat (can. 1523, 6°).

g) Operariis, quos administrator conducit, honestam iustamque *mercedem* assignet necesse est, eorumque saluti tum spirituali tum temporali provideat (can. 1524)[3]. Expensas et actus iuridicos ordinariae administrationis praeter Superiores, intra fines sui muneris, officiales quoque et procurator valide faciunt (can. 532, § 2). Attamen *largitiones* gratuitae e bonis communibus faciendae religiosis non permittuntur nisi ratione eleemosynae vel alia iusta de causa, de venia Superioris et ad normam constitutionum (can. 537).

4. **Ratio administrationis.** Lex generalis postulat, ut administratores bonorum ecclesiasticorum legitimo Superiori rationem administrationis saepius reddant (can. 1525)[4]. Utrum pro damnis

[1] Instructio circa debita et obligationes oeconomicas a religiosis familiis suscipiendas; A. A. S. 1, 695.

[2] Licentia Episcopi indiget parochus religiosus quoque; ita Com. Pontif. Cod. 25 iulii 1926; A. A. S. 18, 393.

[3] Canon desumptus est e litteris encycl. *Leonis XIII* „Rerum novarum" 15 mai 1891; A. S. S. 23, 641.

[4] Moniales et aliae mulierum religiones rationem administrationis Episcopo loci reddunt et simul Superiori regulari, si ei subiectae exsistant; ita Com. Pontif. Cod. 24 nov. 1920; A. A. S. 12, 573.

ex mala administratione bonorum communitati exortis administrator respondere obligetur an ipsa persona moralis, e normis can. 536 et 1527, § 2 in casu singulari eruendum est.

Cap. 5. De alienatione bonorum.

Ecclesia providet ne instituta pia legitime fundata bonis temporalibus priventur et ita eorum exsistentia in discrimen vocetur. Quem finem leges prohibitivae de alienatione bonorum prosequuntur, quas can. 534 et 1530—1543 referunt.

1. **Notio.** Alienationis conceptus in re nostra omnes illos actus legitimos et contractus comprehendit, per quos: a) vel bonum temporale ex dominio directo instituti ecclesiastici in proprietatem alterius subiecti transit;

b) vel solum dominium utile cum usufructu rei ad alium transfertur;

c) vel bona ecclesiastica periculo amissionis exponuntur;

d) vel ad longius tempus directae possessioni subtrahuntur;

e) vel demum peioris condicionis iuridicae possessor fit[1].

Exinde alienationis nomine venit: donatio, venditio, permutatio, cessio iuris quaesiti, feudum, emphyteusis, constitutio usus, pignus, hypotheca, locatio, mutuum, servitus et contractus quilibet his similis, quando eorum obiectum bona temporalia sunt, quorum dominium ad personam ecclesiasticam moralem spectat[2]. In dubio leges de alienatione latissime sunt applicandae, quia rerum ecclesiasticarum incolumitati favent.

Ab alienationis notione discrepant: furtum rerum eccl., debitorum solutio, iudicialis sententiae exsecutio, qua institutum eccl. ad solvendam pecuniam vel rem alteri tradendam condemnatum est, pecuniae mutuo acceptatio absque hypotheca, rei vel pecuniae commodatio citra amissionis periculum (excepta re sacra, can. 1537), expensae communes et necessariae pro victu et vestitu. Simili ratione vetitum non est vendere fructus superfluos e bonis perceptos (fructus horti, agrorum, arbores silvae maturas), quando administratio prudens id dictat (can. 1530, § 1). Licitum quoque est titulos ad latorem in alios titulos magis aut saltem aeque tutos ac frugiferos commutare, quin alienationis crimen committatur (can. 1539, § 2).

2. **Lex prohibitiva.** Canones ecclesiastici immediatis administratoribus quamcumque speciem alienationis rerum temporalium interdicunt, nisi sollemnitates a iure canonico praescriptae servatae fuerint. Quae sunt (can. 1530): a) *Aestimatio* praevia rei alienandae a probis peritis scripto facta. In qua aestimatione nulla ratio consecrationis vel benedictionis rei admittitur (can. 1539, § 1), et pretium ab aestimatoribus indicatum in actu alienationis pro minimo est considerandum (can. 1531, § 1).

---

[1] *Wernz,* Ius decr. III, n. 154.

[2] In contractu alienationis ineundo leges civiles territorii observandae sunt etiam coram Ecclesia, iis exceptis, quae in iure nostro correctae sunt (can. 1529).

b) *Iusta causa,* quae est vel urgens necessitas vel evidens utilitas vel pietas erga proximum.

c) Legitimi Superioris *licentia,* sive S. Sedis sive Episcopi sive Praelati religiosi. Qui Superior alias quoque opportunas cautelas adhibere ne omittat, ut damnum causae piae evitetur (can. 1530, § 2).

d) Alienatio ordinarie per publicam *licitationem* fiat, in qua res ei concedatur qui omnibus perpensis plus obtulerit, nec licitum est rem minore pretio alienare (can. 1531, § 1 et 2).

Dubio procul haec intelligenda sunt ceteris paribus, quia bona eccl. personis indignis, rei catholicae infensis vel hebraeis sine populi scandalo vendi vel locari nequeunt, qui proinde a licitatione a priori excludantur.

e) Pecunia ex alienatione percepta caute, tuto et utiliter in commodum Ecclesiae seu eiusdem causae piae *collocetur* (can. 1531, § 3).

E sollemnitatibus enumeratis una sola validitatem contractus afficit: licentia videlicet Superioris legitimi.

3. **Licentia S. Sedis.** Ad Curiam Romanam pro venia alienandarum rerum in hisce dumtaxat casibus recurrere oportet (can. 534 et 1532): a) Si res *pretiosae* sunt ad normam can. 1497, § 2, v. g. vasa sacra antiquissima, manuscripta magni nominis, codices rarissimi, cuiuscumque sint valoris.

Rebus pretiosis aequiparantur *insignes reliquiae* aut *imagines pretiosae,* itemque aliae reliquiae aut imagines quae in aliqua ecclesia magna populi veneratione honorantur, quae proinde alienari vel alio transferri nequeunt sine S. Sedis permissu (can. 1281). Idem valet de *donariis votivis* ex auro vel argento vel gemmis, quibus fideles sacras icones exornare solent[1]. Quae ut amoveantur et in alios usus convertantur, v. g. pro eadem ecclesia amplificanda et exornanda, S. Sedis licentia praecedere debet.

b) Si res temporalis valorem *30 000 libellarum* (francorum) excedit. Qua in re ei valori standum est, quem aestimator peritus in scriptis indicavit, attamen nihil impedit quominus in licitatione pretium maius obtineatur (can. 1531, § 2).

Pro licentia romana communiter adeunda est S. C. Concilii (can. 250, § 2); religiosi autem ad S. C. de Religiosis recurrant (can. 251, § 1); in terris demum missionum circa bona ad missionem (non ad familiam relig.) spectantia, S. C. de Prop. Fide est competens (can. 252, § 5).

Licentia S. Sedis neglecta, alienatio nullitate laborat (can. 534, § 1; 1530, § 1, 3°) et actus sanatione indiget. Praeterea ad evitandam nullitatem rescripti, si agatur de alienanda re divisibili, in petenda licentia aut consensu pro alienatione exprimi debent partes antea alienatae (can. 1532, § 4). Notatu dignus est can. 1541, § 2 de contractu locationis, quia, tametsi res locanda

[1] Ita S. C. Conc. 12 iulii 1919; A. A. S. 11, 416, et denuo 14 ian. 1922; A. A. S. 14, 160. Ad quaestionem, utrum Ordinarius saltem intra certos limites res pretiosas alienandi ius obtineat, eadem S. C. rem ad Com. Pontif. Cod. remisit (ibid.).

pretium 30000 libellarum excedat, dummodo locationis terminus ultra novennium non extendatur, licentia apostolica necessaria non est.

4. **Licentia Episcopi.** a) Loci Ordinarius personis moralibus sibi perfecte subditis alienationem bonorum permittit, quae valorem 30000 libellarum seu francorum non superant, et quidem vel audito administrationis consilio (de quo can. 1520) vel cum consensu eius et Capituli cathedralis (can. 1532, § 2 et 3). Si vero res minimi momenti sit, Episcopus a consensu vel consilio aliorum non dependet (can. 1532, § 2)[1].

b) In religiosas familias *virorum* Episcopus ratione alienationis nullam auctoritatem exercet, sed tota res ad Superiores familiae spectat (can. 534, § 1).

c) Si agatur de *monialibus* aut sororibus iuris dioecesani, accedat (licentiae Superiorissae) necesse est consensus in scriptis praestitus Ordinarii loci, necnon Superioris regularis, si monialium monasterium eidem subiectum sit (can. 534, § 1).

5. **Licentia Praelati religiosi.** Casibus qui S. Sedi reservati sunt exceptis, administratores bonorum religionis a solis propriis Superioribus dependent. Can. 534, § 1 rem ita exprimit: „secus requiritur et sufficit licentia in scriptis data Superioris ad normam constitutionum cum consensu sui Capituli seu Consilii per secreta suffragia manifestato".

Votum Capituli hoc in negotio decisivum est (can. 105, 1°). Secundum constitutiones particulares alienationem bonorum Praelati religiosi gradatim permittunt, prout res alienanda maioris vel minoris est pretii.

Superiores ea omnia diligenter observare tenentur, quae lex communis et constitutiones propriae de diversis speciebus alienationis praescribunt. Ita v. g. can. 537 largitiones e bonis religionis prohibet, nisi ratione eleemosynae vel alia iusta de causa (cf. can. 1535)[2]. Res sacrae ne commodentur ad usum qui eorum naturae repugnat (can. 1537). In oppignerandis vel hypotheca onerandis bonis servetur can. 1538; locationi can. 1541, emphyteusi can. 1542 iustos limites ponit.

Leges de bonorum alienatione, quas recensuimus, nullam exceptionem admittunt, ita ut obligent etiam in casu, quo contractus alienationis inter duas domos eiusdem religionis iniri intenditur.

6. **Sanctiones poenales.** Inter crimina ecclesiastica mala bonorum alienatio locum obtinet, quam can. 2347 sequentibus

---

[1] Res vocatur „minimi momenti", cuius pretium 225 francos non superat; ita *Pennacchi,* Commentaria in Const. „Apostolicae Sedis" (Romae 1883) I 148.

[2] *Clemens VIII* per const. „Religiosae Congregationes" 19 iunii 1594 S. Sedi peccatum reservavit eorum, qui dona a regularibus acceptaverint. Quam legem Urbanus VIII mitigavit const. „Nuper a Congregatione" 16 oct. 1640; Magn. Bull. Rom. V 349. Lex in Codicem I. C. recepta est tantum in forma can. 537, absque poenali sanctione.

poenis persequitur: a) Alienatio absque legitimi Superioris licentia facta, actus *invalidus* est nullum effectum iuridicum producens (can. 1530, § 1, 3°).

b) Qui bona iniuste alienata acquisivit, obligationem incurrit *restituendi* rem damnaque reparandi, nisi sanatio actus invalidi accedat.

c) Superior qui alienare praesumpserit et omnes qui consensum scienter dederint (consultores): si pretium rei alienatae non excedit 1000 libellas, congruis poenis (arbitrariis) a legitimo Superiore ecclesiastico puniantur; si rei pretium inter 1000 et 30000 libellas movetur, Superior vel oeconomus religiosus proprio officio privetur necnon habilitate ad cetera officia, praeter alias congruas poenas; quodsi beneplacitum apostolicum scienter praetermissum fuerit, omnes quovis modo rei sive dando sive recipiendo sive consensum praebendo, *excommunicationem* incurrunt latae sententiae nemini reservatam.

A qua censura in foro sacramentali quilibet confessarius (si casus est occultus), extra forum sacramentale quicumque iurisdictionem in foro externo habeat in reum, absolvit (can. 2253, 1°).

d) Causae piae, quae per malam alienationem damnum passa est, duplex actio iudicialis in promptu est: personalis contra alienantem (eiusve heredes), realis contra iniustum possessorem (can. 1534). Cum vero personae morales minoribus aequiparentur (can. 100, § 3), eis graviter laesis remedium iuris extraordinarium restitutionis in integrum suppetit (can. 1687, § 1).

Cap. 6. De debitis non contrahendis.

Qui aere alieno bona ecclesiastica onerat, contractum alienationis in iure odiosissimum init. Quapropter regulae supra expositae de alienatione, praecipue circa sollemnitates observandas, etiam in re praesenti sancte servandae sunt.

In antecessum monemus instructionem illam rigidam circa debita et obligationes oeconomicas a religiosis familiis suscipiendas, quam S. C. de Relig. die 30 iulii 1909 [1] publicavit, post Codicem vim nullam amplius obtinere, nisi quatenus in canones iuris communis recepta est.

1. **Lex prohibens.** Can. 536, § 5 monet: „Caveant Superiores religiosi ne debita contrahenda permittant, nisi certo constet ex consuetis reditibus posse debiti foenus solvi et intra tempus non nimis longum per legitimam amortizationem reddi summam capitalem."

2. **Licentia.** Si aes alienum 30000 libellarum superat, S. Sedis beneplacitum praecedat necesse est. Omni alio in casu negotium

[1] A. A. S. 1, 695 sq.

ad Superiores spectat, qui licentiam debiti contrahendi in scriptis concedunt, postquam consensum consultorum per secreta suffragia manifestatum sibi procuraverunt (can. 534, § 1). „Sed si agatur de monialibus aut sororibus iuris dioecesani, accedat necesse est consensus, in scriptis praestitus, Ordinarii loci, necnon Superioris regularis, si monialium monasterium eidem subiectum sit" (can. 534, § 1).

3. **Condiciones.** Ne consensus Superiorum vitio iuris laboret, haec sunt observanda: a) In precibus pro obtinendo consensu ad contrahenda debita vel obligationes exprimi debent alia debita vel obligationes, quibus ipsa persona moralis, religio vel provincia vel domus, ad eum diem gravatur; secus obtenta venia invalida est" (can. 534, § 2).

b) Superior qui licentiam dare debet, curet ut, cum primum fieri poterit, aes alienum solvatur (can. 1538, § 1).

c) „Hac de causa annuae ratae ab eodem Ordinario praefiniantur, quae exstinguendo debito sint destinatae" (can. 1538, § 2).

4. **Poenae.** Cum idem sit in iure bona alienare ac eadem aere alieno gravare, iisdem poenis subiciuntur ii qui debita illegitime contraxerunt, quas can. 2347 dictat. Praeterea can. 536 attendendus est, qui regulas practicas refert pro dirimenda quaestione de responsabilitate, scilicet cuinam onus incumbat reparandi damna ex infelici contractu orta. Si professi dominium bonorum suorum retineant, secundum principia citati canonis (§ 3) casus verificari potest, quo ipse Superior post obligationes illegitime initas ex propriis facultatibus, si quas possidet, damna illata resarcire teneatur[1].

TITULUS IX.

De immutatione status religionis.

Cap. 1. De religionis exstinctione.

1. **Status religiosi indefectibilitas.** Notam sanctitatis propriam esse Ecclesiae Christi dogmatici fuse explicant. Verumtamen satis non esset, ut homines privato studio perfectionis apicem assequi studeant, sed natura ipsa Ecclesiae dictat, ut sint qui modo sociali atque publice vitam consiliorum evangelicorum profiteantur. Aliis verbis, necesse est ut in Ecclesia exsistant familiae religiosae tamquam pars integralis eius organismi. Nostrum non est demonstrare numquam coetus fidelium defuisse sub variis speciebus atque nominibus ad perfectionem tendentium.

[1] *Biederlack-Führich,* De relig. 102.

Cum vero ipse Divinus Redemptor status religiosi auctor iure merito esse credatur, nulli humanae auctoritati fas est totum statum religiosum abolendi[1].

2. **Religionis cessatio.** Indefectibilitatis praerogativa singulae religiones particulares praeditae non sunt. Nihilominus quaevis religio, cum sit persona ecclesiastica moralis, perpetuitate gaudet (can. 102, § 1); quare tamdiu exsistere pergit donec casus verificetur, qui exstinctionem religionis secumferat. In iure communi duo modi indicantur quibus religio exsistentiam amittat: absolutus defectus membrorum et decretum suppressionis.

Morte vel egressu sociorum, si ne unum quidem membrum (professus) remanserit (can. 102, § 2), de facto quidem religio exsistere desinit, de iure vero nonnisi post 100 annos (can. 102, § 1). Quare intra hoc temporis spatium absque novo actu auctoritatis ecclesiasticae opus pium resuscitare licet, nisi interim S. Sedes sententiam de exstinctione familiae tulerit.

3. **Religionis suppressio.** Can. 493 declarat: „Quaelibet religio, etiam iuris dioecesani tantum, semel legitime condita, etiamsi unica domo constet, supprimi nequit nisi a *Sancta Sede,* cui etiam reservatur de bonis in casu statuere, semper tamen salva offerentium voluntate." Episcopo unum ius tribuit can. 498 abolendi videlicet singulas domos suae iurisdictioni plene subiectas.

Exempla suppressionis pontificiae non pauca exsistunt. Ita Gregorius X in Conc. lugdunensi II (1274) omnes Ordines abolevit, qui contra vetitum Conc. lateranensis IV orti sunt[2]; Clemens V Beghuinarum coetus et Templariorum Ordinem dissolvit 1312; Pius V Humiliatos, Urbanus VIII 1631 Iesuitissas, Clemens XIV 1773 Societatem Iesu suppressit[3].

Suppressio diversae amplitudinis esse potest: a) *universalis,* si religio ubique terrarum dissolvatur; *partialis,* quando expresse vel tacite in quibusdam regionibus intacta permanet. Tali ratione Societas Iesu ex defectu promulgationis post a. 1773 exsistere pergebat in Borussia et Russia;

b) *perfecta,* si iura quaecumque, personalia aeque atque realia, abolentur; *imperfecta,* si societati quaedam exsistentiae species relinquitur[4].

Cap. 2. De persecutione civili.

Cum familiae religiosae primam aciem in exercitu Ecclesiae militantis occupent, nil mirum ubique terrarum prima tela eorum

---

[1] *Suarez,* De statu relig. tr. 7, l. 3, cap. 2; *Bouix,* Tract. de iure regul. I 177; *Biederlack-Führich* l. c. 11.

[2] Cap. un. in VI l. 3, tit. 17.

[3] De Beghuinis disponit cap. 1 Clem. l. 3, tit. 11.

[4] V. g. religio iuris pontificii ad institutum dioecesanum degradatur.

qui nomini christiano adversantur, contra instituta religiosa verti. Sub praetextu libertatis conscientiae promovendae bonique publici procurandi civitates modernae religiosos e propriis aedibus violenter exturbare solent, eorumque bona temporalia fisco publico adiudicare (saecularizatio).

Quaeritur, quosnam effectus iuridicos violenta suppresio religionum producat.

1. *Societati civili potestas supprimendi religiones nulla competit.* Institutionem vitae religiosae rem mere ecclesiasticam esse extra controversiam est. Sequitur ex fine religionum tum primario (sanctificatio) tum secundario (cultus sacri diligentia, verbi divini praedicatio, cura pauperum infantium vel aegrotorum, gratis praestanda), qui fines mere spirituales sunt, quin in scopum societatis civilis influant.

Concedimus sane civitatis interesse, certis saltem sub circumstantiis, ne nimis numerosae sint domus religiosae quae ex eleemosynis vivant; ne in monasteria alienigenae immoderate confluant; ut in exstruendis aedibus leges architectonicae necnon hygienicae observentur; ut legibus civilibus religiosi sese accomodent, et alia huiusmodi. Personalitatem vero moralem, quam religiones unice ab Ecclesia adeptae sunt (can. 100, § 1), civitas eis denegare nequit.

2. *Violenta suppressio religionum iuridice inefficax est.* Pius IX sententiam proscripsit: „Potest civile gubernium . . . religiosas familias . . . penitus exstinguere, illorumque bona ac reditus civilis potestatis administrationi et arbitrio subicere et vindicare." [1]

3. *Religiosi vi expulsi nulla iura amittunt.* Actus enim sub influxu vis physicae positi pro infectis habentur (can. 103, § 1). Ut vero confusio iurium evitetur, S. Sedes *instructionibus* particularibus [2] iura et obligationes religiosorum expulsorum determinare solet, quorum summa haec est: a) Religiosi e propriis domibus expulsi quatenus in aliud coenobium recipi nequeant, in peculiarem domum a Superioribus designandam *conveniant,* ibique regulam, quam professi sunt, meliore quo fieri potest modo observent.

b) Iurisdictio *Superiorum* in subditos, etiam extra claustra degentes, non cessat, quoad disciplinam regularem videlicet; sed quoad politiam et disciplinam ecclesiasticam expulsi ab Episcopo dependent.

c) Quodsi saltem tres in aliqua domo conveniant, quorum unus sit sacerdos, domus *exempta est* sub potestate Superioris provinciae.

d) In iisdem domibus, dummodo ibi quattuor saltem degant sacerdotes religiosi, erigi potest *oratorium* privatum, a Provinciali

[1] Syll. err. 53; *Denzinger* n. 1753.

[2] Exempla habes in A. S. S. 3, 151; 14, 91; 35, 592.

prius approbandum, ubi Missam celebrare, SS. Eucharistiam asservare, s. Communionem recipere, Missamque audire possunt etiam postulantes.

e) In hisce oratoriis expulsi *indulgentias* lucrantur aeque ac in ecclesiis a quibus exturbati sunt.

f) In ecclesiis a quibus vi amoti fuerunt, quamdiu iisdem aliquis sacerdos eiusdem religionis praepositus fuerit, omnes perdurant indulgentiae et gratiae.

g) Indulgentiae personales manent integrae.

h) Clericis licet horas canonicas recitare iuxta propriae familiae calendarium; Missas vero nonnisi in propriis ecclesiis, ubi quis eorum legitime inservit, vel in aliquo ex praefatis oratoriis iuxta proprium ritum celebrare possunt.

4. *Cessante violentia religiosi dispersi ad propria reverti possunt sine novis iuris sollemnitatibus.* Quod ita verum est, ut alteri familiae religiosae domus saecularizatas occupare non liceat absque consensu S. Sedis. Legitimo possessore reclamante, Sedes Apostolica vix licentiam concedet. Excipe casum, quo familia expulsa interim exstincta est vel animum recuperandi suam proprietatem certo dereliquit.

LIBER SECUNDUS.
DE STATU PERSONARUM COMMUNI.

Conspectus. In libro hoc secundo personas religiosas qua tales considerabimus absque ullo respectu dignitatum vel officiorum, quae in religione alicui obtingunt. Quam ob rem vitam religiosam a primo divinae vocationis motu percurremus, *postulantium, novitiorum, professorum* iura et obligationes perpendentes. Praeterea iuris praescripta exponemus de diversis modis, quibus vinculum morale inter professum et religionem exsistens vel ex parte relaxari vel absolute abrumpi contingat.

TITULUS I.
De postulatu.

Cap. 1. De iure eligendi sibi statum religiosum.

Vita religiosa e numero est statuum liberorum, sicut status clericalis et matrimonialis. Exinde conclude nefas esse cuilibet ius religionem ingrediendi denegare aut quemquam ad religionem compellere vel ab ea mediis iniustis avertere.

1. **Ius.** „In religionem admitti potest quilibet catholicus qui nullo legitimo detineatur impedimento rectaque intentione moveatur et ad religionis onera ferenda sit idoneus“ (can. 538)[1].

Sic inter candidatos status religiosi nullo modo cooptari possunt apostatae a fide, haeretici vel schismatici (can. 1325, § 2), qui propter excommunicationem (can. 2314, § 1, 1°) iuribus activis et passivis in Ecclesia privantur (can. 2259 ad 2267). Idem dices de catechumenis. Quorum omnium admissio de iure irrita est.

Quaestionem proponunt, num sine culpa is religionem ingrediatur qui putat se vocatum non esse. Dicunt ad ingressum

[1] Canon tres illas notas indicat, quae, si in eadem persona concurrant, secundum persuasionem communem *vocationem divinam* efficiunt. De vocatione religiosa fusius scripserunt: *S. Thomas,* S. theol. 1, 2, q. 108, a. 4; 2, 2, q. 189, a. 10; *Suarez,* De relig. tr. 7, l. 5, cap. 8 et 9; *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 78; *Keusch,* Die Aszetik des hl. Alfons; de vocatione religiosa pag. 166 sq.; *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 506 sq.; *Vermeersch,* De relig. inst. I, n. 123 sq.; *Biederlack-Führich,* De relig. 105 sq. — Can. 1353 „germen vocationis“ ad statum clericalem commemorat.

sufficere generalem illam vocationem quam Christus ad omnes homines direxit. Praeterea electio status perfectionis, cum sit actus natura sua bonus, peccatum excludit[1]. Ceterum tempore probationis novitius occasionem optimam invenit suscitandi in corde gratiam quae ipsi deest. Attamen, ultra memoratum experimentum votis perpetuis se obligare absque signis vocationis genuinae, consilium esset temerarium et periculis plenum.

2. **Coactio.** Censura excommunicationis nemini reservata ipso facto plectuntur omnes, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant sive virum ad statum clericalem amplectendum, sive virum aut mulierem ad religionem ingrediendam vel ad emittendam religiosam professionem tam sollemnem quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam (can. 2352).

Praeter vim physicam etiam metus gravis, externus et iniuste incussus professionem non quidem invalidam sed rescindibilem dumtaxat reddit (can. 103). Caveant proinde Superiores et confessarii, ne haesitantibus ingredi religionem ultra quod aequum et iustum est timorem incutiant divinae vindictae et periculorum salutis quae iis saeculum paret.

3. **Aversio.** Anathematis poena, quam Conc. tridentinum adversus eos fulminavit qui sanctam virginum voluntatem veli accipiendi vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impedierint[2], in Codicem I. C. recepta non est, ac proinde pro sublata habeatur (can. 6, 5°). Nihilominus poenae ecclesiasticae ferendae sententiae obnoxius est, qui candidato status religiosi vim iniustam intulerit.

Qui alium a vocatione religiosa certa mediis inhonestis avertere conatur, procul dubio illicite agit. Atvero, de gradu peccati auctores dissentiunt: a) Si quis *consiliis* vel importunis precibus vel promissionibus a vita religiosa eum distrahit quem vocatum esse censet, secundum S. Alfonsum culpam gravem incurrit[3]. b) Unanimi consensu affirmant graviter delinquere eum, qui *vi* aut *fraude* et *minis* utatur, quippe qui notabiliter non solum caritatem erga proximum, sed etiam legem iustitiae laedat. Reo onus incumbit reparandi damnum illatum tum societati religiosae, quam utili membro privavit, tum ei quoque cui dolose obicem posuit. c) Maius peccatum committit qui *periti* officium gerens (confessarius, Superior relig.), quaerenti de vocatione malum consilium dat. d) Idem dic de *parentibus* qui filios a statu perfectionis absque iusta causa avertunt „dum ipsi ex officio eorum proprio educationis tenentur sub gravi incumbere spirituali profectui suorum filiorum“[4]. Non licet opponere filios minoris aetatis potestati parentum vel tutorum obnoxios esse (can. 89), quia puberes post annum 14^{nm} (12um) completum (can. 88, § 2) in causis spiritualibus, qualis est electio status perfectionis, per seipsos agere possunt sine consensu parentum (can. 1648, § 3).

---

[1] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 189, a. 10, docet non esse nimis deliberandum de ingressu, quia res ipsa certo bona est.

[2] Sess. 25, cap. 18 de reg. et mon.

[3] *S. Alfonsus* l. c. l. 4, n. 77. [4] Ibid.

Cap. 2. De impedimentis admissionis in religionem.

Personae quas can. 542 recenset in novitiatum admitti vetantur. Iam vero, qui novitius fieri legitime nequit, eum Superiori religioso neque inter postulantes cooptare fas est. Impedimenta iuris communis quaedam irritum faciunt novitiatum, quaedam illicitum dumtaxat. Praeterea idem canon servari iubet ea impedimenta, quae in propriis constitutionibus indicantur.

A. **Invalide admittuntur:** 1. „Qui sectae *acatholicae* adhaeserunt". Notandum est simplex crimen haeresis post conversionem ingressum in religionem non impedire, neque convertitas, qui in haeresi nati sint, a claustris arceri. Quapropter verba canonis solos catholicos attinent qui a fide defecerunt et sectae organizatae nomen dederunt[1].

2. „Qui *aetatem* ad novitiatum requisitam non habent". Cum vero novitiatus, ut valeat, post completum 15um aetatis annum peragendus sit (can. 555, § 1, 1°), nihil impedit quominus candidatus intra annum 14um et 15um in postulatu commoretur.

3. „Qui religionem ingrediuntur *vi*, *metu gravi aut dolo* inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit". Ad rem spectat can. 103 et 104.

4. „*Coniux,* durante matrimonio". Codex I. C. antiquam disciplinam valde immutat. Nam a) impedimentum nullam differentiam inter matrimonium ratum et consummatum admittit;

b) eos quoque obligat coniuges, qui legitime a toro et mensa perpetuo separati vivunt;

c) consortis licentia, ut alter coniux statum religiosum eligat. efficacia caret. Semper vero vim suam retinet principium iuris, per sollemnem professionem solvi vinculum matrimonii rati non consummati (can. 1119).

Quod de matrimonio valet, ad *sponsalia* extendi nequit. Contractu sponsalitio non obstante, sponsus semper liber est qui statum perfectiorem eligat. Quod si fecerit, fides sponsalitia interim suspenditur, donec post professionem perpetuam, etiam in Congregatione votorum simplicium valide emissam, sponsalia exstinguantur, ita ut per egressum professi e religione non reviviscant[2].

5. „Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vinculo *professionis* religiosae". Lex comprehendit saecularizatos, dimissos, etiam ex eadem religione, eos qui vota temporaria sponte vel coacte renovaverunt, alterius religionis professos, apostatas, fugitivos vel exclaustratos.

Quia canon professionem solam respicit, nihil obstat quominus novitii post egressum vel post dimissionem sine dispensatione in eandem vel in aliam religionem

---

[1] Com. Pontif. Cod. 16 oct. 1919; A. A. S. 11, 476.

[2] *Wernz,* Ius decr. III, n. 628.

admittantur, nisi lex particularis id vetet. Ita correctum est decretum „Ecclesia Christi" die 7 sept. 1909[1], quod rigidiora praescripta continebat.

6. „Hi quibus imminet poena ob *grave delictum* commissum, de quo accusati sunt vel accusari possunt". Causa principalis, propter quam criminosi in religionem admitti vetantur, non est ipsum peccatum commissum, cum vita religiosa optimam occasionem poenitentiae praebeat, sed periculum bonae famae religionis admittentis. Qua de causa in casibus dubiis canon in favorem societatis potius quam postulantis interpretandus est. Delicta occulta admissioni non nocent (can. 2197, 4°).

7. „*Episcopus* sive residentialis sive titularis, licet a Romano Pontifice sit tantum designatus". Ratio huius impedimenti non est, ut aliqui opinantur, quod episcopatus est status perfectionis, sed dignitas episcopalis reverenda. Sane, non decet ut dominativae potestati Superiorum religiosorum submittantur ii, de quibus vel solus Pontifex vel tribunalia romana dumtaxat iudicant (can. 1557, § 1, 3°, § 2, 1°). Eadem de causa Episcopi religiosi, dimisso officio episcopali, in claustris statum exceptionalem obtinent (can. 629, § 2).

8. „Clerici qui ex instituto Sanctae Sedis *iureiurando* tenentur operam suam navare in bonum suae dioecesis vel missionum, pro eo tempore quo iurisiurandi obligatio perdurat". Iuramento eiusmodi obstringuntur v. g. alumni collegii Urbani de Prop. Fide et collegii Germanici. Aliquando in voto ipso excipiuntur religiones, quae pari modo missionibus exteris dant operam.

B. **Illicite sed valide admittuntur:** 1. „*Clerici in sacris* constituti, inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedat, quôd aliter vitari minime possit".

Per se omnibus clericis liberum est amplecti statum religiosum. Clericos minores nihil impedit quominus religioni nomen dent. Maioribus vero clericis, qui servitio ecclesiastico stabilius addicti sunt, reverentia debita dictat, ne „inconsulto" Ordinario statum mutent. Attamen clericus non obligatur iudicio Episcopi stare. In uno casu dumtaxat potest Episcopus cum effectu ingressui clerici in religionem sese opponere, quando videlicet discessus eius in grave ac irreparabile animarum detrimentum cederet. Qua in re Episcopus iudex est, ita tamen ut clerico recursus ad S. Sedem pateat.

2. „*Aere alieno* gravati qui solvendo pares non sint". In praxi Superior admittens mentem legislatoris consideret, qui impedire intendit, ne per ingressum debitoris in religionem creditor iniuste damnum patiatur, vel religioni exinde scandala, turbae litesque nascantur.

---

[1] A. A. S. 1, 700; 2, 36 et 63.

3. „*Reddendae rationi* obnoxii aut aliis saecularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias religio timere possit". Lex valet praecipue de administratoribus pecuniarum vel aliorum bonorum, qui de officio suo, sive publicum est sive privatum, respondere debent. In casu particulari Superior admittere potest postulantem, cuius patrimonium superat pretium rei ab eo administratae vel qui sibi fideiussorem substituit.

4. „*Filii* qui parentibus, id est patri vel matri, avo vel aviae in gravi necessitate constitutis, opitulari debent, et *parentes* quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria".

Ipsa natura humana id dictat. Iamvero considerari oportet utrum verisimile sit filium in saeculo viventem parentes reapse a gravi inopia liberaturum esse, quia secus obligari nequit ut proposito ingrediendi religionem valedicat. Insuper bonum spirituale praevalet temporali, qua de causa „si filius in saeculo manere non possit sine gravi periculo labendi in aliquod grave peccatum, licite etiam ingreditur religionem, quacumque necessitate laborent parentes" [1].

5. „Ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen removeantur *irregularitate* aliove canonico impedimento". Res notatu dignissima est. Qui proinde irregularitate obstricti sunt vel ex defectu (can. 984) vel ex delicto (can. 985) vel demum simplici impedimento obnoxii (can. 987), non solum ab ordinibus suscipiendis, sed etiam ab ingressu in religionem impediuntur, si inter clericos religiosos cooptari cupiunt.

Quae in can. 987 enumerantur impedimenta, temporaria sunt, ita ut simul cum sua causa cessent. Propterea nihil impedit, quominus in novitiatum admittatur v. g. neophyta vel infamia facti innodatus, dummodo praevideatur impedimentum ante subdiaconatus susceptionem sublatum iri. Pariter iuvenes, qui servitio militari ordinario nondum satisfecerunt, religioni adscribi possunt, ita tamen ut eorum vota temporaria exstinguantur ea die qua servitium militare ingrediuntur [2].

6. „*Orientales* in latinis religionibus sine venia scripto data Sacrae Congregationis pro Ecclesia orientali". Impedimentum hoc cum lege concordat secundum quam nemini licet sine venia S. Sedis a ritu cuius caeremoniis baptizatus fuit ad alium ritum transire (can. 98, § 3).

Verum admitti possunt in novitiatum religionis latinae orientales, qui, proprio ritu retento, praeparare sese volunt ad constituendas domos et provincias ritus orientalis [3].

---

[1] *S. Alfonsus*, Theol. mor. l. 4, n. 66.

[2] S. C. de Relig. decr. „Inter reliquas" 1 ian. 1911; A. A. S. 3, 37; decretum hoc post Codicem I. C. editum vim obligandi retinuisse authentice declaratum est 15 iul. 1919; A. A. S. 11, 321.

Com. Pontif. Cod. 10 nov. 1925; A. A. S. 17, 582, n.6.

Cap. 3. De munere Superiorum in admittendis postulantibus.

1. **Superior competens.** Can. 543 ius admittendi in novitiatum Superioribus maioribus tribuit, secundum peculiares cuiusque religionis constitutiones. Quod munus in plurimis religionibus Provinciali proprium est. In casibus vero particularibus nil impedit quominus Superior generalis supremam auctoritatem exerceat vel sententiam Provincialis corrigat. Immo non desunt exempla Romanum Pontificem ipsum, cui religiosi omnes oboedire tenentur (can. 499, § 1), postulantem societati adscripsisse. Superior maior, antequam de admissione quid decernat, suffragium consultorum suorum exquirat necesse est (can. 543). Si Superior consilium non audierit, actus admissionis in novitiatum invalidus esset (can. 105, 1°).

In religionibus quoque mulierum Superiorissa cum suis consiliariis in postulatum admittit aspirantes, absque interventu Ordinarii loci, non vero ad novitiatum et professionem (can. 552, § 1).

2. **Examen postulantium.** Superior, antequam precibus candidati annuerit, accuratissimo examini subicere obligatur eius idoneitatem physicam et moralem, vocationis motiva necnon libertatem ab impedimentis.

Candidatus, dum a Superiore examinatur, ad quaestiones sibi propositas sincere respondeat, ne forte contractus bilateralis, quem cum religione inire intendit, vitio nullitatis in radice afficiatur. Et quidem postulans, si in re gravi dolose responderit, sive veritatem celando sive falsa affirmando, potest a Superiore, qui manifesta indicia doli deprehenderit, dimitti non solum durante novitiatu, sed etiam expleto votorum temporariorum tempore (can. 637). Post professionem autem perpetuam religio, quae ex dolo in responsis patrato graviter se laesam fuisse censeat, contra reum actionem movere potest quae rescissoria vocatur (can. 1684). Immo professio ipso facto irrita est, si Superior in examine postulantis sinceritatem in responsis expresse pro condicione essentiali admissionis declaraverit. Quo in casu satis est, ut professio nulla declaretur, cum illo effectu quem can. 2387 exprimit.

Religiosarum Antistita debet Ordinarium loci, duobus saltem mensibus ante, certiorem facere de proxima admissione ad novitiatum. Episcopus deinde, ipse vel per sacerdotem delegatum, saltem triginta dies ante novitiatum, voluntatem postulantium diligenter et gratuito exploret (can. 552)[1].

3. **Gratuitas admissionis.** Statum religiosum bonum esse spirituale in controversiam non venit. Qua de causa crimen simoniae iuris divini contra can. 727, § 1 patraret, qui pro ipso ingressu in religionem pecuniam vel aliud temporale emolumentum daret vel acceptaret. Licet vero: a) solvere pro *alimentis et vestitu*

[1] Consuetudinem recipiendi a religiosis remunerationem pro hac exploratione S. C. Relig. 20 mart. 1922 reprobavit; A. A. S. 14, 352.

postulantis et novitii, si constitutiones ita ferant, vel expresse de solvendo conventum fuerit (can. 570, § 1);

b) in religione mulierum adspirans *dotem* praescriptam afferat (can. 547 sq.), quam neque condonare ex toto licet (can. 547, § 4), neque ante obitum religiosae impendere (can. 549);

c) acceptare licet *donationes vel legata* quae postulans ex devotione vel ex gratitudine pro gratia vocationis libere domui religiosae offert, dummodo renuntiatio perfecta vitetur, quam can. 568 vetat.

4. **Moderatio adhibenda.** Examinator postulantes seligens vel reiciens hoc unum summopere fugiat, ne, spretis legis positivae praescriptis de qualitatibus postulantium, subiectivis potius affectibus indulgeat. Qua de causa Superior in approbandis novis sodalibus neque admodum facilis neque plus aequo rigidus sit oportet: a) Primo quidem inordinatum desiderium sodales multiplicandi coërceat. Non ita numerus quam potius bonitas postulantium eorumque idoneitas ac dignitas ei cordi sit.

„Sanctius enim est, ait Gregorius IX, paucos bonos quam multos malos habere ministros, quia, si caecus caecum ducit, ambo in foveam dilabuntur." [1] Quibus apprime consentit monitum a S. C. de Relig. die 31. dec. 1909 datum: „Longe minor est Ordinibus et Institutis timenda iactura, si minus frequentati (sic!) vel prorsus vacuae per aliquod tempus novitiorum domus exsistant, quam si plenae sodalibus non adaequate institutis." [2]

b) Caveat Superior ne novos socios modo *artificiali* ad ingrediendum alliciat. Iam saepius S. Sedes morem reprobavit ope diariorum iuvenes invitandi ut religioni nomen dent.

c) Nefas esset locum praebere acceptationi personarum, praeferendo nobiles vel divites vel doctos vel amicos aliis qui inferioris sunt condicionis.

5. **Poena.** „Superiores religiosi qui candidatum non idoneum contra praescriptum can. 542 aut sine requisitis litteris testimonialibus contra praescriptum can. 544 ad novitiatum receperint, vel ad professionem contra praescriptum can. 571, § 2 admiserint, pro gravitate culpae puniantur, non exclusa officii privatione" (can. 2411). Consultores vero qui voto suo consensum actui illegitimo praebuerunt, quia in canone non exprimuntur, a poena immunes sunt.

Cap. 4. De documentis in examine postulantis necessariis.

Superior de idoneitate postulantis iudicium tutum sibi efformare nequit, quin prae oculis habeat documenta in forma legitima exarata quae de vita anteacta examinandi testantur. Qua de causa

[1] Cap. 14 X l. 1, tit. 14. [2] A. A. S. 2, 35.

ius commune praecipit ut aspirantes antequam admittantur exhibeant: testimonium baptismi et confirmationis, litteras testimoniales Episcopi vel alius Superioris ecclesiastici, testimonium ordinationis aliave documenta in casu particulari desiderabilia (can. 544).

1. **Testimonium recepti baptismi et confirmationis** omnes exhibere debent (can. 544, § 1). Si tamen postulans absque culpa propria confirmationis sacramentum nondum susceperit, nihilominus in religionem admitti potest, atvero Superior curam adhibeat ut defectus durante novitiatu suppleatur.

2. **Litterae testimoniales de generalibus qualitatibus** (can. 544, § 2—6) notitias continent per diligentem investigationem collectas: „de adspirantis natalibus, moribus, ingenio, vita, fama, condicione, scientia; sitne inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretitus; num propria familia eius auxilio indigeat, et tandem, si agatur de illis qui in seminario, collegio aut alius religionis postulatu aut novitiatu fuerint, quanam de causa dimissi sint vel sponte discesserint" (can. 545, § 4).

Quaeritur, quisnam litteras testimoniales conscribere debeat. a) *Ordinarius originis,* in cuius videlicet dioecesi pater adspirantis tempore nativitatis filii domicilium vel saltem quasidomicilium habebat (can. 544, § 2 et can. 90, § 1).

b) *Episcopus loci* in quo post expletum decimum quartum aetatis annum postulans moratus est ultra annum moraliter continuum (can. 544, § 2).

In fine can. 544, § 2 clausula legitur: „sublato quolibet contrario privilegio". Quorum verborum sensus hic est: Lex canonis 544 de litteris testimonialibus ex decreto Pii IX „Romani Pontifices" 25. ian. 1848 desumpta est[1]. Iamvero, propter nimias difficultates quas observantia huius legis parabat, religiosi a rigore decreti per repetita rescripta S. Sedis exempti fuerunt. Quae dispensationes, ceteroquin temporariae, revocatae sunt.

c) *Rector seminarii* vel collegii cui postulans antea adscriptus erat (can. 544, § 3). Hic collegia et instituta ecclesiastica dumtaxat intelliguntur, non vero instituta laicalia.

d) *Superior maior,* si postulans in postulatu vel novitiatu alius religionis commoratus fuerit (can. 544, § 3).

Quid vero, si Episcopus rescripserit adspirantem satis non esse sibi cognitum? Respondet can. 545, § 3: „Per aliam accuratam investigationem ac fide dignam relationem Superior religiosus suppleat."

Litteris testimonialibus Episcoporum non indigent: a) religiosi *professi* ad aliam religionem ex apostolico indulto transeuntes, quibus satis est testimonium Superioris maioris prioris religionis (can. 544, § 5);

[1] Archiv f. k. KR. 8, 143; cf. ibid. 9, 436.

b) *mulieres,* de quibus tamen Superiorissa praemittat accuratas investigationes circa earum indolem et mores, et, si in aliquo instituto ecclesiastico educationis causa prius degerunt, huius instituti rector de iis testimonium ferat (can. 544, § 7).

3. **Testimonium ordinationis** semper praesentari debet a postulante clerico seu saltem tonsurato (can. 108, § 1), simul cum testimonialibus litteris Ordinariorum, in quorum dioecesibus post ordinationem ultra annum moraliter continuum sint commorati (can. 544, § 4). Praeterea, si postulans sit clericus maior, consensum sui Episcopi exhibeat secundum can. 542, 2°.

4. **Alia documenta** Superior religiosus in casibus particularibus a postulante exigere potest, quae ipsi necessaria aut opportuna esse videantur (can. 544, § 6), v. g. testimonium medici de statu valetudinario candidati, testimonium de studiorum profectu, testimonium status liberi si postulans sit viduus, et similia. Omnes qui praedictas informationes receperint, stricta obligatione tenentur servandi secreti circa notitias habitas et personas quae illas tradiderunt (can. 546).

Cap. 5. De ratione vitae in postulatu.

1. **Notio.** Iam in regula S. Benedicti (n. 58) vestigia quaedam reperimus praeparationis incohativae ante novitiatum proprie dictum. Qui admitti in Ordinem desiderabant, pulsantes tunc appellabantur. Attamen Pius X primus legem generalem condidit de biennali postulatu pro adspirantibus in Ordinem conversorum admittendis, constitutione „Sacrosancta" die 1 ian. 1911[1].

Can. 539 praeviam probationem instituendam praescribit in religionibus votorum *perpetuorum* dumtaxat, ita quidem ut mulieres omnes, in societatibus vero virorum solum fratres laici postulatum peragere teneantur.

Choristas quod attinet, standum est constitutionibus particularibus; idem de necessitate et tempore postulatus valet in religionibus a votis temporariis (can. 539, § 1). Cum autem postulatus omissio inter impedimenta novitiatum irritantia non enumeretur, defectus contra can. 539 sanatione non indiget.

Itaque est postulatus commoratio candidatorum status religiosi in claustris a momento eorum legitimae admissionis, donec per impositionem habitus religiosi inter novitios cooptentur. Scopus postulatus est, ut et ipse candidatus religionem cognoscat sanctaeque observantiae iugum experiatur, et religio eius indolem et animi studia melius perspiciat. Laicos magis quam choristas ad postulatum obligari illorum ingenium rudius et indocile exigit.

[1] A. A. S. 3, 29.

2. **Locus.** „Postulatus peragi debet vel in domo novitiatus vel in alia religionis domo in qua disciplina secundum constitutiones accurate servetur, sub speciali cura probati religiosi" (can. 540, § 1).

Iuxta mentem citati canonis candidati in domo novitiatus potius quam alibi exercitari debent, propter similitudinem finium utriusque instituti. Nihilominus nil impedit ne alia domus apta pro postulatu seligatur. Attamen intentioni legislatoris mos ille adversatur, secundum quem postulantes laici singuli per singula provinciae collegia dispersi vivant, quin sub speciali cura probati religiosi constituantur. Si vero postulantes in domo novitiatus degunt, necesse non est ut a novitiis perfecte segregentur, quia can. 564, § 1 hoc unum praecipit ut novitii a professis separati vivant.

3. **Tempus.** Candidati laici postulatum ad sex saltem integros menses peragant (can. 539, § 1). Cum vero terminus, a quo incohetur postulatus, non coincidat cum initio diei, primus dies, seu dies admissionis ne computetur (can. 34, § 3, 3°) et menses sumantur prout sunt in calendario (can. 34, § 3, 1°). Semestre legale in constitutionibus ad longius tempus extendere licet, in casu tamen particulari etiam Superior maior praescriptum postulatus tempus prorogare potest, non vero ultra aliud semestre (can. 539, § 2).

4. **Obligationes.** a) Sunt religiones, mulierum praesertim, quae adspirantibus vestem peculiarem concedunt. Can. 540, § 2 in forma generali mandat, ut postulantes *vestem* induant modestam ac diversam a veste novitiorum. Quae comparatio utriusque vestitus dubium suscitat, utrum postulantium vestes unius eiusdemque formae esse debeant necne. Certo certius usui vigenti standum est.

b) Candidatus laicus initio postulatus *litteras reversales* Superiori tradat, quibus se obligat de non petenda umquam remuneratione pro servitiis communitati praestandis.

c) Appropinquante die vestitionis Magistro novitiorum munus incumbit candidatum *examini* subiciendi respectu signorum vocationis.

d) „Postulantes, antequam novitiatum incipiant, *exercitiis spiritualibus* vacent per octo saltem integros dies; et iuxta prudens confessarii iudicium, praemittant generalem anteactae vitae confessionem" (can. 541).

5. **Iura.** Postulantes, etsi infimum in religione gradum obtineant et a condicione iuridica novitiorum longe distent, nihilominus sat amplam iurium cum illis mensuram participant. Quorum summa haec est: a) Postulantes *familiares* vocantur, quatenus in religiosa domo diu noctuque degunt secundum can. 514, § 1. Qua de causa iurisdictioni Superioris religiosi in negotiis spiritualibus subiecti sunt, et a potestate parochi loci immunes esse censentur.

b) *Confiteri* valide et licite possunt sacerdoti, etiam saeculari, qui a solo Superiore religioso, non vero ab Episcopo iurisdictionem obtinuit (can. 875, § 1).

c) Eodem modo ius et officium Superioribus est postulantibus eucharisticum *Viaticum* et extremam unctionem administrandi (can. 514, § 1).

d) Ius *funerandi* postulantem defunctum ad Superiorem vel ad capellanum religiosarum spectat, nisi forte extra domum religiosam decesserit (can. 1221, § 3), vel sibi aliam ecclesiam ad funus elegerit (can. 1221, § 1).

e) Pari iure quo parochi suos subditos dispensant, Superiores quoque religionis clericalis exemptae possunt suos subditos ex causa *dispensare* a lege communi quoad festa, abstinentiam et ieiunium (can. 1245, § 3). Praeterea vota privata quibus postulans ligatur, Superior ex causa irritat (can. 1312, § 1) vel obligationem suspendit vel ab eis dispensat (can. 1313, 2°). Superiorissa quoque adhibere potest in favorem subditarum facultatem can. 1312, non vero can. 1313.

f) Ad *observantiam* religiosam postulantes iure stricto quidem non obligantur, attamen, cum eorum sit rigorem vitae monasticae experiri, in pluribus tenentur se accommodare ceteris. Attamen privilegia spiritualia, gratias, indulgentias cum professis et novitiis non participant.

g) *Privilegiis* communibus clericorum postulantes non gaudent, quod indirecte can. 614 docet.

TITULUS II.

De novitiatu.

Cap. 1. De natura novitiatus.

1. **Notio novitiatus.** Post praevium et generale examen in postulatu institutum candidatus suscepto habitu religioso (can. 553) rigorosae probationi in novitiatu subici iubetur, antequam per professionem religiosam statum perfectionis definite arripiat. Verbum novitiatus intelligitur: vel *materialiter* quatenus domum indicat ad recipiendos et excolendos novitios adaptatam, vel *formaliter* ipsum modum vivendi quem novitii per tempus a lege constitutum observare iubentur.

Novitiatus formaliter est „status quo quis sese constituit idoneum et expeditum ad mutuam probationem, tum ut ipse valeat experiri asperitates religionis seseque informare ad vitam reli-

giosam, tum ut religio possit diiudicare dotes et mores admissi novitii eumque praeparare ad professionem“ [1].

2. **Species novitiatus.** a) Ius commune distinguit novitiatum *choristarum* a novitiatu *laicorum*. In admittendis alumnis profecto Superiores alias qualitates postulant ab iis, qui ad statum clericalem in religione adspirant, quam ab aliis, qui opere manuali societati inservire cupiunt. Qua de causa, ne leges de postulantium selectu circumveniantur, can. 558 providet: „In religionibus in quibus duae sunt sodalium classes, novitiatus pro altera classe peractus pro altera non valet.“ Itaque transiens in eadem religione a classe ad classem novitiatum iterare obligatur, nisi dispensationem S. Sedis sibi procuraverit. Ad ipsum vero transitum licentia romana non requiritur.

b) Ex iure particulari novitiatus est vel *primus* vel *secundus*. Codex. I. C. aliam probationem non praecipit praeter eam, quae primae professioni praemittitur.

3. **Scopus novitiatus.** Ait Gregorius IX tempus probationis a sanctis Patribus esse indultum non solum in favorem conversi sed etiam monasterii, ut et ille asperitates istius et hoc mores illius valeat experiri [2]. . . . Ad hunc finem utique omnes cogitationes omniaque studia sunt referenda: a) ut religio dotes moresque tironis penitus pernoscat;

b) ut novitius de regula quam professurus est, de officiis essentialibus status religiosi aliisque instituti particularis consuetudinibus instruatur;

c) ut vitae perfectae solidaeque sanctitatis fundamenta iaciat.

Cap. 2. De domo novitiatus.

Novitiorum probatio institui nequit in qualibet domo eiusdem religionis, sed in certa aede ad hunc finem apte instructa et legitime deputata. Qua de re canones ecclesiastici haec statuunt:

1. In religione iuris pontificii ad erigendam domum novitiatus necessaria est *licentia S. Sedis* (can. 554, § 1). Quae licentia actus specialis est, distinctus a beneplacito apostolico pro erectione domus religiosae qua talis, ad normam can. 497, § 1 collato.

Iam Clemems VIII ad mentem Conc. tridentini auctoritati supremae reservavit institutionem novitiatus, primo pro mendicantibus in Italia, mox pro omnibus ubique regularibus [3]. De valore huius legis in Congregationibus religiosis ante Codicem disputabatur. Stylus Curiae romanae favebat quidem persuasioni legem omnes religiosos sine discrimine obligare, verum praxis contraria vigere pergebat.

---

[1] *Wernz,* Ius decr. III, n. 633. [2] Cap. 16 X l. 3, tit. 31.

[3] Const. „Regularis disciplinae“ 12 mart. 1596; Magn. Bull. Rom. IV 64; const. „Sanctissimus“ 20 iun. 1599; Magn. Bull. Rom. IV 64 sq.

Quaestio exsurgit, num necesse sit supplere defectum licentiae romanae quoad novitiatus ante Codicem promulgatum institutos. Videtur affirmandum esse, quia in „Elencho quaestionum" n. 14 absolute investigatur: „quot et quaenam sint domus novitiatus et num unaquaeque auctoritate S. Sedis instituta sit"[1]. Tamen neque novitiatus neque professio in domo non approbata emissa invalida est, quia can. 554 clausula irritante caret.

2. Singulae *provinciae* proprias habeant domos novitiatus. Hoc non solum mens legislatoris in can. 554, § 1 supponit, sed integritas quoque provinciae urget, cui membrum essentiale deficeret, si proprium novitiatum non haberet. Verum exceptio rationabilis non videtur contra legem offendere.

3. In eadem provincia domus novitiatus *plures* designari nequeunt nisi gravi de causa et cum speciali apostolico indulto (can. 554, § 2). Canon evidenter unitatem disciplinae in provincia sartam tectam conservare intendit.

4. Novitiatus a domo ad domum *translatio* Episcopi consensu non indiget, cum res ad internum regimen dumtaxat referatur (can. 497, § 4); attamen absque licentia romana perfici nequit, quia prior licentia certae domui adhaerebat.

5. Novitiatus in domo *exemplari* collocandus est. Can. 554, § 3 praecipit: „Superiores in novitiatus ac studiorum domo ne collocent nisi religiosos qui sint ad exemplum regularis observantiae studio."

6. „Novitiatus ab ea parte domus, in qua degunt professi, sit, quantum fieri potest, *segregatus* ita ut sine speciali causa ac Superioris vel Magistri licentia, novitii nullam habeant communicationem cum professis, neque hi cum novitiis" (can. 564, § 1). Quae separatio aequiparari nequit clausurae canonicae, sed novitios a cohabitatione et conversatione cum professis amovet, non vero a communi usu chori, refectorii, ecclesiae, oratorii. Intra ambitum novitiatus novitiis conversis seu laicis locus separatus adsignetur (can. 564, § 2).

7. *Probatio integra* in domo novitiatus fiat (can 555, § 1, 3°). Assidua commoratio intra septa novitiatus ita obligat, ut discessus novitii a domo ipsi professioni noceat. Nulla vero lex exsistit quae probationem in aliena provincia peragi prohibeat, dummodo consentiant Superiores[2].

Cap. 3. De tempore novitiatus.

A valore novitiatus ipse status iuridicus professi perpetuo dependet. Qua de causa lex canonica studiose determinat tum

[1] A. A. S. 14, 279.

[2] A praescripta continua in novitiatu commoratione S. Sedes ex parte dispensare solet pro iis religionibus, quae *biennalem* novitiatum observant, quod in fine huius capitis ex professo exponemus.

aetatem legitimam ingredientium, tum momentum incohati novitiatus, tum demum spatium temporis, per quod necessario probatio protrahi debeat.

1. **Aetas novitii.** Novitiatus ut valeat, peragi debet post completum decimum quintum saltem aetatis annum (can. 555, § 1, 1°). Lex laicos aeque atque choristas obligat, quin ullam exceptionem patiatur. Qua de causa, si in quibusdam religionibus novitiatus ad duos annos protrahitur, non licet in novitiatum admittere iuvenes 14 annorum propter solum can. 573.

2. **Initium novitiatus.** „Novitiatus incipit susceptione *habitus*, vel alio modo in constitutionibus praescripto" (can. 553). Susceptio habitus signum externum est, ex quo in iure concluditur novitiatum ortum cepisse[1]. Exceptio quam lex ipsa admittit, in iis societatibus verificatur, quae vestem peculiarem novitiis non induunt, v. g. in Societate Iesu; quo casu aliud signum visibile et certum vestitioni substituendum est.

3. **Tempus novitiatus.** Ex iure hodierno in qualibet familia religiosa primae professioni praecedat necesse est novitiatus unius anni *integri et continui* (can. 555, § 1, 2°).

Ante Conc. tridentinum consuetudines variorum Ordinum in observando tempore novitiatus multum inter se distabant. S. Benedictus in cap. 58 regulae annum novitiatus praescripsit, monachi orientales per tres annos probabantur. Immo quondam principium iuris receptum est: tempus novitiatus mutuo consensu inter religionem et novitium restringi posse, cum professio sit contractus bilateralis[2]. Ut nocivos quosdam abusus aboleret, S. Sedes quaestionem de tempore novitiatus sibi sensim vindicare coepit.

Primus quidem Innocentius IV a. 1244 pro Praedicatoribus et Minoribus annuum novitiatum constituerat ad validitatem professionis necessarium[3], quam legem Bonifacius VIII ad omnes extendit mendicantes, apposita clausula: „in aliis autem religionibus professio expresse vel tacite fieri potest licite infra annum"[4]. Demum Conc. tridentinum disciplinam de anno integro novitiatus omnibus familiis religiosis imposuit: „professio autem antea facta sit nulla nullamque inducat obligationem . . ."[5]. Exortis non multo post religionibus quae vota simplicia dumtaxat profitebantur, dissensio inter doctores mota est utrum Congregationes modernae legi tridentinae obnoxiae sint necne. At vero praxis Curiae Romanae in re nostra numquam admisit distinctionem inter Ordines et Congregationes, quod clarissime demonstrant „Normae" antiquae (a. 1901) n. 72 his verbis: „Unius vero anni, continui et integri, tempus absolute requiritur pro quolibet instituto ad validitatem professionis." Cum idem nunc definiat can. 555, quaevis dubitandi ansa praerepta est.

A. **Annus integer.** Ad validitatem professionis requiritur ut annus novitiatus ita sit integer et completus mathematice ut nihil legitimi temporis desit. In computando anni spatio quon-

---

[1] Quondam habitus defectus professioni non nocebat, „quum monachum non faciat habitus, sed professio regularis"; cap. 13 X l. 3, tit. 31.

[2] Ibid. cap. 16. [3] Cap. 2 in VI l. 3, tit. 14.

[4] Ibid. cap. 3. [5] Sess. 25, cap. 15 de reg. et mon.

dam summo cum rigore postulabant annum „de momento ad momentum" completum, et defectus unius quadrantis horae professionem irritam reddebat[1]. Quam disciplinam Pius X mitigavit decr. S. C. de Religiosis „Cum propositae" die 3. mai 1914, ita ut annus integer novitiatus in posterum non stricte de hora ad horam sed de die in diem intelligi debeat, quin necesse sit attendere partem diei vel horam qua novitius vestem religiosam induerit[2].

Ut annus novitiatus integer sit, diligentissime ea observanda sunt quae Codex I. C. de temporis supputatione (can. 31—35) praescribit. In casu quem prae oculis habemus, terminus „a quo" explicite assignatur, i. e. dies vestitionis certus ac determinatus est; qua de causa ad rem nostram proxime spectat can. 34, § 3. Praeterea compertum est terminum a quo cum initio diei non coincidere, cum vix sit possibile ut quis exacte media nocte veste religiosa induatur; idcirco in supputando tempore novitiatus tuto adhibetur n. 3. citatae paragraphi. Quibus praemissis hoc modo quaestio de integritate anni novitiatus dirimitur: a) primus dies non computatur, videlicet dies ipse vestitionis. Si v. g. novitius die 1 augusti vestem susceperit, tempus utile novitiatus decurrere incipit ab exordio diei 2 augusti;

b) tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri, id est finita die 1 augusti anni sequentis finietur annus novitiatus. Aliis verbis: is qui die 1 augusti novitiatum incohavit, vota religiosa emittere nequit ante diem 2 augusti alterius anni.

Iamvero, quid iuris in anno intercalari sive bissextili? licetne ad normam can. 32, § 2, dies 365 pro anno integro sumere? Qui affirmativum responsum fert, implicite concedit in casu supra allato professionem religiosam iam die 1 augusti posse emitti. Cui interpretationi aperte obstat can. 34, § 3, 1° qui sancit: „menses et anni sumantur prout sunt in calendario". Quare in exemplo nostro exspectandum est donec in calendario dies 2 augusti revertatur. Consequenter in anno bissextili novitiatus de facto ad 366 dies producitur, quod ceterum iam ante Codicem lex erat. Ipse can. 32, § 2 casum nostrum excipit.

Quodsi mensis die eiusdem numeri careat, quo secundum exposita novitius vota emittere possit vel debeat, v. g. deficiente in anno communi die 29 mensis februarii, dies professionis non erit 28 februarii sed 1 martii, seu expleto „ultimo die mensis" (can. 34, § 3, 4°). Auctores qui sententiae negatae favent, nostram opinionem tutiorem appellant[3].

B. **Annus continuus.** Ita tempus vocatur, quod nullam patitur interruptionem (can. 35). Continuitati probationis nocet interruptio proprie dicta et suspensio. *Interruptio* est vinculi moralis inter societatem et novitium perfecta dissolutio per actum externum unius vel alterius partis causata. Ex positiva legis dispositione defectus certi numeri dierum ipso facto interruptioni novitiatus aequiparatur. *Suspensio* novitiatus habetur, si novitius, retento animo perseverandi, breviore aliquo temporis spatio illegitime vel absque culpa extra domum novitiatus commoratus sit.

---

[1] *Wernz*, Ius decr. III, n. 635. [2] A. A. S. 6, 229.

[3] Theol.-prakt. Quartalschr. 1920, 422. Sententiam nostram confirmat Com. Pontif. Cod. per responsum die 12 nov. 1922; A. A. S. 14, 661.

Qua distinctione suspensionem inter et interruptionem attenta haec norma iuridica adhibenda est: Novitiatus interruptus sanari nequit, sed ex integro nova probatio incipienda et absolvenda est; novitiatus suspensus dumtaxat sanatur suppletis diebus qui exciderunt. Can. 556 constituit: a) Novitiatus interrumpitur, ita ut *denuo incipiendus* ac perficiendus sit, in triplici casu: 1. si novitius a Superiore dimissus e domo exierit; 2. si domum sine illius licentia non reversurus deseruerit; 3. si extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit quacumque ex causa, etiam de Superioris licentia (can. 556, § 1).

Nota: Nomine Superioris in dimissione intelligitur ordinarie Provincialis, in casu urgenti, v. g. scandali, etiam Magister ex analogia can. 668. Dimissio evidenter iniusta vel erronea interruptionem non parit. Neque locus est interruptioni, si dimissus in domo manserit et Superior mox sententiam suam revocaverit. Novitius qui sponte novitiatum deserit, attamen verbis vel signis animum revertendi manifestat, v. g. retinendo vestem novitiorum, si breve post intervallum poenitens reversus fuerit, in locum pristinum restitui potest, quin partem novitiatus laudabiliter peractam repetere cogatur. Quaecumque commoratio ultra 30 dies extra domum novitiatus interrumpit probationem, etiam propter servitium militare ad quod novitius cogitur, ut S. C. de Relig. 3 mai 1914 declaravit[1]. Similiter non licet Magistro simul cum novitiis propter calores aestivos in villa rurali degere.[2]

b) Novitiatus *suspenditur* absentia novitii, quae triginta dies non excedit, duplici cum effectu: 1. si novitius ultra quindecim sed non ultra triginta dies, etiam non continuos, de Superiorum licentia vel vi coactus extra domus septa permanserit sub Superioris oboedientia, ad validitatem novitiatus necesse et satis est dies modo transactos supplere; 2. si non ultra quindecim dies abfuerit, supplementum potest a Superioribus praescribi, sed non est ad validitatem necessarium (can. 556, § 2). Attamen „Superiores licentiam manendi extra septa novitiatus, nisi iusta et gravi de causa, ne impertiant“ (can. 556, § 3).

Ad recte computandos dies absentiae, haec observentur: Dies intelligantur semper integri, seu 24 horis continuis constantes a media nocte ad mediam noctem protracti (can. 32, § 1). Partes diei numquam coalescunt. Quare si novitius centies intra annum per 12 horas extra domum degeret, nefas esset dicere eum 50 dies integros abfuisse. Similiter, qui a meridie unius diei ad meridiem alterius extra septa commoratus est, minime unum diem integrum sensu canonico, sed per duos dies dimidiatos aberat, quae partes diei neque coalescunt neque supplemento indigent. Can. 556 expresse quidem declarat dies etiam „non continuos“ integritatem anni vitiare, attamen hoc de continuitate dierum inter se, non vero de coalescentia horarum diversorum dierum intelligendum est.

C. **Annus secundus novitiatus.** Sunt religiones quarum constitutiones praescribunt ut duo anni probationis primae professioni

[1] A. A. S. 6, 230. [2] Commentarium pro relig. II (1921) 110.

praecedant. Quaeritur, num eodem rigore secundus annus novitiatus observandus sit ac primus. Valorem professionis quod attinet, respondet can. 555, § 2: „Si longius tempus in constitutionibus pro novitiatu praescribatur, illud ad validitatem professionis non requiritur, nisi in eisdem constitutionibus aliud expresse dicatur." De loco vero necnon de ratione vitae in secundo anno novitiatus observanda S. C. de Relig. die 3 nov. 1921 instructionem generalem divulgavit consideratu dignam[1].

Quattuor capita huius instructionis haec sunt: a) Secundo quoque anno serventur fundamentales leges novitiatus de informandis animis, vitiis exstirpandis, virtutibus acquirendis;

b) si constitutiones id ferant, ut novitii secundo anno se in proprii instituti operibus exerceant, v. g. docendo, infirmis ministrando, id nonnisi moderate fiat neque novitii per se solos officia illa peragant, sed sub directione et vigilantia gravis religiosi, qui verbo doceat exemploque praecurrat;

c) si constitutiones permittant, ut novitius hoc secundo anno in alia domo degat, nonnisi per modum exceptionis hoc fiat ex causa gravi quae ex parte novitii ipsius exsistat, numquam vero propter religionis utilitatem;

d) omni in casu necesse est ut novitius duobus ante professionem mensibus ab omni opere externo abstineat, ad novitiatum revertatur et ad professionem emittendam se praeparet[2].

Dubium movent, possitne supremus Moderator ex proprio munere a secundo anno novitiatus *dispensare* absque recursu ad S. Sedem. Responsum negativum satis evidenter ex memorata instructione deducitur. Simili modo auctores probatissimi affirmant unam S. Sedem legitime dispensare, nisi constitutiones approbatae Superiori religioso facultatem dispensandi conferant. Sane facultatem obtinent Praelati subditos a legibus eximere quae ad observantiam regularem spectant, non vero in iis quae essentialia sunt religioni quaeve articulos organicos et constitutivos instituti attingunt, v. g. substantiam votorum, professionis, novitiatus[3]. Aliis verbis: Superiores dispensant secundum constitutiones in iis quae sunt iuris privati, dum negotia iuris publici Pontifici reservantur. Normae antiquae, praxim Curiae fideliter referentes, nº 75 declarabant: „Tempus novitiatus in constitutionibus statutum a moderatricibus imminui non potest."

D. **Prorogatio novitiatus.** Tempus novitiatus ideo constitutum est, ut observetur. Qua de causa novitium per se neque citius neque tardius ad professionem admittere licet. Can. 571, § 2 triplicem casum distinguit: a) si exacto novitiatu novitius idoneus iudicetur, ad professionem admittatur;

b) si reprobetur, dimittendus est;

c) si dubium supersit sitne idoneus, potest a Superioribus maioribus probationis tempus, non tamen ultra sex menses, prorogari. Quam prorogationem non solum Superior generalis sed provincialis quoque statuere potest. Indutiis frustra elapsis, novitius vel dimittatur vel novam prorogationem a. S. Sede sibi procuret.

---

[1] A. A. S. 13, 539.

[2] E quaestione 23 „Elenchi" clare sequitur instructionem omnes religiones obligare. [3] Commentarium pro relig. III (1922) 54 sq.

Cap. 4. De regimine novitiatus.

Salutaris educatio novitiorum, quos vitae religiosae initiari oportet, non solum postulat ut tirones materialiter a ceteris domus incolis separati vivant (can. 564), sed insuper necesse est ut regimen internum novitiatus ab ordinaria domus religiosae gubernatione sit seiunctum et proprio iure instructum. Cum novitiatus in religionibus organizatis institutus non sit in emolumentum unius domus dumtaxat, sed provinciae universae incrementum afferat, suprema sollicitudo de novitiatu ad Superiorem provinciae spectat. Immediata vero cura de novitiis recte instituendis Magistro incumbit, dum conscientiis novitiorum confessarii peculiariter deputati medentur.

1. **Superior provinciae.** a) Vel Abbatis vel Superioris provincialis est alumnos ad novitiatum admittere cum suffragio Capituli vel Consilii (can. 543), praemisso diligenti examine de eorum idoneitate.

b) Praeterea intra annum probationis Provincialis sibi a Magistro relationem exhiberi procuret de agendi ratione singulorum novitiorum (can. 563).

c) Novitium quem idoneum non esse iudicat vel alia iusta de causa dimittere potest, quin teneatur dimissionis causam dimisso patefacere (can. 571, § 1).

d) Si de idoneitate novitii iudicium sibi efformare nequeat, Provincialis novitii professionem ad normam can. 571, § 2 differat, ita videlicet, ut novitius vel in domo novitiatus sub cura Magistri maneat vel in aliam domum mittatur.

2. **Magister.** Onus gravissimum exercendi novitios cervicibus Magistri lex imponit. Quae Codex I. C. de regimine novitiatus constituit, plerumque ex const. Clementis VIII „Cum ad regularem" die 19. mart. 1603 mutuatur[1]. a) Personam Magistri quod attinet, in eius deputatione qualitates illae conspicuae prae oculis habeantur, quibus secundum can. 559, § 1 Magister eminere debet. Ex iusta causa socium adiutorem habeat (§ 2), atque uterque ab omnibus officiis oneribusque vacare debet, quae novitiorum curam et regimen impedire valeant (§ 3). Cum autem Magister eo meliore successu muneri suo satisfacturus sit, quo magis eum diuturna experientia erudierit, ad mentem can. 560 removendus non est ex causa communi.

Dubium discutiunt, possitne Magister novitiorum simul munere Superioris domus fungi. Ius commune nihil de re statuit. Neque doctores duo officia memorata generatim incompatibilia declarant; qua de causa, nisi constitutiones obstent, vel novitiatus sit in domo separata, vel domus religiosa maior sit, ita

[1] Magn. Bull. Rom. IV 69.

ut Superior vix utrique muneri convenienter attendere possit, hanc officiorum cumulationem nihil impedire videtur[1].

b) Intra fines sui muneris Magister auctoritatem plenissimam obtinet. A potestate rectoris domus ipse cum novitiis immunis est, iis exceptis, quae ordinem domus universae attingunt, v. g. actuum communium dispositionem, victum et vestitum, ordinem in choro et in ecclesia, egressum e clausura. Ita can. 561, § 1: „Uni Magistro ius est et officium consulendi novitiorum institutioni, ad ipsumque unum novitiatus regimen spectat, ita ut nemini liceat hisce se, quovis colore, immiscere, exceptis Superioribus quibus id a constitutionibus permittitur ac Visitatoribus; ad disciplinam vero universae domus quod attinet, Magister, perinde ac novitii, Superiori est obnoxius."

c) „Gravi obligatione tenetur Magister novitiorum omnem adhibendi diligentiam ut sui alumni in religiosa disciplina secundum constitutiones sedulo exerceantur ad normam can. 565" (can. 562). In specie mandat can. 565, § 1: „Annus novitiatus debet sub disciplina Magistri hoc habere propositum, ut informetur alumni animus studio regulae et constitutionum, piis meditationibus assiduaque prece, iis perdiscendis quae ad vota et ad virtutes pertinent, exercitationibus opportunis ad vitiorum semina radicitus exstirpanda, ad compescendos animi motus, ad virtutes acquirendas."

Novitii *choristae* anno novitiatus „ne destinentur concionibus habendis aut audiendis confessionibus aut exterioribus religionis muniis, neve dedita opera studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium" (can. 565, § 3). Hisce S. Sedes sponte revocavit moderatum illud studium, quod S. C. de Relig. die 27. aug. 1910 novitiis imposuerat[2]. Porro, durante novitiatu choristae ad ordines ne promoveantur (can. 567, § 2). Novitiis *laicis* Magister peculiarem curam adhibeat qui „diligenter in christiana doctrina instituantur, speciali collatione ad eos habita semel saltem in hebdomada" (can. 565, § 2). Pro spirituali educatione fratrum laicorum normas eximias praebet decr. S. C. de Relig. „Sacrosancta Dei Ecclesia" de die 1. ian. 1911, cuius prima pars iuridica post Codicem I. C. vim obligandi amisit[3]. Iidem laici possunt quidem officiis fratrum laicorum fungi, sed non tamquam *primarii* officiales, v. g. oeconomi, coqui, ianitoris, et eatenus tantum, quantum ab exercitiis novitiorum pro ipsis constitutis non praepediantur (can. 565, § 3).

3. **Confessarii.** Quia novitii a consortio cum sacerdotibus domus separati vivunt, necesse est ut eis de sufficienti numero confessariorum provisum sit. Deputatio confessariorum ad Superiorem provinciae spectat. In religione clericali exempta Provincialis, qui iurisdictionem ordinariam in subditos exercet (can. 873, § 2), pro confessionibus suorum audiendis iurisdictionem delegatam

[1] Commentarium pro relig. II (1921) 291.
[2] A. A. S. 2, 730. [3] Ibid. 3, 29.

extraneis quoque sacerdotibus confert, qui in territorio episcopali iurisdictione carent (can. 875, § 1).

Ius commune prohibet ne novitiorum confessiones audiant: *Provincialis* et Superior domus (can. 518, § 2 et 3), necnon *Magister* eiusque *socius* (can. 891), nisi id in casibus particularibus ex gravi et urgenti causa alumni sponte petant[1].

Species confessariorum pro novitiis deputandorum hae sunt: a) confessarius *communis*, seu quilibet sacerdos ab Episcopo loci approbatus (can. 519);

b) confessarii *ordinarii*, unus vel plures, a Provinciali deputati, qui in ipsa domo novitiatus commorentur (can. 566, § 2, 1° et 2°);

c) confessarii *particulares*, „quos novitii in casibus particularibus adire libere possint, nec Magister aegre id se ferre demonstret" (n. 3°);

d) confessarius *extraordinarius*, quater saltem in anno accersendus, ad quem omnes accedant saltem benedictionem recepturi (n. 4°)[2].

Cap. 5. De obligationibus novitiorum.

Novitii, antequam in professione officia status religiosi assumpserint, per se ab hominibus saecularibus non differunt. Verumtamen, cum sint membra personae moralis collegialis (can. 99), iis obsequi tenentur qui novitiatui praesunt. Alia officia ipse finis novitiatus secumfert; ut scilicet novitius rigorem vitae religiosae experiatur. Demum necesse est ut novitius professioni religiosae quosdam actus praeparatorios praemittat. In particulari ad haec obligantur novitii:

1. „Novitius potestati Magistri ac Superiorum religionis subest eisque *oboedire* tenetur" (can. 561, § 2). Quae subiectio fundatur tum in potestate Superiorum dominativa tum in iurisdictione ecclesiastica, si religio est clericalis exempta (can. 501, § 1). In uno casu novitius vi voti oboedire tenetur, qui videlicet ab alia religione legitime transiit (can. 633, § 1).

2. Scopus novitiatus impellit ut novitius regulis et constitutionibus *perdiscendis* studium adhibeat (can. 565, § 1). Ad hanc rem spectat quaestio 18 „Elenchi": „Num omnes habeant integrum exemplar constitutionum?"

---

[1] De Superioris localis iure audiendi novitiorum confessiones dubitare licet, tum propter silentium can. 891 tum eo quod domus Superior non sit novitiorum Superior sensu pleno.

[2] De confessariis religiosarum earumque novitiarum leges speciales vigent, quas in l. IV recensebimus.

3. Constitutiones *observare* novitii directe quidem non tenentur; tamen ex iustitia, honestate, decentia et contractu constitutionum observantissimi sint oportet.

4. *Profectui spirituali* sedulo operam dare tenentur, in iis sese exercendo virtutibus quas can. 565, § 1 allegat.

5. „Integer novitiatus peragatur in *habitu* quem constitutiones pro novitiis praescribunt, nisi speciales locorum circumstantiae aliud exigant" (can. 557). Impositio habitus necessaria quidem est initio novitiatus (can. 553), at vero nulla lex ad valorem novitiatus necessitatem continuo vestem religiosam gestandi urget, immo can. 577 exceptionem expresse admittit.

6. „In novitiatus decursu, si suis beneficiis vel *bonis* quovis modo novitius renuntiaverit eademve obligaverit, renuntiatio vel obligatio non solum illicita, sed ipso iure irrita est" (can. 568). Iam Conc. tridentinum similem legem prohibitivam tulerat ut plenior libertas novitiis conservaretur redeundi in saeculum [1].

Attentis primis canonis verbis dubitari nequit, quin is iuste bonis suis se abdicare valeat qui novitiatum nondum ingressus est, vel, ut docent auctores, etiam postulans antequam vestem novitiorum assumpserit. Beneficio, si quod novitius obtinet, statim post professionem libere renuntiare potest, immo aliquando debet vi professionis. Quod si non fecerit, post annum ab emissa professione vacant ipso iure beneficia curata, alia post triennium (can. 584).

7. „Ante professionem votorum simplicium sive temporariorum sive perpetuorum novitius debet, ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, bonorum suorum *administrationem* cedere cui maluerit et nisi constitutiones aliud ferant, de eorundem usu et usufructu libere disponere" (can. 569, § 1). Duae sunt huius canonis partes a se distinctae, quarum alia de substantia proprietatis, alia de fructibus ex illa provenientibus disponit.

a) *Bonorum administratio.* Quia professus a votis simplicibus, etiam in Ordine religioso emissis, proprietatem bonorum suorum conservat (can. 580, § 1), at simul votum paupertatis obstat ne ipse bona sua administret, necesse est ut ante professionem munus ea administrandi alteri tradat. Quod ne umquam negligatur, Superiores vigilantissimi sunto.

In seligendo administratore novitius absolute liber est nec interest cuinam vices suas committat, propinquone an extraneo cuipiam apto, an demum alumno propriae religionis. Falsum est autumare Superiorem domus administratorem natum esse bonorum subditorum. Administrator unus sit vel plures, prout circumstantiae suadent, v. g. pro bonis immobilibus quae in diversis locis sita sunt. Formam deputationis quod attinet, providendum est ut administrator quoslibet actus administrationis libere exercere queat et professo nihil curae remaneat. Simul providendum est, ut actus iuridici ab administratore ponendi

[1] Sess. 25, cap. 16, de reg. et mon.

in foro civili valorem obtenturi sint. Quapropter contractus cum administratore in scriptis exaretur et si necesse sit, a notario publico conficiatur (cf. can. 1529).

Procuratorem in novitiatu constituere non obligantur: 1. minorennes, quorum proprietatem interim parentes vel tutores administrant; 2. qui vel nihil vel merum titulum cum spe possident; 3. qui fructus dumtaxat percipiunt bonorum, v. g. pensionem, annuum censum, quin sint domini bonorum.

Administrator ad totum tempus eligendus est quo deputans simplicibus votis adstringetur (can. 569, § 1); qua de causa administratorem proprio arbitrio mutare non licet, sed de licentia supremi Moderatoris (can. 580, § 3). Si vero deputatio administratoris tempore novitiatus praetermissa fuerit ob defectum bonorum, et haec postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona obvenerint, defectus postea suppleatur, non obstante simplici professione (can. 569, § 2).

b) *Usus et ususfructus.* Altera pars can. 569, § 1 novitio mandat ut de usu et usufructu suae proprietatis disponat. Quae dispositio perpetuo valere debet seu „ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur". Sunt vero religiones, quarum constitutiones professis permittunt, ut de fructibus toties disponant quoties actu percipiuntur. Ideo canon laudatus expresse notat: „nisi constitutiones aliud ferant".

Sensum genuinum huius clausulae Commissio pontificia ad Codicis canones authentice interpretandos die 16 oct. 1919 hoc modo aperuit: „Constitutiones ante promulgationem Codicis approbatae servandae sunt sive novitiis adimant ius disponendi de usu et usufructu suorum bonorum, sive hoc ius limitent, seu praefiniant." [1]

8. „Novitius in Congregatione religiosa ante professionem votorum temporariorum *testamentum* de bonis praesentibus vel forte obventuris libere condat" (can. 569, § 3). Quo profundius vim huius legis pernoscamus, haec consideranda nobis sunt: a) Obligatio Congregationes dumtaxat afficit, quarum alumni in professione proprietatem bonorum retinent. Novitii vero Ordinis religiosi tenentur intra 60 dies professioni sollemni praecedentes omnibus bonis quae actu possident renuntiare (can. 581, § 1), quia votum sollemne eos incapaces possidendi reddit.

Ratio interna, cur novitiis praescribatur ut testamentum condant, haec esse videtur, ut eis occasio praebeatur disponendi mortis causa de bonis propriis ad causas pias, utque animum a rebus temporalibus avertant atque modo saltem imperfecto possessioni renuntient.

Testamentum condere debent non solum novitii qui in praesenti bona possident, sed ii quoque qui meram spem habent in futuro temporalia acquirendi. Iamvero certo certius, abstinere

[1] A. A. S. 11, 478.

potest a testamento conficiendo, qui ante professionem neque bona de facto neque ullum titulum acquirendi possidet, quia post professionem voto impedietur quominus quid acquirat. Similiter liber est ab obligatione novitius, qui titulo quidem acquirendi in futuro gaudet, at simul propositum firmum animo nutrit hereditatem et quodlibet donum recusandi.

Dubium suscitant auctores an sit urgenda lex de testamento condendo in casu, quo novitius coram *lege civili* valide testari nequeat. Regula generalis est contractum secundum iûs civile invalidum neque in foro ecclesiastico effectum ullum producere (can.1529). Qua de causa quidam novitium, v. g. minorennem vel alio modo impeditum ab obligatione testamenti conficiendi absolvunt, quia nemo tenetur ad ponendum actum quem nullum fore praevidet [1]. Alii e contra censent can. 569, § 3 semper observandum esse meliore quo fieri possit modo, ita ut testamentum initio civiliter infirmum, sublato impedimento in formam legalem demum redigatur [2]. Quae secunda opinio practice teneri debet. Sed curandum est, ut cum primum fieri poterit, testamentum etiam ex lege civili vim habeat, nulla tamen in eo mutata dispositione, nisi secundum can. 583, 2°.

b) Immutatio testamenti post professionem religiosam est actus in iure canonico odiosus, quatenus dispositionem de rebus temporalibus secumfert. Distingue casus sequentes: Novitius dum in probatione degit, testamentum suum etiam repetitis vicibus mutare potest, quin ulla indigeat licentia. At vero, post professionem non licet „testamentum conditum ad normam can. 569, § 3 mutare sine licentia S. Sedis, vel, si res urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentia Superioris maioris aut, si nec ille adiri possit, localis“ (can. 583, 2°). Vox „mutatio“ stricte est intelligenda, quare is qui in novitiatu testamentum condere neglexit, potest absque licentia Romana post vota emissa defectum supplere. Simili modo non est prohibita convalidatio testamenti antea invalide confecti, neque codicillum testamento accessorium.

9. „Votis nuncupandis spiritualia *exercitia* novitius praemittat per octo saltem solidos dies“ (can. 571, § 3).

Cap. 6. De iuribus et privilegiis novitiorum.

Suo in religionem ingressu novitius, in quantum eius status permittit, omnium privilegiorum fit particeps quibus professi muniti sunt, quin in odiosis amittat emolumenta status laicalis, excepto casu quo lex specialis contrarium constituat. Ita v. g. novitii prohibentur a munere patrinorum, nisi necessitas urgeat et expresse habeatur venia Superioris saltem localis (can. 766, 4°; 796, 3°) nec ad ordines promovendi sunt (can. 567, § 2).

---

[1] Commentarium pro relig. II (1921) 10.

[2] *C. Lijdsmann, C. SS. R.,* Theol.-prakt. Quartalschr. 1920, 336.

1. „Novitius potest religionem libere *deserere*" (can. 571, § 1). Quae libertas sensu iuridico est intelligenda, quatenus scilicet egrediens nullum strictum ius societatis derelictae violat. Qua de causa non tenetur resarcire expensas pro alimentis et habitu religioso, nisi forte in constitutionibus vel expressa conventione de solutione cautum sit (can. 570, § 1), vel novitius ficto dolosoque animo per tempus notabile in probatione commoratus fuerit. Attamen saepenumero novitius in saeculum discedens conscientiam suam laedit, quia divinae vocationi resistit seque innumeris bonis spiritualibus spoliat.

2. „Novitii *privilegiis* omnibus ac spiritualibus gratiis religioni concessis gaudent" (can. 567, § 1). Quae concessio privilegiorum et indulgentiarum directa est, non vero per modum merae communicationis ad novitios extensa. Praeterea novitii die vestitionis eiusque anniversario indulgentiam plenariam lucrantur, ex concessione speciali.

3. Novitii, etiam laici, fruuntur *clericorum privilegiis* de quibus in can. 119—123 (can. 614). Quare sensu lato et improprio non solum novitii choristae nondum prima tonsura insigniti, sed conversi quoque clerici appellantur in favorabilibus, non vero sensu canonis 118.

4. „Quae adspirans attulerit et usu consumpta non fuerint, si e religione non emissa professione egrediatur, ei *restituantur*" (can. 570, § 2). Idem valet de dote puellarum, si discedant (can. 551, § 1).

Lex restitutionis etiam ea bona attingit, quibus novitius in favorem religionis contra can. 568 renuntiaverit. Excipe dona minora, quae donantem non reddunt notabiliter pauperiorem.

5. Novitius, si idoneus iudicetur, ius habet ut ad *professionem* admittatur (can. 571, § 2). Quamvis enim Superior non teneatur dimissionis causam dimisso patefacere (can. 571, § 1), tamen licitum est novitio, qui se iniuste dimissum esse putet, ad Superiorem generalem vel ad Sedem Apostolicam recurrere[1].

6. „Novitii qui medici iudicio *graviter aegrotent*, adeo ut in mortis articulo constituti existimentur, ad professionem iuxta regulas et constitutiones admitti possunt, quamvis tempus novitiatus nondum expleverint." Ita Pius X in decreto „Spirituali consolationi" die 10 sept. 1912[2].

Huiusmodi gratiam primo Pius V monialibus O. S. Dominici concesserat in const. „Summi sacerdotii" die 23 aug. 1570[3]. Qui favor vi communicationis privilegiorum extensus fuit ad omnes fere familias religiosas. Nunc vero, vi

[1] *Wernz*, Ius decr. III, n. 639. [2] A. A. S. 4, 589.
[3] Magn. Bull. Rom. II 336.

decreti Pii X omnes familiae religiosae, vel etiam instituta in quibus vota non emittuntur, sed tamen vita communis agitur, eodem privilegio directe collato gaudent.

Quae admissio novitiorum moribundorum ad professionem his limitibus praefinita est: a) Necesse est ut novitiatum vel postulatum canonice inceperint[1];

b) Superior admittens ad professionem non est Magister novitiorum, sed is qui domum novitiatus actu regit;

c) formula professionis eadem sit quae in religione in usu est, at vero sine temporis determinatione pronuntietur. Ex dictis satis apparet ad professionem hanc admitti non posse nisi eos qui in probatione actu exsistunt, non vero eos qui propter morbum novitiatum interruperunt.

Effectus huiusmodi professionis est, quod novitius „particeps erit omnium omnino indulgentiarum, suffragiorum et gratiarum quae religiosi vere professi in eodem instituto decedentes consequuntur; eidem autem plenaria peccatorum suorum indulgentia et remissio in forma iubilaei misericorditer in Domino conceditur". Praeter quae emolumenta spiritualia professio „nullum omnino alium producit effectum". Qua de causa, si novitius post professionem intestatus decedat „institutum nulla iura vel bona ad ipsum pertinentia sibi vindicare poterit", ipse vero in album professorum referendus non est. Si vero novitius convaluerit, „in eadem omnino condicione versetur ac si nullam professionem emisisset; ideoque; α) libere si velit ad saeculum redire poterit;

β) Superiores illum dimittere valent;

γ) totum novitiatus tempus explere debet;

δ) hoc tempore expleto, si perseveret, nova professio erit emittenda" [2].

Quibusdam placuit asserere gratiam in favorem novitiorum aegrotantium quondam concessam nunc post Codicem I. C. ideo exstinctam esse, quia in Codice de ea nullum vestigium deprehendatur. Quod argumentum ex silentio altera positiva ratione corroborare studebant affirmando, gratiam quae ante Pium X merum privilegium fuerit, per extensionem eius ad omnes religiones legis vigorem obtinuisse. Qua de causa non licere, ita affirmabant, canonem 4 de privilegiorum incolumitate invocare, sed potius applicandum esse in re nostra canonem 6, 1° de legum abrogatione.

Nihilominus S. C. de Relig. die 30. dec. 1922 enuntiavit decretum „Spirituali consolationi" vim suam post Codicem plane retinere ita ut ius aegrotum novitium ad professionem admittendi competat praeter Superiores maiores re-

[1] Decretum Pii Papae X[i] gratiam novitiis dumtaxat confert. Verum instructio S. C. Relig. 30 dec. 1922 (A. A. S. 15, 156) in fronte habet *„novitiis vel postulantibus"*. Quae declaratio privilegii extensiva nullatenus ex errore orta est, ut quidam suspicati sunt, sed S. Sedes eos postulantes gratiae participes esse intendit, qui cum novitiis in domo probationis versantur.

[2] Pius X decr. cit.

spectivos etiam illi qui monasterium vel novitiatus domum actu regit aut praedictorum Superiorum delegato [1].

7. Novitii si morte praeveniantur, ad eadem *suffragia* ius habent, quae pro professis praescripta sunt (can. 567, § 1). Nomine suffragiorum hic veniunt: Officium defunctorum recitandum, certus numerus missarum pro defuncto persolvendarum, orationes in constitutionibus praescriptae, bona opera pro eo applicanda. Hoc unum lex prohibet, ne scilicet in suffragiorum persolutione novitii a professis discernantur; nihil vero obstat quominus alia pro sacerdotibus alia pro laicis suffragia fiant.

TITULUS III.
De professione religiosa.

Cap. 1. De notione professionis religiosae.

1. **Natura professionis.** „Professio religiosa generatim sumpta definitur contractus ultro citroque obligans, quo quis per emissa vota paupertatis, castitatis et oboedientiae se Deo et religioni tradit et religio hanc traditionem acceptans se obligat ad eum tamquam filium iuxta regulas et proprium institutum retinendum et tractandum." [2] In qua professionis notione duo actus ab invicem dissimiles secernantur: a) *Votorum emissio* sive „promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore ex virtute religionis" servanda (can. 1307, § 1). Cuius promissionis Deo factae Superior assistens testis est dumtaxat, eo modo quo parochus loci matrimonio assistit. Simul vero Superior nomine Ecclesiae vota acceptat et ita fiunt publica (can. 1308, § 1).

b) *Traditio sui* instituto religioso immediate ad servitium divinum facta et a legitimo Superiore acceptata. Quae traditio professio sensu stricto vocari solet estque contractus bilateralis novitium inter et determinatam religionem de mutuis officiis sollemniter initus.

Votorum emissio immediate Deo facta et traditio novitii instituto religioso, quamquam duo actus formaliter dispares sunt, tamen ita arcte cohaerent, ut ab invicem separari nequeant. Quare vel utrumque elementum professionis simul exsistit vel propter substantialem defectum unius alterum quoque nullitate afficitur; v. g. indultum saecularizationis dispensationem a votis eo ipso secum fert (can. 640, § 1, 2°).

2. **Species professionis.** a) Professio *sollemnis vel simplex.* De formali discrimine utriusque speciei alibi iam locuti sumus. Sollemnitatem professionis essentialem in eo positam esse affirmant,

[1] A. A. S. 15, 156.

[2] *Biederlack-Führich,* De relig. 146; *Wernz,* Ius decr. III, n. 640.

quod sit contractus ex utraque parte absolutus et magis irrevocabilis, cui qualitati Ecclesia sollemnitatem accidentalem adiecit, quae in irritatione actuum consistit contra votum sollemne positorum (can. 579). Professio vero simplex est promissio Deo facta condicionate dumtaxat et revocabiliter, actus votis contrarios illicitos quidem sed non invalidos reddens (can. 579).

Professio sollemnis exclusive propria est Ordinibus religiosis (can. 488, 2°), nil vero obstat ne Ecclesia, firma sollemnitate essentiali, a sollemnitate accidentali dispenset. Ita v. g. religiosi sollemniter professi in Gallia, Belgio et alibi non impediuntur possidere bona temporalia, quam exceptionem can. 581 confirmat[1]. Viceversa professio simplex in Societate Iesu certos quosdam effectus irritantes producit, etiam post Codicem I. C. (can. 579).

b) Professio *temporaria vel perpetua.* Illius valor ad certum et determinatum tempus a vovente simul et Superiore limitatur, v. g. ad annum, ad triennium, ad annum 21 aetatis. Professio perpetua morte voventis exspirat. Professio sollemnis alia ac perpetua esse nequit, propter notam irrevocabilitatis sibi propriam. Qui ad tempus vota religiosa emittit, termino elapso liber quidem ab obligatione fit, attamen necesse est ut ab initio animum habeat perpetuo in religione manendi, secus statum religiosum non acquirit.

c) Professio *expressa vel tacita.* Expresse profitetur qui verbis vel scriptis vel utroque modo simul vota Deo emittit et religioni se tradit. Tacita vero professio quondam ex signis praesumebatur, indirecte voluntatem novitii manifestantibus, v. g. si terminato novitiatu vestem professorum induerit, Superioribus non invitis[2].

3. **Forma et ritus professionis.** Can. 576, § 1 praecipit: „In emittenda professione religiosa servetur praescriptus in constitutionibus ritus." Formulae, quibus tria vota substantialia exprimuntur, in diversis religionibus satis variant. Ita v. g. monachus O. S. B. „promittat de stabilitate sua et conversione morum suorum et oboedientia"[3]. In Ordine seraphico spondet se „in oboedientia, sine proprio et in castitate" victuros[4], Carthusiani vero dicunt: „Promitto conversionem morum secundum regulam."

Praeter professionem verbalem Benedictini sec. reg. 58 aliam „scriptam et subscriptam" super altari ponunt; in Societate Iesu professio e scriptis perlegitur. Illud vero documentum quod can. 576, § 2 de peracta professione conficiendum praecipit, ad ritum et formam professionis non pertinet, sed ad probandum factum historicum inservit.

---

[1] S. C. Relig. 23 iun. 1923; A. A. S. 15, 357.

[2] Cap. 4 9 22 X l. 3, tit. 31. [3] Migne, P. L. 66, 805.

[4] Regula Fr. Min. cap. 1; *S. Bonaventura,* Opera omn. (ed. Peltier) XIV 559.

Si constitutiones unum dumtaxat ritum professionis continent, quaeritur, utrum hic in prima seu temporaria professione adhiberi debeat an potius in perpetua. Simili dubio proposito S. C. Ep. et Reg. die 18 iul. 1902 rescripsit ritum observandum esse in actu primo perfecte, in sequentibus vero professionibus sufficere simplicem declarationem [1]. Resuscitato dubio post introductam professionem temporariam, S. C. de Relig. die 10. iul. 1919 iudicavit resolutionem antiquam non vigere et ad mentem. „Mens est, ut professioni sollemni reserventur ritus illi omnes et caeremoniae, quae ad perpetuitatem status referuntur; ad professionem vero temporariam sufficit, ut ad normam can. 572, § 1, n. 6, a legitimo Superiore secundum constitutiones per se vel per alium recipiatur." [2] Ipsa natura rei dictat, ut in prima professione ea vota secundaria reticeantur, quae perpetuitatem status secum ferunt.

Cap. 2. De condicionibus validae professionis.

In emittenda professione religiosa omnibus interesse habentibus curandum est, ne quid negligatur essentiale. Quam ob rem in can. 572, § 1 ea enumerantur quae Ecclesia requirit ad validam professionem quamcumque. Quae condiciones partim ipsum profitentem, partim Superiores, partim actum professionis proxime concernunt:

1. Ad professionem validam necessaria est *legitima aetas* ad normam can. 573. Qui canon pro temporaria professione annos aetatis 16, pro perpetua professione sive sollemni sive simplici annos 21 postulat. Anni completi sint et computentur secundum can. 34, § 3, 3°.

Can. 1309 constituit quidem votum castitatis reservatum Pontifici non esse, nisi post annum 18 aetatis emissum fuerit. Quae lex nullatenus enervat canonem 573, cum vota religiosa sint publica, can. 1309 vero de voto privato valeat dumtaxat.

2. Ad professionem requiritur *admissio* Superioris legitimi secundum constitutiones. Can. 543 ius admittendi ad professionem Superioribus maioribus tribuit cum suffragio Consilii seu Capituli. Admittens ad professionem est vel Episcopus loci simul cum conventu monialium (can. 552), vel Praelatus religiosus cui moniales subiectae sunt simul cum conventu, vel Abbas cum Capitulo, vel in religionibus organizatis, praesertim exemptis, supremus Moderator cum suo Consilio, raro tantum Provincialis adhibito Consilio proprio. Suffragium Consultorum generalium pro prima professione temporaria est deliberativum, pro subsequente professione perpetua sollemni vel simplici, est consultivum tantum (can. 575, § 2)[3]. Si post suffragium consultorum professio suspendatur ex causa extrinseca ad tempus breve, nova suffragia non sunt

[1] A. S. S. 35, 37. [2] A. A. S. 11, 323.

[3] Ante professionem *novitiae* monendus est Ordinarius loci, ut voluntatem eius diligenter exploret ad normam can. 552.

necessaria. Si vero dilatio professionis ideo fiat quod de idoneitate novitii dubium exortum fuerit, vel prorogatio ex quacumque causa sit nimia, v. g. ultra 4 menses, Consultores denuo vota conferre debent[1].

3. *Novitiatus validus* ad normam can. 555 professioni praecedat. Implicite ad rem nostram pertinet can. 542, 1° de impedimentis, quae non solum admissionem in novitiatum, sed professionem quoque nullitatis vitio afficiunt.

4. Professio *sine vi aut metu* gravi aut dolo emittatur. Actus professionis positus sub influxu vis physicae, cui resisti non potest, pro infecto habetur (can. 103, § 1), quia omnino excludit voluntatem. Metus vero ut professionem irritet, gravis sit oportet et iniuste incussus ab extrinseco (can. 103, § 2). Qua de causa validitati professionis non nocet metus reverentialis erga parentes vel Superiores, nisi accesserint preces vel minae importunae, neque pudor egrediendi internus, neque timor saeculi. Dolus aliquando in errorem inducit vel ignorantia, quae si substantiam professionis vel praecipuas obligationes vitae religiosae attingat, actum irritum reddit (can. 104).

Ipso iure metus gravis et iniustus irritat: renuntiationem officii ecclesiastici (can. 185), ordinis sacri receptionem (can. 214, § 1), professionem religiosam (can. 572, § 1, 4°), matrimonium (can. 1087, § 1), votum (can. 1307, § 3).

Sanctiones poenales contra eos qui vim, metum vel dolum occasione professionis religiosae adhibuerint, latae sunt in canone 2352 et 2387.

5. Professio sit *expressa*. Tacita professio primo per responsa particularia S. Sedis aboleri coepit[2], nunc post can. 572 in nulla religione valide adhiberi potest.

Quaeritur, utrum contractui professionis liceat apponere conditionem obligantem alteram partem. Condiciones honestas ex rationibus seriis professioni adicere licet, dummodo acceptentur. Attamen, condiciones quae professionem perpetuam dissolvunt vel quae substantiae status religiosi et votorum adversantur, invalidae essent. Ita v. g. S. C. Ep. et Reg. die 21. nov. 1902 declaravit novitium ante professionem non posse sibi reservare ius ut fructus bonorum temporalium quae possidet substantiae adiciantur.

6. Professio recipiatur *a Superiore legitimo* secundum constitutiones, per se vel per alium. Distinguere oportet Superiorem qui ad professionem legitime admittit, ut supra n. 2 vidimus, ab eo in cuius manus vota emittuntur. Quamquam ordinarie una eademque sit persona, tamen admittere ad professionem Superior per se ipsum debet, professionem vero recipere potest per delegatum. Delegationis defectus professionem reddit irritam, neque sanatur per meram ratihabitionem facti subsequentem, sed per novam professionem vel sanationem a S. Sede concessam (can.

[1] Commentarium pro relig. III (1922) 219. [2] A. S. S. 35, 31.

586, § 1). Demum notandum est, delegatum a Superiore generali ut professionem recipiat alumnorum, non posse subdelegare, nisi haec facultas ei expresse concessa fuerit, secus actus esset invalidus (can. 199, § 4).

Religiosarum professionem recipere solet Episcopus loci, per se vel per alium[1].

Cap. 3. De professione temporaria.

1. **Lex.** In qualibet religione „ad validitatem professionis perpetuae sive sollemnis sive simplicis, requiritur ut praecesserit professio simplex temporaria ad normam can. 574" (can. 572, § 2).

Pius IX per const. „Neminem latet" 19 mart. 1857[2] decrevit ut in religionibus virorum, in quibus vota sollemnia emittuntur, novitii prius ad triennium vota simplicia edant priusquam votis sollemnibus sese obligaverint. Quae vota, temporaria ex parte societatis, perpetua sunt ex parte voventis. Alicubi ex iure particulari hoc spatium latius patebat, v. g. in Austria professio monialium sollemnis differenda erat usque ad annum 25 aetatis[3], in America distantia inter utramque professionem monialium per decennium durat, Trappistae quinque annos sub professione simplici vivunt[4]. Legem de triennio professionis simplicis S. C. Ep. et Reg. die 3 mai 1902 ad omnes moniales extendit[5]. Professio sollemnis, omissa simplici temporanea, invalida declarata est per const. „Ad universalis" die 7 febr. 1862[6]. Congregationes vero religiosae ex consensu communi doctorum a lege de triennali professione immunes erant. Nunc demum can. 572, § 2 et 574 eandem legem omnibus religionibus imponit eo cum effectu, ut irrita sit professio perpetua nisi praecesserit temporaria.

2. **Exceptiones.** Lex de praemittenda professione temporaria non obligat: a) In religionibus quae vota perpetua ignorantes, professionem ad annum vel biennium per totam vitam renovare solent (can. 574, § 1).

b) Idem ius viget in institutis, in quibus novitii votis se obstringunt „donec in Congregatione vivant"[7].

c) Professus sollemniter vel a votis simplicibus perpetuis, qui ad aliam religionem transiit, post novitiatum, praetermissa professione temporaria, statim ad professionem perpetuam admitti potest (can. 634), et votum consultorum est deliberativum.

3. **Duratio.** Professio religiosa in tempus absolute indeterminatum obligans cogitari nequit, v. g. „voveo ad tempus". Qua de causa semper necesse est ut professio terminum finalem fixum habeat facile et tuto cognoscibilem, quamvis forte nunc ignotum,

---

[1] Com. Pontif. Cod. 1 mart. 1921; A. A. S. 13, 177.
[2] *Bizzarri,* Collectanea 904; Archiv f. k. KR 9, 437.
[3] Archiv f. k. KR 17, 64. [4] *Wernz,* Ius decr. III. n. 644.
[5] Decr. „Perpensis temporum"; A. S. S. 35, 31.
[6] *Bizzarri,* Collectanea 912.
[7] Ita Com. Pontif. Cod. 1 mart. 1921; A. A. S. 13, 177.

v. g. „voveo ad tempus donec ad vota perpetua admittar". In specie de prima professione haec in iure communi statuuntur: a) Inter vota temporaria et perpetua intervallum saltem *trium annorum* decurrat necesse est (can. 574, § 1). Anticipare professionem perpetuam triennio non expleto, actus invalidus esset (can. 572, § 2).

Tempus triennii computandum est secundum can. 34, § 3, 5°, ita ut professio perpetua legitime emitti nequeat prius quam eodem recurrente die in calendario, sed per integrum eundem diem. Ideo qui die 2 augusti vespere prima vota emisit, ad professionem perpetuam admitti potest post triennium eadem die 2 augusti mane.

b) Aliquando spatium inter primam alteramque professionem *triennium excedit,* praesertim si aetas 21 annorum ad professionem perpetuam requisita (can. 573) longius distet. Quod si accidat, iam in professione temporaria obligatio protrahenda est usque ad illum terminum, dicendo v. g. „voveo usque ad aetatem 21 annorum expletam".

c) Tempus professionis perpetuae legitimus Superior *differre* potest, non tamen ultra aliud triennium (can. 574, § 2). Ne vero religiosus interim a votis solutus maneat, necesse est ut professionem temporariam ad praefinitum a Superiore tempus iteret. Quae renovatio votorum inutilis evadit, si novitius in prima professione formula usus est: „Voveo ad tempus donec ad professionem perpetuam admittar."

d) Ius peculiare valet de professione religiosa eorum qui *servitio militari* obnoxii sunt. Quae sequuntur, eos iuvenes attingunt, „quos exemptos esse certo non constet a servitio militari activo, scilicet ab eo servitio, quod ipsi primitus ad militiam vocati ad unum vel plures annos praestare debent". S. C. de Relig. in decreto „Inter reliquas" die 1 ian. 1911 pro Congregationibus religiosis haec praescripsit: „In institutis votorum simplicium iuvenes de quibus in articulo praecedenti, ad vota dumtaxat temporaria admitti poterunt usque ad tempus militaris servitii, nec illis dum militiae operam dant, professionem renovare liceat. A militari servitio dimissi cum fuerint, professionem iterum saltem ad annum emittent, antequam professionis perpetuae vinculo se obstringant." [1]

Dubitari nequit, quin lex de triennali professione temporaria hos quoque iuvenes plane obliget, quapropter annus professionis post finitam militiam in uno dumtaxat casu sufficiet, si videlicet ante militiam iam per biennium integrum in professione vixerint. Decretum „Inter reliquas" per Codicem I. C. abrogatum non fuisse S. C. de Relig. die 15 iul. 1919 declaravit, hisce pro meliori eius intelligentia appositis: „1. Vota praedicta cessent eo die quo religiosus militae effective adscriptus et disciplinae militari subiectus evadit, vel

[1] A. A. S. 3, 37.

inhabilis ad militiam absolute et in perpetuum declaratur; 2. perdurante militari servitio alumnus, quamvis votis religiosis non sit ligatus, tamen membrum religionis esse perseverat, sub auctoritate suorum Superiorum, qui de eo curam habere debent, forma praescripta in Decreto ‚Inter reliquas' n. IV. et V. Attamen ad normam can. 637 alumnus potest libere religionem deserere, praemonitis Superioribus per declarationem in scriptis vel coram testibus, quae declaratio caute in archivo Ordinis vel Instituti servetur; religio pariter potest eum ob iustas et rationabiles causas dimissum declarare." [1]

e) Cavendum est omnino ne inter unam et alteram professionem temporis spatium intersit, quo alumnus a votis liber exsistat. Idcirco „elapso tempore ad quod vota sunt nuncupata, renovationi votorum nulla est interponenda mora" (can. 577, § 1). „Superioribus tamen facultas est ex iusta causa permittendi ut renovatio votorum temporariorum per aliquod tempus, non tamen ultra mensem, *anticipetur*" (can. 577, § 2). Quae anticipandi facultas professioni perpetuae applicari nequit.

4. **Locus.** Can. 574, § 1 expresse praecipit, ut professio temporaria „in ipsa novitiatus domo" emittatur. Cum vero in can. 572 inter conditiones ad validam professionem taxative statutas nihil horum inveniamus, essentiae professionis nocere non videtur praxis, secundum quam novitius, cui professionis tempus prorogatum fuit (can. 571, § 2), expleto novitiatu ad studia mittitur ibi tempore statuto professionem emissurus. Quo casu excepto, non licet extra novitiatum prima vota emittere.

Cap. 4. De professione perpetua.

1. **Lex.** Exacto professionis temporariae spatio professus libere potest religionem deserere vel a Superiore legitimo ob iustam et rationabilem causam dimitti, vel professionem perpetuam, sollemnem vel simplicem, emittat (can. 575, § 1; 636). Is quoque nonnisi per professionem perpetuam religioni perfecte aggregatur, qui ex alia religione ad aliam transiit (can. 634).

2. **Ius ad professionem.** Iam diximus professionem temporariam ex intentione voventis esse perpetuam. Dubio procul professus a votis temporariis toto coelo differt a novitio. Qua de causa professio perpetua cuiquam denegari nequit ex qualibet iusta causa (can. 571, § 1), sed tantum ob causas graves, eas praecipue quae in can. 647, § 2 notantur, eoque modo quem ibidem ius canonicum praescribit. Contra dimissionis decretum religioso fas est recurrere ad S. Sedem cum effectu suspensivo (can.

[1] A. A. S. 11, 322. S. C. Relig. 30 nov. 1919 declaravit, in religionibus, in quibus vota annualia tantum emittantur, alumnos, servitio militari obnoxios, admitti posse, absoluto novitiatu, ad professionem annuam, ita tamen, ut vota haec eo die cessent, quo effective militiae adstricti fuerint; A. A. S. 12, 73.

647, § 2, 4°). Ratio horum est, quia alumnus in prima professione statum religiosum iam acquisivit, a quo absque rationibus canonicis expelli nequit.

3. **Impedimenta.** Ad professionem perpetuam admitti nequeunt: a) qui aetatem canonicam 21 annorum nondum adepti sunt (can. 573)[1];

b) qui professionem temporariam non emiserunt vel invalide eam emiserunt (can. 572, § 2);

c) qui post vota temporaria canonice e religione dimissi sunt;

d) qui servitio militari obnoxii manent.

4. **Locus professionis.** Professioni perpetuae ex iure canonico novitiatus non praecedit, sed solum exercitia spiritualia per octo dies solidos (can. 571, § 3). Nulla lex postulat, ut professus domum novitiatus denuo petat ibique vota perpetua emittat. Observant e contra praxim huiusmodi canoni 564, § 1 inimicam esse, qui omnem communicationem novitiorum cum professis vetat.

Cap. 5. De effectibus iuridicis professionis religiosae.

Qui, commutato statu saeculari cum disciplina religiosa. in determinata familia servitio divino se mancipavit, securam illam consiliorum evangelicorum semitam ingressus est, quam Christus Dominus toties impense commendavit. Ideo S. Patres non haesitaverunt affirmare vitam monasticam *martyrio* et *secundo baptismati* meritis parem esse. Ex consensu theologorum professio religiosa haec spiritualia emolumenta professo affert: a) Professio omnium peccatorum *poenas* tollit propter caritatem perfectam qua professus imbutus est, necnon propter absolutam oblationem sui Deo factam „quae excedit omne genus satisfactionis“ [2].

b) Professus *indulgentiam plenariam* in forma iubilaei lucratur. Quae gratia in dubium vocari nequit, postquam eodem favore praediti sunt novitii aegroti vota emittentes[3].

Verum, a spiritualibus gratiis ad iuridicam conditionem professionis progrediamur investigando, quaenam iura singulae professionis species professo attribuant quasve obligationes imponant.

A. **Effectus professionis temporariae:** 1. Qui ad tempus determinatum vota emiserunt, *religiosi* sensu proprio sunt, non ex

---

[1] Aetas 21 annorum nunc pro fratribus conversis quoque valet. Antea quidem vi decr. „Sacrosancta“ 1 ian. 1909 annum aetatis tricesimum laici in Ordinibus regularibus exspectare iussi sunt; A. A. S. 3, 24; vide S. C. Relig. 6 oct. 1919; A. A. S. 11, 420.

[2] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 189, a. 3 ad 3.

[3] *Prümmer,* Ius reg. spec. q. 65. Quem effectum professioni sollemni dumtaxat vindicare, post Codicem I. C. promulgatum nefas esset.

privilegio tantum: si vero in Ordine professi sunt, regulares vel moniales vocantur (can. 488, 7°)[1].

2. Professi a *patria* potestate dimissi sunt, quae ad Superiores religiosos perfecte transit (can. 501, § 1), at in odiosis dumtaxat non in favorabilibus, v. g. in successione hereditaria.

3. *Anni* professionis ad dignitates in religione acquirendas praescripti a prima professione computantur (can. 594).

4. Fruuntur iisdem indulgentiis, privilegiis et spiritualibus *gratiis* quibus gaudent professi a votis sollemnibus aut a votis simplicibus perpetuis; et si morte praeveniantur, ad eadem suffragia ius habent" (can. 578, § 1).

5. „Eadem obligatione tenentur *observandi* regulas et constitutiones, sed ubi viget chori obligatio, divini officii privatim recitandi lege non obstringuntur, nisi sint in sacris constituti aut aliud constitutiones expresse praescribant" (can. 578, § 2).

6. „*Voce* activa et passiva carent, nisi aliud in constitutionibus caveatur, tempus autem praescriptum ad fruendum voce activa et passiva, silentibus constitutionibus, computetur a prima professione" (can. 578, § 3).

7. Ad numerum *habitantium* praescriptum pro domo formata, sufficiunt professi ad tempus (can. 488, 5°).

8. „Simplex professio, temporaria sit vel perpetua, actus votis contrarios reddit *illicitos* tantum non invalidos, nisi aliud expresse cautum fuerit . . ." (can. 579).

9. „Quilibet professus a votis simplicibus, sive perpetuis sive temporariis, nisi aliud in constitutionibus cautum sit, conservat *proprietatem* bonorum suorum et capacitatem alia bona acquirendi . . ." (can. 580, § 1).

10. „Professis a votis simplicibus in Congregationibus religiosis non licet: a) per actum inter vivos dominium bonorum suorum titulo gratuito *abdicare*" (can. 583, 1°);

b) „testamentum conditum ad norman can. 569, § 3 mutare sine licentia S. Sedis, vel si res urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentia Superioris maioris aut, si nec ille adiri possit, localis" (can. 583, 2°).

11. Professus a votis temporariis non amittit *dioecesim* propriam (can. 585 et can. 115).

12. „Post annum ab emissa qualibet professione religiosa, vacant *beneficia* paroecialia; post triennium cetera" (can. 584). *Of-*

[1] Professus, qui durante triennio votorum temporariorum *amens* evasit, non potest ad saeculum remitti, neque statim neque triennio elapso, sed pertinet ad religionem in eo statu, in quo erat, quando mente captus est, et religio tenetur erga eum ad eadem officia, ad quae tunc tenebatur; ita decisio S. C. Relig. 5 febr. 1925; A. A. S. 17, 107.

ficia vero ecclesiastica ipso facto et sine ulla declaratione vacant si clericus professionem temporariam emiserit (can. 188, 1°).

13. *Titulus* canonicus ad ordinationem religiosorum qui temporaria professione ligantur, iure saecularium regitur (can. 982, § 3). Aliis verbis, nondum gaudent titulo mensae communis secundum § 2 eiusdem canonis.

14. Superior professis ad tempus litteras *dimissorias* concedere potest dumtaxat ad primam tonsuram et ordines minores (can. 964, 3°). Quare ad ordines maiores suscipiendos dimissoriis Episcopi originis indigent ac si essent saeculares (can. 964, 4°).

15. „Vota ante professionem religiosam emissa *suspenduntur*, donec vovens in religione permanserit" (can. 1315).

16. „Qui vota nuncupavit vel in perpetuum vel ad tempus in aliqua religione, nequit simul ad ullum *tertium Ordinem* pertinere, etsi eidem antea fuerit adscriptus" (can. 704, § 1).

17. Professus a votis temporariis expleto votorum tempore libere potest religionem *deserere* (can. 637).

18. Durantibus votis temporariis facilius *dimittitur* professus ad tempus quam post vota perpetua (can. 647).

19. Quilibet professus ad saeculum regressus prohibetur sine novo et speciali S. Sedis indulto a certis *muneribus* ecclesiasticis, in can. 642, § 1 indicatis.

20. Qui post vota temporaria illegitime religionem deserit, non vocatur apostata (can. 644, § 1), sed potest tamquam *fugitivus* (can. 644, § 3) poenas canonis 2386 incurrere.

21. Qui, votis religiosis, etiam temporariis, ligati, *matrimonium* contrahere ausi fuerint, *irregulares* ex delicto sunt, attamen censuram canonis 2388, § 2 non incurrunt, nisi sint clerici in sacris constituti secundum § 1 eiusdem canonis.

B. **Effectus professionis simplicis perpetuae.** 1. Qui emissis votis perpetuis religioni absolute se donavit, facultatem libere deserendi familiam abdicavit.

2. Post professionem perpetuam religiosus *vocem* activam exercet et passivae vocis capax est (can. 578, § 3).

3. Ratione *proprietatis* bonorum temporalium et capacitatis alia bona acquirendi professus perpetuo non differt ab eo, qui temporariis votis obstringitur (can. 580, § 1).

4. Nunc demum religiosus ipso iure amittit propriam quam in saeculo habebat *dioecesim* (can. 585).

5. *Titulum mensae communis* per hanc demum professionem acquirit (can. 982, § 2).

6. Si religio est exempta, professis a votis perpetuis Superior maior *dimissoriales* litteras dat, etiam ad ordines sacros suscipiendos (can. 964, 2°).

7. Professus a votis perpetuis, si ad aliam religionem transierit et mutato consilio ante professionem recesserit, ad pristinam *redeat* religionem (can. 634).

8. Qui post vota perpetua illegitime religionem deserit, *apostata* vocatur (can. 644, § 1) et poenis can. 2385 obnoxius est.

9. Professus a votis perpetuis in religione clericali exempta dimitti nequit absque *processu* canonico (can. 654).

10. Quas can. 669—672 *cautelas* referunt, eos dumtaxat attingunt, qui post vota perpetua e religione dimissi fuerunt.

C. **Effectus professionis sollemnis.** Professio sollemnis ab antiquo morti aequiparari consuevit. Iustinianus Imperator de monacho animadvertit: „quasi videatur mortuus esse“ [1]. Possidendi incapax est, quia „ex quo professus est, mortuus fingitur“; neque facultate pollet standi in iudicio, „quia mortua in talibus vox est eorum“ [2]. Praeter effectus allegatos, quos omnis professio religiosa et professio perpetua producit, quaedam professioni sollemni sunt exclusive propria: 1. Professio sollemnis regularem *firmiore* vinculo obstringit magisque irrevocabili quam professio simplex. Comparatio inter ecclesiam consecratam et benedictam sat apte rem demonstrat.

2. Sola professio sollemnis actus votis contrarios, si sint irritabiles, reddit *invalidos* (can. 579).

3. Propter illam spiritualem mortem religiosus intra 60 dies ante professionem sollemnem debet *renuntiare* omnibus bonis quae actu possidet (can. 581, § 1).

4. Bona quae post professionem sollemnem quovis modo obveniunt regulari, vel cedunt Ordini vel S. Sedi in proprietatem acquiruntur (can. 582).

5. Titulus ordinationis pro regularibus est sollemnis professio religiosa seu *titulus paupertatis* (can. 982, § 1).

6. Matrimonium votis sollemnibus obstantibus attentatum *invalidum* est (can. 1074) reusque censura excommunicationis latae sententiae Sedi Apostolicae simpliciter reservata plectitur, clerici vero degradentur (can. 2388, § 1). Ne crimen perpetrari valeat, can. 576, § 2 Superiori qui professionem sollemnem recipit, obligationem imponit, ut profitentis parochum baptismi de professione certiorem reddat ad normam can. 470, § 2.

7. Votum sollemne castitatis vinculum matrimonii antea contracti et non consummati ipso iure *dissolvit* (can. 1119).

8. Professio sollemnis impedimento est quominus matrimonium irritum favores sortiatur matrimonii putativi (can. 1114).

---

[1] Lex 53, § 3, Cod. l. 1, tit. 3. [2] Can. 54, Caus. 2, q. 7.

9. Sollemnis professio sanat *natales* illegitimos (can. 984, 1°). Quae sanatio non sufficit ad dignitatem cardinalitiam (can. 232, § 2, 1°) neque episcopalem (can. 331, § 1, 1°), tamen amovet impedimentum in can. 504 et 991, § 3 allatum quoad praelaturas in religione.

Cap. 6. De convalidatione professionis invalidae.

In can. 572 causas consideravimus, propter quas professio religiosa ipso iure sit irrita. Nullitate professionis comperta, aut adhibenda sunt remedia iuris, ut actus irritus convalidetur, aut nullitate professionis a legitimo Superiore declarata religiosus dimitti debet. Convalidatio professionis duplici modo perficitur: vel ordinario, qui in renovatione consensus consistit, vel extraordinario, quando videlicet suprema auctoritas ecclesiastica defectum sanat in radice (can. 586).

1. **Convalidatio ordinaria.** Nisi remedium conveniens adhibeatur, professio nullitatis nota affecta neque praescriptione sanatur neque per subsequentes actus (can. 586, § 1), v. g. per renovationem professionis ex devotione factam. a) Professione religiosa irrita ob impedimentum *externum,* quando videlicet lex ecclesiastica irritans neglecta fuerit, etiam bona fide, ordinarie necesse est, ut cognita nullitate impedimentum amoveatur et professio denuo emittatur (can. 586, § 1). Si v. g. novitiatus non per annum integrum et continuum praecesserit, vel professus aetatem legitimam nondum adeptus sit, vel Superioris legitimi delegatio ad professionem suscipiendam defuerit, prius legi satisfaciendum est supplendo defectum, vel impetrata dispensatione a S. Sede, deinde professio renovanda. Et quidem, renovatio professionis *publice* fiat, observato ritu consueto, si defectus erat publicus, in casu vero occulto sufficit professio coram legitimo Superiore et duobus saltem testibus nuncupanda, servato ritu substantiali dumtaxat.

b) Professio irrita ob *consensus* defectum mere internum, hoc praestito convalescit, dummodo ex parte religionis consensus non fuerit revocatus (can. 586, § 2). Proinde, qui in actu professionis consensum quidem externe manifestavit, sed sub influxu vis vel metus gravis vel doli (can. 572, § 1, 4°) interne consentire recusavit, omni momento defectum supplere potest, nisi interim decretum dimissionis receperit.

c) In *dubio* de validitate professionis professio ad cautelam renovanda est. „Si contra validitatem professionis religiosae gravia sint argumenta et religiosus renuat ad cautelam sive professionem renovare sive eiusdem sanationem petere, res ad Sedem Apostolicam deferatur“ (can. 586, § 3).

2. **Sanatio in radice.** Remedium hoc extraordinarium quo praesertim matrimonia invalida sanari solent (can. 1138—1141), aliquando professioni irritae adhiberi potest, quod ipse can. 586 innuit. Consistit vero sanatio in radice: a) in dispensatione ab impedimento;

b) in dispensatione a lege de renovando consensu;

c) in retrotractione, per fictionem iuris, circa effectus canonicos ad professionis initium. Ita ex analogia canonis 1138.

Sanationem in radice S. Sedes, cui soli id competit, concedere solet in casibus, in quibus alia media difficulter adhiberi possent vel nonnisi cum scandalo, vel in casibus dubiis, vel si plurimae sint personae quae remedio indigent. Ita v. g. S. C. Ep. et Reg. die 20 ian. 1908 cumulatim sanavit professiones sodalium Congregationis vulgo Picpus dictae, qui durante novitiatu habitum non gestabant[1]. Condicio essentialis, sine qua nulla umquam sanatio in radice conceditur ea est, ut tum ex parte religionis tum ex parte religiosi consensus perduret (can. 1140, § 1). Gratiam confert S. C. de Religiosis pro foro externo, S. Poenitentiaria pro foro interno, etiam mediante confessario.

Quaeritur, utrum professio irrita involvat saltem votorum *privatam* obligationem. Negative respondendum est, quia religiosus censetur vota emisisse sub condicione vitae communis et religiosae, extra quam difficillime observantur. Consentit can. 1311, qui declarat cessare vota „deficiente condicione, a qua votum pendet".

Alterum dubium proferunt, sitne *iterandus* novitiatus propter invalidam professionem. Respondemus negando obligationem, dummodo novitiatus legitime fuerit absolutus ad normam can. 555. Legas canonem 1680, § 2. Si vero professio ea de causa irrita esse censeatur, quod novitiatus legitimus non praecesserit (can. 572, § 1, 3°), sane tunc aut novitiatus et professio repeti debent, aut S. Sedes pro gratia sanationis adeunda est.

Cap. 7. De nullitatis professionis declaratione.

Causam de nullitate professionis religiosae incitare potest vel religiosus qui, respuens sanationem, a ligamine vitae religiosae se liberare cupit, vel ipsa religio eo consilio ducta, ut sodalem ingratum e societate amoveat. Observandum est hic nullatenus de actione rescissoria professionis validae disseri (can. 1684), sed de nullitatis sententia adversus professionem, quae ipso iure irrita est (can. 1679).

1. **Ius antiquum.** Conc. tridentinum ordinavit, ut quaestiones de nullitate professionis ordine iudiciario pertractarentur, ita quidem, ut tempus utile ad causam movendam quinquennio post professionem exspiraret[2]. Ordinem vero servandum in causis super nullitate professionis Benedictus XIV praescripsit in const. „Si datam" die 7 mart. 1748:[3] Iudicium instruendum erat coram tribunali, composito ex Praelato regulari et Episcopo

[1] A. S. S. 41, 142.

[2] Sess. 25, cap. 19 de reg. et mon.

[3] Bullar. Benedicti XIV II 178.

loci, peculiaris defensor vinculi professionis processui intererat, et duplex sententia iudicialis pro nullitate professionis requirebatur. Nemo non videt methodum hic praescriptam eiusdem imitari Pontificis constitutionem „Dei miseratione" de processu matrimoniali instruendo. Ceterum docebant auctores constitutionem „Si datam" solos regulares obligare, non vero Congregationes religiosas[1].

2. **Ius novum.** In Codice I. C. invenimus quidem ordinem servandum in causis matrimonialibus (can. 1960—1992), necnon in processu contra sacram ordinationem (can. 1993—1998), de causis vero contra validitatem professionis religiosae Codex silentium observat. Quare secundum can. 6, 6° pro certo tenendum leges supra allatas vim omnem amisisse.

Qua de causa vix a veritate aberrant scriptores qui docent quaestionem de nullitate professionis religiosae S. Sedi esse reservatam, quod can. 586, § 3 confirmare videtur. In casu igitur practico vel dubie professus vel Superior religiosus rem ad S. C. de Religiosis deferat, quae pro sua prudentia quaestionem vel in linea disciplinari dirimet vel eam ad S. Rotam ordine iudiciario tractandam remittet (can. 251, § 2)[2]. Attamen, non solum ad instantiam partium, sed etiam ex officio potest iudex ecclesiasticus professionem religiosam declarare irritam, quia religiosi minorum iure utuntur (can. 1682). Demum notandum est actiones de statu personarum numquam exstingui (can. 1701) nec umquam causas huius generis in rem iudicatam transire (can. 1903).

TITULUS IV.

De obligationibus religiosorum fundamentalibus.

Per professionem religiosi graviora onera prae laicis necnon clericis saecularibus libere assumunt. Quae obligationes fundantur: a) vel in statu *clericali*, cui religiosi adsciscuntur (can. 614); quare aequum est ut canones 124—142 de obligationibus clericorum religiosi quoque omnes observent (can. 592);

b) vel in statu *religioso*, cuius finis primarius in studio evangelicae perfectionis consistit, media vero ad hunc finem conducentia sunt: votorum religiosorum disciplina, regulae et constitutionum observantia (can. 593—594), pietatis exercitia (can. 595);

c) vel in *lege* ecclesiastica, quae religiosos a contactu cum saeculo praeservare studet, cuius speciei sunt praescripta de habitu religioso (can. 596) et de clausura (can. 597—607).

---

[1] *Wernz*, Ius decr. III, n. 673.

[2] Professus, cui in conscientia persuasum est de nullitate propriae professionis, privata auctoritate religioni valedicere nequit, ut post *Reifenstuel* censet *Commentarium pro relig.* VI (1925) 89, sed declarationem auctoritatis ecclesiasticae exspectet oportet. Quod ex analogia matrimonii irriti evidens est (can. 1069, § 2). Professio religiosa actus publicus est, per quem status personae immutatur coram societate, quare necesse est, ut pro foro externo per *sententiam nullitatis* a vinculo solvatur, qui professionem irritam se emisisse affirmat. Eamdem sententiam defendit *Prümmer*, Ius reg. spec. 67.

Nunc singularum obligationum sensum et vim enucleare opus est, quas Conc. tridentinum „bases et fundamenta totius regularis disciplinae" appellat[1].

ARTICULUS I.

De studio evangelicae perfectionis.

Cap. 1. De obligatione tendendi ad perfectionem.

1. **Notio.** Religiosus in actu professionis vitae modum natura sua perpetuum amplexus est, quem statum perfectionis appellamus (can. 593). Iam initio huius operis ostendimus religiosis personis constans officium incumbere sectandi christianam perfectionem seu *caritatem* divinam, quae est complexus omnium virtutum supernaturalium. Ceterum, nefas esset opinari religiosum actu perfectum esse debere, cum non ipsa perfectio sed studium perfectionis serium et practicum ei incumbat.

Docet Suarez: „Haec perfectio in quadam convenienti dispositione seu habilitate proxima ad perfecte operandum iuxta Christi praecepta et consilia posita est; haec autem bona dispositio cum maiore et minore caritatis intensione obtineri et subsistere potest, quia nec ex sola intensione provenit, et licet intensio iuvet, quod ex ea parte defuerit, facile poterit aliunde suppleri." [2]

2. **Obligatio.** „Religiosus vi suae professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis." [3] Quod ita verum est, ut studium perfectionis constituat finem principalem cuiusvis religionis, dum omnia alia exercitia et ipsa quoque votorum disciplina nonnisi media sint apta ad illum finem tuto assequendum.

3. **Media.** Religiosus positive et habitualiter operam et studium navare obligatur perfectioni christianae adipiscendae, idque per media ad hunc finem apta. Et quidem: a) per media *essentialia* seu omnibus christianis communia, quae sunt decalogi praeceptorum observantia assidua, pius sacramentorum usus;

b) per media *secundaria,* seu per consiliorum evangelicorum strenuam disciplinam, constitutionum rigorosam observantiam, eosque actus pietatis quos constitutiones et can. 595 praescribunt;

c) „Tenetur tendere ad perfectionem per media suae religionis, non per alia, hoc est servando suas regulas." [4] Idem dicit can. 593.

Professus non tenetur in usum deducere omnia media sanctitatis, quae ei praesto sunt, neque omnia omnibus expediunt.

[1] Sess. 25, cap. 1 de reg. et mon.

[2] De virtute et statu relig. tr. 7, l. 1, cap. 4, n. 11.

[3] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 9.

[4] Ibid. — Votorum disciplina, regularum observantia studiumque perfectionis non sunt triplex obligationis genus distinctum, sed in unum coalescunt.

Qui vero omnia media abicit, non est in statu salutis, ut docet S. Alfonsus.

Quaeritur, utrum religiosus perfectioni propriae modo sufficienti provideat, qui praeter constitutionum accuratam observantiam nulla alia opera pia exercet. Stricto iure considerato reprehendi quidem nequit, verum S. Alfonsus hanc regulam practicam commendat: „Tenetur ad aliqua opera *supererogatoria*, sive specialiter non praecepta nec promissa: quia alias, moraliter loquendo, non potest habere debitam intentionem salutis." [1]

Cap. 2. De perfectionis neglectu.

Cum religiosus vi sui status teneatur studere perfectioni, obligatio haec per se gravis dicenda est. At vero, culpa religiosorum qui principale officium status negligunt, gradus admittit:

1. **Culpa gravis.** Graviter peccat contra perfectionis studium: a) Qui *contemnit* perfectionem, i. e. „qui firmiter statuit non tendere ad perfectionem vel nullo modo de ea curare".[2]

b) Qui frequenter violat vota vel alias obligationes *graves*. Rem perspicue exponit Lehmkuhl[3]: „Singulari vice laedere votum in re gravi nondum est abicere tendentiam ad perfectionem, cum haec intelligi debeat de habituali statu hominis religiosi; at cum frequenti eorum laesione in re gravi non amplius potest consistere haec tendentia, quare non solum reatus violati voti contrahitur, sed insuper reatus graviter neglectae tendentiae ad perfectionem."

2. **Culpa levis.** a) Religiosus, qui frequenter et sponte veniali modo peccat, divinae caritatis flammam paulatim in corde suffocat, et ita finem vitae religiosae primarium, caritatis videlicet perfectionem, negligit.

b) Similis est culpa professi, qui ea tantum servaturum se constituit, quae sub gravi culpa obligant, officiis minoribus neglectis.

3. **Peccatum Superioris negligentis.** Certum est Superiores peccare graviter, quando defectus subditorum non corrigunt et defectus tales sunt, ut disciplinam valeant relaxare. Ita S. Alfonsus, qui rem his verbis declarat: „Ratio, quia, licet quisque religiosus deficiat in re levi levem regulam transgrediendo; Superior tamen negligens impedire, cum possit, observantiae relaxationem, deficit in re gravi. Et ideo tenetur defectus subditorum in damnum totius communitatis vergentes non solum corrigere, sed etiam inquirere ut corrigat." [4]

---

[1] *S. Alfonsus* l. c. Cf. *Keusch*, Die Aszetik des hl. Alfons M. v. Liguori 123 sq.: „Feststellung des Alfonsischen Vollkommenheitsbegriffes".

[2] *S. Alfonsus* l. c. n. 10. [3] Theol. mor. I, n. 516.

[4] *S. Alfonsus* l. c. n. 13.

ARTICULUS II.

De paupertate religiosa.

Perfectio christiana primario in praeceptis divinis observandis fundatur, secundario vero et instrumentaliter in consiliis evangelicis consistit. Consiliorum etenim exercitium tutissime ad perfectionem caritatis divinae conducit in tantum, in quantum haec consilia efficaciter amovent praecipua spiritualis progressus impedimenta et religiosum promptiorem reddunt, quo virtutibus addiscendis assiduam det operam. Quare in articulis qui sequuntur, de tribus votis substantialibus status religiosi diligentius disseremus.

Cap. 1. Notio voti paupertatis.

1. **Definitio.** Votum paupertatis est promissio Deo facta de constante abdicatione vel dominii pleni bonorum temporalium vel saltem actuum proprietatis, servato sibi dominio radicali. Bonum melius, quod religiosus deliberate et libere Deo promittit (can. 1307), non sunt ipsa bona temporalia, sed abiectio eorum. Cuius abdicationis causa finalis ea est, ut vovens deinceps facilius concupiscentiam oculorum coërceat, perfectioni inimicam. Per disciplinam paupertatis persona religiosa consilio illi Christi obtemperat: „Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo, et veni, sequere me.“ [1] Nil proinde mirum, quod paupertas evangelica a primordiis Ecclesiae summa in existimatione exstiterat, quae in regulis Societatis Iesu „murus religionis firmus“ appelatur alumnique sic monentur: „diligant omnes paupertatem ut matrem“.[2]

2. **Obiectum voti.** a) Materiam voti paupertatis constituunt bona *temporalia* quaelibet, pecunia aestimabilia, hominique extrinseca, quicumque sit eorum dominus.

b) Obiectum formale voti in *abdicatione* consistit: vel ipsius dominii bonorum et capacitatis ea possidendi et acquirendi, si votum est sollemne; vel saltem, si professus dominium retinet, actuum domino propriorum, qui sunt: administratio, usus et usus-fructus liber et indepedens.

3. **Species voti.** Votum paupertatis vel sollemne est vel simplex. a) *Votum sollemne* professum privat dominio tum directo tum utili bonorum quae ante professionem possidebat. Qua de causa ante sollemnem professionem necesse est renuntiare omnibus bonis quae quis actu habet (can. 581, § 1). Simili modo professus a votis sollemnibus inhabilis et incapax fit nova bona sibi acquirendi. Quae igitur post professionem quocumque legitimo modo ei obveniunt, v. g. ex donatione vel hereditate, regularis non sibi acquirit, sed aut Ordini, provinciae vel domui

[1] Matth. 19, 21. [2] Summarium Const. Societatis Iesu n. 23 24.

secundum constitutiones, aut S. Sedi, si videlicet Ordo incapax sit possidendi (can. 582). Actus vero voto contrarii invalidi sunt (can. 579).

Ultima distinctio canonis 582 ius speciale religionum *mendicantium* respicit, qui ex proprio instituto ne pro monasterio quidem ius acquirendi bona temporalia retinent. Conc. tridentinum [1] hunc rigorem ad Ordinem S. Francisci de observantia et Capuccinos limitavit ratione bonorum immobilium, cui dispositioni mox Carmelitae discalceati et ex parte Societas Iesu sponte se submiserunt [2].

b) *Votum simplex* paupertatis substantiam voti omnino retinet, quia professum libero et independenti usu bonorum temporalium absolute spoliat. In hoc vero votum simplex a sollemni discordat, quod professum non cogat ad renuntiandam proprietatem bonorum quae ante professionem acquisivit, neque eum inhabilem reddit alia post professionem bona sibi comparandi (can. 580, § 1), saltem intra certos ac determinatos limites. Professus etenim dominium *radicale* retinet. Immo, can. 583, 1° vetat, quominus professus a votis simplicibus in Congregationibus religiosis dominium bonorum suorum per actum inter vivos titulo gratuito abdicet. Solum per testamentum ante professionem conficiendum de proprietate, mortis causa, disponere potest et debet (can. 569, § 3). Actus vero voto simplici paupertatis contrarii, illiciti quidem sed validi sunt (can. 579). Demum notatu dignum est votum simplex paupertatis eosdem effectus producere in Ordine et Congregatione religiosa, neque iuridice differre votum temporarium a voto perpetuo in societatibus votorum simplicium.

Discrimen inter votum sollemne et simplex, quod exposuimus, primario attingit capacitatem professi, acquirendi sibi ac retinendi. Iamvero, votum paupertatis praeterea ad bona communia familiae religiosae se extendit. Quo sub respectu secundum ius commune nulla diversitas exsistit inter votum sollemne et simplex. Quapropter: 1. quidquid professus a votis simplicibus industria sua vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit (can. 580, § 2), quod officium pariter regulari incumbit (can. 582, § 1); 2. vita communis ubique accurate servanda est ita, ut professus nihil quod ad victum, vestitum et supellectilem pertinet, aliunde quam a communitate haurire licite valeat (can. 594, § 1); quidquid a religiosis acquiritur, bonis communitatis admisceatur (can. 594, § 2).

In Congregationibus religiosis constitutiones particulares disciplinam diversam praescribunt ratione iuris *disponendi de reditibus* seu fructibus, quae ex bonis propriis professorum percipiuntur: 1. In religionibus quam plurimis professi retinent quidem facultatem disponendi de substantia proprietatis, at vero fructus eorundem communitati cedunt. 2. Alibi novitius ante professionem de usu et usufructu bonorum suorum libere disponere debet, et quidem semel pro toto tempore quo votis simplicibus adstringetur (can. 569, § 1). 3. Sunt demum religiones, quarum alumni non quidem semel pro semper de fructibus disponunt, sed toties quoties fructus actu percipiunt. Quam praxim exceptionis causa admittit can. 569, § 1 verbis „nisi constitutiones aliud ferant".

---

[1] Sess. 25, cap. 3 de reg. et mon.

[2] *Biederlack-Führich*, De relig. 179.

4. **Virtus paupertatis.** Paupertas religiosa in hoc ab aliis duobus consiliis evangelicis discrepat, quod castitas et oboedientia directe feruntur ad exercendam perfectionem per actus virtutis correspondentis, dum e contrario paupertas non habeat ex obiecto propriam honestatem, sed solum ex fine cui inservit[1]. Aliis verbis, paupertas non est virtus specialis, sed alias virtutes promovet: modestiam, humilitatem, patientiam. Ideo scopus paupertatis est, ut impedimenta divinae caritatis auferat, praesertim sollicitudinem quam secum ferunt divitiae, harum amorem, inanem gloriam, animi elationem[2]. Ex dictis deducitur defectus contra votum paupertatis proxime virtutem religionis violare, et praeterea propter pravos affectus aliis quoque virtutibus adversari, praecipue iustitiae.

Demum evidens est virtutem paupertatis voto latius extendi, quia votum nonnisi per actus externos offenditur, virtuti vero affectus quoque *interni* nocent, v. g. immoderata desideria possidendi, impatientia perferendi molestias vitae communis.

S. Thomas, proposito sibi dubio, cur perfectionis studio officiat cura bonorum propriorum, non vero administratio bonorum communium, ita respondet: „Nam sollicitudo, quae circa proprias divitias adhibetur, pertinet ad amorem privatum, quo quis se temporaliter amat, sed sollicitudo quae adhibetur circa res communes, pertinet ad amorem caritatis, quae non quaerit quae sua sunt, sed communibus intendit.“ [3]

Eodem loco Doctor Angelicus quaestionem volvit, sitne profectui spirituali religionis utile, ut bonis temporalibus praedita sit? Respondet distinguendo: „illis religionibus quae ordinantur ad corporales actiones activae vitae, competit habere abundantiam divitiarum communium; illis autem religionibus quae sunt ordinatae ad contemplandum, magis competit habere possessiones moderatas . . .; illis autem quae ordinantur ad contemplata aliis tradenda, competit vitam habere maxime ab exterioribus sollicitudinibus expeditam. . . .“

5. **Historia paupertatis religiosae.** Suavis illius ad perfectionem incitamenti memores (Matth. 19, 21), fideles, qui Hierosolymis primi Christo nomen dederunt, „habebant omnia communia, possessiones et substantias vendebant et dividebant omnibus, prout cuique opus erat“ (Act. Ap. 2, 44—45). Eodem spiritu imbuti *anachoretae* priorum saeculorum omnibus vitae commodis se spoliabant, at vero, cum singuli dispersi et sine Superiore victitarent, vitam communem observare non poterant. Ita S. Hieronymus in „Vita Hilarionis“ narrat[4] anachoretas vineas possedisse, et ex „Vitis Patrum“ passim docemur[5] anachoretas propriis manibus e foliis palmarum sportas texuisse iisque in foro civitatis venditis, alia sibi ad vitam necessaria emisse. Testamenta condebant et in hereditatem succedebant. Nihilominus monachi legibus quibusdam obstringebantur de quantitate, qualitate, usuque rerum. Introducta mox in Oriente *vita communi,* quaelibet possessio privata monachorum proscribebatur tamquam aliena a Patrum traditione. S. Basilius M. in constitutionibus asceticis celebrem illam sententiam primus protulit: κλοπὴ γὰρ ἡ ἰδιαζοῦσα

[1] *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 7, l. 10, cap. 9, n. 3.
[2] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 187, a. 7. [3] Ibid.
[4] Migne, P. L. 23, 43. [5] Ibid. P. L. 73 et 74.

κτῆσις = furtum est enim privata possessio,[1] cui principio communistae hodierni totum genus humanum violenter subiugare intendunt.

Primus, qui vetitam possessionem monachorum invalidam declaravit, Iustinianus imperator est,[2] quam legem Ecclesia canonizavit. Eodem modo in Occidente S. Benedictus in reg. 58 constituit monachum a die oblationis nihil posse habere proprium, cuius legis violator vi iuris decretalium in sterquilinio erat sepeliendus[3]. Abusus atque disciplinae paupertatis relaxationes, quae in monasteria irrepserant, Conc. tridentinum abolere studuit, restituta ubique vita perfecte communi[4]. Attamen, in nonnullis religionibus sensim usus *peculii* introduci coepit. De liceitate peculii acriter quondam disputabant auctores, sententia vero nunc fere communis concedit peculii praxim substantiae voti paupertatis non obstare, dummodo fundetur in consuetudine antiqua, pecuniae summa religiosi arbitrio permissa sit moderata, ad certos fines honestos expendenda, et professus a nutu Superioris in usu peculii dependeat[5]. S. Alfonsus distinguit: „Etiamsi ipsi Superiores a peccato gravi excusari possunt, usum peculii concedendo, respectu voti paupertatis, non tamen excusabuntur ob regulae relaxationem, cui hac concessione procul dubio operam dabunt."[6]

Ius novum seu Codex I. C. a legibus tridentinis non deflectit respectu regularium; Congregationes autem religiosas quod attinet, doctrinam diu communem amplectitur votum simplex non esse impedimento proprietati bonorum (can. 580, § 1) et actus contra votum positos validos manere quamquam illicitos (can. 579). Peculio Codex minime favet, sed vitam communem rigorose urget (can. 587, § 2; 594, § 1; 2389).

Cap. 2. De rebus a voto paupertatis exceptis.

Obiectum voti paupertatis bona fortunae temporalia et externa dumtaxat constituunt, alia vero bona, quae pretio temporali aestimari nequeunt, voto non subiacent. Sunt vero: vel res natura sua sacrae et spirituales, vel res, quae primario quidem materiales sunt, secundario tamen indolem rei spiritualis prae se ferunt. In specie a voto paupertatis excluduntur:

1. Ius conservandae propriae *vitae ac valetudinis.* Quare Superior non potest professum obligare, ut se nolens subiciat gravi operationi chirurgicae.

2. *Iura spiritualia:* Ius honoris et bonae famae, ius electionis activae ad officia ecclesiastica vel civilia, ius praesentandi clericum ad beneficia ecclesiastica, iura nobilitatis vel dignitatis academicae.

3. *Reliquiae Sanctorum,* quae cum emi et vendi nequeant (can. 1289, § 1), pretio temporali non aestimantur. Idem per se non valet de thecis, quibus reliquiae includuntur; spiritus vero

[1] *Migne,* P. G. 31, 1425.
[2] Lex 13 Cod. l. 1, tit. 2; lex 20 Cod. l. 1, tit. 3.
[3] Cap. 6 X l. 3, tit. 35.
[4] Sess. 25, cap. 2 de reg. et mon.
[5] *Biederlack-Führich,* De relig. 186.
[6] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 15.

paupertatis vetat thecas reliquiarum possideri nimis pretiosas. Reliquiae vero insignes a privatis possideri nequeunt (can. 1282, § 1).

4. *Cruces, imagines Sanctorum, numismata, rosaria, folia precum.* At vero, scriptores haesitant haec a voto paupertatis eximere, quia obiectum mercatus constituunt[1], quare mos religionis servandus est. Ad devotionalia acceptanda licentia Superioris requiritur. Postquam vero Superior consensum dedit pro acceptandis imaginibus vel aliis rebus similibus in maiore quam subditus indiget numero, licentiam tacitam dedisse censetur, ut distribuantur modo consueto.

5. *Manuscripta.* Quaestio de proprietate manuscriptorum satis intricata est, ita ut in casibus particularibus summa cum cautela iudicium sit ferendum. E fontibus qui nobis praesto sunt, normas quae sequuntur excerpimus[2]. a) Primo quidem in dubium non veniunt scripta, quamquam ampliora, quae tamen in forma debita non sunt composita, ideoque typis imprimi et publici iuris fieri nequeunt. Quae cum spirituali usui dumtaxat inserviant, quin sint alicuius valoris venalis, in dominio pleno auctoris seu possessoris remanent. E contrario sunt scripta, ad quae nullum ius proprietarium religioso competit, ea videlicet, quae professus non privato studio, sed ex Superiorum praecepto in servitio religionis seu „intuitu religionis" (can. 580, § 2) composuit, v. g. historiam, diarium familiae religiosae, volumen privilegiorum et similia.

b) De manuscriptis vero, quae propter suam *formam* externam facile in pretium temporale converti possunt, controversia movebatur inter doctores: Pauci quidem ex antiquioribus professo omne ius denegabant retinendi proprietatem manuscriptorum, quia saepius maioris sint pretii quam libri impressi. S. Alfonsus sententiae contrariae favet, quam probabiliorem appellat: „tum quia manuscripta sunt quid spirituale, cum sint partus ingenii, quamvis alieno studio elaborata, tum quia pertinent ad scientiam, quae non cadit sub voto paupertatis, tum quia talis est communis consuetudo". Alii demum distinguendo respondent, v. g. Lehmkuhl: „Video enim scripta, quae pro solo auctore aut professore valorem habent, eo quod adiumenta sint in exercitatione vel labore litterario, concionatorio etc., non esse ex se materiam paupertatis; verum si quis librum manuscriptum confecit, quem prelo committens frugiferum facit aut facere facile potest, certo habet rem communi aestimatione pretio temporali comparabilem. Quare eiusmodi scriptum ex natura sua materiam paupertatis esse plane censeo."[3]

[1] *Biederlack-Führich,* De relig. 184.

[2] *S. Alfonsus* l. c. n. 14; *Biederlack-Führich* l. c. 184; *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 523; *Raus,* Theol.-prakt. Quartalschr. (1921) 356.

[3] *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 523.

c) Ad tollenda dubia quidam S. Sedi quaestionem proposuerunt: „An religiosi tum votorum sollemnium tum votorum simplicium qui aliquod manuscriptum durantibus votis exaraverunt, eiusdem dominium habeant ita ut illud donare aut quocumque titulo alienare valeant?" S. C. de Relig. die 11 iulii 1913 sententiam evulgavit: „Negative" [1].

Ex quo responso conclude: 1. Professus retinere potest dominium manuscripti, quod ante professionem ipse exaravit vel ab alio exaratum, dono, hereditate acquisivit. Quare votum paupertatis non impedit religiosum, quominus huiusmodi manuscriptum alienet vel imprimi faciat atque emolumenta ex editione operis obtenta sibi in possessionem acquirat. Excipe vero professum a votis sollemnibus, qui ante professionem proprietati manuscripti valedixit (can. 581, § 1). Liberum est sodalibus, ut durantibus votis simplicibus manuscriptum a propinquis acceptent vel ab alliis quoque personis ex titulo, qui iam ante vota exsistebat. Quod manuscriptum quotiescumque impressum fuerit, professo fructum affert. 2. Manuscriptum *post* professionem exaratum professus alienare nequit titulo neque gratuito neque oneroso sine licentia Superiorum. Si responsum romanum attentius consideres, plane apprehendes religiosum non privari ex integro dominio manuscripti, cum sola alienatio ei prohibeatur; quapropter facultatem retinet manuscriptum apud se conservandi, secum a domo ad domum portandi, necnon comburendi, si placuerit. Superiori vero ius non est manuscriptum publicandi auctore vel possessore invito.

d) Iamvero, explorati iuris est manuscripta non esse obiectum solius voti paupertatis, sed eorum usus simul voto *oboedientiae* subiacet. Proinde Superior iure suo utitur, si manuscriptum quodlibet nocivum, ineptum vel in familiam religiosam iniuriosum supprimit, comburit, sequestrat, vel licentiam imprimendi necessariam (can. 1385, § 3) recusat. Sane, ius privatum bono communi cedere debet.

6. **Artis obiecta.** Secundum opinionem S. Alfonsi: a) quae religiosus animo ea retinendi confecit, v. g. imagines, sculpturas, religioni acquisivit, praesertim si laicus sit, qui labore manuali domui inservire obligatur;

b) si vero professus, maxime chorista, ab extraneis materias necessarias accepit, adhibita tantum propria industria, obiectum artis personae extraneae quidem est proprium, at vero religiosus, quamvis immunis sit a vitio contra votum paupertatis, oboedientiam et iustitiam violavit, si absque Superioris consensu operi manum apposuerit [2].

Cap. 3. De dominio privato professorum.

1. **Lex communis.** „Quilibet professus a votis simplicibus, sive perpetuis sive temporariis, nisi aliud in constitutionibus

[1] A. A. S. 5, 366. [2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 14.

cautum sit, conservat proprietatem bonorum suorum et capacitatem alia bona acquirendi" (can. 580, § 1). Quae bona temporalia professi indolem bonorum ecclesiasticorum non habent (can. 1497, § 1), sed iuri saeculari seu civili omnino subiecta manent.

Duplicem bonorum temporalium speciem can. 580, § 1 professis votorum simplicium adiudicat: a) ea quae ante professionem iam possederant; et b) quae post vota emissa in proprietatem sibi acquisiverunt.

2. **Possessionis conservatio.** Professus votorum simplicium, tum in Congregatione religiosa tum in regulari Ordine, manet dominus eorum omnium quae in saeculo legitimo adeptus est modo. Parum refert, utrum religiosus in momento professionis bona illa actu et realiter possederit, an merum *titulum* pro futura acquisitione allegare potuerit. Ad hanc speciem dominii numerantur: a) *debitum* vetus, quod debitor post annos religioso solvit; b) *remuneratio* laboris vel servitii, a religioso quondam praestiti; c) *restitutio damni* illati vel rei iniuste occupatae, etsi auctor damni sit ignotus.

Quia can. 580, § 1 non distinguit, idem ius professus retinet ad bona tum mobilia tum immobilia, et religioso facultas denegari nequit bona unius naturae in aliam speciem per contractum convertendi. Verum si res, quam religiosus possidet ex iis sit, quae clericis vetantur, v. g. negotiatio seu mercatura, per alios quoque exercenda (can. 142), novitius vel saltem professus a iure obligatur, ut possessionem illicitam cum alia commutet.

In quaestionem vocant, retineatne religiosus ius proprietatis *in bona mobilia minuta*. Dubio ansam consideratio praebet, res huius generis, v. g. pecuniam quandam minorem, librum, horologium, usui personali servire, dum professus re propria uti nequeat.

E stylo S. C. Relig. concludere licet, professum dominium rerum minutarum, quas e saeculo secum portaverit, retinere in uno dumtaxat casu, si scilicet ante professionem *expresse declaraverit,* se de iis rebus proprietatem servare velle; secus domui religiosae cedunt[1].

3. **Bonorum nova acquisitio.** Professio simplex in hoc potissimum a sollemni divergit (can. 582), quod professum facultate nova acquirendi bona temporalia non privat perfecte[2]. Nihilominus tum status religiosi condicio dictat, tum religionis constitutiones provident, ne haec adipiscendi capacitas certos terminos

---

[1] Declaratio novitii vim suam nonnisi a consensu Superioris, eam acceptantis, adipiscitur et numquam constitutionibus religionis adversari potest.

[2] Quam capacitatem iuridicam retinendi et acquirendi bona *dominium radicale* appellant, atvero Codex I. C. hanc vocem non recepit.

excedat. Etenim a) Quidquid professus *industria* sua vel *intuitu religionis* acquirit, religioni acquirit (can. 580, § 2).

Fructus industriae remunerationes constituunt pro laboribus a religioso in servitio religionis peractis acquisitae, quae vi contractus bilateralis, in professionis actu initi, religioni cedunt. Idem sentiendum de muneribus ac donis, quas religiosus ideo recipit, quia alumnus est certae religionis seu „intuitu religionis".

b) *Constitutiones* religionis propriae indicare limites solent, ultra quos professo bona acquirendi facultas occluditur. Ita, v. g. professo acceptare fas est in proprietatem dona vel hereditates a propinquis, non vero ab aliis personis ex titulo gratuito.

E textu constitutionum eruendum est, utrum professus *fructuum* quoque, quos bona eius privata producunt, dominus maneat, an ea religioni tradere debeat. Idem dicas de *pensione, censu* aliisque proventibus periodicis, quos professus recipit. Quando professus fructuum dominium retinet, eos substantiae bonorum adicere nequit, sed ad normam can. 569, § 1 de usu et usufructu proprietatis disponere obligatur. Quae libera dispositio, si taceant constitutiones, semel pro semper in novitiatu ante professionem fiat oportet, vel, si id expresse permittant constitutiones, dispositio de fructibus fieri potest toties, quoties fructus percipiuntur. Can. 569, § 1 hanc legem particularem quorumdam religionum sartam tectam relinquit verbis „nisi constitutiones aliud ferant".

Leges religionis cavere solent, ne professus nova acquirat bona temporalia, nisi *titulus acquisitionis* iam ante professionem exstiterit. Necesse non est, ut titulus ius strictum pariat, v. g. promissio simplex legati, doni, amicitia, quae certam spem contineat amicum amico bona quaedam esse cessurum[1].

Ius speciale conditum est de religiosis ad dignitatem episcopalem vel aliam extra propriam religionem evectis (can. 628). Lex ab invicem discernit religiosos, qui in actu professionis facultate possidendi se spoliaverunt ab aliis qui dominium radicale retinuerunt. Illis, in dignitate constitutis, usus, ususfructus et administratio bonorum eis obvenientium attribuitur, non vero proprietas, quae ad dioecesim pertinet vel ad Ordinem vel ad S. Sedem. „Si per professionem dominium bonorum non amiserit, bonorum, quae habebat, recuperat usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniant, sibi plene acquirit" (can. 628, 2°). De religiosis *parochis* disponit can. 630, § 3 et 4.

Cap. 4. De administratione bonorum privatorum religiosi.

Votum simplex paupertatis impedimento non est, ne professus dominium radicale seu nudum retineat, dummodo ab actibus do-

[1] De iure proprietario in salarium militare, in remunerationem pro vulnere vel morbo in bello suscepto, necnon in praemium fortitudinis propter servitium militare eminens, quando horum quid a milite religioso percipitur, S. C. Relig. 16 mart. 1922 strenue decidit; A. A. S. 14, 196.

minii *utilis* abstineat. Et primo quidem votum paupertatis absolute dictat, ut professus curam bonorum propriorum in aliam personam transferat, quam administratorem vocamus. Recole, quae superius de obligationibus novitiorum dicta sunt.

1. **Lex administrationis.** „Ante professionem votorum simplicium sive temporariorum sive perpetuorum novitius debet ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, bonorum suorum administrationem cedere cui maluerit . . .“ (can. 569, § 1). Deputationem administratoris *post* professionem § 2 eiusdem canonis in duplici casu tantum permittit: si praetermissa fuerit in novitiatu ob defectum bonorum et haec postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo obvenerint.

2. **Persona administratoris.** Munus administrandi bona novitius vel in casibus exceptis professus tradere potest „cui maluerit“, ita ut in deputando administratore a Superioribus non dependeat. Si vero de *minorennibus* agitur, lex civilis providere solet de tutore, qui simul administrator necessarius sit. Administrator quaelibet persona apta esse potest, convenientius vero voto paupertatis est, ut sit saecularis, praesertim e numero propinquorum. Necesse non est, ut unus administrator in omnia bona professi invigilet, sed plures constitui possunt, praesertim quando bona sint diversae speciei vel in diversis sita locis.

Traditio administrationis Superiori difficultatem parat, cum ex una parte mutatio administratoris adversetur canoni 569, nisi id permittat Superior generalis (can. 580, § 3), ex altera vero parte frequens translatio professorum in aliam domum mutationem suadeat. Praeterea, quia institutio administratoris quam plurimum in novitiatu fieri debet, Superior domus novitiatus paulatim evaderet administrator plurimorum alumnorum. Accedit difficultas ex eo, quod munus Superiorum minorum ad tempus limitatur (can. 505) et ita administrationis officium sponte transiret ad alium, quem sibi professus administratorem non elegit. Demum can. 139. § 3 vetat clericis sine licentia Ordinarii (Provincialis) gerere officia saecularia, quae secumferunt onus reddendae rationis. Quibus perpensis Superiores faciles ne sint in suscipiendo munere administratorum.

3. **Actus administrationis.** Studiose invigilent Superiores, ne quis ficte administratorem constituat reservando sibi partem aliquam sollicitudinis de bonis propriis. Quod ut evitetur, novitius, Magistro duce, *contractum in scriptis* cum administratore ineat, in quo iura et obligationes huius stricte praefiniantur. Quamquam privata possessio professi res saecularis est, tamen modum eam administrandi optime can. 1523 indicat. Quare administrator „diligentia boni patrisfamilias“ debet: a) *vigilare* ne bona suae curae concredita quoquo modo pereant aut detrimentum capiant; b) *praescripta* servare iuris civilis easque leges, quas dominus bonorum constituerat;

c) *reditus* bonorum ac proventus accurate et iusto tempore exigere exactosque secundum domini mentem impendere;

d) *accepti* et expensi *libros* bene ordinatos habere;

e) *documenta* et instrumenta, quibus iura in bona nituntur, custodire.

Professis liberum sit oportet, ut saepius administrationis *rationem* possint exposcere. Administratori, etiam si sit Superior religiosus, ius competit, expensas, quas administratio secumfert, e fructibus bonorum administratorum sibi resarciendi necnon iustam mercedem pro adhibita diligentia postulandi.

Cap. 5. De dispositione circa proprietatem.

Optime animadvertit Lehmkuhl: statui religioso multo magis repugnare usum et dispositionem rerum temporalium arbitrariam quam solum directum rei dominium sine facultate ea libere utendi [1]. Voto simplici paupertatis professus non quamlibet dispositionem de bonis propriis, sed actus dumtaxat dominii *independentis* abdicat seu erogationem rerum absque *licentia*. Quam licentiam vel ipsae constitutiones certis circumscriptam limitibus omnibus professis attribuunt, vel Superior religiosus competens ad normam constitutionum in casibus particularibus concedit. Claritatis gratia primo de dispositione circa substantiam, dein de dispositione circa fructus dicemus.

1. **Dispositio de substantia.** a) *Per testamentum*. Iam inter obligationes novitiorum hanc legem rettulimus: „Novitius in Congregatione religiosa ante professionem votorum temporariorum testamentum de bonis praesentibus vel forte obventuris libere condat" (can. 569, § 3). Post vota emissa licet quidem professo defectum testamenti supplere vel testamentum invalidum sanare, non vero testamentum in novitiatu conditum immutare sine licentia S. Sedis vel, si res urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentia Superioris maioris aut si nec ille adiri possit, localis (can. 583, 2°).

At vero, discrimen notabile exsistit inter testamentum novitii et professi. Novitius enim, quia voto obstrictus non est, bona sua mortis causa relinquere potest cui maluerit, nisi heredes necessarios ex lege civili habeat, dum professi vi voti paupertatis intra certos fines dumtaxat bona sua impendere queant.

b) *Per actus inter vivos*. „Professis a votis simplicibus in Congregationibus religiosis non licet per actus inter vivos dominium bonorum suorum titulo gratuito abdicare" (can. 583, 1°). Sensus

[1] Theol. mor. I, n. 521.

genuinus legis hic est: α) Lex prohibitiva non spectat fructus quos professus ex bonis propriis percipit, sed solam *substantiam* bonorum. β) Professi, non obstante testamento condito, e substantia bonorum *dona minora* tribuere licite possunt secundum constitutiones. γ) Ex titulo oneroso solvere possunt immo debent *aes alienum* contractum, mulctas pecuniarias post sententiam condemnatoriam, vectigalia a civitate praescripta, necnon resarcire damna iniuste illata.

c) *Per renuntiationem.* Alumnus Ordinis regularis, durantibus votis temporariis simplicibus, servat proprietatem bonorum suorum. „Sed intra sexaginta dies ante *professionem sollemnem,* salvis peculiaribus indultis a Sancta Sede concessis, debet omnibus bonis quae actu habet, cui maluerit, sub condicione secuturae professionis, renuntiare" (can. 581, § 1). Condicio apposita suspensiva est, effectum remittens ad professionem futuram. Renuntiatione exsecuta quoad bona antea possessa, professus sollemniter pro futuro fit *incapax* possidendi (can. 582)[1].

2. **Dispositio de fructibus.** Can. 569, § 1 mandat novitio, ut ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, de usu et usufructu bonorum suorum disponat. Quia vero idem canon clausulam continet „nisi constitutiones aliud ferant", vim suam non amittunt constitutiones, secundum quas professus per administratorem suum fructus bonorum suorum distribuere potest toties, quoties ei praesentantur. Alicubi fructus proprietatis professi religioni acquiruntur non aliter quam fructus industriae secundum can. 580, § 2.

Cap. 6. De vita communi religiosorum.

1: **Notio.** „Vita communis seu communio bonorum, quae sepes est paupertatis, in eo consistit quod singuli religiosi non tantum sub communi regula simul vivant, verum etiam omnia quibus indigent, ex solis bonis communibus quae religio possidet accipiant, idque semper iudicio et arbitrio Superioris atque cum eius facultate."[2] Vitam communem partem integralem voti paupertatis constituere docet can. 2389, qui vitae communis violationes gravibus poenis persequitur.

2. **Lex vitae communis.** Quod can. 134 omnibus clericis commendat, a religiosis familiis can. 594, § 1 stricte postulat: „In

[1] Textus canonis 581, § 1 „salvis peculiaribus indultis" ad moniales in Gallia et Belgio refertur, quae nunc quoque vota simplicia dumtaxat emittunt, ita ut bona possessa retineant novaque acquirendi facultate praeditae sint, et nihilominus moniales appellentur; S. C. Relig. 23 iun. 1923; A. A. S. 15, 357. — *Maroto,* Commentarium pro relig. IV (1923) 323.

[2] *Aertnys-Damen,* Theol. mor. I, n. 1198.

quavis religione vita communis accurate ab omnibus servetur etiam in iis quae ad victum, ad vestitum et ad supellectilem pertinent". Maxime vero iuvenes religiosi in ea exercendi sunt: „In studiorum domo vigeat perfecta vita communis, secus studentes ad ordines promoveri nequeunt" (can. 587, § 2).

Quo clarius voti paupertatis ambitus pateat, attendendum est ad sequentes vitae communis obligationes, quae religiosos tenent:

a) Quidquid religiosus industria sua vel intuitu religionis acquirit, *religioni* acquirit" (can. 580, § 2). Quia religiosus per contractum professionis servitio religioso ex integro se mancipavit, nihil ex iis quae post vota emissa labore physico vel spirituali obtinet, sibi adscribere vel reservare potest, sed ea omnia bonis communibus adicienda sunt ad communem instituti vel domus utilitatem. Idem valet de rebus quae a quibuslibet personis, etiam propinquis, gratis offeruntur professo qua religioso.

In casibus practicis quaestio iuris magna cum attentione dirimenda est. Si v. g. religioso militi in bello sauciato a civili magistratu pensio adiudicata fuerit, considerare oportet, utrum titulus pensionis seu vulnus acceptum vel morbus diuturnus ante professionem an postea ortum habuerit. In primo casu professus dominium remunerationis retinere potest, ita tamen ut de singulis portionibus statim ac eas perceperit, ad normam regulae disponere teneatur, quin eas cumulare et ad modum summae capitalis deponere valeat. Verum in secundo casu non sibi, sed religioni acquirit[1].

b) „Quidquid a religiosis, etiam a Superioribus, acquiritur ad normam can. 580, § 2 et can. 582, 1°, bonis domus, provinciae vel religionis *admisceatur* et pecunia quaelibet omnesque tituli in capsa communi deponantur" (can. 594, § 2). Quae gravissima et voto paupertatis essentialis obligatio *incorporatio* appellari solet. Rem religioni incorporare nequit privatus sed solus Superior.

Modus incorporandi secundum variam rerum naturam diversus est. Quaelibet autem incorporatio in hoc consistit, ut res adventitia Superiori tradatur, ab eo pro communitate formaliter suscipiatur, cum aliis rebus communibus eiusdem speciei confundatur atque in loco convenienti deponatur. Pecuniae incorporantur per depositionem in capsa communi et inscriptionem in librum acceptorum, quod semper est necessarium, etiam si interim pecuniae expensae fuerint.

c) Religiosis de omnibus ad vitam necessariis nonnisi *communitas* providet. Quae lex maxime victum, vestitum, supellectilem concernit (can. 594, § 1) et nullam umquam exceptionem patitur, quamvis professus bonis propriis sufficientibus praeditus sit. Et ita religiosus semper ex alienis more pauperum vivit, rerumque merum usum habet.

---

[1] S. C. Relig. 16 mart. 1922; A. A. S. 14, 196; Commentarium pro relig. I (1920) 34; IV (1923) 34.

d) Ad quemlibet usum rerum temporalium religiosus, nisi constitutiones ipsae generalem consensum praebeant, speciali *licentia* Superioris indiget. Sequitur ex principio de usu dependente rerum. Licentia Superioris quantum fieri potest *expressa* sit oportet, praesertim in casibus, pro quibus constitutiones expressam licentiam diserte postulant. Eiusdem valoris est licentia *tacita,* Superiore vidente et tacente, cum facile dissentire posset. Licentia *praesumpta* sufficit, quando Superior absens commode adiri nequit et simul urget necessitas vel commoditas acceptandi rem, dummodo accedat intentio manifestandi factum Superiori cum primum opportunum fuerit. Licentia praesumpta seu interpretativa, concessa ad rem recipiendam non sufficit ad eam retinendam [1].

Licentia ut valeat, sit: 1. *voluntaria,* non vi, metu, dolo vel fraude extorta, neque obreptitia vel subreptitia; 2. *iusta,* secundum constitutiones, quae prohibent, quominus quis bona adhibeat ad usus vanos, turpes aut illicitos, vel superflua, pretiosa et statum religiosum minus decentia penes se habeat; 3. *revocabilis;* nisi enim Superior licentiam datam quolibet momento revocare posset nec de re aliter disponere, subditus usum independentem acquireret, quod voto paupertatis directe opponitur.

3. **Spiritus paupertatis.** Votum paupertatis non solum impedit, quominus professi actus proprietarios in bona communia exerceant, sed insuper universa vitae ratio in religione eiusmodi sit oportet, ut virtutem paupertatis ac simplicitatis evangelicae redoleat. Normam generalem can. 594, § 3 praebet: „Religiosorum supellex paupertati conveniat quam professi sunt."

Antiquitus religiosi maiorem rigorem quam hodie observabant. Cellam privatam singuli non habebant, nisi Abbas ex causa dispensaverit, sed dormitorio, calefactorio, infirmatorio communi utebantur [2]. In refectorio perpetuum silentium servabatur nec licitum erat ibi carnibus vesci [3]. Regula S. Francisci cap. 15 prohibet itinerari super animali; at nunc franciscanis usus viae ferreae licitus est [4].

4. **Defectus contra vitam communem.** In usu rerum communium attentissime caveat professus, ne actus dominii independentis ponat. Abusus praecipuos S. Alfonsus fusius hoc modo declarat: a) „Peccat contra paupertatem religiosus, si quid seu domi seu foris, etiam ex iis quae ad victum et vestitum pertinent, sine Superioris consensu expresso, tacito vel praesumpto, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet vel accomodet." [5] Excipe res minutas quae ex urbanitate vel caritate dari vel commodari

---

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 17 et 18.

[2] Can. 4, caus. 20, q. 4. [3] Cap. 6 X l. 3, tit. 35.

[4] S. C. Ep. et Reg. 19 iun. 1863; A. S. S. 1, 35. Cf. causam Minorum observantium S. Francisci super *calceamentis* in S. C. Ep. et Reg. 8 iul. 1864; A. S. S. 1, 36.

[5] *S. Alfonsus* l. c. l. 4, n. 17.

solent, quin Superiores contradicant. S. Alfonsus admittit donationes remuneratorias „quia tales donationes sunt quasi debiti solutiones. Immo potest plus donare, quam accepit, usque ad excessum quartae partis, quia postulat gratitudo, ut semper plus reddatur quam sit acceptum".[1] Eleemosynas ex justa causa et cum licentia Superioris permittit can. 537. Extra domum commorans religiosus licentiam praesumere potest.

b) „Contra votum paupertatis peccas, si quid ex rebus in usum tuum concessis, in *alium usum* expendas aut culpabiliter amittas vel destruas lata culpa. Ratio, quia in iis habes usum facti idque precario, quamdiu Superiori videbitur, estque actus dominii, posse rem arbitratu suo destruere."[2]

c) „Item peccas, si quid *abscondas,* ut illud liberae dispositioni Superioris subducas."[3] Rem, etiam licitam, clavi obseratam servare est actus proprietarius, nisi consentiente Superiore fiat.

d) „Nec procuratores, oeconomi, administratores, Praelati inferiores quidquam possunt expendere, contra quam regula Ordinis, voluntas Superiorum vel consuetudo postulat. Ratio, quia non sunt domini bonorum communium, sed tantum administratores."[4]

e) Votum paupertatis ad ea quoque bona se extendit, quae neque propria sunt professo neque communia religioni, sed in dominio personarum *extranearum* plane exsistunt. Proinde, voto paupertatis adversatur ponere quoscumque actus dominii in bona huiusmodi independenter a Superiore proprio[5].

5. **Poena.** „Religiosi legem vitae communis constitutionibus praescriptae in re notabili violantes, graviter moneantur et, emendatione non secuta, puniantur etiam privatione vocis activae et passivae et, si Superiores sunt, etiam officii" (can. 2389).

Cap. 7. De peccatis contra paupertatem deque sanctionibus poenalibus.

1. **Species peccati.** a) Religiosus in usu rerum temporalium violare potest vel virtutem solam vel votum paupertatis simul cum virtute. *Votum* paupertatis actus externos respicit, quatenus usum arbitrarium et independentem quorumcumque bonorum temporalium professo prohibet. *Virtus* paupertatis affectus animi inordinatos a bonis temporalibus coërcens, mentem ad thesauros qui non veterascunt inclinat. Apparet virtutem paupertatis uni-

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 21. [2] Ibid. n. 19.
[3] Ibid. n. 28. [4] Ibid.
[5] Nihil iuvat excusatio dominum rei invitum non esse, quia consensus domini ad usum rei liberat quidem professum religiosum a peccato contra iustitiam, non vero a culpa violati voti.

versaliorem esse voto, votum vero paupertatis optime animum disponere ad exercendam virtutem.

Contra *virtutem* paupertatis, non vero contra votum, delinquit: qui patiens non est in sufferendis vitae communis aerumnis; qui exceptiones et levamina in victu et vestitu studiose quaerit; qui superflua etsi cum licentia tenet; qui res aspectu pulchriores ac pretiosiores sibi in usum tradi procurat; qui extra domum lautius vivit quam spiritus paupertatis permittit; quem poenitet se vitam paupertatis elegisse; qui alumnis aliarum religionum invidet, ubi praxis mitior observatur; qui proprietatem privatam aequo plus curat aliave bona acquirere studet.

Praeterea omnes defectus contra votum paupertatis, quos in capitibus praecedentibus indicavimus, simul virtutem paupertatis laedunt. *Desiderans* res religioso vetitas, praeter virtutem etiam votum violat si voluntatem foveat infringendi voti. Mera displicentia voti emissi, nisi excludat voluntatem permanendi in paupertate, non votum sed virtutem violat[1]. Neque delectatio morosa de dominio et libero usu divitiarum, manente firma voluntate servandi voti, peccatum est contra votum, quia materia delectationis non est intrinsece mala[2].

b) Voti paupertatis transgressor peccat vel contra *religionem et iustitiam* simul vel contra *religionem* tantum. Quodcumque peccatum contra votum paupertatis virtuti religionis est oppositum, quod ex genuino conceptu voti eruitur (can. 1307). Verum idem ne dicas de virtute iustitiae. Si v. g. professus de bonis propriis legitime acquisitis illegitime disponit, peccat quidem contra religionem, non vero contra iustitiam. Similiter usus vel abusus bonorum, quae ad exteros pertinent, consentiente domino, non iustitiae sed soli religioni adversatur. Religiosus, qui bonis communibus abutitur, utramque virtutem violat, nisi sibi licentiam iustam Superioris procuret. Dicitur „iustam", quia Superior excedens facultatem propriam simul cum subdito votum violat[3].

2. **Materia gravis peccati.** Sat durum est respondere ad quaestionem, quaenam sit materia gravis sacrilegii adversus votum paupertatis. a) Singularis opinio S. Antonini, qui in voto paupertatis parvitatem materiae nullam admittit, hodie patronum non invenit[4]. Alii ad peccatum grave minorem materiam requirunt, si professus religionem simul et iustitiam violaverit, quam si actus soli religioni adversetur. Alii eandem materiam gravem esse opinantur, quae in furto peccatum mortale causat.

Quod ultimum principium absolute intellectum in multis claudicat, cum inter furtum et voti paupertatis violationem plurimum intersit. Et quidem furtum iustitiam erga proximum laedit, sacrilegium vero Deum ipsum iniuria afficit; in furto damnum temporale, per crimen contra votum damnum spirituale patratur; furtum in spoliatione iniusta, sacrilegium contra votum paupertatis in acquisitione illegitima rei temporalis consistit.

---

[1] *Suarez*, De virtute et statu relig. tr. 7, l. 8, cap. 6, n. 21.
[2] Ibid. cap. 10, n. 3. [3] *S. Alfonsus*, Theol. mor. l. 4, n. 30 31 32.
[4] Summa theologica pars 3, tit. 16, cap. 1, § 11, nota 2.

Quibus consideratis, sententia eorum praeferenda esse videtur, qui in re nostra materiam *relative* dumtaxat gravem admittunt[1]. Quare in iudicio ferendo de gravitate sacrilegii considerandum est formalem rationem gravis reatus constituere illegitimam acquisitionem proprietatis *notabilis,* quae maior vel minor esse possit, secundum plus minusve austeram disciplinam paupertatis in respectiva religione observatam.

b) Praeterea varia adiuncta rerum et personarum considerare oportet, quae crimen contra votum paupertatis vel *aggravant* vel culpam *minuunt.*

Maior utique quantitas ad peccatum letale requiritur, si professus merum usum rei sibi usurpet quam si rem destruat vel consumat vel tamquam propriam retineat; gravius crimen est ab extraneis quid acquirere vel bonis propriis uti quam e bonis communibus quid sibi arrogare; mitius iudicandum de illicito usu ciborum quam de superfluis, quae luxum nutriunt; odiosissimum in religione est abuti pecuniis, v. g. si religiosus ex arca communi pecunias dolose surripiat vel ab extraneis acceptet in usum proprium.

Maximi quoque faciendum est, utrum Superior competens respectu abusus subditorum plus vel minus sit prudenter *invitus.* Demum defectus contra paupertatem eo facilius reatum mortalem attingunt, quo severioribus poenis constitutiones eos persequuntur vel quo diligentius cavent, ne abusus quidam irrepant.

Quaeritur, utrum votum paupertatis violaverit clericus, qui propter gravem negligentiam in scholis solito diutius studiis incumbere cogatur, quo impensa religionis iniuste augeat, vel frater laicus nimiae inertiae deditus. Negative respondemus, nam, quamvis uterque contra iustitam commutativam et obligationem assumptam ex contractu professionis graviter delinquat, tamen votum paupertatis non censetur violavisse. Per votum paupertatis enim professus usum personalem bonorum temporalium abicit, quin se obliget ad conservanda vel augenda bona communia. Secus necesse esset eum quoque de violato voto paupertatis accusare, qui nimio fervore studiis vel labori manuali incumbendo in morbum diuturnum inciderit ad damnum religionis.

c) Actus illegitimos contra paupertatem *coalescere* docent, si religiosus ab initio animum ad maiora perveniendi nutriverit. Qua intentione deficiente quidam peccata coalescere negant contra S. Alfonsum[2]. Utique materia notabilior ad sacrilegium grave requiritur, nec magna interpolatio inter actus singulos intercedat oportet.

3. **Poenae contra paupertatis transgressores.** Religiosus qui contra paupertatis votum peccaverit, praeter divinam vindictam poenam quoque ecclesiasticam meretur. Poenas latae sententiae ius commune nullas continet, qua de causa omni in casu sententia condemnatoria est necessaria. Sanctiones poenales, quas ius

[1] *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 529; *Prümmer,* Ius reg. spec. q. 80.
[2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 35.

decretalium et Concilium tridentinum statuerant[1], restauravit can. 2389. Quamvis canon praefatus sola delicta contra vitam communem expresse commemoret, nihilominus non ad abusus bonorum communium restringi potest, quia professus etiam per usum rerum propriarum vel alienarum in commodum proprium legem vitae communis votumque paupertatis transgreditur.

Antequam poena reo infligatur, tria praecedere debent: violatio legis in re notabili, monitio gravis, defectus emendationis. Res censetur notabilis, si materiam gravem constituit secundum normas praedictas, ex iis praesertim, quae in constitutionibus sub poenis gravioribus prohibentur. Monitio una sufficit, nisi de processu dimissionis agatur (can. 660), etiam secreta, de qua tamen constare debet ex aliquo documento in secreto archivo provinciali asservando (can. 2309).

Poenae quas can. 2389 minatur, in iure religioso gradu supremae sunt, quibus proinde aliae poenae mitiores praecedere possunt. Sed privatio vocis activae et passivae vel depositio ab officio eiusmodi sunt, ut nonnisi a supremo Moderatore vel a Capitulo generali infligi valeant.

4. **Obligatio restitutionis.** Religiosus qui in usu rerum communium damno materiali affecit religionem, ad restituendum obligatur. Quam restitutionem praestare debet vel ex bonis propriis, si quae possidet, vel renuntiando emolumentis expensisve, quas secus licite a communitate petere posset, vel diligentius in favorem religionis operando. Numquam vero tenetur se spoliare rebus, quae ei ad vitam sunt necessariae, quia Superiores eum sub tanto incommodo ad restituendum obligare non intendunt[2].

ARTICULUS III.

De voto castitatis religiosae.

Cap. unum. Notio et obligatio voti castitatis.

1. **Obiectum voti.** Votum castitatis religiosae est promissio ex motivo religionis publice Deo facta de vitando quolibet actu sexto decalogi praecepto opposito, et de servando caelibatu[3]. Quapropter votum se extendit ad omnes actus libidinis externos et internos (cogitationes, desideria, delectationem morosam), etiam naturaliter licitos (matrimonium).

Religiosus iam per merum contractum sponsalitium votum castitatis laederet magisque per matrimonium ratum, etiamsi in perpetuum excluderet usum eius,

[1] Cap. 2 4 6 X l. 3, tit. 35; Conc. trid. sess. 25, cap. 2 de reg. et mon.
[2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 31.
[3] *Wernz,* Ius decr. III, n. 651; Normae antiquae n. 129.

necnon per usum matrimonii ante professionem legitime initi. Est igitur votum castitatis ex parte materiae absolute negativum seu privativum, integre cuiusvis luxuriae genus excludens.

2. **Crimen voti violati.** Hoc proprium est castitati religiosae, ut eodem modo quo virtus castitatis obligat, votum quoque se extendat. Quare actu voluntario quocumque perfectae castitati opposito, externo vel interno, professus duplex peccatum specie distinctum committit, alterum contra virtutem castitatis, alterum contra religionem, quod est sacrilegium personale. „Et probabilissime peccat etiam contra bonum commune, si periculum sit quod per suum peccatum religio infametur." [1] Idem principium valet quoque de gravitate reatus, videlicet peccatum grave contra castitatem gravem laesionem voti secumfert, levis vero violatio virtutis levis esse censetur culpa contra votum.

3. **Votum sollemne et simplex.** Cum per votum castitatis professus cuiuslibet religionis seipsum quoad corpus et animam pari modo Deo consecraverit, in foro sacramentali transgressio voti castitatis sollemnis et simplicis eiusdem sunt speciei moralis, quare necesse non est in confessione circumstantiam indicare professionis sollemnis vel simplicis. Tota enim differentia votorum effectus iuridicos externos respicit. Et quidem: a) Votum castitatis sollemne subsequens professi matrimonium *invalidum* reddit (can. 579 et 1073), post votum autem simplex religiosus illicitas quidem sed validas nuptias init. Excipe votum simplex, cui ex speciali praescripto S. Sedis vis addita sit nuptias irritandi (can. 1073), v. g. in Societate Iesu.

b) Sollemnis professio religiosa ipso iure *dissolvit* matrimonium ratum non consummatum (can. 1119), quod de fide est [2]. Solutio vinculi est perpetua et absoluta, ita ut neque post saecularizationem professi (can. 640) obligatio reviviscat redeundi ad consortem quae innupta manserit. Votum simplex castitatis numquam dissolvit nuptias, neque votum sollemnizatum subdiaconi. Ceterum coniux, durante matrimonio, sine speciali dispensatione romana invalide ad novitiatum admitteretur (can. 542, 1^0) et ipsa professio invalida esset (can. 572, § 1, 3^0).

c) Votum castitatis sollemne et simplex in hoc conveniunt, quod eodem modo dissolvunt *sponsalia* de futuro. In quolibet sane contractu sponsalitio subintelligitur condicio apposita „nisi statum perfectiorem elegerim". [3]

4. **Tutelae castitatis.** Quo graviora castitati undique imminent pericula, eo efficacioribus remediis praeservativis utendum est.

---

[1] *S. Alfonsus* l. c. n. 37. [2] Conc. trid. sess. 24, can. 6.
[3] *Wernz-Vidal,* Ius can. V, n. 105.

Saepes castitatis firmissimae sunt: lex *clausurae* de egressu et ingressu (can. 606, § 1); necessitas habendi *socium* extra domum (can. 607); *colloquii* frequentis et familiaritatis cum altero sexu fuga; praescripta constitutionum de modestia servanda; *flagellorum* usus; *sinceritas* erga Superiores si cui periculum immineat; *occupatio* assidua; *oratio,* meditatio, frequens communio; regularum quoque *hygienicarum* observantia magni facienda est[1].

5. **Poenae in transgressores voti.** Qui votum castitatis per actus mere internos violaverint, in foro ecclesiastico non puniuntur (can. 2195, § 1). Quamvis pro quolibet crimine externo contra castitatem commisso Superior religiosus ius habeat in reum animadvertendi, maxime si scandalum dederit (can. 2222, § 1), in iure tamen communi de certis dumtaxat delictis gravioribus et qualificatis provisum est. Et quidem conversis et choristis nondum ordinatis can. 2357 applicandus est, de clericis minoribus can. 2358 providet, maiorum vero clericorum delicta poenis in canone 2359 relatis vindicare oportet.

Directe et expresse Codex I. C. contra eos religiosos dumtaxat poenas fert, qui *matrimonium attentare* ausi fuerint: a) Professus qui votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligatus matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausus sit, *irregularis* fit ex delicto (can. 985, 3°).

b) Clerici in sacris constituti, etiam sodales Congregationis religiosae, vel regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes, incurrunt in *excommunicationem* latae sententiae Sedi Apostolicae simpliciter reservatam (can. 2388, § 1).

c) Clerici praeterea, si moniti, tempore ab Ordinario pro adiunctorum diversitate praefinito, non resipuerint, *degradentur* (can. 2388, § 1). Officium autem ecclesiasticum, si quod criminosus possederat, ipso facto et sine ulla declaratione vacat (can. 188, 5°).

d) Professi vero votorum simplicium perpetuorum, qui in sacris constituti non sunt, si matrimonium ut supra, quamquam validum contraxerint, *excommunicationem* incurrunt latae sententiae Ordinario reservatam (can. 2388, § 2).

Quaeritur, quisnam sit Ordinarius in casu competens. Per professionem perpetuam religiosus dioecesim quam in saeculo habebat ipso iure amisit (can. 585), quare Episcopi originis auctoritas in eum exstincta est. Quia vero religiosus contrahens matrimonium ipso facto habendus est tamquam legitime dimissus (can. 646, § 1, 3°), neque Superiori maiori religionis amissae ratione reservationis subiacet. Quapropter delinquens absolutionem censurae petere debet ab Episcopo domicilii, quod sibi post dimissionem comparaverit.

---

[1] *Micheletti,* De Superiore comm. relig. 507.

Professi votorum simplicium temporariorum, si matrimonium contraxerint, censuram praefatam non incurrunt, nisi sint in sacris ordinibus constituti; at vero e religione ipso iure dimissi sunt (can. 646, § 1, 3⁰). In casu gravis scandali atque imminentis periculi reus statim dimitti potest, postea vero processus adversus eum instituendus est (can. 668)

ARTICULUS IV.

De oboedientia religiosa.

Cap. 1. De fundamentis oboedientiae religiosae.

Scriptores consensu unanimi oboedientiae religiosae primum inter consilia evangelica locum attribuunt, quia persona religiosa voluntatem propriam alieno regimini subiciens bono omnium excellentissimo se spoliat, liberi videlicet usu arbitrii. Rem clarissime S. Thomas exponit[1].

Verbis amplissimis oboedientiam commendat Ioannes XXII: „Magna quidem paupertas sed maius integritas bonum est, oboedientia maximum, si custodiatur integra. Nam prima rebus, secunda carni, tertia verum menti dominatur et animo, quos velut effrenes et liberos ditioni alterius humilis iugo propriae voluntatis adstringit.“ [2] In schematibus Conc. vaticani oboedientia „mater omnium custosque virtutum“ appellatur.

Iam investigare oportet, undenam obligatio procedat qua religiosi tenentur se submittere voluntati Superiorum ita ut „neque velle neque nolle“ retineant. Can. 501, § 1 duplicem speciem potestatis in Superioribus religiosis agnoscit, potestatem scilicet dominativam et iurisdictionem ecclesiasticam. At vero, potestati dominativae robur speciale confert votum oboedientiae a religioso emissum. Quapropter trina potestas in Praelatis residet, nimirum dominativa, iurisdictionalis et vi voti[3].

1. **Potestas dominativa.** Sane, quaelibet societas humana honesta, ad finem spiritualem vel temporalem condita, libera vel necessaria, Superioribus et subditis constet necesse est, quorum illi in conscientia obligare possint, hi vero praeceptis illorum obsequi teneantur. Quod ipsum ius naturae dictat. Idcirco, ex vinculo sociali, quo ingrediens religionem libere se adstrinxit, necessitas moralis sequitur ordinem societatis servandi necnon legibus scriptis et praeceptis eorum obtemperandi qui religionem actu regunt.

Quare dicimus potestatem dominativam Superiorum oriri ex *contractu admissionis* in religionem, praesertim vero ex professione

[1] S. theol. 2, 2, q. 186, a. 8.
[2] Cap. 1 Extr. Ioann. XXII tit. 14.
[3] *Wernz,* Ius decr. III, n. 652.

religiosa, per quam candidatus se auctoritati gubernativae Superiorum plane subordinat. „Per potestatem autem dominativam intelligi oportet ius acquisitum religioni et Praelatis eius ad imperandum religiosis et utendum operibus eorum prout conveniens iudicaverint.“ [1] Quae potestas dominativa votum oboedientiae necessario non supponit, quia novitii quoque Superioribus in conscientia obtemperare tenentur (can. 561, § 2). Nec licet potestatem dominativam confundere cum iurisdictione, cum Superiori laico Superiorissaeve aeque competat atque clerico [2].

Sunt qui praeter potestatem dominativam aliam magis generalem Superiori religioso attribuant, quam socialem vocant [3], alii potestatem politicam, civilem, directivam, quasidomesticam excogitaverunt, quae species potestatis nullam practicam utilitatem praebent et studium aggravant.

2. **Potestas iurisdictionis.** Est potestas publica, sacra et spiritualis seu potestas clavium a Christo Domino Ecclesiae tradita. Soli clerici iurisdictionis obtinendae sunt capaces (can. 118), quare Superiores tantum religionis *clericalis exemptae* eam adipiscuntur (can. 501, § 1). Ad exercitium iurisdictionis spectat facultas leges proprie dictas condendi, iudicandi, censuras infligendi, confessarios constituendi, casus sibi reservandi, absolvendi a poenis et censuris, dispensandi ab irregularitatibus vel legibus ecclesiasticis, locum sacrum erigendi, consecrandi vel benedicendi et similia.

In religionibus quae exemptae non sunt vel in exemptis laicalibus Episcopus loci iurisdictionem exercet, moniales vero ab Ordine regulari dependentes ab Episcopo simul cum Praelato gubernantur.

3. **Potestas ex voto.** Votum oboedientiae est promissio Deo facta ex motivo religionis oboediendi praeceptis legitimi Superioris religiosi in iis quae pertinent directe vel indirecte ad vitam instituti, hoc est ad observantiam votorum et constitutionum [4]. Perfectum holocaustum [5] huius voti in hoc consistit, quod religiosus propter Deum homini se tradit eius mandatis obsecundaturus. Proinde, obiectum voti oboedientiae immediatum non sunt ea, quae in iure naturali et divino vel in iure ecclesiastico communi praecepta sunt, sed mandata dumtaxat Superiorum religiosorum, quae pro auctoritate sua legitime ferunt.

Manifestum est, ex voto oboedientiae auctoritatem Superioris nullum augmentum percipere, cum vovens oboedientiam ad eadem

---

[1] *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 7, l. 2, cap. 18, n. 5.

[2] Suspensio illa, quam Abbatissa in clericos inoboedientes tulerat secundum cap. 12 X l. 1, tit. 33, censura canonica non erat, sed amotio simplex in potestate dominativa fundata.

[3] *Biederlack-Führich,* De relig. 52.

[4] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 38; Normae antiquae n. 132.

[5] *S. Gregorius M.,* Homiliae in Ezechielem l. 2, hom. 8 (alias 20), n. 15 sq.; Migne, P. L. 76, 1036.

servanda se obliget, quae potestati dominativae iam aliunde subsunt. Nihilominus, professus per votum ligamen novum sibi imponit et firmiori divinae sanctioni se subicit. Aliis verbis: votum intensive tantum auget obligationem parendi Praelato, addendo *novam rationem* excellentiorem obligationis[1].

Cap. 2. De praeceptis Superiorum religiosorum.

Cum vita religiosa e numero statuum liberorum sit, obligatio obtemperandi ad eas auctoritates restricta est, quibus se professus expresse vel implicite libere subiecit. Investigandum est, quinam Superiores religiosi legitimi imperare et ad quid subditos obligare valeant.

1. **Auctoritas praecipiens.** a) *Regulae et constitutiones* propriae religionis locum in interna gubernatione primarium obtinent. Quamvis enim regularum transgressio non inducat aliquod peccatum, nihilominus earum vis obligandi in conscientia non negatur.

b) *Capitulum generale,* supremam potestatem in religione obtinens praecepta dat omnibus, vel generalia per statuta capitularia, vel particularia mandata singulis provinciis, domibus, personis. Utrum Capitula provincialia vel domestica sub oboedientia religiosa obligare valeant necne, dependet a systemate regiminis in religione recepto.

c) *Superiores omnes,* non solum supremi sed inferiores quoque, Visitatores, Provinciales, domorum rectores, intra ambitum sui quisque muneris (can. 502). Idem ius viget de iis qui interim Superiorum vices gerunt, non vero de officialibus quibus administratio absque regimine competit.

d) *Romanus Pontifex,* qui supremus est religiosorum princeps, etiam vi voti praecipiens (can. 499, § 1). Communiter vero Pontifex erga religiosos potestate iurisdictionis utitur, quae dominativa potestate latius patet.

e) *S. Congregatio de Religiosis,* cui exclusive can. 251 regimen et disciplinam religiosam invigilandam vindicat.

Quidam docent Congregationem de Religiosis non posse obligare vi voti oboedientiae, quia non constat eam potestate dominativa in religiosos esse instructam[2]. Quae opinio saltem in praxi est inefficax, cum nihil grave et extraordinarium Congregatio inscio Pontifice aggredi possit et resolutiones approbatione pontificia indigeant (can. 244). Ceteris Officiis romanis religiosi quidem prompte obsequi tenentur, sed vi oboedientiae canonicae potius quam religiosae.

f) *Episcopus dioecesanus.* Religiosis tamen exemptis, nisi exclaustrationis indultum acceperint (can. 639), praecepta vi oboe-

[1] *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 7, l. 10, cap. 6, n. 9.

[2] *Biederlack-Führich,* De relig. 209; *Blat,* Commentarium, De personis 546.

dientiae religiosae dare nequit. Quamquam enim religiosi in pluribus Episcopo subiecti sunt (can. 500, § 1) et ab eo puniri valent (can. 619), tamen oboedientia ei debita non est religiosa sed canonica, in iurisdictione eius ordinaria fundata. Idem ratione oboedientiae religiosae valet de religionibus non exemptis iuris pontificii (can. 618, § 2, 2°). In societatibus iuris dioecesani alumni auctoritati Episcopi plane subiecti sunt etiam ratione oboedientiae religiosae (can. 492, § 2).

2. **Obiectum praecepti.** E condicione sociali, quam religiosus per professionem sponte amplexus est, discimus, quaenam materiae potestati praeceptivae Superiorum subiaceant. Auctoritatem enim Praelatorum limitant: a) *Finis instituti.* Tum facultas praecipiendi Superiorum tum subditorum oboediendi officium a fine peculiari determinatur, quem sibi religio praefixit. Quae ultra vel contra finem societatis versantur, vi religiosae oboedientiae imponi nequeunt, v. g. ut monachus infirmorum exterorum curam habitualiter suscipiat, vel ut frater laicus Praelato saeculari servitia domestica impendat[1].

b) *Regulae et constitutiones.* Superiores strictam oboedientiam exigere possunt in iis tantum quae sunt secundum constitutiones, quae scilicet sive directe et expresse sive indirecte et implicite in constitutionibus continentur[2], vel saltem proxime eis conveniunt. Ideo Superiores carent potestate praecipiendi ea quae sunt contra vel supra vel infra regulam.

Ita v. g. Praelatus religiosus nequit obligare subditum ad suscipiendum episcopatum vel beneficium extra religionem, quod solus Pontifex ex suprema iurisdictione religioso pleno cum effectu imponere valet. Similiter ad opera rigorem regulae notabiliter superantia professus in conscientia obligari nequit, nisi in *poenam* commissi delicti vel in casu *necessitatis,* v. g. ad abstinentiam a carnibus tempore belli. Eodem iure nequit Capitulum generale imponere invitis regulam reformatam rigidiorem, dummodo regula vigens ad perfectionem sufficienter conducat et legitima sit[3]. Licitum vero est Superioribus corrigere abusus vel revocare dispensationes[4].

c) *Ius naturale et positivum.* Praelatis religiosis ius competit ea peculiari praecepto subditis iniungere ad quae iam lex naturalis vel positiva divina et humana omnes obligant. Sequitur ex munere Superiorum instituendi alumnos in perfectione christiana, cuius prima lex est „serva mandata". Quae potestas se extendit ad praecepta ferenda etiam vi voti, quia in dominativa potestate innititur[5].

Actus mere *internos* Superior secundum quosdam auctores iure stricto imperare nequit, quia vitam socialem excedunt, quae externa est. Alii contra-

[1] *Biederlack-Führich* l. c. 204.
[2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 38.
[3] Ibid. n. 44.
[4] *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 538.
[5] *Suarez* l. c. l. 10, cap. 6, n. 8.

dicunt, cum actus interni saepenumero ad christianam perfectionem sint necessarii, v. g. oratio interna, examen conscientiae[1]. Imperare *indifferentia, ridicula, impossibilia* physice vel moraliter, Superiori per se ius non competit, nisi per huiusmodi mandata intendat oboedientiam vel alias virtutes subditi subicere experimento[2].

3. **Species praecepti.** In re nostra permagni interest dignoscere, quem rigorem Superior, aliquid praecipiens, adhibere intendat[3]: a) Praeprimis videre oportet, utrum voluntatis expressio sit verum praeceptum an solum monitum, consilium, desiderium. Primum facilius praesumitur, quando Superior de observantia religiosa quid imperat, alterum in exhortationibus asceticis.

b) Superior praecipiens utitur vel potestate dominativa simplici, vel vi voti obligat, vel actum iurisdictionis ecclesiasticae ponit. Nisi de contrario constet, praeceptum in potestate dominativa fundatur.

c) Superior quandoque ita praecipit, ut in conscientia obligare nolit, quod ex verborum tenore dignoscendum.

d) Obligatio in conscientia, nisi circumstantiae aliud suadeant, in materia gravi est gravis, levis in re levi.

e) Superior praecipiens in conscientia seu sub peccato, necessario non obligat vi voti oboedientiae. Clausula frequenter occurens in decretis pontificiis „etiam in virtute sanctae oboedientiae" intelligi nequit de voto, sed de oboedientia canonica dumtaxat, nisi contrarium evidens sit.

Cap. 3. De oboedientia praestanda a subditis.

Auctoritas Superiorum ferendi praecepta supponit in iis quos gubernant officium mandata exsequendi. Quae obligatio religiosorum e duplici fonte exoritur, ex virtute oboedientiae vel ex voto.

1. **Virtus oboedientiae.** Virtus oboedientiae est virtus moralis consistens in prompta voluntate implendi praeceptum Superioris cuiuscumque[4]. Obiectum huius virtutis latissime patet, ita ut materiam voti non solum perfecte complectatur, sed eam amplitudine superet. Sub quo respectu oboedientia a castitate discrepat. Verum claritatis gratia duplicem gradum virtutis distinguere licet, oboedientiam videlicet necessariam et perfectam[5].

---

[1] *Lehmkuhl* l. c. n. 131; *Prümmer,* Ius reg. spec. 116. Opiniones adversas hoc modo componere iuvat: Superior religiosus actus quoque internos praecepto positivo urgere potest, si obiectum praecepti *iuris divini* sit; in iure mere humano sociali auctoritas Praelati ad actus externos subditorum limitatur.

[2] *Biederlack-Führich,* De relig. 208.

[3] Ibid. 210.

[4] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 104, a. 2.

[5] *Biederlack-Führich* l. c. 217.

Virtus oboedientiae *necessariae* dictat, ut religiosus in omnibus obtemperet, quae ab auctoritate legitima vere praecepta fuerint; secus peccatum inoboedientiae commitit. Quam obligationem non tollit voluntas Superioris si excludat culpam et votum, dummodo certe praecipiat. Si vero praeceptum non fuerit datum expresse, sed Superior consilium tantum vel votum protulerit, virtutem necessariam non violat, qui voluntatem Praelati exsequi negligit.

Virtus oboedientiae *perfectae,* quoslibet limites ignorans, non solum praecepta proprie dicta, sed consilia quoque ac desideria Superioris accuratissime adimplere studet. Praeterea, virtus perfectae oboedientiae exsecutioni operis externae internos affectus accomodans „spiritum oboedientiae" fovet. Religiosus spiritu oboedientiae imbutus personam praecipientis non respicit, nec discernit praecepta grata ab asperis, sed ex motivo supernaturali prompte et libenter iussa quaelibet exsequitur. Quam oboedientiam „caecam" appellant, utique non eo sensu, quod subditum impediat quominus in praestando debito oboedientiae sanum iudicium adhibeat. Eam vero carnis prudentiam religiosus fugiat, quae Superioris mentem curiose examinat, praecepti emolumenta ponderat vel, ne quid minus gratum sibi praecipiatur, per ambages impedire studet. Attamen oboedientia perfecta *ne sit indiscreta,* quae scilicet ad illicita et peccata se extendat [1].

Quaeritur, ad quid virtus oboedientiae obliget. a) Ex virtute oboedientiae necessariae religiosi tenentur observare *constitutiones* familiae. Falsum est affirmare constitutiones obligare vi voti oboedientiae [2]. Excipe ea capita constitutionum, quae directe ad vota religiosa referuntur vel graves obligationes sub peccato imponunt [3].

b) Praecepta *particularia* Superioris ex virtute dumtaxat oboedientiae obligant, nisi Superior sub voto obligare intendat. Sane, recusans obtemperare contra virtutem oboedientiae peccat, graviter vel leviter secundum gravitatem rei praeceptae. Praeterea alias quoque virtutes violat pro diverso obiecto mandati vel vetiti, v. g. humilitatem, caritatem, praesertim vero iustitiam, si religioni ea servitia praestare recuset, ad quae praestanda vi professionis obligatur [4]. Dicente Praelato „iubeo, praecipio", non tenetur subditus oboedire sub gravi [5], immo in Societate Iesu per verba „stricte praecipio, sub praecepto iniungo", non datur praeceptum ne sub levi quidem [6]. Idcirco mores in singulis religionibus introducti prae oculis habeantur.

c) Virtutem oboedientiae graviter laedit professus, qui in re etiam *minoris* momenti grave scandalum aliis dat, publice resistendo praecepto Superioris. Demum notandum est, quodlibet peccatum contra votum oboedientiae simul adversari virtuti, non autem vice versa.

---

[1] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 104, a. 5 ad 3.
[2] Normae antiquae n. 133.
[3] *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 356.
[4] Ibid. n. 539.
[5] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 38.
[6] *Vermeersch,* De relig. instit. I, n. 297.

2. **Votum oboedientiae.** Quamvis votum oboedientiae aliud sit sollemne, aliud simplex, discrimen practicum inter ea tanti non est, ut speciali mentione indigeat. Tum virtus oboedientiae graviter violatur tum sacrilegium contra votum committitur hisce in casibus: a) Religiosus, qui constitutionum articulum *sub gravi peccato* aliquid praecipientem vel *sub gravi poena* prohibentem violat, votum oboedientiae laedit. Hoc valet, non obstante principio generali, quod dicit regulam non obligare sub peccato.

b) Sacrilegii culpam incurrit professus oboedire renuens Superiori praecipienti *in virtute sanctae oboedientiae* vel *sub formali praecepto* aut verbis aequivalentibus secundum proprias constitutiones[1]. Si vero Superior absens est, praeceptum formale subdito in scriptis exhibendum est.

Praecepti formalis neglectus semper peccatum grave sacrilegii producit, quia Superior materiam gravem voti nequit sub culpa levi imperare. „Nimirum si Superior vi voti aliquid exigit, Deo ipsi religiosus debet exsecutionem propter votum emissum et acceptatum idque eo sensu, quo emissum et acceptatum est, i. e. sensu pleno et severo.“ [2] Contrarium valet, quando Superior vi iurisdictionis aliquid praecipit. Sunt qui negent reatum contra votum oboedientiae naturam sacrilegii proprie dicti prae se ferre.

c) Peccat religiosus contra votum, *si perfecte se subtrahit* potestati dominativae Superiorum, praesertim per fugam et apostasiam a religione.

d) Graviter violat votum qui *ex contemptu formali* omnem oboedientiam abicit in genere. Qui vero formaliter contemnit praeceptum Superioris speciale, etiam in re per se levi, peccat graviter contra virtutem oboedientiae. Grave crimen effugere potest qui personam Superioris dumtaxat contemnit, non vero ipsam eius auctoritatem[3].

Ex dictis apparet religiosis raro occasionem praeberi oboediendi vi voti. Verumtamen imprudens esset opinari votum oboedientiae meritis augendis parum prodesse. Etenim, religiosus per professionem virtualiter totam vitam suam servitio divino ita perfecte consecrat, ut quilibet eius actus oboedientiae in votum redundet et ex voto sit meritorius. Similiter actus inoboedientiae cuiuslibet votum oboedientiae afficit.

3. **Poenae inoboedientiae.** Ius commune quaedam delicta graviora contra oboedientiam persequitur; in specie: a) „Qui Romano Pontifici vel proprio Ordinario aliquid legitime praecipienti vel prohibenti pertinaciter non obtemperant, *congruis poenis,* censuris non exclusis, pro gravitate culpae puniantur“ (can. 2331, § 1).

b) „Conspirantes vero contra auctoritatem Romani Pontificis eiusve Legati vel proprii Ordinarii aut contra eorum legitima mandata, itemque subditos ad inoboedientiam erga ipsos pro-

[1] Normae antiquae n. 135.
[2] *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 540. [3] Ibid. n. 536.

vocantes, censuris aliisve poenis *coërceantur;* et dignitatibus, beneficiis aliisve muneribus, si sint clerici; voce activa et passiva atque officio, si religiosi, *priventur*" (can. 2331, § 2). Nomine Ordinarii proprii intelligas Superiores maiores in religione clericali exempta (can. 488, 8°) aliosque, ad instar eorum gubernantes (can. 198, § 1).

c) Religiosus recurrens ad laicam potestatem, ut impediat exercitium iurisdictionis ecclesiasticae fori sive interni sive externi, *excommunicatione* latae sententiae speciali modo Sedi Apostolicae reservata plectitur (can. 2334, 2°). Quae poena eum non afficit, qui impedire studet exercitium potestatis dominativae. Demum can. 2344 eos puniendos esse iubet, qui proprium Ordinarium publice iniuriis affecerint, aut simulationes vel odia contra eorum acta excitaverint.

ARTICULUS V.

De votis accessoriis.

Cap. unum. De natura et valore voti accessorii.

Tribus votis essentialibus, quae ad statum religiosum absolute sufficiunt, in nonnullis societatibus alia vota particularia seu specialia addi consueverunt, vel in prima temporaria, vel in perpetua demum professione emittenda.

1. **Scopus voti accessorii.** Vota accidentalia eo consilio introducta sunt, ut professi fini secundario Instituti firmiore vinculo addicti exsistant vel ut abusus graviores contra vota substantialia efficacius a societate avertantur. Quo sensu Mercedarii vovebant se in casu necessitatis in pignus pro redimendis captivis propriam personam daturos esse; in ordine S. Ioannis de Deo votum emittitur inserviendi perpetuo infirmis miseris; in Societate Iesu plura eduntur vota: acceptandi gradum professorum sollemniter, numquam assentiendi paupertatis relaxationi, non ambiendi dignitates extra Societatem, manifestandi eos qui dignitatem sibi procurant[1].

Nulla lex impedit quominus quartum votum iam in temporaria professione emittatur, nisi obiectum promissionis necessario supponat vota perpetua. Quare licite in prima professione vovetur renuntiatio dignitatum extra religionem, votum vero perseverantiae cum votis temporariis componi nequit.

2. **Utilitas voti accessorii.** Verum quidem est S. Sedem in novis institutis non multum favere votis extraordinariis, quia in

[1] In Ordine S. Benedicti vota *stabilitatis* et *conversionis* potius quam accessoriorum vim habent votorum oboedientiae et castitatis.

voto oboedientiae comprehenduntur[1], attamen quartum votum emolumentis non caret. „Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur quam quod generali sponsione concluditur.“[2] Quamvis votum huiusmodi non augeat obligationem extensive, tamen addit maiorem obligationem intensive atque actus est eminentis virtutis ad augendum meritum voventis aptus.

ARTICULUS VI.

De regulis et constitutionibus.

Cap. 1. De regularum et constitutionum observantia.

Quia Codex I. C. eandem vim obligandi attribuit tam regulis quam constitutionibus (can. 578, 2°; 593 595), in hoc tractatu utramque speciem legum absque ulla distinctione nomine constitutionum appellabimus.

1. **Natura iuridica constitutionum.** Constitutiones sunt normae scriptae, quibus vita familiae religiosae ordinatur ad finem societatis. Quae normae, si ab Episcopo fuerint approbatae, maxime vero si pontificiae approbationis robur obtinuerint, verae *leges ecclesiasticae* sunt. Eodem modo statuta a Capitulo generali condita et promulgata leges ecclesiasticae proprio sensu sunt, dummodo religio sit clericalis exempta, quae nempe iurisdictione praedita est (can. 501, § 1)[3]. Attento canone 8, § 2 constitutiones religiosae *leges personales* potius sunt quam territoriales, quapropter personam quocumque ierit sequuntur.

2. **Constitutionum cognitio.** Constitutiones rite observari nequeunt ab eo, qui eas ignorat. Ut omnes religiosi ius in quo versantur perfecte calleant, can. 562 praecipit, ut novitii diligenter in religiosa disciplina secundum constitutiones exerceantur. Toto tempore probationis studio regulae et constitutionum operam navare novitii iubentur (can. 565). Ad novitios quaestio 18 „Elenchi“ spectat: „Num omnes habeant integrum exemplar constitutionum“, quae obligatio sane ad solos novitios restringi nequit. Superioribus curae sit ut saltem semel in anno, statis diebus, publice legantur propriae constitutiones (can. 509, § 2, 1°). Religiosus vix umquam ignorantiam constitutionum tamquam causam excusantem allegare potest.

3. **Obligatio servandi constitutiones.** In plurimis religionibus regulae et constitutiones declarant transgressionem ipsarum peccatum non inducere.

---

[1] Normae antiquae n. 102; *Wernz,* Ius. decr. III, n. 653.
[2] Can. 6, dist. 23. [3] *Wernz,* Ius decr. I, n. 94.

Regulae Praedicatorum et Societatis Iesu non obligant sub peccato, regula vero Carmelitarum sub levi culpa obligat, Ordinis Minorum regula in conscientia, etiam sub gravi ligat, saltem quaedam eius puncta[1]. Quam discrepantiam in verbis magis quam in rebus exsistere suspicamur, quatenus praecepta constitutionum sub diverso respectu considerantur.

Sane, dictio illa: constitutiones non obligare sub peccato ansam praebet ad erroneas opiniones. Nimis vim constitutionum deprimunt qui affirmant eas in conscientia ideo non obligare, quia sunt consilia ad arbitrium religiosi sequenda vel negligenda, vel quia sunt leges poenales dumtaxat. Ex adverso exaggerant obligationem docentes, voventem promittere se victurum ad normam constitutionum, et ita constitutiones obligare vi votorum. Quam sententiam S. Thomas refutat hoc modo: „Ille qui profitetur regulam, non vovet servare omnia quae sunt in regula, sed vovet regularem vitam.“[2] Votum non obligat ad servandam regulam, sed ad oboediendum secundum regulam[3].

Principium illud, constitutiones non obligare sub peccato, eo sensu dumtaxat verum est, quatenus legislator eis novam sanctionem apponere abstinuerit. Qua de causa transgressor constitutionum culpam theologicam *specie distinctam* ex hoc titulo non incurrit. Proinde, religiosus violans articulum constitutionum non peccat ex hoc, quod legem scriptam observare negligit, nihilominus raro admodum liber erit a culpa ex aliis titulis, sive externis sive internis, de quo in capite sequenti. Plane immunis a culpa est, qui ex communi fragilitate humana in casu negligit consilia seu monita pia constitutionum, v. g. de mentis recollectione perpetua et oratione mentali assidua. Similiter professus, qui violat constitutionem per actionem vel omissionem per se honestam, et simul motivum actionis vel omissionis est honestum, peccatum non committit, v. g. qui tempore silentii ex caritate fratrem consolatur tristitia nimia affectum[4].

4. **Interpretatio constitutionum.** Constitutiones legum habent indolem, quare ab iis observari debent, ad quos spectant. Nec licet vim obligatoriam constitutionum effugere erronee adhibendo principia, secundum quae rigor legis communis mitigari solet, v. g. lex dubia non obligat, lex humana non obligat sub gravi incommodo. In specie hae inter legem communem et constitutiones religiosas diversitates exsistunt: a) Quia constitutiones

---

[1] Clemens V litt. „Exivi de Paradiso“, 5 mai 1312; cap. 1 Clem. l. 5, tit. 11.

[2] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 186, a. 9 ad 1.

[3] Id. l. c.: „Sed si quaelibet transgressio eorum quae in regula continentur, religiosum obligaret ad peccatum mortale, status religiosus esset periculosissimus propter multitudinem observantiarum.“

[4] *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 8, l. 1. cap. 3.

bonum spirituale eminenter promovent, et recta via ad perfectionem conducunt a religiosis necessario aspirandam, incommodum physicum et temporale *difficilius* a constitutionibus observandis excusat quam a lege communi.

b) In dubio de obligatione constitutionis *vix* umquam pro libertate est iudicandum, postquam religiosus abdicata libertate naturali per professionem religiosam servitio divino totum se consecravit.

5. **Superiorum vigilantia.** S. Alfonsus docet Praelatum defectus etiam *leves* subditorum corrigere negligentem graviter peccare, si defectus plures sint et tales, ut disciplinam valeant relaxare. „Licet quisque religiosus deficiat in re levi, levem regulam transgrediendo, Superior tamen, negligens impedire, cum possit, observantiae relaxationem, deficit in *re gravi*. Ed ideo tenetur defectus subditorum in damnum totius communitatis vergentes non solum corrigere, sed etiam inquirere ut corrigat. . . . Expedit autem, ut aliquando corrigere dissimulet, si defectus scandalum non afferant vel si praevideat subditum ex correctione peiorem fieri, vel si tempus opportunius sit exspectandum." [1]

Cap. 2. De constitutionum violatione.

Can. 593 religiosos obligat „secundum regulas et constitutiones propriae religionis vitam componere atque ita ad perfectionem sui status contendere". Quod mandatum canonis non adversatur principio illi, constitutiones non obligare sub peccato, quia canon haud ad singula puncta constitutionum applicari potest, sed constitutiones in cumulo medium esse necessarium ad perfectionem declarat. Peccat utique, qui constitutiones universim spernit.

Sed is quoque saepenumero a culpa non vacat, qui singula capita constitutionum observare negligit. Peccatum eiusque gravitas procedit: ex obiecto praecepti, ex affectu pravo concomitante, e contemptu auctoritatis, e damno illato communitati, e scandalo dato.

1. **Peccatum ex obiecto.** a) Qui articulos regulae vel constitutionum, *votorum* materiam attingentes eorumque vim obligandi pressius determinantes violat, a culpa gravi vel levi excusari nequit [2].

b) Sub peccato obligant constitutiones in iis, quae necessaria sunt ad *perfectionem* religiosam assequendam. Idem valet de fine secundario religionis.

---

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 13.

[2] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 186, a. 9 ad 3.

c) Si quid constitutiones *rigorose* praecipiunt vel vetant et transgressoribus poenam peculiarem minantur, sub peccato obligare censentur.

d) Constitutiones, quae praecepta iuris naturalis vel divini urgent, virtutes commendant, leges ecclesiasticas et obligationes clericorum communes *in memoriam* revocant, absque peccato violari nequeunt.

2. **Peccatum ex affectu.** Quamvis reatum culpae non incurrat religiosus qui ex motivo honesto neglexerit constitutionem non obligantem in conscientia, tamen transgressio parit peccatum, quando agens affectu inhonesto impellitur. Affectus huiusmodi sunt: negligentia actualis vel habitualis, animi dissolutio, nausea vitae spiritualis, levitas mentis, spiritus inoboedientiae, despectus auctoritatis, libertatis immoderatus amor, prava inclinatio in vitia, quae constitutiones coërcere student.

3. **Peccatum ex contemptu.** Religiosus „peccat graviter quando regulas, etsi ad culpam venialem vel nullam obligantes, ex contemptu transgreditur. Tunc autem religiosus censetur regulas praetermittere ex contemptu, quando illas transgreditur animo non subiacendi illis vel Praelatorum praeceptis“ [1]. Contemptus expressus vel occultus, ut peccatum grave inducat, *formalis* sit oportet, quo contemnitur ipsa auctoritas iubens [2]. Attamen aliquando *contemptus personae* Superioris, qui constitutionum observantiam urget, graviter culpabilis fieri potest [3].

4. **Peccatum ex damno illato.** Frequenter et quasi ex consuetudine violans quamplurima praescripta constitutionum, graviter delinquit. Ratio huius est: „tum quia perturbat religiosam disciplinam, tum quia secundum quosdam est contemptus interpretativus vel saltem probabilissimum eius periculum . . . tum quia constituit se in eo statu ut tamquam incorrigibilis sit expellendus“ [4].

5. **Peccatum ex scandalo dato.** „Peccat graviter ratione scandali, si suo exemplo alios inducat ad regulae relaxationem“ [5]. „Verum ratione scandali et relaxandae disciplinae religiosae veteranus religiosus sine dubio facilius graviter peccat quam novellus, quoniam illius pravum exemplum efficacius est quam huius“ [6].

---

[1] *S. Alfonsus* l. c. l. 4, n. 10.

[2] *S. Thomas* l. c. „. . . quando autem e converso propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis vel regulae, non peccat ex contemptu“.

[3] *Biederlack-Führich,* De relig. 222.

[4] *S. Alfonsus,* l. c. n. 9. [5] Ibid. n. 10.

[6] *Lehmkuhl,* Theol. mor. I, n. 517.

ARTICULUS VII.

De vestitu religioso.

Cap. unum. De obligatione portandi habitum religiosum.

1. **Institutio habitus religiosi.** Morem familiarum religiosarum vestem exteriorem assumendi, ab exemplo Eliae prophetae et a S. Ioanne Bapt. derivant, qui vitam austeram in habitu paupere asperoque ducebant. Ex disciplina vigente S. C. de Religiosis in processu approbationis novae religionis peculiari examini subicit formam, colorem, materiam habitus [1]. Postquam vero S. Sedes negotio approbationis manum apposuerit, neque Episcopus neque religiosi ipsi vestitum immutare possunt (can. 618, § 2, 1°). Vestem uni religioni concessam alia familia assumi nequit (can. 492, § 3).

In eadem religione discernimus: habitum *postulantium,* qui modestus sit oportet et a veste novitiorum distinctus (can. 540, § 2); habitum *novitiorum,* quatenus a veste professorum differt (can. 557); habitum *professorum* (can. 596); habitum *clericorum* et *laicorum,* qui ab invicem nimis diversi esse non debent.

Quaedam religiones habitum peculiarem praescriptum non habent, v. g. Theatini, Barnabitae, Societas Iesu; nihilominus ex usu recepto et ex constitutionibus earum capitularibus uniformitas quaedam vestium exsistit.

2. **Causa finalis habitus.** Mens fundatorum haec sane erat, ut alumni religiosi per externum habitum internam gravitatem, decentiam, modestiam necnon paupertatis spiritum profiterentur, vanitatem luxumque mundanum abicerent et poenitentiae asperitatem experirentur. Rationes practicae habitus religiosi sunt: a) ut personae religiosae a personis aliorum statuum facilius distinguantur, a laicis praesertim et clericis saecularibus;

b) „ut periculosa religiosis evagandi materia subtrahatur" [2].

Habitus religiosus mysticum quoque necnon s y m b o l i c u m sensum demonstrat. Ita v. g. color albus mentis candorem praedicat, color fuscus secundum S. Augustinum continentiam significat, cuculla monachorum simplicitatem et innocentiam, scapulare mentis recollectionem, cingulum et chorda castitatem commendant [3].

3. **Obligatio gestandi habitum.** Cum religiosi obligationibus communibus clericorum teneantur (can. 592), eadem ratione, qua clericis vestitus specialis praescribitur (can. 136, § 1), religiosi quoque proprio habitu induti incedere debent. Obligatio tenet novitios (can. 557), magis autem professos, ad normam can. 596: „Religiosi omnes proprium suae religionis habitum deferant tum intra tum extra domum, nisi gravis causa excuset, iudicio Supe-

[1] Normae n. 4. [2] Cap. 2 in VI l. 3, tit. 24.
[3] *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 8, l. 1, cap. 5, n. 2.

rioris maioris aut, urgente necessitate, etiam localis." Natura rei postulat ut religiosi *aperte* habitum portent, non vero occulte, videlicet aliis vestibus obtectum, quod Conc. tridentinum expresse prohibuit[1].

Ad vestitum religiosum clericorum necessario accedit *tonsura* clericalis, nisi alicubi recepti populorum mores aliter ferant, necnon *capillorum* simplex cultus (ad quem et barbirasium pertinet) (can. 136, § 1). Quamvis doctoribus ius competat annulum gestandi cum gemma biretumque doctorale (can. 1378), ex more plurimorum religionum alumni ad gradus academicos promoti hisce insignibus abstinent.

Gravis causa, propter quam Superiores ab obligatione gestandi habitus eximere possunt (can. 596), publica sit oportet, v. g. periculum tempore persecutionis civilis, commoratio inter infideles vel haereticos. Similiter habitum religiosum deponere possunt iuvenes qui commissioni pro seligendis militibus se praesentari coguntur vel qui ad locum proficiscuntur, ubi servitium militare peragere iussi sint. Et generatim, quandocumque ratio prudentiae serio suadet, ut condicio religiosa vel ecclesiastica professi maneat ignota, Superior a lege dispensare potest. Ex consuetudine antiquissima nihil impedit quominus religiosi iuniores propter ludos scenicos intra claustra vestes immutent.

4. **Privatio habitus religiosi.** Inter poenas vindicativas clericorum privatio habitus ad tempus vel in perpetuum exsistit (can. 2298, 9°, 11°), quae poena propter *gravia scandala* clerico infligitur (can. 2300). Simili ex causa, scilicet ob grave scandalum exterius vel ob gravissimum nocumentum communitati imminens, Superiori maiori vel in casu urgenti Superiori domus cum consensu Consilii fas est, subditum vestibus religiosis exuere et ad saeculum statim dimittere (can. 668). Praeterea qui indultum *exclaustrationis* a S. Sede impetravit, debet habitus religiosi formam deponere (can. 639). Idem valet de *saecularizatis* (can. 640, § 1, 1°).

5. **Poenae adversus transgressores.** Ecclesia severe praecipit ut clerici habitum ecclesiasticum assidue gestent. Quam legem si clericus minor spreta monitione neglexerit, e statu clericali decidit (can. 136, § 3). Clerici vero maiores qui vestem ecclesiasticam deposuerunt, nisi moniti resipuerint, officium ecclesiasticum ipso iure amittunt (can. 188, 7°) et deponi possunt (can. 2379).

Ex gravitate poenarum apparet religiosos quoque, praecipue clericos, graviter delinquere, si habitum dimiserint *temere,* ad fines inhonestos, publice, ad tempus notabile. A temeritate et culpa *excusat:* licentia Superioris, consuetudo legitime exsistens

[1] Sess. 25, cap. 19 de reg. et mon.

in plurimis regionibus, secundum quam religiosi extra claustra vestitu cleri saecularis utuntur. Censura excommunicationis, quam ex iure decretalium ipso facto incurrebant regulares temere habitum religionis dimittentes[1], in iure nostro recepta non est, manet vero culpa.

ARTICULUS VIII.

De clausura domus religiosae.

Cap. 1. Leges ecclesiasticae de clausura.

1. **Notio clausurae.** Clausuram sub duplici respectu, materiali et formali considerare licet. a) Clausura *materialiter* intellecta est complexus locorum intra domum religiosam usui alumnorum libere patentium, ita clausus, ut nemo illuc legitime intrare neque illinc exire possit, nisi per ianuam habitualiter clausam et a religiosis ipsis caute custoditam[2].

Quapropter clausura necessario complectitur: cellas privatas, oratoria interna, officinas, culinam, coenaculum, dormitorium, valetudinarium, hortum et viridarium accessui religiosorum reservatum. „Partes clausurae legi obnoxiae patenter indicentur" (can. 597, § 3). Verum, extra septa clausurae exsistunt: ecclesia vel oratorium publicum cum continente sacrario, hospitium pro advenis, collocutorium (can. 597, § 2). Convictus alumnorum internorum per se non subiacet clausurae (can. 599, § 1), neque domus nondum canonice erecta, quamvis aliqui iam ibi degant, villae aedesve rusticae, ubi religiosi recreationis gratia commorari solent. Nihilominus, neque in haec loca personae alterius sexus, nisi aequa de causa et de Superioris licentia, admittantur (can. 599, § 2).

Ecclesia et sacristia quondam partes clausurae constituebant, nunc vero ad mentem canonis 597, § 2 ita distinguere licet: in *odiosis* ecclesia et sacrarium extra septa domus sunt, proinde mulieres ingredi non prohibentur, in *favorabilibus* vero intra clausuram esse censentur, ita ut religiosi absque licentia ea loca intrare possint.

Superioris maioris vel Capituli generalis est clausurae fines accurate praescribere aut legitimis de causis mutare. Quod munus in monasteriis monialium ad Episcopum spectat (can. 597, § 3).

b) Clausura *formaliter* est lex a iure communi vel particulari condita, impediens quominus religiosi e claustris libere egrediantur et extranei, praesertim personae diversi sexus, ingrediantur, exceptis personis et casibus in iure determinatis.

---

[1] Cap. 2 in VI l. 3, tit. 24.

[2] *Wernz,* Ius decr. III, n. 658; *Döink* O. S. B., Theol.-prakt. Quartalschrift 1924, 119.

2. **Scopus clausurae.** Disciplina clausurae in domibus religiosis similes ob rationes introducta est, propter quas clerici prohibentur ne cum mulieribus cohabitent easve frequentent (can. 133), et quantum fieri potest vitam communem ducere incitantur (can. 134). Sane, clausura a) custos est *castitatis* perfectae religiosorum, quatenus eos a contubernio cum saecularibus personis amovet;

b) a *scandalis* et suspicionibus personas sacras praeservat;

c) *tranquillitati* domus religiosae providet;

d) spiritualem *profectum* alumnorum efficaciter fovet.

3. **Species clausurae.** Habita ratione auctoritatis, cui observantia clausurae subiecta est, distinguimus clausuram papalem, episcopalem, statutariam. a) *Clausura papalis* ea appellatur, quae a iure communi omnibus et solis religionibus votorum sollemnium observanda imponitur. Et quidem, viros regulares obligant can. 597—599 605—607, ad moniales vero spectant can. 597 600—603 605. Quae clausura ideo papalis vocatur, quia solus Pontifex dispensationes ad ingrediendum et egrediendum concedit, et clausura ipsa censura excommunicationis S. Sedi reservatae munita est (can. 2342).

b) *Clausura episcopalis* ad normam canonum 604—607 in iis domibus religiosis introducenda est, quae iurisdictioni Episcopi subiacent. Quam clausuram Episcopus, si ei placuerit, censura ecclesiastica munire potest (can. 604, § 3). Clausura episcopalis propria est religiosis votorum simplicium iuris dioecesani necnon religionibus iuris pontificii non exemptis.

Differentia inter clausuram papalem et episcopalem in hoc consistit, quod neque Superior religiosus neque Episcopus auctoritate polleat mitigandi rigorem clausurae papalis, dum ab obligationibus clausurae sibi subiectae Episcopus in singulis articulis per se vel per Superiorem domus dispensare possit.

c) *Clausura statutaria* nomen sortitur a statutis capitularibus quibus innititur. Exsistit in religionibus votorum simplicium exemptis. Quamvis clausura necessario instituenda sit secundum can. 604—607, tamen potestati Superiorum plane subiacet. Quapropter Praelati religiosi huiusmodi clausurae fines non solum accurate praescribere debent, sed eos ob legitimas rationes mutare possunt (can. 597, § 3), necnon ex iustis et rationabilibus causis ingressum permittere personis diversi sexus (can. 604, § 1) et, si religio sit clericalis exempta, clausuram censura ecclesiastica munire (can. 604, § 3).

Cap. 2. De egressu e clausura.

Ea quae sequuntur, valorem obtinent in qualibet religione virorum et mulierum, solis monialibus exceptis, de quarum clausura propter nonnulla extraordinaria mox speciatim disseremus.

1. **Egressus licitus.** Clemens VIII hanc normam generalem tulit: „Nullus e conventu egredi audeat, nisi ex *causa,* et cum socio, *licentiaque* singulis vicibus impetrata, ac benedictione a Superiore, qui non aliter eam concedat, nisi causa probata, sociumque exituro adiungat, non petentis rogatu sed arbitrio suo, neque eundem saepius. Licentiae vero generales exeundi nulli omnino concedantur." [1] Ut religiosus e claustris legitime exeat, hae quattuor condiciones constitutae sunt: a) *Causa* iusta a Superiore probata. Causa dolose praetensa licentiam reddit invalidam. Superioribus fas non est permittere, ut subditi extra domum propriae religionis degant, nisi gravi et iusta de causa atque ad tempus quo fieri potest brevius secundum constitutiones; pro absentia vero quae *sex menses* excedat, nisi causa studiorum intercedat, semper Apostolicae Sedis venia requiritur (can. 606, § 2) [2].

Qui in statione minore degunt, quae in domum religiosam nondum erecta est, non censentur habitare „extra domum propriae religionis" neque licentia romana ad commorationem longiorem indigent. Nomine studiorum in citato canone intelliguntur tantum studia in institutis publicis, quae frequentare clerici licite possunt in locis, ubi domus propriae religionis deest.

b) *Licentia* Superioris expressa. Solummodo in casu necessitatis licentia praesumi potest, v. g. ad succurrendum moribundo. Superiorem generalem ut quis adeat, licentia eius scripta indiget, secundum constitutiones.

c) *Benedictio* Superioris. Eius vero omissio, dummodo praecesserit licentia, legem clausurae non violat.

d) *Socius* ab ipso Superiore eligendus. Can. 607 etiam viros religiosos afficit, quod evidens est ex quaestione 73 „Elenchi": „Num religiosis e domo egredientibus extra casum necessitatis a Superioribus socius addatur."

2. **Egressus illicitus.** „Curent Superiores religiosi, ut accurate observentur, quae sive circa egressum subditorum e claustris sive circa excipiendos vel adeundos extraneos in propriis constitutionibus praescripta sunt" (can. 606, § 1). Violans constitutiones de egressu e clausura culpam committit; de cuius gravitate S. Alfonsus hoc modo iudicat: „Communiter doctores dicunt e genere suo id esse *mortale,* quia consuetudo omnium religionum fert, ut tales egressus tamquam graves culpae semper puniantur." [3] Admittit vero S. Doctor parvitatem materiae.

---

[1] Const. „Nullus omnino" 25 iulii 1599, § 19; Magn. Bull. Rom. III 91.

[2] S. C. de Relig. litteris ad Moderatores Ordinum et Congregationum 15 iulii 1926 normas quasdam praescripsit pro religiosis, qui ex necessitate valetudinis causa in balneorum stationibus seu in locis ad salutares aquas potandas degunt; Commentarium pro relig. VII (1926) 295.

[3] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 37.

Graviter delinquit religiosus, qui modo inhonesto, noctu, clam, ad malum finem, cum scandalo et infamia, per fenestram vel murum aufugit; qui Superiore positive invito et contradicente violenter domum egreditur; qui per notabile tempus illegitime absens potestati Superiorum se subtrahit.

3. **Poenae in egredientes.** Qui sine licentia domum religiosam deserit, quamvis animum redeundi retineat, in iure *fugitivus* appellatur (can. 644, § 3) et poenis subiacet in can. 2386 relatis. Ut vero poena amissionis officii et suspensionis effectum sortiatur, requiritur ut culpa sit gravis, reo plane imputabilis et absentia per tempus notabile protracta.

Clausurae institutum eum habet finem, ut praepediat, ne religiosi immediate cum personis saecularibus communicent. Iam vero ex causis non dissimilibus in religionibus rite instructis commercium quoque *litterarum* alumnos inter et exteros inspectioni ac vigilantiae Superiorum subiacet. Tamen can. 611 et propriae constitutiones ius Superioris religiosi inspiciendi epistolas mittendas et recipiendas paulum restringunt.

Cap. 3. De ingressu in clausuram.

Admittere viros intra claustra virorum vel mulieres in domum religiosarum, tranquillitati loci sacri quidem noxium est, sed in rigore iuris per huiusmodi ingressum lex clausurae non violatur, monialium clausura excepta. Verum, clausurae directe adversatur ingressus personarum *alterius sexus* intra septa monasterii. Cum autem ius commune de singulis clausurae speciebus non eadem disponat, claritatis gratia distinguere licet inter clausuram regularium virorum, Congregationis virorum et Congregationis mulierum.

1. **Ingressus in clausuram regularium virorum.** a) *Prohibitio:* „Intra regularium virorum clausuram ne admittantur mulieres cuiusvis aetatis, generis aut condicionis sub quovis praetextu“ (can. 598, § 1). Lex vetans ita absolute concipitur, ut nullum effugium admittat nullamque patiatur praxim contrariam.

b) *Exceptio:* „Eximuntur ab hac lege uxores eorum, qui supremum actu tenent populorum principatum, cum comitatu“ (can. 598, § 2). Uxores appellantur feminae, quae nuptias secundum ius canonicum validas inierunt. Facultas conceditur non solum imperatricibus, reginis aliorumque monarchorum uxoribus, sed consorti quoque legitimae eius, qui modernae reipublicae actu praesidet, etiam acatholicae.

Quia clausura regularium papalis est, Superior conventus facultatem ingrediendi ad alias feminas extendere nequit, v. g. ad filias imperantium, ad omnes personas nobiles, benefactrices, fundatrices, non obstante usu antiquo contrario, nisi forte quae earum post Codicis I. C. promulgationem privilegium apostolicum peculiare certo adepta sit.

2. **Ingressus in clausuram Congregationis virorum.** Simili modo ac de regularium clausura cautum est, can. 604, § 1 prohibet quominus in domos Congregationis introducantur mulieres cuiusvis condicionis, exceptis ut supra uxoribus imperantium. Attamen, cum clausura haec episcopalis vel statutaria sit dumtaxat, idem canon facultatem tribuit alias quoque mulieres in claustra introducendi, quas „ex iustis ac rationabilibus causis Superiores admitti posse censuerint".

Ex tenore huius dispositionis perspicuum est, non solum Praelatum maiorem sed Superiorem quoque coenobii saltem in casibus qui moram non admittunt, licentiam posse conferre ut v. g. mater vel soror cellam religiosi filii fratrisve graviter aegrotantis ingrediatur, adhibitis, ut par est, cautelis necessariis. At Superior maior licentiam huiusmodi concedendam sibi reservare potest.

3. **Ingressus in clausuram Congregationis mulierum.** Secundum eundem can. 604, § 1 repellendi sunt a domibus religiosarum viri, non solum adulti sed impuberes quoque et infantes. Eximuntur vero a lege ii, qui supremum actu tenent populorum principatum, cum comitatu. Si autem alicubi mulier suprema in regno auctoritate potitur, eius viro privilegium can. 598, § 2 competit. Praeterea, officii causa, quo funguntur, intra claustra religiosarum virginum ipso iure legitime intrant ii, quos can. 600 indicat. Demum ex iusta et rationabili causa Episcopus vel Superiorissa alios quoque viros in clausuram admittendi ius habet (can. 604, § 1).

4. **Poenae adversus illegitime ingredientes.** a) *Violatio clausurae virorum regularium.* Plectuntur ipso facto excommunicatione Sedi Apostolicae simpliciter reservata: „Mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliique, quicumque ii sint, eas cuiuscumque aetatis introducentes vel admittentes; et praeterea religiosi introducentes vel admittentes priventur officio, si quod habent, et voce activa et passiva" (can. 2342, 2°).

Puellae impuberes omnino quidem subiacent canoni 598, § 1 prohibenti ingressum, tamen ingressae in clausuram excommunicationem non incurrunt, sed ii tantum, qui eas ad violandam legem induxerunt (can. 2230). *Ingredientes* sunt mulieres, quae deliberata voluntate intra septa monasterii toto corpore intrant, vel per ianuam consuetam vel aliter, etiam occulte. *Introducentes* et *admittentes* poenis subiacent, etiam si exteri sint quicumque, at poena ferendae sententiae privationis officii et vocis a Superiore plecti nequeunt nisi subditi professi.

b) *Violatio clausurae Congregationis religiosae.* Censura can. 2342 nullatenus attinet ad societates votorum simplicium. Nihilominus, can. 604, § 3 potestatem tribuit *Episcopo,* in adiunctis peculiaribus gravibusque intercedentibus causis clausuram praedictam censuris muniendi, nisi agatur de religione clericali exempta.

Eadem auctoritas ac Episcopo competit *Capitulo generali* et *Superiori generali* in religione *clericali exempta,* quod satis clare innuit can. 604, § 3. Quae potestas ad solos subditos restringitur, quamobrem possunt quidem Superiores censuram ferre adversus religiosos, qui mulieres in clausuram introducunt vel admittunt, non vero in ipsas mulieres ingredientes.

Cap. 4. De clausura monialium [1].

Speciem omnium severissimam clausurae papalis observant moniales [2]. Siquidem non solum viris sed mulieribus quoque aditus in claustra monialium penitus obseratur, moniales vero semel ingressae e monasterio citra crimen egredi nequeunt. Demum quaelibet communicatio directa cum personis exteris per legem clausurae vetatur. Sunt moniales, v. g. Clarissae, quae speciali voto clausurae se obligant. In casibus vero particularibus considerare oportet, utrum in respectivo instituto lex communis de clausura monialium in praxim introducta fuerit necne.

1. **Admissio in claustra.** „Intra monialium clausuram nemo, cuiusvis generis, condicionis, sexus, aetatis admittatur sine S. Sedis licentia, exceptis personis quae sequuntur . . . (can. 600). Et quidem ipsa lex permittit ut ingredi possint: a) Propter *munus sacrum* Episcopus loci, Superior regularis cui secundum can. 500, § 3 moniales subiectae sunt, Visitator, horumque delegati inspectionis causa. Confessarius vel qui eius vices gerit, potest, cum debitis cautelis, ingredi clausuram ad ministranda sacramenta infirmis aut ad assistendum moribundis.

Sane vigorem retinet decr. S. C. de Religiosis die 1 sept. 1912 [3] permittens, ut ratione frequentioris communionis aegrotarum ingredi possit praeter confessarium ordinarium et extraordinarium tertius sacerdos, saecularis vel religiosus, licet sine socio, vocatus de licentia Episcopi etiam habitualiter Superiorissae concessa, ita tamen, ut quattuor religiosae matronae eum semper comitentur. Tamen licite confessarius clausuram ingredi nequit ex causis in iure non indicatis, v. g. propter funus monialis, ut benedicat cellas et loca conventus, ut exorcizet monialem energumenam. In casu vero necessitatis potest etiam noctu apud monialem moribundam manere, stola et cotta indutus. Cibum sumere intra clausuram ei non licet, nisi ob commorationem longiorem et in casu necessitatis [4].

b) Propter *dignitatem* possunt clausuram ingredi qui supremum actu tenent populorum principatum eorumque uxores cum comitatu; itemque S. R. E. Cardinales.

---

[1] S. C. de Relig. 7 febr. 1924 instructionem „Nuper edito" vulgavit, in qua legislationem integram de clausura monialium exponit, mentemque S. Sedis de re pandit. — Instructionem habes pro appendice III huius operis.

[2] Cap. un. in VI l. 3, tit. 16. [3] A. A. S. 4, 625.

[4] *Pennacchi,* Comment. in const. „Apostolicae Sedis" I 732.

c) Propter *necessitatem physicam,* cum licentia Episcopi saltem habituali vel in casu urgenti praesumpta admittuntur medici, chirurgi, operarii.

2. **Egressus e claustris.** „Nemini monialium liceat post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quovis praetextu, sine speciali S. Sedis indulto, excepto casu imminentis periculi mortis vel alius gravissimi mali" (can. 601, § 1). „Hoc periculum, si tempus suppetat, scripto recognoscendum est a loci Ordinario" (can. 601, § 2).

Bonifacius VIII primus similem legem tulerat[1], quam Conc. tridentinum accuratius determinavit[2]. Moniales ne propriam quidem ecclesiam ingredi possunt, si in eam saeculares admitti soleant[3]. Causae propter quas moniales ius habent clausuram dimittere, omnes ad gravissimum *malum* fugiendum referuntur, v. g. incendium, epidemiam, invasionem hostilem, inundationem, ruinam domus, non vero ad bonum operandum, v. g. ad novum monasterium fundandum[4].

3. **Prospectus personarum externarum.** „Clausura monasterii monialium ita circumsepta esse debet ut, quoad fieri potest, nullus sit in eam vel ab ea prospectus externarum personarum" (can. 602).

Quando moniales licite colloquuntur cum Episcopo vel confessario, neque eos vident neque ab iis videntur, propter crates interpositas veloque obductas. Ita v. g. Episcopus explorans voluntatem adspirantis vel novitiae, clausuram ingredi nequit, sed per crates cum ea conversatur (can. 552, § 2). Religiosae mulieres, si eis in propria ecclesia vel oratorio publico canere liceat, tali e loco canant, ubi a populo conspici nequeant (can. 1264, § 2).

4. **Vigilantia in clausuram.** „Clausura monialium, etsi regularibus subiectarum, sub vigilantia est *Ordinarii loci,* qui potest delinquentes, regularibus viris non exceptis, poenis quoque ac censuris corrigere et coërcere" (can. 603, § 1). „Etiam *Superiori regulari* custodia clausurae monialium sibi subiectarum commissa est, qui moniales aut alios suos subditos, si quid hac in re deliquerint, poenis quoque punire potest" (can. 603, § 2).

Abusus praecipui, quos canones 603 et 605 amovere student, in accessu nimis frequenti ad crates, etiam personarum propinquarum, et in collocutionibus inutilibus cum monialibus consistunt. Verumtamen, leges severiores antiquae, hac de re quondam latae, in Codicem I. C. receptae non sunt[5].

---

[1] Cap. un. in VI l. 3, tit. 16. [2] Sess. 25, cap. 5 de reg. et mon.

[3] Episcopus e facultate quinquennali n. 8 monialibus discessum in ecclesiam permittere potest; Archiv f. k. KR. 104, 294.

[4] Ut monialis propter infirmitatem extra clausuram commorari possit, concedit licentiam Nuntius Apostolicus, vi facultatum suarum; Archiv f. k. KR. 102, 65.

[5] Leges de clausura monialium antiquiores in unum collegit *Maroto,* Commentarium pro relig. VII (1926) 307 sq.; *Benedictus XIV,* const. „Gravissimo" 31 oct. 1749, Bullar. III, n. 12; *Pennacchi,* Commentaria in const. „Apostolicae Sedis" I 701 sq.

5. **Poenae in violatores clausurae.** a) *Propter ingressum.* Excommunicationem incurrunt Sedi Apostolicae simpliciter reservatam: „Clausuram monialium violantes, cuiuscumque generis aut condicionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes; quod si clerici sint, praeterea suspendantur per tempus pro gravitate culpae ab Ordinario definiendum" (can. 2342, 1°). Nomine Ordinarii intelligitur Episcopus si clericus est saecularis, vel Superior religiosus maior religionis clericalis exemptae, cui reus subditus est.

b) *Propter egressum.* Simili poena excommunicationis tenentur „moniales e clausura illegitime exeuntes contra praescriptum can. 601" (can. 2342, 3°).

Cap. 5. De munere ianitoris.

Clausurae severa observantia non solum Superiorum vigilantiae graviter commendatur, sed eius immediata custodia personae religiosae ad hoc munus specialiter deputatae incumbit, quae ianitor appellatur. Quae ad eius officium spectant, breviter perstringemus.

1. **Forma clausurae.** Ut diversis abusibus circa aditum et exitum efficacius via praecludatur, utque Superiores securi esse queant de clausurae accurata observantia, porta domus religiosae ita clausa sit oportet, ut nemo ingredi neque egredi possit, cui ianitor clave peculiari non aperuerit. Quod aeque de extraneis ac de ipsis domus incolis valet.

2. **Persona ianitoris.** Clemens VIII praescripsit: „Ianitor constituatur qui diligentia ac morum integritate maxime commendetur." [1] Secundum regulam S. Benedicti clausurae custodia seni prudenti concredi debet. Historici tradunt, saeculis priscis munus ianitoris nonnisi probatissimos viros obiisse, qui non raro postea ad dignitatem Abbatis fuerint evecti. Can. 565, § 2 permittit quidem, ut conversi novitii officiis fratrum fungantur „non autem uti primarii officiales"; ex quorum numero certe ianitor est.

3. **Obligationes ianitoris.** Ianitor vi officii sui non solum portam pulsantibus aperit et claudit, sed simul custos est clausurae. Qua de causa scopum illum semper prae oculis habeat, propter quem clausura instituta est, ut videlicet procul a domo religiosa amoveantur, quae bonae famae et honestati incolarum adversentur. Ad ianitorem quoque attinet monitum canonis 606, § 1: „Curent Superiores religiosi, ut accurate observentur, quae sive circa egressum subditorum e claustris, sive circa excipiendos

[1] Const. „Nullus omnino" 25 iulii 1599, § 11; Magn. Bull. Rom. III 90.

vel adeundos extraneos, in propriis constitutionibus praescripta sunt." Dicunt ianitorem excusari a violatione privilegii canonis, quando in favorem legis clausurae religiosum vel clericum vi physica repellit.

Collocutorium etiam, quod quantum fieri potest, prope ianuam domus constitui debet (can. 597, § 2), sub vigilantia ianitoris constituitur. Ideo observet canonem 605: „Omnes, quibus est clausurae custodia, sedulo advigilent ne alienis invisentibus, inutili collocutione disciplina perturbetur et spiritus religiosus detrimentum patiatur." ·

Ad rem animadvertit Micheletti: „Nullus ad ianuam advocetur, quin Superioris venia accedat, qui cum quibus, quomodo ac quantum sodalis inibi se gerat ac qua insolita frequentia ab iisdem advocetur, prudenter cognoscere debet." [1] Si quid ianitor hisce regulis contrarium animadverterit, non tenetur praemittere correctionem fraternam, antequam de re Superiorem certiorem reddat, quia non fratris sed officialis locum tenet.

TITULUS V.
De studiis religiosorum.

Cap. 1. De domibus studiorum.

1. **Leges de studiis.** Pius IX, instaurandae disciplinae religiosae intentus, Superiores religiosos litteris „Ubi primum" die 17 iun 1847 cohortatus est: „Et quoniam praecipua atque illustris regularium Ordinum laus semper fuit litterarum studia excolere, fovere ac tot eruditis doctis laboriosisque operibus humanarum divinarumque rerum scientiam illustrare, idcirco vos summopere excitamus, monemus, ut iuxta vestri Ordinis leges maxima cura, sollertia, rectam studiorum rationem promovere et omnia conari velitis, ut religiosi vestri alumni in humaniores litteras, ac severiores disciplinas praesertim sacras addiscendas constanter incumbant, quo ipsi optimis sanisque doctrinis apprime exculti et proprii muneris partes, et sacra ministeria religiose sapienterque obire valeant." [2]

Mox Leo XIII decr. „Auctis admodum" die 4 nov. 1893 rationem studiorum clarius determinavit prohibuitque, ne Episcopus religiosis manus imponat, „nisi praeter alia a iure statuta testimoniales litteras exhibeant, quod saltem per annum sacrae theologiae operam dederint, si agatur de subdiaconatu, ad minus per biennium si de diaconatu, et quoad presbyteratum saltem per triennium, praemisso tamen regulari aliorum studiorum curriculo" [3].

[1] *Micheletti,* De Superiore comm. relig. 510.
[2] *Bizzarri,* Collectanea 868. [3] A. S. S. 25, 312.

Quam constitutionem fundamentalem minutatim explicant decreta S. C. de Religiosis die 7 sept. 1909[1] et 31 mai 1910[2].

Codex I. C. speciali titulo de ratione studiorum in religionibus clericalibus providet (can. 587—591), sed praeterea analogia rerum postulat, ut saepius ad ea confugiamus, quae de seminariis dioecesanis constituta sunt (can. 1352—1371).

Quaeritur, utrum post Codicem vim obligandi retinuerint tum const. Leonis XIII supra memorata, tum decreta illa a. 1909 et 1910. Plane affirmandum est, quia can. 589, § 2 religiosos obligat, ut studiis „diligenter incumbant secundum instructiones Apostolicae Sedis", et card. Gasparri in notis suis ad Codicem expresse decreta praefata allegat.

2. **Studia domestica.** Quaelibet religio clericalis, necnon quaelibet provincia propriam habeat studiorum sedem seu domum, vel alumni ad aliam provinciam vel ad seminarium episcopale mittantur (can. 587, § 1 et 3). Quae instituta sunt scholae ecclesiasticae, a civili potestate independentes (can. 1352), non privatae, sed in foro ecclesiastico *iure publico* instructae. Si quando lex ad assequendum munus ecclesiasticum gradus academicos requirit, candidatus religiosus doctoratu non indiget, dummodo ex testimonio Superioris constet de eius vera peritia, v. g. quoad episcopatum (can. 331, § 1, 5°).

Studia erigere in domo canonice iam fundata, ad Superiores religiosos exclusive pertinet, absque interventu Episcopi, cum agatur de interno regimine provinciae (can. 497, § 4). Pariter certum est scholas internas a vigilantia Congregationis de Seminariis et Universitatibus immunes esse (can. 256). Pro sustentatione materiali instituti ex analoga legis dispositione de seminario, omnes domus provinciae contribuere debent, ipsa vero domus, in qua studia exsistunt, exempta est a solvendo tributo pro seminario dioecesano (can. 1356, § 1).

3. **Studia in alienis institutis.** Can. 587, § 3 praecipit, ut deficiente propria domo studiorum „religiosi alumni mittantur vel ad recte ordinatam studiorum sedem alius provinciae aut religionis, vel ad scholas seminarii episcopalis vel ad publicum catholicum athenaeum". Nomine catholici athenaei intelliguntur universitates vel facultates a S. Sede institutae ad normam can. 1376.

Universitates vero *civiles* clerici saeculares et religiosi frequentare nequeunt extra casum necessitatis. Quod S. C. Ep. et Reg.

---

[1] A. A. S. 1, 701.

[2] A. A. S. 2, 449. Pius Papa XI litteris „Unigenitus Dei Filius" 19 mart. 1924, Praelatos religiosos exhortatur, ut alumnorum suorum studiis diligentissimam navent operam ; A.A. S. 16, 133 sq.

die 21 iulii 1896 pro Italia vetuerat[1], Pius X Motu Proprio „Sacrorum Antistitum" die 1 sept. 1910 ad omnes nationes extendit[2]. Prohibitio vim obligandi retinet, ut patet ex decr. S. C. Consistorialis die 30 apr. 1918[3]. Licentia ad studia profana in universitate civili concedi nequit nisi sacerdotibus probatae vitae.

Gradus academicos adipisci religiosi pari iure ac ceteri valent, nisi id prohibeant constitutiones. Quae prohibitio pro Pontificio Instituto Biblico non valet. Semper vero attendenda est condicio illa, quam Pius X in Motu Proprio citato pro acquirendo doctoratu theologico statuit: „Theologiae laurea nullus in posterum donetur, qui statum curriculum in *scholastica philosophia* antea non elaboraverit. Quod si donetur, inaniter donatus esto."[4]

„Religiosis, qui studiorum causa longe a propria domo mittuntur, non licet in privatis domibus habitare, sed opus est ut in aliquam suae religionis domum se recipiant vel, si id fieri non possit, apud religiosum aliquod institutum virorum vel seminarium aliamve piam domum, cui sacri ordinis viri praesint, quaeque ab ecclesiastica auctoritate approbata sit" (can. 587, § 4). Quamvis extra domum propriae religionis ultra semestre degere cogantur, tamen, quia causa studiorum intercedit, venia pontificia, de qua can. 606, § 2, religiosi studentes non indigent.

Cap. 2. De regimine domus studiorum.

Recta iuventutis educatio postulat, ut tota ratio vitae in domo studiorum exemplaris sit. Quamobrem can. 554, § 3 praecipit: „Superiores in novitiatus ac studiorum domo ne collocent nisi religiosos qui sint ad exemplum regularis observantiae studio." Similiter „In studiorum domo vigeat perfecta *vita communis*, secus studentes ad ordines promoveri nequeunt" (can. 587, § 2). Exercitia quoque pietatis, quae can. 595 praecipit, in domo studiorum perfectissime observentur (can. 588, § 3).

Personae, quibus regimen studiorum domus competit, vel disciplinam externam instituti procurant, vel spirituali profectui alumnorum prospiciunt, vel scientiis eos imbuunt. Sunt vero Rector studiorum, Praefectus seu Magister spiritus, magistri, confessarii; at supremum regimen Superior generalis et provincialis obtinent.

1. **Rector studiorum.** Regimen seminarii dioecesani ad rectorem spectat, cui omnes alii subiciuntur (can. 1369, § 1) eique in adimplendis muneribus obtemperare debent (can. 1360, § 2). Cum vero can. 588 de Rectore studiorum sileat, satis aperte concedit in religiosis institutis Superiorem domus simul disciplinae studiorum praeesse.

[1] A. S. S. 29, 359. [2] A. A. S. 2, 658. [3] Ibid. 10, 237. [4] Ibid. 19, 194.

2. **Praefectus.** „Toto studiorum curriculo religiosi committantur speciali curae Praefecti seu Magistri spiritus qui eorum animos ad vitam religiosam informet opportunis monitis, instructionibus atque exhortationibus" (can. 588, § 1). Praefectus iisdem quidem qualitatibus praeditus sit oportet quas can. 559, § 1 pro novitiorum Magistro praescribit (can. 588, § 2), verum eius auctoritas magis coarctatur quam potestas Magistri.

3. **Magistri.** In magistros eligendi sunt sacerdotes „non doctrina tantum sed etiam virtutibus ac prudentia praestantes, qui verbo et exemplo alumnis prodesse possint" (can. 1360, § 1). Saltem pro disciplinis gravioribus totidem habeantur distincti magistri (can. 1366, § 3). Studiorum tempore magistris et alumnis officia ne imponantur quae a studio eos avocent vel scholam quoquo modo impediant, immo, si studia id postulent, ab actibus communibus eximi possunt (can. 589, § 2).

Magistri religiosi laurea *doctorali* ad tradendas disciplinas philosophicas et theologicas neque domi neque alibi indigent (can. 1366, § 1), optandum vero est ut studiis altioribus in aliqua universitate vel facultate ecclesiastica se praeparent et gradus academicos consequantur (can. 1380).

Obligationes peculiares magistrorum sunt: a) *Novitatum* studium fugiant, adhaerendo fontibus genuinis sententiisque solidis. Quicumque modo quopiam modernismo imbuti fuerint, ii, nullo habito rei cuiusvis respectu, tum a regendi tum a docendi munere arceantur; eo si iam funguntur, removeantur[1].

b) Professores, antequam ineant officium, *fidei professionem* emittere et iureiurando contra modernismum se obstringere debent[2].

Quae obligatio iure stricto non fundatur in can. 1406, § 1, 7° et 8°, qui canon professores seminarii dioecesani vel universitatis dumtaxat attingit, neque lex poenalis correspondens (can. 2403) religiosos tamquam magistros domesticos ullo modo respicit. Proinde tum ad praestandum iuramentum tum ad fidei professionem tenentur vi solius constitutionis Pii X „Sacrorum Antistitum", quae temporarium habet valorem.

4. **Confessarii.** Dum pro novitiis (can. 566) alumnisque seminarii dioecesani (can. 1361) de confessariis peculiaribus provisum est, can. 588 non iubet ut clericis studentibus confessarii constituantur. Causa huius discriminis est, quod studia a domo religiosa eo modo quo novitiatus separata non sint, quare necessitatibus spiritualibus studentium satis providet can. 518.

Studentes ordinarie confiteri nequeunt coram *Superiore domus* (can. 518, § 2 et 3) neque coram *Magistro spiritus* (can. 891). Saltem tamquam norma directiva observetur id quod statuit

[1] Motu Proprio „Sacrorum Antistitum" 1 sept. 1910 n. II; A. A. S. 2, 658.
[2] L. c. 659.

can. 1361, § 3 de non exquirendo voto confessarii ante ordinationem alumnorum.

5. **Superior provinciae.** Idem munus quod can. 1357 Episcopo tribuit ratione seminarii, Provinciali competit in regimine domus studiorum. Itaque Provincialis invigilat in spiritualem ac scientificum profectum studentium, removet obstacula suppeditatque adiumenta studiorum, tempus concedendo necessarium alumnis et docentibus ad normam can. 589, § 2.

Episcopus dioecesanus studia religiosorum exemptorum visitare nequit, cum sit schola interna pro professis constituta, potest vero visitare seminarium minus puerorum, sed in iis tantum, quae religiosam et moralem institutionem spectant (can. 1382).

Cap. 3. De integritate studiorum.

Ecclesia vetat, ne studia religiosorum clericorum ullo modo abbrevientur, vel demendo quid de annis, qui studiis impendi debent, vel negligendo disciplinas, quas discere iubentur. Pro scholaribus religiosis haec statuit can. 589, § 1: „Religiosi in *inferioribus* disciplinis rite instructi, in *philosophiae* studia saltem per biennium et sacrae *theologiae* saltem per quadriennium doctrinae D. Thomae inhaerentes ad normam can. 1366, § 2 diligenter incumbant, secundum instructiones Apostolicae Sedis."

Inter instructiones ad quas canon appellat, primarium locum tenent „*Declarationes*" ad articulum VI constitutionis „Auctis admodum" a S. C. de Relig. die 7 sept. 1909 evulgatae [1].

1. **Species scholarum.** Ad ordines sacros admitti nequeunt religiosi, qui scholarum species a lege praescriptas prius non absolverint. Declarationes illae scholas distinguunt:

a) *elementares* seu primarias puerorum;

b) *gymnasiales,* seu medias vel litterarum humaniorum [2];

c) *philosophicas* seu lyceales;

d) *theologicas.* Valorem legalem non habent studia privatim peracta, sed ea tantum, quae in scholis rite ordinatis publice instituuntur.

Apud nonnullas nationes, v. g. in Italia [3], studia gymnasialia quinquennio absolvuntur, quibus peractis iuvenes ad lyceum progrediuntur, ubi per tres annos disciplinis philosophicis dant operam. Alibi vero utrumque genus scholarum

---

[1] A. A. S. 1, 701.

[2] Quamvis can. 1354, § 2 proxime et directe de episcopali *seminario puerorum* valeat, laudandi sunt religiosi, qui similia instituta in propria religione condiderunt, secundum intentionem Conc. trid. sess. 23, cap. 18 de ref. et Codicis I. C. can. 972, § 1, 1353.

[3] Programma generale studiorum a S. C. Ep. et Reg. 10 mai 1907 editum; A. S. S. 40, 336.

ita coniungitur, ut in supremis classibus gymnasii alumni philosophiae vacent. Nomine disciplinarum *inferiorum* in can. 589, § 1 intelligas scholas elementares, gymnasiales et lyceales. Quapropter illa philosophia quae in lyceo vel gymnasio docetur, confundi nequit cum biennio philosophiae scholasticae in can. 589 et 1365 praescriptae.

2. **Ordo disciplinarum.** Ut studia altioris gradus valeant, necessario prius scholae inferiores bono cum profectu frequentandae sunt.

„Ideoque haud legalia habenda sunt theologica studia, si alumnus cursum philosophicum seu lycealem rite non expleverit; neque legalia sunt philosophica seu lycealia studia, si alumnus humaniorum litterarum seu gymnasiale curriculum minime compleverit, neque valorem habebit humaniorum litterarum seu gymnasiale studium, si alumnus per primariam institutionem rite habitam minime praeparatus fuerit. Porro, ad legitimum transitum de scholis primariis ad gymnasiales, de gymnasialibus ad lyceales, de lycealibus ad theologicas, requiritur *testimonium* de bene superato periculo seu examine a Moderatoribus respectivarum scholarum in forma authentica obtentum" (Decl. n. IV).

3. **Integritas disciplinarum.** Ad valorem legalem studiorum non sufficit, ut in scholis disciplinae tantum *principales* doceantur, sed disciplinae quoque *accessoriae* tradendae sunt, iuxta normam in bene ordinatis scholis regionis vigentem et saltem in substantialibus servatam.

Ex disciplinis gymnasialibus vi can. 1364 principales sunt: religionis disciplina, lingua latina et patria[1]. Ceterae quoque disciplinae, quamvis accessoriae, necessario sunt discendae. Etiam philosophiae rationali disciplinae affines accedere debent (can. 1365, § 1). In theologia disciplinae principales sunt: scientia dogmatica, moralis, Scriptura sacra, historia ecclesiastica, ius canonicum, liturgia, sacra eloquentia cantusque sacer (can. 1365, § 2).

4. **Tempus studiorum.** Per quot annorum spatium studia inferiora protrahi debeant, lex ecclesiastica non providet, quare mores regionum serventur. Verum studio philosophiae scholasticae saltem *biennium*, theologiae saltem *quadriennium* impendendum est (can. 589, § 1; 1368, § 1 et 2). Qui anni academici ita completi sint oportet, ut studia accelerare non liceat omittendo tempus vacationum vel augendo horas praelectionum scholarium. Theologiae studium necessario 45 menses integros complecti debet seu duodecim menses quater repetitos, demptis tribus mensibus vacationum anni ultimi[2]. Eo minus fas est sexennium studiorum altiorum quoquo modo contrahere commiscendo philosophiam cum theologia.

5. **Interruptio studiorum.** Si alumni religiosi, etiam absque ulla propria vel Superiorum culpa, v. g. infirmitatis vel servitii militaris causa, a studiis eiusdem anni scholaris *ultra tres menses*

[1] Linguae latinae diligens studium Pius XI commendat in litt. „Officiorum" 1 aug. 1922; A. A. S. 14, 452.

[2] S. C. Relig. 31 mai 1910; A. A. S. 2, 449.

complexive sumptos cessaverint, totus annus academicus repetendus est. Pro minore interruptione sufficit ut studia omissa scholis privatis suppleta fuerint et in examine constiterit ex testimonio examinatorum seu doctrinae iudicum alumnos disciplinas, de quibus in eorum absentia in scholis actum est, prorsus didicisse[1].

6. **Testimonium de studiis.** Ut religiosus ad ordines sacros legitime admitti possit, satis non est annos studiorum computare, sed iudicium authenticum requiritur de bono profectu candidati. Quapropter Superior provinciae in litteris *dimissorialibus* in favorem ordinandi ad Episcopum loci missis testari debet de studiis peractis professi (can. 995, § 1), ex quibus pateat candidatum omnes disciplinas ab infimis usque ad theologicas ex ordine et integre per annos praescriptos persolvisse et in finali periculo idoneum inventum fuisse.

7. **Sanatio defectuum.** Quando decursu studiorum normae superius explanatae in re substantiali neglectae fuerint, necesse est, ut defectus amoveatur. Quae sanatio vario modo perficitur: a) Si *testimonium* de bene superato examine gravi aliqua de causa haberi nequeat, suppleri potest per speciale examen coram peritis magistris subeundum ante transitum ad superiorem gradum seu scholam.

b) Si alumnus particularis studiis *privatis* extra scholam incubuit ratione omnium disciplinarum unius anni etiam principalium, recurrendum est ad S. C. de Religiosis pro convalidatione, exhibita iurata fide examinatorum et de tempore transacto in studio privato et de bene superato periculo. Quod si res sit de una tantum vel altera disciplina accessoria, gravi de causa a particulari aliquo alumno privatim exculta, tunc, praehabita iurata fide examinatorum, convalidatio dari poterit a Superiore generali, accedente voto deliberativo sui Consilii (Decl. n. VI)[2].

c) Ab *interruptione* studiorum coacta, quae tres menses non superaverit, non vero ab examine, dispensare potest Superior generalis, accedente voto deliberativo suorum Consultorum[3].

Declarationes S. C. de Relig., quas hic recensuimus, post Codicem I. C. valere quidem pergunt, tamen in hisce duobus articulis correctae sunt: a) Pro

---

[1] S. C. Relig. 1 mart. 1915; A. A. S. 17, 123.

[2] Dispensationibus pontificiis omnibus, vivae vocis oraculo quoque concessis, clausula apposita esse subintelligitur: „Sacrae theologiae operam sedulo dare pergant, saltem usque dum praescriptum quadriennium rite compleatur, vetito interim quocumque animarum ministerio, id est ne destinentur concionibus habendis aut audiendis confessionibus aut exterioribus religionis muniis; super quibus Superiorum conscientia graviter onerata remaneat . . .“; ita S. C. Relig. 27 oct. 1923; A. A. S. 15, 156.

[3] S. C. Relig. 1 mart. 1915; A. A. S. 17, 123.

admissione postulantium ad novitiatum iam non requiritur, ut studia gymnasialia peracta habeant (Decl. n. V), quia in can. 542 nihil horum invenimus. b) Ad singulos ordines maiores rite suscipiendos can. 976, § 2 altiorem gradum eruditionis postulat, quam decretum „Auctis admodum" praescripserat.

Cap. 4. De studiorum continuatione.

Absolutis studiis ordinariis susceptisque ordinibus sacris, clericis a studiis cessare non licet. Ita can. 129: „Clerici studia, praesertim sacra, recepto sacerdotio ne intermittant; et in sacris disciplinis solidam illam doctrinam a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam."

Ut clerici saeculares et religiosi reapse studere pergant, lex communis vel praecepto eos adigit ad rationem de peractis studiis reddendam vel consilium iis confert, ut altioribus studiis dent operam.

1. **Examina quinquennalia de scientiis sacris.** Sacerdotes saeculares, expleto studiorum curriculo, saltem per integrum triennium examen subire tenentur in diversis sacrarum scientiarum disciplinis (can. 130, § 1). Severius de religiosis cavet can. 590: „Religiosi sacerdotes, iis tantum exceptis qui a Superioribus maioribus gravem ob causam fuerint exempti, aut qui vel sacram theologiam vel ius canonicum vel philosophiam scholasticam doceant, post absolutum studiorum curriculum, quotannis saltem per *quinquennium,* a doctis gravibusque patribus examinentur in variis doctrinae sacrae disciplinis antea opportune designatis."

A lege non eximuntur ii qui in universitatibus disciplinis saecularibus vacant, quin potius eadem examina subire vel strictius iubeantur, ne profanarum scientiarum studio abrepti ecclesiastica studia praetereant; ita S. C. Consist. die 30 apr. 1918 [1].

2. **Solutio casus moralis ac liturgici.** Clemens VIII in decreto „Nullus omnino" die 25 iulii 1599, § 1 praecepit: „Lectio sacrae Scripturae vel casuum conscientiae *bis in hebdomade* praescriptis diebus in singulis conventibus habeatur, ad quam fratres omnes conveniant, eaque absoluta mutua collatione circa explicatam doctrinam sese utiliter exerceant." [2]

Can. 591 praetermissa mentione Scripturae sacrae restrictoque numero conferentiarum statuit: „In qualibet saltem formata domo, minimum *semel in mense,* habeatur solutio *casus moralis et liturgici,* cui si Superior opportunum existimaverit, addi potest sermo

[1] A. A. S. 10, 237. Parochus seu vicarius religiosus, si iam coram Superiore religioso examina quinquennalia superaverit, ad episcopale examen cogi nequit; ita Com. Pontif. Cod. 14 iulii 1922; A. A. S. 14, 526.

[2] Magn. Bull. Rom. III 89.

de re dogmatica coniunctisve doctrinis; et omnes clerici professi qui studio sacrae theologiae operam navant aut illud expleverunt et in domo degunt, assistere tenentur, nisi aliud in constitutionibus caveatur."

Ad meliorem canonis intelligentiam scire iuvat legislatorem ad omnes extendere morem illum cleri romani in hoc consistentem, ut opera coetus sacerdotalis a S. Paulo nuncupati bis in mense congressus instituatur. In altero casus moralis, in altero casus liturgicus per horam integram solvitur atque discutitur, minutissime et cum apparatu scientifico, et conventus exhortatione aliqua spirituali coronatur. Casuum solutioni omnes confessarii Urbis interesse debent, sub poena denegationis novarum facultatum seu pagellae. Tempore vero feriarum conferentiae intermittuntur. Quaeritur ad quid obliget can. 591 [1]. Canon distinguit inter casum et sermonem. Stricte praecipitur casuum solutio dumtaxat, sermo vero de re dogmatica vel alia affini materia, v. g. de Scriptura, arbitrio Superioris relinquitur. Necessario duo casus distincti solvi debent, vel in eadem sessione, quod vix umquam temporis spatium permittet, vel in conventu duplici. Scopus conferentiarum, ut videlicet sacerdotes in studiis theologicis amplius exerceantur, postulat modum dirimendi casus propositos non popularem sed stricte *scientificum,* ne arbitrium pro lege, praeiudicata opinio pro ratione, sensusque proprius pro auctoritate habeatur.

Vi iuris communis assistere solutioni casus debent „omnes clerici professi, qui studio sacrae theologiae operam navant aut illud expleverunt", ergo etiam dogmatici, canonistae et sacerdotes in domo degentes, non vero fratres laici neque clerici philiosophi. Canon ipse neminem a conferentia eximit, admittit vero exceptionem adiecta clausula: „nisi aliud in constitutionibus caveatur". Ita v. g. in Societate Iesu eximuntur professores theologiae et philosophiae, in Ordine Praedicatorum omnes graduati et lectores actu legentes.

Pro sacerdotibus quoque saecularibus praescribit can. 131, § 1, ut in civitate episcopali et in singulis vicariatibus foraneis saepius in anno conventus habeantur, quos collationes seu conferentias pastorales vocant, de re morali et liturgica. Conventui interesse praeter sacerdotes saeculares debent religiosi quoque, quamvis exempti, in hoc duplici casu: 1. si curam animarum habeant ceu *parochi religiosi;* 2. *confessarii,* qui ab Ordinario loci facultatem audiendi confessiones obtinuerunt, „si collatio in eorum domibus non habeatur" (can. 131, § 3), i. e. si in religione vel in domo can. 591 nullo modo observetur. In negligentes Episcopus secundum can. 2377 animadvertere potest. Ex tenore canonis 131 apparet sacerdotes religiosos qui non sunt parochi, nullatenus obligari, ut conferentias vicariales adeant.

3. **Studia altiora.** Can. 589 et 1365, in quibus legislator particulam „saltem" adhibuit, aperte indicant duos annos philosophiae quattuorque theologiae mensuram infimam studiorum esse Ecclesiamque exoptare, ut clerici maiorem scientiae gradum attingere studeant. Quem ad finem can. 1380 exhortatur Episcopos, ut cleri-

[1] Commentarium pro relig. II (1921) 52 sq.

cos pietate et ingenio praestantes ad universitates catholicas mittant. Quod monitum propter rationes pares ad Superiores quoque religiosos attinet[1].

TITULUS VI.

De censura et prohibitione librorum.

Ecclesia ab origine sollicitudinem afferebat, ne fideles scriptis fidei moribusque perniciosis uterentur. Praedicante S. Paulo Ap. Ephesi, multi qui erant curiosa sectati contulerunt libros et combusserunt coram omnibus (Act. Ap. 19, 19). Conc. nicaenum I a. 325 Arii opera damnavit; mox aliorum haereticorum libri condemnati sunt. Postea *Index Gelasianus* compositus est[2]. Auctis post inventos typos libris impressis, *Regulae Indicis* auctoritate Conc. tridentini a Pio IV a. 1564 publicatae sunt. Ad rem spectat quoque const. „Sollicita ac provida" Benedicti XIV, 9 iulii 1753 edita[3]. Demum Leo XIII integram legislationem de librorum usu complexus est in const. „Officiorum ac munerum" die 25 ian. 1897[4], quae, paucis in articulis immutata, in Codicem I. C. recepta est (can. 1384—1405). Quae leges saluberrimae parum proficient, nisi ii quorum interest, subditos de periculis et damnis pravorum librorum opportune moneant (can. 1405, § 2).

ARTICULUS I.

De praevia librorum censura.

Cap. 1. De libris censurae obnoxiis.

Ex potestate magisterii quod Christus Dominus Ecclesiae tradidit (can. 1322, § 1) Ecclesia ius obtinet exigendi, ne fideles libros edant quos ipsa iudicio suo antea non recognoverit, et a quibusvis editos ex iusta causa prohibendi (can. 1384, § 1). Censurae ecclesiasticae subicienda sunt scripta vel ratione materiae de qua tractant, vel ratione personae quae librum edere intendit.

1. **Ratione materiae.** Vi can. 1385, § 1 sine praevia censura neque clerici et religiosi neque laici typis edant libros, qui fidem et mores quomodolibet attingunt, videlicet: a) Libros sacrarum *Scripturarum* vel eorumdem adnotationes et commentaria.

---

[1] Motu Proprio „Bibliorum scientiam" 27 apr. 1924 Pontifex Superiores generales exhortatur, ut ad Pontificium Institutum Biblicum aliquot clericos mittant, qui postea magistri Scripturae sacrae in religione institui possint; A. A. S. 16, 180.

[2] Can. 3, § 27, dist. 15.

[3] Bullar. Benedicti XIV IV, n. 19; A. S. S. 30, 81.

[4] A. S. S. 29, 388.

b) Libros qui divinas Scripturas, sacram *theologiam,* historiam ecclesiasticam, ius canonicum, theologiam naturalem, ethicen aliasve huiusmodi religiosas ac morales disciplinas spectant; libros ac libellos *precum,* devotionis, doctrinae institutionisque religiosae, moralis, asceticae, mysticae aliosque huiusmodi.

c) *Imagines* sacras quovis modo imprimendas, sive preces adiunctas habeant sive sine illis edantur.

Censura ecclesiastica indigent non solum typi originales, prima vice edendi, sed etiam versiones Scripturae sacrae (can. 1391), translationes cuiusvis libri, novae editiones, non vero capita e periodicis excerpta (can. 1392, § 1).

2. **Ratione personarum.** Si auctor est clericus saecularis vel religiosus, etiam libri de *rebus profanis* ecclesiasticae inspectioni subiacent. Ita statuit can. 1386, § 1: „Vetantur clerici saeculares sine consensu suorum Ordinariorum, religiosi vero sine licentia sui Superioris maioris et Ordinarii loci, libros quoque qui de rebus profanis tractent, edere et in diariis, foliis vel libellis periodicis scribere vel eadem moderari."

Consensus et licentia, quam hic canon praescribit, non est censura sensu canonico, ita ut Superior textum libri doctrinamque profanam scrutari teneatur, sed sufficit ut vigilet, ne publicatio operis maculam statui clericali inurat. Ad periodica quod spectat, lex hoc unum postulat, ut clericus licentiam *generalem* sibi procuret ea moderandi vel in iis scribendi. Ceterum, singuli periodici libelli censurae ecclesiasticae sunt obnoxii (can. 1384, § 2).

Propter decorem nominis christiani cautum est: „In diariis vero, foliis vel libellis periodicis, qui religionem catholicam aut bonos mores impetere solent, nec *laici* catholici quidpiam conscribant, nisi iusta ac rationabili causa suadente, ab Ordinario loci probata" (can. 1386, § 2).

Cap. 2. De Praelatis, quibus censura competit.

1. **Ordinarii locorum.** Libri, qui censura ecclesiastica indigent, nisi a competentia episcopali exempti sint, absque licentia Episcopi typis imprimi licite nequeunt. „Licentiam edendi libros et imagines de quibus in § 1, dare potest vel Ordinarius *proprius* auctoris, vel Ordinarius loci in quo libri vel imagines *publici iuris* fiant, vel Ordinarius loci in quo *imprimantur,* ita tamen ut, si quis ex iis Ordinariis licentiam denegaverit, eam ab alio Ordinario petere auctor nequeat, nisi eundem certiorem fecerit de denegata ab alio licentia" (can. 1385, § 2). Praeter libros et libellos, folia quoque singula quae indulgentias continent, censura Episcopi indigent (can. 1388, § 1).

Ordinarius proprius est Episcopus originis vel domicilii vel quasidomicilii, pro *religiosis* vero perpetuo professis solus est Episcopus loci ubi domus religiosa sita est, non vero Episcopus originis (can. 585). Liber ibi „publici iuris" fieri dicitur, in qua dioecesi venalis prostat seu divulgatur. Romae facultatem imprimendi concedit praeter Magistrum s. Palatii Apostolici simul Cardinalis Urbis Vicarius vel eius vices gerens.

Non quidem approbatio requiritur sed *attestatio* Episcopi de concordantia cum originali in edendis libris liturgicis eorumque partibus, itemque litaniis a S. Sede approbatis (can. 1390).

2. **Superiores maiores.** „Religiosi vero licentiam quoque sui Superioris maioris antea consequi debent" (can. 1385, § 3). Facultatem concedit Provincialis, nisi sibi Superior generalis libros cuiusdam speciei *reservaverit.*

Licentia Superioris religiosi, quae episcopali praecedere debet, a censura Episcopi virtute interna differt, quia soli Episcopo iudicium authenticum in rebus fidei et morum competit, Superior vero vi potestatis dominativae dumtaxat subditis permittit, ut librum publicare valeant. Sane, vi can. 1385, § 3 eadem facultas propria est Superiori clerico ac laico et ipsi Superiorissae, quamvis laici iurisdictionis ecclesiasticae capessendae sint prorsus incapaces (can. 118).

Quaeritur, utrum saltem libri ad usum exclusivum religiosorum compositi a censura episcopali sint immunes necne. Pro libertate religiosorum videntur militare rationes seriae, saltem quoad imprimendas regulas et constitutiones, privilegia, acta capitulorum, litteras circulares. Sed S. Rit. C. die 17 mai 1911 declaravit Officia propria religiosorum episcopali revisioni esse subicienda [1]. Pius X in litt. „Sacrorum Antistitum" n. IV. scribit: „Religiosorum moderatores de gravissimo officio monemus numquam sinendi aliquid a suis subditis typis edi, nisi prius ipsorum et Ordinarii facultas intercesserit." [2] Demum in „Elencho quaestionum" n. 76 investigatur: „Num et quibus libris sive antiquis sive recentioribus etiam manu scriptis sola Moderatorum instituti licentia editis sodales utantur." Quibus perpensis simulque considerata rei gravitate, sententiam libertati faventem proferre non audemus.

3. **Censores extraordinarii.** Firmo permanente iure Praelatorum religiosorum ratione approbationis librorum, aliquando propter materiam, de qua liber tractat, in locum Episcopi succedit ipsa Sedes Apostolica. Et quidem: a) „Quae ad *causas beatificationum et canonizationum* Servorum Dei quoquo modo pertinent, sine licentia Sacrorum Rituum Congregationis edi nequeunt" (can. 1387). Quae prohibitio de iis tantum scriptis valet, quae pendente processu tribunali ecclesiastico a Postulatore oblata sunt. Processu terminato, prohibitio cessat.

b) „Requiritur vero expressa licentia Sedis Apostolicae, ut typis edere liceat, quovis idiomate, tum *collectionem authenticam precum* piorumque operum, quibus Sedes Apostolica indulgentias annexuit, tum *elenchum indulgentiarum* apostolicarum, tum *summarium indulgentiarum* vel antea collectum sed numquam approbatum, vel nunc primum ex diversis concessionibus colligendum" (can. 1388, § 2). Constat solam primam editionem eiusdem operis eiusdemque linguae approbatione romana indigere.

---

[1] A. A. S. 3, 242. [2] Ibid. 2, 662.

c) „*Collectiones decretorum* Romanarum Congregationum rursus edi nequeunt, nisi impetrata prius licentia et servatis condicionibus a Moderatoribus uniuscuiusque Congregationis praescriptis“ (can. 1389).

d) „*Versiones sacrarum Scripturarum* in linguam *vernaculam* typis imprimi nequeunt, nisi sint a Sede Apostolica probatae aut nisi edantur sub vigilantia Episcoporum et cum adnotationibus praecipue excerptis ex sanctis Ecclesiae Patribus atque ex doctis catholicisque scriptoribus“ (can. 1391).

e) „*Liber quoquo modo prohibitus* rursus in lucem edi nequit, nisi, factis correctionibus, licentiam is dederit, qui librum prohibuerat eiusve Superior vel successor“ (can. 1398, § 2).

Cap. 3. De munere censorum.

1. **Institutio censorum.** Quamvis nihil Episcopum impediat, quominus scripta publicanda ipse recognoscat, tamen Pius X in const. „Sacrorum Antistitum“ n. IV mandavit, ut censores episcopales ubique constituerentur. Similiter can. 1393, § 1: „In universis curiis episcopalibus *censores ex officio* adsint, qui edenda cognoscant.“ Quo munere laici fungi nequeunt, quia negotium censurae ad potestatem iurisdictionis spectat. Quapropter lex statuit: „Censores *ex utroque clero* eligantur aetate, eruditione, prudentia commendati, qui in doctrinis probandis improbandisque medio tutoque itinere eant“ (can. 1393, § 3).

De *religiosis* ad munus censorum assumendis Pius X in litteris allatis cavet: „Censores e religiosorum familiis numquam eligantur, nisi prius *moderatoris provinciae* secreto sententia audiatur: is autem de eligendi moribus, scientia et doctrinae integritate pro officii conscientia testabitur.“ [1] Censores in Urbe a Magistro s. Palatii, audito prius Urbis Vicario et approbante Pontifice instituuntur.

2. **Officium censoris.** „Examinatores in suo obeundo officio, omni personarum acceptione deposita, tantummodo prae oculis habeant Ecclesiae dogmata et communem catholicorum doctrinam quae Conciliorum generalium decretis aut Sedis Apostolicae constitutionibus seu praescriptionibus atque probatorum doctorum consensu continetur“ (can. 1393, § 2). Censores „medio tutoque itinere eant“, excusso affectu nationis, familiae, scholae.

3. **Iudicium definitivum.** Censores licentiam libri imprimendi non conferunt, sed Superiorem post diligentem investigationem in textum ex officio instruunt. „Censor sententiam *scripto* dare debet. Quae si faverit, Ordinarius potestatem edendi faciat, cui

[1] A. A. S. 2, 662.

tamen praeponatur censoris iudicium, inscripto eius nomine. Extraordinariis tantum in adiunctis ac perquam raro, prudenti Ordinarii arbitrio, censoris mentio omitti poterit" (can. 1393, § 4).

Si auctor libri persona religiosa est, vel in fronte vel in calce libri ponitur „Imprimatur" Superioris, facta, si lubet, mentione de duobus revisoribus, deinde sequitur „Nihil obstat" censoris episcopalis cum eius nomine, in fine demum „Imprimatur" Episcopi, expresso nomine concedentis itemque loco et tempore concessionis (can. 1394, § 1). Si licentia denegata fuerit, nomen censoris maneat occultum (can. 1393, § 5) et auctori roganti, nisi gravis causa aliud exigat, rationes denegationis indicentur (can. 1394, § 2).

ARTICULUS II.

De prohibitione librorum.

Cap. 1. De Superioribus, qui libros prohibent.

Libri censura ecclesiastica muniti inoffenso pede legi possunt. Contrarium valet de iis scriptis, qui in Indicem romanum librorum prohibitorum relati sunt. Attamen falsa errorisque plena est opinio eorum, qui autumant eos solos libros vetitos esse, qui in Indice expresse recenseantur. Nam ratione auctoritatis, quae usum libri prohibet, ad normam can. 1395 distinguimus libros proscriptos vel a iure communi, vel a Pontifice Romano, vel a Curia romana, vel a Concilio particulari, vel ab Episcopo, vel a Superiore religioso. Libros prohibet:

1. **Ius commune.** Can. 1399 diversas species librorum enumerat, quorum usus ipso iure omnibus prohibetur, quin in particulari reprobati fuerint. Iudicio privato relinquitur decernere, adhibito in casu dubii consilio viri prudentis et confessarii, utrum certus quidam liber canoni citato obnoxius sit necne. Notatu dignum est eos quoque libros, qui materias pertractant in can. 1385, § 1, 2° indicatas, quamvis nihil contineant contra religionem morumque honestatem, ex hoc solo capite prohibitos esse, quod approbatione ecclesiastica careant (can. 1399, 5°).

2. **Romanus Pontifex.** Saepius accidit ut ipse Summus Pontifex, non quidem medio Curiae, sed per proprias litteras apostolicas librum expresse condemnet. Quae species prohibitionis in iure poenali effectum peculiarem secumfert, ut infra videbimus.

3. **Congregatio S. Officii.** Ad eam nunc pertinet delatos sibi libros excutere atque prohibere (can. 247, § 4). Congregatio decretum reprobationis in „Acta Ap. Sedis" inseri iubet, quae promulgatio idem valet ac si liber in Indicem relatus fuerit.

„Libri ab Apostolica Sede damnati ubique locorum et in quodcumque vertantur idioma prohibiti censeantur" (can. 1396). Ut S. Congregatio efficacius munere suo fungi possit, obligatio imponitur fidelibus, et peculiari titulo Prae-

latis, Legatis S. Sedis atque Rectoribus Universitatum catholicarum, *deferendi* libros pravos (can. 1397, § 1).

4. **Concilia particularia.** Concilium plenarium (can. 281) et provinciale (can. 283) eos quoque libros proscribendi iure pollent, qui extra territorium impressi fuerunt.

5. **Ordinarii locorum.** „Locorum Ordinarii per se aut, ubi opus fuerit, per sacerdotes idoneos *vigilent* in libros, qui in proprio territorio edantur aut venales prostent" (can. 1397, § 4). A prohibitione Episcopi vel Concilii particularis datur ad S. Sedem recursus in devolutivo, non tamen in suspensivo (can. 1395, § 2). Episcopo fas est pro suis subditis librum prohibere, qui alibi approbationem ecclesiasticam consecutus est, „tum quia simulata esse possit, tum quia vel negligentius data vel benignitate nimia nimiave fiducia de auctore concepta, quod forte postremum in religiosorum Ordinibus aliquando evenit" [1].

Ad dubium, utrum religiosi *exempti* obligentur oboedire decreto episcopali quo libri usus prohibetur, affirmativum dant responsum, quia exemptio ad res fidei et morum se non extendit [2].

Quaeritur, utrum prohibitio libri in dioecesi sit lex territorialis an *personalis*. Leges, nisi aliud constet, sunt territoriales (can. 8, § 2). Sed can. 1395, § 1 expresse declarat Concilia particularia et Ordinarios „pro suis subditis" libros proscribere posse. Quare omnes personae in dioecesi domicilium vel quasidomicilium habentes etiam extra fines dioecesis ad legem observandam tenentur (can. 14, § 1, 2°).

6. **Superior generalis.** „Etiam Abbas monasterii sui iuris et *supremus religionis clericalis exemptae Moderator,* cum suo Capitulo vel Consilio, potest libros ex iusta causa suis subditis prohibere; idemque, si periculum sit in mora, possunt alii *Superiores maiores* cum proprio Consilio, ea tamen lege, ut rem quantocius deferant ad supremum Moderatorem" (can. 1395, § 3). Quae prohibitio, dummodo in forma iuridica facta et publicata fuerit, vere est canonica, ex potestate iurisdictionis procedens. Praeterea vi potestatis *dominativae* quilibet Superior religiosus ex causa subditis usum libri prohibere potest, etiam vi voti, si causa sit gravis.

Cap. 2. De facultate legendi libros prohibitos.

Ad licitum usum libri proscripti necessaria est facultas eius, qui legem tulit vel eius Superioris vel successoris vel delegati. Praeterea requiritur causa utilitatis ita gravis, ut rationes periculi superet, propter quas liber prohibitus est. Attamen semper vim obtinet can. 1405, § 1: „Licentia a quovis obtenta nullo

[1] Const. „Sacrorum Antistitum" n. III; A. A. S. 2, 660.
[2] *Wernz,* Ius decr. III, n. 108.

modo quis eximitur a prohibitione *iuris naturalis* legendi libros, qui ipsi proximum spirituale periculum praestant."

Licentiam legendi libros pravos confert vel ius commune vel S. Sedes vel Episcopus vel Superior religiosus.

1. **Ius commune.** a) Ipsa lex seu can. 1400 permittit iis, qui studiis theologicis vel biblicis quoquo modo operam dant, etiam privatim studendo, adhibere editiones Scripturae sacrae in canonibus 1391 et 1399, 1° prohibitas.

b) „S. R. E. Cardinales, Episcopi, etiam titulares, aliique Ordinarii, necessariis adhibitis cautelis, ecclesiastica librorum prohibitione non obstringuntur" (can. 1401). In religionibus exemptis *Superiores maiores* nomine Ordinariorum intelliguntur (can. 198, § 1). Facultas haec personae Praelati adhaeret, quin aliis communicari possit.

2. **Sedes Apostolica.** Licentiam legendi libros proscriptos concedit C. S. Officii (can. 247, § 4), pro sodalibus vero religiosis exclusive competens est *S. C. de Religiosis* (can. 251, § 3). Verum S. Sedes religiosis privatis vix gratiam ullam concedet inaudito prius Superiore maiore petentis.

„Qui facultatem apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet a suis *Ordinariis* proscriptos, nisi in apostolico indulto expressa iisdem facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuslibet damnatos" (can. 1403, § 1).

3. **Ordinarius loci.** a) *Iure proprio.* Loci Ordinarius permittere potest tum propriis subditis tum religiosis *exemptis* usum libri, quem vel ipse vel eius antecessor vel Concilium particulare proscripserat (can. 291, § 2).

b) *Iure communi.* „Ordinarii licentiam, ad libros quod attinet ipso iure vel decreto Sedis Apostolicae prohibitos, concedere suis subditis valent pro *singulis* tantum libris atque in casibus dumtaxat urgentibus" (can. 1402, § 1).

c) *Ex facultate generali.* „Quod si generalem a Sede Apostolica facultatem impetraverint suis subditis permittendi, ut libros proscriptos retineant ac legant, eam nonnisi cum *delectu* et iusta ac rationabili causa concedant" (can. 1402, § 2).

4. **Superior maior.** a) Ex eodem canone 1402, § 1 sequitur Superiorem generalem et provincialem, non vero Superiorem domus, subditis usum singuli libri prohibiti in casu *urgenti* permittere posse, v. g. cum tempus non suppetat recurrendi ad S. Sedem, et necessitas librum legendi urgeat. Quae facultas ad libros ab Episcopo prohibitos non extenditur (can. 1403, § 1).

b) Etiam familiis religiosis S. Sedes ampliores facultates habituales concedit: „permittendi aliis sibi subiectis legere ac *retinere*

libros prohibitos iuxta petita". Superiores, qui facultatem obtinent subditis permittendi ut libros pravos legant vel retineant, „eam nonnisi cum *delectu* et iusta ac rationabili *causa* concedant" (can. 1402, § 2). Necesse non est animadvertere ius quod can. 1402, § 1 Ordinariis concedit, nulla ratione Superioribus maioribus competere religionum non exemptarum neque laicalium.

Omnes, qui usum librorum prohibitorum obtinuerunt, eos ubique terrarum legere possunt, etiam extra territorium concedentis, quia facultas *personalis* est. At vero „gravi praecepto tenentur libros prohibitos ita custodiendi, ut hi ad aliorum manus non perveniant" (can. 1403, § 2).

ARTICULUS III.

De abusu librorum prohibitorum.

Cap. 1. De modis violandi legem.

Scopus proscriptionis librorum proprius et directe a legislatore intentus unus est, ne videlicet scripta nociva *legantur* cum damno spirituali legentis. Quia vero lex moralis postulat, ut fideles pericula quoque violandi legem fugiant necnon ab aliis occasionem peccandi avertant et nullo modo alienis peccatis cooperentur, plures sunt actiones, quas lex de usu librorum prohibet. Quo sensu can. 1398, § 1 haec statuit: „Prohibitio librorum id efficit, ut liber sine debita licentia nec edi, nec legi, nec retineri, nec vendi, nec in aliam linguam verti, nec ullo modo cum aliis communicari possit."

1. **Editio.** Nomine editoris in iure criminali venit auctor vel possessor manuscripti, typographiae dominus et qui sumptus impressionis confert vel divulgationem procurat. Qui omnes complices aeque culpabiles sunt (can. 2209, § 2).

2. **Lectio.** Culpam non incurrit nisi qui formaliter legat, linguam videlicet intelligens. Plures simul legentes ex condicto seu conspiratione, omnes peccant, quamvis unus dumtaxat legat ceteris audientibus. Qui casu legentem audit auditisque consentit interne, peccat quidem, sed crimen ecclesiasticum non committit (can. 2195, § 1).

3. **Retentio.** Prohibetur propter periculum proximum violandae legis librum pravum apud se vel apud alium asservare. Nil refert, utrum quis librum proprium an alienum retineat. Traditio libri custodi bibliothecae vel iis qui secundum can. 1401 prohibitione librorum non adstringuntur, a culpa retentionis liberat[1].

4. **Venditio.** De commercio librorum publico haec statuit can. 1404: „Librorum venditores libros de *obscoenis* ex professo tractantes ne vendant, commodent, retineant; ceteros prohibitos

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 7, n. 298.

venales ne habeant, nisi debitam *licentiam* a Sede Apostolica impetraverint, neve cuiquam vendant, nisi prudenter existimare possint ab emptore legitime peti."

5. **Versio.** Approbatio prior operi in aliud idioma translato non suffragatur (can. 1392, § 1), prohibitio tamen libri ad quamlibet linguam se extendit.

6. **Communicatio.** Quae can. 1403, § 2 privilegiatis sub gravi praecepto imponit, ut scilicet libros prohibitos ita caute custodiant, ne ad manus aliorum perveniant, ad omnes fideles pari modo spectant. *Verbis* alteri communicare id, quod in libro pravo continetur, non est quidem delictum contra can. 1398, § 1, nihilominus ex aliis rationibus actus potest esse criminosus, v. g. propter haeresis propagationem (can. 2316).

Cap. 2. De poenis in legis violatores.

Attento canone 6, 5° manifestum est antiquas poenas ecclesiasticas olim in re nostra vigentes nunc abrogatas esse, exceptis iis quae in Codice I. C. expresse continentur. Codex vero duplicem censuram excommunicationis in pravum usum librorum constituit, aliam S. Sedi speciali modo, aliam nemini reservatam. Praeterea Superior ecclesiasticus poenam arbitrariam ferre potest pro transgressionibus, quas lex communis directe non persequitur (can. 2222, § 1).

1. **Excommunicatio S. Sedi speciali modo reservata.** „In excommunicationem Sedi Apostolicae speciali modo reservatam ipso facto incurrunt, opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, haereticorum et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes" (can. 2318, § 1).

Ad melius intelligendam vim canonis haec pauca notamus: Canon poenalis libros apostatarum, haereticorum, schismaticorum ab aliis distinguit, quos ipse Pontifex per litteras apostolicas proscripserat: a) *Libri apostatarum, haereticorum, schismaticorum.* Quaenam personae hisce nominibus intelligantur, can. 1325, § 2 accurate determinat. Eorum libri haeresim vel schisma propugnantes aut ipsa religionis fundamenta quoquo modo evertere nitentes, ipso iure prohibentur (can. 1399, 2°).

Ad materiam libri quod attinet, solummodo opus errorem dogmaticum continens simulque eum propugnans huc pertinet. Una sola haeresis sufficit, non quidem pure in libro prolata, sed talis, ut auctor legentem de veritate erroris persuadere conetur[1].

[1] *Pennacchi,* Comment. in const. „Officiorum ac munerum"; A. S. S. 30, 528.

Scripta haereticorum antiquorum, quae in magnis *collectionibus* catholicis referuntur, v. g. in Cursu patrologiae vel in Conciliorum collectione, prohibita non sunt, quia in apparatu scientifico errores sufficienter refutantur neque ullum periculum fidei legentibus parant[1]. Similiter *Lexica universalia* ab acatholicis edita, quamquam in articulis de rebus catholicis tractantibus errores dogmaticos continent, necessario a catholicis non sunt vitanda, tum propter utilitatem operis qua talis, tum quia singuli articuli ab invicem sunt independentes. Qui vero articulos haereticos legit, utique peccat.

b) *Libri per apostolicas litteras prohibiti.* Qui libris ab acatholicis ut supra editis utitur, quamquam in particulari ab auctoritate ecclesiastica prohibiti non fuerunt, tamen in censuram excommunicationis incidit. Alii vero libri, praecipue auctorum catholicorum, censurae canonis 2318, § 1 non subiacent, nisi nominatim proscripti fuerint. Ad quem effectum necesse est, ut ipse Pontifex per litteras proprio nomine signatas librum prohibeat, expresso libri titulo nomineque auctoris.

Satis pauci sunt libri qui huiusmodi proscriptionem consecuti sunt, quique in Indice librorum prohibitorum signo crucis muniti ab aliis libris facile discernuntur, quos non Pontifex, sed Curia Romana seu C. S. Officii prohibuit.

Quia hoc loco *editores* libri expresse non nominantur, a censura liberi sunt. Inter „*defendentes*" connumerantur ii „qui libri vetiti doctrinam sive argumentis, sive commendationibus laudibusque" tuentur[2]. Propter particulam „scienter" legentem vel retinentem a censura excusat quaelibet imputabilitatis imminutio (can. 2229, § 2) necnon ignorantia crassa et supina, non vero ignorantia affectata.

2. **Excommunicatio nemini reservata.** „Auctores et editores, qui sine debita licentia sacrarum *Scripturarum* libros vel earum adnotationes aut commentarios imprimi curant, incidunt ipso facto in excommunicationem nemini reservatam" (can. 2318, § 2).

In hanc censuram non incidunt defendentes, legentes, retinentes, sed ii soli, sine quorum cura liber typis imprimi non posset. Hic quoque clausula subaudiatur: „opere publici iuris facto"[3].

3. **Poena arbitraria.** Ex dictis apparet paucas dumtaxat leges de libris prohibitis poena latae sententiae munitas esse. Sane, sanctio canonis 2318 non afficit libros ab infidelibus editos, neque eos, quos can. 1299 refert, neque libros, de quibus Pontifex in allocutionibus conqueritur vel quos in litteris suis cumulatim condemnat, neque generatim eos, qui in Indice relati sunt, neque eos, quos Episcopus vel Superior religiosus proscripserunt.

Nihilominus, tum *Episcopus* tum *Abbas* vel *supremus Moderator* possunt decreto, quo secundum can. 1395 librum prohibent, poenam adnectere (can. 2220, § 1).

---

[1] *Pennacchi* l. c. 167. [2] Ibid. 526.

[3] De absolutione ab hac censura valet can. 2253, 1°.

TITULUS VII.

De modis egrediendi e religione.

Ordinarie sola mors vinculum professionis religiosae dissolvit. Sunt vero modi, quibus ligamen inter professum et religionem vel perfecte abrumpitur vel ex parte relaxatur dumtaxat. Auctor egressus aliquando est ipse professus, aliquando Superior religiosus vel Summus Pontifex. Egrediens vel in saeculum redit vel religionem cum religione commutat vel ad alium statum ecclesiasticum transfertur.

Sensu improprio professus dicitur religionem egredi, qui exit postquam eius professio nulla declarata est, vel qui ad dignitatem ecclesiasticam promotus fuerit, vel qui ad servitium militare praestandum coactus sit, vel fugitivus. In capitibus quae sequuntur secundum ordinem Codicis disseremus: 1. de religiosis promotis ad dignitates (can. 626—629); 2. de transitu ad aliam religionem (can. 632—636); 3. de egressu libero religiosi (can. 637—643); 4. de apostasia et fuga (can. 644—645); 5. de dimissione religiosorum (can. 646—672).

Cap. 1. De promotione religiosorum ad dignitates ecclesiasticas.

1. **Dignitatis susceptio.** Historia teste, e claustris optimi viri ad sedes epicopales, immo ad regendam Ecclesiam universalem omnibus saeculis vocari consueverunt. Attamen obligationes status religiosi necnon contractus mutuus religionem inter et sodalem, aliquando insuper votum peculiare impediunt, quominus religiosus munus quodpiam extra familiam *libere* acquirat. Ut nihilominus professus ad praelaturam legitime promoveatur, interventus vel Sedis Apostolicae vel saltem Superiorum requiritur: a) *Auctoritas S. Sedis.* „Religiosus nequit, sine Sedis Apostolicae auctoritate, ad dignitates, officia aut beneficia promoveri, quae cum statu religioso componi non possint“ (can. 626, § 1). Lex ea omnia officia afficit, quae residentiam extra domum religiosam requirunt. Quare, si Capitulum ecclesiae cathedralis exoptet, ut religiosus ad sedem vacantem promoveatur, non potest eum eligere, sed necesse est, ut eum a Pontifice *postulet* (can. 179, § 1). Si vero de beneficiis agitur, can. 1442 obstat, ne beneficia saecularia religiosis conferantur.

b) *Licentia Superioris.* „Legitime ab aliquo collegio electus, nequit electioni assentiri sine licentia Superioris“ (can. 626, § 2). Quia consensus electi est de essentia electionis (can. 175), sequitur consensum propter defectum licentiae invalidum esse ipsamque electionem infirmare.

c) *Dispensatio pontificia.* „Si voto teneatur non acceptandi dignitates, specialis Romani Pontificis dispensatio est necessaria“ (can. 626, § 3). Sermo hic est de voto *publice,* non privatim emisso. Lex valet de religiosis, qui simul cum voto paupertatis voto adnexo se obstringunt renuntiandi omnibus dignitatibus, beneficiis et officiis extra religionem.

Dispensatio haec ab ipsa persona Pontificis concedi debet, nec sufficit auctoritas Congregationis de Religiosis. Praeterea manifestum est religiosum non posse annuere offerentibus sibi dignitatem, antequam dispensationem papalem obtinuerit, nisi forte apposita condicione de futuro. Quia vero ipse Pontifex religiosum Cardinalem creat vel Episcopum nominat, religiosus statim consentire potest vel debet, cum Papa simul necessariam dispensationem a voto conferat necnon consensum Superioris generalis suppleat tamquam supremum religiosorum caput (can. 499, § 1).

2. **Obligationes et iura**[1]. Episcopus religiosus non indiget laurea *doctorali,* sed sufficit, ut a suis Superioribus maioribus vel similem titulum vel saltem verae peritiae testimonium habeat (can. 331, § 1, 5°). a) „Religiosus renuntiatus Cardinalis aut Episcopus sive residentialis sive titularis, *manet religiosus,* particeps privilegiorum suae religionis, votis ceterisque suae professionis obligationibus adstrictus, exceptis iis, quas cum sua dignitate ipse prudenter iudicet componi non posse, salvo praescripto can. 628" (can. 627, § 1).

b) „Eximitur tamen a potestate Superiorum, et vi *voti oboedientiae* uni Romano Pontifici manet obnoxius" (can. 627, § 2). Assecutus dignitatem religiosus amittit officia, quae in religione gerebat.

c) Ad votum *paupertatis* quod spectat, distinguamus oportet inter professionem sollemnem et simplicem. *Regularis* ad dignitatem evectus manet incapax dominii, bonorum quae ipsi obveniunt habet usum, usumfructum et administrationem; proprietatem vero Episcopus residentialis, Vicarius Apostolicus, Praefectus Apostolicus acquirit dioecesi, vicariatui, praefecturae; ceteri, v. g. Episcopi titulares, acquirunt Ordini vel Sanctae Sedi ad normam can. 582. Cardinales religiosi ius obtinent libere disponendi de reditibus beneficiariis, etiam per *testamentum* (can. 239, § 1, 19°), salvo praescripto can. 1298 (can. 628, 1°).

Aliud valet de professis *Congregationis* religiosae ad dignitatem promotis, videlicet: „Si per professionem dominium bonorum non amiserit, bonorum quae habebat, recuperat usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniunt, sibi plene acquirit" (can. 628, 2°).

Itaque Episcopi et Cardinales e religione votorum simplicium dominio pleno et illimitato bonorum temporalium gaudent et liberi omnino evadunt a praescriptis regulae. Verum haec de usu obiectivo bonorum valent, non vero de usu *personali* eorum, quare peccat Episcopus religiosus, qui nimio luxui indulget vel expensas statum suum excedentes facit[2].

d) Episcopus religiosus in *Vicarium generalem* assumere nequit sacerdotem religiosum, nisi dioecesis alicui religioni fuerit

[1] Causa in S. C. Ep. et Reg. agitata 6 mai 1864; A. S. S. 1, 449; *Oesterle* in Theol.-prakt. Quartalschr. 1921, 415 sq.

[2] *Prümmer,* Manuale iur. can. 330.

commissa (can. 367, § 1 et 2). Eo minus licet absque auctoritate apostolica eligere secretarium e familia religiosa vel fratre laico servo uti, tum quia Superioribus fas non est permittendi, ut subditi extra domum degant (can. 606, § 2), tum quia officia huiusmodi cum statu religioso componi non possunt (can. 626, § 1).

e) Ex more antiquissimo religiosus Cardinalis vel Episcopus retinet *habitum* suae religionis, quoad colorem et materiam, non vero ratione formae[1]. A vestibus maxime sericis abstinere iubebantur. Episcopi pileolo coloris violacei ex indulto Pii IX die 17 iun. 1868 utuntur, cappa vero colorem eundem habeat ac vestitus religionis[2]. Benedictus XV Motu proprio „Episcopis e regularibus" die 25 apr. 1920 statuit, „ut omnes Episcopi regulares rocheto utantur (loco superpellicei) atque eodem prorsus modo induti incedant ac saeculares Episcopi, salvo nimirum usitato vestimentorum colore et qualitate[3].

f) Religiosus Episcopus dimisso *ritu et calendario* religionis, ritum propriae ecclesiae vel ritum romanum amplecti debet. Idem valet de capellano suo religioso. De Beatis suae religionis nequit recitare officium neque celebrare Missam neque erigere altare iis dedicatum in ecclesia cathedrali[4].

3. **Renuntiatio muneris.** Resignato officio, religiosus vitam religiosam restaurare debet, ita tamen ut simul dignitas ecclesiastica, quam retinet, incolumis servetur. Can. 629, § 1 statuit: „Dimisso cardinalatu vel episcopatu vel expleto munere extra religionem sibi a Sede Apostolica commisso, religiosus ad religionem redire tenetur." a) „Potest tamen Cardinalis vel Episcopus religiosus quamlibet suae religionis *domum eligere* in qua degat; sed caret voce *activa et passiva*" (can. 629, § 2). Quae vocis denegatio nullatenus rationem poenae habet, sed signum est redeuntem organismo familiae perfecte non inseri.

b) Disciplinae religiosae subiectus esse nequit in iis, quae a dignitate eius discrepant, v. g. quoad praecedentiam vel officia minora obeunda.

c) Quia religiosus reversus dignitatem non amisit, retinet *vestes et insignia* dignitati suae convenientia necnon privilegia (can. 239, § 1; 349, § 1); pontificalia Episcopus exercere potest cum consensu Ordinarii loci et Superioris religiosi ad normam can. 337, § 1.

d) Cum sint Episcopi titulares, vocari possunt ad *Concilium* oecumenicum (can. 223, § 2), plenarium (can. 282, § 2), et provinciale (can. 286, § 2).

e) *Sepulturae* locum libere sibi eligere possunt (can. 1224, 2°).

---

[1] Cap. 15 X l. 3, tit. 1. [2] Decr. auth. S. Rit. C. 628.
[3] A. A. S. 12, 149. [4] Decr. auth. S. Rit. C. 1156 ad 5.

Cap. 2. De transitu ad aliam religionem.

Professio religiosa non emittitur absolute, sed relative pro determinata religione, in qua professus se victurum esse publice spondet. Quo sensu omnibus religionibus communis est loci stabilitas. Non obstante can. 1314 de commutatione voti in melius, transitus ad aliam religionem non gaudet favore iuris. S. Thomas rem hoc modo dissuadet: „Transire de religione ad religionem, nisi propter magnam utilitatem vel necessitatem, non est laudabile; tum quia ex hoc plerumque scandalizantur ii qui relinquuntur, tum quia facilius proficit aliquis in religione quam consuevit, quam in illa quam non consuevit, ceteris paribus.“ [1]

In iure decretalium ita distinguebatur: a) transitus ad regulam *strictiorem* omnibus religiosis patebat, seclusa tamen qualibet temeritate ac levitate[2]; b) transitus ad Ordinem *eiusdem rigoris* licitus erat post consensum vel S. Sedis vel utriusque Superioris; c) ad *laxiorem* ordinem nemo transire poterat, quod Conc. tridentinum denuo vetuit[3]. Verum Ordines mendicantes a Martino IV a. 1281 privilegium obtinuerunt prohibens, ne quis ex eorum familiis alio quam ad Carthusianos transmigrare valeret[4]. Simile indultum Societas Iesu adepta est[5].

Ius vigens absque ullo discrimine postulat, ut transiens licentiam Sedis Apostolicae sibi procuret, novitiatum in nova religione peragat novamque professionem emittat.

1. **Licentia S. Sedis.** „Religiosus nequit ad aliam religionem, etiam strictiorem, vel e monasterio sui iuris ad aliud transire sine auctoritate Apostolicae Sedis“ (can. 632). Profecto S. Sedes precibus vix annuet, quin prius utriusque religionis Praepositum audierit causasque motivas transitus examinaverit[6].

2. **Probatio nova.** „Transiens ad aliam religionem novitiatum peragere debet; quo durante, manentibus votis, iura et obligationes particulares, quas in religione derelicta habuit, suspensa manent, et ipse obligatione tenetur Superioribus novae religionis et ipsi novitiorum Magistro parendi, etiam ratione voti oboedientiae“ (can. 633, § 1). Ingrediens novitiatum praeter *testimoniales litteras* Superioris maioris prioris religionis aliis documentis non indiget (can. 544, § 5). Postulatus novitiatui praemittendus non est, sed vestium impositio necessaria[7].

---

[1] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 189, a. 8.

[2] Cap. 10 et 18 X l. 3, tit. 31. [3] Sess. 25, cap. 19 de reg. et mon.

[4] Cap. un. Extr. comm. l. 3, tit. 8.

[5] Cisterciensibus favet cap. 7 X l. 3, tit. 31.

[6] Monialibus in Gallia et Belgio, quae ex iure particulari vota dumtaxat simplicia emittunt, Episcopus loci licentiam concedere nequit, ut a monasterio ad aliud sui iuris monasterium transeant, neque in perpetuum neque ad tempus; ita S. C. Relig. 9 nov. 1926; A. A. S. 18, 490.

[7] S. C. Relig. 14 mai 1923; A. A. S. 15, 289.

Unus est casus, quo transiens absque iterata probatione novae familiae statim aggregatur: „Transiens ad aliud monasterium *eiusdem Ordinis* nec novitiatum peragit nec novam emittit professionem“ (can. 633, § 3). Dispositio huius legis valet quoque de diversis Congregationibus monasticis eiusdem Ordinis. Attamen propter disciplinam collapsam monasterii, a quo alumnus transit, Abbati eum admittenti fas est condicionem apponere, ut advena prius in novitiatu vitae religiosae rudimenta ediscat. Aliquando dubitari posset de valore prioris professionis.

3. **Professio religiosa.** a) „Si in religione ad quam transiit, professionem non edat, ad pristinam religionem *redire* debet, nisi interim votorum tempus exspiraverit“ (can. 633, § 2).

Si religiosus a nova familia ante professionem resiliat, ad pristinam familiam reverti debet, cuius Superior poenitentem reicere nequit, quia revertens prioribus votis manet obstrictus. In casu vero contrario, si videlicet tempore reditus vota temporaria iam exstincta fuerint, religio a qua transiens discessit eum redeuntem admittere non obligatur. Si autem nihilominus recipiatur tamquam simplex postulans, necesse est, ut novitiatum peragat canonicum novamque professionem emittat. Quo casu postulans dispensatione pontificia indiget a praescripto can. 542, 1°, quia invalide in novitiatum admitteretur, qui vinculo professionis religiosae obstrictus fuerat.

b) Vi can. 634 novitius, qui in priore religione vota *temporaria* dumtaxat emisit, debet in religione ad quam transiit, votis perpetuis vota temporaria secundum can. 574, § 1 praemittere. Qui vero post vota *perpetua* sollemnia vel simplicia transgressus est, potest, praetermissis votis temporariis, statim post novitiatum ad professionem votorum perpetuorum admitti. Ius tamen est Superiori eum probandi diutius, sed non ultra annum ab expleto novitiatu.

Votum Consultorum in admittendo religioso ad professionem perpetuam secundum can. 634 habet vim deliberativam, non consultivam tantum[1].

4. **Effectus transitus.** Transitus ad aliam religionem formaliter completur effectusque iuridicos producit per professionem primam in nova religione emissam. Et quidem: a) Transeuntes ab edita nova professione amittunt omnia *iura et obligationes* prioris religionis vel monasterii, et alterius iura et officia suscipiunt (can. 635, 1°).

b) *De bonis temporalibus* haec valent: Religio prior ea servat, quae ratione religiosi iam acquisivit. Qui secundum can. 581, § 1 ante professionem sollemnem bonis temporalibus renuntiavit, ea per professionem simplicem in nova familia emissam non recuperat. Dos religiosae transeunti restituenda est, sed sine fructibus iam maturis, et novae religioni tradenda (can. 551). Bona personalia simpliciter professi cum ipso ad religionem secundam transeunt (can. 635, 2°), sed si a Congregatione ad Ordinem transierit, durante novitiatu bonis suis renuntiare debet (can. 581, § 1).

[1] Com. Pontif. Cod. 14 iulii 1922; A. A. S. 14, 528.

c) „*Sollemnitas votorum* in eo, qui legitime secundum superiores canones vota simplicia in Congregatione religiosa nuncupat, eo ipso exstinguitur, nisi aliud in apostolico indulto expresse caveatur“ (can. 636).

Vi iuris antiqui *mendicantes* transeuntes ad familiam non mendicantium, carebant in Capitulis voce activa et passiva nec poterant creari Superiores[1]. In hodierno iure nulla vestigia horum inveniuntur.

Effectus enumerati pro iis, qui e monasterio sui iuris ad aliud eiusdem religionis monasterium transeunt, statim a die transitus vim suam obtinent.

Cap. 3. De egressu e religione.

1. **Notio egressus.** Nomine egressus e religione hic actum intelligimus iuridicum, quo Superior competens ad instantiam subditi spontanee petentis professum a vinculo professionis liberat et a votis publicis dispensat, ita ut religiosus libertatem recuperet legitime in saeculum redeundi.

Proinde differt egressus a *dimissione* seu expulsione, quam Superior exsequitur professo invito, necnon ab *apostasia* et *fuga,* qui actus sunt plane criminosi. Sensu stricte iuridico non dicimus eum egredi, qui *expleto votorum tempore* secundum can. 637 libere domum religiosam deserit vel a renovandis votis seu ab emittenda professione perpetua excluditur. Similiter potest professus a votis temporariis perdurante *militari servitio* religionem libere deserere, praemonitis Superioribus per declarationem in scriptis vel coram testibus, quae declaratio caute in archivo Ordinis vel instituti servanda est. Religio pariter potest eum ob iustas et rationabiles causas dimissum declarare; ita decr. S. C. de Relig. „Cum in Codice“ die 15 iun. 1919[2].

2. **Species egressus.** Exceptis casibus indicatis professus aliter ab obligationibus vitae religiosae solvi nequit, quam per dispensationem a competente Praelato ecclesiastico ex causa canonica concessam. Quod fit vel per exclaustrationem vel per saecularizationem (can. 638): a) *Exclaustratio* est indultum manendi extra claustra *ad tempus* determinatum vel sine termino fixo. A qua facultate toto coelo differt licentia Superioris, ut religiosus extra domum degat, secundum can. 606, § 2 concessa, maxime studiorum causa (can. 587, § 4), quia in hisce casibus religiosus manet perfecte subditus suis Praelatis.

b) *Saecularizatio* est perfecta et perpetua separatio religiosi a religione, continens dispensationem tum a votis tum a professione religiosa.

Ante Codicem I. C. professi a votis simplicibus ex causis gravibus dispensabantur perfecte ab obligationibus susceptis per professionem, non vero sollemniter professi. Qui, salvis manentibus votis, per indultum saecularizationis,

[1] Cap. 1 Clem. l. 3, tit. 9. [2] A. A. S. 11, 322.

vel perpetuum vel ad tempus ius acquirebant, ut in saeculo sub oboedientia Episcopi commorari valerent[1]. Nunc vero omnes religiosi eodem iure exclaustrationis et saecularizationis utuntur, cum iisdem effectibus respectu votorum sollemnium et simplicium.

3. **Superior dispensans.** a) *Romanus Pontifex.* Indultum exclaustrationis et saecularizationis „sola Sedes Apostolica in religionibus iuris pontificii dare potest; in religionibus iuris dioecesani etiam loci Ordinarius" (can. 638).

b) *Episcopus.* Exclaustratus ab Ordinario loci ad condiciones in can. 639 servandas tenetur, salva Ordinarii facultate concedendi exclaustrato, ob rationes particulares, facultatem retinendi habitum religiosum; ita S. C. Relig. 12 nov. 1922[2].

c) *Superior generalis.* Indultum *exclaustrationis* ad normam can. 639 Superior generalis concedere nequit, quia fas ei non est permittere, ut alumnus extra domum religiosam degat per tempus notabile (can. 606, § 2). *Saecularizationem* vero, supremus Moderator quorundam religionum cumulative cum Sede Apostolica vi constitutionum concedit.

Ex declaratione S. C. de Relig. die 1 aug. 1922 potest religiosus indultum saecularizationis aut simplicium votorum dispensationem *recusare,* quamvis Superior generalis in scriptis iam exsecutoriale decretum rescripti emiserit ad normam can. 56, „dummodo Superiores graves rationes in contrarium non habeant, quo in casu ad S. Congregationem referant"[3].

4. **Causae dispensandi.** Cum vota ad ius divinum pertineant, ne Pontifex quidem ab iis sine causa dispensare potest. Causa *iusta* et *gravis* sit oportet, eoque gravior, quo excellentius est votum. Iam vero, vota religiosa non sunt privata, sed publice emittuntur necnon substantiam status religiosi constituunt, qui omnes alios status dignitate praecellit.

Causae quas S. Alfonsus tamquam sufficientes pro iusta dispensatione a votis allegat, videlicet bonum Ecclesiae, periculum transgressionis, magnam difficultatem in exsecutione, magnos scrupulos, imperfectam deliberationem, temeritatem, metum, quae votorum emissionem vitiaverunt[4], ad vota privata proxime spectant, quare in re nostra nonnisi cautissime applicari possunt.

Causae dispensationis ipsam *personam* petentis afficere debent et tales sint, ut amoveri nequeant nisi per egressum e religione, tantaeque sint gravitatis, ut vel vitam temporalem vel aeternam salutem in discrimen serium adducant. Rari admodum sunt casus, ut professus tuta conscientia sponte egredi possit. Sola voluntas egrediendi et desiderium saeculi causae potius aggravantes crimen sunt quam excusantes resilientem. Absonum est credere affirmanti se vocatione divina caruisse, quod de-

[1] *Wernz,* Ius decr. III, n. 677. [2] A. A. S. 14, 661.
[3] Ibid. 501. [4] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 3, n. 250.

claravit S. C. Ep. et Reg. die 19 nov. 1886[1]. Neque disciplinae claustralis austeritas motivum sufficiens praebet, ut quis a votis dispensetur, postquam aetate matura, libere et non sine diuturno experimento vitam religiosam amplexus est.

Superiorum est stimulum tentationum huiusmodi, in animo subditi insitum, remediis convenientibus evellere. Si vero professus, paternis consiliis Superioris constanter recusatis, instat ut dispensetur, iam ex parte *religionis* exoritur causa dimittendi discolum. Nam invitum in societate retinere nec licitum nec utile, immo perquam exitiosum est, postquam eius animus a vita religiosa et ab instituto aversus est[2].

5. **Effectus exclaustrationis.** „Qui indultum exclaustrationis ab Apostolica Sede impetravit, votis ceterisque suae professionis obligationibus, quae cum suo statu componi possunt, manet obstrictus; exteriorem tamen debet habitus religiosi formam deponere; perdurante tempore indulti caret voce activa et passiva, sed gaudet privilegiis mere spiritualibus suae religionis, et Ordinario territorii ubi commoratur, loco Superiorum propriae religionis, subditur etiam ratione voti oboedientiae" (can. 639).

Decretum pontificium exclaustrationis in singulis casibus accuratius determinat iura et officia indultarii. Exclaustratus pergit quidem esse membrum religionis, at interim ab ea separatur nec subiacet Praelatis internis. Quare, cum durante indulto opem suam in favorem familiae non conferat, aequum est, ne a religione sustentari velit. Paupertatem quod spectat, exclaustratus acquirere potest bona ad vitam necessaria, quorum usum et usumfructum liberum servat, sed augere propriam massam capitalem nequit. Restaurata vita religiosa, fructus industriae, si qui ei supersint, cedunt religioni.

6. **Effectus saecularizationis.** Status iuridicus dispensati hic est: a) „A sua religione *separatur,* habitus eiusdem exteriorem formam debet deponere, et in Missa et horis canonicis, in usu et dispensatione sacramentorum saecularibus assimilatur" (can. 640, § 1, 1°).

b) „A *votis* liberatus manet, firmis oneribus ordini maiori adnexis, si in sacris fuerit; non tenetur obligatione horas canonicas vi professionis recitandi nec aliis regulis et constitutionibus adstringitur" (can. 640, § 1, 2°).

Professi sollemniter, ante Codicem saecularizati, solvebantur quidem a vinculo cum religione inito, firmis tamen manentibus votis. Apparet firmitatem illam antiquam votorum sollemnium, qua vota simplicia superabant, nunc fere sublatam esse.

c) „Si ex apostolico indulto in religionem rursus *recipiatur,* novitiatum ac professionem instaurat et locum inter professos obtinet a die novae professionis" (can. 640, § 1, 3°).

[1] Archiv f. k. KR. 58, 431.

[2] *Micheletti,* De Superiore comm. relig. 591.

Indulto apostolico ad reditum saecularizatus ideo indiget, quia ad normam can. 542, 1° valide admitti nequit, qui vinculo professionis religiosae antea fuit obstrictus.

d) Ne *clericus maior* e religione egressus contra honestatem clericalem vagari cogatur, can. 641 hoc modo providet: α) Qui post vota temporaria egressus est, debet ad propriam dioecesim reverti et Ordinarius originis eum recipere tenetur; β) qui vero a votis perpetuis dispensatus est, cum secundum can. 585 propriam dioecesim amiserit, „nequit extra religionem sacros ordines exercere, donec Episcopum benevolum receptorem invenerit, aut Sedes Apostolica aliter providerit" (can. 641, § 1).

„Episcopus religiosum recipere potest sive pure et simpliciter, sive pro experimento ad triennium: in priore casu religiosus eo ipso est dioecesi *incardinatus;* in altero, Episcopus potest probationis tempus prorogare, non ultra tamen aliud triennium; quo etiam transacto, religiosus, nisi antea dimissus fuerit, ipso facto dioecesi incardinatus manet" (can. 641, § 2).

e) Propter maculam quandam moralem, quae religioso desertori inhaeret, nequit professus ad saeculum regressus sine novo et speciali Sanctae Sedis indulto iis *officiis ecclesiasticis* fungi, quae can. 642, § 1 indicat.

Quae dispositio iuris desumpta est ex decreto „Quum minoris" S. C. de Relig. die 15 iun. 1909[1], expuncto ultimo numero.

f) Religiosi egredientes nihil possunt repetere ob quamlibet operam religioni praestitam (can. 643, § 1).

Religiosae vero *dos* restituenda est integra (can. 551, § 1). „Si tamen religiosa sine dote recepta fuerit nec ex propriis bonis sibimet providere valeat, religio ex *caritate* eidem dare debet ea, quae requiruntur, ut modo tuto ac convenienti domum redeat, ac providere ut naturali aequitate servata, per aliquod tempus, mutuo consensu vel in casu dissensus ab Ordinario loci determinandum, honeste vivere possit" (can. 643, § 2). Si dos egredienti restituta non pertingat ad rationabilem subsidii caritativi aestimationem, religio defectum supplere debet, secus alumna cum dote peioris esset condicionis quam alia absque dote recepta[2].

Cap. 4. De apostasia et fuga.

1. **Notio apostasiae et fugae.** a) *Apostasia.* „Apostata a religione dicitur professus a votis *perpetuis* sive sollemnibus sive simplicibus qui e domo religiosa illegitime egreditur cum animo *non redeundi,* vel qui, etsi legitime egressus, non redit eo animo, ut religiosae oboedientiae sese subtrahat" (can. 644, § 1). Qui expresse declaravit se non esse reversurum, *statim* pro apostata est habendus. Idem valet de iis, qui apostasiam qualificatam se-

[1] A. A. S. 1, 523. [2] S. C. Relig. 2 mart. 1924; A. A. S. 16, 165.

cundum can. 646, § 1 commiserunt. Nonnisi in dubio de animo licet recurrere ad praesumptionem ex *menstrua* absentia secundum can. 644, § 2. Mensis statim currere incipit ac professus illegitime egressus est; si vero legitime profectus sit, mensis computatur a tempore, quo religiosus reverti potuit ac debuit, v. g. miles finito servitio.

Praesumptio iuris de animo non revertendi admittit probationem directam vel indirectam in contrarium (can. 1826). Apostata sensu rigoroso non est, qui discedens animum habet non redeundi in *hoc* collegium, illegitime commorans in alia domo suae religionis, quia non intendit se subtrahere religiosae oboedientiae. Ex textu can. 644, § 1 patet professos votorum temporariorum apostatis numquam adnumerari.

Ante Codicem I. C. omnes pro certo habebant, crimen apostasiae necessario praesupponere vota sollemnia delinquentis. Nunc vero can. 644, § 1, abolita distinctione inter Ordines et Congregationes, novum discrimen inducit inter professos a votis perpetuis et temporariis.

b) *Fuga.* „Fugitivus est qui, sine Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem redeundi" (can. 644, § 3). Fugae delictum non patrat religiosus qui e clausura furtive exit, noctu quoque, illico reversurus, sed necesse est ut velit *vagari* et extra oboedientiam vivere.

2. **Effectus apostasiae et fugae.** Nemo ex prava actione emolumentum haurire debet, qua de causa can. 645, § 1 statuit: „Apostata et fugitivus ab obligatione regulae et votorum minime solvuntur et debent sine mora ad religionem redire." Obligationi satisfacit poenitens, qui ad *aliam* domum suae religionis revertitur.

„Superiores debent eos sollicite requirere, et ipsos, si vera poenitentia acti redeant, suscipere; reditum vero monialis apostatae vel fugitivae caute curet loci Ordinarius, et si agatur de monasterio exempto, etiam Superior regularis" (can. 645, § 2).

3. **Poenae in apostatas.** Apostata a religione vi can. 2385: a) ipso iure incurrit in *excommunicationem*, proprio Superiori maiori vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur, reservatam;

b) ab *actibus* legitimis ecclesiasticis est exclusus;

c) *privilegiis* omnibus suae religionis privatus;

d) si redierit, perpetuo caret *voce* activa et passiva;

e) praeterea *aliis* poenis pro gravitate culpae a Superioribus puniri debet ad normam constitutionum.

A censura excommunicationis apostata absolvi nequit, donec a contumacia recesserit (can. 2248, § 2), et in religionem redierit (can. 645, § 1). Censura videtur reservari Superiori generali et provinciali etiam in casu, quo cum apostasia connexum est crimen aliquod in can. 646, § 1 allatum, propter quod professus ipso iure e religione dimissus est. Quinam sint „actus legitimi ecclesiastici" in can. 2263 disce.

4. **Poenae in fugitivos.** Religiosus fugitivus: a) ipso facto incurrit in privationem *officii,* si quod in religione habeat;

b) et in *suspensionem* proprio Superiori maiori reservatam, si sit in sacris;

c) cum autem redierit, *puniatur* secundum constitutiones, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior maior pro gravitate culpae poenas infligat (can. 2386).

Verum religiosus qui fugam arripuerit cum muliere, aut religiosa quae cum viro (can. 646, § 1, 2°), ipso iure dimissus est, et si non dispensatus matrimonium contraxerit, etiam civile, in excommunicationem ad normam can. 2388, § 1 et 2 incurrit.

Quamquam in iure hodierno crimen apostasiae et fugae non producunt dimissionem e religione ipso facto, tacente de re can. 646, nihilominus potest contra criminosos processus dimissionis institui [1].

Cap. 5. De dimissione eorum qui vota temporaria nuncuparunt.

1. **Notio dimissionis.** Dimissio religiosi est remotio seu expulsio professi e religione a Superiore competente propter causas canonicas inflicta. Satis apparet, quomodo differat dimissio ab egressu seu dispensatione, quae religioso petenti conceditur.

In iure non appellantur dimissi, qui expleto votorum tempore a renovandis votis vel ab emittenda professione perpetua excluduntur vel ipsi libere recedunt (can. 637), neque promoti ad dignitates, neque ad aliam religionem transeuntes.

2. **Auctoritas dimittens.** Professus e religione expellitur vel ipso iure vel per sententiam expulsionis a legitimo Praelato latam: a) *Ipso iure habendi* sunt tamquam legitime dimissi religiosi votorum tum temporariorum tum perpetuorum: α) Publici *apostatae a fide* catholica; β) religiosus, qui fugam arripuerit *cum muliere,* aut religiosa cum viro; γ) attentantes aut *contrahentes matrimonium* aut etiam vinculum, ut aiunt, civile (can. 646, § 1). Dimissio omnes effectus iuridicos producit a tempore, quo Superior maior religionis cum suo Consilio emittat *declarationem* facti. Curet autem Praelatus probationes facti collectas in domus regestis asservare (can. 646, § 2).

Lex ecclesiastica non praescribit, ut in hoc casu dimisso sententia dimissionis praesentetur; si vero expulsus sit clericus in sacris contitutus, factum dimissionis communicetur cum Episcopo originis dimissi necnon cum Episcopo ubi reus commoratur aut sedem suam statuere velle dignoscitur [2].

b) *Dimittit supremus Moderator.* Professum a votis temporariis sive in Ordinibus sive in Congregationibus iuris pontificii dimittere

---

[1] Commentarium pro relig. IV (1923) 174.

[2] S. C. Relig. 16 mai 1911; A. A. S. 3, 238 (n. 19).

potest supremus religionis Moderator vel Abbas monasterii sui iuris cum consensu sui cuiusque Consilii per secreta suffragia manifestato (can. 647, § 1).

c) *Dimittit Episcopus loci.* Si agatur de *monialibus,* munus eas dimittendi ad Ordinarium loci spectat, postquam ei monasterii Antistita cum suo Consilio fidem de causis scripto fecit. Alumnos Congregationis iuris dioecesani Episcopus loci dimittit, in quo religiosa domus sita est, qui tamen iure suo ne utatur Moderatoribus insciis vel iuste dissentientibus (can. 647, § 1).

Moniales ab Ordine regulari virorum canonice dependentes post vota temporaria a *Praelato regulari* dimittuntur, postquam eum Antistita de causis dimissionis scripto docuit. Sunt vero qui verba canonis ita intelligant, ut Superior regularis simul cum Episcopo negotium pertractare debeat, analogice ad casum (can. 652, § 2)[1].

3. **Causae dimissionis.** Religiosus, qui per professionem ius acquisivit in religione vivendi, eo invitus privari nequit absque ratione congrua, praesertim in casu, quando professus per dimissionem damnum notabile passurus praevideatur. Vi can. 647, § 2: a) Causae dimissionis debent esse *graves,* de quo graviter oneratur Superiorum conscientia.

b) Possunt se habere sive ex parte religionis sive ex parte religiosi. Causa ex parte religionis est *defectus aptitudinis* ad officia status religiosi subeunda, ita ut professus potius oneri quam utilitati pro societate futurus sit. Sane, donec professus per vota perpetua religioni perfecte adscriptus fuerit, in statu probationis continuatae vivit, et Superiorum est praecavere, ne per membri inepti associationem definitivam religioni grave onus iniungant.

Ex parte professi „defectus *spiritus religiosi,* qui aliis scandalo sit, est sufficiens dimissionis causa, si repetita *monitio* una cum salutari *poenitentia* incassum cesserit; non vero infirma valetudo, nisi certo constet eam ante professionem fuisse dolose reticitam aut dissimulatam" (can. 647, § 2, 2°).

c) „Licet Superiori dimittenti *certo innotescere* debeant[2], non est tamen necesse, ut formali iudicio comprobentur. At religioso causae dimissionis semper *manifestari* debent, data eidem plena respondendi licentia; eiusque responsiones Superiori dimittenti fideliter subiciantur" (can. 647, § 2, 3°).

4. **Decretum dimissionis.** Professus a votis temporariis censetur dimissus esse eo momento, quo ei decretum Superioris communicatum fuerit. Ad validitatem actus nil refert, utrum di-

[1] *Prümmer,* Manuale iur. can. 340. [2] i. e. dimissionis causae.

missus sententiae acquiescat an dimissioni contradicat. Necesse non est, neque convenit, ut in decreto causae dimissionis afferantur.

Si vero religiosus contra dimissionis decretum ad Sedem Apostolicam *recursum* opposuerit, pendente recursu dimissio nullum habet iuridicum effectum (can. 647, § 2, 4°) et Superiores paratas habeant rationes S. Sedi inquirenti offerendas[1].

Similiter, quando dimissus in aliam religionem ingredi cupit, Superior maior prioris religionis Superiori admittenti causas indicare tenetur, propter quas postulans dimissus fuerit (can. 545, § 4); idemque valet de religioso dimisso antequam in seminarium admittatur (can. 1363, § 3). Moniali vel sorori e religione dimissae *dos* integre est restituenda, et si ea caruerit, *subsidium caritativum* ad tempus congruum ei praestandum est (can. 647, § 2, 5°).

5. **Effectus dimissionis.** Professus rite dimissus, secundum can. 648: a) ipso facto solvitur ab omnibus votis religiosis, salvis oneribus ordini maiori adnexis, si sit in sacris. Vota autem privata ante professionem religiosam emissa et interim suspensa, post dimissionem reviviscunt (can. 1315).

b) Si in sacris constitutus est, debet ad propriam dioecesim redire et a proprio Ordinario recipi.

c) Sine novo et speciali S. Sedis indulto nequit fungi officiis ecclesiasticis, quae can. 642, § 1 enumerat.

d) Clericus autem in minoribus ordinibus constitutus eo ipso redactus est in statum laicalem.

Cap. 6. De dimissione eorum qui vota perpetua nuncuparunt.

Cum religiosus perpetuo professus firmiore vinculo religioni coniunctus sit, aequum est, ut difficilius dimitti queat. Quare Codex I. C. methodum peculiarem praescribit strenue observandam in dimissione professorum post vota perpetua. Dimissio vel sine praevio processu iudiciali pronuntiari potest, si delinquens alumnus est religionis clericalis non exemptae vel religionis laicalis, sexus alterutrius, secundum can. 649—653; vel processus necessario praemittendus est in religione clericali exempta, votorum tum sollemnium tum simplicium, ad normam can. 654—668.

Qui ordo processus, servandus in dimissione religiosorum, depromptus est e decreto S. C. de Relig. „Quum singulae“ die 16 mai 1911[2]. Omnes religiones clericales exemptas afficit, revocato quolibet contrario privilegio (can. 654), hisce cum exceptionibus: a) professus, qui post vota perpetua, sollemnia vel simplicia, *crimen* commiserit ex iis quae in can. 646, § 1 indicantur, ipso iure

[1] Tempus ad recursum utile decendium est; ita S. C. Relig. 20 iulii 1923; A. A. S. 15, 457.

[2] A. A. S. 3, 235.

sine processu dimissus est; b) in casu gravis *scandali* exterioris vel gravissimi nocumenti communitati imminentis, religiosus statim dimitti potest, antequam processus contra eum inceperit (can. 653 668).

A. In religione clericali exempta.

Praeter casus exceptos, supra indicatos, nemo expelli potest nisi haec praecedant: tria delicta, duplex monitio cum correctionibus inefficax, iudicium canonicum, sententia iudicis pro dimissione a S. Sede confirmata[1].

1. **Tria delicta.** Dimissioni praecedere debent „gravia delicta externa sive contra ius commune sive contra speciale religiosorum ius" (can. 656, 1°). a) Delicta *proprie* dicta sint oportet, seu „externa et moraliter imputabilis legis violatio, cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata" (can. 2195, § 1).

b) *Gravitas* delicti desumitur ex gravitate legis laesae et ex maiore minoreve imputabilitate aut damno illato (can. 2196).

c) Necesse est ut professus delinquat vel *contra ius* commune, i. e. crimen patret ex iis quae in libro quinto Codicis referuntur, vel contra regulas et constitutiones graviter obligantes, in quibus videlicet contra transgressores poena gravis lata est vel quam constitutiones minantur.

d) „Delicta debent esse saltem *tria* eiusdem speciei, vel, si diversae, talia ut simul sumpta manifestent perversam voluntatem in malo pervicacem, aut unum tantum permanens, quod ex repetitis monitionibus virtualiter triplex fiat" (can. 657).

2. **Duae monitiones.** „Ad monitionem faciendam necesse est, ut aut delictum sit *notorium* aut de eodem constet ex rei confessione extraiudiciali vel ex aliis sufficientibus probationibus, quas praevia inquisitio suppeditaverit" (can. 658, § 1). Delictum est notorium vel iure vel facto (can. 2197, 2° et 3°). In peragenda inquisitione serventur can. 1939—1946. a) Monitiones quod spectat, necesse non est, ut fiant publice (can. 2309, § 2), sed sufficiunt *privatae*, de quibus vero constare debet ex aliquo documento in secreto archivo Curiae asservando (can. 2309, § 5).

b) „Monitio fieri debet ab immediato Superiore *maiore* per se vel per alium de eius mandato; sed Superior mandatum ne det, nisi praevia informatione facti ad normam can. 658, § 1; datum vero mandatum pro prima monitione valeat etiam pro altera" (can. 659).

c) „*Duae* debent esse monitiones, scilicet singulae pro singulis duobus primis delictis; in delictis autem continuatis seu per-

[1] A forma processus excipitur Societas Iesu ratione alumnorum votorum simplicium perpetuorum dumtaxat; *Biederlack-Führich,* De relig. 303.

manentibus intercedat necesse est inter primam et alteram monitionem saltem *trium dierum* integrum spatium" (can. 660).

3. **Remedia poenalia.** a) „Monitionibus Superior addat opportunas *exhortationes* et *correctiones,* praescriptis insuper *poenitentiis* aliisque remediis poenalibus, quae apta censeantur ad emendationem rei et scandali reparationem" (can. 661, § 1). De remediis poenalibus et poenitentiis docent can. 2306—2313.

b) „Praeterea tenetur Superior reum ab occasionibus relabendi *removere* etiam per translationem, si opus fuerit, ad aliam domum, ubi facilior sit vigilantia et remotior delinquendi occasio" (can. 661, § 2).

c) „Singulis monitionibus adiciatur dimissionis *comminatio*" (can. 661, § 3).

4. **Defectus emendationis.** Qui defectus est condicio essentialis, ut ad processum deveniri possit (can. 656, 3°). „Religiosus censetur se non emendasse, si post secundam monitionem novum delictum commiserit vel in eodem permanenter perstiterit; post ultimam monitionem *sex* saltem dies erit exspectandum, antequam ad ulteriora progressus fiat" (can. 662)[1].

5. **Processus iudicialis.** Vir professus a votis perpetuis in religione clericali exempta aliter dimitti nequit nisi processu instituto, salvis duabus exceptionibus iam memoratis (can. 654). Quod aequo iure valet de clericis ac de fratribus laicis. a) Tribunal iudiciale competens componitur ex supremo religionis vel monasticae Congregationis *Moderatore et quattuor* saltem Consultoribus generalibus. Si qui deficiant, eorum loco totidem religiosos eliget praeses de consensu aliorum, qui cum ipso tribunal collegiale constituunt (can. 655, § 1). Tribunal quinque iudicum decursu processus *collegialiter procedere* et ad maiorem suffragiorum partem sententias ferre debet (can. 1577, § 1). At Superior potest vices suas alteri tradere (can. 1572, § 1).

„Pro dissitis regionibus etiam in casibus ordinariis supremi Moderatores cum consensu sui Consilii seu Capituli possunt dimittendi facultatem demandare probis ac prudentibus religiosis, qui *saltem tres* esse debent, firmo praescripto can. 663—666" (can. 667). Qui iudices, ut apparet, potestatem delegatam dumtaxat obtinent, qua de causa attente observare debent praescripta in can. 199—209 lata.

b) Praeter iudices aliae quoque personae causae discussioni intersunt. Sunt vero: α) *Promotor iustitiae.* „Praeses de aliorum consensu promotorem iustitiae nominet ad normam can. 1589, § 2" (can. 655, § 2). Qui promotor sacerdos sit integrae famae, in iure canonico doctor vel ceteroquin peritus atque in casu

[1] De incorrigibilitate cf. Commentarium pro relig. IV (1923) 368.

de quo agitur alumnus eiusdem religionis (can. 1589, § 2). Eius est causam tribunali proponere secundum can. 663 et 664 necnon invigilare, ne quid in iudicio contra leges ecclesiasticas fiat. β) *Actuarius.* Cuilibet processui interesse oportet notarium, qui actuarii officio fungatur; adeo ut nulla habeantur acta, si actuarii manu non fuerint exarata, vel saltem ab eo subscripta" (can. 1585, § 1). Actuarius seligi potest e notariis a Superiore habitualiter institutis secundum can. 503. γ) *Defensor rei.* Quamquam can. 655 de re tacet, tamen in tribunali necessario intervenire debet advocatus seu defensor, quem vel ipse reus sibi scriptis elegerit, vel praeses iudicii constituerit (can. 1655, § 1). Defensor eiusdem religionis sit alumnus, ante patrocinii susceptionem a collegio iudicum approbandus (can. 1658, § 4).

c) Reo ius manet, ut ante sententiam audiatur seque defendere possit. Quare accusationes a promotore iustitiae secundum can. 663 propositae necnon processus resultantia accusato *notificanda* sunt, eique tempus congruum arbitrio iudicum determinandum concedatur, quo suas defensiones sive per se sive per suum defensorem exhibere valeat (can. 1862 1863).

6. **Sententia dimissionis.** „Tribunal, diligenter perpensis allegationibus tum promotoris iustitiae tum rei, si quidem iudicaverit satis probata esse ea de quibus in can. 664, § 2, sententiam dimissionis pronuntiet" (can. 665). Si vero iudices, expleta causae disceptatione, *certitudinem moralem* circa rem definiendam sibi efformare non potuerint (can. 1869, § 1), sententiam adversus reum proferre nequeunt, quia dimissio res odiosa est (can. 1869, § 4).

Sententia dimissionis exaranda est in forma legali, in can. 1874 accurate descripta.

7. **Confirmatio a S. Sede.** „Sententia exsecutioni mandari nequit, nisi fuerit a Sacra Congregatione confirmata; ad quam tribunalis praeses et sententiam et omnia acta processus quamprimum transmittere curabit" (can. 666).

Ante approbationem romanam sententia neque dimisso communicari neque publicari debet. At vero, non obstante confirmatione sententiae, religioso dimisso ius est intra tempus utile decem dierum coram Superiore generali *appellationem* interponere, medio S. C. de Relig. ad S. Rotam (can. 1881 1599, § 1, 1°).

B. In religione clericali non exempta vel in religione laicali.

1. **Viri religiosi.** „In virorum religionibus clericalibus non exemptis et laicalibus, ut professus a votis perpetuis dimitti possit, praecedant necesse est *tria delicta* cum duplici monitione ac defectu emendationis ad normam can. 656—662" (can. 649). Quae

condiciones si verificentur, „supremus Moderator cum suo Consilio, perpensis omnibus facti adiunctis, deliberet num locus sit dimissioni" (can. 650, § 1). Si pro dimissione stet Consilii decisio, hoc modo professus dimittitur:

a) „In religione *iuris dioecesani* res tota deferatur ad Ordinarium loci in quo religiosa professi domus sita est, cuius est dimissionem pro suo prudenti arbitrio decernere ad normam can. 647" (can. 650, § 2, 1°). Episcopus nullum processum iudicialem instruit, sed administrativo modo procedit.

b) „In religione *iuris pontificii* ipse supremus religionis Moderator dimissionis decretum ferat; quod tamen ut suum sortiatur effectum, debet a Sede Apostolica confirmari" (can. 650, § 2, 2°). Neque hic forma iudicialis processus observatur. In utroque casu ius est professo se libere defendendi, eiusque rationes ac responsa in actis fideliter referenda sunt (can. 650, § 3).

2. **Religiosae mulieres.** Notatu dignum est in religionibus s. virginum ad dimittendam perpetuo professam tria delicta non requiri, quod pro solis viris statutum est, sed „exiguntur graves causae exteriores una cum incorrigibilitate, experimento prius habito ita ut spes resipiscentiae evanuerit, iudicio Antistitae" (can. 651, § 1). E termino „resipiscentiae" discimus religiosam nonnisi propter actus pravos, continuos et moraliter imputabiles dimitti posse.

Si Antistita professam expellendam esse iudicaverit, acta causae atque religiosae defensionem vel ad Episcopum vel ad S. Sedem transmittat oportet.

a) Si religio *iuris dioecesani* sit, Ordinarii loci in quo sita est sororis professae domus, est causas dimissionis expendere et decretum dimissionis ferre (can. 652, § 1).

b) Si dimittenda sit *monialis*, Ordinarius loci omnia acta et documenta transmittat ad S. C. de Relig. cum suo et Superioris regularis voto, si monasterium regularibus sit subiectum (can. 652, § 2).

c) Si de sorore religiosa *iuris pontificii* votorum simplicium agatur, suprema religionis Moderatrix rem totam ad S. Congregationem pariter deferat cum omnibus actis et documentis. „Sacra autem Congregatio tum in hoc tum in praecedenti casu quod magis expedire censuerit, decernet, firmo praescripto can. 643, § 2" (can. 652, § 3).

Cap. 7. Effectus dimissionis professi a votis perpetuis.

Religiosus legitime expulsus a religione separatur domumque religiosam deposito habitu dimittere debet. Verum a votis reli-

giosis eo ipso solutus non est. Praeterea crimen, propter quod professus expelli meruit, in condicionem iuridicam dimissi influere pergit, praesertim si sit clericus in sacris constitutus. Demum certis in circumstantiis religio dimissum sustentare tenetur. In specie haec sunt consideranda:

1. **Vota religiosa.** „Professus, qui vota perpetua emisit, a religione dimissus, votis religiosis manet adstrictus, salvis constitutionibus aut Sedis Apostolicae indultis quae aliud ferant" (can. 669, § 1). In hoc sane differt dimissio a saecularizatione, qua obtenta vota quoque exstinguuntur (can. 640, § 1, 2^0).

Sunt religiones, secundum quarum constitutiones trium votorum exsistentia a professione ita dependeat, ut sublata per dimissionis decretum professione, vota quoque ipso facto vim obligandi amittant. Quod can. 669, § 1 hisce verbis admittit: „salvis constitutionibus aut Sedis Apostolicae indultis, quae aliud ferant". Qui casus si verificetur, omne ligamen inter professum dimissum et religionem abrumpitur. Verum, qui dimissus a votis solutus non est, „tenetur ad claustra redire, et si argumenta plenae emendationis per triennium dederit, religio tenetur eum recipere . . ." (can. 672, § 1).

2. **Censurae et poenae.** a) Professus, qui unum e tribus delictis in can. 646, § 1 indicatis commiserit, non solum ipso iure e religione dimissus habetur, sed etiam propter *apostasiam* a fide in excommunicationem S. Sedi speciali modo reservatam incurrit (can. 2314). Qui vero *matrimonium,* civile quoque, contrahere praesumpserit, si sollemniter professus sit, censurae excommunicationis Sedi Apostolicae simpliciter reservatae subiacet; professum vero a votis simplicibus eadem censura Ordinario seu Superiori maiori reservata tenet; clerici praeterea degradentur (can. 2388).

b) Qui vero post *minora* delicta dimissi fuerunt, v. g. propter gravem votorum laesionem, ipso facto *suspensi* manent, donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerint (can. 671, 1^0). Praeterea huiusmodi dimissis S. C. de Relig., si id expedire iudicaverit, praecipere potest ut in certa dioecesi commorentur, ibique in domo poenitentiae degant vel ab Episcopo curae et vigilantiae pii ac prudentis sacerdotis tamdiu committantur, donec satis emendati ab Episcopo S. Sedi commendati fuerint, ut a suspensionis censura solvantur (can. 671, 2^0, 4^0, 7^0).

3. **Habitus ecclesiasticus.** Quilibet dimissus e religione vestem religiosam ilico deponere debet, et si clericus minor sit, eo ipso reducitur ad statum laicalem (can. 669, § 2). Clerici vero maiores per se habitum cleri saecularis induere debent. Attamen, ius commune hoc modo distinguit: a) „Clericus in sacris, qui aliquod delictum commisit, de quo in can. 646, aut dimissus est ob de-

lictum, quod iure communi punitur infamia iuris vel depositione vel degradatione, *perpetuo prohibetur* deferre habitum ecclesiasticum" (can. 670).

b) Si vero dimittatur ob delicta minora iis de quibus in can. 670, potest ex licentia S. C. de Relig. vestitu clericorum saecularium uti, dummodo in dioecesi sibi praescripta mandatis et correctionibus Episcopi obtemperet ad normam can. 671. Secus veste clericali privandus est.

4. **Subsidium caritativum.** Ne religiosus dimissus in dedecus status clericalis in saeculo vivat, bonis temporalibus destitutus, lex ecclesiastica propter bonum publicum religioni dimittenti certos intra limites onus iniungit, ut necessitatibus dimissi ad tempus breve succurrat. Ius ad subsidium petendum soli clerici in sacris ordinibus constituti sibi vindicare possunt. Et quidem: a) Qui secundum can. 670 e religione dimissus fuit, iure subsidii caritativi non gaudet.

b) Ei vero, qui ob delicta *minora* dimissus est (can. 671) poenitentiisque a S. Sede et Episcopo iniunctis se submittit, religio per manus Ordinarii loci commorationis caritativum subsidium suppeditare tenetur pro necessariis ad vitae sustentationem, nisi ipse aliunde sibimet providere valeat (can. 671, 5^0).

c) Obligatio subsidii praestandi cessat, si dimissus mandatis ecclesiasticis resistat, vel si vitae rationem ecclesiastico viro dignam non agat, vel si post laudabilem poenitentiam a censura suspensionis absolutus, ministerium sacrum ab Episcopo obtinuerit, unde honeste vivere queat (can. 671, 3^0, 6^0, 7^0). Ex textu canonis aperte deducitur obligationem praestandi subsidii caritativi numquam ultra *anni* spatium prorogari posse (can. 671, 6^0).

d) Religiosae dimissae quolibet modo (can. 643 652, § 3) *dos*, quam attulerat, restituenda est. Qua si professa careat vel ei post dimissionem ad sustentationem non sufficiat, „religio ex caritate eidem dare debet ea quae requiruntur ut modo tuto ac convenienti domum redeat, ac providere ut, naturali aequitate servata, per aliquod tempus . . . honeste vivere possit" (can. 643, § 2). Idem valet, si dimissa dotem insufficientem possideat[1].

[1] Resp. S. C. Relig. 2 mart. 1924; A. A. S. 16, 165.

LIBER TERTIUS.
DE REGIMINE RELIGIONUM.

Conspectus. Societates religiosae, quae eximium organismi Ecclesiae membrum constituunt, hierarchiae ecclesiasticae subordinatae sunt. Primo quidem Romano Pontifici tamquam supremo principi religiosi obtemperare tenentur, a quo proprium esse et operari religiones receperunt. Episcopis quoque, in quorum dioecesi sedes habent, iurisdictio incolumis manet in religiosos, quamvis exemptos. Praeter hanc hierarchiam *externam* religiones a Praelatis *internis* reguntur maioribus vel minoribus.

Qui Superiores auctoritatem suam exercent vel per se ipsos vel per alios, v. g. Summus Pontifex per Curiam Romanam, Superior generalis per Visitatorem. Demum potestatem *collegialem* obtinent Capitulum generale, provinciale, domesticum, necnon simul cum Superiore Consultores eius.

TITULUS I.
De Pontifice Romano eiusque Curia.

Cap. 1. De auctoritate Summi Pontificis in religiosos.

„Religiosi omnes, tamquam supremo Superiori, subduntur Romano Pontifici, cui oboedire tenentur etiam vi voti oboedientiae" (can. 499, § 1). Pontificem verum esse Superiorem cuiuscumque religionis ex plenitudine potestatis cognoscimus, ordinariae et immediatae, ipsi soli propriae (can. 218), quae praeter legem naturalem divinamque positivam alios limites ignorat.

Falso quidam opinabantur potestatem Sedis Apostolicae in religiosos ad unam iurisdictionem ecclesiasticam restringi, ita ut potestate *dominativa* soli Superiores interni praediti sint. Ad idem recurrit opinio Pontificem posse quidem religiosos graviter obligare, non vero vi *voti* oboedientiae, quia religiosi in actu professionis solis Praelatis internis sub voto oboedientiam promiserunt. Quem errorem corrigit can. 499, § 1. Sane, votum oboedientiae quod religiosi emittunt, *publicum* est seu tale, quod „nomine Ecclesiae a legitimo Superiore ecclesiastico" acceptatur (can. 1308, § 1). Quare citra validitatem voti, vovens oboedientiam nequit excludere supremum principem Ecclesiae, quae vota publica recipit.

Romano Pontifici iura, quae sequuntur, in personas religiosas morales et physicas competunt:

1. **Ius imperandi.** a) Sedes Apostolica vitam religiosam ordinat *legibus* peculiaribus non solum in his, quae sunt communia aliis, sed etiam in his, quae specialiter pertinent ad disciplinam religionis [1].

b) Summus Pontifex regulas et constitutiones approbat servato sibi iure eas authentice interpretandi, easque lege subsequente immutat per abrogationem vel derogationem.

c) Singulis quoque religiosis Pontifex *praecepta* dat, etiam contra vel praeter constitutiones. Attamen vi oboedientiae religiosae, quatenus in voto fundatur, ea tantum imperare potest, quae in constitutionibus saltem virtualiter continentur.

d) Omnes religiosi possunt ad Pontificem Romanum eiusque Curiam et in natione Legatum necnon ad proprium Cardinalem Protectorem libere *litteras* mittere nulli inspectioni obnoxias ab iisque litteras item nemini inspiciendas recipere (can. 611). Similiter religiosi a S. Sede recipere possunt *rescripta* gratiae vel iustitiae (can. 36, § 1).

e) Ne religiosi mandata S. Sedis ignorent, can. 509, § 1 praecipit: „Omnis Superior debet notitiam et exsecutionem decretorum Sanctae Sedis, quae religiosos respiciunt, suos inter subditos promovere."

2. **Ius iudicandi.** a) Causae iudiciales ad Congregationem monasticam vel ad religionem exemptam pertinentes tamquam ad personam moralem, tribunalibus Sedis Apostolicae *reservatae* sunt (can. 1557, § 2, 2°) [2].

b) Cuilibet religioso licitum est, praetermissis iudicibus inferioribus, causam sive contentiosam sive criminalem *statim* ad S. Sedem deferre (can. 1569, § 1). Idem valet de iure appellandi.

c) Romanus Pontifex *recursus* religiosorum recipit. „Recursus tamen ad Sedem Apostolicam interpositus non suspendit, excluso casu appellationis, exercitium iurisdictionis in iudice, qui causam iam cognoscere coepit; quique idcirco poterit iudicium prosequi usque ad definitivam sententiam, nisi constiterit Sedem Apostolicam causam ad se advocasse" (can. 1569, § 2).

Appellatio, dummodo fuerit legitime interposita (can. 1881), semper plenum effectum sortitur, recursus vero *devolutivum* tantum effectum habet, nisi lex actui expresse *suspensivum* quoque effectum tribuat, v. g. recursui contra suppressionem domus religiosae ab Episcopo decretam (can. 498), vel contra de-

[1] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 186, a. 5 ad 3.

[2] Canon cit. omnibus personis moralibus prodest „quae Superiorem infra Romanum Pontificem non habent". Verum necesse est, ut integrum corpus religionis in iudicio stet tamquam actor vel reus.

cretum dimissionis (can. 647, § 2, 4°). Nonnisi devolutivum effectum lex tribuit recursui contra Superioris vetitum suscipiendi ordines (can. 970), contra revocationem facultatis concionandi (can. 1340, § 3), contra libri proscriptionem (can. 1395, § 2).

d) *Causae maiores,* seu negotia gravioris momenti, quae uni Romano Pontifici reservantur (can. 220), ad religiosos quoque attinent.

3. **Ius gubernandi.** Supremum regimen in familias religiosas Summus Pontifex ordinarie per Congregationem exercet cardinalitiam negotiis religiosorum sodalium praepositam (can. 251). Ad hunc finem: a) Religiones virorum iuris pontificii apud Curiam romanam *Procuratorem generalem* deputare tenentur, qui negotia propriae religionis ibi gerat (can. 517, § 2).

b) Sunt religiones, quibus Pontifex e Patribus Cardinalibus *Protectorem* constituit, cuius est bonum religionis consilio vel patrocinio promovere, quin ulla iurisdictione polleat (can. 499, § 2)[1].

c) Quaedam negotia religionis Pontifex sibi *reservat,* videlicet: religionis suppressionem (can. 493), provinciae dismembrationem seu finium immutationem (can. 494, § 1), domus exemptae fundationem (can. 497, § 1), eiusque suppressionem (can. 498), alienationem bonorum maioris pretii (can. 534, § 1), erectionem novitiatus (can. 554, § 1), licentiam, ut religiosus ultra semestre extra domum degat (can. 606, § 2), transitum professi ad aliam religionem (can. 632), indultum exclaustrationis et saecularizationis (can. 638), decretum dimissionis (can. 652, § 2 et 3), confirmationem sententiae expulsoriae (can. 666).

4. **Ius inspectionis.** S. Sedes, ut efficacius in disciplinam regularem invigilare defectibusque promptius mederi possit, instructiones de statu familiarum religiosarum sibi procurat, Visitatores proprios deputando postulandoque relationes scriptas. a) S. Sedes *Visitatores Apostolicos* nonnumquam constituere solet, qui post diligentem investigationem in statum domorum ac provinciarum, sublatisque abusibus, Pontificem de peracto officio instruunt.

b) Pontifex *relationes scriptas* de statu religionis statutis temporibus postulat. „Abbas Primas, Superior Congregationis monasticae et cuiusvis religionis iuris pontificii Moderator supremus debet quinto quoque anno vel saepius, si ita ferant constitutiones, relationem de statu religionis ad Sanctam Sedem per documentum mittere, subsignatum a se cum suo Consilio et, si agatur de Congregatione mulierum, etiam ab Ordinario loci, in quo suprema Antistita cum suo Consilio residet" (can. 510).

[1] Primus S. Franciscus Ser. Pontificem rogavit ut novi Ordinis protectionem suscipiat. In regula Fratrum Min. cap. 12 Cardinalis appellatur „Gubernator, Protector et Corrector istius fraternitatis".

Quo ordinatius haec lex observetur, S. C. de Relig. decreto die 8 mart. 1922 annos quinquennii inter varias religiones distribuit[1]. Eadem S. Congregatio die 22 mart. 1922 novum *Elenchum* 105 quaestionum promulgavit, ad quas respondendum est a Moderatoribus generalibus institutorum votorum simplicium[2]. Similis obligatio incumbit Episcopis residentialibus (can. 340, § 1) secundum formulam praescriptam adimplenda[3], necnon Vicariis et Praefectis Apostolicis (can. 300, § 1)[4].

c) Moderatores generales tertio quoque anno relationem de *modernismo* ad S. Sedem mittere debent, ut praecipit const. „Sacrorum Antistitum" die 1 sept. 1910, n. VI.[5]

Cap. 2. De S. Congregatione negotiis religiosorum sodalium praeposita.

Huius s. coetus auctoritas, qui nunc solus Romanum Pontificem in regendis familiis religiosis adiuvat, *ordinaria* quidem est, sed *vicaria* dumtaxat (can. 197, § 2). Planum est Congregationem religiosis praecepta dare posse etiam vi *voti* oboedientiae, quia personam Pontificis perfecte repraesentat. Quoties vero S. Sedes „in virtute sanctae oboedientiae" quidquam mandat, non censetur appellare ad votum sed ad subiectionem canonicam.

Sixtus V per const. „Immensa" die 22 ian. 1588 duplicem praeter alias creavit Congregationem, aliam „Pro consultatione Episcoporum" aliam „Pro consultatione regularium", quae mox in unam coaluerunt „Congr. Episcoporum et Regularium"[6]. Tempore recentiore ortae sunt „Congr. de disciplina regulari" et „Congr. de statu regularium ordinum", quas vero Pius X abolevit[7].

1. **Competentia Congregationis personalis.** „Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita ea sibi exclusive vindicat, quae respiciunt regimen, disciplinam, studia, bona et privilegia religiosorum sodalium utriusque sexus tum sollemnibus tum simplicibus votis adstrictorum, eorumque qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum, itemque tertiorum Ordinum saecularium, incolumi iure Congregationis de Prop. Fide" (can. 251, § 1).

2. **Competentia Congregationis realis.** „Quapropter quaestionibus ordine iudiciario tractandis ad tribunal competens remissis et incolumi semper iure Congregationis S. Officii et Congregationis Concilii circa negotia ad ipsas spectantia, haec Congregatio quaestiones omnes suae competentiae in *linea disciplinari* dirimit; sed si quaestio vertatur inter religiosum sodalem et personam

---

[1] A. A. S. 14, 161.
[2] Ibid. 278. Elenchus antiquior (1906); A. S. S. 39, 348.
[3] A. A. S. 10, 487. [4] Ibid. 14, 287. [5] Ibid. 2, 666.
[6] Magn. Bull. Rom. II 667.
[7] Motu Proprio „Sacrae Congregationi" 26 mai 1906; A. S. S. 39, 203.

non religiosam, ipsa, praesertim ad instantiam partis, potest quoque, si aequum iudicaverit, eandem quaestionem ad aliam Congregationem aut tribunal remittere" (can. 251, § 2).

„Huic denique Congregationi reservatur concessio *dispensationum a iure communi* pro sodalibus religiosis, firmo praescripto can. 247, § 5" (can. 251, § 3), non excepta lege de ieiunio eucharistico [1].

Ex tenore huius canonis apparet competentiam Congregationis esse universalem, ita ut religiosi ubique terrarum quoad vitam religiosam eius curae commissi sint. Verum realis competentia ad ea sola negotia restringitur, quae modo disciplinari seu oeconomico, administrativo et extraiudiciali absolvuntur. Ipse canon eas materias indicat, quae auctoritatem huius Congregationis excedunt aliisque dicasteriis Curiae reservantur. Ceterum ipsa Congregatio de Religiosis errorem corrigit, si quando religiosi ad eam recurrerint in negotio alteri Officio romano competente.

Cap. 3. De aliis dicasteriis romanis.

Quoties Congregatio de Religiosis in materia, de qua agitur, auctoritate propria praedita non est, necessitas urget aliam Congregationem vel Tribunal vel Officium adeundi. Cum vero hisce coetibus directum regimen in familias religiosas traditum non sit, praecepta sub voto oboedientiae ferre nequeunt, nisi in casu particulari specialem facultatem a Pontifice obtinuerint.

1. **Congregatio S. Officii.** „Superioribus quibuslibet districte prohibetur, quominus in causis ad S. Officium spectantibus se intromittant" (can. 501, § 2). Sunt vero causae, quae ad doctrinam *fidei et morum* spectant (can. 247, § 1).

Vim suam servat decr. S. Officii „In Congregatione" die 15 mai 1901, in quo decernitur: „quos religiosi viri ex suis subditis vel confratribus vel etiam Superioribus huiusmodi criminum, praesertim quod ad abusum sacramentalis confessionis spectat, reos vel suspectos noverint, strictim teneri, absque ulla cum aliis quibuscumque communicatione, nulla petita venia, nullaque fraterna correptione aut monitione praemissa, eos S. Officio aut locorum Ordinariis incunctanter *denuntiare*" [2].

Ad S. Officium *denuntiandi* praeterea sunt sacerdotes sollicitantes (can. 904 2368, § 1), libri pravi (can. 247, § 4), clerici et religiosi qui nomen dederunt sectae massonicae (can. 2336, § 2) et violatores iurisiurandi contra modernismum [3].

---

[1] Ita coetus Cardinalium, ad normam can. 245 constitutus, 7 dec. 1922 declaravit; A. A. S. 15, 39. Sacerdotes saeculares a ieiunio eucharistico observando dispensat S. Officium (can. 247, § 5), alios clericos necnon laicos S. C. de Sacramentis.

[2] A. S. S. 34, 383. De cauta transmissione denuntiationum videas instructionem Secretariae Status 1 dec. 1918; Archiv f. k. KR. 99, 65.

[3] Decr. „Sacrorum Antistitum" 1 sept. 1910; A. A. S. 2, 669.

2. **Congregatio de disciplina Sacramentorum.** „Ad ipsam pertinet videre de obligationibus ordinibus maioribus adnexis atque examinare quaestiones de ipsa validitate sacrae ordinationis, aut eas ad tribunal competens remittere" (can. 249, § 3), etiam quoad sodales religiosos[1].

3. **Congregatio Concilii.** Ipsius est moderari ea, quae pias *sodalitates,* pias uniones, etiamsi dependeant a religiosis vel erectae sint in eorum ecclesiis seu domibus, pia legata, pia opera, Missarum stipes spectant. Admittit ad compositionem eos, qui occupaverunt *bona ecclesiastica,* etiam pertinentia ad religiosos; permittit, ut fideles acquirant bona ecclesiastica, a potestate civili usurpata (can. 250, § 2).

4. **Congregatio de Propaganda Fide.** „Quod spectat ad sodales religiosos, eadem Congregatio sibi vindicat quidquid religiosos qua *missionarios,* sive uti singulos sive simul sumptos, tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos sive simul sumptos, attingit, ad Congregationem religiosorum negotiis praepositam remittat aut relinquat" (can. 252, § 5).

Religiosi, qui in territoriis huic S. C. subiectis operarii instituuntur apostolici, multiplici ratione a Vicariis et Praefectis Apostolicis dependent: Statim, cum advenerint, litteras patentes propriae destinationis eis exhibeant (can. 295, § 1); licentiam sacri ministerii exercendi petant (can. 295, § 2); iurisdictioni, visitationi et correctioni eorum subiciuntur in iis quae pertinent ad missionum regimen, curam animarum, sacramentorum administrationem, scholarum directionem, oblationes intuitu missionis factas, implementum piarum voluntatum in favorem missionis; in conflictu mandatorum Superioris missionis et religionis, ius prioris praevalet (can. 296, § 1 et 2); qui etiam dissidia inter missionarios componunt (can. 298).

5. **Congregatio Sacrorum Rituum.** Advigilat, ut sacri ritus et caeremoniae diligenter serventur, dispensationes concedit opportunas, cavetque ne in sacras actiones abusus irrepant (can. 253, § 2). Attamen Congregatio praeest tantum ritui *latino,* quapropter in negotiis ritum orientalem attingentibus ad Congregationem pro Ecclesia Orientali recurrendum est (can. 257).

„Denique ea omnia agit, quae ad *beatificationem et canonizationem* Servorum Dei vel ad sacras *reliquias* quoquo modo referuntur" (can. 253, § 3).

Codex I. C. in liturgiam sacram nullatenus influit, paucis articulis exceptis (can. 2); qua de causa omnes leges pie servandae sunt, quas continent „Decreta authentica S. Rit. Congr.", a. 1898—1900 a Leone XIII evulgata[2].

[1] Coetus Cardin. (ad normam can. 245) 7 dec. 1922; A. A. S. 15, 39.

[2] Pius X volumen VI adiecit, decreta continens ab a. 1900—1911 edita.

6. **Sacra Poenitentiaria.** Hoc tribunal pro solo foro *interno* etiam non sacramentali gratias largitur, absolutiones, dispensationes, commutationes, sanationes, condonationes; excutit praeterea quaestiones *conscientiae* easque dirimit (can. 258, § 1).

„Eiusdem insuper est de iis omnibus iudicare, quae spectant ad usum et concessionem *indulgentiarum,* salvo iure S. Officii videndi ea, quae doctrinam *dogmaticam* circa easdem indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respiciunt" (can. 258, § 2). Novae indulgentiae soli petenti vel alumnis religionis utiles, statim valent ac obtentae fuerint, etiam per vivae vocis oraculum. Aliud dicas de indulgentiis pro populo concessis: „Qui a Summo Pontifice impetraverint indulgentiarum concessiones pro omnibus fidelibus, obligatione tenentur, sub poena *nullitatis* gratiae obtentae, authentica exemplaria earundem concessionum ad Sacram Poenitentiariam deferendi" (can. 920).

S. Poenitentiaria Moderatoribus religionum *facultates in folio* concedere solet subditis communicabiles. Quae facultates habituales ad praefinitum tempus collatae accensentur *privilegiis* praeter ius (can. 66, § 1) et a Superiore ad *successorem* in officio transeunt, etiam ad Vicarium generalem religionis sede vacante (§ 2). Peculiari attentione digna est § 3 huius canonis et can. 200, § 1.

Cap. 4. De modo adeundi Sedem Apostolicam.

Sole clarius est non solum Praelatos religiosos, sed alumnos quoque simplices S. Sedem adire posse (can. 611). Nomine S. Sedis praeter Romanum Pontificem veniunt Congregationes, Tribunalia et Officia, per quae Pontifex negotia Ecclesiae universalis expedire solet (can. 7). Similiter religiosi a Sede Apostolica rescripta petere ac libere obtinere possunt (can. 36, § 1) tum pro se ipsis tum in favorem aliorum, quorum curam spiritualem gerunt. Iam vero scire interest, quomodo litteras precum exarare oporteat, ne eas Curia respuat neve rescriptum nullitate afficiatur. Quapropter caute observanda sunt ea, quae can. 36—62 de rescriptis statuunt.

1. **Libelli precum forma.** Qui ad Curiam Romanam litteras dirigere intendunt, praeter linguam latinam etiam gallica, italica, germanica, anglica, hispanica, lusitana uti possunt: a) Nisi res ad forum conscientiae spectet, litterae hoc modo incohandae sunt: „Beatissime Pater! N. sacerdos religionis N. collegii N. alumnus (Superior), in dioecesi N. (regio indicetur si oporteat), ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus, humiliter exponit quae sequuntur."

b) Deinde narratio casus sequitur seu pars *historica* litterarum. In qua exaranda claritati maxime necnon veritati studendum est,

quia in quolibet rescripto subintelligenda est, etsi non expressa, condicio „si preces veritate nitantur“ (can. 40). Evitare igitur oportet quamlibet *subreptionem* vel *obreptionem* nocivam secundum can. 42, secus, qui fraude vel dolo verum quid reticuerit aut falsum exposuerit a suo Ordinario puniri potest (can. 2361).

c) Expressis nunc ipsis *precibus,* ut clare pateat, quid in casu petatur, statim *causae* afferantur, quae concessionem gratiae, dispensationem vel absolutionem suadere seu commendare videntur.

d) Litterae terminantur usitato more: „Pro qua gratia . . .“, quae verba gratitudinem pro sperato favore exprimunt[1].

2. **Litterarum expeditio.** Mos est Curiae Romanae, ut cum privatis aliter non communicet quam ope personae intermediae in Urbe degentis, quae *agens* appellari consuevit. Ipsius est libellum a cliente receptum competenti Officio porrigere, exsecutionem negotii sollicitare, declarationes suppletorias, si opus sit, nomine petentis praestare, taxas legales pro rescripto persolvere, rescriptumque ad eum transmittere, cuius vices gessit.

Munere agentis pro religiosis fungitur *Procurator generalis* eiusdem familiae, quamvis nihil obstet, ne religiosi aliam sibi in casu personam eligant. Si vero de re secreta tractatur, forum sacramentale attingente, litterae duplici involucro obtegantur, ne Procurator seu alius textum conspiciat.

3. **Rescripti exsecutio.** Recepto responso romano, impetrans litteras ea diligenter perpendere ac observare debet, quae in iure de exsecutore rescriptorum statuta sunt (can. 51—59). Hoc solum commemoramus: gratiam obtentam in effectum deduci non posse, donec exsecutor ipsum rescriptum authenticum receperit, etsi privata notitia aliunde sciat gratiam concessam fuisse, v. g. per nuntium telegraphicum (can. 53). Condiciones quoque rescripto appositae attente lustrandae et accurate servandae sunt (can. 39).

Sacerdoti religioso, imprimis confessario, saepius necessitas occurrit, ut sibi in favorem poenitentis facultates dispensandi vel absolvendi a *S. Poenitentiaria* procuret. Quo casu eadem ac supra observare oportet, sed litterae sic incipiant: „Eminentissime Princeps! N. sacerdos religionis N. osculando sacram purpuram, haec quae sequuntur Eminentiae Vestrae exponit.“ Nomen poenitentis verum numquam prodere licet, sed fictis nominibus Titii et Caiae uti oportet.

---

[1] Formularia litterarum ad S. Sedem mittendarum, quae scriptores pro lectorum commodo in calce librorum ponere solent (v. g. *Creusen,* Religieux etc. 279; *Prümmer,* Ius reg. spec. 322), vix umquam caece imitari licet, cum casus a casu differat. Stilus concisus dictioque clara in Curia laudantur.

Cap. 5. De Procuratore generali religionis.

Quo intimior nexus ille familiam religiosam inter Sedisque Apostolicae Officia conservetur, lex ecclesiastica mandat, ut religio iuris pontificii quemquam suorum deputet, qui eam habitualiter in Curia repraesentet. Qui Procurator generalis appellatur.

1. **Notio Procuratoris generalis.** Procurator is vocatur, qui aliena negotia mandato domini administrat. Differt proinde procurator ab advocato, qui in iudicio actorem vel reum non quidem supplet, sed adiuvat dumtaxat, quamvis una eademque persona procuratoris et advocati munere fungi simul possit (can. 1656, § 4). Iam vero, Procuratori generali quamplurimum duplex officium distinctum obeundum est, aliud intra religionem, aliud apud S. Sedem: a) Munus *internum* in hoc consistit, quod Procurator bona temporalia ad universam religionem spectantia administrat, quapropter in iure *oeconomus generalis* appellatur (can. 516, § 2). Eius competentiae ambitus in constitutionibus determinatur.

b) *Externum* Procuratoris munus id secum fert, ut negotia vel universae religionis vel provinciae et domorum vel singulorum alumnorum apud Sedem Apostolicam pertractet. Procurator, si hoc secundo sensu consideretur, procuratori *fiscali* aequiparari potest, qui nempe fiscum, seu complexum iurium ac bonorum societatis publice in foro defendit. Proinde officium Procuratoris proprium est eas causas patrocinari, quae ad corpus religiosi instituti spectant, minus vero principaliter ea quoque negotia in Curia peragit, quae alumnorum privatorum sunt.

2. **Lex de Procuratore generali.** „Quaevis virorum religio iuris pontificii Procuratorem generalem habeat, qui, secundum constitutiones designatus, negotia propriae religionis apud Sanctam Sedem pertractet" (can. 517, § 1). Religiones iuris dioecesani et mulierum ideo proprio Procuratore opus non habent, quia earum causae ab Episcopo vel a Superiore regulari Romae procurantur.

S. C. de Relig. litteris die 4 iun. 1920 urget ut Procurator ad normam can. 517 ab omnibus instituatur „qui e gremio eiusdem religionis esse debet". Ut autem commisso sibi munere fungi valeat, Procurator generalis residentiam habitualiter *in Urbe,* iuxta praxim, habeat oportet[1].

Munus Procuratoris *perpetuum* est; quare „antequam praescriptum in constitutionibus tempus exspiret, *ne amoveatur,* inconsulta Sede Apostolica" (can. 517, § 2). Nomine amotionis hic personae mutationem intelligas quamlibet, etiamsi Procurator sponte sua munus abdicaverit.

3. **Munus Procuratoris generalis.** Procurator, qui in foro publico negotia eius gerit, cuius personam repraesentat, contra

[1] A. A. S. 12, 301.

mentem mandatarii agere nequit. Simili ratione Procurator generalis non solum pro causis iudicialibus movendis *mandato speciali* indiget (can. 1659, § 1), sed neque in negotiis extraiudicialibus in foro apparendi atque interveniendi ius obtinet, nisi ad nutum Superiorum religiosorum.

TITULUS II.

De Episcopo dioecesano.

Cap. 1. Fundamentum iuris episcopalis in religiosos.

1. **Gradus subiectionis.** Nulla exsistit religio, in quam Episcopus dioecesanus auctoritate prorsus careat. Immo, nisi lex pontificia aliter disposuisset, religiosi tum singuli tum qua personae morales Ordinario loci aeque atque ceteri dioecesani subessent. Attamen ius commune religiones secundum earum diversam speciem plus minusve auctoritati episcopali subducit. Et quidem: a) Si religio *iuris dioecesani* est, Ordinariorum iurisdictioni ad normam iuris plane subiecta est (can. 492, § 2), non vero sensu absoluto, ut docent can. 493 et 495, § 2.

b) Religio *iuris pontificii,* quamquam non exempta, libertate quadam gaudet, ita ut Episcopus non possit constitutiones eius ullatenus immutare, neque de re oeconomica cognoscere, neque sese ingerere in regimen internum ac disciplinam (can. 618, § 2).

c) In religionibus non exemptis *laicalibus,* virorum vel mulierum, Episcopus etiam in disciplinam internam invigilat (can. 618, § 2, 2°).

d) Religiones privilegio *exemptionis* praeditae, sive virorum sive mulierum, a iurisdictione Ordinarii loci plane immunes sunt, praeterquam in casibus a iure expressis, et quidem regulares ipso iure (can. 615), religiones vero votorum simplicium nonnisi ex speciali privilegio (can. 618, § 1).

e) In *moniales* aliquando Superior regularis ad normam can. 500, § 3 iurisdictionem exercet, secus regimini episcopali subiectae manent (can. 615).

f) Amplissimam immunitatem a potestate Episcopi consequuntur religiones *exemptae sacerdotales,* praesertim votorum sollemnium.

2. **Natura potestatis episcopalis.** Ea hic recolere iuvabit, quae in libro primo de privilegio exemptionis dicta sunt. Iam vero: a) Ex notione genuina exemptionis discimus Episcopum nullam in religiosos exemptos potestatem obtinere, nisi ei in Codice expresse attributa fuerit (can. 615). Proinde in dubio iuris pro libertate religiosorum standum est[1].

[1] Exceptionem quandam pro territoriis missionum statuit can. 296, § 2.

b) Potestas Episcopi in religiosos semper est *ordinaria*, in iure communi fundata, et quidem *propria*, non vicaria dumtaxat (can. 197). Illius enim distinctionis inter potestatem ordinariam, delegatam et mixtam, quam Conc. tridentinum in iure religioso introduxit, in Codice nostro nullum vestigium invenimus. In casu igitur dubii facultatem Episcopi late interpretari oportet (can. 200, § 1). A sententia vero Episcopi exemptis ad Metropolitam appellare fas est (can. 1594, § 1).

c) Subiectio religiosorum Episcopo in casibus a iure expressis plena est, ita ut inoboedientes *poenis* canonicis persequi possit ad normam can. 619. Si vero de re agatur, quae Episcopo directe non subiacet, sed indirecte dumtaxat, v. g. disciplina religiosa interna, Episcopus exemptos punire nequit, sed rem ad S. Sedem deferre tenetur (can. 617, § 1).

Cap. 2. De parochis sive vicariis religiosis.

Ampliorem potestatem Ordinarius loci in eos religiosos legitime obtinet, qui intra fines dioecesis paroeciae praesunt in qua curam animarum in fideles laicos exercent.

1. **Institutio paroeciae religiosae.** Can. 1411, 2° beneficia saecularia a religiosis discernit. Illa ad clericos saeculares, haec ad religiosos spectant. Beneficia religiosa conferri nequeunt aliis quam sodalibus illius religionis, ad quam pertinent (can. 1442). Ad quam speciem beneficiorum praecipue beneficia paroecialia adnumerantur, quae domui religiosae *pleno iure unita* sive incorporata sunt, quo paroecia fit religiosa (can. 1425, § 2).

Unio paroeciae domui religiosae triplicis speciei est: a) *unio non pleno iure*, seu ad temporalia tantum quod attinet, ad dotem monasterii augendam. Superioris religiosi est praesentare Episcopo in parochum clericum saecularem (can. 1425, § 1); b) *unio pleno iure* domui religiosae non solum ius ad bona temporalia tradit, sed ipsam curam spiritualem populi ad religiosos transfert (can. 1425, § 2); c) *unio plenissimo iure* quoddam territorium cum populo a dioecesi avellit *abbatiamque nullius* constituit (can. 215, § 1)[1].

2. **Parochi religiosi institutio.** Si paroecia pleno iure religioni unita sit, Superior sacerdotem e sua religione ad curam animarum exercendam nominat, a loci Ordinario approbandum et instituendum (can. 1425, § 2). Qui sacerdos in rigore iuris parochus appellari nequit, cum proprie vicarius sit sui Praelati, sive personae moralis domus religiosae, cui habitualis cura animarum competit (can. 471, § 1). Aliis verbis: persona moralis est parochus (can. 452, § 1 et 2). Is qui paroeciam actu regit, vicarius est ad normam can. 471.

[1] Iura et officia horum Praelatorum inferiorum referunt can. 319—327.

3. **Parochi subiectio Episcopo.** Vicarius paroeciae religiosae tum Superiori proprio tum Episcopo dioecesano subordinatur hoc modo: a) „Religiosus, qui paroeciam regit sive titulo parochi sive titulo vicarii, manet adstrictus ad observantiam votorum et constitutionum, quatenus haec observatio potest cum muneris sui officiis consistere“ (can. 630, § 1).

b) In materia paupertatis quibusdam libertatibus praeditus est ratione bonorum, quae intuitu paroeciae cui praeficitur, ei obveniunt (can. 630, § 3 et 4, can. 533, § 1, 4°).

c) Parochus vel vicarius religiosus *„subest immediate omnimodae iurisdictioni, visitationi et correctioni Ordinarii loci,* non secus ac parochi saeculares, regulari observantia unice excepta“ (can. 631, § 1). In poenis ferendis Superior religiosus cum Episcopo ius cumulativum obtinet, ita tamen, ut decretum Ordinarii praevaleat (can. 631, § 2).

4. **Parochi religiosi amotio.** „Parochi autem, ad religiosam familiam pertinentes, sunt semper, ratione personae, *amovibiles* ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superioris, monito Ordinario, aequo iure, non requisito alterius consensu: nec alter alteri causam iudicii sui aperire multoque minus probare tenetur, salvo recursu in devolutivo ad Apostolicam Sedem“ (can. 454, § 5)[1]. Idem de vicariis statuit can. 471, § 3.

Cap. 3. Causae in iure Episcopo reservatae.

Sat numerosa sunt negotia, in quibus religiosi omnes quomodolibet exempti Episcopo subiecti manent. Qui casus vel ad fidem et mores referuntur, vel ad cultum divinum spectant, vel curam animarum, vel disciplinam externam, vel bona temporalia ecclesiastica pro obiecto habent.

A. **Ratione fidei et morum.** 1. Religiosi *libros* edituri, qui religionem attingunt, eos praeviae Episcopi censurae submittere tenentur (can. 1385, § 2).

2. Episcopus religiosis munus *censorum* committere potest (can. 1393, § 3), necnon eos in consilium de vigilantia, assentiente Superiore provinciali, assumere[2].

3. „*Orationes* et pietatis exercitia ne permittantur in ecclesiis vel oratoriis sine revisione et expressa Ordinarii loci licentia, qui in casibus difficilioribus rem totam Sedi Apostolicae subiciat“ (can. 1259, § 1). „Loci Ordinarius nequit novas litanias approbare publice recitandas“ (can. cit. § 2).

---

[1] Ius recurrendi non ipsi subdito competit, sed Episcopo contra decretum Superioris, quo parochum amovet, et vice versa.

[2] Const. „Sacrorum Antistitum“ 1 sept. 1910; A. A. S. 2, 662.

4. Coram Ordinario loci eiusve delegato *professionem fidei* emittere tenentur religiosi promovendi ad ordinem subdiaconatus, librorum censores dioecesani, sacerdotes confessionibus excipiendis destinati et sacri concionatores, antequam ab Episcopo facultate donentur ea munia exercendi (can. 1406, 7°).

5. Causae *beatificationis* instructio ad Episcopum spectat (can. 2003, § 3).

B. **Ratione cultus divini.** 1. Omnes religiosi in *Canone* Missae nomen Ordinarii loci pronuntiare tenentur, etiam peregrini.

2. Die anniversaria praeconisationis et consecrationis Episcopi *collecta* in Missa ab omnibus est inserenda (Decr. auth. S. Rit. C. 2340 ad 1).

3. „Episcopus in tota dioecesi, ne exceptis quidem locis exemptis, potest *pontificalia* exercere; non vero extra dioecesim sine expresso vel saltem rationabiliter praesumpto consensu Ordinarii loci, et, si agatur de ecclesia exempta, de consensu Superioris religiosi" (can. 337, § 1). Simili iure gaudet *Metropolita* (can. 274, 6°), qui et pallio uti potest (can. 277). Religiosi tenentur Episcopo pontificaliter celebraturo baldachinum parare et thronum [1].

4. „Episcopo ius est intra fines suae dioecesis *confirmationem* administrandi in locis quoque exemptis" (can. 792).

5. In *litaniis* maioribus vel minoribus Episcopo licet ecclesiam religiosorum intrare (Decr. auth. 121).

6. „Nulla *ecclesia* aedificetur sine expresso Ordinarii loci consensu scriptis dato, quem tamen Vicarius generalis praestare nequit sine mandato speciali" (can. 1162, § 1). Idem ius viget quoad erigenda oratoria publica (can. 1191, § 1).

7. Ad Episcopum territorii spectat *consecratio* ecclesiae vel oratorii publici (can. 1155, § 1), campanarum (can. 1169, § 5), altaris immobilis (can. 1199, § 2).

8. Episcopus ius obtinet permittendi, ut in oratorio publico vel semipublico collegii ecclesiastici, quod a religiosis regitur, *SS. Eucharistia* asservetur (can. 1265, § 1, 2°).

9. Episcopi loci licentia requiritur, ut SS. Eucharistia extra tempus legitimum publice seu in ostensorio *exponi* possit (can. 1274, § 1).

10. *Collectas Missae,* quas Episcopus praescripserit, religiosi recitare tenentur usque ad earundem revocationem (Decr. auth. 2613 ad 1 et 2). Alias vero collectas Superior religiosus praecipere nequit absque Ordinarii loci licentia (Decr. auth. 2514 ad 6).

11. Sabbato sancto religiosi *campanas* pulsare nequeunt ante ecclesiam cathedralem vel paroecialem, quamvis eorum ecclesia

[1] Decr. auth. S. Rit. C. 1290 ad 1.

ab oppido distet (Decr. auth. 2799 ad 3; cf. quoque n. 36 170 337 405).

12. „Novae *indulgentiae,* ecclesiis etiam regularium concessae, quae Romae promulgatae non sint, ne pervulgentur, inconsulto Ordinario loci" (can. 919, § 1).

13. „Publico cultu eae solae *reliquiae* in ecclesiis, quamquam exemptis, honorari possunt, quas genuinas esse constet authentico documento alicuius S. R. E. Cardinalis, vel Ordinarii loci, vel alius viri ecclesiastici, cui facultas authenticandi indulto apostolico sit concessa" (can. 1283, § 1). Si vero casu documentum authenticitatis interierit, observari debet can. 1285, § 1.

14. „Nemini liceat in ecclesiis, etiam exemptis, aliisve locis sacris ullam insolitam ponere vel ponendam curare *imaginem,* nisi ab Ordinario loci sit approbata" (can. 1279, § 1).

15. „Nisi aliter ferat immemorabilis consuetudo, vel locorum circumstantiae, prudenti Episcopi iudicio, aliud exigant, die festo Corporis Christi unica tantum sollemnisque per publicas vias *processio* in uno eodemque loco fieri debet ab ecclesia digniore, eique clerici omnes religiosaeque virorum familiae, etiam exemptae, et laicorum confraternitates interesse debent, regularibus exceptis, qui in strictiore clausura perpetuo vivant, aut a civitate ultra tria millia passuum distent" (can. 1291, § 1). Eadem obligatio religiosos tenet quoad processiones *extraordinarias,* ab Episcopo institutas (can. 1292).

Ab obligatione interveniendi processionibus praeter causas in canone 1291 indicatas *privilegium* quoque religiosos eximit[1]. „Religiosi etiam exempti nequeunt extra suas ecclesias et claustra processiones ducere sine Ordinarii loci licentia, salvo praescripto can. 1291, § 2" (can. 1293).

16. Si loci Ordinarius leges particulares de *cultu* divino tulerit, etiam religiosi omnes, exempti quoque, obligatione tenentur easdem servandi; et Ordinarius potest eorundem ecclesias vel publica oratoria in hunc finem *visitare* (can. 1261, § 2).

C. **Ratione sacramentorum curaeque animarum.** 1. „Curent Superiores, ut religiosi subditi, a se designati, praesertim in dioecesi in qua degunt, cum a locorum Ordinariis vel parochis eorum *ministerium* requiritur ad consulendum populi necessitati, tum intra tum extra proprias ecclesias aut oratoria publica, illud, salva religiosa disciplina, libenter praestent" (can. 608, § 1). „Vicissim locorum Ordinarii ac parochi libenter *utantur* opera religiosorum, praesertim in dioecesi degentium, in sacro ministerio et maxime in administrando sacramento poenitentiae" (can. 608, § 2).

[1] Ibid. 1096.

2. Religiosi sacerdotes sacram *communionem* publice ad infirmos deferre nequeunt absque licentia saltem praesumpta parochi vel Ordinarii loci (can. 848, § 2). Idem ius valet de sacramento extremae *unctionis* (can. 938, § 2).

3. Ut in ecclesia religiosorum *associatio* pia valide erigi possit, consensus scriptus Ordinarii loci requiritur (can. 686, § 3), quod de condenda quoque sodalitate tertii Ordinis valet (can. 703, § 2). Excipe associationem religioni *propriam,* ad quam introducendam sufficit licentia Ordinarii pro fundanda domo religiosa (can. 686, § 3).

4. „Iurisdictionem delegatam ad recipiendas *confessiones* quorumlibet sive saecularium sive religiosorum confert sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis Ordinarius loci, in quo confessiones excipiuntur . . .“ (can. 874, § 1).

5. Religiosi, *ordines* suscepturi, Episcopo multiplici ratione subduntur, ut alibi fusius dicemus.

6. Ordinarius non solum ius habet *concionandi* in ecclesia qualibet exempta (can. 1343, § 1), sed ipse quoque solus religiosis exemptis facultatem confert, ut concionem habeant coram populo vel coram monialibus quae exemptione praeditae non sunt (can. 1338, § 2).

7. Religiosi, mandante Episcopo, tenentur *catecheticam* institutionem populo tradere, praesertim in propriis ecclesiis (can. 1334 et 1336). Eodem iure Episcopo fas est praecipere, ut exempti intra Missam brevem concionem habeant ad normam can. 1345.

D. **Ratione disciplinae ecclesiasticae.** 1. Episcopus controversias de *praecedentia* componit, etiam inter exemptos, remota omni appellatione in suspensivo, sed sine praeiudicio iuris uniuscuiusque (can. 106, 6°)[1].

2. Ordinarius loci veniam concedit, ut religiosus apud iudicem *laicum* conveniri queat (can. 120, § 2).

3. Religiosi *conferentias* pastorales negligentes (can. 131, § 3) ab Episcopo puniri possunt (can. 2377).

4. Parochi religiosi ad *Synodum* dioecesanam secundum can. 358, § 1, 8° vocati, si apparere negligant, puniri possunt (can. 359, § 2).

5. „Regulares *extra* domum illegitime degentes, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores, exemptionis privilegio non gaudent“ (can. 616, § 1). Ex verbo „regulares“ non licet concludere alumnos religionis votorum simplicium melioris esse condicionis.

---

[1] Si controversia enascatur inter religiosas personas physicas vel morales *diversae religionis,* aut etiam inter religiosos eiusdem religionis *non exemptae vel laicalis,* aut inter religiosum et clericum saecularem vel laicum, iudex primae instantiae est Ordinarius loci (can. 1579, § 3).

6. „Si extra domum *delictum* commiserint nec a proprio Superiore praemonito puniantur, a loci Ordinario puniri possunt, etsi e domo legitime exierint et domum reversi fuerint" (can. 616, § 2).

7. „Si in regularium aliorumve religiosorum exemptorum domibus eorumve ecclesiis *abusus* irrepserint, et Superior monitus prospicere neglexerit, Ordinarius loci obligatione tenetur rem ad Sedem Apostolicam statim deferendi" (can. 617, § 1). In domo autem non formata, quae videlicet speciali vigilantiae Episcopi a iure committitur, Ordinarius, exortis abusibus et scandalis, ipse per se potest interim providere (can. cit. § 2).

8. Episcopus *visitare* nequit religiosos exemptos nisi in casibus a iure exceptis (can. 344, § 2). Domos Congregationis clericalis exemptae Episcopus visitare nequit in iis, quae ad disciplinam internam, personalem vel realem, spectant, sed in iis dumtaxat, quae pertinent ad ecclesiam, sacrarium, oratorium publicum, sedem ad sacramentum poenitentiae (can. 512, § 2, 2°). Cum vero Episcopus hanc quinquennalem visitationem instituere debeat „per se vel per alium", nihil obstat, ne Episcopus negotium hoc Superiori committat. Animadvertere oportet, regulares viros praescripto huius can. 512 non esse obnoxios.

9. Religiosi *exclaustrati* Ordinario territorii ubi commorantur, loco Superiorum propriae religionis subduntur etiam ratione voti oboedientiae (can. 639).

10. Nulla domus religiosa *erigi* potest absque venia Ordinarii loci in scriptis data (can. 497, § 1). Specialis Ordinarii licentia scripta requiritur, ut aedificetur et aperiatur schola, hospitium, a domo religiosa separatum (can. 497, § 3).

11. Si Episcopus normas peculiares de admissione sacerdotum *extraneorum* ad celebrandum Missae sacrificium condiderit, eae a religiosis etiam exemptis servandae sunt (can. 804, § 3).

12. „Etiam religiosi, licet exempti, circa stipem *manualem* stare debent decreto Ordinarii loci aut dioecesis consuetudini (can. 831, § 3).

13. *Interdictum* locale, ab Episcopo inflictum, etiam exempti servare debent (can. 2269, § 2), et interdicta civitate ecclesiae religionis exemptae poenae subiacent (can. 2273).

14. Ampliorem auctoritatem in religiosos exercent Vicarii ac Praefecti Apostolici in terris *missionum,* in iis, quae ad regimen externum spectant (can. 295 296 297 298 303 307, § 2).

E. **Ratione bonorum temporalium.** Administratio bonorum ipsius domus religiosae libere ac independenter exercetur a propriis Superioribus (can. 532, § 1). Idem valet de piis fundationibus in ecclesiis religiosorum exemptis (can. 1550). Attamen:

1. Consensum Ordinarii loci sibi comparare tenentur ad *collocationem* pecuniae: a) Superior vel Antistita Congregationis religiosae, exemptae quoque, si pecunia collocanda fundos repraesentat „ad Dei *cultum* beneficentiamve eo ipso loco impendendam" tributos legatosve (can. 533, § 1, 3°)[1]. b) „Religiosus quilibet, etsi Ordinis regularis alumnus, si pecunia data sit *paroeciae* vel *missioni,* aut religiosis intuitu paroeciae vel missionis" (can. cit. n. 4°). Episcopo ius est cognoscendi de administratione fundorum legatorumque huiusmodi (can. 535, § 3, 2°).

2. Religiosus, qui bona ad pias causas sive per actum inter vivos, sive ex testamento *fiduciarie* accepit, ut videlicet ea ad opus determinatum ipse impendat, debet de sua fiducia Ordinarium loci certiorem reddere eique omnia bona indicare, si quidem bona attribuenda sint non in favorem eiusdem familiae religiosae, sed pro ecclesiis, incolis aut piis causis extra religionem exsistentibus (can. 1516, § 3).

3. Actiones *iudiciales,* quae respiciunt hereditates aut legata pia, coram Ordinario loci domicilii testatoris peraguntur, nisi agatur de mera exsecutione legati, quae videnda est secundum ordinarias competentiae normas (can. 1560, 4°).

4. Religiosi, ut *eleemosynam* per dioecesim quaerere licite possint, licentia Ordinarii loci indigent secundum normas in can. 621 et 622 statutas.

5. Pro sustentando *seminario* dioecesano Episcopo ius est: a) rectores ecclesiarum etiam exemptarum iubere, ut statis temporibus in ecclesia ad hunc finem stipem exquirant (can. 1355, 1°); b) tributum seu taxam in sua dioecesi imperare, quam solvere tenetur quaelibet religiosa domus, etsi exempta, nisi solis eleemosynis vivat aut in ea collegium discentium vel docentium ad commune Ecclesiae bonum promovendum actu habeatur, v. g. studia maiora minorave provinciae religiosae (can. 1356).

TITULUS III.

De Capitulis religiosorum.

Regiminis monarchici systema, quod societatibus religiosis proprium est, elemento aristocratico-democratico mitigatum esse solet, ita quidem, ut plura negotia religionis eaque graviora a coetu selecto professorum actu communi persolvantur. Congressus religiosorum ad res familiae pertractandas adunatus Capitulum appellatur. Capitulum, si religionem integram repraesentat, praesertim

[1] Idem valet pro parochis religiosis ratione legatorum, in favorem ecclesiae paroecialis factorum; ita Com. Pontif. Cod. 25 iulii 1926; A. A. S. 18, 393.

in societate clericali exempta, *suprema gubernandi auctoritate interna* praeditum esse solet, ipsique Superiores, supremo Moderatore non excepto, Capituli placitis subduntur. Codex I. C. de religiosorum Capitulis nihil specialius decernit, relinquendo in suo robore constitutiones religionis respectivae (can. 501, § 1)[1].

Cap. 1. De Capituli legitima institutione.

1. **Origo vocis.** In regula S. Benedicti terminum „Capitulum" nondum invenimus, sed monachorum congressus *Congregatio* appellatur[2]. At iam S. Chrodegangus († 766), Episcopus metensis, in regula canonicorum praecepit „ut quotidie omnis clerus canonicus ad capitulum veniant et ibidem Dei verba audiant et istam institutiunculam nostram, . . . unoquoque die aliquod capitulum exinde relegant". . . .[3] Sensu igitur translato, propter capitulum regulae perlegendum in communi, ipse conventus canonicorum aeque ac monachorum Capitulum appellari consuevit, quamvis ad alium finem convenerint quam ad legendum.

2. **Capitulorum species.** a) Capitula religiosorum secundum maiorem vel minorem competentiam territorialem sunt vel *generalia,* vel *provincialia* vel *domestica.* Capitulum generale primitus in Ordine Cisterciensi introductum est. Disciplinae videlicet religiosae conservandae causa Abbates convenire solebant ad mutua consilia capessenda. Quem morem Innocentius III in Conc. lateranensi IV a. 1215 omnibus regularibus observandum imposuit[4].

Sane, haec Capitulorum species plenam potestatem in religiosos totius Ordinis numquam exercebat, cum singula monasteria *sui iuris* manerent. Quapropter in unionibus seu Congregationibus monasticis, quae exsistunt, idem valet de communibus Capitulis, quod de Praelatis eorum declarat can. 501, § 3.

Supremam auctoritatem Capitulum generale pleno cum effectu exercet in religionibus organizatis dumtaxat, quae scilicet unum corpus morale constituunt, e membris minoribus, provinciis domibusque compositum, quarum Superiores ab invicem per gradus iuridice dependent. Capitulum generale in quibusdam religionibus „Congregatio generalis", alibi „dieta generalis" denominatur.

Capitulum *provinciale* et *domesticum* quamplurimum actus praeparatorios tantum ad Capitulum generale ponunt; sunt tamen re-

[1] Eiusdem originis est nomen Capituli canonicorum (can. 391—422) et Capituli religiosorum abbatiae nullius (can. 324—327).

[2] Regula S. Benedicti, cap. 3: „Quotiens aliqua praecipua agenda sunt in monasterio, convocet Abbas omnem Congregationem, et dicat ipse unde agitur"; Migne, P. L. 66, 287.

[3] Regula canonicorum, cap. 8; Migne, P. L. 89, 1102.

[4] Cap. 7 X l. 3, tit. 35. Quam legem Conc. trid. restauravit, sess. 25, cap. 8 de reg. et mon.

ligiones in quibus haec Capitula leges in minoribus negotiis ferunt vel potestate electiva praedita sunt.

b) Capitulum vel *electivum* est vel *deliberativum*. Superiores religiosi partim per electionem capitularem deputantur, partim a Praelato maiore libere nominantur. Electores praeter legem generalem de actibus personarum moralium (can. 101, § 1) ea observare tenentur, quae Codex I. C. de electione praescribit (can. 160 ad 182).

Capitulum deliberativum negotia religionis communia perpendit, in observantiam religiosam investigat, statuta ad disciplinam regularem corroborandam apta promulgat, negligentias Superiorum subditorumque corrigit. Capitulum deliberativum fixis in constitutionibus temporibus periodice convocatur neque legitime differri potest absque consensu interesse habentium, requisita aliquando dispensatione S. Sedis.

3. **Capituli convocatio.** Constitutiones religionis indicant modum quo Capitulum convocandum sit. Munus convocationis ei Praelato proprium est, cui ius Capitulo praesidendi competit. De religionibus iuris dioecesani expresse cautum est potestatem convocandi Capituli ad Superiorem generalem vel ad generalem Antistitam spectare, excluso Episcopo dioecesano [1].

Litterae convocationis congruo ante congressum tempore publicandae docere debent de loco ad quem deputati convocantur, diemque indicare qua Capitulum initium habebit necnon obiectum generali saltem modo innuere, de quo in comitiis disceptandum erit (can. 162, § 1). Omnes convocandi sunt, qui secundum constitutiones religionis Capitulo interveniendi ius obtinent (can. 105, 2°). Sed „defectus convocationis non obstat, si praetermissi nihilominus interfuerint" (can. 162, § 4). Defectus convocationis nocet praecipue si Capitulum sit electivum (can. 162, § 2 et 3). Capitula generalia religionum Romam convocari solent vel alio, ubi supremus Moderator residet. Sunt religiones, quae alternatim in diversis mundi partibus Capitula celebrant.

4. **Capituli officiales.** Actiones Capituli praecipue dirigunt Praeses, secretarius et scrutatores. a) *Praeses Capituli* simul supremus praesentium Praelatus est. Qui si in hoc Capitulo munus abdicare debeat, nihilominus tamdiu praesidet, donec ei successor electus fuerit. Sede vacante Vicarius generalis praesidet vel dignitarius secundum constitutiones. Praesidis absentis vices vel officialis quidam ipso iure occupat, vel Praeses quempiam sibi substituere potest. Secus, Praeside Capituli absente et contradicente, sessiones publicae illegitimae actaque irrita essent.

In Capitulis electivis religiosarum Episcopus loci vel Superior Ordinis praesidet per se vel per alium (can. 506, § 2 et 4).

---

[1] S. C. Relig. 2 iulii 1921; A. A. S. 13, 481.

b) *Secretarii sive actuarii* est acta in Capitulo in scriptis fideliter redigere et in tabulario diligenter clauso asservare (can. 171, § 5). Ex more religionis ipse secretarius actiones in sessionibus Capituli immediate dirigit nomine Praesidis. Secretarius vel in singulis Capitulis deputatur vel munus stabile in religione gerit.

c) *Scrutatores,* saltem duo, tum in electivo tum in deliberativo Capitulo seligendi sunt (can. 171, § 1). Eorum est suffragia praesentium secreto colligere, schedas numerare, eas inspicere et scrutari palamque pronuntiare quot voces diversis sententiis faveant (can. 171, § 2). Eos rigidius iusiurandum tenet de munere fideliter implendo deque servando secreto (can. 171, § 1).

5. **Capituli decreta.** Utrum Capitulum religiosorum persona moralis distincta sit, serio dubitari potest, praecipue propter defectum perpetuitatis (can. 102, § 1).

Nihilominus certum est capitulares voluntatem suam aliter promere non posse quam ad normam can. 101, § 1. Idcirco „id vim iuris habet, quod demptis suffragiis nullis, placuerit parti absolute maiori eorum, qui suffragium ferunt" . . . (can. 101, § 1). Acta Capituli fideliter descripta subsignanda sunt saltem ab actuario, Praeside et scrutatoribus, dein in tabulario diligenter asserventur (can. 171, § 5).

Cap. 2. De Capituli auctoritate.

Religiosorum Capitula, secundum ius commune et proprias constitutiones instituta, potestatem exercent in subditos, semper quidem *dominativam,* et praeterea, si religio clericalis exempta sit, *iurisdictionem* quoque ecclesiasticam, pro foro tam interno quam externo (can. 501, § 1). Placita Capituli eas utique personas obligant, pro quibus lata sunt. Verum auctoritas Capituli limitibus circumscripta est, quatenus iuris canonici placita, speciales dispositiones Sedis Apostolicae necnon constitutiones propriae religionis revereri debeat. Capitulis plus minusve lata potestas competit: electiva, legislativa, gubernativa, dispensativa, iudicialis et punitiva.

1. **Potestas electiva.** Constitutiones singularum religionum ius electivum Capitulorum indicant. Sane, capitulares monasterii sui iuris Abbatem et Priorem sibi eligunt, Capitula generalia supremum Moderatorem eiusque Consilium (definitores, assistentes, discretos) eligunt. Vicarium quoque generalem Capitulum supremo Moderatori constituit, senio vel morbo laboranti. Vicarius cum vel sine futura successione eligitur expresse.

Potestne Capitulum legitime acceptare *renuntiationes* Praelatorum? Dubium dissolvendum est ad normam can. 187, § 1: „Renuntiatio generatim, ut valeat, ei fieri debet a quo est accep-

tanda, vel si acceptatione non egeat, a quo clericus officium accepit vel qui eiusdem locum tenet." Quare si supremus Moderator post suam in Capitulo electionem officii titulum per apostolicam confirmationem acceperit, munus resignare nequit alio modo quam in manus Summi Pontificis. Quando vero vi constitutionum electio capitularis statim vim obtinuit sine speciali confirmatione, admissione vel institutione (can. 187, § 2), Capitulum auctoritate praeditum est votis renuntiantis cum effectu annuendi.

2. **Potestas legislativa.** Capitulum, saltem generale, nova statuta condit, conformia utique tum iuri pontificio tum constitutionibus religionis fundamentalibus, a Sede Apostolica in forma iuridica approbatis. Capituli praeterea est ex motivis seriis dispositiones Capitulorum praeteritorum immutare eaque suspendere. Cum legifera potestate Capituli necessario cohaeret ius *authentice interpretandi* statuta capitularia quaelibet propriae religionis (can. 17, § 1). Ad regulas seu constitutiones a Pontifice vel Episcopo approbatas praedicta facultas nullatenus se extendit.

Decisiones a Capitulo generali sancitae *approbatione Sedis Apostolicae* quamplurimum non indigent, si religio clericalis exempta sit, autonomia praedita. Clarissimus Wernz ita docet: „Confirmatio sive approbatio decretis Capitulorum generalium in compluribus Ordinibus religiosis *antecedenter* ex privilegio pontificio in forma communi censetur esse data, sed S. C. Ep. et Reg. a recentioribus Congregationibus votorum simplicium solet exigere, ut acta et decisiones Capitulorum generalium ad S. Sedem transmittantur, ut ibi approbentur." [1] Si vero statutum condendum potestatem Capituli excedat, confirmatio romana necessaria est.

3. **Potestas regiminis.** a) Capitulo ius competit *inspectionis* in disciplinam religiosam internam et externam. Eximium sane munus Capitulo incumbit examinandi statum moralem et materialem domorum et provinciarum.

Ad quem finem aptius assequendum necesse est, ut Superiores relationem scriptam de statu districtus sui Capitulo examinandam offerant. Examen in certis religionibus instituitur absentibus iis in quorum regimen investigatur [2].

b) Capituli generalis est studiorum sedes approbare, nisi iam a Superioribus fuerint approbatae (can. 587, § 1).

c) Ad Capitulum generale spectat ius disponendi de bonis provinciae exstinctae, si vel ipsum Capitulum provinciam suppresserit vel dispositio prius neglecta fuerit (can. 494, § 2).

4. **Potestas dispensativa.** a) Capitulum generale tum singulas personas tum domos et provincias eximere potest a constitutio-

[1] *Wernz,* Ius decret. III, n. 696.

[2] Constitutiones religionis S. Pauli primi eremitae (Romae 1725) 79.

nibus capitularibus observandis, etiam sine speciali ratione. Nam is cui ius competit legis abolendae, profecto facultatem possidet ab eadem lege dispensandi (can. 80).

b) A regulae praescriptis praeter S. Sedem in nonnullis religionibus solum Capitulum generale dispensationes generales et perpetuas concedit, ex gravissimis dumtaxat causis adhibendas. Sed a legibus Ecclesiae communibus Capitulum vi can. 81 dispensare nequit, quia nomine Ordinarii Capitula non intelliguntur.

5. **Potestas iudicialis et punitiva.** Can. 1579, § 1 et 2, necnon can. 1594, § 4 controversias iudiciales in religione exempta clericali dirimendas deputant Superiori provinciali vel generali, Abbati vel supremo Moderatori Congregationis monasticae, absque ulla mentione de Capitulo generali. Quod silentium sat clare innuit ab indole Capituli alienum esse ut se causis iudicialibus immisceat, nisi forte circumstantiae suadeant ut Capitulum generale lites inter sodales modo extraiudiciali, oeconomico seu in linea disciplinari pacifice componat poenasque disciplinares ferat.

Quaeritur, utrum Capitulum supremum Moderatorem deponere possit necne. Plane negandum est, hisce ex causis: a) Convocatio Capituli generalis ad deponendum Superiorem generalem et consequenter ad alium eligendum, ante officii vacationem facta, nullum habet iuridicum effectum (can. 162, § 5).

b) Si de officio inamovibili res sit, Superior munere suo privari nequit nisi mediante processu ad normam iuris (can. 192, § 2), et quidem coram tribunali trium iudicum (can. 1576, § 1, 1°).

c) Capitulum generale, cuius est Superiorem generalem eligere, non potest eum officio privare (can. 195), quod ius spectat unice ad eam auctoritatem quae per se electum in officio confirmare debet, seu in nostro casu ad S. Sedem.

Facilius Capitulum amovere potest supremum Moderatorem, qui ad certum numerum annorum electus, tempore intermedio inhabilem se praebet, nisi in munere suo a Sede Apostolica vel ab Episcopo confirmatus fuerit.

Cap. 3. De Capitulo electivo.

1. **Notio electionis.** Electio canonica definitur: personae idoneae ad vacans officium vel beneficium ecclesiasticum per eos, quibus ius eligendi competit, canonica vocatio, legitimi Superioris auctoritate confirmanda vel acceptatione electi perficienda[1]. In iure electio differt a libera officii collatione (can. 152—159), nominatione, praesentatione necnon postulatione (can. 179—182).

[1] *Wernz-Vidal,* Ius can. II, n. 247.

Si electores personam praeferant, quae canonico impedimento detinetur quominus pure eligi possit, debent eam suffragiis suis a competente Superiore *postulare* (can. 179, § 1). Superior competens is est qui ab impedimento dispensare potest, i. e. S. Sedes (can. 181, § 1), quamquam simplex electio confirmatione pontificia non indiget. Attamen in religionibus postulatio admitti potest solum in casu extraordinario et dummodo in constitutionibus non prohibeatur (can. 507, § 3)[1].

2. **Electores legitimi.** a) Ii tantum professi iure eligendi Superiorem generalem gaudent, qui Capitulo vel ipso iure intersunt vel in Capitulo provinciali vocales legitime deputati fuerint. Electio ipso facto esset nulla ac irrita, si admitteretur *extraneus* collegio (can. 165).

Extraneus in casu appellatur etiam sacerdos eiusdem religionis qui nullum titulum, ne coloratum quidem, possidet Capitulo interveniendi. Si vero legitime praesens, saltem putative, impedimento canonico detineatur, eius quidem suffragium nullum est, non vero ipsa electio, excepto duplici casu in can. 167, § 2 indicato[2].

b) Suffragium in electione ferre nequeunt nisi *praesentes,* exclusa facultate ferendi suffragia per epistolam vel per procuratorem (can. 163). Sponte absentes nullatenus respiciuntur neque computantur. „Si quis ex electoribus praesens in domo sit in qua fit electio, sed electioni ob infirmam valetudinem interesse nequeat, suffragium eius scriptum a scrutatoribus exquiratur, nisi aliter particularibus legibus vel legitimis consuetudinibus fuerit constitutum" (can. 168).

c) A Capitulo generali excluduntur qui voce activa et passiva carent sive ob legitimam iudicis sententiam sive ex iure communi aut particulari. *Ipso iure* carent voce: qui postulationem intra octiduum non praesentaverunt (can. 181, § 1), professi votorum temporariorum (can. 578, 3°), exclaustrati (can. 639), saecularizati (can. 640), apostatae a religione etiam post reditum (can. 2385), Episcopi et Cardinales religiosi, post resignationem quoque (can. 629, § 2).

Post sententiam iudicis condemnatoriam vocem non habent: qui contra auctoritatem Romani Pontificis eiusve Legati vel proprii Ordinarii (Generalis, Provincialis) eorumque mandata conspiraverint (can. 2331, § 2), religiosi qui sectis occultis nomen dederint (can. 2336, § 1), regulares (votorum soll.) introducentes vel admittentes mulieres in clausuram (can. 2342, 2°), religiosi falsarii litterarum Sedis Apostolicae (can. 2360, § 2), sollicitantes ad tur-

[1] Si electores partim eligere intendunt, partim postulare, lex electioni favet (can. 180, § 1); Com. Pontif. Cod. 1 iulii 1922; A. A. S. 14, 406.

[2] Extraneus sensu odioso non est Episcopus dioecesanus, qui electioni Antistitae monialium aliarumque religiosarum praesidere debet secundum can. 506, § 2 et 4.

pia (can. 2368, § 1), sigillum sacramentale violantes (can. 2369, § 1), religiosi vitae communis legem in re notabili violantes (can. 2389), qui immixtionem potestatis saecularis in electionem sollicitaverint (can. 2390, § 2).

Suffragii electivi iure privati sunt non solum ii qui voce activa carent, sed alii quoque in can. 167, § 1 enumerati. Quae ibidem n. 4 dicuntur, de solis catholicis valent, qui ad sectam defecerunt, sed iam ad fidem reversi sunt. Convertitae vero, in haeresi vel schismate nati, iure suffragii privati non sunt.

d) „Suffragium *sibimetipsi* nemo valide dare potest" (can. 170).

Dubio procul, si quis suffragio sibi ipsi dato electionem in favorem proprium verterit, electio invalida esset, et quamvis delictum manserit occultum, tamen reus teneretur aut actus irriti sanationem ab auctore legis petere aut officio invalide adepto renuntiare.

e) Ad essentiam electionis necesse est ut legitimi electores modo consueto *convocentur*. „Si quis ex vocandis neglectus et ideo absens fuerit, electio valet, sed ad eius instantiam debet, probata praeteritione et absentia, a competente Superiore irritari, etiam secuta confirmatione, dummodo iuridice constet recursum saltem intra triduum ab habita notitia electionis fuisse transmissum" (can. 162, § 2). Superior ad recipiendum recursum competens est Praelatus gradu maior.

„Quod si plures quam tertia pars electorum neglecti fuerint, electio est ipso iure nulla" (can. 162, § 3).

3. **Forma electionis.** Pro religiosis haec norma iuris valet: „In electionibus quae a Capitulis fiunt, servetur ius commune de quo in can. 160—182, praeter cuiusque religionis constitutiones eidem non contrarias" (can. 507, § 1). Adhiberi proinde nequit electio per *acclamationem* seu quasiinspirationem, nihil vero obstat quominus electores vices suas tradant *compromissariis,* servatis accurate can. 172—173. a) Quaelibet electio instituenda est per *scrutinium,* secus irrita est. Ordo scrutinii descriptus est in can. 171, § 1 et 2. „Singuli vero electores qui substantialem electionis formam scienter non servaverint, possunt pro gravitate culpae ab Ordinario puniri" (can. 2391, § 2).

b) Suffragia in electionis actu a *scrutatoribus* colligenda ut valeant, debent esse: libera, secreta, certa, absoluta, determinata (can. 169, § 1). „In scrutatores ne assumantur ipsarum monialium confessarii ordinarii" (can. 506, § 3).

Quare schedulae quarum scriptura legi nequeat vel quae nomina contineant pluribus personis communia vel adiectam habeant condicionem qualemcumque vel alternative huic seu illi candidato faveant, in suffragiorum computo praetermittendae sunt tamquam irritae.

4. **Numerus suffragiorum.** Can. 174 mandat ut in ferendis suffragiis observentur praescripta can. 101, § 1, 1°. Attamen, quae in hoc canone de numero suffragiorum dicuntur, confundi non debent cum scrutiniorum numero. Proinde, id vim iuris habet quod, demptis suffragiis nullis, parti *absolute maiori* placuerit eorum qui suffragium ferunt.

Errant qui dicunt semper requiri unum saltem suffragium ultra dimidiam partem. Nam si electores sunt v. g. 41, dimidia pars sunt $20^1/_2$, nihilominus is in electione victor est qui suffragia 21 tulerit.

Ipse vero can. 101 exceptionem a regula generali admittit verbis: „nisi aliud expresse iure communi aut particulari statutum fuerit". Sane, ex iure communi ad eligendum Summum Pontificem *duae tertiae partes* suffragiorum concurrere debent, quod idem aliquando praescribit lex particularis de electione supremi Moderatoris.

5. **Numerus scrutiniorum.** Can. 101, § 1 pro casibus ordinariis trinum dumtaxat scrutinium admittit, ita quidem ut in primo ac secundo scrutinio pars suffragiorum absolute maior electionem terminet, in tertio autem scrutinio parti relative maiori standum sit. In casu vero a iure excepto, si videlicet ad electionem duae tertiae partes suffragiorum requirantur, numerus scrutiniorum nullatenus limitatur, quod ex contextu canonis planum est.

Idcirco in electione tali scrutinium toties iterare fas est, donec unus candidatorum numerum suffragiorum legalem adeptus fuerit. Nihilominus immoderatus scrutiniorum numerus signum esse solet tractatum consultivum sufficientem non fuisse praemissum. Nullibi sane praescriptum est electionem in eadem sessione vel una die ad finem esse deducendam. In electione Summi Pontificis duo tantum scrutinia in eodem conventu permittuntur[1].

6. **Persona eligenda.** In Superiorem maiorem assumi nequit nisi idoneus et dignus, qualitatibus praeditus a iure communi vel particulari requisitis. a) *Idoneus.* Utrum eadem persona reeligi valeat, constitutiones docent. Can. 504 pro supremo Moderatore cuiuslibet religionis praescribit: decem annos professionis, natales legitimos, aetatemque 40 annorum. Praeterea omnes qui inhabiles sunt ad officia ecclesiastica acquirenda, v. g. irregulares, voce activa et passiva privati, infames de iure (can. 2294, § 1), constitui nequeunt Superiores maiores, praesertim in religione clericali exempta.

Ad rem proxime spectat can. 991, § 3 de irregularitatibus: „Dispensatio generalis ad ordines valet pro ordinibus quoque maioribus, et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia etiam curata, sed renuntiari nequit S. R. E. Cardinalis, Epi-

[1] Const. Pii X[i] „Vacante Sede Apostolica" 25 dec. 1904, n. 76; Append. Codicis I. C.

scopus, Abbas vel Praelatus nullius, *Superior maior* in religione clericali exempta."

Dum proinde in religionibus non exemptis vel in exemptis laicalibus, mulierum quoque, una sola irregularitas impediat quominus quis assumi queat ad munus Superioris maioris, videlicet natales illegitimi, etiamsi dispensatio praecesserit ratione sacrorum ordinum (can. 504), in religione clericali exempta *quaelibet* irregularitas simile impedimentum causat. Lex valet de irregularitatibus ex defectu (can. 984) et ex delicto (can. 985), non vero de simplici impedimento (can. 987), dummodo hoc iam cum sua causa cessaverit.

Macula natalium inhonestorum ipso iure aboletur per subsequens parentum matrimonium (can. 1116) vel per professionem religiosam sollemnem (can. 984, 1°), ita ut electioni in Superiorem maiorem nihil obstet; manet vero impedimentum pro cardinalatu (can. 232, § 2, 1°) et episcopatu (can. 331, § 1, 1°) obtinendo [1].

b) *Dignus.* Electores in eum vota sua conferre debent quem secundum Deum eligendum esse existiment (can. 506, § 1). Conc. tridentinum statuit ut ad ecclesiarum regimen assumantur „qui maxime digni habeantur" [2]. Qui *dignum* simpliciter, spreto digniore, eligit, publice incusari nequit. Ad rem ita S. Thomas: „Quantum ad hoc quod electio impugnari non possit in foro iudiciali, sufficit eligere bonum, nec oportet eligere meliorem; quia sic omnis electio posset habere calumniam; sed quantum ad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem." [3]

Collegium quod *indignum* scienter elegerit, ipso facto privatur pro ea vice iure ad novam electionem procedendi" (can. 2391, § 1). In simili casu electio Superioris generalis devolveretur ad S. C. de Relig. (can. 178), quae per liberam collationem officio vacanti provideret.

7. **Acceptatio electionis.** „Electio ilico intimanda est electo, qui debet saltem intra octiduum utile a recepta intimatione manifestare utrum electioni consentiat, an eidem renuntiet; secus omne ius ex electione quaesitum amittit" (can. 175). Sed ex iure particulari plurium religionum neque electus supremus Moderator interrogatur, si praesens est, neque absentis consensus exspectatur, sed pronuntiato a praeside effectu electionis statim „Te Deum"

---

[1] Moderatrices gen. et Antistitae monialium, quae munus suum ad tempus determinatum occupant, inhabiles sunt ut *tertio* eligantur. Si quae causae graves contrarium suadeant, Episcopus S. Sedi postulationem religiosarum proponat; ita S. C. Relig. per litt. enc. 9 mart. 1920; A. A. S. 12, 165. *Fundatores* et *fundatrices* religionum, hoc quod attinet, nulla prae ceteris praerogativa gaudent, quod S. C. Relig. 6 mart. 1922 declaravit; A. A. S. 14, 163.

[2] Conc. trid. sess. 6, cap. 1 de ref. [3] S. theol. 2, 2, q. 63, a. 2 ad 3.

cantatur. *Oboedientia* enim religiosa electi consensum eiusque acceptationem supplet.

8. **Confirmatio electionis.** Can. 176, § 2 et 177, § 1 distinguunt electiones quae a Superiore confirmari debent ab aliis quae nulla confirmatione egent. Sane, Summus Pontifex electus vel Vicarius capitularis a nemine confirmantur. Similiter Superiores generales nonnullarum religionum implicite a Sede Apostolica approbati esse censentur; quare statim post electionem plenum ius gubernandi obtinent (can. 176, § 2).

Cap. 4. De observandis et evitandis in electionibus.

1. **Preces praeviae.** Electio ad officium ecclesiasticum actus sacer est. Quamobrem exemplo Apostolorum, qui proditoris locum suppleturi orationi vacabant, Conc. tridentinum publicas privatasque preces electioni Episcopi praemittendas praescripsit[1]. In ipsa die electionis Missa de Spiritu Sancto celebranda est secundum morem religionis.

2. **Iuramentum electorum.** „Antequam ad Superiorum maiorum electionem deveniatur in religionibus virorum, omnes et singuli e Capitulo iureiurando promittant se electuros quos secundum Deum eligendos esse existimaverint" (can. 506, § 1)[2]. In religionibus mulierum iusiurandum ideo non postulatur, quia Episcopus vel eius delegatus cum duobus sacerdotibus scrutatoribus vel Superior regularis electioni praesidet, in eam invigilat, eamque rescindere potest si religio iuris dioecesani sit (can. 506, § 2—4).

3. **Tractatus consultorius.** Ita appellatur mutua deliberatio informativa electorum de candidatorum qualitatibus, capacitate, meritis, eo fine instituta, ne suffragia ex ignorantia personarum conferantur minus digno vel idoneo. Quae consultatio vel privatim institui potest inter singulos seu paucos vel publice in collegio electorum.

Tractatus consultorius nihil mali praesefert, immo non solum honestus sed quamplurimum necessarius est, ut collatis diversis opinionibus, electores in eum candidatum vota sua conferant quem secundum Deum digniorem esse putant.

4. **Subornatio.** Quod verbum in can. 1957 dumtaxat invenitur. Subornatio in re nostra est studiosa persuasio ut electores certae personae vota sua tribuant. Verum, cum persona cui quis suffragia procurat digna sit vel minus digna, finis subornationis vel honestus vel inhonestus esse possit, mediaque ad persuadendum vel iusta vel iniusta adhibeantur, subornatio alia est *bona* alia *mala*.

[1] Conc. trid. sess. 24, cap. 1 de ref.

[2] Scrutatores quoque et praeses aliud iusiurandum emittunt; can. 171, § 1.

Nihilominus, non obstante distinctione inter subornationem bonam et malam, can. 507, § 2 utramque absolute vetat: „Caveant omnes a directa vel indirecta suffragiorum procuratione tam pro seipsis quam pro aliis." Quaelibet subornatio libertati electionis officit et puniri debet ad normam can. 2390, § 1.

Indirecte subornat qui vel per alium agit vel a certo quodam candidato electores avertere conatur et ita alteri certo suffragia acquirit. Species subornationis est, si quis, praesertim Praeses, initio electionis certos candidatos proponit excludens alios. At crimen subornationis non committit qui alios avertere conatur ab electione indigni vel minus idonei.

5. **Simonia.** Quia munus Superioris religiosi verum officium ecclesiasticum est, reus simoniae in electione patratae poenas incurrit secundum can. 2392. Electio vero omni vi caret (can. 729).

Const. „Vacante Sede Apostolica" die 25 dec. 1904, n. 79 in electione Summi Pontificis simoniae crimen omnino reprobat quidem, at sine irritatione electionis simoniacae, ut praetextus valorem electionis impugnandi amputetur.

6. **Capitulationes.** Ita conventio seu mutua promissio electorum appellatur, pure inita vel iureiurando apposito firmata, per quam futuro Praelato obligatio imponitur, vel eius potestatem restringens vel ad aliquid novum eum cogens. Quidquid de honestate huiusmodi contractus doceant[1], can. 169, § 2 absolute declarat: „Condiciones ante electionem suffragio appositae tamquam non adiectae censentur."

TITULUS IV.

De Superioribus religiosis.

Capitula religiosorum, de quibus disseruimus, supremam potestatem exercent collegialiter. Proxime vero et immediate potestas regiminis in Superioribus residet, qui monarchorum instar personam moralem cui praesunt gubernant. Quae auctoritas Superiorum in religione organice instituta gradus admittit, et Superior in negotiis gravioribus a sententia Consilii sui sive Capituli plus minusve dependet.

Cap. 1. De Superiorum nominibus.

In Codice I. C. ii qui religiosis institutis praesunt appellantur vel Superiores, maiores minoresve, vel Ordinarii vel Praelati.

1. **Superiores.** Nomen est genericum eosque omnes complectitur qui potestatem saltem dominativam exercent in subditos, vel in domo religiosa vel in provincia vel in religione integra. In religione clericali exempta sensu canonico Superiorum

[1] *Biederlack-Führich,* De relig. 47.

locum obtinent qui iurisdictione ecclesiastica pollent saltem in foro externo extrasacramentali, v. g. Superior domus et qui absentis vices gerit. Cardinalis Protector e numero Superiorum non est (can. 499, § 2)[1].

Sensu minus stricto Superioris titulus competit in religione clericali exempta iis qui praecepta dant vi potestatis dominativae, v. g. oeconomus ratione fratrum laicorum, Magister novitiorum, Praefectus studentium.

2. **Superiores maiores.** Secundum can. 488, 8° ita in iure appellantur „Abbas Primas, Abbas Superior Congregationis monasticae, Abbas monasterii sui iuris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis, supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorundem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes".

Quare Vicarius supremi Moderatoris, Superior districtus missionis sunt Superiores maiores, non vero Visitator. Canon non requirit ut religio sit exempta et clericalis. Qui domui religiosae praeest, *Superior minor* vocatur (can. 505).

3. **Supremus religionis Moderator** ille est qui „potestatem obtinet in omnes provincias, domos, sodales religionis" (can. 502). At supponitur religionem e partibus minoribus compositam seu organizatam esse, ita ut neque Abbas monasterii sui iuris neque Abbas Primas et Abbas Superior Congregationis hoc nomine hacque auctoritate gaudeant (can. 501, § 3)[2].

4. **Ordinarii.** „In iure nomine Ordinarii intelliguntur, nisi quis expresse excipiatur, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Praelatus nullius eorumque Vicarius generalis, Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, itemque ii qui praedictis deficientibus interim ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine, pro suis vero subditis *Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis*" (can. 198, § 1).

Omnes quibus secundum tenorem huius canonis competit titulus Ordinarii, simul sunt Superiores maiores, non vero vice versa, si religio non sit clericalis exempta. Nomen Ordinarii in iure religiosorum novum est, quod in iure antiquo Episcopis exclusive erat proprium[3].

---

[1] Superiores domorum stricte *filialium*, qui meri delegati sunt ad nutum Superioris domus matricis, Superiores sensu canonico non sunt; ita resolvit S. C. Relig. 1 febr. 1924; A. A. S. 16, 95; cf. *Maroto*, Commentarium pro relig. V (1924) 122.

[2] In usu sunt tituli: Abbates generales, Archiabbas, Capita Ordinum; Cistercienses habent Abbatem Praesidem generalem; cf. S. C. Ep. et Reg. 27 mart. 1868; Analecta I. P. X 737; Archiv f. k. KR. 54, 136.

[3] *Larraona* in Commentario pro relig. IV (1923) 113 probare conatur in Codice aliquoties nomen Ordinarii Superioribus attribui religionis clericalis non exemptae.

5. **Praelati.** Proprio nomine Praelati in iure dicuntur clerici sive saeculares sive religiosi qui iurisdictionem ordinariam in foro *externo* obtinent (can. 110). Qui titulus supponit religionem esse clericalem exemptam.

Superior domus secundum quosdam auctores *Praelatus* appellari nequit, quia foro externo contentioso caret eiusque potestas parochiali potius quam episcopali potestati similis est, quamvis in nonnullis parochi auctoritatem excedat, v. g. ratione iuris concedendi iurisdictionem sacramentalem (can. 875, § 1). Similiter, quamvis Superior domus potestate ordinaria gaudeat, tamen non est Ordinarius sensu can. 198, § 1. Alii vero titulum Praelati ad Superiores domesticos extendunt [1].

Lex *auctoritatem* Superiorum maiorum aliorumque Ordinariorum speciali modo contra iniustos aggressores tuetur, videlicet: Qui proprio Ordinario aliquid legitime praecipienti vel prohibenti *pertinaciter non obtemperant,* congruis poenis, censuris non exclusis, pro gravitate culpae puniantur (can. 2331, § 1); *conspirantes* contra auctoritatem proprii Ordinarii aut contra eius legitima mandata, itemque subditos ad inoboedientiam erga ipsos provocantes, censuris aliisque poenis coërceantur, et voce activa et passiva atque officio, si religiosi sint, priventur (can. 2331, § 2); si quis ausus fuerit ad *iudicem laicum* trahere Ordinarium proprium, contrahit ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae speciali modo reservatam; si aliquem ex maioribus religionum iuris pontificii Superioribus, excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae simpliciter reservatam (can. 2341); *impedientes* directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicam potestatem, plectuntur excommunicatione latae sententiae speciali modo Sedi Apostolicae reservata (can. 2334, 2°) necnon privatione officii et vocis activae ac passivae aliisque poenis puniantur (can. 2336, § 1); qui proprium Ordinarium publicis ephemeridibus, concionibus, libellis sive directe sive indirecte *iniuriis* affecerit, aut simultates vel odia contra eius acta, decreta, decisiones, sententias excitaverit, non solum ad instantiam partis, sed etiam ex officio adigatur, per censuras quoque, ad satisfactionem praestandam, aliisque poenis pro gravitate culpae et scandali reparatione puniatur (can. 2344, 1938, § 2).

A Superioribus proprie dictis distinguendi sunt in religione *Officiales.* Ita appellantur qui neque iurisdictione ecclesiastica propria muniti sunt neque potestatem dominativam obtinent, sed meram administrationem alicuius negotii gerunt, quo vel Superiorem in munere eius adiuvent, vel eius potestatem limitent, vel in eius agendi rationem invigilent. Sunt vero: Consiliarii (can. 516, § 1), Admonitores, Procuratores, Secretarii, scholarum magistri, bonorum temporalium administratores (can. 516, § 2).

[1] Commentarium pro relig. IV (1923) 75 censet ad titulum Praelati non requiri potestatem quasiepiscopalem neque legislativam neque iudicialem.

Cap. 2. De Superiorum institutione.

Munus Superioris religiosi, praesertim in religione clericali exempta, est officium ecclesiasticum proprie dictum, sensu can. 145, § 1, quapropter obtineri nequit sine provisione canonica a competente auctoritate facta ad normam iuris (can. 147).

1. **Modus provisionis.** In religionibus Superiores vix alio modo constituuntur quam vel per *electionem* canonicam vel per *liberam collationem* officii, a legitimo Praelato factam (can. 148, § 1).

Constitutiones singularum religionum consulendae sunt. Iam supra vidimus electionem solam electo per se nullum ius gubernandi tribuere, sed necessariam esse acceptationem electi necnon legitimi Superioris confirmationem. At ius religiosorum speciale in utroque puncto exceptionem admittit, quod e textu constitutionum cognoscimus.

Quando lex electionem praescribit, electioni invalide libera collatio substitueretur, exceptis iis casibus, in quibus propter abusus vel negligentiam electorum electio irrita est, et ius deputandi Superioris ad S. Sedem vel ad Episcopum devolvitur, v. g. in casu can. 178.

Praelatus, qui Superiores minores nominat, prius Consilii sui mentem audire debet, et quidem ad validitatem, si ita constitutiones dictent. Codex I. C. hac de re tacet. „Cuiuslibet officii provisio scripto consignetur“ (can. 159).

2. **Qualitates Superiorum.** a) De Superioribus religiosis *minoribus* ius commune nihil expresse dictat, quapropter sufficit, ut officii candidatus iis qualitatibus praeditus sit, quas constitutiones postulant (can. 153, § 1). „Assumatur, omnibus perpensis, magis idoneus sine ulla personarum acceptione“ (can. 153, § 2), secus provisio est nulla vel saltem a legitimo Superiore irritari potest (can. 153, § 3).

b) Pro institutione in munus Superiorum *maiorum* can. 504 ita disponit: „Firmis propriis cuiusvis religionis constitutionibus quae provectiorem aetatem aliaque potiora requisita exigant, ad munus Superioris maioris inhabiles sunt qui eandem religionem professi non sunt a decem saltem annis a prima professione computandis, non sunt ex legitimo matrimonio nati et annos quadraginta non expleverunt, si agatur de supremo religionis Moderatore aut de Antistita in monialium monasterio; annos triginta, si de aliis Superioribus maioribus.“

Hic recolere iuvat, quod iam in tractatu de electionibus exposuimus: in religionibus *clericalibus exemptis* non unam solam irregularitatem, in can. 504 indicatam, institutioni in Superio-

rem maiorem nocere, sed irregularitatem quamlibet, secundum can. 991, § 3.

3. **Tempus muneris.** „Superiores *maiores* sint temporarii, nisi aliter ferant constitutiones; Superiores autem *minores* locales ne constituantur ad tempus ultra triennium; quo exacto, possunt ad idem munus iterum assumi, si constitutiones ita ferant, sed non tertio immediate in eadem religiosa domo“ (can. 505). Muneris perpetuitas pro Abbatibus et supremis Moderatoribus aliquot religionum viget[1]. Triennia, de quibus can. 505, ab invicem sint distincta, ita ut decretum nominationis ad sexennium invalidum esset.

Lex de triennio pro directoribus quoque scholarum valet, qui simul sunt Superiores domus[2]. Similiter authentice declaratum est legem triennii observandam esse in domibus, quae vere et proprie religiosae non sint, sed externae, ad propriam religionem non pertinentes, v. g. seminaria, scholae, nosocomia, in quibus sodales numero pauci, sorores praesertim, adhibentur[3].

Cap. 3. De potestatis Superiorum speciebus.

Qui regimen internum in religione obtinent, necessaria auctoritate praediti sint oportet. Mensura huius potestatis a statu iuridico uniuscuiusque religionis dependet, ita quidem ut minor sit in familiis Episcopo subiectis et laicalibus, maior in religionibus virorum exemptorum, maxima in religione clericali exempta. Pauca quaedam iura propria sunt Praelatis regularium Ordinum. Has potestatis species ut ab invicem discernamus necesse est.

1. **Potestas dominativa.** Superioribus cuiusvis religionis, Superiorissis minime exceptis, facultas competit regendi subditos secundum finem constitutionesque instituti. Quae potestas dominativa seu domestica et oeconomica appellatur. Potestas dominativa ex iure *naturali* originem ducit, quoniam nulla societas absque proprio regimine diu incolumis perdurare potest. Natura sua haec potestas *privata* est, quia radicaliter in voluntate subditorum fun-

[1] Auctores quaestionem disceptant de maiore minoreve utilitate legis de officiorum perpetuitate et temporarietate. Sane, can. 505 non favet perpetuitati. Nihilominus sat graves rationes allegantur ut saltem supremus Moderator religionis ad tempus vitae constituatur, quia profunda scientia personarum, locorum, negotiorum indiget, quam sibi comparare nequit nisi post diuturnum tempus.

[2] Com. Pontif. Cod. 3 iun. 1918; A. A. S. 10, 344.

[3] Ibid. 25 iulii 1926; A. A S. 18, 393. Ne tertio eligantur Moderatrices generales et Abbatissae, dissuadet S. C. Relig. per litt. enc. 9 mart. 1920; A. A. S. 12, 365.

datur, qui libere se Superiori regendos tradiderunt, et speciale robur per votum oboedientiae acquirit.

Potestas dominativa Superiori religioso et Superiorissae ius tribuit ad imperandum sodalibus utendumque operibus eorum ad finem familiae proprium, et aequivalet auctoritati patris in filium dominique in servum. Vi potestatis huius Superior competens novos candidatos religioni cooptat eosve dimittit, officia interna distribuit, in disciplinam invigilat eiusque observantiam mediis quoque coactivis urget, bona communia administrat, subditorum vota privata irritat intra fines can. 1312, § 1, sed ab iis dispensare nequit (can. 1313, 2°).

2. **Potestas iurisdictionis.** Est potestas spiritualis ad claves Ecclesiae pertinens et consequenter a Christo Domino data et derivata medio eius Vicario vel aliis Episcopis[1]. Can. 196 hanc iurisdictionis notionem praebet: „Potestas iurisdictionis seu regiminis quae ex divina institutione est in Ecclesia."

Iurisdictio tamquam potestas publica et sacra supponit religionem esse exemptam et Superiores in sacris esse constitutos, quapropter non exsistit nisi in religione *clericali exempta* (can. 501, § 1).

Vi iurisdictionis Superior facultatem confert docendi, verbum divinum praedicandi, sacramenta administrandi, confessiones subditorum audiendi, casus sibi reservat, a votis privatis dispensat, poenas ecclesiasticas censurasque fert ab iisque absolvit, dimissoriales litteras suis concedit, a legibus ecclesiasticis eximit, loca sacra, vasa vestesque benedicit.

Superiores qui utramque potestatem, tam dominativam quam iurisdictionem, limitatam utique, possident (can. 501, § 1), quandoque tamquam patres, aliquando vero tamquam Superiores ecclesiastici seu iudices agunt. In dubio praesumendum est eos potestatem dominativam adhibere.

3. **Iurisdictio fori externi vel interni.** Forum sive locus ubi iurisdictio exercetur duplex est: externum et internum. a) Forum *externum* illud appellamus in quo Superior actus iurisdictionis ponit publice et coram societate, vel in *iudicio,* pro tribunali sedens, vel *extraiudicialiter,* si v. g. dispensat ab irregularitate vel iurisdictionem confert.

b) Forum *internum* seu conscientiae privatim exercetur ordinatque relationem hominis ad Deum. Aliud est *sacramentale,* aliud *extrasacramentale,* quando v. g. sacerdos praeter confessionem dispensat vel actum invalidum sanat. Forum externum extraiudiciale parum differt a foro interno extrasacramentali, attamen Superiores religiosi minores carere solent iurisdictione fori externi quoad plura negotia. Relationem unius fori ad alterum accurate indicat can. 202, remque optime illustrant can. 2232 et 2251.

4. **Iurisdictio ordinaria et delegata.** „Potestas iurisdictionis ordinaria ea est quae ipso iure adnexa est officio; delegata, quae commissa est personae" (can. 197, § 1). a) Iurisdictio *ordinaria* datur a iure per ipsam officii collationem; huiusmodi sunt iura

[1] *Suarez,* De virtute et statu relig. tr. 7, l. 2, cap. 18, n. 5.

quae in Codice I. C. Superiori maiori conferuntur. Potestas ordinaria vel est propria vel vicaria (can. 197, § 2). *Propria* potestas ea appellatur quam quis a iure obtinet et nomine proprio exercet, v. g. Romanus Pontifex, Episcopus. *Vicaria* quoque potestas a lege ipsa tribuitur, sed nomine alterius exercetur. Ita v. g. Cardinalis Urbis Vicarius, Vicarius et Praefectus Apostolicus Pontificem iure ordinario quidem sed vicario repraesentant, et idem valet de Vicario generali Episcopi, de Visitatore religioso extraordinario vel de eo qui Superiorem domus absentem supplet.

Nefas esset affirmare eos in iure Ordinarios vocari qui ordinaria iurisdictione pollent; nam v. g. Superior domus ordinariam exercet potestatem quin sit Ordinarius secundum can. 198, § 1. Et vice versa, Vicarius, quamvis delegatam dumtaxat a Provinciali iurisdictionem possideat, nihilominus, quatenus ad instar Provincialis gubernat (can. 488, 8°), in iure Ordinarius appellatur (can. 198, § 1).

b) Iurisdictio *delegata* ea appellatur quam Superior, ordinaria potestate munitus, inferiori committit pro determinatis negotiis, v. g. Superior generalis provinciae Praesidi, Provincialis domorum Superioribus.

Non quilibet ordinariam iurisdictionem habens potest eam delegare, neque delegato sine discrimine liberum est subdelegare, quapropter normae hac de re in can. 199 statutae attente observandae sunt. Demum notare interest a subdelegatione distingui *communicationem*. Superior generalis v. g. facultates absolvendi et dispensandi, quas sibi delegatas a S. Poenitentiaria possidet, non subdelegat sed subditis communicat.

5. **Potestas legislativa et praeceptiva.** a) Ius ferendi leges in religionibus exerceri solet collegialiter seu in Capitulis generalibus, raro tantum etiam in comitiis provincialibus.

b) Quamvis singuli Praelati religiosi potestate legislativa non gaudeant, tamen legitime *praecepta* dant. Praeceptum in hoc differt a lege quod sit personale, non territoriale, et exstinguatur quamplurimum resoluto iure praecipientis (can. 24). In iure poenali praeceptum legi aequiparatur, nisi ex adiunctis aliud appareat (can. 2195, § 2).

Nihilominus vis quaedam maior inest praeceptis *generalibus* Superiorum. De re ita Wernz: „Supremi quoque Praelati religionum soli regulariter potestate legifera carent; sed quandoque iure particulari non impediuntur, quominus promulgent *ordinationes perpetuas,* quae quamvis auctoritatem constitutionum fundamentalium vel decretorum Capitulorum generalium non attingant, tamen habent vim regularum sive simplicium legum ecclesiasticarum, quae ad administrationem spectant.“ [1]

6. **Potestas iudicialis et punitiva.** De qua diligentius et ex professo disseremus in titulo ultimo huius libri.

---

[1] *Wernz,* Ius decr. III, n. 690.

Cap. 4. De generalibus Superiorum obligationibus.

Praecipuum utique munus Superioris religiosi gradus cuiuslibet est ut in *disciplinam regularem* invigilet omnemque impendat operam, ut alumni finem primarium et secundarium religionis meliore quo possint modo assequantur. Iamvero, hoc loco eas tantum obligationes recensebimus, quas Superioribus lex ecclesiastica communis imponit.

1. **Professio fidei.** Can. 1406, § 1, 9° praecipit ut fidei professionem emittant „coram Capitulo vel Superiore qui eos nominavit eorumve delegato, Superiores in religionibus *clericalibus*“ [1]. Quae obligatio omnes afficit qui sensu completo Superiores sunt, ut supra exposuimus, non vero Magistrum novitiorum neque Praefectum studentium. Nihil impedit quominus delegatio, de qua canon citatus, in constitutionibus religionis habitualiter statuatur. De poena eorum qui recusant emittere professionem agit can. 2403.

Praeter fidei professionem Superiores iuramentum contra *modernismum* emittere tenentur, secundum praescriptum in Motu Proprio „Sacrorum Antistitum“ die 1 sept. 1910 [2], et quidem Superior generalis in manus Praesidis Capituli, ut decrevit S. C. Consist. 25 oct. 1910 [3]. Quae lex temporaria est ac transitoria, vigens donec revocata fuerit [4].

2. **Residentia.** „In sua quisque domo Superiores commorentur nec ab eadem discedant, nisi ad normam constitutionum“ (can. 508).

Quamvis supremus religionis Moderator extra Urbem habitet, nihilominus quaevis virorum religio iuris pontificii *procuratorem generalem* apud Sanctam Sedem habeat necesse est (can. 517, § 1).

3. **Suffragia Consultorum.** Ad graviora negotia definienda Superior sibi suffragia sui Consilii seu Capituli procurare debet, ita quidem ut aliquando *consensu,* aliquando *consilio* eius indigeat (can. 516, § 1) [5]. Lex communis haec dictat: „Si consensus exigatur, Superior contra eorundem votum *invalide* agit; si consilium tantum, per verba, ex. gr.: de consilio Consultorum, vel audito Capitulo, parocho, etc., satis est ad valide agendum ut Superior illas personas audiat; quamvis autem nulla obligatione teneatur ad eorum votum, etsi concors, accedendi, multum tamen, si plures audiendae sint personae, concordibus earundem suffragiis deferat, nec ab eisdem, sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, discedat“ (can. 105, 1°).

---

[1] Eadem obligatione societates clericales tenentur, quae stricte religiosae non sunt; Com. Pontif. Cod. 25 iulii 1926; A. A. S. 18, 393.

[2] A. A. S. 2, 669. [3] Ibid. 856. [4] Ibid. 10, 136.

[5] Capitulares, consiliarii, consultores, discreti familiae, discreti provinciae, custodes, definitores appellantur membra Consilii, numerum vero personarum, quibus Consilium constat, constitutiones determinant.

Ex iure communi Superior postulare debet vota Consultorum: ad alienanda bona temporalia (can. 534, § 1); in admissione ad novitiatum vel professionem (can. 543, 575, § 2); in dimittendis professis (can. 647, § 1; 655, § 1; 668); si peccata sibi reservare (can. 896) vel libros prohibere intendit (can. 1395, § 3). In casu can. 534, § 1 et 647, § 1 vota debent esse secreta, relationem vero illam quam Superior generalis secundum can. 510 ad S. Sedem mittere obligatur, Consultores subscribere debent. Etiam in aliis negotiis alicuius momenti Superiores vi constitutionum Consultores suos audire debent.

Sensus citati can. 105, 1° hic est: a) Superior *invalide* ageret si in casibus a iure praescriptis Consultores audire negligeret, quamvis lex votum tantum consultivum exposcat.

b) Omnes Consultores necessario convocandi sunt ad normam can. 162, § 1 et *capitulariter* audiendi, non vero singuli seorsim, secus actus invalidus esset.

c) Si plus quam tertia pars Consultorum vocata non fuerit et ideo abfuerit, actus est nullus (can. 162, § 3).

d) Necesse non est ut omnes Consultores adsint, quia ius suffragii spectat ad solos praesentes (can. 163), attamen ad ferendam sententiam dimissionis can. 655, § 1 praescribit ut praesentes sint quattuor saltem Consultores, qui si deficiant, eorum loco totidem religiosos praeses eligat de consensu aliorum. Hoc itaque casu excepto, Consultores deficientes per alios qui non sunt e Curia suppleri neque possunt neque debent[1].

4. **Lectio decretorum S. Sedis.** „Omnis Superior debet notitiam et exsecutionem decretorum Sanctae Sedis, quae religiosos respiciunt, suos inter subditos promovere“ (can. 509, § 1). Superiores, ut huic officio satisfaciant, curent oportet ne desint in domo folia periodica in quibus decreta apostolica, decisiones, canonum explanationes referuntur eaque publice ad mensam communem legantur. Ita quidem secundum morem antiquissimum leges promulgatae in monasteriis divulgari consueverunt. In „Elencho quaestionum“ (n. 92) expresse investigatur utrum can. 509, § 1 observetur necne.

Aliquando Sedes Apostolica stricte praecipit ut quaedam decreta determinatis temporibus perlegantur (can. 509, § 2, 1°). Post Codicem I. C. promulgatum unum restat decretum legendum semel in anno, videlicet „Sacra Tridentina Synodus“ die 20 dec. 1905, de frequenti et quotidiana communione[2].

Cap. 5. De supremo Moderatore religionis.

„Supremus religionis Moderator potestatem obtinet in omnes provincias, domos, sodales religionis, exercendam secundum constitutiones . . .“ (can. 502)[3]. Canon potestatem gubernativam re-

[1] Commentarium pro relig. III (1922) 329. [2] A. S. S. 38, 404.

[3] Ita plenam potestatem et iurisdictionem non possidet Abbas Primas neque Superior Congregationis monasticae (can. 501, § 3).

spicit, non legiferam, quae Capitulo generali reservatur. Praeterea textus non affirmat auctoritatem Superioris generalis ita esse supremam et absolutam, ut nullos limites obtineat in auctoritate Capituli generalis et Consultorum. Sunt vero nonnulla iura, obligationes necnon privilegia, quae soli Generali reservantur, videlicet:

1. Supremo Moderatori ius exclusivum quamplurimum competit cum suo Consilio *nominandi* Provinciales, Superiores locales eorumque Consultores. Novas autem provincias erigere vel aliter circumscribere sine auctoritate S. Sedis nequit (can. 494, § 1).

Superior generalis solus legitime acceptat *renuntiationem* officiorum quae ipse contulerat (can. 187, § 1), similiter officio *privare* potest ex qualibet iusta causa, absque certo procedendi modo. A quo decreto privationis patet deposito recursus ad Sedem Apostolicam in devolutivo tantum (can. 192, § 3).

2. Superior generalis vi constitutionum solus novas *domos* acceptandi ius obtinet, dummodo consensus S. Sedis et Episcopi venia praecesserit (can. 497, § 1). Domum vero exemptam formatam vel non formatam *supprimere* nequit absque beneplacito apostolico (can. 498).

3. Ad *professionem* utramque in plurimis religionibus solus Generalis admittit, secus admissio esset invalida (can. 572, § 1, 2°). Suffragium Consultorum generalium pro prima professione est deliberativum, pro perpetua vero consultivum tantum (can. 575, § 2). Ipsius quoque Superioris generalis est prorogare ad normam can. 574, § 2 tempus professionis temporariae, si de choristis agatur.

4. Superior generalis *fidei professionem* recipit, per se vel per alium, ab iis quos Superiores constituit (can. 1406, § 1, 9°), eosque punit qui eam emittere neglexerint (can. 2403).

5. Supremus religionis Moderator vel Abbas monasterii cum consensu sui Consilii per secreta suffragia manifestato *dimittit* professos votorum temporariorum (can. 647, § 1), ex causis ibidem § 2 indicatis. Similiter cum suo Consilio sententiam dimissionis fert in professum a votis perpetuis (can. 655, § 1), eamque ad S. C. de Religiosis transmittit confirmandam (can. 666). Demum, in casu can. 646 Superior maior cum suo Consilio emittit declarationem facti.

6. Unus Superior generalis religionis clericalis exemptae et Abbas cum proprio quisque Consilio peccata subditorum *reservare* potest (can. 896).

7. Supremus Moderator potest magistros scholarum et alumnos habitualiter a nonnullis communitatis actibus *eximere,* quoties id studiis excolendis necessarium videatur (can. 589, § 2).

8. Supremus religionis clericalis exemptae Moderator cum suo Consilio potest *libros* ex iusta causa suis subditis prohibere (can. 1395, § 3). Quibus libris nequeunt uti religiosi qui licentiam legendi libros prohibitos a S. Sede obtinuerunt (can. 1403, § 1). Ipse vero Superior generalis, cum sit Ordinarius, non adstringitur ecclesiastica prohibitione librorum (can. 1401).

9. Pro omnibus causis iudicialibus tribunal *secundae instantiae* est penes supremum Moderatorem religionis exemptae (can. 1594, § 4). Sed si contentio agatur inter duas provincias, solus Generalis per se vel per alios iudicat in prima instantia (can. 1579, § 2).

10. Supremi Moderatores religionum clericalium exemptarum vocantur ad *Concilium oecumenicum* cum suffragio deliberativo (can. 223, § 1, 4°). Si vero procuratorem sibi substituant, hic suffragio caret quidem, tamen acta subscribit (can. 224, § 2).

11. Supremi religionum iuris pontificii Moderatores nequeunt ob negotia ad ipsorum munus pertinentia apud *iudicem laicum* conveniri sine venia Sedis Apostolicae (can. 120, § 2), secus reus sententiam excommunicationis Sedi Apostolicae simpliciter reservatae incurrit (can. 2341).

12. Supremus Moderator religionis iuris pontificii debet quinto quoque anno *relationem* de statu religionis ad Sanctam Sedem per documentum mittere, subsignatum a se cum suo Consilio (can. 510)[1].

Praeter casus hic relatos ea quoque iura Superiori generali competunt quae Provinciali tamquam Superiori maiori sunt propria, ut inferius ostendemus.

Quamvis munus Superioris generalis sit perpetuum, nihilominus potest muneri suo *renuntiare* coram Capitulo generali, renuntiationem acceptante, dummodo causas serias habeat. Extra Capitulum munus deponere nequit nisi in manus S. Sedis. Acceptatio renuntiationis in Capitulo fit per simplicem maioritatem votorum, quia aliud in iure statutum non est (can. 101, § 1, 1°). Verum, Capitulum non debet renuntiationi assentiri sine iusta et proportionata causa (can. 189, § 1). Renuntiatio vim obtinet, ita ut officium vacet, statim postquam renuntianti acceptatio Capituli significata fuerit (can. 190, § 1); et non datur amplius poenitentiae locus (can. 191, § 1), i. e. renuntiatio revocari nequit, quamvis renuntians denuo eligi possit.

Superiori generali emerito quaedam iura honorifica tribui possunt. Tituli mere honorifici vetantur (can. 515).

---

[1] S. C. Relig. decr. „Sancitum" 8 mart. 1922 quinquennia inter diversa territoria distribuit; A. A. S. 14, 161. Responsa exaranda sunt secundum *Elenchum quaestionum*, a S. C. 22 mart. 1922 praescriptum; A. A. S. 14, 278. Cf. appendicem II huius operis.

Cap. 6. De Superiore provinciali.

In iure communi Provincialis religionis clericalis exemptae ratione subditorum est „Superior maior, Ordinarius, Praelatus", eiusque potestas regiminis *quasiepiscopalis* iure merito vocatur.

De iuribus quae Codex I. C. Provincialibus confert haec animadvertere oportet: a) Quoties canon quandam potestatem Superioribus maioribus simpliciter et absolute attribuit, facultas spectat tum ad Generalem tum ad Provincialem *cumulative* et Superior generalis Provincialem ea spoliare nequit, rem sibi soli reservando, v. g. can. 990, § 1.

b) Si canon dicat: „Superior maior secundum constitutiones", vel similibus terminis utatur, unus eorum solus est competens, quem videlicet ius particulare religionis designat, v. g. can. 511 543.

c) Superior maior *immediatus* (can. 659 663) solus est Provincialis.

Iura et officia Superiorum provincialium praecipua haec sunt:

1. Provinciales *visitant* domos sibi subditas per se vel per alium (can. 511).

2. *Admittunt* postulantes ad novitiatum cum suffragio sui Consilii (can. 543). Ad eos quoque spectat ius tempus postulatus prorogandi „non tamen ultra aliud semestre" (can. 539, § 2).

3. Provincialis novitium *dimittere* potest, quin teneatur dimissionis causam dimisso patefacere (can. 571, § 1).

4. Provincialis *prorogat* tempus professionis temporariae secundum can. 574, § 2 nisi rem sibi reservaverit supremus Moderator.

5. Eximit gravem ob causam sacerdotes ab *examinibus* quinquennalibus (can. 590).

6. Approbat causam pro exuenda *veste* religiosa (can. 596).

7. In processu *dimissionis* professorum Superior provinciae partes habet conspicuas: monita dat secundum can. 659 necnon correctiones cum dimissionis comminatione (can. 661) et acta ad Superiorem generalem transmittit (can. 663). In periculo gravis scandali exterioris vel gravissimi nocumenti reum statim dimittere potest (can. 668).

8. Provincialis tamquam Ordinarius dispensare potest per se vel per alium ab *irregularitatibus* omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta irregularitate ex homicidio voluntario et abortu (can. 990, § 1).

9. Superior maior religionis exemptae litteras *dimissorias* dat subditis pro recipiendis ordinibus (can. 964, 2°), vel ordinationem eorum ex quavis canonica causa, occulta quoque, etiam extraiudicialiter, interdicit (can. 970), propter probabile tantum delictum (can. 2222, § 2).

10. Superior maior notitiam celebratae ordinationis subdiaconi transmittat ad eius parochum baptismi (can. 1011).

11. Provincialis licentia requiritur ad erigendum *oratorium* semipublicum (can. 1192, § 1).

12. Superior maior religionis clericalis exemptae ius habet *benedicendi,* per se vel per suum delegatum, locum sacrum, i. e. ecclesiam, oratorium, coemeterium, si locus ad religionem clericalem exemptam pertinet (can. 1156). Item ipse legitime primum lapidem imponit (can. 1163), campanas benedicit (can. 1169, § 5), ecclesiam violatam reconciliat (can. 1176, § 2), necnon permittit presbytero ut altare reconsecret (can. 1200, § 1).

13. Superior maior religionis exemptae concedere potest licentiam *celebrandi* Missam extra ecclesiam et oratorium super petram sacram et decenti loco, numquam autem in cubiculo, iusta tantum ac rationabili causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus (can. 822, § 4).

14. Cum sit Ordinarius, Provincialis amplissimam facultatem obtinet *remittendi* poenas latae sententiae, pro utroque foro, quibusdam exceptis (can. 2237).

15. Ordinario proprio rei reservata est excommunicatio eorum qui violentas manus iniecerint in clericos vel utriusque sexus religiosos (can. 2343, § 4).

16. Superior provinciae *absolvere* potest suos subditos a censuris a iure Ordinario reservatis (can. 2253, 3°).

17. Ordinarii, necessariis adhibitis cautelis, ecclesiastica *librorum* prohibitione non tenentur (can. 1401). Religiosi licentiam edendi libros Superioris maioris antea consequi debent (can. 1385, § 3). Ordinarii concedere suis subditis valent lectionem pro singulis tantum libris prohibitis atque in casibus dumtaxat urgentibus (can. 1402, § 1).

18. Acceptatio *piarum fundationum* in ecclesiis, etiam paroecialibus, religiosorum exemptorum, exclusive competit Superiori maiori (can. 1550). Ipse vigilat quoque ut bona fiduciaria, religioso commissa in favorem domus religiosae, fideliter applicentur (can. 1516, § 3). Idem tamquam Ordinarius potest onera ultimarum voluntatum intra fines can. 1517, § 2 aeque imminuere, excepta Missarum reductione.

19. Superior provincialis est *iudex* primae instantiae, si controversia sit inter religiosos exemptos eiusdem religionis clericalis (can. 1579, § 1).

20. Ad *Concilium* plenarium Provincialis vocari potest cum suffragio consultivo (can. 282, § 3). Verum ad provinciale Concilium invitandi sunt debentque invitati adesse Superiores maiores religionum clericalium exemptarum, cum voto dumtaxat consultivo (can. 286, § 4). Synodo dioecesanae vel ipse Provincialis, si in dioecesi habitet, interesse vel alium Superiorem mittere debet (can. 358, § 1, 8°).

Cap. 7. De Superiore locali.

Potestas iurisdictionis, quam domus Superior in religione clericali exempta possidet, maxima ex parte apte potestati *paroeciali* aequiparatur, ita quidem ut iura episcopalia ad Provincialem spectent. Superior domus iurisdictionem ordinariam in subditos exercet fori interni, etiam extrasacramentalis necnon fori externi, saltem limitatam.

Ius commune Superiori domus religiosae haec tribuit iura:

1. Ius est et officium Superioribus religionis clericalis per se vel per alium aegrotis professis, novitiis necnon familiaribus eucharisticum Viaticum et extremam unctionem ministrandi (can. 514, § 1).

2. Ad Superiorem pertinet ius levandi cadaver subditi, illud deducendi ad ecclesiam propriam (can. 1221), in ecclesia exsequias celebrandi (can. 1230, § 3) necnon funus comitandi per se vel per alium sacerdotem ad locum sepulturae (can. 1231, § 2).

3. Superiores religiosi exempti *ordinaria iurisdictione* ad confessiones pro suis subditis potiuntur (can. 873, § 2), qua ubique terrarum uti possunt (can. 881, § 2).

4. „In religione clericali exempta ad recipiendas confessiones professorum, novitiorum aliorumve de quibus in can. 514, § 1, iurisdictionem *delegatam* confert quoque proprius eorundem Superior, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere etiam sacerdotibus e clero saeculari vel alius religionis" (can. 875, § 1).

Attamen Superior iurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum ne concedat, nisi iis qui idonei per *examen* reperti fuerint (can. 877, § 1).

5. In casu gravis scandali, si tempus non adsit recurrendi ad Superiorem maiorem, potest religiosus a Superiore locali cum consensu sui Consilii statim *ad saeculum remitti,* habitu religioso ilico deposito, antequam processus contra eum instituatur (can. 668).

6. „Ecclesiam benedictam *reconciliare* potest rector eiusdem vel quilibet sacerdos de consensu saltem praesumpto rectoris" (can. 1176, § 1).

7. In religione clericali exempta Superiores potestatem habent ad modum parochi in casibus singularibus iustaque de causa singulos subditos, de quibus in can. 514, § 1, a lege communi de observantia festorum itemque de observantia abstinentiae et ieiunii vel etiam utriusque *dispensandi* (can. 1245, § 3).

8. Superior domus instituere potest *expositionem* Sanctissimi privatam seu cum pyxide ex quacumque iusta causa, sine Ordinarii licentia (can. 1274, § 1).

9. Superior religiosus vel sacerdos ab eo delegatus *benedicere* valet sacram supellectilem, pro ecclesiis propriis et oratoriis ac pro ecclesiis monialium sibi subiectarum (can. 1304, 5°).

10. Superior religiosus, qui potestatem dominativam in voluntatem voventis legitime exercet, Superiorissa quoque, potest *vota* subditi privata valide et, ex iusta causa, etiam licite *irrita* reddere, ita ut nullo in casu obligatio postea reviviscat (can. 1312, § 1).

11. Superior religionis clericalis exemptae vota privata subditorum, etiam familiarium, si non sint reservata, iusta de causa *dispensare* valet (can. 1313, 2°), vel commutare in opus minus (can. 1314). Quae dicta sunt de votis valent quoque de iureiurando promissorio (can. 1320).

12. Facultatem *concionandi* coram familia, exclusis extraneis, in religione clericali dat Superior secundum constitutiones (can. 1338, § 1).

A Superioribus localibus multiplici ratione differunt *Abbates* de regimine. Et quidem, respectu iurisdictionis ad eos pertinent iura tum Superioris domus religiosae, tum Superioris maioris et Ordinarii. Abbas de regimine debet secundum can. 625 intra tres menses ab electione accipere benedictionem ab Episcopo dioecesano. Qua accepta, ius acquirit conferendi primam tonsuram ordinesque minores suis subditis professis (can. 964, 1°) et utendi in propria ecclesia insigniis pontificalibus cum throno et baldachino et iure ibidem officia divina pontificaliter celebrandi; crucem autem pectoralem et annulum cum gemma potest etiam extra territorium deferre (can. 625 et 325). Episcopus nequit Abbati permittere ut in aliena ecclesia pontificalibus utatur [1]. Pileolum et biretum violaceum septimusque cereus tantum Abbati *nullius* competit [2]. In Synodo dioecesana, ad quam Abbas vocandus est (can. 358, § 1, 8°), mitram solam portat, non vero alia pontificalia [3]. Benedictionem, papalem semel in anno impertiri potest solus Abbas nullius (can. 914). De Abbatibus *nullius* legas can. 319—329 et 2402. Abbas Primas et Superior Congregationis monasticae, qua tales, iuribus hic enumeratis non gaudent (can. 501, § 3).

Cap. 8. De munere Visitatorum.

„Maiores religionum Superiores quos ad hoc munus constitutiones designant, temporibus in eisdem definitis, omnes domos sibi subiectas visitent per se, vel per alios, si fuerint legitime impediti" (can. 511). Praeterea religiosi, regularibus exceptis, non sunt plane immunes ab inspectione episcopali eoque minus a visi-

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 2923. [2] Ibid. n. 348.
[3] *Benedictus XIV,* De synodo dioec. l. 3, cap. 11, n. 13.

tatione apostolica. Visitatio appellatur canonica, quia a sacris canonibus praescripta est et in iurisdictionis potestate fundatur. Quapropter Superiores religionis laicalis non exemptae vel Superiorissae visitationem non quidem canonicam sed domesticam dumtaxat ratione disciplinae internae instituunt.

1. **Notio et finis visitationis.** Can. 343, § 1 iisdem fere verbis ac Conc. tridentinum Episcopis praecipit: „Ad sanam et orthodoxam doctrinam conservandam, bonos mores tuendos, pravos corrigendos, pacem, innocentiam, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam ceteraque pro ratione adiunctorum ad bonum religionis constituenda, tenentur Episcopi obligatione visitandae quotannis dioecesis . . ." [1] Munus primarium quod Visitatori directe incumbit in hoc consistit, ut per accuratam omnium rerum inspectionem et per dispositiones paternas bono communi efficaciter prospiciat, non vero ut in singulorum sodalium defectus iudicialiter investiget eosque puniat.

2. **Obiectum visitationis.** Visitationi canonicae, nisi instituta fuerit ad finem specialem extra tempora, obnoxiae sunt personae, res et loca pia (can. 344, § 1). a) Visitatio *personalis* domus religiosae respicit professos, novitios, postulantes, quos omnes Visitator interrogare et audire debet. Commendatur ut eos vocet ordine inverso, incipiendo ab infimo [2].

b) Visitatio *realis* in religione clericali exempta obiectum habet: ss. Eucharistiam, olea sacra, vasa sacra, indumenta aliamque supellectilem ecclesiasticam, altaria, reliquias Sanctorum, sedes ad audiendas confessiones, libros intentionum (can. 843, § 2), bonaque temporalia ecclesiae et domus.

c) Visitationi *locali* ecclesia, oratoria, sacrarium, coemeterium, domus religiosa, clausura, locutoria, cellae, bibliotheca, oeconomiae subiacent.

Inspectio ne sit materialis tantum sed *formalis*, ita ut Visitator iudicium sibi comparare valeat, utrum omnia praescriptis legum ecclesiasticarum, quas optime pernoscat oportet, et constitutionibus correspondeant, necne.

3. **Species visitationis.** a) Visitatio *ordinaria*. Ad instar Episcopi dioecesani (can. 343, § 1), Superior provincialis quotannis instituere solet visitationem omnium domorum suae provinciae tamquam visitator natus et ordinarius. Provincialis non tenetur ea quae in visitatione mandavit, approbationi supremi Moderatoris submittere, quia proprio nomine visitat.

b) Visitatio *extraordinaria*. Ita appellatur visitatio quam Superior generalis per se vel per alium in provincia instituit. Si

[1] Conc. trid. sess. 24, cap. 3 de ref. [2] *Bastien*, Directoire can. n. 451.

quis delegatur Visitator extraordinarius, simul cum mandato facultates acquirit ab ipso Superiore generali finitoque munere ad delegantem relationem accuratam de munere peracto transmittere tenetur.

c) Visitatio *episcopalis*. Non obstante privilegio exemptionis Episcopus religiosos visitare potest in casibus in iure expressis (can. 344, § 2), non vero in aliis. Can. 512 Ordinario loci officium imponit *quinto* quoque anno visitandi domos religiosas, exceptis monasteriis regularium virorum. Attamen obiectum visitationis diversum est secundum iuridicam diversitatem religionum.

Plenum ius visitandi competit Episcopo in monasteriis *monialium* quae vel ipsi Ordinario vel Sedi Apostolicae subiectae sunt, necnon in domibus iuris dioecesani. Monasteria monialium, quae regularibus subduntur, Episcopus visitat circa ea quae ad clausurae legem spectant; vel etiam circa alia omnia, si Superior regularis ea a quinque annis non visitaverit. Domos Congregationis *laicalis* iuris pontificii Episcopus etiam in iis visitat quae ad internam disciplinam spectant, ad normam tamen can. 618, § 2, 2°.

Secundum can. 512, § 2, 2° Episcopo ius competit visitandi: „singulas domos Congregationis clericalis iuris pontificii etiam exemptae, in iis quae pertinent ad ecclesiam, sacrarium, oratorium publicum, sedem ad sacramentum poenitentiae". Ex quo textu apparet ius episcopale limitari ad certa loca resque taxative in canone indicatas. Quapropter Episcopo non licet visitare oratoria interna quae sunt semipublica, neque domum religiosam etsi non formatam, neque Missarum stipendia et fundationes pias, neque bonorum temporalium administrationem. Absolute quoque a visitatione excluditur scrutinium personale ratione regiminis et disciplinae internae (can. 618, § 2, 2°).

Verum Episcopo fas est visitare *associationes* laicorum in ecclesiis exemptis erectas, sed intra fines can. 690 dumtaxat. Eodem modo visitare ei licet seminarium puerorum in iis quae religiosam et moralem institutionem spectant (can. 1382).

Quia vero can. 512 expresse Episcopo ius tribuit visitandi per se vel per alium, Episcopus visitationi ordinariae Superioris maioris acquiescere potest, quin ipse visitet.

d) Visitatio *apostolica*. Summus Pontifex qui supremus religiosorum Superior est (can. 499, § 1), ex rationibus extraordinariis, praesertim ad turbas in religione sedandas vel ad disciplinae notabiliter collapsae restaurationem, suos peculiares visitatores constituit, cum facultatibus quandoque extraordinariis.

4. **Forma visitationis.** a) „Visitator, in iis quae obiectum et finem visitationis respiciunt, debet *paterna* forma procedere, et

ab eius praeceptis ac decretis datur recursus in devolutivo tantum; in aliis vero causis, etiam tempore visitationis, Episcopus ad normam iuris procedat necesse est" (can. 345). Idem ius valet in religione (can. 513, § 2).

b) „Visitator ius et officium habet *interrogandi* religiosos quos oportere iudicaverit et cognoscendi de iis quae ad visitationem spectant; omnes autem religiosi obligatione tenentur *respondendi* secundum veritatem, nec Superioribus fas est quoquo modo eos ab hac obligatione avertere aut visitationis scopum aliter impedire" (can. 513, § 1).

Superiores, qui modo quocumque finem visitationis frustrari tentaverint, v. g. transferendo subditos in alias domos, vel inducendo eos ne sincere visitanti veritatem exponant, vel molestiam eis inferendo, declarari debent inhabiles ad officia privarique officio quo funguntur (can. 2413).

TITULUS V.

De potestate Superiorum coërcitiva.

Cap. 1. De origine potestatis punitivae.

Superiorum religiosorum auctoritas gubernandi saepenumero inefficax maneret, nisi boni ordinis perturbatores poenis afficere vel in casibus gravioribus in ius vocare et adversus reos sententiam condemnatoriam ferre valerent. Potestas Superioris puniendi subditos ex duplici fonte procedit: vel ex potestate dominativa vel ex iurisdictione ecclesiastica.

1. **Ex potestate dominativa.** Superiores religiosi quibus ad normam can. 501, § 1 sola potestas dominativa competit, contra transgressores legis communis vel obligationum clericalium poenis canonicis, v. g. censuris, animadvertere nequeunt, cum iurisdictione ecclesiastica careant. Possunt vero violatores disciplinae religiosae correctionibus et poenitentiis levioribus et externis emendare secundum constitutiones, absque ulla forma iuridica, servatis tamen principiis iustitiae, caritatis et prudentiae. Si vero de delictis res sit quae secundum ius poenale ecclesiasticum iudicialem inquisitionem requirunt, Superior vel Superiorissa rem ad forum Episcopi loci deferre tenetur vel ad S. Sedem, si religio exempta sit.

2. **Ex potestate iurisdictionis.** Quia can. 501, § 1 Superioribus religionis clericalis exemptae iurisdictionem ecclesiasticam pro foro tam interno quam externo attribuit, evidens est eos poenas cuiuslibet generis, medicinales vel vindicativas, spirituales vel materiales in suos ferre posse. Aliis verbis: in religionibus clericalibus exemptis iurisdictio huiusmodi transit ab Episcopo ad

Superiorem, qui suos subditos poenis proprie ecclesiasticis coërcere potest, immo debet.

Superiores vero, potestatem punitivam vi iurisdictionis exercentes, necessario observare debent legem communem circa qualitates requisitas delicti (can. 2195—2213), normasque generales de poenis ferendis (can. 2214—2235) necnon praescripta et clausulas ratione singulorum delictorum in can. 2314 ad 2414 appositas. Superior competens poenam ecclesiasticam fert vel per sententiam iudicialem, vel modo extraiudiciali, vel sententiam declaratoriam criminis pronuntiat tantum, quando poena est latae sententiae.

3. **Causae exceptae.** In quaedam delicta Superiores religiosi neque inquirere possunt neque subditos propter ea punire valent. Quas exceptiones modo generali indicat can. 501, § 2: „Superioribus quibuslibet districte prohibetur quominus in causis ad S. Officium spectantibus se intromittant." Iam vero S. Officium primario ad hoc institutum est, ut doctrinam *fidei et morum* tutetur (can. 247, § 1), seu ut accuratius exprimitur in const. „Sapienti consilio" die 29 iunii 1908: „Eidem proinde soli manet iudicium de haeresi aliisque criminibus quae suspicionem haeresis inducunt." [1]

Praeter haeresim formalem ad forum S. Officii haec crimina pertinent: schisma, apostasia a fide vel ordine, receptio et defensio haereticorum, communicatio in sacris cum haereticis vel admissio eorum ad sepulturam ecclesiasticam, retentio et lectio librorum pravorum, sortilegium, divinatio, magia, strigium, maleficium, pactum cum daemone etiam tacitum, astrologia. Ad idem recurrit *abusus sacramentorum:* baptismi, Eucharistiae, Missae sacrificii, poenitentiae, v. g. sollicitatio, absolutio complicis, sigilli fractio, necnon matrimonii abusus, v. g. matrimonium mixtum.

Haec similiaque delicta suspicionem inducunt reum male sentire de rebus fidei (can. 2315). Proinde, si reus est persona religiosa etiam exempta, a Superioribus propriis iudicari et puniri nequit, sed res ad Episcopum vel directe ad S. Officium est deferenda. S. Officium decreto „In Congregatione" die 15 mai 1901 ita praecepit: „. . . quos religiosi viri ex suis subditis vel confratribus vel etiam Superioribus huiusmodi criminum, praesertim quod ad abusum sacramentalis confessionis spectat, reos vel suspectos noverint, strictim teneri, absque ulla cum aliis quibuscumque communicatione, nulla petita venia, nullaque fraterna correptione aut monitione praemissa, eos S. Officio aut locorum Ordinariis *incunctanter denuntiare.* Ne vero sanctissimas has leges ex ignorantia vel malitia, quod Deus avertat, negligi aut infringi contingat, Superioribus grave onus incumbere eas, quo opportuniore putaverint modo, ad subditorum suorum certam et distinctam identidem deferre notitiam earumque ab eis plenam observantiam urgere." [2]

[1] A. S. S. 41, 427. [2] Ibid. 34, 383.

Praeterea religiosi nomen dantes sectae *massonicae* aliisque similibus associationibus denuntiari debent S. C. S. Officii (can. 2336, § 2), necnon ii qui iuramentum contra *modernismum* emittere recusaverint, ex decr. „Sacrorum Antistitum" die 1 sept. 1910[1]. Ex dictis sponte deducitur Superiores religiosos numquam ad poenam *depositionis* et *degradationis* ferendam competentes esse, quia poenae huiusmodi nonnisi propter delicta infliguntur, in quae Superior nullam possidet auctoritatem.

Cap. 2. De foro iudiciali.

1. **Necessitas fori externi.** In elencho delictorum ecclesiasticorum (can. 2314—2414) haec diversitas attente consideranda est: Sunt crimina quae vel poenam determinatam adnexam habent vel poena determinanda relinquitur iudici; alia crimina lex poena latae sententiae alia poena ferendae sententiae persequitur; demum poena post crimen commissum vel necessario imponi debet, si videlicet lex verbis praeceptivis utatur, vel arbitrio iudicis facultas remittitur poenae vel infligendae vel remittendae, si scilicet lex poenalis verbis facultativis expressa sit (can. 2223, § 2).

Quamvis strepitus fori iudicialis alienus sit ab indole domus religiosae, nihilominus *in religione clericali exempta* actio iudicialis perfecte negligi nequit, hisce ex rationibus: a) Poena latae sententiae in foro externo plenum effectum non obtinet ante sententiam *declaratoriam* criminis (can. 2232, § 1), nisi delictum sit notorium. Quae declaratio committitur quidem ordinarie prudentiae Superioris, sed sive ad instantiam partis cuius interest sive bono communi ita exigente, sententia declaratoria dari debet (can. 2223, § 4).

b) Cum poena ferendae est sententiae, nisi lex facultativis verbis utatur, necesse est ut Superior legi obtemperet poenamque reo infligat. Raro tantum licet Superiori applicationem poenae vel ad tempus magis opportunum differre vel a poena infligenda abstinere, vel eam temperare secundum can. 2223, § 3, 1°—3°.

c) Sunt quidem poenae quas infligere licet per modum *praecepti particularis* absque ulla forma iudicialis sententiae, videlicet poenitentiae, remedia poenalia, excommunicatio, suspensio, interdictum, dummodo delictum certum sit (can. 1933, § 4); sed omnes aliae poenae in crimina publica ferri nequeunt nisi instituto criminali iudicio (can. cit. § 1).

2. **Instantiae.** Ad pertractandas causas criminales communiter trina instantia seu forum conceditur, unum post aliud gradatim adeundum in casu appellationis. a) In religionibus clericalibus

[1] A. A. S. 2, 669.

exemptis, nisi de re agatur S. Officio reservata, iudex *primae* instantiae est Superior provinciae, aut si monasterium sit sui iuris, Abbas localis (can. 1579, § 1).

Excipiuntur causae ad forum Moderatoris supremi exclusive spectantes, v. g. processus pro dimissione professi (can. 655, § 1) vel si ipse Provincialis tamquam reus in ius vocandus sit. Superior domus foro iudiciali omnino caret, potest tamen poenas extraiudiciali modo ferre.

b) Inter religiosos exemptos, pro omnibus causis coram Superiore provinciali actis tribunal *secundae* instantiae est penes supremum Moderatorem; pro causis actis coram Abbate locali, penes supremum Moderatorem Congregationis monasticae (can. 1594, § 4).

c) *Tertia* instantia est coram Romano Pontifice tamquam iudice supremo pro toto orbe catholico, qui vel per se ipse ius dicit, vel per tribunalia in Curia constituta, vel per iudices a se delegatos (can. 1597). Causae, quae inquisitionem stricte iudicialem requirunt, a tribunali S. Rotae dirimuntur (can. 1599, § 1, 2°), in casu vero simplicis recursus ad S. Sedem, ratione religiosorum competens est S. C. de Religiosis (can. 1601).

Quamvis instantiarum ordo communiter servandus sit, tamen omnibus licet, praetermissis instantiis inferioribus vel etiam incoepta iam actione coram iudice gradus minoris, appellationem ad Sedem Apostolicam interponere.

3. **Tribunal iudiciale.** Forum criminale e pluribus personis necessario componitur, quibus diversa munia in eo gerenda incumbunt; quae sunt: a) *Iudex.* Non decet ut ipse Superior religiosus pro tribunali sedeat, sed Episcopi instar officialem sibi substituere debet (can. 1573 1578). In tribunali religioso vix aliquando necesse est ut collegium trium vel quinque iudicum deputetur (can. 1576), excepta causa dimissionis, quia res, quae id requirunt, ad competentiam Superiorum non pertinent.

b) *Auditor.* „Potest Ordinarius unum aut plures auditores, seu actorum instructores, sive stabiliter sive pro certa aliqua causa constituere" (can. 1580, § 1). „Eorum est testes citare et audire, aliaque acta iudicialia instruere secundum tenorem mandati, non autem sententiam definitivam ferre" (can. 1582).

c) *Notarius.* „Cuilibet processui interesse oportet notarium, qui actuarii officio fungatur; adeo ut nulla habeantur acta, si actuarii manu non fuerint exarata, vel saltem ab eo subscripta" (can. 1585, § 1). Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis notarios constituere possunt (can. 503).

d) *Promotor iustitiae.* Est persona ab Ordinario ad hoc constituta ut in causis tum contentiosis tum criminalibus bono publico, iustitiae legumque observantiae invigilet (can. 1586). Promotor quibuslibet actionibus iudicialibus alicuius momenti prae-

sens sit oportet eiusque est acta quaelibet examinare et sive verbo sive scripto animadversiones suas tribunali proponere (can. 1587). „In tribunali religiosorum promotor iustitiae sit praeterea eiusdem religionis alumnus" (can. 1589, § 2).

In iudicio criminali actio seu accusatio rei uni promotori iustitiae, ceteris omnibus exclusis, reservatur (can. 1934). Quam actionem promotor instituit vel ad *denuntiationem* alicuius vel *ex officio*. Denuntiare crimen omnibus fidelibus licitum est, aliquando stricte obligatorium, in casibus scilicet can. 1935, § 2.

e) *Advocatus*. „In iudicio criminali reus aut a se electum aut a iudice datum semper habere debet advocatum" (can. 1655, § 1). Plures quoque advocatos adhibere licet (can. 1656, § 3). Advocatus in causis quae aguntur in religionis tribunali, eligendi sunt ex eadem religione et ante patrocinii susceptionem approbandi ab eo, qui partes iudicis in causa agit (can. 1658, § 4), i. e. a Superiore provinciali, si de prima instantia sermo sit.

4. **Inquisitio.** „Si delictum nec notorium sit nec omnino certum, sed innotuerit sive ex rumore et publica fama, sive ex denuntiatione, sive ex querela damni, sive ex inquisitione generali ab Ordinario facta, sive alia quavis ratione, antequam quis citetur ad respondendum de delicto, inquisitio specialis est praemittenda ut constet an et quo fundamento innitatur imputatio" (can. 1939, § 1). Inquisitor, in singulis causis specialiter deputandus, in munere suo exsequendo servare debet regulas can. 1940—1946.

5. **Processus instructio.** Si occasione inquisitionis vel praeter eam reus interrogatus delictum confiteatur, Superior loco criminalis iudicii utatur *correptione iudiciali* de qua can. 1947—1953, nisi de casu sermo sit in quo eam secundum can. 1948 adhibere non liceat.

„Si correptio iudicialis vel insufficiens sit ad reparationem scandali et restitutionem iustitiae, vel adhiberi nequeat quia reus delictum denegat, vel inutiliter adhibita fuerit, Episcopus, aut officialis, de eius speciali mandato, praecipiat ut acta inquisitionis tradantur promotori iustitiae" (can. 1954). Nunc demum promotor libellum accusationis conficere eumque iudici exhibere potest (can. 1955) pro causa introducenda secundum normas de ordine processuali statutas (can. 1706—1877).

6. **Sententia condemnatoria.** Omnibus instantiae partibus rite absolutis tribunalis praeses sententiam condemnatoriam vel absolutoriam pronuntiat. In causa criminali iudex alias poenas in reum ferre nequit praeter eas quae in iure statutae sunt (can. 2220, § 1). Quapropter poenae desumendae sunt ex can. 2314—2414, ubi legislator saepius statum religiosum delinquentis expresse re-

spicit. Nihilominus, can. 2223 iudici facultatem sat amplam praebet poenae aggravandae, si adiuncta id suadeant, vel mitigandae.

7. **Appellatio.** Post sententiam primae instantiae utraque pars, tum promotor iustitiae tum reus, ius habent appellationis intra decem dies utiles interponendae coram iudice a quo (can. 1881); quae appellatio effectum habet suspensivum (can. 1889, § 2). At ius appellandi in materia nostra est facultativum dumtaxat.

Prolata sententia in secunda instantia, si conformis sit priori, res habetur iudicata (can. 1902, 1°) et sententia exsecutioni mandari potest (can. 1917, § 1). Idem valet de sententia primae instantiae, quando partium neutra appellaverit vel appellatio nullitatis vitio affecta fuerit. At vero, can. 2288 ius tribuit iudici, poenae ordinariae per sententiam condemnatoriam inflictae exsecutionem *suspendere,* ea tamen condicione ut, si reus intra proximum *triennium* aliud delictum eiusdem vel alterius generis commiserit, poenam utrique delicto debitam luat. Canon citatus quasdam poenas ab hoc favore excludit.

Cap. 3. De poenis extraiudicialibus.

Sententia iudicis condemnatoria vel declaratoria non est unicum medium delinquentes emendandi ordinemque laesum reparandi. Quando nimirum ius commune expresse non postulat ut iudicialis inquisitio praecedat, Superioribus religiosis aliisque Ordinariis fas est in subditos extra iudicium animadvertere eosque ob delicta castigare. Et quidem hoc simplici modo infligi possunt tum poenae canonicae proprie dictae tum remedia poenalia et poenitentiae.

1. **Poenae canonicae.** a) Delicta *occulta* (can. 2197) non cadunt sub criminali iudicio (can. 1933, § 1), etsi formaliter dumtaxat occulta sint.

b) Censurae sive poenae excommunicationis, suspensionis et interdicti, dummodo delictum certum sit, infligi possunt etiam per modum *praecepti* extra iudicium (can. 1933, § 4). Quo in casu punito datur recursus tantum in devolutivo (can. 2243, § 1) et censura reservatur ei qui eam tulit eiusque Superiori competenti vel successori aut delegato (can. 2245, § 2).

c) Ordinarius clericos subditos suspendere potest *ex informata conscientia* ab officio, sive ex parte sive etiam in totum (can. 2186, § 1) absque ulla forma iudiciali (can. 2187), dummodo in casu observet leges quas can. 2188—2194 ferunt.

Religiosus clericus a Superiore provinciali suspensus a divinis, si celebraverit vel ordinem sacrum exercuerit, irregularis fit ob censurae violationem (can. 985, 7°), non vero is cui Superior domus in poenam prohibuerit quominus Missam celebret. Suspensus a ministerio audiendi confessiones tunc tantum

invalide absolveret, si Superior poenam extraiudicialiter ferens expresse declaraverit se ipsam iurisdictionis potestatem revocare; secus actus est illicitus tantum, nisi a fidelibus petitus fuerit ad normam can. 2261, § 2 (can. 2284).

d) Superior religiosus poenam *inhabilitatis* infligere quidem nequit respectu eorum officiorum ad quae assequenda capacitas iure communi statuitur, v. g. ratione Superiorum maiorum et Magistri novitiorum (can. 2296, § 1); nihilominus Visitator declarare potest adversus reum delictorum in can. 2413, § 1 indicatorum inhabilitatem ad officia quae aliorum regimen secumferunt.

Privatio vocis activae et passivae propter delicta in iure expressa (can. 2331, § 2; 2336, § 1; 2342, 2°; 2360, § 2; 2389) nonnisi per sententiam condemnatoriam in iudicio infligi potest.

e) Quando actio criminalis institui nequit ob *praescriptionem* delicti (can. 1703—1705), legitimus Superior ius et officium habet denegandi subdito promotionem ad ordines et, ut scandalum evitetur, prohibendi clerico exercitium sacri ministerii aut etiam eundem ab officio, ad normam iuris, amovendi; quae omnia in casu non habent rationem poenae (can. 2222, § 2).

2. **Remedia poenalia.** Saepenumero in locum poenae canonicae succedunt remedia mitiora, de quibus can. 2306—2311, videlicet: a) *Monitio.* „Eum qui versatur in proxima occasione delictum committendi vel in quem, ex inquisitione peracta, gravis suspicio cadit delicti commissi, Ordinarius per se vel per interpositam personam moneat“ (can. 2307).

b) *Correptio.* „Si ex alicuius conversatione scandalum vel gravis ordinis perturbatio oriantur, est locus correptioni, ab Ordinario per se vel per interpositam personam, etiam per epistolam faciendae, peculiaribus accomodatae condicionibus personae et facti de quo agitur“ (can. 2308). Correptio praeter vituperationem adiunctam habeat aliarum poenarum comminationem et poenitentias.

Monitio et correptio vel *secreto* seu modo paterno dari debent, si mala conversatio sit occulta, vel *publice* exerceantur adversus delinquentem notorium. Correptio publica fiat vel coram notario et duobus testibus vel per epistolam, de cuius vero receptione et tenore constare debet, vel a iudice vel ab Ordinario ante processum criminalem, servato semper can. 2309.

c) *Praeceptum.* „Monitionibus et correptionibus incassum factis, vel si ex eisdem effectum sperare non liceat, datur praeceptum, quo quid agere quidve evitare praeventus debeat, accurate indicetur, cum poenae comminatione in casu transgressionis“ (can. 2310).

Praeceptum naturae delicti commissi vel saltem probabilis correspondeat oportet, secus non esset remedium aptum. In religiosis familiis praecepta huiusmodi sunt: translatio a domo alio, ubi occasio delinquendi non exsistit, amotio ab officio domestico vel ab administratione, prohibitio locutorii vel sedis pro confessionibus excipiendis, quibus pro poenitentia addi potest privatio mensae

communis et oratorii, colloquii, praecedentiae vel partis distinctivae habitus religiosi.

d) *Vigilantia.* „Si casus gravitas ferat et praecipue si agatur de eo qui in periculo versatur relabendi in idem crimen, eum Ordinarius submittat vigilantiae“ (can. 2311, § 1).

3. **Poenitentiae.** „Poenitentiae in foro externo imponuntur ut delinquens vel poenam effugiat, vel poenae contractae absolutionem aut dispensationem recipiat“ (can. 2312, § 1).

Quia de foro externo, quamvis extraiudiciali sermo hic est, ponitentiae seu opera pia quae in can. 2313, non vero taxative, enumerantur, indole sua a poenitentiis sacramentalibus omnino differunt. Ut proinde reus poenam iudicialem effugiat, poenitentias ei iniungere debet ipse Ordinarius seu Superior maior.

LIBER QUARTUS.
DE REBUS SACRIS.

Conspectus. Absoluto iure personarum religiosarum nunc de rebus sacris nobis disserendum est, quatenus ad religiosos praesertim institutorum clericalium aliquam relationem habent. Sunt vero: vel *loca* sacra cultui divino dedicata vel *actiones* sacrae, videlicet Missae sacrificium, officii divini recitatio, divini verbi praedicatio, sacramentorum administratio, piarum associationum erectio earumque directio, sepultura ecclesiastica. Iis vero rebus sacris, quae vel parochis in iure reservantur vel ad ius liturgicum plane pertinent, quin ullam ad religiosos specialem relationem habeant, supersedere statuimus.

TITULUS I.
De ecclesiis religiosorum.

Cap. 1. De ecclesiae erectione.

1. **Notio ecclesiae.** „Ecclesiae nomine intelligitur aedes sacra divino cultui dedicata eum potissimum in finem, ut omnibus Christifidelibus usui sit ad divinum cultum publice exercendum (can. 1161). Apparet ecclesiam ab oratorio ea potissimum ratione distingui, quod illa omnibus indiscriminatim fidelibus pateat, hoc vero in favorem certi alicuius coetus proxime erectum sit (can. 1188, § 1). Praeterea ecclesia tum externa structurae specie tum amplitudine ab oratorio differt.

In iure hae species ecclesiarum indicantur: ecclesia *cathedralis;* ecclesia *capitularis,* ad quam residet Capitulum canonicorum etiam collegiatum dumtaxat; ecclesia *collegiata,* cui inservit capitulum collegiatum (can. 391, § 1); ecclesia *conventualis,* quae propria est conventui monachorum; ecclesia *parochialis;* ecclesia *religiosorum,* sive virorum sive mulierum. *Basilicae* titulo sola S. Sedes ecclesiam decorat (can. 1180). Ecclesiis religiosorum exemptorum ea applicari nequeunt, quae can. 479—486 de rectoribus ecclesiarum constituunt.

2. **Necessaria ad erectionem.** a) *Licentia Episcopi.* „Nulla ecclesia aedificetur sine expresso Ordinarii loci consensu scriptis dato, quem tamen Vicarius generalis praestare nequit sine mandato speciali“ (can. 1162, § 1). Quamvis permissio Episcopi ad

erigendam novam domum religiosam, si religio sit clericalis, secumferat facultatem habendi ecclesiam vel publicum oratorium domui adnexum (can. 497, § 2), nihilominus antequam religiosi ecclesiam vel oratorium publicum in certo ac determinato loco aedificent, Ordinarii loci licentiam obtinere debent (can. 1162, § 4).

b) *Sumptus necessarii.* „Ordinarius consensum ne praebeat, nisi prudenter praeviderit necessaria non defutura ad novae ecclesiae aedificationem et consecrationem, ad ministrorum sustentationem aliasque cultus impensas" (can. 1162, § 2).

c) *Interventus aliorum.* „Ne nova ecclesia ceteris iam exsistentibus detrimentum afferat, maiore fidelium spirituali utilitate non compensatum, Ordinarius, antequam consensum praebeat, audire debet vicinarum ecclesiarum rectores quorum intersit, firmo praescripto can. 1676" (can. 1162, § 3). De vi huius investigationis recolere iuvat dicta in can. 105.

d) *Artis sacrae leges.* „Curent Ordinarii, audito etiam, si opus fuerit, peritorum consilio, ut in ecclesiarum aedificatione vel refectione serventur formae a traditione christiana receptae et artis sacrae leges" (can. 1164, § 1). Leges particulares ab Episcopo conditas etiam religiosi exempti observare tenentur ad normam can. 1261, § 1 et 2.

Obtenta licentia Episcopi ad ecclesiae erectionem, benedicere et imponere *primarium* ecclesiae lapidem spectat vel ad Episcopum vel, si religio sit clericalis exempta, ad Superiorem maiorem; uterque vero potest alium sacerdotem ad hoc delegare (can. 1163).

3. **Ecclesiae restauratio.** Religiosi exempti licentia episcopali non indigent, ut ecclesiam, cuius dominium ad eos spectat, si collapsa fuerit restaurent vel propter loci angustiam amplient vel novum splendorem ei addant.

Quaeritur, cuinam incumbat onus ecclesiam religiosam reficiendi sumptusque necessarios praestandi. Si ecclesia simul parochialis sit, respondet can. 1186, 2°. Secus ex analogia eiusdem canonis ad opus contribuere debent tum fabrica ecclesiae tum domus religiosa, cui ecclesia est propria, tum alii, qui ex contractu particulari eam obligationem susceperunt. Populus vero, qui ecclesiam frequentat, ad succurrendum potest invitari dumtaxat. Si vero ecclesia ita defecerit, ut nullo modo ad cultum divinum adhiberi possit, in usum profanum non sordidum ab Ordinario loci redigenda est (can. 1187).

Cap. 2. De ecclesiae dedicatione.

1. **Species dedicationis.** „Divina officia celebrari in nova ecclesia nequeunt, antequam eadem vel sollemni consecratione vel saltem benedictione divino cultui fuerit dedicata" (can. 1165, § 1).

a) *Consecratio* est actus sollemnis, quo novae aedes ad cultum sacrum initiantur secundum formulam in Pontificali Romano prae-

scriptam. Forma substantialis huius actus consistit in unctione sacro chrismate duodecim crucium in parietibus ecclesiae[1].

b) *Benedictio* ecclesiae sive dedicatio minus sollemnis perficitur ablutione parietum aqua lustrali. Est vero benedictio vel *sollemnis,* si fit secundum Pontificalis Romani praescripta vel *simplex,* adhibita videlicet formula breviore pro „Benedictione loci" in Rituali Romano relata.

2. **Minister dedicationis.** a) *Consecratio* ecclesiae tam saecularis quam religiosae spectat ad Ordinarium territorii in quo ecclesia reperitur, dummodo Ordinarius charactere episcopali sit insignitus, non tamen ad Vicarium generalem sine speciali mandato, firmo iure S. R. E. Cardinalium consecrandi ecclesiam et altaria sui tituli (can. 1155, § 1).

Si ecclesia ad abbatiam nullius dioeceseos pertinet, Abbas, cum sit Ordinarius territorii, vel ipse aedes consecrare potest, modo charactere episcopali praeditus sit, vel cuilibet Episcopo eiusdem ritus licentiam dare potest consecrationis peragendae (can. 1155, § 2). Cardinales vero ubique terrarum ecclesias consecrare vel benedicere possunt (can. 239, § 1, 20°), non vero sine consensu Superioris maioris, si ecclesia consecranda sit religiosa (can. 1157).

b) *Benedictio* ecclesiae quae ad clerum saecularem vel ad religionem non exemptam vel ad laicalem pertinet, spectat ad Ordinarium territorii, in quo ecclesia reperitur; si ad religionem clericalem exemptam, ad Superiorem maiorem; uterque vero potest alium sacerdotem ad hoc delegare (can. 1156).

3. **Dedicationis circumstantiae.** a) „Ecclesiarum consecratio, quamvis quolibet die fieri possit, decentius tamen diebus dominicis aliisve *festis* de praecepto peragitur" (can. 1166, § 1). De benedictione ecclesiae nihil quoad tempus statutum est.

b) „Episcopus consecrans et qui petunt ecclesiam sibi consecrari, per eum diem, qui consecrationem praecedit, *ieiunent*" (can. 1166, § 2). Quare, si ecclesia est religiosa, non ipse populus, sed sola communitas religiosa lege ieiunii obstringitur.

c) Simul cum ecclesia debet saltem altare *maius* consecrari, aut altare secundarium, si maius sit iam consecratum (can. 1165, § 5). Secus dispensatio pontificia est necessaria, quia altaris dedicatio partem integralem constituit ritus consecrationis[2].

d) „Cum consecratur ecclesia vel altare, Episcopus consecrator, licet iurisdictione in territorio careat, *indulgentiam* concedit unius anni ecclesiam vel altare visitantibus in ipsa consecrationis die; in die vero anniversaria quinquaginta dierum, si sit Episcopus;

[1] Consecrari nequit ecclesia exstructa e cemento armato seu ferro ligato, nisi partes parietum inungendae necnon ambages portae principalis sint ex lapide; S. Rit. C. 12 nov. 1909; A. A. S. 1, 797.

[2] S. Rit. C. 19 mai 1896; A. S. S. 29, 44.

centum, si Archiepiscopus; biscentum, si S. R. E. Cardinalis" (can. 1166, § 3).

e) „De peracta consecratione vel benedictione redigatur *documentum,* cuius alterum exemplar in Curia episcopali, alterum in ecclesiae archivo servetur" (can. 1158).

4. **Dedicationis effectus.** a) *Festum* consecrationis ecclesiae, non vero benedictionis, quotannis celebretur ad normam legum liturgicarum (can. 1167). Verum, secundum calendarium religionis a S. Sede concessum in omnibus ecclesiis consecratis una eademque die festum dedicationis celebrare licet.

b) Unaquaeque ecclesia, etiam benedicta dumtaxat, suum habeat *patronum titularem* perpetuum, Sanctum, non Beatum, cuius festum quotannis celebrare oportet (can. 1168).

c) „In sacra aede legitime dedicata omnes ecclesiastici *ritus* perfici possunt, salvis iuribus paroecialibus, privilegiis et legitimis consuetudinibus; Ordinarius autem, praesertim *horas* sacrorum rituum, potest, iusta de causa, praefinire, dummodo ne agatur de ecclesia, quae ad religionem *exemptam* pertineat, firmo praescripto can. 609, § 3" (can. 1171). Legas, quaeso, can. 612.

d) „Curent omnes ad quos pertinet, ut in ecclesiis illa *munditia* servetur, quae domum Dei decet; ab iisdem arceantur negotiationes et nundinae, quamquam ad finem pium habitae; et generatim quidquid a sanctitate loci absonum sit" (can. 1178).

e) Ecclesia iure *asyli* gaudet ad normam can. 1179. Res ipsa dependet a legibus civilibus respectivis, utrum videlicet civitas exemptionem loci sacri a iurisdictione civili agnoscat necne (can. 1160).

f) „Ingressus in ecclesiam ad sacros ritus sit omnino *gratuitus,* reprobata qualibet contraria consuetudine" (can. 1181).

Si alicubi taxa pro usu sedilium vel pro sustentatione cultus introducta fuerit, mos servari potest, dummodo non solventibus ingressus ne denegetur.

5. **Dedicationis iteratio.** Si de ecclesiae dedicatione legitime constet, etiam per unum testem omni exceptione maiorem, nec consecratio nec benedictio iterari potest; in *dubio* autem peragatur ad cautelam (can. 1159).

Nihil vero obstat quominus ecclesia benedicta, praecipue post restaurationem, ritu consecrationis usui sacro restituatur.

Dedicatio in iis tantum casibus legitime iteranda est, propter quos ecclesia ad normam can. 1170 consecrationem vel benedictionem amisit, videlicet: a) si tota *destructa* fuerit; b) si *maior* parietum pars corruerit; c) si ecclesia in usus *profanos* ab Ordinario loci redacta sit ad normam can. 1187.

Per ecclesiae interitum privilegia eius *realia* cessant, v. g. altari, imagini adhaerentia, sed *localia* privilegia reviviscunt, si ecclesia intra quinquaginta annos restituatur (can. 75). Ita v. g. *indulgentiae* ecclesiae adnexae non cessant, si ecclesia funditus evertatur rursusque intra quinquaginta annos aedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo (can. 924, § 1).

Si parietes ecclesiae sensim renoventur, antiquis lapidibus novos substituendo, vel manentibus parietibus tectum cum interna supellectili igne destructa fuerit, vel ecclesia angusta ampliata sit, dedicatio iterari nequit. Eo minus id licitum est post renovationem internae incrustationis parietum, quamvis cruces quondam inunctae disparuerint.

Cap. 3. De violatione ecclesiae eiusque reconciliatione.

Sicut homo per regenerationis sacramentum in templum Dei consecratus, si peccaverit, non quidem baptismum ipsum amittit, sed gratia sanctificante privatur, ita ecclesia propter actus quosdam in ea patratos violata esse censetur.

1. **Actus violationis.** „Ecclesia violatur infra recensitis tantum actibus, dummodo certi sint, notorii, et in ipsa ecclesia positi: 1° delicto *homicidii;* 2° injuriosa et gravi *sanguinis* effusione; 3° *impiis* vel sordidis usibus, quibus ecclesia addicta fuerit; 4° *sepultura* infidelis vel excommunicati post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam" (can. 1172, § 1).

Apparet disciplinam antiquam nonnihil correctam fuisse. Casus in canone indicati taxative intelligi debent, sine ulla extensione ad similia. Si actus violationis dubius maneat vel occultus vel in atrio seu subterraneo ecclesiae commissus fuerit (can. 1172, § 2), violatio sensu canonico non adest. Verbo homicidii *suicidium* quoque contineri nemo prudens negabit. Similiter sanguinis effusio in propriam personam patrata violationem loci sacri causat.

2. **Effectus violationis.** a) „Violata ecclesia non ideo *coemeterium,* etsi contiguum, violatum censetur, et viceversa" (can. 1172, § 2).

b) „In violata ecclesia, antequam reconcilietur, *nefas* est divina celebrare officia, sacramenta ministrare, mortuos sepelire" (can. 1173, § 1). „Si violatio accidat tempore divinorum officiorum, haec statim cessent; si ante Missae canonem vel post communionem, Missa dimittatur; secus sacerdos Missam prosequatur usque ad communionem" (can. cit. § 2). Quid sint divina officia, docet can. 2256, 1°.

c) „Ecclesia violata ob sepulturam excommunicati vel infidelis ne reconcilietur, antequam cadaver exinde *removeatur,* si remotio sine gravi incommodo fieri possit" (can. 1175).

d) „Ecclesiae vel coemeterii violatores, de quibus in can. 1172 1207, interdicto ab ingressu ecclesiae aliisque congruis poenis ab Ordinario pro gravitate delicti puniantur" (can. 2329).

3. **Minister reconciliationis.** „Ecclesia violata reconcilietur quam *citissime* poterit, secundum ritus in probatis liturgicis libris

descriptos" (can. 1174, § 1). In casu dubii lex quidem non urget, tamen ecclesia dubie violata reconciliari ad cautelam potest (can. cit. § 2). Qui sit minister reconciliationis et qui ritus in ea adhiberi debeat, dependet a modo, quo ecclesia cultui divino dedicata fuerit. Videlicet: a) „Ecclesiam *benedictam* reconciliare potest *rector* eiusdem vel quilibet sacerdos de consensu saltem praesumpto rectoris" (can. 1176, § 1). Sacerdos uti potest aqua lustrali communi (can. 1177), observando ritum in Rituali Romano praescriptum.

b) Ecclesiae *consecratae,* quae ad clerum saecularem vel ad religionem laicalem vel clericalem non exemptam spectat, reconciliator est *Episcopus* loci, cui vero fas est vices suas cuilibet sacerdoti delegare (can. 1176, § 2).

c) Ecclesiam *consecratam* religionis clericalis exemptae reconciliat Superior *maior,* per se ipsum vel per delegatum (can. 1176, § 2). „In casu tamen gravis et urgentis necessitatis, si Ordinarius adiri nequeat, rectori ecclesiae consecratae eandem reconciliare fas est, certiore facto postea Ordinario" (can. 1176, § 3).

Reconciliatio ecclesiae consecratae fit aqua cum sale, vino et cineribus mixta, ad hoc secundum leges liturgicas benedicta; quam tamen non solum Episcopi, sed etiam presbyteri qui ecclesiam reconciliant, benedicere possunt (can. 1177). Ritum reconciliationis ecclesiae consecratae Pontificale Romanum refert.

Cap. 4. De altaribus.

Cum ecclesiae ad eum potissimum finem aedificentur, ut ibi sacrificium Novae Legis celebrari valeat, altare supellex primaria ecclesiae est (can. 1197—1202).

1. **Consecratio altaris.** Altare tum immobile seu fixum tum mobile seu portatile (can. 1197, § 1), secundum praescripta can. 1198 constructum, consecrandum est priusquam super illud Missae sacrificium celebrari possit (can. 1199, § 1). Et quidem secundum can. 1199, § 2: a) Petram sacram seu aram parvam *portatilem* omnes Episcopi, etiam titulares, consecrare possunt. Idcirco rectori ecclesiae ex aliena dioecesi petram consecratam sibi procurare fas est, necnon aram antiquam cum nova commutare.

b) Altare *immobile* solus Episcopus territorii consecrat, nisi ipse velit alium Episcopum eiusdem ritus ad consecrationem invitare. Cardinalis ubique locorum altaria consecrare potest, etiam si charactere episcopali careat (can. 239, § 1, 20°), non tamen sine Ordinarii, i. e. Episcopi vel Superioris maioris licentia (can. 1157). Consecratio altaris immobilis decet ut fiat die dominica aliove festo de praecepto (can. 1199, § 3).

„In ecclesia consecrata saltem unum altare, praesertim maius, debet esse immobile; in ecclesia autem benedicta omnia altaria possunt esse mobilia" (can. 1197, § 2).

2. **Titulus altaris.** a) „Sicut ecclesia, ita quodlibet etiam ecclesiae altare, saltem immobile, proprium sibi titulum habeat" (can. 1201, § 1). Titulus cognosci solet ex imagine vel sculptura, quae mysterium titulare vel patronum repraesentat; qui Sanctus sit oportet, non vero Beatus (can. 1201, § 4). „Titulus primarius altaris maioris idem esse debet ac titulus ecclesiae" (can. cit. § 2).

b) „De Ordinarii licentia *mutari* quidem potest altaris mobilis, non autem altaris immobilis titulus" (can. cit. § 3). Similiter amoveri nequit imago Sancti titularis ab altari fixo[1].

3. **Exsecratio altaris.** Altare amittit suam consecrationem propter defectus, qui in can. 1200, § 1 et 2 indicantur, quamquam absque ulla culpa acciderunt. Attamen exsecratio ecclesiae non secumfert exsecrationem altaris, neque viceversa (can. cit. § 4).

4. **Reconsecratio altaris.** Donec altare exsecratum per novam consecrationem cultui divino restitutum non fuerit, Missae sacrificium super illud celebrari nequit (can. 1199, § 1). Defectus duplici modo sanantur: a) Altare immobile, cuius mensa a stipite etiam per temporis momentum separata fuerit, rursus consecrari debet ab *Ordinario,* vel eo permittente a presbytero, ritu formulaque breviore (can. 1200, § 1). Voce Ordinarii *Provinciales* quoque subaudiuntur. Formula brevior, de qua canon citatus, edita est a S. C. Rit. die 9 sept. 1920.[2]

b) Si vel mensa altaris immobilis vel sacra petra altaris mobilis fracta enormiter fuerit, vel amoveantur reliquiae vel frangatur aut amoveatur sepulcri operculum, excepto casu in can. 1200, § 2, 2° indicato, altare nova consecratione indiget. Ad quam iteratam consecrationem solus *Episcopus* est competens, et quidem loci Ordinarius, si altare sit fixum, quilibet Episcopus ratione petrae sacrae. Qua in re Superiori religioso nullum ius competit, nisi forte ex delegatione Episcopi dioecesani. Ritus et formula brevior pro nova consecratione altaris, in casu de quo can. 1200, § 2, eadem die 9 sept. 1920 evulgata est[3].

Cap. 5. De ecclesiae supellectili.

Quamquam ius liturgicum scopum huius libri excedit, nihilominus quaedam capita huius speciei leviter attingamus oportet, ut pateat, quid iuris Episcopo quidve Superiori religioso in re sit proprium.

---

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 2752 ad 5 et 7.
[2] A. A. S. 12, 449. [3] Ibid. 450 sq.

1. **Campanae sacrae.** „Cuilibet ecclesiae campanas esse convenit, quibus fideles ad divina officia aliosque *religiosos* actus invitentur" (can. 1169, § 1).

Campanae ante usum *consecrari* vel *benedici* debent secundum ritum Pontificalis Romani. Consecratio campanarum spectat ad Episcopum dioecesanum exclusive. Ius quoque campanas benedicendi Ordinario territorii est proprium exceptis ecclesiis religionis clericalis exemptae, pro quibus Superior maior campanas sollemniter benedicit (can. 1169, § 5). Tum Episcopus tum Superior religiosus ius benedicendi alteri sacerdoti delegare possunt (can. 1156).

Campanae, res sacrae cum sint, ecclesiasticae auctoritati unice subsunt (can. 1169, § 3), neque ad usus mere *profanos* adhiberi possunt nisi ex causa necessitatis aut ex licentia Ordinarii aut denique ex legitima consuetudine (can. cit., § 4). Si loci Ordinarius ob causam *publicam* sonitum campanarum praeceperit, religiosi omnes, etiam exempti, oboedire debent (can. 612).

2. **Crux altaris.** Caeremoniale Episcoporum (lib. 1, cap. 12), praemissa lege de candelabris altaris ita praecipit: „In quorum medio collocabitur crux ex eodem metallo et opere, praealta, ita ut pes crucis aequet altitudinem candelabrorum, et crux ipsa tota candelabris superemineat, cum imagine Sanctissimi Crucifixi, versa ad anteriorem altaris speciem." Quam legem S. Sedes saepius in memoriam revocavit eiusque neglectum pro abusu ab Episcopo evellendo declaravit[1].

3. **Olea sacra.** Religiosi quoque oleum infirmorum ab Episcopo loci petere debent (can. 735), quod Episcopus eis denegare nequit, si religio est clericalis, propter can. 514, § 1.

Olea sacra *in ecclesia* in tuta ac decenti custodia sub clavi diligenter asservanda sunt. Attamen propter necessitatem aliamve rationalem causam, v. g. propter casus nocturnos, si ad ecclesiam difficilior sit aditus, Superior maior permittere potest, ut sacrum oleum in oratorio domus decenter custodiatur (can. 735).

4. **Vasa sacra vestesque liturgicae.** a) In procuranda supellectili sacra serventur circa materiam et formam praescripta liturgica, ecclesiastica traditio et, meliore quo fieri potest modo, etiam artis sacrae leges (can. 1296, § 3).

b) Alia vasa consecratione, alia benedictione saltem indigent. Calix et patena non solum a dioecesano Antistite, sed a quolibet Episcopo consecrari possunt. Can. 1305, § 2 correxit ius antea vigens hoc modo: „Calix et patena non amittunt consecrationem ob consumptionem vel renovationem auraturae, salva tamen, priore in casu, gravi obligatione rursum ea inaurandi."

---

[1] *Benedictus XIV,* const. „Accepimus" 16 iulii 1746; *Bullar.* II, n. 57; Monitum A. S. S. 32, 756; Decr. auth. S. Rit. C. n. 2621 ad 7.

c) Tabernaculum seu aedicula pro asservando ss. Eucharistiae Sacramento, pyxis seu ciborium pro distribuenda communione, lunula pro ostensorio, vestesque sacrae, sola benedictione cultui divino deputantur.

Quae omnia is benedicere potest, qui facultate generali pollet benedicendi supellectilem sacram[1]. Huiusmodi latissima facultate ab ipso iure communi praediti sunt: „*Superiores* religiosi, et *sacerdotes* eiusdem religionis ab ipsis delegati, pro propriis ecclesiis et oratoriis ac pro ecclesiis monialium sibi subiectarum" (can. 1304, 5⁰).

Conclude, Superiores religiosos facultate hac non posse uti in favorem ecclesiae alienae, v. g. in qua missionem habent, neque pro monialibus, quarum curam habent (Decr. auth. S. Rit. C. n. 513). Verum benedictio collata, quamvis illicita, tamen valida esset.

5. **Lumen electricum.** Lumina, quae Ecclesia in cultu divino adhibenda praescribit, aliunde producere non licet nisi ex cera apum oleoque olivarum, exceptis quibusdam dispensationibus. Extra altare vero illuminatio artificialis, modo decenti adhibita, non prohibetur. In specie ius liturgicum haec statuit: Normam generalem praebet S. Rit. C. hoc responso: „Lux electrica vetita est non solum una cum candelis ex cera super altari iuxta decretum Natcheten. 16 mai 1902[2], sed etiam loco candelarum vel lampadum, quae coram Sanctissimo Eucharistiae Sacramento vel sacris reliquiis aut imaginibus Sanctorum praescriptae sunt. Pro aliis ecclesiae locis et ceteris casibus illuminatio electrica ad prudens Ordinarii iudicium permittitur: dummodo species non habeatur theatralis ad mentem decreti n. 3859." [3] Eadem S. C. die 28 iulii 1911 declaravit non licere „interiorem partem ciborii cum lampadibus electricis in ea collocatis illuminare, ut sacra pyxis cum Sanctissimo Sacramento melius a fidelibus conspici possit" [4]. Decreto „Expostulatum" die 24 iunii 1914 S. Rit. C. abusus qui in re nostra invaluerunt, a locis sacris amovere studet[5].

TITULUS II.

De oratoriis domus religiosae.

Cap. 1. De oratoriorum institutione.

1. **Notio oratorii.** Oratorium hanc potissimum notam distinctivam ab ecclesia prae se fert, quod ex intentione fundatoris non quidem universo populo inservire debeat, sed proxime in usum

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 2457. [2] A. S. S. 34, 761.
[3] Decis. 22 nov. 1907; A. S. S. 40, 750.
[4] A. A. S. 3. 396. [5] A. A. S. 6, 352.

cuiusdam coetus fidelium deputetur, ad exercendos ibi actus religionis (can. 1188, § 1).

Lex communis de oratoriis (can. 1188—1196) ad ea sola oratoria pertinet, in quibus Missae sacrificium persolvi aliique actus liturgici exerceri debent, non vero ad sacella, quae devotioni mere privatae destinantur.

2. **Species oratorii.** Can. 1188, § 2 has species oratorii distinguit: a) *Oratorium publicum*, „si praecipue erectum sit in commodum alicuius collegii aut etiam privatorum, ita tamen, ut omnibus fidelibus, tempore saltem divinorum officiorum, ius sit, legitime comprobatum, illud adeundi".

Exemplum huiusmodi oratorii illud praebet, quod religio clericalis novam domum fundans ad normam can. 497, § 2 interim erigit, donec ecclesia constructa fuerit, necnon capella in navi, locum fixum habens [1].

b) *Oratorium semipublicum*, „si in commodum alicuius communitatis vel coetus fidelium eo convenientium erectum sit, neque liberum cuique sit illud adire". Sunt itaque semipublica oratoria in domibus religiosis utriusque sexus, in collegiis, convictibus, gymnasiis, lyceis, arcibus, praesidiis militum, carceribus, xenodochiis, orfanotrofiis similibusque institutis (can. 1192, § 4).

c) *Oratorium privatum* seu domesticum, „si in privatis aedibus in commodum alicuius tantum familiae vel personae privatae erectum sit".

Ita v. g. Cardinales (can. 239, § 1, 7°) necnon Episcopi (can. 349, §. 1, 1°) ius habent oratorii domestici. Aediculae in coemeteriis quoque sunt oratoria privata (can. 1190). Nihilominus oratoria privata Cardinalium et Episcoporum gaudent iuribus oratorii semipublici (can. 1189).

3. **Erectio oratorii.** a) Oratoria *publica* eodem iure quo ecclesiae reguntur (can. 1191, § 1). Quapropter erigi nequeunt absque expresso consensu *Ordinarii loci* scriptis dato (can. 1162, § 1). Oratorium consecrat Episcopus territorii, benedictione vero oratorium publicum cultui divino dedicare potest quoque *Superior maior* religionis clericalis exemptae (can. 1191, § 2).

b) Oratoria *semipublica* erigi nequeunt sine Ordinarii licentia (can. 1192, § 1). Ordinarius ratione domus religionis clericalis exemptae est Superior maior.

Superior competens licentiam pro erigendo oratorio semipublico nequit concedere modo generali, neque tacite dumtaxat, sed prius per se vel per alium ecclesiasticum virum oratorium visitare tenetur, ut videat, utrum decenter instructum fuerit (can. 1192, § 2). Data autem licentia, oratorium neque alio transferri neque ad usus profanos converti potest sine eiusdem Ordinarii auctoritate (can. cit. § 3).

Oratorium semipublicum vel consecrari potest, quod ius unice Episcopo competit, vel sollemniter benedici a Superiore maiore;

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 4069 ad V.

sed ordinarie ad cultum divinum deputatur communi locorum domorumque benedictione, quae vero omitti potest (can. 1196, § 2).

c) Oratoria *privata* sola Sedes Apostolica personis privatis indulget (can. 1195, § 1). Oratorium in coemeterio, quamvis sit privatum (can. 1190), licitum est consecrare vel sollemniter benedicere [1].

Quodcumque oratorium in loco decenti erigatur oportet. Supra oratorium, in quo asservatur ss. Eucharistia, non licet habitare neque dormire; in casu vero contrario non sufficit altare oratorii baldachino munire, nisi S. Sedes id indulserit [2].

Cap. 2. De oratoriis internis domus religiosae.

Perspecta natura iuridica oratoriorum investigandum nobis est, quot et cuiusnam speciei oratoria in una eademque domo religiosa legitime erigi possint et quibus iuribus liturgicis praedita sint.

1. **Numerus oratoriorum semipublicorum.** Quaelibet domus religiosa ius possidet habendi oratorium ad usum ipsius communitatis. Quod oratorium est *semipublicum* ad normam can. 1188, § 2, 2°.

Si vero in iisdem aedibus materialibus plures vivant sodalium classes tamquam communitates quodammodo ab invicem separatae, unaquaeque earum iure proprii oratorii gaudet. Quapropter Superior maior distincta oratoria concedere potest *pueris oblatis, novitiis,* clericisque *studentibus,* ab oratorio domus diversa.

Quam plurimum unum solum oratorium *pro singulis* hisce institutis sufficit; nihilominus propter necessitatem vel magnam utilitatem plura erigi possunt oratoria (can. 1192, § 4), v. g. aliud pro primo aliud pro secundo novitiatu vel oratorium pro infirmis.

2. **Gradus oratoriorum semipublicorum.** Quamquam omnia oratoria religiosorum sint semipublica, tamen in iure distingui solent oratoria *principalia* a *minoribus* (can. 1192, § 4; 1267). Oratorium appellatur principale, quo respectiva sodalitas convenire solet ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia seu regularis instituti officia peragenda. Oratorium principale alia oratoria secundaria iuribus ac praerogativis superat, ut ilico videbimus.

3. **Jura oratoriorum semipublicorum.** Normam generalem praebet can. 1193: „In oratoriis semipublicis, legitime erectis, omnia divina officia functionesve ecclesiasticae celebrari possunt, nisi obstent rubricae aut Ordinarius aliqua exceperit." a) Missam *celebrare* in oratoriis internis praeter sacerdotes propriae familiae omnes quoque exteri possunt, etiam in festis sollemnioribus, servato calendario loci [3].

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 4025.
[2] Ibid. n. 3525 ad 2; A. S. S. 41, 122.
[3] Ibid. n. 3910.

b) Legi de *audiendo* Sacro omnes fideles in oratorio semipublico satisfaciunt (can. 1249).

c) Sanctissimam *Eucharistiam* religiosi asservare nequeunt „nisi vel in ecclesia vel in principali oratorio; nec apud moniales intra chorum vel septa monasterii" (can. 1267). Sensum huius canonis Pontificia Commissio pro interpretandis canonibus die 3 iunii 1918 ita exposuit: „Si religiosa vel pia domus adnexam habeat publicam ecclesiam eaque utatur ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia explenda, ss. Sacramentum in ea tantum asservari potest; secus in oratorio *principali* eiusdem religiosae vel piae domus, sine praeiudicio iuris ecclesiae, si quod habet; in eoque tantum, nisi in eodem materiali aedificio sint distinctae ac separatae familiae, ita ut formaliter sint distinctae religiosae vel piae domus." [1]

Cum vero novitiatus et seminarium minus speciem familiarum formaliter distinctarum habeant, apparet ss. Eucharistiam tum in oratorio principali domus tum in oratoriis similiter principalibus novitiorum et puerorum asservari posse.

Fenestra inter oratorium et ecclesiam exsistens non obstat, quominus in oratorio ss. Eucharistia servari possit, quia in iure hoc tantum prohibetur, ne in pluribus eiusdem ecclesiae altaribus Sacramentum custodiatur (can. 1268, § 1). Semper autem observandi sunt can. 1268, §4 et 1269.

d) *Expositio* Sanctissimi privata seu cum ciborio tum in ecclesia tum in oratorio institui potest ex causa iusta (can. 1274, § 1).

e) In oratorio ubi asservatur ss. Eucharistia, semel saltem in hebdomada celebrandum est Missae sacrificium (can. 1265, § 1).

f) Functiones *tridui* sacri ante Pascha peragi possunt in oratoriis, ubi ss. Eucharistia asservatur [2], liturgia feriae sextae ibi celebranda est, ubi in Coena Domini peracta est. Ritus Sabbati Sancti omitti potest [3]. Si vero ex causa legitima neque in ecclesia neque in oratorio functiones hebdomadis maioris absolvantur, nihilominus fas est Superiori religioso, feria quinta Missam sollemnem celebrare in oratorio, vel in ecclesia ianuis clausis, suisque s. communionem administrare [4].

g) Festum Sancti *titularis* ritu duplici primae classis celebrandum est in oratorio semipublico principali, dummodo sit oratorium consecratum vel saltem sollemniter benedictum [5]. Quod ius S. Rit. C. die 10 nov. 1906 restrinxit ad casum, quo religiosi ecclesia carent [6].

h) „In omnibus tamen religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate sanctissimam Eucharistiam habitualiter asservandi, nocte *Nativitatis* Domini, unus sacerdos tres rituales Missas vel, servatis servandis, unam tantum, quae adstantibus om-

[1] A. A. S. 10, 347. [2] Decr. auth. S. Rit. C. n. 1126.
[3] Ibid. n. 4049. [4] Ibid. n. 2799. [5] Ibid. n. 4025.
[6] A. S. S. 39, 609.

nibus ad praecepti quoque satisfactionem valeat, celebrare potest et sacram communionem petentibus ministrare" (can. 821, § 3).

Quod privilegium Pium X^um habet auctorem [1] favetque omnibus institutis ecclesiasticis, ubi aliqua pia sodalitas commoratur. Nefas esset praefatum indultum indiscriminatim ad ecclesiam publicam extendere populoque nocte s. communionem distribuere absque licentia Episcopi.

i) Quoties ad lucrandas *indulgentias* praescribitur visitatio alicuius ecclesiae non determinatae vel indeterminati publici oratorii, alumni cuiusvis instituti ecclesiastici, deficiente ecclesia vel oratorio publico, visitare queunt propriae domus sacellum, in quo obligationi audiendi Sacrum iure satisfacere possunt, dummodo cetera opera iniuncta rite praestiterint (can. 929).

k) Oratoria domus religionis sacerdotalis exemptae a potestate episcopali immunia sunt, quae ad Superiores maiores proprios transit. Quapropter non solum sine interventu Episcopi oratoria eriguntur, quin inspectioni praeviae Ordinarii loci secundum can. 1192, § 2 subiecta sint, sed neque ab Episcopo visitari possunt occasione visitationis quinquennalis, ad normam can. 512, § 2, 2° instituendae.

Si vero schola, hospitium aedem separatam a domo religiosa incolat (can. 497. § 3). quae domus mere privata exemptione locali ac reali non gaudet, ad erigendum ibi oratorium semipublicum licentia Ordinarii loci requiritur.

TITULUS III.

De sacrosancto Missae sacrificio.

Cap. 1. De sacerdote Missam celebrante.

1. **Ius celebrandi.** Nemini licet sacerdotem potestate offerendi Missae sacrificium (can. 802) privare eumque in usu iuris impedire, nisi Superior competens ex causis legitimis sacerdotem a servitio altaris amoverit. Quapropter: a) Sacerdos Missam celebrare nequit, si *irregularitate* laborat vel *censura* innodatus exsistit, quae eum usu sacramentorum privat, videlicet: si excommunicatione, suspensione a sacris, depositione aut degradatione a sacerdotio amotus fuerit, vel *peccati* mortalis sibi conscius sit (can. 807).

b) Praeter casus illos, propter quos sacerdos ipso iure suspenditur, v. g. can. 2410, iudex ecclesiasticus sententia particulari censuram vel poenam suspensionis infligit. Eodem iure pollet Superior etiam extra iudicium, dummodo delictum sit certum (can. 1933, § 4). In religione clericali exempta ius suspendendi subditos a sacris exercet Ordinarius proprius seu Superior

[1] Ex audientia 1 aug. 1907; A. S. S. 40, 478.

generalis vel provincialis, non vero Superior immediatus seu domesticus.

Si proinde constitutiones Superiori domus ius attribuant, ut cum consensu Consilii sacerdotem Missa celebranda interdicat, privatio huiusmodi non est censura canonica, sed mera prohibitio disciplinaris, e potestate dominativa proveniens.

c) Ius speciale competit Episcopo et Superiori maiori religioso suspendendi subditos *ex informata conscientia,* quod vero remedium extraordinarium adhibere nequeunt nisi servatis accurate iis, quae can. 2186—2194 praescribuunt.

d) Sacerdos, qui non obstante poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali, Missam celebrare ausus fuerit, *irregularis* fit ex delicto (can. 985, 7°).

2. **Ius binationis.** Non licet sacerdoti plures quam unam in die celebrare Missam, nisi ex apostolico indulto aut potestate facta a loci Ordinario (can. 806, § 1). a) Excipitur dies Nativitatis Domini necnon dies Commemorationis omnium fidelium defunctorum; at vero facultate hac trinationis sacerdos uti non tenetur nisi ex titulo adventitio.

b) Indultum apostolicum plures celebrandi Missas *missionarii exteri* satis amplum possident.

c) Facultatem duas eadem die celebrandi Missas solus Episcopus, non vero Superior religiosus impertiri potest, sed nonnisi ob populi necessitatem. Nihil obstat, quominus Episcopus sacerdotibus religiosis exemptis licentiam binandi concedat, tum quando clerum saecularem extra claustra adiuvant, tum in ecclesiis eorum propriis.

Sacerdos qui praesumpserit Missam eadem die iterare, suspendatur a Missae celebratione ad tempus ab Ordinario secundum diversa rerum adiuncta praefiniendum (can. 2321).

3. **Obligatio ad „imperatas".** Sacerdotes religiosi, aeque ac ceteri Missam in dioecesi celebrantes, omnes Collectas recitare debent, quas Episcopus praeceperit, a quibus cessare nequeunt donec idem Episcopus annuerit[1]. Lex huiusmodi est territorialis, non personalis dumtaxat.

Iure praescribendi in propriis ecclesiis orationes imperatas Superiores religiosi non gaudent nisi ex licentia Episcopi[2]. Quam facultatem Episcopi concedere solent per legem dioecesanam, in calendario annuo expressam, omnibus ecclesiarum rectoribus pro casibus necessitatis publicae taxative, v. g. pro pluvia vel pro serenitate.

4. **Ritus sacer.** „Reprobata quavis contraria consuetudine, sacerdos celebrans accurate ac devote servet rubricas suorum ritu-

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 2613 ad 1 et 2. [2] Ibid. n. 2514 ad 6.

alium librorum, caveatque, ne alias caeremonias aut preces proprio arbitrio adiungat" (can. 818). Nomine librorum ritualium solum textum *legalem* intelligamus oportet, non vero commentaria privata rubricarumque explanationes. Ceterum prae oculis habeas can. 1257: „Unius Apostolicae Sedis est, tum sacram ordinare liturgiam, tum liturgicos approbare libros."

Sunt quidem Ordines religiosi antiqui, qui legitime utuntur ritu antetridentino, a romano ritu aliquantum diverso. Quod ius est exclusivum et personale, quare alterius religionis sacerdotibus non licet illud sequi, quando in ecclesiis religionis privilegiatae celebrant nisi accedat indultum.

Quaeritur, utrum religiosi exempti obligentur observare Rituale *dioecesanum* in iis articulis, qui a ritu romano discrepant, necne. Dummodo Rituale a S. Sede fuerit approbatum secundum can. 1257, religiosi tenentur eo uti in actibus publicis, praesertim in ecclesia oratorioque publico actus liturgicos peragentes. In oratoriis vero internis et relate ad suos confratres necnon in privata sacramentorum administratione semper licitum est ritum romanum sequi.

Cap. 2. De admissione extraneorum ad celebrandam Missam.

Ne viri improbi ordinem sacerdotalem simulantes (can. 2322, 1°) vel sacerdotes indigni sacra litare audeant, in lege communi cautum est, ne rectores ecclesiarum sacerdotes ignotos ac peregrinos ad celebrandam Missam admittant, donec de eorum honestate iudicium favorabile sibi efforment. Quem in finem ab antiquissimis temporibus „litterae commendaticiae" introductae sunt, ab advenis praesentandae. Quibus qui caruerint, aegre tantum et cum cautelis ad celebrandam Missam admitti possunt.

1. **Lex de testimonio.** „Sacerdos extraneus ecclesiae, in qua celebrare postulat, exhibens authenticas et adhuc validas litteras commendaticias sui Ordinarii, si sit saecularis, vel sui Superioris, si religiosus, vel Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, si sit ritus orientalis, ad Missae celebrationem admittatur, nisi interim aliquid eum commisisse constet, cur a Missae celebratione repelli debeat" (can. 804, § 1).

Sacerdos *extraneus* non solum is appellatur, qui alii dioecesi adscriptus est, sed quilibet sacerdos ad hanc ecclesiam non pertinens. Sacerdos litteris commendaticiis munitus ius possidet ut admittatur. Ex ipso textu canonis eruitur sacerdotem religiosum non indigere testimonio Superioris maioris, sed satis esse, si litteras sui immediati Praelati praesentet, quamvis forte hic laicus sit et religio exemptione careat.

2. **Testimonii defectus.** Ratione sacerdotum extraneorum, qui litteris commendaticiis carent, can. 804, § 2 hoc modo distinguit:

a) si rectori ecclesiae de sacerdotis probitate apprime constet, poterit admitti;

b) „. . . si vero rectori sit *ignotus,* admitti adhuc potest semel vel bis, dummodo, ecclesiastica veste indutus, nihil ex celebratione

ab ecclesia, in qua litat, quovis titulo, percipiat, et nomen, officium suamque dioecesim in peculiari libro signet".

3. **Leges particulares.** Alicubi lex dioecesana ius commune rigore superat, v. g. praescribendo, ut sacerdos peregrinus litteras commendaticias sui Episcopi prius Curiae dioecesanae loci, ubi degit, tradat recognoscendas, antequam ad Missae sacrificium admitti valeat. Quae leges peculiares „servandae sunt ab omnibus, etiam religiosis exemptis, nisi agatur de admittendis ad celebrandum religiosis in ecclesia suae religionis" (can. 804, § 3).

Cap. 3. De tempore Missae celebrandae.

1. **Lex communis.** „Missae celebrandae initium ne fiat citius quam una hora ante auroram vel serius quam una hora post meridiem" (can. 821, § 1). Rationem huius legis Paulus III sic demonstrat: „Cum in altaris ministerio immoletur Dominus Noster Iesus Christus Dei Filius, qui candor est lucis aeternae, congruit hoc non in noctis tenebris fieri, sed in luce." [1]

Aurorae nomine prima illa lux intelligitur, solis ortum praecedens, quae eo citius apparet, quo longius regio ab aequatore distat. In partibus nostris aurora duas circiter horas solem praevenit, qua de causa secundum canonem citatum Missae sacrificium tres horas ante solis ortum incohari licet. In terris vero septentrionalibus, quia aurora oculo accurate dignosci nequit, praecipue tempore aestivo, illud tempus pro aurora habeatur, quo homines communiter laborare incipiunt [2].

2. **Exceptiones a lege.** a) *Pro ecclesiis.* „In nocte Nativitatis Domini incohari media nocte potest sola Missa conventualis vel paroecialis, non autem alia sine apostolico indulto" (can. 821, § 2).

Missa *conventualis* vocatur, quam canonici ecclesiae cathedralis vel collegiatae per turnum quotidie cum cantu celebrare tenentur (can. 413, § 2), applicandam pro benefactoribus in genere (can. 417, § 1). Similiter monasteria regularium sui iuris necnon canonicorum regularium conventus Missam conventualem quotidianam celebrant.

Ex textu canonis elucet in ecclesiis eorum religiosorum, qui ex instituto proprio Missam conventualem non cantant et quae paroeciales non sunt, ad normam can. 821, § 2 nocte Nativitatis Domini Missam celebrari non posse. Quod ut nihilominus liceat, consuetudo centenaria vel immemorabilis contra legem necessario exsistere debet favens omnibus ecclesiis publicis, ab Ordinario loci non sublata secundum can. 5.

b) *Pro oratoriis religiosorum.* In omnibus religiosis ac piis domibus oratorium habentibus, ubi ss. Eucharistia asservatur, nocte

[1] *Benedictus XIV,* Institut. eccl. XIII.

[2] Decr. auth. S. Rit. C. n. 614; *Lehmkuhl,* Theol. mor. II, n. 218.

Nativitatis Domini unus sacerdos vel *tres vel unam* Missam potest celebrare (can. 821, § 3). Privilegium in hoc consistit, quod in oratoriis institutorum ecclesiasticorum tres Missae celebrari possint, dum alibi una sola sit licita. Praeterea in ecclesiis publicis vetitum est nocte s. communionem sine speciali licentia distribuere, non vero in oratorio interno piae domus.

c) *In casu necessitatis.* S. Alfonsus plures causas allegat, propter quas transgressio legis de tempore Missae a culpa vacet[1]. Ita v. g. licet statim post mediam noctem celebrare ut morituro detur Viaticum, vel ubi mos est, ut opifices et famuli summo mane Sacrum audire possint. Similiter si aliae devotiones in ecclesia nimis ultra meridiem protractae fuerint, v. g. supplicatio, concio, nihilominus licitum est Missam consuetam post tempus legale celebrare. Demum sacerdos, qui primo mane proficisci debet vel casu tardius ex itinere reversus est, sine scrupulo Missam celebrare potest ante vel post tempus legale.

Quibus consideratis, *declaratio* iuris communis potius quam privilegium veri nominis illa facultas est, secundum quam Superior religiosus suis permittere potest ut sive itineris causa, sive causa devotionis, pro se vel pro populo, sive causa dandae s. communionis fidelibus exspectantibus, hora secunda post mediam noctem celebrent.

Cap. 4. De loco Missae celebrandae.

1. **Lex communis.** Ex decreto tridentino desumpta est lex: „Missa celebranda est super altare consecratum et in ecclesia vel oratorio consecrato aut benedicto ad normam iuris, salvo praescripto can. 1196“ (can. 822, § 1). Extra ecclesiam aut oratorium legitime erectum sacerdos celebrare nequit, nisi vel a iure communi vel ab Apostolica Sede privilegio munitus fuerit, quod *„altaris portatilis“* privilegium appellatur (can. 822, § 2).

2. **Indulta iuris communis.** a) „Loci Ordinarius aut, si agatur de domo religionis exemptae, *Superior maior,* licentiam celebrandi extra ecclesiam et oratorium super petram sacram et decenti loco, numquam autem in cubiculo, concedere potest iusta tantum ac rationabili de causa in aliquo extraordinario casu et per modum actus“ (can. 822, § 4).

Superior maior facultate in hoc canone concessa uti nequit extra domum religiosam, nisi locus moraliter domui adnexus sit; v. g. si ecclesia populi multitudinem comprehendere non possit, Provincialis ius possidet permittendi, ut Missa in altari portatili seu viatico ante portam ecclesiae celebretur. Termini canonis „per modum actus“ excludunt tantum facultatem generalem, non vero actuum pluralitatem.

Facultatem in casibus particularibus restrictive esse interpretandam Commissio pro Codice interpretando die 16 oct. 1919 authentice declaravit[2]. In

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 6, n. 343. [2] A. A. S. 11, 478.

textu expresse cavetur, ne Superior Missam in *cubiculo*, v. g. aegroti religiosi permittat celebrandam. Ex quo elucet privilegia huiusmodi exstincta esse.

Pariter Provincialis nequit permittere, ut religiosi tempore aestivo in *villis* seu grangiis recreationis causa commorantes, ibidem Missam super altari portatili celebrent, cum potestas iurisdictionis Superiorum ad domos privatas non se extendat. Quia vero religiosi in villa degentes institutum ecclesiasticum non constituunt, nec ipse Episcopus ad normam can. 1192 § 1 pro villae incolis oratorium semipublicum erigere potest. Eo minus in villa ss. Eucharistiam asservare licet. Quapropter vel S. Sedes adeunda est pro obtinendo privilegio vel Episcopus oratorium publicum secundum can. 1191 ibi erigat.

b) „Deficiente altari proprii ritus, sacerdoti fas est ritu proprio celebrare in altari consecrato *alius ritus catholici,* non autem super Graecorum *antimensiis*" (can. 823, § 2).

Antimensium (graece anteminsion) velum sericum est, formam habens corporalis nostri, signis Dominicae Passionis ornatum. Episcopus consecrator primo antimensium vino, alicubi aqua rosea abluit, deinde inungit intusque reliquias Sanctorum recondit. Ex dictis patet antimensium nostro altari portatili aequiparari. Quapropter can. 823 sacerdotem latinum non vetat Missam celebrare in altari firmo, erecto in ecclesia orientali, sed super solo antimensio extra altare litare non licet.

c) *Pro navigatione marina.* Privilegium, ut sacerdos transmarinum iter agens in navi celebrare licite possit, in iure ita odiosum est, ut in generali facultate altaris portatilis non sit comprehensum (can. 822, § 3).

Privilegium celebrandi in mari, debitis cautelis adhibitis, possident S. R. E. Cardinales (can. 239, § 1, 8°) et Episcopi, etiam titulares (can. 349, § 1, 1°). Cautelas in re debitas praescripsit S. C. de Prop. Fide die 1 mart. a. 1902, quarum hanc unam allegamus: „Si in navi non habeatur capella propria vel altare fixum, caveant omnino missionarii, ne locus ad Missae celebrationem delectus quidquam indecens aut indecorum praeseferat: quod certe eveniret, si augustissimum altaris mysterium in *cellulis* celebraretur pro privatis viatorum usibus destinatis." [1]

3. **Indulta pontificia particularia.** Familiae religiosae diversas gratias a S. Sede possidere solent, vel in perpetuum vel ad definitum tempus, celebrandi Missam extra locum legitimum. *Missionarii* praecipue facultate gaudent celebrandi ubi habitant, in oratorio provisorio, in locis quoque profanis et sub divo, navigantes *in navi,* etiam absque alterius sacerdotis assistentia, dummodo aquae sint tranquillae; celebrandi in *oratoriis privatis* alienis, absque indultarii praesentia, et similia [2].

[1] A. S. S. 35, 48.

[2] Nuntii et Delegati Apostolici facultatem habent habitualem (n. 36) concedendi indultum celebrandi extra ecclesiam et oratorium, necnon (n. 37) permittendi navigantibus Missae celebrationem; Archiv f. k. KR. 102, 63; *Vermeersch-Creusen,* Epitome I 526.

Praeter facultates hoc capite allatas S. Sedes providere solet necessitatibus religiosorum, quotiescumque adversus eos turbae publicae vel *persecutio* ex parte civitatis exortae fuerint. Quae privilegia ad Missae sacrificium celebrandum spectantia solent esse particularia necnon temporaria, quapropter cessant sedata violentia [1].

Cap. 5. De privilegio altaris.

1. **Notio privilegii.** Nomine privilegii altaris indultum apostolicum intelligitur, vi cuius Missam celebrans, pro anima fidelis defuncti oblatam, indulgentiam plenariam in favorem illius animae *„per modum suffragii"* lucratur (can. 911). S. Sedes, quae sola sibi ius vindicat indulgentiarum pro defunctis concedendarum (can. 913, 2°), privilegium altaris confert vel *locale,* ita ut gratia certo altari adhaereat et quilibet sacerdos ibi celebrans indulgentiam acquirat; vel *personale,* si privilegium directe sacerdoti sit collatum ubicumque Missam celebraverit.

Altare, ut privilegii localis sit capax, fixum sit oportet seu in certo loco in perpetuum erectum vel immobile; vel mobile dumtaxat secundum can. 1197. Ceterum, privilegium altari adnexum est, non vero petrae sacrae, et cum altari perit [2].

2. **Privilegii efficacia.** a) Privilegium altaris animabus defunctorum exclusive prodest.

b) Per indulgentiam altari privilegiato adnexam, si spectetur mens concedentis et usus clavium potestatis, intelligenda est indulgentia plenaria, quae animam *statim* liberat ab omnibus purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligenda est indulgentia, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet; ita die 28 iulii 1840 declaravit S. C. Indulgentiarum [3].

c) Indulgentia privilegio altaris propria aliis indulgentiis *certius* acquiritur, quia cum sacrificio Missae connectitur, quo efficaciae obices tutius amoventur, quin indulgentiae acquisitio a dignitate celebrantis dependeat.

d) Privilegium altaris singulis vicibus singulis animabus prodest [4]. Quod verum est etiam in casu, quo Missae sacrificium pro defunctis in genere applicatur [5].

3. **Indulta generalia.** a) *Altare privilegiatum perpetuum.* „Episcopi, Abbates vel Praelati nullius, Vicarii ac Praefecti Apostolici et Superiores maiores religionis clericalis exemptae possunt

[1] S. Poenit. 18 apr. 1867 pro Italia; A. S. S. 3, 151.

[2] Decr. auth. S. C. Indulg. n. 219 ad 2. — *Beringer-Steinen,* Die Ablässe I, n. 978 sq.

[3] Decr. auth. S. C. Indulg. n. 283.

[4] Ibid. n. 402; A. S. S. 1, 626. [5] Ibid. n. 451; A. S. S. 13, 133.

designare et declarare unum altare privilegiatum *quotidianum* perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, paroecialibus, quasiparoecialibus, non autem in oratoriis publicis vel semipublicis, nisi sint ecclesiae paroeciali unita seu eiusdem subsidiaria" (can. 916).

b) „Die Commemorationis *omnium fidelium defunctorum,* omnes Missae gaudent privilegio, ac si essent ad altare privilegiatum celebratae" (can. 917, § 1).

Quam gratiam primus contulit Clemens XIII per decr. „Cum ex veteri" die 19 mai 1761 [1]. Est vero privilegium personale, quare in quolibet altari portatili extra ecclesiam et oratorium indulgentia acquiritur.

c) „Omnia altaria ecclesiae per eos dies, quibus in ea peragitur *supplicatio Quadraginta Horarum* sunt privilegiata" (can. 917, § 2).

Privilegium hoc die 10 mai 1807 pro solis ecclesiis Urbis a Pio VII concessum Leo XIII die 8 dec. 1897 ad Orbem universum extendit [2].

d) *Privilegium personale.* Familiae religiosae speciale privilegium possidere solent altaris privilegiati perpetui. Quod privilegium non limitatur ad Missas in ecclesiis vel oratoriis propriis celebratas. Certum omnino est sacerdotes *novitios* privilegium participare secundum can. 567, § 1.

4. **Condiciones lucrandi.** a) Necesse est, ut Missae sacrificium pro ea anima offeratur, cui indulgentia altaris privilegiati prodesse debet.

Idcirco indulgentiam non lucratur sacerdos, qui Missam pro vivis applicat vel pro vivis simul ac defunctis. Similiter reprobatus est mos Missam uni, indulgentiam alteri applicandi [3]. Sed neque in offerente eleemosynam neque in celebrante Missam necessaria est *intentio* lucrandi pro defuncto indulgentiam altaris, quod S. Officium die 16 iunii 1915 decrevit [4]. Nefas esset, pro Missis celebrandis in altari privilegiato, sub obtentu privilegii maiorem exigere Missae eleemosynam (can. 918, § 2).

b) S. C. S. Officii die 19 febr. 1913 hoc modo correxit ius antea vigens: „Ad altaris privilegiati, quod vocant, indulgentiam lucrandam, non amplius in posterum sub poena nullitatis requiri, Missam de requie aut de feria vel vigilia cum oratione defuncti propria celebrari; id tamen laudabiliter fieri, cum licet ac decet, pietatis gratia erga defunctum." [5]

Antea quidem necesse erat diebus a rubricis non impeditis Missam de requie colore nigro celebrare, diebus autem impeditis a feria vel vigilia orationem congruam pro defuncto addere. Aliis diebus impeditis per quam-

[1] Decr. auth. S. C. Indulg. n. 228.
[2] *Beringer-Steinen,* Die Ablässe I, n. 659.
[3] A. S. S. 30, 278. [4] A. A. S. 7, 410. [5] A. A. S. 5, 122.

libet Missam secundum leges liturgicas celebratam privilegium altaris effectum consecutum est[1].

c) Indulgentia privilegii altaris per aliam indulgentiam plenariam suppleri nequit. Nihilominus obligationi susceptae ut in altari privilegiato Missam celebret, sacerdos satisfacit si privilegio personali defectum supplet condicionis localis; privilegium etenim altaris locale et personale eiusdem sunt valoris[2].

Cap. 6. De Missarum stipendiis.

1. **Notio stipendii.** Quoniam is qui altari deservit, ius obtinet ut de altari vivat, secundum disciplinam ecclesiasticam licet sacerdoti Missam celebranti eleemosynam seu stipendium recipere (can. 824, § 1). Qui mos nullo modo simoniam redolet, quia temporale non datur pro re spirituali, sed eius occasione dumtaxat iustoque ex titulo (can. 730).

Stipendia distinguuntur: a) *manualia,* quae a fidelibus pro Missis offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis heredibus facta (can. 826, § 1);

b) *ad instar manualium* vocantur stipendia Missarum fundatarum, quae vero persolvendae simul cum stipe aliis sacerdotibus traduntur (can. 826, § 2);

c) *fundata,* quae ex fundationum reditibus percipiuntur (can. cit., § 3).

Receptio stipendii est pactum bilaterale ad instar contractus „do ut facias". quapropter sacerdos virtute iustitiae tenetur ad singularem Missae applicationem (can. 828) tamdiu, donec obligationi satisfecerit (can. 829).

2. **Leges de stipendiis.** Ad quoslibet abusus abolendos, qui praesertim ex avaritia provenire soleant, Sedes Apostolica saepius usum stipendiorum praescriptis peculiaribus ordinare studuit. Leges huius generis sunt: Conc. tridentini „decretum de observandis et evitandis in celebratione Missae" (sess. 22); Leonis XIII const. „Vigilanti studio" die 25 mai 1893[3]; Pii X const. „Ut debita" die 11 mai 1904[4]. Nunc vero in re nostra vim obligandi exclusive retinent can. 824—844, ita tamen, ut decreta antiquiora commentaria optima praebeant ad canones clarius intelligendos.

3. **Stipendii constitutio.** a) „Ordinarii loci est manualem Missarum stipem in sua dioecesi definire per decretum, quantum fieri potest, in dioecesana synodo latum; nec sacerdoti licet ea

[1] Decr. auth. S. C. Indulg. n. 218 ad 5.
[2] *Beringer-Steinen,* Die Ablässe I, n. 991.
[3] A. S. S. 26, 56. [4] Ibid. 36, 672.

maiorem exigere" (can. 831, § 1). Secus consuetudini dioecesanae standum est (can. cit., § 2).

b) „Etiam *religiosi*, licet exempti, circa stipem manualem stare debent decreto Ordinarii loci aut dioecesis consuetudini" (can. 831, § 3). Peregrini quoque, tum sacerdotes celebrantes, tum stipendium offerentes, tenentur observare statutum dioecesanum de Missarum stipendiis, quia haec lex particularis ordini publico consulit (can. 14, § 1, 2°).

Sacerdos, quamvis non possit maiorem eleemosynam pro Missa exigere nisi ob novum titulum, v. g. propter tardiorem horam qua Missam celebrare debeat vel propter cantum vel iter; tamen fas ei est oblatam ultro maiorem stipem accipere vel minori stipe contentum esse (can. 832).

4. **Abusus vitandi.** a) *Negotiatio cum stipendiis.* „A stipe Missarum quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae omnino arceatur" (can. 827). Pius X declaravit sub gravi peccato „vetitum cuique esse Missarum obligationes et ipsarum eleemosynas a fidelibus vel locis piis acceptas tradere *bibliopolis* et mercatoribus, diariorum et ephemeridum administratoribus, etiam si religiosi viri sint, necnon venditoribus sacrorum utensilium et indumentorum" [1].

b) *Celebrationis Missarum dilatio.* Missae celebrandae sunt tempore utili sive legitimo, i. e. vel eo tempore, de quo offerens expresse stipulatus est (can. 834, § 1), vel quod ipsa causa urgens postulat, propter quam sacrificium Missae offerendum est (can. cit., § 2, 1°). „In aliis casibus Missae sunt celebrandae intra *modicum* tempus pro maiore vel minore Missarum numero" (can. cit., § 2, 2°). Ad dubium, quid sit „modicum tempus", ita declarat const. „Ut debita", n. 2: „Utile tempus ad manualium Missarum obligationes implendas esse *mensem* pro Missa una, *semestre* pro centum Missis, et aliud longius vel brevius temporis spatium plus minusve, iuxta maiorem vel minorem numerum Missarum".

Quae dispositio iuris valet de Missis ab una sola persona receptis. Quapropter, si sacerdos a centum personis singulas Missas receperit, tempus utile pro earum persolutione mensis erit. Qui vero centum accepit stipendia a Superiore vel amico, semestre habet ad Missas illas persolvendas, quamvis stipendia initio a diversis personis oblata fuerint; ita S. C. Consist. die 27 febr. 1905 [2].

c) *Stipendiorum studiosa cumulatio.* „Nemini licet tot Missarum onera per se celebrandarum recipere, quibus intra *annum* satisfacere nequeat" (can. 835). Si quis per se obligationi satisfacere nequeat, Missarum stipendia aliis sacerdotibus quamprimum distribuat sibi acceptis ad normam can. 838; quo casu tempus legitimum pro Missarum celebratione incipit a die, quo sacerdos cele-

[1] Const. „Ut debita" cit. [2] A. S. S. 37, 525 sq.

braturus easdem receperit, nisi aliud constet (can. 837). Sed primus Missarum acceptor tamdiu obligatione suscepta tenetur, usque dum acceptatae ab altero sacerdote obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerit (can. 839). In fine anni omnes tenentur Missarum onera, quibus satisfacere neglexerunt, suo tradere Ordinario, secundum normas can. 841 praescriptas.

d) *Partis stipendii retentio.* „Qui Missarum *stipes manuales* ad alios transmittit, debet acceptas integre transmittere, nisi aut oblator expresse permittat aliquid retinere, aut certo constet excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuitu personae" (can. 840, § 1).

Nihilominus licitum est partem stipendii sibi retinere vel vigore facultatis specialis, quam Sedes Apostolica in favorem certae causae piae tribuerat, vel si sacerdos, carens stipendiis, sponte sua partem stipis succurrenti sibi remittat.

„In Missis *ad instar manualium*, nisi obstet mens fundatoris, legitime retinetur excessus et satis est remittere solam eleemosynam manualem dioecesis, in qua Missa celebratur, si pinguis eleemosyna locum pro parte teneat dotis beneficii aut causae piae" (can. 840, § 2).

Ultima canonis clausula sic intelligatur: si fundatio Missarum, quarum stipes ad alios transmittenda est, non repraesentat dotem seu fundationem causae piae, ex cuius videlicet fructibus v. g. domus religiosa sustentari debeat, totum stipendium celebraturo tradendum est.

5. **Vigilantia in stipendia.** „Ius et officium advigilandi ut onera Missarum adimpleantur, in ecclesiis saecularium pertinet ad loci Ordinarium; in religiosorum ecclesiis ad eorum Superiores" (can. 842). Ad quem finem praescriptum est, ut tum rectores ecclesiarum (can. 843, § 1), tum Ordinarii locorum religiosique Superiores (can. 844, § 1), tum omnes sacerdotes saeculares aeque ac religiosi (can. cit., § 2), qui Missarum intentiones recipiunt, eas in *libro* peculiari accurate adnotent.

Episcopus et Superior maior tenentur obligatione libros intentionum ecclesiarum sibi subditarum singulis saltem annis sive per se sive per alios *recognoscendi* (can. 843, § 2).

6. **Poenae in transgressores.** „Qui deliquerint contra praescriptum can. 827 828 840, § 1, ab Ordinario pro gravitate culpae puniantur, non exclusa, si res ferat, suspensione aut beneficii vel officii ecclesiastici privatione, vel, si de laicis agatur, excommunicatione" (can. 2324).

Superioris maioris est poenam canonicam huius legis infligere. Quia legislator verbis praeceptivis utitur, ordinarie poena reo remitti nequit nisi ad normam can. 2223, § 3. Haec valent de solis transgressionibus in can. 2324 taxative indicatis, videlicet: si quis mercaturam cum stipendiis exercuerit, si quis non celebraverit tot Missas, quot stipendia perceperit, si quis ad alios

non integrum stipendium transmiserit. Qui vero ceteras leges de eleemosynis Missarum transgressus fuerit, poena arbitraria secundum can. 2222 coërceri potest.

TITULUS IV.

De divino officio recitando.

Cap. 1. De obligatione horarum canonicarum persolvendarum.

1. **Fons obligationis.** Secundum legem mosaicam ter per diem oratio fiebat ab omnibus, iisdem videlicet horis, quibus in templo sacrificium offerri solebat. Qui modus orandi in Ecclesia sollemniorem formam consecutus est, monente Apostolo: „... loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino“ (Eph. 5, 19). Mos, quem primitus omnes christiani observabant, frigescente postea mundo ad eos solos tamquam obligatio stricta limitatus est, qui servitio divino proximius addicti sunt.

Ad normam iuris hodierni horas canonicas nomine Ecclesiae recitare tenentur: *clerici in maioribus* ordinibus constituti (can. 135), nisi in statum laicalem legitime redacti fuerint (can. 213) vel qui rite probaverint se coacte ordinationem sacram recepisse (can. 214); *beneficiati*, sub poena amissionis fructuum pro rata (can. 1475); *religiosi* sive viri sive mulieres, quibus est chori obligatio (can. 610), nisi indultum saecularizationis obtinuerint (can. 640, § 1, 1°).

Can. 610 eas dumtaxat religiones attingit, quae choro addictae sunt, seu quae ex instituto proprio officium divinum in choro ecclesiae publice persolvunt. Sunt vero: Ordines antiqui antetridentini, monachi videlicet, canonici regulares, Ordines mendicantes, non vero Ordines equestres. Primus Ordo qui chori obligationem recusavit, Societas Iesu erat. Eadem lege tenentur moniales S. Benedicti, Cistercienses, canonissae regulares, moniales S. Clarae, Dominicanae.

2. **Publica persolutio horarum canonicarum.** In religionibus memoratis obligationi ex lege communi (can. 610, § 1) aliter satisfieri nequit quam per officii divini publicam persolutionem in *choro* ecclesiae, vel saltem ob frigus tempore hiemali in oratorio, ex quo est aditus in ecclesiam[1].

Quae obligatio est gravis, non quidem pro singulis religiosis, sed pro ipsa communitate eiusque Superiore, cuius est providere ne umquam officium divinum omittatur. Pro communitate cessat obligatio si quattuor saltem religiosi vel novitii in choro praesentes non sint (can. 610, § 1), nisi lex particularis minorem numerum constituat, v. g. in Ordine Praedicatorum. Singuli vero religiosi, etiam a votis temporariis, novitiis exceptis, illegitime absentes a choro graviter peccant, si causam illegitime praestiterunt, propter quam horae canonicae publice persolvi non potuerint. Regulares a choro absentes

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3506.

non obligantur ad privatam officii recitationem nisi sint choro addicti et sollemniter professi (can. 610, § 3)[1].

Ex dictis conclude alumnos Congregationis religiosae canoni 610 nullatenus subiacere, sed obligationem illam ad chorum quam forte constitutiones iniungant, ad meram disciplinam religiosam internam spectare.

3. **Calendarium proprium.** S. Rit. C. in decreto „Rubricae" die 28 febr. 1914 statuere censuit: „Ordines regulares proprium omnino habere debent Calendarium, quod pariter adhibendum est a monialibus et sororibus eorundem Ordinum (I). Congregationes seu instituta utriusque sexus a S. Sede approbata et sub regimine unius Praesidis generalis constituta, si ad recitationem divini officii teneantur, proprium pariter habeant calendarium (II). Congregationes et instituta, quae sive ordinaria sive apostolica auctoritate sint approbata, non tamen comprehendantur paragrapho praecedenti, uti debent calendario dioecesano prouti iacet, additis iuxta rubricas officiis, quae ipsis peculiariter concessa sunt (III)." [2]

A calendario proprio recedere non licet. Si vero a S. Sede quaedam festa particularia „pro utroque clero" approbata fuerint, etiam a religiosis proprio calendario auctis adhiberi possunt[3].

4. **Festa Patronorum.** a) Religiosi utriusque sexus, in dioecesi commorantes ac proprium calendarium habentes celebrare tenentur anniversarium *Dedicationis* ecclesiae cathedralis et festum *titulare* eiusdem, absque tamen octava[4].

b) „Ordines, Congregationes et Instituta, proprio calendario gaudentes, amodo celebrare tantummodo debent officia localia Dedicationis et Titularis ecclesiae cathedralis nec non *festa sollemniora Patronorum principalium,* ita ut non amplius teneantur ad officia alicui regno, provinciae aut dioecesi concessa; neque ad officia localia quae adnexam habuerunt feriationem, nunc autem habent suppressam." [5]

Ita correctum est ius antea vigens, secundum quod religiosi celebrare tenebantur festa omnium Patronorum principalium, eorum quoque qui feriatione carebant[6]. Patroni particulares eligi nequeunt nisi accedente confirmatione Sedis Apostolicae (can. 1278), eorumque festa praecepto ecclesiastico non subiacent (can. 1247, § 2).

c) Ratione ritus decr. „Rubricae" n. V. haec statuit: „Quoad festa localia, quae a regularibus ut supra servanda sunt, ipsi uti

---

[1] Diversos casus resolvunt *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 4, n. 141 sq.; *Bieder-lack-Führich,* De relig. 243 sq.; *Prümmer,* Manuale n. 235 sq.

[2] A. A. S. 6, 118. [3] Decr. auth. S. Rit. C. n. 1708 ad 2.

[4] Additiones ac variationes ad Breviarium rom. (1914) tit. 9, n. 2.

[5] Decr. „Rubricae" cit. n. IV. [6] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3863, I.

debent officio et missa clero saeculari concessis, nisi eadem festa ab ipsis regularibus iam habeantur cum officio et missa magis propriis."

5. **Religiosi extra domum degentes.** a) Qui in aliena domo suae religionis commoratur, cui adscriptus non est, ius habet in choro ritui domus se accommodandi [1]. Si vero religiosus officium privatim recitat, suae propriae domus calendarium observet, nisi per notabile tempus seu ultra mensem in domo aliena commorari intendat, quo casu ordinem huius loci amplecti debet [2].

b) Religiosus itinerans extra claustra suae religionis, si ad breve tempus, proprii coenobii, si ultra mensem, commune provinciae suae calendarium retineat [3].

6. **Clerici extranei in domo religiosa degentes.** Vi privilegii nonnullarum religionum sacerdotes et clerici saeculares vel religiosi, in domibus illarum exercitiis spiritualibus operam navantes et in communi horas canonicas persolventes, dummodo iidem ritum romanum sequantur, uniformitatis commodique gratia calendario loci sese conformare possunt.

Cap. 2. De modis quibus obligatio relaxatur.

Divini officii recitatio, sive publica in choro sive privata, persolvi debet ordine praescripto, tempore diei debito et integre. Verum ex causis convenientibus clerici a rigore legis eximuntur, vel ipso iure vel ex particulari facultate a legislatore concessa.

1. **Ordinis horarum conversio.** Ius liturgicum postulat, ut Matutinum, quod numquam in choro a Laudibus separare licet [4], Missae sacrificio praecedat. Quae lex gravis est pro recitatione chorali et Missa conventuali. Privatim vero recitantes ad idem sub veniali culpa obligari docent moralistae. Sententiam suam e rubricis Missalis generalibus hauriunt, ubi ordinis praedicti inversio inter defectus enumeratur. At vero, ut docet S. Alfonsus, a lege excusat „quaelibet mediocris causa rationabilis, puta si dans eleemosynam postulet ut statim celebretur, si exspectet populus aut aliqua persona gravis, si Superior praecipiat, tempus celebrandi transeat vel instet commoditas studii, itineris, et similia" [5]. Facultas apostolica Societatis Iesu officium ipsum celebrationi Missae libere et absque conscientiae scrupulo postponendi, non videtur esse privilegium sensu proprio, sed potius iuris communis declaratio.

---

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3001. [2] Ibid. n. 3919 ad 13.
[3] Ibid. n. 2801 ad 1 et 2. [4] Ibid. n. 3241.
[5] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 6, n. 347.

2. **Anticipatio Matutini.** Ipsa horarum canonicarum nomina indicant singulas divini officii partes certis diei horis esse adnexas. Axioma est apud liturgicos: „ante horam praevidentiae est, post horam negligentiae, in hora oboedientiae". Sed plures Ordines religiosi a nocturno choro dispensati sunt.

Privatam Matutini et Laudum recitationem vi legis liturgicae eo tempore incohare licet, quo sol medium cursum inter meridiem occasumque tenet[1]. Quia vero hoc tempus continuo per annum mutatur, ad psallentium commodum tabellae inserviunt horariae[2]. Privilegium plurium religionum recitandi per totum annum Matutinum cum Laudibus *duabus horis post meridiem,* nunc iuris communis est[3]. S. Sedes clericis tum religiosis tum saecularibus facultatem concedere consuevit anticipandi *hora prima* pomeridiana, praesertim propter labores in ministerio apostolico, domi quoque, exercendos.

3. **Cessatio obligationis.** Cum sermo sit de lege humana positiva, quaedam obstacula eo ipso eximunt ab obligatione horas canonicas recitandi. Secundum S. Alfonsum haec a recitatione officii excusant[4]: a) *infirmitas gravis,* v. g. dolor notabilis capitis, ita ut clericus sine incommodo vel incremento morbi horas legere non possit;

b) *iustum impedimentum,* v. g. metus proditionis inter haereticos. „Item, gravis vel repentina occupatio; vel opera caritatis maioris momenti quam horae, quae sine scandalo vel gravi incommodo tuo vel alterius omitti non possint. Quo modo, etsi concionatores vel confessarii aliquando excusari possint, idque ex benigna Ecclesiae intentione, tenentur tamen anticipare si possint";

c) *caecitas;*

d) *carentia breviarii inculpata.*

4. **Dispensatio ab officio.** Iure proprio solus Romanus Pontifex clericum ab obligatione recitandi divini officii eximit, qui tamen teste Benedicto XIV in const. „Gravissimum" § 5 die 26 nov. 1745 vix aliquando sine iusta causa et absque aliarum precum substitutione iure suo utitur[5]. Praelati inferiores, Episcopi et Superiores religiosi, subditos dispensare nequeunt nisi ex facultate speciali, excepto casu urgente intra terminos in can. 81 praefinitos[6].

5. **Commutatio obligationis.** Commutationis gratia in actu Superioris legitimi consistit quo operi uni, difficilis exsecutionis,

---

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3391.

[2] Exemplum habes apud *S. Alfonsum,* Theol. mor. l. 4, n. 374.

[3] Decr. auth. S. Rit. C. n. 4158 ad 1.

[4] Theol. mor. l. 4, n. 154—158.

[5] Bullar. Benedicti XIV I 264.

[6] *Wernz-Vidal,* Ius can. II, n. 117.

aliud substituit opus possibile. Commutatio iure merito partialis dispensatio appellatur; qui ergo auctoritate pollet dispensandi, potest in eadem re commutare, non vero vice versa. Ea quae can. 1314 statuit de commutatione votorum privatorum, ad commutationem horarum canonicarum adhiberi nequeunt, quia vota a voluntate voventis libera dependent, recitatio vero officii divini a lege imponitur.

Quae familiis religiosis concessae fuerunt gratiae commutandi huiusmodi v. g. pro casu morbi, pro missionibus, exercitiis spiritualibus, novenis, triduis aliisque continuis praedicationibus necnon pro itineribus apostolicis, *declarationes iuris* potius quam privilegia sunt, ad quietandas conscientias a Sede Apostolica emissae, omnibus utiles [1].

Quae sententia confirmatur tenore quorundam rescriptorum, in quibus potestas commutandi horas canonicas in alias preces tribuitur confessariis vel ipsis *medicis,* qui Superiores non sunt. Ceterum, quamplurimi casus, propter quos commutatio confertur, iidem sunt qui a recitando divino officio ipso iure liberant, ut supra cum S. Alfonso diximus.

TITULUS V.

De verbi divini praedicatione.

De hac materia sequentes fontes recentiores consulendi sunt: „Instructio super sacra praedicatione" a S. C. Ep. et Reg. die 31 iulii 1894 italice edita [2], cuius latinam versionem Pius X in Motu Proprio „Sacrorum Antistitum" die 1. sept. 1910 rettulit [3]; Litt. enc. „Pieno l'animo" Pii X[i] die 28 iulii 1906 [4]; Litt. enc. Benedicti XV[i] „Humani generis Redemptionem" die 15 iunii 1917 [5] earumque authentica declaratio seu „Normae pro sacra praedicatione", a S. C. Consist. die 28 iunii 1917 editae [6]. Tum litterae Benedicti XV[i] tum Normae commentarium praebent ad Codicis leges de sacra praedicatione (can. 1327—1348) apprime intelligendas.

Cap. 1. De licentia praevia praedicandi.

Quamvis Episcopi per se ipsi verbum divinum praedicare obligentur, tamen alios quoque viros idoneos in auxilium assumere debent (can. 1327). Quorum in numero, teste historia, semper sodales religiosi primum locum tenebant. Verum, exceptis iis, qui vi muneris sui praedicant, v. g. parochi, licite ministerium praedicandi exercere nequit qui a legitimo Superiore *missionem*

[1] Nuntii, Internuntii et Delegati Apostolici facultatem obtinent permittendi anticipationem privatam Matutini, *statim post meridiem* (n. 11), et commutandi, ob visus debilitatem vel ob aliam iustam causam in quotidianam recitationem rosarii vel aliarum precum (n. 12); *Vermeersch-Creusen*, Epitome I, n. 813.

[2] A. S. S. 27, 162. [3] A. A. S. 2, 672. [4] A. S. S. 39, 321.

[5] A. A. S. 9, 305 sq. [6] Ibid. 328 sq.

canonicam non obtinuerit (can. 1328). Secundum disciplinam vigentem potestas verbi divini annuntiandi procedit vel a iure vel a Superiore religioso vel ab Episcopo dioecesano.

1. **Potestas ex iure.** a) *S. R. E. Cardinales* verbum Dei ubique praedicandi ius habent (can. 239, § 1, 3°).

b) „*Ordinarii locorum* ius habent concionandi in qualibet sui territorii ecclesia, quamvis exempta" (can. 1343, § 1). Quando Episcopus ex causa publica ac extraordinaria ipse praedicat vel coram se alium praedicare facit, prohibere potest ne in aliis eiusdem loci ecclesiis verba fiant ad fideles, nisi agatur de magnis civitatibus (can. 1343, § 2).

c) *Episcopi,* etiam titulares, ubique praedicare possunt, cum consensu saltem praesumpto Ordinarii loci (can. 349, § 1, 1°). Sed in ecclesiis religiosorum alienus Episcopus eodem iure non gaudet quo Antistes dioecesanus secundum can. 1343, § 1.

d) *Parochi* officio proprio tenentur tum catecheses puerorum (can. 1330) et adultorum (can. 1332), tum conciones diebus dominicis festivisque instituere (can. 1344).

2. **Ex licentia Superioris religiosi.** „Si concio habenda sit tantum ad religiosos *exemptos* aliosve de quibus in can. 514, § 1, facultatem concionandi in religione *clericali* dat eorum Superior secundum constitutiones; qui in casu potest eam concedere etiam iis qui de clero saeculari vel de alia religione sunt, dummodo a proprio Ordinario vel Superiore fuerint idonei iudicati" (can. 1338, § 1).

Nihil obstat quominus concio huiusmodi habeatur in ecclesia publica, dummodo ianua sit clausa et praeter professos, novitios, aliosve familiares seu domesticos nemo eam auscultet. Religiones non exemptae, etsi clericales, hoc iure carent (can. 1337).

3. **Ex licentia Episcopi dioecesani.** a) *Sacerdotes dioecesani.* In quovis alio casu, i. e. quando concio habenda sit ad populum etiam in ecclesia exempta, vel ad moniales regularibus subiectas (can. 1338, § 2) vel ad sodales religionis laicalis quamvis exemptae (can. cit. § 3), facultatem praedicandi confert solus Ordinarius loci in quo concio fit. Concionator vero praeter Episcopi licentiam indiget etiam licentia Superioris regularis cui moniales subiectae sunt, vel assensu Superioris religionis laicalis.

b) *Sacerdotes extradioecesani* sive saeculares sive religiosi ad concionandum ne invitentur, nisi prius licentia ab Ordinario loci in quo concio habenda sit, obtenta fuerit (can. 1341, § 1).

Licentiam pro concionatore extradioecesano petat parochus vel alius ecclesiae rector (can. 1341, § 2). Quae postulatio facienda est tempore utili et opportuno, seu bimestri ante concionem; licentia vero praedicandi *scripto* tribuenda est[1].

[1] Normae S. C. Consist. cit. n. 7 et 9; A. A. S. 9, 328.

„Quicumque, obligatione petendi facultatem posthabita, sacerdotem quempiam ad concionandum invitaverit; itemque sacerdos quilibet, qui tali modo invitatus scienter acceptaverit et concionatus fuerit, puniendi sunt ab Ordinario poenis eius arbitrio statuendis, non exclusa suspensione a divinis." [1]

Cap. 2. De ratione qua facultas praedicandi confertur.

Ut quis munere praedicatoris legitime fungi valeat, Superiori facultatem collaturo constare debet de eius exteriore idoneitate necnon fidei morumque incolumitate. Quare, antequam Praelatus iurisdictionem praedicandi cuipiam contulerit, *examen* cum postulante instituat oportet, eiusque fidei professionem recipiat. Praeterea lex liturgica praecipit, ut concionator ab Episcopo praesente benedictionem postulet.

1. **Approbatio concionatoris.** „Graviter onerata eorum conscientia, loci Ordinarius vel Superior religiosus facultatem vel licentiam concionandi cuiquam ne concedant, nisi prius constet de eius bonis moribus et de sufficienti doctrina per *examen* ad normam can. 877, § 1" (can. 1340, § 1). Examen instituendum est simili modo quo de confessariis statuit can. 877, at Ordinarius id remittere potest iis candidatis, quos aliunde idoneos esse cognoverit, v. g. ex testimonio Superioris religiosi (can. 877, § 2). Approbatio per „pagellam praedicationis" concessa est actus iudicii de idoneitate examinati, et semel collata tamdiu *habitualiter* valere perseverat, donec ad normam can. 1340, § 2 revocata fuerit.

Modum examinandi concionatores in Urbe praescribit instructio die 31 oct. 1905 [2]. Valorem universalem obtinent „Normae pro sacra praedicatione" a. 1917, n. 13—18. Obiectum huius examinis est scientia et actio, a candidato voce et scripto coram tribus examinatoribus comprobanda. Qui examinatores arbitrio Ordinarii constituuntur e clero saeculari vel regulari. „Haud minore studio, immo etiam maiore, inquiret Ordinarius num idem candidatus pietate, honestate morum et publica aestimatione dignus sit qui verbum Dei evangelizet." [3]

2. **Licentia praedicandi.** Approbatio habitualis ab Episcopo data nec revocata approbato ius tribuit ubique in dioecesi concionandi cum assensu solius rectoris ecclesiae, saecularis vel religiosae. Verum in aliena dioecesi concionator approbatus munere suo fungi nequit absque peculiari licentia Episcopi loci, pro actu concedenda. Quam licentiam Episcopus conferre non debet nisi vel concionatoris idoneitatem aliunde compertam habeat vel prius bonum testimonium ab eiusdem Ordinario habuerit, i. e. a Superiore maiore, si concionator est religiosus; ab Episcopo, si de saeculari sacerdote agitur (can. 1341, § 1). S. C. Consist. die 25 sept.

---

[1] Normae S. C. Consist. cit. n. 8. [2] A. S. S. 38, 415.
[3] Normae S. C. Consist. cit. n. 14.

1910 pronuntiavit Superiorem religiosum non posse litteras commendaticias dare oratoribus, qui alibi ab Episcopo fuerunt reprobati[1].

3. **Fidei professio.** Concionatores, etiam religiosi, antequam facultate muniantur officium exercendi, debent prius coram Ordinario loci eiusve delegato, v. g. coram Superiore religioso, professionem fidei emittere (can. 1406, § 1, 7°). Haec fidei professio emittenda est ante approbationem illam habitualem semel tantum, nisi Episcopus propter casum de quo can. 1340, § 2 novam professionem postulaverit. Episcopus alienae dioecesis, ubi sacerdos praedicaturus est, non tenetur exigere ab eo professionem fidei.

Fidei professioni Pius X Motu Proprio „Sacrorum Antistitum" adiungere praecepit *iusiurandum contra modernismum*[2]. Quae lex, praeter Codicem vagans, temporaria est, donec pericula errorum disparuerint. Insuper ex mandato eiusdem Pontificis peculiarem fidei professionem et iusiurandum emittere tenentur „adlecti concionibus habendis per *quadragesimae* tempus". Lex de iis tantum valet, qui *quotidie* praedicant.

4. **Benedictio Episcopi.** Caeremoniale Episcoporum praecipit ut concionator, antequam pulpitum ascendat, ab Episcopo sollemniter in throno praesente benedictionem verbis consuetis petat, genuflectendo[3]. Quam benedictionem omittere non licet, ne in ecclesia quidem religiosa exempta[4]. Simul vero secundum idem Caeremoniale concionator ab Episcopo dioecesano indulgentias 50 dierum pro populo petat ad normam can. 349, § 2, 2° his verbis: „Indulgentias, Pater Reverendissime"; quas deinde nomine Episcopi populo annuntiet.

Cap. 3. De iure et obligatione religiosorum praedicandi.

1. **Ius ad praedicandum.** „Ordinarii locorum religiosis qui a proprio Superiore exhibeantur, facultatem concionandi, sine gravi causa, ne denegent, concessamque ne revocent, praesertim una simul universis domus religiosae sacerdotibus, firmo tamen praescripto can. 1340" (can. 1339, § 1).

Episcopus non tenetur causas denegationis manifestare[5] nisi in casu recursus ad S. Sedem, qui vero effectum obtinet dumtaxat devolutivum, non suspensivum. Approbationis denegatio alium Episcopum non impedit quominus reiecto post novum examen facultatem concionandi tribuat.

Concionatores religiosi, ut facultate ab Episcopo recepta uti valeant, praeterea sui Superioris licentia indigent (can. 1339, § 2).

2. **Libertas ab obligatione.** a) Planum est religiosos curam animarum non gerentes per se non teneri ad catecheticam in-

[1] A. A. S. 2, 741. [2] Ibid. 669. [3] Caeremoniale Ep. l. 1, cap. 22, § 2.
[4] Decr. auth. S. Rit. C. n. 641 ad 2. [5] Normae S. C. Consist. cit. n. 12.

stitutionem pueris tradendam secundum can. 1330 et 1331, quod officium solis parochis incumbit.

b) Similiter vi legis communis in ecclesiis religiosis non praescribitur homilia consueta diebus dominicis ceterisque per annum festis de praecepto secundum can. 1344.

c) Idem valet de frequentiore concione tempore Quadragesimae et Adventus (can. 1346). Immo, can. 609, § 3 mandat: „Advigilent Superiores ne divinorum officiorum in propriis ecclesiis celebratio catecheticae instructioni aut evangelii explanationi in ecclesia paroeciali tradendae nocumentum afferat; iudicium autem utrum nocumentum afferat, necne, ad loci Ordinarium pertinet." Certum praeterea est Episcopum extra terras missionum (can. 297) neque religiosis communitatibus neque singulis religiosis curam animarum exercendam imponere posse.

Ex dictis non licet concludere in ecclesiis religiosorum conciones institui non posse absque speciali licentia Episcopi. Etenim permissio Episcopi ut fundetur domus religionis *clericalis* secumfert facultatem generalem in ecclesia vel oratorio publico sacra ministeria peragendi, servatis de iure servandis (can. 497, § 2); quae facultas ius concionandi in se continet.

3. **Obligatio praedicandi.** Episcopo fas est ob necessitatem plebis positive praecipere ut in ecclesiis religiosorum catecheses vel conciones habeantur. Generatim monet can. 608, § 1: „Curent Superiores ut religiosi subditi, a se designati, praesertim in dioecesi in qua degunt, cum a locorum Ordinariis vel parochis eorum ministerium requiritur ad consulendum populi necessitati, tum intra tum extra proprias ecclesias aut oratoria publica, illud, salva religiosa disciplina, *libenter praestent.*"

Episcopus, non vero parochus, religiosis, etiam exemptis, imperare potest: a) ut *catecheticam* populi, non puerorum, institutionem tradant, praesertim in propriis ecclesiis (can. 1334 1336);

b) ut diebus festis in propriis ecclesiis vel oratoriis brevem Evangelii aut alicuius partis *doctrinae christianae* explanationem habeant (can. 1345).

Cap. 4. De observandis ac evitandis a concionatoribus.

Non omnis qui sacerdotio est dignus, etiam idoneus aptusque censendus est verbi divini minister, quod munus in maximis gravissimisque rebus iure numeratur. Quamobrem Benedictus XV in suis litteris encycl. Episcopum obligat, ut eos quibus praedicandi munus deferre cogitat, diu multumque experiatur et quae quantaque sit eorum et doctrinae copia et vitae sanctimonia cognoscat. Ii autem quibus officium praedicandi incumbit caveant oportet, ne de rebus orationem instituant quae fini concionis adversantur neve modum dicendi adhibeant qui opus sacrum non decet.

1. **Schola praedicatorum.** „Ordinarii et Superiores religiosorum stricte obligantur proprios clericos ad sanctam salutaremque praedicationem ab ipsa *iuvenili aetate* formare studiorum tempore, tum ante tum post susceptum sacerdotium". Ita „Normae pro sacra praedicatione" n. 34. Quibus praemissis, S. C. Consist. ad particularia descendens mandat: a) ut clerici de variis praedicationum generibus doceantur;

b) prae manibus habeant et gustent exemplaria insignia quae in omni concionum genere Sancti Patres reliquerunt;

c) instituantur de actione et pronuntiatione in concionibus servandis, ut eam deinde gravitatem, simplicitatem et concinnitatem praeseferant, quae nihil histrionum sapiat, sed verbo Dei conveniat;

d) initialem autem institutionem Ordinarii etiam post sacros ordines susceptos perficiendam curabunt[1].

2. **Materiae concionum.** „In sacris concionibus exponenda in primis sunt quae fideles credere et facere ad salutem oportet" (can. 1347, § 1). De re „instructio" illa a. 1894: „Ex quibus omnibus perspicuum fit symbolum Apostolorum, divinum decalogum, Ecclesiae praecepta, sacramenta, virtutes et vitia, sua cuiusque condicionis officia, novissima hominis et cetera id genus aeterna vera, haec esse propria argumenta de quibus oporteat concionari." [2]

3. **Materiae prohibitae.** a) „Argumenta concionum sint essentialiter sacra (can. 1347). Quod si concionator alia argumenta tractare voluerit *non stricte sacra,* semper tamen domui Dei convenientia, facultatem a loci Ordinario petere et obtinere debebit" [3].

b) „Concionatoribus tamen omnibus *de re politica* in ecclesiis agere omnino et absolute sit vetitum."

c) „*Elogia funebria* nemini recitare fas esto nisi praevio et explicito consensu Ordinarii, qui quidem, antequam consensum praebeat, poterit etiam exigere ut sibi manuscriptum exhibeatur." [4]

d) *Conferentiae,* recens orationis genus, menti cogitationique alliciendae magis aptum quam impellendae voluntati atque instaurandis moribus, quia paucis prosunt, raro et caute in ecclesiis habeantur „nisi ubi tempus aut locus aut audientium condicio eas necessario postulent, spesque adsit non fore fructu vacuas, cuius rei iudicium legitimum penes Ordinarios esse ambiget nemo" [5].

4. **Methodus praedicandi.** „Divini verbi praecones abstineant profanis aut abstrusis argumentis communem audientium captum

---

[1] Normae S. C. Consist. cit. n. 35—38. [2] A. A. S. 2, 674.
[3] Normae S. C. Consist. cit. n. 20. [4] Ibid. n. 21.
[5] Instructio (1894); A. A. S. 2, 674.

excedentibus; et evangelicum ministerium non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, non in profano inanis et ambitiosae eloquentiae apparatu et lenocinio, sed in ostensione spiritus et virtutis exerceant, non semetipsos, sed Christum crucifixum praedicantes" (can. 1347, § 2)[1]. De argumentis in concione afferendis ibidem haec dicuntur: „Citationes ac testimonia scriptorum aut auctorum profanorum sobrietate summa adhibeantur, multoque magis dicta haereticorum, apostatarum et infidelium; numquam vero personarum viventium auctoritates proferantur. Fides et christiana morum honestas non his egent adsertoribus ac defensoribus." [2]

5. **Sanctiones poenales.** Normae n. 32 praecipiunt ut Episcopus in sua dioecesi *commissionem vigilantiae* pro praedicatione instituat, quae iisdem sacerdotibus componi poterit ac commissio pro examine candidatorum: a) Episcopus vel Superior religiosus concionatori, qui leges de sacra praedicatione neglexerit, praecipue cum fidelium scandalo, vel si publicam aestimationem amiserit, facultatem concessam aut ad tempus revocare aut omnino abrogare possunt[3].

b) „Si, quod absit, concionator errores aut scandala disseminet, servetur praescriptum can. 2317; si haereses, in eum praeterea ad normam iuris agatur" (can. 1347, § 3).

Si concionator crimen haeresis secundum can. 1315, § 2 commiserit, contra eum ad normam can. 2314 procedatur, attamen Superioribus religiosis districte prohibetur quominus in huiusmodi causis se intromittant, quae ad Episcopos et ad S. Officium exclusive spectant (can. 501, § 2).

TITULUS VI.

De sanctissima Eucharistia.

Cap. 1. De custodia ss. Eucharistiae.

Consuetudinem asservandi in sacrario Eucharistiam sub specie panis antiquissimam, tridentina Synodus salutarem appellat retinendamque esse praecipit[4]. Lex communis vel mandat ut in certis ecclesiis ss. Eucharistia custodiatur, vel facultatem confert Episcopo idem permittendi, vel rem S. Sedi reservat.

1. **Locus asservationis.** a) Sanctissima Eucharistia „custodiri *debet* in ecclesia cathedrali, in ecclesia principe Abbatiae vel Praelaturae nullius, Vicariatus et Praefecturae Apostolicae, in qualibet

[1] Normae S. C. Consist. cit. n. 24—28. [2] Ibid. n. 23.
[3] Ibid. n. 29—31. [4] Conc. trid. sess. 13, cap. 6.

ecclesia paroeciali vel quasiparoeciali et in ecclesia adnexa domui *religiosorum exemptorum* sive virorum sive mulierum" (can. 1265, § 1, 1°).

Manifestum est ecclesias religionis exemptae nullo iam privilegio indigere, et quia tenor canonis praeceptivus est, ecclesiae tabernaculo cum Sanctissimo carere nequeunt. Idem ius valet de oratoriis *publicis,* quia iisdem atque ecclesia iuribus gaudent (can. 1191, § 1).

b) „Custodiri *potest,* de licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio principali sive publico sive semipublico tum domus piae aut religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur" (can. 1265, § 1, 2°).

Haec valent de religiosis non exemptis, quibus Episcopus permitterc nequit ut in ecclesia ss. Eucharistiam custodiant, sed tantum in oratoriis principalibus.

c) „Ut in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit, necessarium est *indultum apostolicum;* loci Ordinarius hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiae aut oratorio publico ex iusta causa et per modum actus" (can. 1265, § 2).

De iure *oratoriorum* iam in respectivo tractatu disseruimus. Attenta enim declaratione Commissionis Pontificiae ad can. 1267 scimus ss. Eucharistiam praeter ecclesiam, quae utitur iure suo, cum licentia Superioris provincialis asservari posse etiam in oratorio principali tum domus ipsius religiosae tum novitiorum tum puerorum studentium[1].

2. **Condiciones asservationis.** a) In sacro loco ubi asservatur ss. Eucharistia, semel saltem in hebdomada *Missa* celebranda est (can. 1265, § 1). Mens legislatoris est ut in ipso altari asservationis Sacrum celebretur et sacrae species saepius renoventur.

b) Ecclesia huiusmodi, praesertim paroecialis, quotidie per aliquot saltem horas fidelibus *pateat* (can. 1266).

c) Sanctissima Eucharistia habitualiter in *uno* tantum eiusdem ecclesiae *altari* custodiatur, regulariter vero in altari maiore, nisi agatur de ecclesia cathedrali, collegiata aut conventuali (can. 1268, § 1—3).

d) Altare eucharisticum aliis *ornatius* sit, ita ut suo ipso apparatu magis moveat fidelium pietatem ac devotionem (can. 1268, § 4).

e) *Tabernaculum* sit inamovibile ac tutum, ut periculum cuiusvis sacrilegae profanationis arceatur (can. 1269, § 1 et 2).

f) *Clavis* tabernaculi diligentissime custodiatur, onerata graviter conscientia sacerdotis qui ecclesiae vel oratorii curam habet (can. 1269, § 4).

---

[1] Com. Pontif. Cod. 3 iunii 1918; A. A. S. 10, 347.

g) „Coram tabernaculo, in quo ss. Sacramentum asservatur, una saltem *lampas* diu noctuque continenter luceat, nutrienda oleo olivarum vel cera apum; ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, Ordinarii loci prudentiae permittitur ut aliis oleis commutetur, quantum fieri potest, vegetabilibus" (can. 1271).

Quam mitigationem legis antiquae propter ecclesiarum paupertatem S. Rit. C. die 14 iulii 1864 iisdem verbis concessit[1]. Petroleum sane inter olea vegetabilia non computatur; at vero eadem S. C. propter summam penuriam die 23 febr. 1916, ad tempus, aliud quoque lumen, etiam electricum, permisit[2].

h) Hostiae consecratae *recentes* sint et frequenter renoventur, servatis can. 815, 1272 et praecepto S. C. de disciplina Sacramentorum de die 7 dec. 1918[3].

Cap. 2. De s. communione.

1. **Minister s. communionis.** Solus sacerdos est minister ordinarius s. communionis, extraordinarius etiam diaconus, accedente licentia, ex gravi causa ab Ordinario loci vel parocho concedenda, non vero a Superiore religioso; quae licentia in casu necessitatis legitime praesumitur (can. 845).

Hoc modo antiquissimae disciplinae umbra quaedam servatur, secundum quam sacerdos Eucharistiam sub specie panis distribuebat, diaconus vero ei assistens calicem eucharisticum fidelibus porrigebat[4].

Sacerdos s. communionem ministrat: a) vel in Missa, necnon proxime ante statimque post eam (can. 846, § 1);

b) vel extra Missam, in loco ubi asservatur Eucharistia, at cum licentia rectoris ecclesiae saltem praesumpta, si sacerdos huic ecclesiae non sit adscriptus (can. cit., § 2);

c) vel in domo infirmorum.

2. **Subiectum s. communionis.** Quilibet baptizatus qui iure non prohibetur, ad s. communionem admitti potest et debet (can. 853), cuiuscumque sit ritus. Prohibentur vero a iure pueri usu rationis carentes (can. 854), publice indigni (can. 855), qui s. communionem eadem die iam receperunt, exceptis moribundis (can. 857), non ieiuni (can. 858). Lex communis tempus determinat pro prima communione puerorum, obligat omnes ad suscipiendam communionem tempore paschali necnon eos qui in periculo mortis versantur. a) *Prima communio.* Pueri statim ac usum rationis adepti fuerint, seu circa annum aetatis septimum, ad s. communionem primo admittendi sunt secundum normas can. 854. Iudicium de puerorum recta dispositione non ad parochum spectat neque ad magistrum religionis exclusive, sed ad confessa-

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3121. [2] A. A. S. 8, 72. [3] Ibid. 11, 8.
[4] *Thalhofer-Eisenhofer,* Handbuch d. k. Liturgik II 337.

rium quoque parentesque eorum (can. 854, § 4). Parocho vero ius competit advigilandi, ne pueri prius neve tardius ad mensam eucharisticam admittantur quam lex ecclesiastica dictat (can. cit., § 5).

Nihil obstat quominus sacerdos religiosus parentibus consentientibus pueros rite instruat atque disponat et in ecclesia propria modo sollemniore ad primam communionem admittat. Can. 854 imitatur decr. S. C. de Sacramentis „Quam singulari" die 8 aug. 1910 de aetate admittendorum ad primam communionem eucharisticam [1]. Quod decretum quotannis tempore praecepti paschalis populo perlegendum est.

b) *Communio paschalis.* „Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad rationis usum, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum" (can. 859, § 1). „Proprius sacerdos" non est parochus solus sed confessarius quilibet, qui ex causa, v. g. ob animi morbum, poenitenti obligationem paschalem differre potest.

Secundum antiquissimam disciplinam fideles omnes Missam audientes communionem suscipere solebant [2]. Mox fervore primaevo cessante, lege cautum est, ut saltem in Pascha, Pentecoste et Natali Domini omnes communicarent [3]. Demum Innocentius III in Conc. lateranensi IV decretum edidit „Omnes utriusque" [4], quod canon noster fere ad verbum retinuit.

c) *In mortis periculo.* „In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles s. communionis recipiendae praecepto tenentur" (can. 864, § 1). Idem suadetur iis quoque qui eadem die iam s. communione fuerint refecti.

d) *Ad indulgentias lucrandas.* Si collator indulgentiarum certae diei affixarum condicionem pro iis lucrandis sacramentorum receptionem praescripserit, necesse est ut fideles s. communionem vel in die ipsa vel in pervigilio vel intra octavam diei suscipiant (can. 931, § 1 et 2).

3. **Ieiunium eucharisticum.** a) *Lex generalis.* „Qui a media nocte ieiunium naturale non servaverit, nequit ad ss. Eucharistiam admitti, nisi mortis urgeat periculum, aut necessitas impediendi irreverentiam in sacramentum" (can. 858, § 1). Pro sodalibus religiosis facultatem dispensandi super lege ieiunii eucharistici concedit S. C. de Relig. [5].

Tempus mediae noctis est tempus loci verum sive medium, aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium (can. 33, § 1). Irreverentiae periculum adest v. g. in hostili invasione vel si hostiae consecratae per diuturnum tempus absque custodia in loco remansurae sint, vel si Missa interrupta ab alio sacerdote non ieiuno ad finem deducenda est.

---

[1] A. A. S. 2, 577. [2] Can. 10, Dist. 2, de Cons.
[3] Can. 16, Dist. 2, de Cons. [4] Cap. 12 X l. 5, tit. 38.
[5] Coetus Card. 7 dec. 1922; A. A. S. 15, 39.

b) *Exceptio legalis.* „Infirmi tamen qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio ss. Eucharistiam sumere possunt *semel aut bis* in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint" (can. 858, § 2).

Iam Pius X decr. S. C. Conc. „Post editum" die 7 dec. 1906 eandem facultatem concesserat[1]. Sed canon citatus non retinuit distinctionem illam decreti inter decumbentes in piis domibus aliosque. S. C. de Prop. Fide ampliores favores concedit, v. g. quotidianam communionem pro personis religiosis. Verbum „decumbentes" non supponit morbum gravem sed iis quoque favet qui interdiu e lecto surgunt, quod S. C. die 6 mart. 1907 declaravit[2]. *Senes* decumbentes, qui infirmi non sunt, privilegio can. 858, § 2 uti nequeunt, sed in casibus dubiis in eorum favorem est iudicandum. Medicina, de qua canon, necesse non est ut sit liquida. Vim suam non amisit responsum C. S. Officii die 7 sept. 1897, declarans licitum esse substantiam firmam in liquido dissolvere, dummodo natura potus maneat[3].

4. **Frequentia s. communionis.** Ecclesia fideles excitari praecipit ut praeter paschalem communionem (can. 859) *frequenter, etiam quotidie* pane eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicae Sedis traditas; utque Missae adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam ss. Eucharistiae perceptione, rite dispositi, communicent (can. 863).

Decreta, ad quae canon provocat sunt declaratio Conc. tridentini sess. 22, cap. 6 et decr. S. C. Conc. „Sacra Tridentina Synodus" die 20 dec. 1905[4]. Quod decretum in domibus religiosis intra octavam festi Corporis Christi lingua vernacula perlegi iubetur. Sufficit vero, ut neglecta parte historico-dogmatica tantum definitiones constitutivae, numeris munitae, perlegantur.

5. **Ritus s. communionis.** a) *Regula generalis.* „Omnibus fidelibus cuiusvis ritus datur facultas ut, pietatis causa, sacramentum eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant" (can. 866, § 1).

. Idem declaravit Pius X in const. „Tradita ab antiquis" die 14 sept. 1912[5]. Sacerdos s. communionem distribuens proprium semper ritum servare debet quoad panem azymum vel fermentatum (can. 851, § 1). Si vero sacerdos eiusdem ritus desit, cuius est ecclesia, s. communionem ministrare fas est sacerdoti ritus diversi, cuius est servare ritum proprium ratione rubricarum, ritum vero alienum quoad panem (can. 851, § 2).

b) *Exceptiones.* „Suadendum tamen est ut suo quisque ritu fideles praecepto communionis *paschalis* satisfaciant" (can. 866, § 2). „Sanctum *Viaticum* moribundis ritu proprio accipiendum est; sed, urgente necessitate, fas esto quolibet ritu illud accipere" (can. cit., § 3). Numquam vero licitum est partem habere in sacris acatholicorum (can. 1258, § 1).

6. **Tempus s. communionis.** a) *Ratione dierum.* Quia s. communionis receptio cum Missae sacrificio cohaeret, ad sacram men-

[1] A. S. S. 39, 603; A. A. S. 2, 898. [2] A. S. S. 40, 344.
[3] Ibid. 30, 629. [4] A. S. S. 38, 400. [5] A. A. S. 4, 609.

sam omnibus diebus accedere licet, quibus Missa celebratur (can. 867, § 1). Qua de causa feria sexta hebdomadae maioris solum licet sacrum Viaticum ad infirmos deferre (can. cit., § 2). „In Sabbato Sancto s. communio nequit fidelibus ministrari nisi inter Missarum sollemnia vel continuo ac statim ab iis expletis" (can. 867, § 3). Iterum excipias Viaticum.

Sabbato Sancto proinde nequit s. communio distribui neque in ecclesiis in quibus ea die Missa non celebratur neque in oratoriis religiosorum. Lex quondam vigebat prohibens, quominus die Paschatis in ecclesiis non paroecialibus ss. altaris Sacramentum fidelibus, etiam devotionis causa, administraretur. Ad quaestionem de valore huius prohibitionis Pius X per S. C. Conc. die 28 nov. 1912 responderi iussit „Negative" [1].

b) *Ratione horae.* „S. communio iis tantum horis distribuatur, quibus Missae sacrificium offerri potest, nisi aliud rationabilis causa suadeat" (can. 867, § 4). Sane, levior causa sufficit pro mera distributione communionis quam pro Missae celebratione.

Nocte quoque Nativitatis Domini fideles in ecclesia publica cum Ordinarii licentia ad s. communionem admitti possunt [2]. Verum pii coetus in oratoriis propriis vi can. 821, § 3 eodem iure gaudent.

7. **Locus s. communionis.** „S. communio distribui potest ubicumque Missam celebrare licet, etiam in oratorio privato, nisi loci Ordinarius, iustis de causis, in casibus particularibus id prohibuerit" (can. 869). Quae iuris dispositio etiam pro oratorio privato valet, quamquam communicans praecepto ecclesiastico de audienda Missa ibi non satisfacit.

Cap. 3. De s. communione ad infirmos deferenda.

Sanctissimam Eucharistiam extra ecclesiam in domos privatas portare non licet nisi ad infirmos ut pie Sacramentum suscipiant, non vero ad eam adorandam vel ostendendam solum [3].

1. **Modus deferendi.** a) S. communio defertur ad infirmos vel *publice* vel *privatim*. Publice defertur Eucharistia, si omnes sacri ritus observantur et sacerdotem superpelliceo et stola indutum clericus vel laicus cum lumine comitatur. At S. C. de disciplina Sacramentorum die 23 dec. 1912 praescripsit ut sacerdos etiam privatim s. communionem ad infirmum portans „stolam semper habeat propriis coopertam vestibus, in sacculo seu bursa pyxidem recondat quam per funiculos collo appensam in sinu reponat, et

[1] A. A. S. 4, 726.
[2] Resp. Card. *Gasparri;* Il Monitore eccl. (1922) 371; Archiv f. k. KR. 103 170.
[3] Rituale Rom. tit. 4, cap. 4, n. 5.

numquam solus procedat, sed uni saltem fideli, in defectu clerici, associetur“ [1].

b) Ratione finis s. communio portatur vel *devotionis* causa vel per modum *Viatici,* regulariter simul cum extrema unctione.

Rituale Romanum monet: „Hortetur parochus infirmum, ut s. communionem sumat, etiam si graviter non aegrotet aut mortis periculum non immineat, maxime si festi alicuius celebritas id suadeat; neque ipse illam ministrare recusabit.“ [2]

2. **Iura parochi.** a) „Ius et officium s. communionem *publice* ad infirmos etiam non paroecianos extra ecclesiam deferendi, pertinet ad parochum intra suum territorium“ (can. 848, § 1). Parochi vices supplet eius vicarius cooperator, etiam sine speciali mandato (can. 476, § 6).

b) „S. communionem per modum *Viatici* sive publice sive privatim ad infirmos deferre pertinet ad parochum ad normam can. 848, salvo praescripto can. 397, 3° et can. 514, § 1—3“ (can. 850).

c) Minister ordinarius *extremae unctionis* est porochus loci in quo degit infirmus (can. 938, § 2).

Religiosi quoque exempti qui extra claustra aegroti decumbunt, ratione sacramentorum parochiali iurisdictioni subiacent. Similiter personae in domo exempta casu degentes, quas can. 514, § 1 non complectitur, v. g. hospites, propinqui sodalium, per se a parocho Viaticum recipere debent; at vero hac in re facilis est consuetudo contraria.

3. **Iura Superioris religiosi.** „In omni religione *clericali* ius et officium Superioribus est per se vel per alium aegrotis professis, novitiis, aliisve in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmae valetudinis, eucharisticum Viaticum et extremam unctionem ministrandi“ (can. 514, § 1). Apud moniales votorum sollemnium idem ius et officium ratione earundem personarum, ut supra, *confessarius ordinarius* habet vel qui eius vices gerit (can. cit., § 2). In aliis religionibus laicalibus, virorum quoque, etiam exemptis, munus praedictum ad parochum spectat, nisi domus capellanum habeat ab Episcopo designatum (can. cit., § 3).

4. **Iura sacerdotis simplicis.** a) S. communionem ad infirmos *publice* portare potest sacerdos in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta parochi vel Ordinarii (can. 848, § 2).

b) „Communionem *privatim* ad infirmos quilibet sacerdos deferre potest, de venia saltem praesumpta sacerdotis, cui custodia ss. Sacramenti commissa est“ (can. 849, § 1).

---

[1] A. A. S. 4, 725.

[2] Rituale Romanum tit. 4, cap. 4, n. 2.

In casu non requiritur licentia parochi sed rectoris eius ecclesiae, ex qua ss. Eucharistia extrahitur. In locis vero, ubi mos exsistit communionem ad infirmos publice deferendi, non licet singulis sacerdotibus privatim eam deferre (can. 847).

c) S. communionem per modum *Viatici* simplex sacerdos deferre potest tantum in casu necessitatis aut de licentia saltem praesumpta parochi vel Episcopi (can. 850). Iisdem sub circumstantiis quilibet sacerdos sacramentum *extremae unctionis* legitime ministrat (can. 938, § 2).

Notandum infirmis plane liberum esse quemlibet sacerdotem legitime approbatum, saecularem vel religiosum, vocare eique peccata sua confiteri (can. 905).

5. **Poena adversus transgressores.** Censura antiqua excommunicationis S. Sedi simpliciter reservata contra religiosos praesumentes extra casum necessitatis sacramentum extremae unctionis vel Eucharistiae per modum Viatici ministrare absque parochi licentia[1], in Codice I. C. expuncta est et abrogata (can. 6, 5°). Nihilominus in casu abusus potestatis ecclesiasticae Episcopus religiosos coërcere potest poena arbitraria secundum can. 2404.

Cap. 4. De expositione ss. Eucharistiae.

Hortandi sunt fideles ut pietatem erga ss. Eucharistiam in animis foveant, etiam diebus ferialibus frequenter sacrificio Missae assistant et Sacramentum altaris pie visitent (can. 1273). Ad quem finem ecclesiae per aliquot saltem horas apertae sint oportet (can. 1266). Modus peculiaris venerandi Eucharistiam eius expositio est in loco altaris patenti, ita ut a fidelibus aspici possit.

1. **Species expositionis.** a) Expositio *privata* est, si fiat cum pyxide seu ciborio velato aperto tabernaculi ostiolo, quin e tabernaculo extrahatur.

b) Expositio *publica* vocatur, quando ss. Eucharistia in ostensorio visibilis super throno altiore quodam extra tabernaculum collocatur.

c) Expositio *sollemnis* est quae non ad tempus Missae et Vesperarum limitatur, sed maiore cum pompa per totam diem vel certum horarum numerum supplicationis gratia instituitur, ad placandum videlicet Deum divinamque misericordiam impetrandam.

2. **Lex de expositione.** a) Expositio *privata* institui potest in ecclesiis aut oratoriis quibus datum est asservare ss. Eucharistiam, ex qualibet iusta causa sine Ordinarii licentia (can. 1274, § 1).

b) Expositio *publica* vi eiusdem canonis fieri potest in omnibus ecclesiis die festo Corporis Christi et intra octavam inter Mis-

[1] Const. Pii IX „Apostolicae Sedis" 12 oct. 1869; Excommunicationes latae sententiae Romano Pont. reservatae (simplic.) n. 14.

sarum sollemnia et ad Vesperas. Quae expositio quamplurimum cum sollemni processione eucharistica per publicas vias cohaeret (can. 1291).

Aliis vero temporibus nonnisi ex iusta et gravi causa, praesertim publica et de Ordinarii loci licentia expositio institui potest, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat (can. 1274, § 1). Qui canon antiquiorem legem mitigavit quae expositionem publicam non admittebat nisi ex causa *publica*[1]. Quia facultas Episcopi non est restricta ad singulos casus, licentiam etiam pro longiore tempore conferre potest, quando causa diu perdurat.

Can. 1274 non abrogat decr. S. Rit. C. die 26 aug. 1886, auctoritate Leonis XIII editum, quo mandatur ut per mensem *octobrem* intra Missarum sollemnia quotidie ss. Eucharistia exponatur et rosarium cum litaniis B. M. V. cum populo recitetur[2]. Si ecclesia pauper est, sufficit ut expositio fiat cum pyxide[3].

c) Expositio *sollemnis* seu supplicatio *quadraginta horarum* in omnibus ecclesiis institui debet, in quibus ss. Sacramentum habitualiter asservatur; vel saltem per aliquot continuas horas, statis diebus, ss. Sacramentum sollemniore ritu exponatur (can. 1275).

Qualibet expositione finita, licitum est fidelibus cum Sanctissimo benedictionem impertiri[4], cuius benedictionis solus sacerdos est minister, quamquam diaconus Sanctissimum exponere possit (can. 1274, § 2). Attenta consuetudine, coram Sanctissimo exposito cantari possunt carmina in lingua populi[5]; s. communio interim in alio altari distribuatur[6]. In altari expositionis saltem duodecim candelae ardeant[7]. Episcopi est advigilare, ne alicubi expositio Sanctissimi nimis frequens instituatur[8].

TITULUS VII.

De sacramento poenitentiae.

Cap. 1. De iurisdictione sacramentali religiosorum.

1. **Notio iurisdictionis.** Remissio peccatorum tribuitur per iudicialem absolutionem (can. 870), quare nemo se ipsum absolvere potest (can. 201, § 2). Minister huius sacramenti sacerdos est (can. 871), qui in ordinatione claves quidem accipit, „sed", ut docet S. Thomas, „exsecutio clavium indiget debita materia, quae est plebs subdita per iurisdictionem, et ideo antequam iurisdictionem habeat habet claves, sed non habet actum clavium"[9].

Sacerdos, ut sacramentum poenitentiae valide administret, iurisdictione indiget expresse concessa pro foro interno sacramentali (can. 202, § 2). Quae iurisdictio est: a) vel *ordinaria* sive ipso iure adnexa officio;

---

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 1392. [2] Ibid. n. 3666.
[3] Ibid. n. 3650. [4] Ibid. n. 3713 3875 ad 3. [5] Ibid. n. 3124 ad 7.
[6] Ibid. n. 3449 ad 3. [7] Ibid. n. 3480. [8] Ibid. n. 1329.
[9] *S. Thomas*, S. theol., Supplem. q. 17, a. 1 ad 2.

b) vel *delegata,* quae alteri commissa est ab eo qui iurisdictionem ordinariam possidet.

2. **Iurisdictio ordinaria.** Ordinaria iurisdictione ad confessiones excipiendas secundum can. 873 potiuntur: a) *Pro universa Ecclesia:* Romanus Pontifex et S. R. E. Cardinales. Inter facultates Cardinalium haec est: „Audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utriusque sexus et absolvendi ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii" (can. 239, § 1, 1°).

b) *Pro suo territorio:* Ordinarius loci et parochus aliique qui loco parochi sunt. Potestate ordinaria sed vicaria pollet canonicus poenitentiarius ecclesiae cathedralis vel collegiatae.

c) *Pro suis subditis:* Superiores religiosi exempti, ad normam constitutionum (can. 873, § 2). Haec sane valent de religione clericali exempta, cuius Superiores iurisdictionem ecclesiasticam pro utroque foro obtinent (can. 501, § 1). Sunt vero Superiores alii maiores ad normam can. 488, 8°, alii minores, Superior videlicet domus etiam non formatae.

De personis enumeratis valet lex can. 881, § 2: „Qui ordinariam habent absolvendi potestatem, possunt subditos absolvere *ubique terrarum.*" „Haec iurisdictio *cessat* amissione officii, ad normam can. 183 et, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto" (can. 873, § 3).

3. **Iurisdictio delegata.** Qui potestatem ordinariam possidet, ius habet eam aliis delegandi, nisi aliud expresse iure caveatur (can. 199, § 1). Ita v. g. Cardinalis iurisdictionem sacramentalem delegare nequit nisi in favorem sui suorumque familiarium (can. 239, § 1, 2°), neque poenitentiarius ecclesiae cathedralis vel collegiatae, cui id expresse prohibetur (can. 401, § 1). a) *Delegatus ab Episcopo.* „Iurisdictionem delegatam ad recipiendas confessiones quorumlibet sive saecularium sive religiosorum confert sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis Ordinarius loci in quo confessiones excipiuntur; sacerdotes autem religiosi eadem ne utantur sine licentia saltem praesumpta sui Superioris, firmo tamen praescripto can. 519" (can. 874, § 1). Quae iuris dispositio plures gravesque quaestiones dirimit diu a doctis viris agitatas. Ita v. g. nunc plane derelinquenda est opinio illa sacerdotes regulares iurisdictionem sacramentalem directe a Pontifice acquirere, mediis Superioribus, Episcopum vero solam approbationem ratione idoneitatis eis conferre[1].

[1] Theoriam antiquiorem, quam canonistae romani iam diu oppugnabant, habes apud *Lehmkuhl,* Theol. mor. II, n. 379, IV.

b) *Delegatus a Superiore religioso.* „In religione clericali exempta ad recipiendas confessiones professorum, novitiorum aliorumve de quibus in can. 514, § 1, iurisdictionem delegatam confert quoque proprius eorundem Superior, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere etiam sacerdotibus e clero saeculari aut alius religionis" (can. 875, § 1)[1].

Quamvis religiosi ab Episcopo loci iurisdictione muniti per se alia non indigeant, potest tamen Superior religiosus cumulative cum Episcopo et independenter ab eo sacerdotes, etiam sibi non subiectos, ad confessiones subditorum suscipiendas delegare, eos quoque qui episcopali iurisdictione carent. Sed illa iurisdictio ab Episcopo obtenta territorialis est pro dioecesi, haec vero quam Superior confert, personalis est, quia ad subditos religiosos limitatur. Superior, de quo can. 875, § 1, etiam localis intelligitur, at vero constitutiones confessarii institutionem saepe Superiori maiori vindicant.

c) *Delegatus a iure.* 1) *„In periculo mortis* omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvo praescripto can. 884 2252" (can. 882).

Periculum mortis sensu lato intelligendum est, etiam de iis qui in statu bellicae convocationis seu mobilizationis constituti sunt, quod S. Poenitentiaria die 29 mai 1915 declaravit[2].

2) *In itinere maritimo.* Facultas amplissima, quam refert can. 883, ex prioribus S. Sedis rescriptis compilata est. Quae sunt: decisio S. Officii die 17 mart. 1869,[3] 4 apr. 1900,[4] 23 aug. 1905,[5] 13 dec. 1906[6]. Quia legitimus usus huius facultatis delegatae a iurisdictione antea „a proprio Ordinario" obtenta dependet, tuto concludunt sacerdotem religiosum navigantem eodem iure pollere, si a solo Superiore provinciali iurisdictionem ad normam can. 875 impetraverit.

Cap. 2. De modo approbandi confessarios religiosos.

1. **Iurisdictionis collatio.** Cum de re gravissima agatur, Ordinarius facultatem audiendi confessiones religiosis ne conferat nisi haec praecedant: a) *Praesentatio a Superiore.* „Locorum Ordinarii iurisdictionem ad audiendas confessiones habitualiter ne concedant religiosis qui a proprio Superiore non praesentantur; iis vero qui a proprio Superiore praesentantur, sine gravi causa eam ne denegent, firmo tamen praescripto can. 877" (can. 874, § 2).

---

[1] Superiores religiosi favorabiliter a *parochis* differunt, qui potestatem audiendi confessiones aliis delegare nequeunt; ita Com. Pontif. Cod. 16. oct. 1919, n. 3; A. A. S. 11, 477.

[2] A. A. S. 7, 282. [3] A. S. S. 25, 449. [4] Ibid. 32, 760.

[5] Ibid. 40, 24. [6] Ibid. 40, 25.

b) *Examen.* „Tum locorum Ordinarii iurisdictionem, tum Superiores religiosi iurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum ne concedant nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam aliunde compertam habeant“ (can. 877, § 1). Novo examini subiciendus est sacerdos de cuius idoneitate postea dubitari coeptum sit (can. cit., § 2). Sed Episcopus acquiescere potest testimonio Superioris religiosi, de idoneitate ac doctrina subditi eum docentis.

c) *Fidei professio.* Quam professionem sacerdotes confessionibus excipiendis destinati coram Ordinario loci vel eius delegato emittere iubentur (can. 1406, § 1, 7°). Episcopus ipsum Superiorem religiosum delegare potest ad fidei professionem excipiendam. Quando vero Superior religiosus confessarios deputat internos, vi huius canonis non tenetur ad fidei professionem exigendam.

d) „Ad confessiones valide audiendas opus est iurisdictione *scripto* vel *verbis* expresse concessa“ (can. 879, § 1). Iurisdictio delegata potest certis circumscribi limitibus (can. 878, § 1), v. g. ad annum vel triennium, ad audiendos viros dumtaxat. At sine rationabili causa ne nimis coarctetur iurisdictio (can. cit., § 2).

2. **Confessariorum obligatio.** a) Sacerdotes religiosi, nisi sint parochi etiam amovibiles vel cura animarum eis legitime incumbat, v. g. in missionibus, non tenentur ad confessiones audiendas vi *iustitiae* (can. 892, § 1). „Urgente necessitate, omnes confessarii obligatione tenentur ex *caritate* confessiones fidelium audiendi, et in mortis periculo omnes sacerdotes“ (can. cit., § 2).

b) *Conferentiis* pastoralibus vicariatus interesse debent praeter omnes sacerdotes saculares etiam religiosi exempti qui facultatem audiendi confessiones ab Ordinario loci obtinuerunt, si collatio similis in eorum domibus habitualiter institui non soleat (can. 131, § 3).

3. **Iurisdictionis revocatio.** „Loci Ordinarius vel Superior religiosus iurisdictionem vel licentiam ad audiendas confessiones ne revocet aut suspendat nisi *gravem ob causam*“ (can. 880, § 1). Licentia, de qua canon, ea est licentia Superioris, sine qua sacerdos religiosus iurisdictione ab Episcopo obtenta uti non debet (can. 874, § 1).

„Non tamen licet Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, si de domo formata agitur, *omnibus* alicuius religiosae domus confessariis una simul iurisdictionem adimere“ (can. 880, § 3).

Distinctio quaedam exsistit inter iurisdictionis revocationem et suspensionem. Superior religiosus eam dumtaxat revocare seu auferre potest iurisdictionem quam ipse dederat; et idem dicas de Episcopo. Suspensionem vero infligere potest Superior etiam in sacerdotem ab Episcopo approbatum, dummodo sit eius subditus. Verum, si Superior maior religionis clericalis exemptae sub-

ditum a confessionibus saecularium audiendis suspendit, nisi agatur de casibus in iure criminali expressis, absolutio a suspenso lata valida est, sed illicita; S. C. Ep. et Reg. die 2 mart. 1866[1].

Cap. 3. De confessariis religiosorum virorum.

Quamvis Superior religionis exemptae iurisdictione ordinaria pro suis subditis sit praeditus (can. 873, § 2), tamen confessiones subditorum habitualiter audire non debet neque ullo modo eos inducere ut peccata apud se confiteantur (can. 518, § 2 et 3). Quaeritur, quosnam confessarios religiosi adire debeant. Distinguamus oportet confessarios quos Superior religiosus deputavit ab aliis qui ab Episcopo iurisdictionem obtinuerunt.

1. **Confessarii designati.** a) Confessarii pro *domo* deputati. „In singulis religionis *clericalis* domibus deputentur plures pro sodalium numero confessarii legitime approbati, cum potestate, si agatur de religione exempta, absolvendi etiam a casibus in religione reservatis" (can. 518, § 1).

Deputatio confessariorum in religione clericali exempta spectat ad Superiorem, qui eos quoque sacerdotes designare potest, qui iurisdictione ab Episcopo loci carent. In religione virorum *laicali* non exempta confessarii ordinarii et extraordinarii ab Episcopo loci deputantur (can. 528); si vero religio huiusmodi est exempta, Superior confessarios proponit Episcopo pro obtinenda ab eo iurisdictione (can. 875, § 2). De confessariis religiosarum mulierum in ultimo huius tituli capite disseremus.

b) Confessarii pro *novitiis* deputati. Pro novitiorum numero unus vel plures habeantur *ordinarii* confessarii qui, si religio est clericalis, in ipsa novitiatus domo commorentur. Praeterea confessarii *particulares* deputari debent, et quater saltem in anno detur novitiis confessarius *extraordinarius* (can. 566, § 2).

Magister vero novitiorum eiusque socius, Superior seminarii collegiive confessiones alumnorum suorum ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant (can. 891).

c) Confessarii pro *pueris educandis* deputati. Director scholae, cum agatur de vero collegio ecclesiastico et seminario minore, subiacet prohibitioni can. 891. Pro iuvenibus vero deputandi sunt confessarii ordinarii et particulares (can. 1361, § 1 et 2).

2. **Confessarii non designati.** Ex conceptu privilegii exemptionis principium iuris deduxerunt religiosos exemptos post professionem valide confiteri non posse sacerdoti extraneo, nisi extra claustra degentes non habeant copiam confessariorum a Superiore

[1] *Blat,* Commentarium, De rebus II 227.

deputatorum, vel nisi licentiam obtinuerint adeundi confessarium extra religionem.

Nihilominus ad tuendam libertatem conscientiarum sacramentique sanctitatem servandam, S. C. de Relig. per decr. „In audientia" die 5 aug. 1913[1] principio illi derogavit eo sensu, quem nunc can. 519 refert: „Firmis constitutionibus quae confessionem statis temporibus praecipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, si religiosus etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis."

Ex responso S. C. de Relig. die 3 mai 1914 discimus novum ius etiam novitiis favere et licitum esse religioso latino confiteri apud confessarium orientalem[2]. Tamen semper suadendum est religiosis ut propriis potius sacerdotibus confiteantur „utpote omnium rerum in ipsa religione servandarum cavendarumve notitia instructis, qui facilius pro culpis remedium salutare adhibere possunt"[3]. Ceterum can. 519 religioso nullatenus ius tribuit confessionis gratia domum sine Superioris licentia deserendi.

Cap. 4. De absolutione religiosorum a casibus reservatis.

1. **Notio reservationis.** Reservatio est eorum qui ordinario iure potestatem audiendi confessionem concedunt vel censuras ferunt, nonnullorum casuum ad suum iudicium avocatio, subtracta inferioribus auctoritate absolvendi (can. 893, § 1). Conc. tridentinum disciplinam reservationum commendat tamquam utilem populo[4]. Praelati reservare sibi possunt vel peccata ratione sui (can. 894) vel directe censuram, indirecte vero peccatum ei adnexum (can. 2246, § 3).

2. **Superiores casus sibi reservantes.** Quaelibet censura ab *homine* lata ipso iure reservata est suo auctori eiusve Superiori vel successori vel delegato (can. 2245, § 2). Casus sibi reservant:

a) *Apostolica Sedes,* quae lege generali non solum sibi sed Episcopo quoque vel Superiori maiori religioso absolutionem vindicat.

b) *Locorum Ordinarii,* vel in Synodo dioecesana vel extra Synodum, auditis Capitulo cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatioribus suae dioecesis animarum curatoribus, dummodo eis reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit (can. 895).

c) „Inter Superiores religionis clericalis exemptae unus *Superior generalis,* et in monasteriis sui iuris Abbas, cum proprio

[1] A. A. S. 5, 431. [2] Ibid. 6, 232.

[3] *Benedictus XIV,* const. „Quod communi" 30 mart. 1742; Bullar. I 64; A. S. S. 1, 676.

[4] Conc. trid. sess. 14, cap. 7.

cuiusque Consilio, peccata, ut supra, subditorum reservare possunt, firmo praescripto can. 518, § 1; 519" (can. 896).

In iure potestas reservandi, inferioribus Praelatis propria, admodum coarctatur (can. 897 898). A casibus quos sibi Episcopus reservavit, ipso iure absolvit canonicus poenitantiarius et facultas absolvendi ab iisdem peccatis habitualiter tribui debet vicariis foraneis simul cum potestate subdelegandi (can. 899, § 2). Praeterea *parochi* tempore paschali et *missionarii* tempore missionis ipso iure a reservatis absolvunt (can. 899, § 3). Demum quaevis reservatio omni vi caret in casibus in can. 900 enumeratis. Sed haec omnia de solis peccatis valent quae Episcopus vel Superior generalis sibi reservaverunt, non vero de censuris a iure communi S. Sedi vel Ordinario reservatis.

3. **Absolutio a casibus quos sibi Superior generalis reservavit.** a) Confessarii interni pro domo religiosa deputati ipso iure facultatem obtinent absolvendi etiam a casibus in religione reservatis (can. 518, § 1). Sequitur alios confessarios religiosos qui a Superiore approbati quidem fuerint, non vero deputati secundum can. citatum, potestate praedicta carere, nisi agatur de casu in can. 519 memorato.

b) Confessarius quoque non determinatus, quem sibi religiosus elegerit ex approbatis ab Episcopo, poenitentem legitime absolvit a peccatis et censuris in religione reservatis (can. 519).

Errant qui dicunt tali ratione finem reservationum frustrari. Nam confessarius a casu reservato absolvens, cum de crimine atrociore agatur (can. 897), graviores condiciones absolvendo imponet. Praeterea censura in foro sacramentali per absolutionem sublata in foro externo a Superiore urgeri potest donec in eodem foro absolutio habita fuerit (can. 2251).

4. **Absolutio a casibus quos Episcopus sibi reservavit.** S. Alfonsus docet religiosos exemptos non subiacere reservationibus episcopalibus, neque eorum novitios neque familiares[1]. Quae doctrina cum iure hodierno concordat in iis materiis, ratione quarum religiosi a potestate Ordinarii loci immunes sunt. De aliis vero negotiis valet principium iuris: „In omnibus in quibus religiosi subsunt Ordinario loci, possunt ab eodem etiam poenis coërceri" (can. 619). Si proinde Episcopus in certa delicta religiosorum, intra eius competentiae limites commissa, censuram reservatam tulerit, reus absque eiusdem Episcopi facultate ab ea absolvi nequit, iis casibus exceptis, in quibus secundum exposita reservatio ipso iure cessat.

5. **Absolutio a casibus in iure Ordinario reservatis.** Quaedam censurae ac poenae in ultimo libro Codicis I. C. reservantur Ordinario vel Ordinario proprio, v. g. can. 2319 2343, § 4; 2350, § 1; 2385 2386. Ordinarius in religione clericali exempta est Superior maior (can. 198, § 1) seu Superior generalis et provincialis eorumque vicarii aliique ad instar provincialium potestatem ha-

[1] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 6, n. 583.

bentes (can. 488, 8°). Facultas absolvendi se extendit ad eorum subditos sensu lato et favorabili secundum can. 514, § 1.

Quia vero Superiores subditorum confessiones regulariter audire prohibentur (can. 518, § 2), convenit ut Superior maior confessarios deleget qui a casibus Ordinario reservatis in foro sacramentali absolvant.

6. **Absolutio a casibus Apostolicae Sedi reservatis.** Unicum peccatum ratione sui reservatum est S. Sedi (can. 894). A censura Sedi Apostolicae reservata absolvere potest qui absolvendi postestatem ab ea impetraverit sive generalem, si censura simpliciter reservata sit, sive specialem, si reservata speciali modo, sive denique specialissimam, si reservata specialissimo modo (can. 2253, 3°). Religiosos absolvere possunt: a) *Superior maior* seu Ordinarius in casibus tum *publicis* tum *occultis,* iis exceptis quos can. 2237 excipit et S. Sedi reservat. Pro casibus occultis Superior facultatem suam aliis communicare potest (can. cit., § 2).

b) *Quilibet sacerdos* religiosum in *periculo mortis* constitutum ad normam can. 2252, necnon quilibet confessarius in casibus *urgentioribus* secundum can. 2254. Recursus ille in can. 2254, § 1 praescriptus, pro religiosis fieri potest ad eorum Superiorem maiorem, si hic facultate polleat absolvendi in casu directe, v. g. in casibus de quibus can. 2237, § 2.

c) Confessarii religiosi quibus Superior generalis facultates triennales commisit, in folio S. Poenitentiariae contentas, etiam confratres legitime absolvunt.

A censuris latis quidem sed nemini reservatis, v. g. can. 2352, in foro sacramentali quilibet confessarius, in foro externo is tantum legitime absolvit qui iurisdictionem fori externi possidet (can. 2253, 1°), v. g. Superior religionis clericalis exemptae in suos subditos.

In praxi timendus est can. 2338, § 1 „Absolvere *praesumentes* sine debita facultate ab excommunicatione latae sententiae specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservata, incurrunt ipso facto in excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam".

A praesumptione distinguas oportet ignorantiam: „Si confessarius *ignorans* reservationem, poenitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censurae valet, dummodo ne sit censura ab homine aut censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata" (can. 2247, § 3).

Cap. 5. De confessariis religiosarum.

De confessariis monialium omnibus saeculis praescripta rigidiora vigebant, ad praecavendos abusus necnon incolumitatem sacramenti apta. Leges huiusmodi antiquiores in unum collegit S. C. de Relig. in decreto „Cum de sacramentalibus" die 3 febr. 1913[1]. Accedunt can. 520—527 et 876.

[1] A. A. S. 5, 62.

1. **Subiectum legis.** Leges quae sequuntur tam moniales votorum sollemnium quam sorores a votis simplicibus religionum quarumcumque, etiam iuris diocesani, afficiunt, necnon mulieres quae vivendi rationem religiosarum imitantur in communi degentes, sed sine votis consuetis, ad normam can. 673—681; quod evidens est ex can. 675.

2. **Species confessariorum.** Alii sunt confessarii religiosarum ab Episcopo ad hoc deputati, alii non deputati, quos religiosae adire possunt in casibus a iure communi expressis. Ab Episcopo *designandi* sunt: a) *Confessarius ordinarius.* „Singulis religiosarum domibus unus dumtaxat detur confessarius ordinarius, qui sacramentales confessiones universae communitatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam iustam causam sit opus altero vel pluribus" (can. 520, § 1). Confessarius ordinarius munere suo toties fungi debet quoties constitutiones religiosarum confessionem sacramentalem praescribunt, certo semel saltem in hebdomada (can. 595, § 1, 3°)[1].

b) *Confessarius specialis.* „Si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad maiorem in via Dei progressum, aliquem specialem confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet salva conscientiae libertate" (can. 520, § 2). Qui confessarius pro particulari religiosa in locum ordinarii succedit.

c) *Confessarius extraordinarius.* „Unicuique religiosarum communitati detur confessarius extraordinarius qui *quater* saltem in anno ad domum religiosam accedat et cui omnes religiosae se sistere debent, saltem benedictionem recepturae" (can. 521, § 1).

d) *Confessarii particulares.* „Ordinarii locorum, in quibus religiosarum communitates exsistunt, aliquot sacerdotes pro singulis domibus designent, ad quos pro sacramento poenitentiae in casibus particularibus recurrere eae facile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire" (can. 521, § 2).

Ita iam Leo XIII disposuit in decr. „Quemadmodum" die 17 dec. 1890, n. IV[2]. Hi confessarii non obligantur domum religiosarum adire nisi ab Antistita ad preces religiosae vocentur, qua in re Superiorissa nullam difficultatem petenti parare debet (can. 521, § 3).

Confessarii a iure, non ab Episcopo deputati, sunt: a) Ad quietem *conscientiae.* „Si, non obstante can. 520 521, aliqua religiosa,

[1] Obligatio instituendi confessarium ordinarium valet pro iis quoque domibus, in quibus minus quam *sex sorores* degunt; ita S. C. Relig. 10 ian. 1920, quo ius antea vigens correctum est; Archiv f. k. KR. 100, 47.

[2] A. S. S. 23, 505.

ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro *mulieribus* approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semipublico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur" (can. 522).

Qui canon analogus est canoni 519 pro viris lato. Primo quidem necesse est, ut confessarius, quem religiosa adit, sit approbatus pro confessionibus mulierum, quod ex decreto iurisdictionis acceptae eruendum est vel ex stylo Curiae episcopalis. Doctores unanimi consensu affirmant confessionem numquam pro invalida habendam esse ex capite „conscientiae tranquillitatis", quare neque confessarius eoque minus Superiorissa investigare debent in motivum confessionis [1].

Sed ad validitatem confessionis necesse est ut religiosa ipsa „adeat" confessarium, non vice versa. Quare confessarius pro religiosis feminis specialiter non approbatus, qui non rogatus sederet in confessionali ecclesiae vel sacelli domestici religiosarum et indiscriminatim admitteret omnes religiosas ad se accedentes, illicite et invalide ageret; secus enim vana esset lex can. 876, § 1 [2].

Religiosa confessarium adire potest non solum „extra propriam domum", quod limitando permittit decretum a. 1913, sed etiam in ecclesia vel oratorio propriae domus, quod ex omissione praefatae clausulae in can. 522 aperte eruitur. Immo, ex responso Commissionis Pont. pro Codicis interpretatione die 24 nov. 1920 discimus confessionem validam et licitam esse non solum in ecclesia vel oratorio secundum can. 522, sed etiam „in loco ad audiendas confessiones mulierum legitime destinato" [3]. Sunt, qui post hanc quoque declarationem defendant opinionem confessionem extra loca iudicata, v. g. in locutorio vel in cella pro sacerdotibus hospitibus deputata validam esse. Verum in re tam gravi scriptorum privatorum non est in quaestionem de validitate sacramenti se immiscere [4].

b) *Propter morbum religiosae.* „Religiosae omnes, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad *mulierum* confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere" (can. 523).

c) *In periculo mortis.* Libertas illa quam can. 822 omnibus confert, ut in periculo mortis confiteri valeant etiam sacerdoti nulla iurisdictione sacramentali praedito, religiosis quoque mulieribus prodest.

3. **Confessariorum deputatio.** a) Principium generale pronuntiat can. 876, § 1: „Revocata qualibet contraria particulari

[1] Commentarium pro relig. II (1921) 16.

[2] *Biederlack-Führich,* De relig. 89.

[3] A. A. S. 12, 575.

[4] Religiosae non licet legem clausurae violare, ut Superiorissa inscia confessarium adeat, sed „occasionem exspectet"; ita Secretaria S. C. Relig. 1 dec. 1922; Archiv f. k. KR. 102, 84.

lege seu privilegio, sacerdotes tum saeculares tum religiosi, cuiusvis gradus aut officii, ad confessiones quarumcumque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas *peculiari iurisdictione* indigent, salvo praescripto can. 239, § 1, 1°; 522 523." Notatu dignum est *novitias,* non vero postulantes seu candidatas, lege irritativa affici.

b) Iurisdictionem confessariis ordinariis, extraordinariis, nec non specialibus et particularibus unus confert Ordinarius loci (can. 876, § 2). Nonnisi in casu, quo domus monialium Superiori regulari subdita est, Superior confessarios Episcopo approbandos praesentat (can. 525). Quod si Superior neglexerit, Episcopus defectum supplet.

c) Confessarii religiosarum, dummodo morum integritate ac prudentia praestantes sint, annosque nati regulariter quadraginta, ab Episcopo ex *utroque clero* eligi possunt; at sacerdotes religiosi nonnisi de Superiorum suorum licentia (can. 524, § 1).

Ibidem incapaces huius muneris esse dicuntur qui potestatem in religiosas in *foro externo* habent. Quod speciatim de *Vicario generali* declaravit S. C. Ep. et Reg. die 17 mart. 1893[1]. Idem valet de Commissario episcopali qui in disciplinam religiosarum invigilat, et de Superiore regulari cui moniales subiectae sunt.

4. **Tempus muneris.** a) Confessarius *ordinarius* ad triennium deputandus est. Episcopo vero fas est propter sacerdotum idoneorum inopiam vel quia religiosae id desiderant, voluntatem suam per maioritatem suffragiorum secretorum manifestantes, eundem confessarium secundo et tertio confirmandi (can. 526), non vero ulterius, absque speciali facultate romana. Sed post annum ab expleto munere idem sacerdos confessarius ordinarius denuo institui potest (can. 524, § 2).

b) Lex de triennio non afficit confessarios extraordinarios, qui immediate promoveri possunt ad munus confessarii ordinarii, sed non vice versa (can. 524, § 2).

c) „Loci Ordinarius, ad normam can. 880, potest, gravem ob causam, religiosarum confessarium tam ordinarium quam extraordinarium *amovere,* etiamsi monasterium regularibus subdatur et ipse sacerdos a confessionibus sit regularis, nec tenetur causam amotionis cuiquam significare, excepta Apostolica Sede, si ab ea requiratur; de amotione autem debet Superiorem regularem monere, si moniales regularibus subdantur" (can. 527).

---

[1] A. S. S. 26, 148.

TITULUS VIII.

De sacramento ordinis.

Cap. 1. De iure religiosorum suscipiendi ordines.

Status clericalis inter liberos status connumeratur, quare can. 971: „Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet rationem, ad statum clericalem cogere, vel canonice idoneum ab eodem avertere.“ Cui libertati opponitur coactio violenta vel iniusta amotio.

1. **Coactio ad ordines.** „Clericus, qui *metu gravi* coactus ordinem sacrum recepit nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia iudicis redigatur, sine ullis coelibatus ac horarum canonicarum obligationibus“ (can. 214, § 1). Quamquam in eo, qui primam tonsuram recipit, propositum requiratur ascendendi ad presbyteratum, tamen ordinatus qui superiores ordines recipere recuset, ad eos recipiendos cogi nequit (can. 973, § 1 et 2).

Quaeritur, utrum Superior religiosus vi potestatis dominativae subditum invitum cogere possit ad ordines suscipiendos. Profecto, ad statum clericalem impelli nequit qui in classem laicorum ingressus est; secus ipse novitiatus iterandus esset (can. 558). Clerici vero ex iustitia tenentur ita vivere ut idoneos se praebeant ad sacerdotium. Quapropter Superior negligentibus poenas infligens vel ipsius dimissionis terrorem iniciens non fit reus metus iniuste incussi.

2. **Remotio ab ordinatione.** In potestate Superioris religiosi non est modo arbitrario ac sine causa legali eum a suscipiendis ordinibus arcere qui inter clericos accersitus est. Exsistit enim inter religionem et professum contractus ultro citroque obligatorius de mutuis officiis ac iuribus. Nihilominus in iure decretum est: „Proprius Episcopus vel Superior religiosus maior potest suis clericis ex quavis canonica causa, *occulta* quoque, etiam extraiudicialiter, ascensum ad ordines interdicere, salvo iure recursus ad S. Sedem, vel etiam ad Moderatorem generalem, si agatur de religiosis quibus ascensum interdixerit Superior provincialis“ (can. 970).

Praeterea notatu digna sunt quae statuit can. 2222, § 2: „Pariter idem legitimus Superior, licet probabile tantum sit delictum fuisse commissum aut delicti certe commissi poenalis actio praescripta sit, non solum ius, sed etiam officium habet non promovendi clericum de cuius idoneitate non constat, et, ad scandalum evitandum, prohibendi clerico exercitium sacri ministerii aut etiam eundem ab officio, ad normam iuris amovendi; quae omnia in casu non habent rationem poenae.“

Cap. 2. De ministro sacrae ordinationis.

Normam generalem can. 955, § 1 nobis praebet: „Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur aut cum legitimis eiusdem litteris dimissoriis."

1. **Episcopus proprius.** a) „Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem *saecularium,* est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine aut simplex domicilium sine originè . . ." (can. 956)[1].

b) Ordinatio religiosorum *non exemptorum* iure saecularium regitur „revocato quolibet indulto Superioribus concesso dandi professis a votis temporariis litteras dimissorias ad ordines maiores" (can. 964, 4°). Alumni promoventur ab Episcopo originis vel domicilii, secundum can. 956.

c) Episcopus proprius pro religionibus *exemptis* est Episcopus dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus (can. 965)[2].

d) „*Abbas regularis de regimine,* etsi sine territorio nullius, potest conferre primam tonsuram et Ordines minores, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit. Extra hos fines, ordinatio, ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est irrita, nisi ordinans charactere episcopali polleat" (can. 964, 1°).

e) Abbas vel alius Superior maior religionis exemptae *dignitate episcopali praeditus,* potest suos subditos professos post vota perpetua ad sacerdotium usque promovere; quod ius ei can. 959 aperte confert.

2. **Litterae dimissoriales.** Solis Superioribus religionis exemptae ius competit concedendi suis subditis hasce litteras. „Religiosi exempti a nullo Episcopo ordinari licite possunt sine litteris dimissoriis proprii Superioris maioris" (can. 964, 2°).

Litterae dimissoriae, quae a testimonialibus differunt, sunt consensus in scriptis ab eo datus qui per se ius possidet ordines ipse conferendi, si necessariam ordinis potestatem haberet (can. 959), ut eius subditi ab Episcopo ordines suscipiant. Dimissoriae tradi possunt vel ad Episcopum dioecesanum, vel ad Episcopum alienum, vel ad S. R. E. Cardinalem. a) *Ad Episcopum dioecesanum.* „Episcopus ad quem Superior religiosus litteras dimissorias mittere debet, est Episcopus dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus" (can. 965). Sufficit ut

[1] Quid sid domicilium, quid origo, can. 90 et 92 docent.

[2] Cavendum est, ne professus domui *ficte* adscribatur ad tempus.

ordinandus serio et proprie domui adscribatur, quo facto statim ibidem domicilium verum acquirit (can. 92, § 1).

b) *Ad alienum Episcopum.* „Tunc tantum Superior religiosus ad alienum Episcopum litteras dimissorias mittere potest, cum Episcopus dioecesanus licentiam dederit, aut sit diversi ritus, aut sit absens, aut non sit ordinationem habiturus proximo legitimo tempore ad normam can. 1006, § 2, vel denique cum dioecesis vacet nec eam regat qui charactere episcopali polleat" (can. 966, § 1).

Quae lex desumpta est ex const. Benedicti XIV „Impositi nobis" die 27 febr. 1747[1], ubi quoque monitum illud legitur, quod in can. 867 relatum est.

c) *Ad S. R. E. Cardinalem.* Cardinales, etsi episcopali charactere careant, privilegio pollent „conferendi primam *tonsuram et ordines minores,* dummodo promovendus habeat dimissorias proprii Ordinarii litteras" (can. 239, § 1, 22°).

3. **Limites potestatis Superiorum.** a) Superior maior litteras dimissorias ad ordines sacros recipiendos iis tantum religiosis dare potest qui per professionem *perpetuam* religioni perfecte adscripti fuerunt.

b) *Novitii* vero durante novitiatu ad ordinationem admitti prohibentur (can. 567, § 2).

c) Professis votorum simplicium *temporariorum,* tam in Ordine quam in Congregatione, Superior dimissorias dare nequit nisi ad primam tonsuram et ordines minores (can. 964, 3°).

Quod si professus votorum temporariorum ordines maiores suscipere intendat, ordinari debet ab Episcopo originis tamquam Episcopo proprio, cuius videlicet dioecesim nondum amisit (can. 585), dummodo ad titulum patrimonii ordinetur.

4. **Poenae in transgressores.** a) *Ordinans* alienum subditum absque litteris dimissoriis proprii eius Ordinarii vel religiosum, quamvis cum dimissoriis, sed extra casus in can. 966 indicatos, in suspensionem per annum ab ordinum collatione Sedi Apostolicae reservatam ipso facto incurrit (can. 2373, 1° et 4°).

b) *Superiores religiosi* qui, contra praescriptum can. 965—967 subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere praesumpserint, ipso facto suspensi sunt per mensem a Missae celebratione" (can. 2410).

Cap. 3. De subiecto sacrae ordinationis.

Can. 974—982 eas qualitates enumerant atque accurate describunt, quae ex parte ipsius ordinandi ad licitam ordinum susceptionem requiruntur. Sunt vero:

[1] Bullar. *Benedicti XIV* II, n. 53.

1. **Recepta sacra confirmatio.** Testimonio huius sacramenti recepti stricte non indigent religiosi, quia iam in admissione in religionem de suscepto baptismate et confirmatione fidem facere debebant (can. 544, § 1).

2. **Mores ordini suscipiendo congruentes.** Iudicium de candidati moribus, pietate, idoneitate defectuque impedimenti ad Ordinarium eius proprium spectat, seu ad Superiorem maiorem, si ordinandus est religiosus exemptus societatis clericalis (can. 968, § 1). Sed Episcopo quoque vetitum est quominus ordines sacros cuiquam conferat quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus non solum gravissime peccat, sed etiam periculo sese committit alienis communicandi peccatis (can. 973, § 3).

3. **Aetas canonica.** Pro prima tonsura minoribusque ordinibus suscipiendis nulla aetas directe in iure praescribitur, sed implicite dumtaxat, occasione studiorum (can. 976, § 1). Pro ordinibus maioribus requiritur annus 21, 22, 24 completus; qui anni computandi sunt prout sunt in calendario (can. 975).

Episcopi, si qua facultate praediti sint dispensandi ordinandos ab aetate canonica, eandem in religiosos quoque exemptos legitime exercent, ut S. C. Offic. die 29. ian. 1896 declaravit[1].

4. **Debita scientia.** „Religiosi in inferioribus disciplinis rite instructi, in philosophiae studia saltem per biennium et sacrae theologiae saltem per quadriennium, doctrinae D. Thomae inhaerentes ad normam can. 1366, § 2, diligenter incumbant, secundum instructiones Apostolicae Sedis“ (can. 589, § 1). Quam legem in libro secundo (pag. 164 sq.) ex professo interpretati sumus.

Prima tonsura non ante inceptum cursum theologicum conferenda est, subdiaconatus exeunte tertio cursus theologici anno, diaconatus incepto quarto anno, presbyteratus post medietatem quarti anni conferatur (can. 976, § 1 et 2). Vi privilegii particularis quarumdam religionum diaconi ad sacerdotium promoveri possunt „quartum ingressi theologicum annum“.

5. **Ordinum inferiorum susceptio.** Quaevis promotio „per saltum“ omnino prohibetur (can. 977), sub poena suspensionis ab ordine recepto pro eo qui malitiose ad ordines accesserit (can. 2374).

6. **Interstitiorum observatio.** Ea quae de interstitiis Conc. tridentinum statuerat[2], in can. 978, § 2 notabiliter sunt mitigata. Ratio huius legis ea est ut clerici in gradu recepto sese exerceant et ad ordines superiores recipiendos melius se praeparent.

Ipse canon Episcopo ius confert tempus interstitiorum restringendi, quando necessitas vel utilitas Ecclesiae id exposcit. Ut vero ordo minor cum subdiaconatu duove sacri ordines uno eodemque die conferri valeant, licentia romana requiritur (can. 978, § 3).

[1] A. S. S. 31, 122. [2] Conc. trid. sess. 23, cap. 11 de ref.

7. **Titulus canonicus,** pro suscipiendis ordinibus maioribus. De qua materia can. 979—982. Titulus ordinationis est cautio canonica secura ac tuta de vere sufficiente sustentatione clerici maioris pro tota vita, secundum normas ab Ordinariis pro diversis locorum ac temporum necessitatibus et adiunctis dandas (can. 979, § 2). Alius est titulus legitimus pro clericis saecularibus, alius pro regularibus, alius pro Congregationibus religiosis a votis perpetuis: a) „Pro clericis *saecularibus* titulus canonicus est titulus beneficii, eoque deficiente, patrimonii aut pensionis" (can. 979, § 1). Tituli suppletorii sunt titulus servitii dioecesis vel titulus missionis (can. 981, § 1).

b) „Pro *regularibus* titulus canonicus est sollemnis religiosa professio seu titulus, ut dicitur, paupertatis" (can. 982, § 1). Consistit in iure promoti ut a religione sustentetur donec culpa propria ligamen inter eum et religionem dissolvatur.

c) „Pro religiosis votorum *simplicium perpetuorum* est titulus mensae communis, Congregationis aliusve similis, ad normam constitutionum" (can. 982, § 2). Ad rem quod attinet, hic titulus nullatenus differt a titulo paupertatis regularium. Religiosi votorum temporariorum ordinari possunt tantum ad titulum quemdam pro saecularibus constitutum, videlicet patrimonii vel pensionis etiam saecularis (can. 982, § 3)[1].

Amisso titulo, v. g. per egressum religiosi, statim alius titulus substituendus est, nisi iudicio Episcopi congruae sustentationi clerici aliter cautum sit (can. 980, § 1). Episcopus qui aliquem sine titulo promoverit, suspensioni subiacet can. 2373, 3° et praeterea debet ipse eiusque successor clerico egenti alimenta necessaria praebere ad normam can. 980, § 2 et 3.

Cap. 4. De irregularitatibus aliisque impedimentis

Irregularitates a iure statutae, quae ordinum susceptionem licitam susceptorumque exercitium impediunt, non quidem poenae sed inhabilitatis naturam habent, quare etiam ab ignorantibus contrahuntur (can. 988). Irregularitas ergo differt ab incapacitate,

[1] Quaeritur, possitne religiosus professus votorum simplicium, qui proprietatem bonorum post professionem retinet (can. 580, § 1), ad *titulum patrimonii* ordinari? Negative respondemus, quia usus patrimonii in favorem proprium directe voto paupertatis vitaeque communi adversatur. Sane, titulus ordinationis fontem perpetuum clerico praestat, ex quo victum necessarium hauriat; iamvero professus nonnisi e bonis religionis communibus vivere debet, postquam in novitiatu de usu et usufructu patrimonii disposuerit (can. 569, § 1). Titulus patrimonii certo certius non est „similis" titulo mensae communis (can. 982, § 2), sed plane dissimilis.

quae ordinationem irritam reddit vel ex parte ministri, qui Episcopus consecratus non est (can. 951), vel ex parte ordinandi, qui non est vir baptizatus (can. 968, § 1).

1. **Species irregularitatum.** Sunt irregularitates ex defectu (can. 984), ex delicto (can. 985) et simplicia impedimenta (can. 987). Impedimenta huius ultimae speciei eo distinguuntur ab irregularitatibus proprie dictis, quod, amota eorum causa, ipso facto cessant, dum irregularitates nonnisi dispensatione legitimi Superioris removeantur.

Speciem particularem impedimenti ius commune pro religiosis alumnis constituit, defectum scilicet perfectae *vitae communis* in studiorum domo, qui id secum fert ut studentes ad ordines promoveri nequeant (can. 587, § 2). Quia vero postulantes, qui ad sacerdotium in religione destinati sunt, si irregularitate qualibet onerentur, in novitiatum licite admitti nequeunt (can. 542, 2°), et praeterea plures irregularitates ingressum in religionem simul impediant, raro admodum necesse erit ordinandos religiosos, saltem in religionibus rite gubernatis, ab irregularitatibus dispensare.

Unum dumtaxat impedimentum in specie commemoramus, videlicet *ordinarium militare servitium* (can. 987, 5°). Lex eos quoque iuvenes obligat qui ad militiam forsan vocabuntur, sed de facto nondum sunt vocati, vel quia aetate impares sunt, vel quia, examine recte peracto, ad tempus inhabiles sunt declarati; ita Commissio Pont. pro Codice interpretando, die 3 ian. 1918 [1]. Ii vero, qui absoluto legali servitio postea denuo vocantur ex causa peculiari, v. g. propter belli periculum, irregularitati non subiacent.

2. **Dispensatio ab irregularitatibus.** Potestas dispensandi ab irregularitatibus vel a iure communi quibusdam confertur, vel ex rescripto particulari vel ex facultate delegata generali hauritur. Concessa dispensatio aut pro foro externo vim obtinet aut forum dumtaxat conscientiae afficit. a) *Dispensat Episcopus et Superior maior religiosus.* „Licet Ordinariis per se vel per alium suos subditos dispensare ab irregularitatibus omnibus ex *delicto occulto* provenientibus, ea excepta de qua in can. 985, 4° aliave deducta ad forum iudiciale“ (can. 990, § 1).

Canon desumptus est ex cap. „Liceat“ Conc. tridentini [2], extenditque facultatem Episcoporum ad Superiores religiosos. Ordinarius dispensare potest a homicidio casuali, commisso intra fines can. 2203, § 2. Crimen occultum esse potest vel *materialiter,* si lateat delictum ipsum, vel *formaliter,* si eiusdem imputabilitas neque publica neque notoria est (can. 2197, 4°).

b) *Dispensat confessarius.* „Eadem facultas competit cuilibet confessario in casibus occultis *urgentioribus* in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae,

[1] A. A. S. 10, 344. [2] Sess. 24, cap. 6 de ref.

sed ad hoc dumtaxat ut poenitens ordines iam susceptos exercere licite valeat" (can. 990, § 2)[1].

Qua facultate sacerdos tantum in actu confessionis sacramentalis uti potest. Ex quo elucet facultatem Ordinariorum (§ 1) etiam in foro extrasacramentali prodesse eamque ad ordines suscipiendos extendi, neque ad casus urgentiores restringi quando Pontifex adiri nequeat.

c) *Dispensat delegatus.* Inter facultates triennales pro foro sacramentali a S. Poenitentiaria Praelatis concedi solet aliis communicabilis facultas: „Dispensandi super occulta irregularitate contracta ex *violatione censurarum* tantum cum clericis, tam saecularibus quam regularibus, in sacris ordinibus constitutis, sed ad hoc dumtaxat ut poenitens ordines iam susceptos licite exercere valeat."

Facultas allata in favorem eorum a confessario exerceri potest qui actum ordinis clericis in ordine sacro constitutis reservatum posuerunt, a cuius vero exercitio poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibentur, ideoque in irregularitatem ex delicto lapsi sunt, secundum can. 985, 7°. Casus practici hi sunt: clericus maior divinis officiis active assistens (can. 2259, § 2) non obstante vinculo excommunicationis; vel sacerdos simili censura ligatus Missam celebrans et sacramenta administrans (can. 2261, § 1), vel officia divina celebrando interdictum violans (can. 2275); vel suspensus a divinis ordinem prohibitum exercens, irregularitatem contrahit, ita ut deinceps duplici ex capite ab exercitio ordinis arceatur.

Dispensatio ab irregularitate nullam practicam utilitatem produceret si reus nihilominus vinculo censurae obstrictus maneret. Iamvero, quamvis facultas allata de censura quae irregularitatem comitatur sileat, tamen in potestate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a censura, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendae (can. 66, § 3).

d) *Dispensat S. Sedes.* Ex dictis apparet dispensationem ab irregularitatibus ex defectu (can. 984) necnon ab impedimentis simplicibus (can. 987) Sedi Apostolicae esse reservatam. Si dispensandus sit religiosus, S. C. de Relig. pro foro externo adeunda est, saeculares S. C. de Sacramentis dispensat, nisi agatur de irregularitate ex delicto, quae ad S. C. Concilii pertinet; ita S. C. Consist. die 28 nov. 1911[2]. Pro foro interno passim ad S. Poenitentiariam recurrendum est.

Consideratu dignum est quod de irregularitatum dispensatione statuit can. 991, § 3: „Dispensatio generalis ad ordines valet pro ordinibus quoque maioribus, et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia etiam curata, sed renuntiari nequit S. R. E. Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus nullius,

[1] Facultas confessarii iisdem circumscripta est limitibus ac Ordinariorum facultas. Quapropter ab irregularitate ex homicidio voluntario et abortu orta (can. 985, 4°) confessarius absque speciali facultate dispensare nequit.

[2] A. A. S. 3, 658.

Superior maior in religione clericali exempta." Quem textum alibi iam accuratius declaravimus.

3. **Cessatio irregularitatis.** Impedimenta de quibus can. 987, sine dispensatione cum sua causa cessant. Ius speciale valet de irregularitate orta ex *illegitimis natalibus,* quae ipso iure sanatur vel matrimonio subsequente parentum vel professione sollemni (can. 984, 1°). a) Filii illegitimi per *matrimonium parentum,* etiam putativum, ad normam can. 1116 legitimati, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit (can. 1117). In iure autem cautum est ut hoc modo legitimati assumi nequeant ad dignitatem cardinalitiam (can. 232, § 2, 1°) neque episcopalem (can. 331, § 1, 1°). Nihil proinde impedit quominus iidem munus Superioris maioris in religione exerceant.

b) *Sollemnis professio* defectum natalium ita sanat, ut professus sacros ordines usque ad sacerdotium inclusive suscipere valeat, remotus vero maneat a cardinalatu, episcopatu necnon a munere Superioris maioris religiosi (can. 504). Professio simplex ab irregularitate nullatenus liberat.

Cap. 5. De adiunctis sacrae ordinationis.

Antequam Episcopus candidatis manus imponat, quidam actus iuridici praecedere debent et praeterea alia in ritu ipso, alia post ordinationem observanda leges praescribunt.

1. **Preces ad Episcopum mittendae.** „Omnes tum saeculares tum religiosi ad ordines promovendi per se ipsi vel per alios Episcopo aliive qui Episcopi hac in re vices gerat, suum propositum ante ordinationem opportuno tempore aperiant" (can. 992). Quod munus quamplurimum Superiori maiori competit.

2. **Litterae testimoniales.** Can. 993 plura documenta indicat quae Episcopo ordinaturo ante ordinationem afferenda sint. Ex ipso autem textu canonis evidens est haec ad solos clericos saeculares necnon ad religiosos non exemptos spectare.

Pro religionibus *exemptis* unus valet can. 995, § 1: „Etiam Superior religiosus suis litteris dimissoriis non solum testari debet promovendum professionem religiosam emisisse et esse de familia domus religiosae sibi subditae, sed etiam de studiis peractis, deque aliis iure requisitis."

Omissis quibusvis aliis testimonialibus, Superior provinciae in litteris dimissoriis declaret candidatos praemissis primariae institutionis studiis litterarum humaniorum studia, deinde philosophicum necnon theologicum cursum absolvisse et in finali periculo seu examine idoneos inventos fuisse[1]. „Epi-

[1] S. C. Relig. 7 sept. 1909; A. A. S. 1, 703.

scopus, acceptis iis litteris dimissoriis, aliis testimonialibus litteris non indiget" (can. 995, § 2).

3. **Examen de scientia.** „Quilibet promovendus sive saecularis sive religiosus debet praevium ac diligens examen subire circa ipsum ordinem suscipiendum" (can. 996, § 1). Lex valet de iis quoque qui primam tonsuram ordinesve minores suscepturi sunt. Praeterea de clericis maioribus statuit § 2 eiusdem canonis: „Promovendi vero ad *sacros ordines* in aliis quoque de sacra theologia tractationibus periculum faciant."

Episcopi est determinare materias examinis methodumque praescribere in eo observandam. Ius examinandi spectat ad eum Episcopum qui proprio iure ordinat vel dimissorias concedit, facultative ad eum quoque qui alienum clericum ordinat (can. 997, § 2). Ad examen instituendum Episcopus Superiorem religiosum delegare potest.

4. **Promulgatio ordinandorum.** Ad similitudinem proclamationum matrimonialium can. 998, § 1 praecipit ut nomina promovendorum publice denuntientur in paroeciali cuiusque candidati ecclesia. Expresse tamen a lege eximuntur religiosi *a votis perpetuis* sive sollemnibus sive simplicibus.

Episcopo fas est praecipere ut nomina ordinandorum saecularium etiam in ecclesia religiosorum promulgentur, quo casu religiosi obtemperare debent (can. 998, § 1). Etiam privati religiosi obligatione tenentur impedimenta ad sacros ordines, tam propriorum sodalium quam extraneorum, Ordinario vel parocho ante sacram ordinationem revelandi (can. 999).

5. **Exercitia spiritualia.** „Qui ad primam tonsuram et ordines minores promovendi sunt, spiritualibus exercitiis per tres saltem integros dies; qui vero ad ordines sacros, saltem per sex integros dies vacent; sed si qui, intra semestre, ad plures ordines maiores promovendi sint, Ordinarius potest exercitiorum tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra tres integros dies" (can. 1001, § 1).

Nomine Ordinarii intelligas quoque Superiorem maiorem religionis clericalis exemptae cuius sunt ordinandi. Locum exercitiorum quod spectat, § 3 huius canonis abrogat poenam suspensionis Pontifici reservatae in const. „Apostolicae Sedis" contra eos clericos saeculares latam, qui in Urbe exercitia non peregerint in domo sacerdotum a Missione seu Lazaristarum. Huic sane Congregationi quondam in Galliis, in Statibus pontificiis et in regno neapolitano ius exclusivum competebat, nunc plane exstinctum, tradendi ordinandis exercitia spiritualia. Episcopus religiosos cogere nequit ut simul cum clericis saecularibus exercitia in seminario instituant (can. 1001, § 3). Attestationem de exercitiis peractis Provincialis suis dimissoriis inserere potest (can. cit., § 4).

6. **Fidei professio.** Omnes promovendi ad ordinem subdiaconatus coram Ordinario loci eiusve delegato professionem fidei emittere tenentur (can. 1406, § 1, 7°). Cui adiungendum est iuramentum contra *modernismum*, „quorum singulis (ordinandis) antea tradatur exemplar tum professionis fidei, tum formulae edendi

iurisiurandi ut eas accurate praenoscant, adiecta violati iurisiurandi, ut infra, sanctione“ [1].

7. **Tempus ordinationis.** Contra leges in can. 1006 allatas invocari nequit consuetudo contraria, quia ibidem § 5 reprobatur. Privilegia quorundam religiosorum suscipiendi ordines „etiam extra tempora“ hodie utilitate carent, quia Episcopo idem ius competit vi § 3 et 4 huius canonis.

8. **Locus ordinationis.** Can. 1009 distinguit inter ordinationes *generales* et *particulares*. Generales ordinationes illae vocantur quas pro clericis seminarii, determinatis temporibus, in ecclesia cathedrali aliave digniore modo sollemni Episcopus instituit. Clericos vero religiosos Episcopus in eorum ecclesiis vel oratoriis internis legitime ordinat (can. cit., § 2).

9. **Adnotatio ordinationis.** a) „Expleta ordinatione, nomina singulorum ordinatorum ac ministri ordinantis, locus et dies ordinationis notentur in peculiari *libro* in Curia loci ordinationis diligenter custodiendo, et omnia singularum ordinationum documenta accurate serventur“ (can. 1010, § 1).

b) „Singulis ordinatis detur authenticum ordinationis receptae *testimonium;* qui si ab Episcopo extraneo cum litteris dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Ordinario exhibeant pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo servando“ (can. 1010, § 2). Religiosi exempti, qui secundum can. 966 ab alio quam dioecesano Episcopo ordinati sunt, huic legi non sunt obnoxii, quia Episcopus dioecesanus non est eorum Ordinarius proprius.

c) „Praeterea loci Ordinarius, si agatur de ordinatis e clero saeculari, aut *Superior maior,* si de religiosis ordinatis cum suis litteris dimissoriis, notitiam celebratae ordinationis uniuscuiusque subdiaconi transmittat ad *parochum baptismi,* qui id adnotet in suo baptizatorum libro ad normam can. 479, § 2“ (can. 1011).

TITULUS IX.
De sacramento matrimonii.

Cap. 1. De assistentia religiosorum contractui matrimoniali.

Inter functiones parocho reservatas can. 462, 4° has indicat: ineundas nuptias denuntiare, matrimoniis assistere, nuptialem benedictionem impertiri. Authentice constat benedictionem mulieris post partum non esse iuris stricte paroecialis [2]. Quae de forma externa celebrandi nuptias Conc. tridentinum in cap. „Tam-

[1] *Pii X* Motu Proprio „Sacrorum Antistitum“ 1 sep. 1910; A. A. S. 2, 669.
[2] Decr. auth. S. Rit. C. n. 538 ad 1; n. 2123 ad 6; n. 3814.

etsi" statuerat, Pius X per const. S. C. Conc. „Ne temere" die 2 aug. 1907 reformavit[1]. Eandem legem, certis adhibitis immutationibus, in can. 1094—1103 invenies.

Iam vero quaeritur, quibusnam in casibus sacerdos simplex, qui parochus non est, matrimoniis legitime assistere valeat. Ius commune de trino huiusmodi casu providet.

1. **Ex delegatione.** „Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus . . ." (can. 1094). De assistentia delegati haec in iure statuuntur: a) Sacerdos simplex, saecularis vel religiosus, ut nuptiis valide assistat, delegatione indiget parochi loci ubi contrahendum est matrimonium, quamquam neuter contrahentium ratione domicilii vel quasidomicilii parocho sit subditus. Aliis verbis, valide delegat solus parochus huius loci, non vero parochus proprius sponsorum.

b) Necesse est ut delegetur expresse sacerdos determinatus pro matrimonio determinato, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus, v. g. omnium sacerdotum domus religiosae vel eius quem Superior miserit (can. 1096, § 1).

c) Delegatus matrimonio valide assistit tantum intra fines territorii delegantis (can. 1095, § 1, 2°), i. e. in paroecia, si a parocho facultatem obtinuerit vel, intra fines dioecesis, si Ordinarius loci eum delegaverit.

d) Delegatus matrimonio assistat in ecclesia paroeciali, nisi Ordinarius vel parochus licentiam conferat alibi, v. g. in ecclesia religiosa nuptias celebrandi (can. 1109, § 1).

e) Non delegatus sed parochus ea documenta sibi procurare debet quae ad licitam assistentiam can. 1097 praescribit. Idem dicas de proclamationibus instituendis, dispensationibus procurandis, deque inscriptione actus matrimonii in libro nuptiarum et baptizatorum (can. 1103).

f) Qui ex delegatione matrimonio assistit ius obtinet non solum ad benedictionem liturgicam (can. 1100) sed etiam ad sollemnem benedictionem intra Missam „pro sponso et sponsa" impertiendam (can. 1101, § 2).

2. **In mortis periculo.** Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus, in mortis periculo unius sponsorum validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus (can. 1098, 1°). Si vero praesto sit sacerdos non delegatus, vocari et cum testibus matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus initi (can. cit., 2°).

---

[1] A. S. S. 40, 525.

Ad usum huius facultatis necessarium non est proximum neque gravissimum mortis periculum, sed commune sufficit. Hac ratione sanari possunt matrimonia civilia vel aliter invalida sive concubinatus, quando proles legitimatione indiget. Nihil obstat ne propter defectum alterius testis habilis ipse sacerdos sit simul e numero duorum testium.

3. **In defectu parochi vel Ordinarii.** Etiam extra mortis periculum, si haberi vel adiri nequeat sacerdos idoneus, v. g. in vastissimis missionum territoriis vel furente Ecclesiae persecutione, validum est matrimonium coram duobus testibus contractum „dummodo prudenter praevideatur eam rerum condicionem esse per mensem duraturam" (can. 1098, 1°). Huic quoque contractui sacerdos simplex assistat, si facile haberi possit.

Sacerdos in hoc ac praeterito casu matrimonio assistens impertiri quidem potest benedictionem liturgicam secundum can. 1100, non vero benedictionem sollemnem (can. 1101, § 2), quae alio tempore, si casus permittat, a parocho vel eius delegato supplenda erit. Sacerdos secundum can. 1098 contractui assistens, secus testes in solidum cum contrahentibus curare tenentur ut initum coniugium in praescriptis libris quamprimum adnotetur (can. 1103, § 3). Occasione huiusmodi assistentiae sacerdos amplam illam facultatem dispensandi ab impedimentis adhibere potest, quam ei can. 1044 tribuit.

Cap. 2. De dispensatione ab impedimentis matrimonialibus.

„Praeter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impedientia sive dirimentia abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali indulto a Sede Apostolica haec potestas concessa fuerit" (can. 1040).

A. **Facultates ex iure communi.** Reservatio dispensationis ipso iure cessat duplici in casu: quando videlicet necessitas urget ut in periculo mortis constitutus matrimonium ineat et quando dispensatio romana ab impedimento, sero detecto, exspectari nequeat neque matrimonium differi possit.

1. **Urgente mortis periculo.** Facultatem amplissimam, quam C. S. Officii die 20 febr. 1888 Episcopis concesserat [1], can. 1043 locorum Ordinariis denuo confert, nonnihil auctam. a) Eadem facultate vi can. 1044 muniti sunt: *parochus, sacerdos* qui in mortis periculo matrimonio assistit secundum can. 1098, 2°, necnon *confessarius;* sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum. Nomine confessarii in casu sacerdos quoque simplex intelligitur ad confessiones audiendas nondum approbatus (can. 882). Qui omnes facultate dispensandi gaudent, quando ne loci quidem Ordinarius adiri possit (can. 1044).

b) Facultas complectitur dispensationem a forma in celebratione matrimonii servanda necnon ab impedimentis iuris ecclesiastici tam dirimentibus quam impedientibus, publicis aeque ac occultis,

[1] A. S. S. 20, 543.

pro utroque foro valituram. Excipiuntur vero impedimenta orta ex sacro *presbyteratus* ordine, et ex *affinitate* in linea recta, dummodo matrimonium ex quo affinitas orta est, consummatum sit. Praeterea facultas nullatenus afficit impedimenta iuris naturalis ac divini, v. g. impotentiae, ligaminis, consanguinitatis lineae rectae.

c) Scopum huius facultatis indicant verba can. 1043: „ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis". Quapropter potestas dispensandi adhiberi nequit ad nova vincula nectenda sed ad sanandum vinculum illegitimum in quo infirmus vivit. Legitime vero dispensatur aegrotus quamquam impedimentum directe afficit solam compartem sanam, v. g. voto sollemni vel ordine sacro obstrictam.

d) Clausula canonis „remoto scandalo" tunc praesertim cordi habenda est, quando dispensandum sit cum subdiacono, diacono vel sollemniter professo, qui post dispensationem convaluerint. Quo casu secundum illud decretum a. 1888 omni ope curandum est, ut dispensatus ad loca se conferat ubi eius condicio ecclesiastica ignoratur vel saltem talem vitae rationem instituat, quae fidelibus exemplo sit.

e) „Parochus aut sacerdos de quo in can. 1044, de concessa dispensatione pro foro *externo* Ordinarium loci statim certiorem faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum" (can. 1046). De confessario autem contrarium valet propter secreti fidem servandam.

2. **Omnibus paratis ad nuptias.** a) „Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine can. 1043 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a S. Sede dispensatio obtineatur" (can. 1045, § 1).

Haec facultas non dat potestatem dispensandi a forma matrimonii, neque adnotanda est dispensatio in libro secundum can. 1046, sed valet quoque pro convalidatione matrimonii iam contracti (can. 1045, § 2).

b) In iisdem rerum adiunctis eadem facultate gaudent *parochus, sacerdos* qui matrimonio ad normam can. 1098, 2° assistit et *confessarius,* sed omnes hi solum pro casibus *occultis* in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti (can. 1045, § 3)[1].

[1] Dispensationem secundum can. 1044 et 1045, § 3 impertiri licet quando Ordinarius adiri nequit ne per litteras quidem, quamvis forte adiri possit per telegraphum vel telephonum; ita Com. Pontif. Cod. 12 nov. 1922; A. A. S. 14, 662.

Dispensare nequit inferior ab impedimento quod quidem populo notum non est, tamen ideo publicum appellatur, quia in foro externo ex actis probari potest, v. g. impedimentum consanguinitatis, affinitatis, publicae honestatis ex matrimonio invalido ortae, cognationis spiritualis (can. 1037).

B) **Facultates ex speciali indulto.** Dispensare ab impedimento matrimoniali is potest, cui vel S. Sedes vel Episcopus per rescriptum particulare potestatem dispensandi contulit, vel qui indultis generalibus munitus est. In facultatibus triennalibus quas S. Poenitentiaria religiosis concedere solet, ad rem matrimonialem spectat potestas commutandi vota necnon dispensandi ab impedimento criminis.

1. **Commutatio votorum.** Tenor facultatis hic esse solet: „Dispensandi commutando, consideratis causis, in alia poenitentiae vel pietatis opera, omnia *vota privata;* exceptis votis perfectae ac perpetuae castitatis et ingrediendi religionem votorum sollemnium, quae emissa fuerint absolute et post completum decimum octavum aetatis annum, nec non votis in quibus agitur de praeiudicio vel de iure tertii." [1]

Materia votorum per se ad ius *divinum* spectat et nonnisi indirecte iudicio ecclesiastico subiacet, quatenus votum a voluntate humana condicionata dependet. Vota privata matrimonio contrahendo repugnantia haec sunt: votum castitatis, virginitatis, non nubendi, ingrediendi religionem, amplectendi statum clericalem. Duo tantummodo vota Sedes Apostolica sibi reservat tum in can. 1309 tum in folio consueto.

Falsum est opinari a votis non reservatis quemlibet confessarium ipso iure dispensare posse, quia facultas ab eis dispensandi iusta de causa solummodo competit Ordinario loci, Superiori religionis clericalis exemptae ratione subditorum et delegatis a S. Sede (can. 1313).

Proinde, vi facultatis confessarii, quibus id munus commissum est, commutare possunt ad finem ineundi matrimonii votum privatum non nubendi, castitatis statui convenientis, ingrediendi religionem generatim necnon statum clericalem. In voto virginitatis votum perfectae ac perpetuae castitatis includi solet. Etiam vota Sedi Apostolicae reservata commutare licet si a condicione apposita dependeant vel ante annum legalem fuerint emissa (can. 1309). Similiter nihil impedit quominus commutentur vota iureiurando confirmata, quia iusiurandum sequitur naturam actus cui adicitur (can. 1318, § 1, 1320).

Insuper considerandum est quodlibet propositum pium non esse votum sensu canonico. Ita v. g. promissio castitatis B. Virgini vel Sanctis directe facta, non est votum secundum can. 1307, § 1. Saepius confessarius potest irritam declarare promissionem quae „deliberata ac libera" non fuit (can. 1307, § 1), sed in quadam mentis perturbatione imprudenter emissa est, v. g. sub influxu metus gravis peccati vel ex odio inordinato matrimonii (can. 1307, § 3).

[1] *Tarani,* Manuale n. 411.

Inutile est quaestionem perpendere, utrum facultas „dispensandi commutando" secumferat potestatem a voto plane dispensandi, absque aliorum operum impositione, cum textus folii ansam dubitandi non admittat[1]. S. Alfonsus confessariis commendat, ut talia opera voto substituere conentur quae poenitenti videantur magis utilia et non nimis difficilia, immo eodem auctore commutatio securior in omni genere votorum est frequentia sacramentorum[2].

2. **Dispensatio ab impedimento criminis**[3]. Facultas hisce terminis circumscribitur: „Dispensandi in matrimoniis iam contractis super impedimento *occulto criminis* ex adulterio cum fide data, absque ulla tamen machinatione; monitis coniugibus de necessaria secreta inter sese tantum, idest sine interventu parochi seu testium, renovatione consensus, atque iniuncta gravi et diuturna poenitentia salutari."

De ea tantum specie criminis hic sermo est, de qua can. 1075, 1° excepta vero attentatione matrimonii, ita ut nulla ratione eos dispensare liceat quorum unus etiam coniugicidii reus est ad normam eiusdem can. 2° et 3°. Impedimentum non exsistit, si unus tantum adulterorum alteri matrimonium promisit, altero promissionem acceptante quidem sed non repromittente.

Poenitentia imposita „gravis et diuturna" sit oportet. Gravem poenitentiam eam esse dicunt quae ad semestre extendatur contineatque v. g. obligationem semel in hebdomada ieiunandi, rosarium ter in hebdomada recitandi, omni mense confitendi vel peregrinationem instituendi. Diuturna poenitentia ad triennium saltem sit duratura[4].

Impedimentum criminis ex adulterio ortum *gradus minoris* in iure appellatur (can. 1042, § 2, 5°), quapropter dispensatio collata semper valida est, etsi unica causa finalis in precibus allata falsa fuerit (can. 1054).

In Conc. vaticano plures Episcopi postulabant ut aboleretur impedimentum criminis ex adulterio cum promissione ortum, quia complices non raro crimen reticent ideoque matrimonium invalide contrahunt. S. C. de Sacram., attenta rei gravitate, die 3 iunii 1912 decrevit ut dispensatio ab impedimento praedicto *implicite concessa* intelligatur in dispensatione super matrimonio rato non consummato, necnon in licentia transeundi ad alias nuptias propter praesumptam coniugis mortem; qui duo casus saepenumero cum crimine cohaerent[5]. Decretum hoc invenies in can. 1053.

In folio S. Poenitentiariae antiquo duae aliae facultates continebantur: dispensandi videlicet ab impedimento affinitatis supervenientis ex incestu, necnon ab affinitate antecedenti ex copula inhonesta. Quae facultates nunc ideo

---

[1] *Tarani,* Manuale n. 384 sq. [2] *S. Alfonsus,* Theol. mor. l. 3, n. 247.
[3] *Tarani,* l. c. n. 520 sq. [4] Ibid. n. 92.
[5] A. A. S. 4, 403.

expunctae sunt, quia affinitas ex solo matrimonio valido oritur (can. 97, § 1), copula vero illicita nullum impedimentum, neque antecedens neque superveniens causat [1].

TITULUS X.

De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum.

Cap. 1. De cultu Sanctorum.

Conc. tridentinum celebre edidit decretum „De invocatione, veneratione, et reliquiis Sanctorum et sacris imaginibus", in quo non solum doctrina dogmatica de Sanctis sed etiam canonicae dispositiones continentur de externo huius cultus exercitio [2]. Quod decretum in Codicem I. C. receptum est in can. 1255—1256, 1276—1289.

1. **Species cultus.** a) *Cultus latriae, hyperduliae, duliae* (can. 1255, § 1). Cultus latriae per adorationem externam exprimitur quae uni Divinitati debetur. Cultus duliae seu servitutis Sanctis qui cum Christo regnant proprie competit, propter eorum excellentiam inamissibilem, qui pro nobis interpellant apud Deum. Summum duliae gradum seu hyperduliam B. Maria Virgo Mater meretur.

b) Cultus *publicus et privatus.* „Cultus, si deferatur nomine Ecclesiae a personis legitime ad hoc deputatis et per actus ex Ecclesiae institutione Deo, Sanctis ac Beatis tantum exhibendos, dicitur publicus; sin minus, privatus" (can. 1256).

Ad cultum publicum referuntur etiam actus pietatis communes in religiosis domibus consueti, quia ab Ecclesia approbati sunt. Quare de his quoque actibus servanda est lex: „Cultu publico eos tantum Dei Servos venerari licet, qui auctoritate Ecclesiae inter Sanctos vel Beatos relati sint" (can. 1277, § 1). Cultus publicus *liturgicus* appellatur, si per actum exercetur legibus liturgicis subiectum.

c) Cultus *directus et relativus.* Cultus directus immediate personae venerandae praestatur, Deo videlicet, sanctis Angelis aliisve Coelitibus. Cultus relativus imaginibus et reliquiis debetur (can. 1255, § 2), ita quidem ut honos qui his exhibetur, referatur ad *prototypa* repraesentata, seu, ut dicit S. Thomas, „motus animi qui est in imaginem, in quantum est imago, refertur in rem cuius est imago" [3].

2. **Species Servorum Dei.** „Servus Dei" nomen est generic um quod omnibus attribui potest qui post vitam sanctam pie in Domino requiescunt. a) *Venerabilis* Servus Dei is nuncupari

[1] *Tarani,* Manuale n. 493 504. [2] Conc. trid. sess. 25.
[3] *S. Thomas,* S. theol. 2, 2, q. 103, a. 3 ad 3.

potest de quo evulgatum est decretum apostolicum in quo authentice declaretur eius virtutes omnes in gradu heroico vel martyrium bene esse probata (can. 2115, § 1). „Qui tamen titulus nullam publici cultus permissionem importat" (can. cit., § 2).

b) *Sancti* ii appellandi sunt de quibus Sedes Apostolica id sollemniter declaraverit et qui in album Sanctorum necnon in martyrologium relati sunt. Sancti dumtaxat ubique et quovis actu eius generis cultus coli possunt, i. e. duliae (can. 1277, § 2).

c) *Beati* sunt quibus hic titulus a Sede Apostolica ad normam can. 2124 collatus est, verum, deficiente sententia definitiva, eorum nomina in martyrologium inseri nequeunt [1]. Eorum cultus ad locum et modum limitatur in decreto pontificio legibusque liturgicis expressum (can. 1277, § 2).

Limites praecipui cultus Beatorum hi sunt: Beatis nequeunt dedicari ecclesiae nec possunt earum esse patroni (can. 1168, § 3) [2]. „Altaria Beatis etiam in ecclesiis et oratoriis quibus eorum officium et Missa concessa sunt, dedicari nequeunt sine Sedis Apostolicae indulto" (can. 1201, § 4). Beati non possunt constitui Patroni sine speciali indulto (can. 1278). Missam de Beato celebrare eiusve officium recitare ii tantum possunt quibus id S. Sedes concessit [3]. „Beatorum reliquiae, sine peculiari indulto, in processionibus ne circumferantur, neve in ecclesiis exponantur, nisi ubi eorum officium et Missa celebratur ex Sedis Apostolicae concessione" (can. 1287, § 3). Eorum imagines super altari exponi nequeunt sed tantum in parietibus depingi possunt, exceptis altaribus ubi Missam de Beato celebrare liceat [4]. In publicis precibus Beatos invocare non licet [5].

d) *Patroni* ii Sancti appellantur, quos sibi natio, dioecesis, provincia, confraternitas, religio, aliusve locus vel persona moralis protectores elegerunt, accedente *confirmatione* Sedis Apostolicae (can. 1278).

Cap. 2. De Servorum Dei beatificatione et canonizatione.

Non intendimus hic processus episcopalis et apostolici seriem integram texere, sed pauca quaedam capita obiter tangemus, quatenus ad religiosos proxime spectant. Modus observandus in causis Servorum Dei, quem can. 1999—2141 delineant, fundatur in const. Urbani VIII „Coelestis Hierusalem" die 5 iulii 1634 [6] necnon in opere praeclaro Benedicti XIV „De servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione" [7].

1. **Actor processus.** „Quivis fidelis vel legitimus Christifidelium coetus ius habet petendi ut causa apud tribunal competens

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 1651. [2] Ibid. n. 2353 ad 1.
[3] Ibid. n. 1130 ad 6.
[4] Ibid. n. 1197 ad 1, n. 1130 ad 2, n. 1156 ad 1.
[5] Ibid. n. 1130 ad 9 et 10. [6] Magn. Bull. Rom. V 260.
[7] Ed. Bononiae 1734—1738.

instruatur" (can. 2003, § 1). Quia vero religiosi absque Superiorum consensu non habent personam standi in iudicio (can. 1652), et praeterea cum beatificationis et canonizationis causa confratris totam religionem afficiat, processum solicitare potest solus *supremus religionis Moderator*. Quod valet etiam de processu informativo coram Ordinario loci instituendo secundum can. 2038 sq.

2. **Postulator.** Ita appellatur qui sive proprio sive alieno nomine apud tribunal competens causam pertractat. Postulator debet esse sacerdos vel saecularis vel religiosus, in Urbe fixam habens sedem (can. 2004, § 3). Eius munus iisdem regitur legibus ac aliorum procuratorum (can. 1655—1666), extinguitur vero expleto mandato (can. 2008). Postulator religiosus ad munus suum exercendum admitti nequit nisi mandatum *speciale* scriptum supremi Moderatoris subscriptione munitum coram S. C. Rituum exhibeat (can. 2006).

3. **Cardinalis Ponens.** Romanus Pontifex pro singulis causis quae apud S. Rituum C. aguntur, unum e Patribus Cardinalibus Relatorem seu Ponentem designat, cuius officium est causae sibi demandatae speciale impendere studium (can. 2009). Nulla lex prohibet quominus Cardinalis Ponens sit professus eiusdem religionis cuius causam patrocinatur.

4. **Notarius seu actuarius.** Ipsius est processibus iure proprio instruendis assistere. In S. Rituum C. hoc munere fungitur Protonotarius Apostolicus e numero participantium (can. 2013). „*Religiosi* fungi valide nequeunt munere notarii, nisi ex necessitate; in causa autem propriae religionis semper excluduntur" (can. 2014).

5. **Testes.** Munus praecipuum in causis beatificationis competit testibus qui de vita virtutibusque Servi Dei deponunt. Promotoris fidei vel iudicis est testes citare (can. 2010—2012), maxime ex iis qui cum Servo Dei familiaritatem vel consuetudinem habuerunt (can. 2024). Non solum fideles qui vocati sunt, sed alii quoque nondum vocati in Ecclesiae notitiam perferre tenentur, tum ea quae contra virtutem aut miracula aut martyrium Servi Dei facere ipsis videantur (can. 2023) tum alia facta peculiaria quae causae favere possint.

„*Religiosi* aut religiosae litteras eiusmodi, sigillo clausas, immediate et directe ad Ordinarium aut fidei promotorem transmittant, vel confessario tradant qui illas quamprimum ad Ordinarium vel promotorem fidei deferendas curet" (can. 2025, § 2). Quae libertas communicationis pro religiosis valet non solum occasione beatificationis alumni eiusdem religionis, sed in quovis processu etiam extra dioecesim propriam vel Romae instructo.

„Superiores religiosi gravi obligatione tenentur curandi ut omnes subditi, qui debent, accedant ad deponendum, quos tamen nec di-

recte nec indirecte impellant ad testandum in unum potius quam in alium sensum" (can. 2026). Attamen testes esse nequeunt: confessarius Servi Dei, postulator, advocatus aut procurator in causa, iudex in eadem causa (can. 2027, § 2).

„Ad probandam famam sanctitatis vel martyrii Servi Dei qui pertinuerit ad aliquam religionem, *dimidia* saltem pars testium debent esse extranei" (can. 2030).

6. **Documenta processus.** Inter documenta processus informativi eminent *scripta Servi Dei,* quae secundum can. 2038, § 2, 1° Ordinarius loci perquirere debet. „Nomine scriptorum veniunt non modo opera inedita Servi Dei, sed etiam quae iam typis fuerint impressa; item conciones, epistolae, diaria, autobiographiae, quidquid denique vel ipse per se vel aliena manu exaraverit" (can. 2042).

Ordinarii loci est per *publicum edictum* in singulis paroeciis vulgandum vel alio opportuniore modo iubere ut omnes penes quos huiusmodi scripta exstent ea ad tribunal deferant. „Si vero agatur de causa Servi Dei ad *religionem* aliquam pertinentis, vulgari praeterea debet edictum in singulis eiusdem religionis domibus; et Superiores gravi obligatione tenentur curandi ut haec publicatio fiat, habita expressa mentione praescripti can. 2025, § 2, itemque ut omnes subditi qui habeant, scripta remittant" (can. 2043, § 2).

7. **Festum beatificationis et canonizationis.** Mox post promulgatas litteras apostolicas, quibus Servus Dei Beatorum honores assecutus est vel in album Sanctorum relatus, sollemnia in ecclesiis, ad quas spectat, festa institui solent ac debent, et quidem per triduum si de Beatis, per octiduum si de Sanctis agitur. Quae festa eo modo celebranda sunt quem S. Rituum C. per rescriptum particulare constituerit[1], necnon secundum instructionem eiusdem S. C. die 24 iulii 1899[2]. Quotidie Missa votiva de Beato vel Sancto dicenda est, sollemnis vero cum unica oratione. Festi dies absolvuntur cantu „Te Deum" pro gratiarum actione. Visitantibus ecclesiam indulgentiae praesto sunt: plenaria semel sub condicionibus consuetis, partialis centum dierum quotidie lucranda.

Cap. 3. De imaginibus sacris.

Conc. tridentinum in decreto supra allato usum pium imaginum ideo commendat, quia fideles ita in articulis fidei facilius eruduntur, divinorum beneficiorum memores fiunt, ad Sanctorum imitationem vitam moresque suos componunt excitanturque ad ado-

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 477 ad 5. [2] Ibid. n. 4025.

randum ac diligendum Deum et ad pietatem colendam. Brevius eandem rem can. 1276 exprimit.

Nomine imaginis hic quaelibet effigies intelligitur, sive sit pictoriae artis sive sculptoriae fructus. Cum sacrae imagines fidei obiecta repraesentent, earum usus tum publicus tum privatus vigilantiae auctoritatis ecclesiasticae hoc modo obnoxius est:

1. **Approbatio imaginum.** a) Ratione imaginum in loco sacro exponendarum can. 1279, § 1 haec statuit: „Nemini liceat in ecclesiis, etiam exemptis, aliisve locis sacris ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab *Ordinario loci* sit approbata."

Lex valet quoque de oratoriis publicis, quae secundum can. 1191, § 1 ecclesiarum iure reguntur. Approbatio autem imaginum pro oratoriis semipublicis religiosorum ad proprium Ordinarium spectat, quia clausula „etiam exemptis" ecclesias publicas tantum afficit non vero oratoria interna. Imagines eorum qui in fama sanctitatis decesserunt sed nondum Beatorum honores adepti sunt, neque in altaribus exponi neque extra altaria cum aureolis vel radiis depingi debent, sed solum in parietibus vel in vitris coloratis exhiberi possunt[1].

b) Imagines quoque parvae, devotioni privatae ac personali deputatae, sine episcopali censura imprimi licite nequeunt (can. 1385, § 1, 3°). Ipso iure prohibentur imagines ab Ecclesiae sensu et decretis alienae (can. 1399, 12°). Si vero imagines huiusmodi preces adiunctas habeant et indulgentias (can. 1388, § 1), trinam ob causam approbatione indigent.

2. **Species externa imaginum.** Neque Episcopus neque Superior maior religiosus eas imagines ad publicam venerationem approbare possunt, quae cum probato Ecclesiae usu non congruunt (can. 1279, § 2). „Numquam sinat Ordinarius in ecclesiis aliisve locis sacris exhiberi falsi dogmatis imagines vel quae debitam decentiam et honestatem non praeseferant, aut rudibus periculosi erroris occasionem praebeant" (can. cit., § 3).

Iam Urbanus VIII in const. „Sacrosancta" die 15 mart. 1642 vetuit pingere Sanctos in habitu et forma moderna vel Beatam Virginem in habitu alicuius Ordinis[2]. Benedictus XIV in const. „Sollicitudini nostrae" die 1 oct. 1745 integram materiam accurate pertractat, videlicet: Deum vel Personas divinas depingere licet in ea forma in qua secundum Scripturas apparuerunt, v. g. Spiritum Sanctum in specie columbae vel linguarum, non vero sub specie iuvenis. Nefas est ss. Trinitatem repraesentare figuris trium hominum vel unius qui tribus faciebus praeditus est[3]. S. C. S. Officii die 30 mart. 1921 statim removendas esse mandavit ab ecclesiis et oratoriis imagines cuiusdam novae scholae pictoriae gallicae, tamquam ipso iure prohibitas[4].

---

[1] Decr. auth. S. Rit. C. n. 3835.
[2] Magn. Bull. Rom. V 365. A. S. S. 30, 314.
[3] Bullar. *Benedicti XIV* I 141. [4] A. A. S. 13, 197.

3. **Benedictio imaginum.** „Si imagines, publicae venerationi expositae, *sollemniter* benedicantur, haec benedictio Ordinario reservatur, qui tamen potest eam cuilibet sacerdoti committere" (can. 1279, § 4).

Minister benedictionis sollemnis est Superior maior religionis clericalis exemptae quoad imagines in ecclesiis vel oratoriis religiosis sibi subiectis exponendas.

Extra domum propriam religiosi cruces, imagines vel statuas publice colendas, v. g. in biviis vel capellis ruralibus, benedicere ritu sollemni nequeunt absque Episcopi venia. Imagines privatim in domibus venerandas quilibet sacerdos ritu simplici benedicere valet.

4. **Restauratio imaginum.** „Imagines *pretiosae,* idest vetustate, arte, aut cultu praestantes, in ecclesiis vel oratoriis publicis fidelium venerationi expositae, si quando reparatione indigeant, numquam restaurentur sine dato *scriptis* consensu ab Ordinario; qui, antequam licentiam concedat, prudentes ac peritos viros consulat" (can. 1280). Pro ecclesiis religionis clericalis exemptae Ordinarius est Superior maior, nisi ecclesia sit per se saecularis, modo precario religioni ad usum servitiumque divinum collata.

Cap. 4. De sacris reliquiis.

Conc. tridentinum docet Sanctorum cum Christo regnantium corpora, quae viva membra fuerint Christi templumque Spiritus Sancti ab ipso ad aeternam vitam suscitanda et glorificanda, a fidelibus veneranda esse.

1. **Species reliquiarum.** a) Reliquiae aliae sunt *insignes* aliae *non insignes.* „Insignes Sanctorum vel Beatorum reliquiae sunt corpus, caput, brachium, antibrachium, cor, lingua, manus, crus aut illa pars corporis in qua passus est martyr, dummodo sit integra et non parva" (can. 1281, § 2).

b) Prae Sanctorum exuviis honore singulari gaudent reliquiae *S. Crucis,* tum propter earum raritatem tum quia adoratione latriae venerari possunt[1], qua de causa leges ecclesiasticae specialius earum incolumitatem tuentur.

2. **Acquisitio reliquiarum.** Ne loca sacra reliquiis, quas possident, facile priventur neve ansa simoniae praebeatur committendae, lex facultatem reliquias alienandi limitat easque vendere nullatenus permittit. a) *Alienatio.* „*Insignes* reliquiae aut imagines pretiosae itemque aliae reliquiae aut imagines quae in aliqua ecclesia magna populi veneratione honorentur, nequeunt valide alienari neque in aliam ecclesiam perpetuo transferri sine Apo-

[1] *S. Thomas,* S. theol. 3, q. 25, a. 4 corp.

stolicae Sedis permissu" (can. 1281, § 1). Sanctissimae Crucis reliquiae, quas in cruce pectorali Episcopus forte defert, ecclesiae cathedrali, ipso defuncto, cedunt, Episcopo successori transmittendae (can. 1288).

b) *Venditio.* „Sacras reliquias vendere nefas est; adeoque Ordinarii locorum, vicarii foranei, parochi aliive curam animarum habentes, sedulo caveant ne sacrae reliquiae, praesertim sanctissimae Crucis, occasione maxime hereditatum aut alienationis acervi bonorum, veneant, neve in acatholicorum manus transeant" (can. 1289, § 1).

Non ita severe prohibetur *emptio* reliquiarum, immo, ne in manus impias perveniant, suadetur ut emantur ab eo qui paratus est eas vendere [1]. Thecas autem pretiosas, quibus reliquiae inclusae sunt, semper licitum est pecunia redimere.

3. **Asservatio reliquiarum.** „Insignes Sanctorum vel Beatorum reliquiae nequeunt in aedibus vel oratoriis *privatis* asservari, sine expressa Ordinarii loci licentia" (can. 1282, § 1). Quae prohibitio ad reliquias non insignes se non extendit, dummodo debito cum honore asserventur pieque a fidelibus gestentur (can. cit., § 2).

4. **Cultus reliquiarum publicus.** a) „Publico cultu eae solae reliquiae in ecclesiis, quamquam exemptis, honorari possunt, quas *genuinas* esse constet authentico documento alicuius S. R. E. Cardinalis, vel Ordinarii loci, vel alius viri ecclesiastici cui facultas authenticandi indulto apostolico sit concessa" (can. 1283, § 1). Huiusmodi potestate praeditus est *Postulator* generalis ratione Servorum Dei suae religionis. Reliquiae non authenticae prudenter amovendae sunt (can. 1284).

Non obstante defectu documenti authenticitatis, reliquiae *antiquae* in ea veneratione qua hactenus sunt retinendae, nisi in aliquo peculiari casu certis argumentis constet eas falsas vel suppositicias esse (can. 1285, § 2).

b) „Reliquiae, cum *exponuntur,* in thecis seu capsis clausae et obsignatae sint oportet" (can. 1287, § 1). „Reliquiae sanctissimae Crucis numquam in eadem theca cum reliquiis Sanctorum publicae venerationi exhibeantur, sed propriam thecam separatam habeant" (can. cit., § 2). Ratio huius cautionis in diversitate cultus consistit, latriae videlicet et duliae, qui confundi non debent.

5. **Abusus reliquiarum.** a) Locorum ordinarii ne sinant in concionibus vel in scriptis, praesertim verbis ludibrium aut de-

[1] Pius Papa XI vasa sacra resque pretiosas ecclesiasticas, a gubernio communistico Russiae manu sacrilega sublatas, propriis expensis redimendas curavit, ut aliquando, data pace, ecclesiis spoliatis restituantur.

spectum sapientibus, *quaestiones agitari* de sacrarum reliquiarum authenticitate (can. 1286).

b) „Rectores ecclesiarum, ceterique ad quos spectat, sedulo invigilent ne sacrae reliquiae ullo modo *profanentur,* neve hominum incuria *pereant,* vel minus decenter custodiantur" (can. 1289, § 2).

c) „Qui *falsas* reliquias conficit, aut scienter vendit, distribuit vel publicae fidelium venerationi exponit, ipso facto excommunicationem Ordinario reservatam contrahit" (can. 2326).

TITULUS XI.

De piis fidelium associationibus.

Cap. unum. De institutione ac regimine unionum.

A religionibus aliisque similibus coetibus, de quibus can. 673 ad 681, in Ecclesia distinctae exsistunt personae morales non collegiales seu associationes laicorum, constitutae vel ad perfectiorem vitam christianam inter socios promovendam, vel ad aliqua pietatis aut caritatis opera exercenda, vel denique ad incrementum publici cultus (can. 685). Can. 684 laude dignos esse declarat eos fideles, qui associationibus ab Ecclesia erectis vel saltem commendatis nomina sua dederint.

1. **Species associationum.** a) *Piae uniones,* nomen genericum est, comprehendens quemlibet coetum fidelium, ad exercitium alicuius operis pietatis aut caritatis erectum (can. 707, § 1).

b) *Sodalitia* eae piae uniones appellantur quae ad modum organici corporis constituuntur.

Quaeritur, quid sint uniones „ad modum *organici* corporis" institutae (can. 686, § 3; 707, § 1). Respondetur, eas esse uniones quae non componantur e singulis personis iure aequalibus, v. g. unio rosarii vivi, sed suos habeant administratores bonorum, ministros, officiales, qui negotia communia organizationis procurent secundum can. 697, § 1.

c) *Confraternitates* nuncupantur sodalitia in incrementum quoque publici cultus erecta (can. 707, § 2), v. g. ut processionibus collegialiter intersint, adorationem ss. Sacramenti publice instituant et similiter.

Quaelibet confraternitas simul est sodalitium et pia unio, quodvis sodalitium pia unio est, at non necessario confraternitatis notam specificam prae se fert.

d) *Archisodalitium, archiconfraternitas, unio primaria* hoc habent proprium ut iure polleant alias eiusdem speciei associationes sibi aggregandi (can. 720), dummodo uniones aggregandae sint eiusdem tituli ac finis (can. 721, § 2) et aggregatio fiat secundum can. 723.

„Per aggregationem communicantur omnes indulgentiae, privilegia et aliae gratiae spirituales communicabiles quae associationi aggreganti directe et nominatim a Sede Apostolica concessae fuerint vel in posterum concedantur, nisi aliud in indulto apostolico caveatur" (can. 722, § 1). Titulum archisodalitii una S. Sedes confert (can. 725).

e) *Tertii Ordines.* „Tertiarii saeculares sunt qui in saeculo, sub moderamine alicuius Ordinis, secundum eiusdem spiritum ad christianam perfectionem contendere nituntur, modo saeculari vitae consentaneo, secundum regulas ab Apostolica Sede pro ipsis approbatas" (can. 702, § 1). Tertius Ordo discernitur ab Ordine primo virorum regularium necnon ab Ordine secundo monialium.

Si in eodem loco seu paroecia vel apud eandem ecclesiam plures associationes diversi gradus exsistant, in publicis conventibus legem de *praecedentia* secundum can. 701 observare tenentur, necnon particulares leges dioecesanas ad normam can. 106, § 2 conditas vel condendas.

2. **Erectio associationum.** „Nulla in Ecclesia recognoscitur associatio quae a legitima auctoritate ecclesiastica erecta vel saltem approbata non fuerit" (can. 686, § 1). Ius erigendi associationes obtinent: a) Praeter *Romanum Pontificem loci Ordinarius* „exceptis illis quarum instituendarum ius, apostolico ex privilegio, aliis reservatum est" (can. 686, § 2).

b) *Superior religiosus* ratione eius sodalitatis cuius erigendae ius religioni exclusive est proprium. Nihilominus „licet privilegium concessum probetur, semper tamen, nisi aliud in ipso privilegio cautum sit, requiritur ad validitatem erectionis *consensus* Ordinarii loci scripto datus" (can. 686, § 3). Licentia vero Episcopi non requiritur ad erigendam unionem in ecclesia eiusdem religionis. „Consensus tamen ab Ordinario praestitus pro erectione domus religiosae valet etiam pro erigenda in eadem domo vel ecclesia ei adnexa associatione, quae non sit constituta ad modum organici corporis et illius religionis sit propria" (can. 686, § 3).

3. **Adscriptio associationi.** „Ad fruendum associationis iuribus, privilegiis, indulgentiis, aliisque gratiis spiritualibus, necesse est et sufficit ut quis in eam valide receptus sit, secundum propria associationis statuta et ab ea legitime non expulsus" (can. 692). *Religiosi* quoque piis associationibus nomen dare possunt „exceptis iis quarum leges, Superiorum iudicio, cum observantia regulae et constitutionum conciliari nequeant" (can. 693, § 4). Proinde necesse est ut religiosus unionem piam ingredi cupiens sui immediati Superioris consensum petat, praesertim si onera externe adimplenda suscepturus sit.

Aliud viget de *tertiis Ordinibus*, „Qui vota nuncupavit vel in perpetuum vel ad tempus in aliqua religione, nequit simul ad ullum tertium Ordinem pertinere, etsi eidem antea fuerit adscriptus" (can. 704, § 1). Attamen, votis solutis, antiquum vinculum absque nova adscriptione reviviscit (can. cit., § 2).

4. **Moderatio associationis.** Cuilibet associationi praeficiendus est vel unus solus moderator qui omnia piae unionis negotia administrat vel ei adiutor adhibetur pro spiritualibus adscriptorum necessitatibus, qui *capellanus* appellari solet. Deputatio moderatoris et capellani, nisi privilegium apostolicum aliud expresse caveat, secundum can. 698, § 1 spectat vel ad Episcopum vel ad Superiorem religiosum; et quidem: a) Episcopus dioecesanus nominat moderatores associationum tum a se tum ab Apostolica Sede erectarum aut approbatarum, necnon earum associationum quas religiosi vi privilegii *extra proprias ecclesias* instituere intendunt.

b) Superior religiosus nominat moderatorem unionis in propria ecclesia erectae, sed *consensu* Ordinarii loci indiget si moderator et capellanus e clero saeculari sit.

c) Superior religiosus libere deputat moderatorem e familia propria pro associatione quae in ecclesia propria erigenda est.

Attentione dignus est can. 713, § 1: „Religiosi cum confraternitatibus piisve unionibus a se erectis possunt et debent *communicare* omnes et solas gratias spirituales, quae in facultatibus a Sede Apostolica receptis specifice et nominatim communicabiles declarentur, eaeque in actu erectionis manifestandae sunt singulis, servato praescripto can. 919."

5. **Vigilantia in associationes.** Ius supremae inspectionis in quaslibet associationes intra fines dioecesis erectas Episcopo competit hoc modo exercendum: a) Episcopus ad normas sacrorum canonum eas *invisendi* ius habet et munus (can. 690, § 1). „Associationes tamen, quae vi privilegii apostolici a *religiosis exemptis* in suis ecclesiis institutae sunt, Ordinariis locorum fas non est visitare quod attinet ad ea quae internam disciplinam seu spiritualem associationis directionem spectant" (can. cit., § 2).

b) „Associatio legitime erecta, nisi aliud expresse cautum sit, *bona temporalia* possidere et administrare potest sub auctoritate Ordinarii loci, cui rationem administrationis saltem quotannis reddere debet, ad normam can. 1525, minime vero parochi, licet in eius territorio erecta sit, nisi aliud Ordinarius ipse statuerit" (can. 691, § 1).

c) „*Comitiis* confraternitatum, etsi in regularium ecclesiis et oratoriis celebrandis, per se vel per delegatum praeesse sine iure tamen suffragii, dignos et idoneos officiales et ministros electos confirmare, indignos vel non idoneos respuere aut removere, sta-

tuta aliasve normas, nisi a Sede Apostolica approbatae fuerint, corrigere et approbare, pertinet ad loci Ordinarium" (can. 715, § 1).

d) „Confraternitates *processionibus* consuetis et aliis, quas Ordinarius loci indixerit, tenentur collegialiter cum propriis insignibus et sub proprio vexillo interesse, nisi Ordinarius aliud praescripserit" (can. 718). Confraternitas vestem propriam seu insignia sine speciali Ordinarii loci licentia assumere nequit (can. 713, § 2).

e) Ad transferendam confraternitatem vel piam unionem de alia ad aliam sedem licentia Ordinarii loci requiritur, necnon consensus Superioris religiosi, si unio alicui religioni reservata sit (can. 719).

6. **Dimissio ex associatione.** „Nemo, legitime adscriptus, ab associatione dimittatur, nisi iusta de causa ad normam statutorum" (can. 696, § 1): a) Ipso iure dimissi et ex elencho expungendi sunt ii qui secundum can. 693, § 1 valide recipi nequeunt;

b) praeterea, etiamsi in statutis nihil expresse caveatur, loci Ordinarius et Superior religiosus quod ad associationes ex apostolico indulto a religiosis erectas attinet, possunt socios dimittere (can. 696, § 3). Dimissio ad normam statutorum moderatori immediato competit.

7. **Suppressio associationis.** „Ob graves causas et salvo iure recursus ad Apostolicam Sedem, potest loci Ordinarius supprimere non solum associationem a se vel a decessoribus suis erectam, sed etiam associationem ex apostolico indulto a religiosis erectam de consensu Ordinarii loci" (can. 699, § 1). Excipiuntur uniones a S. Sede erectae (can. cit., § 2).

Ad Superiorem religiosum spectat suppressio associationis quae secundum can. 686, § 3 absque Episcopi interventu in ecclesia religiosa instituta fuit.

TITULUS XII.

De sepultura ecclesiastica religiosorum.

Cap. 1. De coemeteriis.

1. **Notio coemeterii.** Coemeterium sive latine locus dormitionis, quondam etiam catacumbae vel area nuncupatum, locus sacer est (can. 1154) sub Ecclesiae iurisdictione constitutus (can. 1206, § 1), a civili potestate exemptus (can. 1160), in quo fidelium pie defunctorum cadavera deponuntur. „Quodlibet coemeterium sit undique apte clausum et caute custoditum" (can. 1210).

2. **Species coemeteriorum.** Distinguere oportet coemeterium pro incolis loci generatim erectum ab aliis quae extra locum com-

munem personis moralibus distinctis sunt propria. a) Coemeterium *paroeciale* appellatur, si auctoritate Ordinarii loci ad sepulturam omnium fidelium deputetur qui in paroecia domicilium vel quasi-domicilium habent, necnon eorum quorum cadavera propter distantiam ad eorum propriam paroeciam deferri nequeunt (can. 1208, § 1).

b) Coemeterium *religiosorum.* „Religiosi exempti possunt habere coemeterium proprium, a communi coemeterio distinctum" (can. 1208, § 2). Ius, quod antea paucis tantum religiosis familiis directe collatum fuit, v. g. fratribus hospitalibus[1] et mendicantibus[2], nunc omnibus exemptis a iure communi competit. Necesse non est ut huiusmodi coemeterium religiosi in territorio proprio exempto erigant nec ulla licentia episcopali ad id indigent.

c) Coemeterium *particulare.* Aliae quoque personae morales, v. g. Capitulum canonicorum, domus religiosa non exempta, confraternitas, vel familia privata cum licentia Ordinarii loci peculiare sepulcrum sibi constituere possunt, extra commune coemeterium positum, et ad instar coemeterii benedictum (can. 1208, § 3).

3. **Situs coemeterii.** Spreta lege romana, secundum quam mortui extra urbem sepeliendi erant[3], christiani ab antiquissimis temporibus deponi cupiebant quam proxime ad aedes sacras, in *atriis* videlicet et porticis ecclesiarum, quo uberius partem haberent in fructibus divinorum officiorum. Mox intra ipsam *ecclesiam* sepulcrum erigere permitti coepit personis dignioribus[4].

Ius hodiernum statuit: „In ecclesiis cadavera ne sepeliantur, nisi agatur de cadaveribus Episcoporum residentialium, Abbatum vel Praelatorum nullius in propria ecclesia sepeliendis, vel Romani Pontificis, regalium personarum aut S. R. E. Cardinalium" (can. 1205, § 2). Numquam vero licet cadaver recondere *subtus altare,* a quo saltem spatio unius metri distare debet (can. 1202, § 2). Ex responso Commissionis Pont. pro Codice interpretando die 16 oct. 1919 apparet vetitum can. 1205, § 2 non afficere *cryptam* ecclesiae subterraneam, dummodo cultui divino non sit addicta et ingressum habeat extra ecclesiam[5].

Religiosi exempti ius obtinent instituendi coemeterium proprium vel in crypta seu caverna ecclesiae vel in alio loco ipsis proprio, v. g. in horto domus religiosae vel extra locum exemptum, servatis legibus generalibus de coemeteriorum erectione, necnon legibus civilibus. Deficiente sepultura propria, quaelibet familia religiosa, etiam non exempta, in coemeterio communi cum licentia Ordinarii loci eiusve delegati (can. 1209, § 1) sepulcra particularia exstruere potest, a laicorum sepulcris separata ac decentiore loco sita (can. 1209,

[1] Cap. 10 X l. 3, tit. 28. [2] Cap. 2 Extr. comm. l. 3, tit. 6.

[3] Lex XII tabularum dictabat: „Hominem mortuum in Urbe ne sepelito neve urito"; *Girard,* Textes de droit romain[3] (Paris 1903) 21.

[4] Can. 18, Caus. 13, q. 2. [5] A. A. S. 11, 478.

§ 2). Pro sepultura familiae religiosae commendatur erectio *aediculae* ad normam can. 1190, ubi cum licentia Episcopi plures Missae celebrari possunt (can. 1194) et fideles astantes legi de audiendo sacro satisfaciunt (can. 1249).

4. **Benedictio coemeterii.** Cadavera fidelium recondi nequeunt nisi in loco benedicto, adhibita sive sollemni sive simplici benedictione liturgica. Si coemeterium ad clerum saecularem spectat vel ad religionem non exemptam vel exemptam laicalem, ius benedicendi pertinet ad Ordinarium loci; si vero ad religionem *clericalem exemptam,* coemeterium benedicit Superior maior (can. 1205, § 1; 1156). Utrique Ordinario fas est alium sacerdotem delegare.

Coemeterium iisdem modis *violatur* ac ecclesia (can. 1172 1207). Reconciliatur vero aqua lustrali communi (can. 1177) a Superiore immediato cui locus subiacet (can. 1176, § 1), i. e. a parocho vel Superiore religioso locali.

Cap. 2. De sepultura religiosorum.

Funera religiosorum virorum reguntur can. 1221 et 1222, de mulieribus religiosis agit can. 1230, § 5. Quaelibet sepultura ecclesiastica in triplici actu consistit: a) in translatione liturgica cadaveris a loco ubi decumbit ad ecclesiam; b) in exsequiis funeralibus in eadem ecclesia persolvendis; c) in tumulatione seu depositione defuncti in coemeterio (can. 1204).

1. **Translatio cadaveris ad ecclesiam.** a) „*Professi* religiosi ac *novitii,* defuncti cum sint, transferendi sunt, funeris causa, ad ecclesiam vel oratorium suae domus vel saltem suae religionis, nisi novitii aliam ecclesiam ad suum funus elegerint; ius autem levandi cadaver et illud deducendi ad ecclesiam funerantem pertinet semper ad Superiorem religiosum" (can. 1221, § 1). Quo iure gaudent religiones virorum exemptae et non exemptae.

Si vero professi vel novitii *longe a domo* mortui sint, ita ut in ecclesiam suae domus vel saltem suae religionis nequeant commode asportari, ius eos funerandi spectat ad parochum loci ubi decesserunt. At vero, Superiori eorum ius est cadaver domum deferendi, susceptis translationis expensis (can. 1221, § 2). Cadaver longe abesse dicunt, si ad eius translationem diem integram itineris pedestris impendere necesse sit.

b) *Famuli* actu servientes et intra domus septa stabiliter commorantes, eodem ac professi et novitii iure fruuntur, sed si extra religiosam domum decesserint, quamvis non longe distent, a parocho loci sepeliendi sunt, quin ad ecclesiam religiosam funeris causa transferri possint (can. 1221, § 3).

c) *Pueri educandi,* non quidem vi can. 1221, sed ad normam can. 1222, sepeliri debent a Superiore instituti, quia alumni seminarii fuerunt secundum can. 1368.

Postulantes laici seu candidati, si extra domum novitiatus degunt, inter famulos computandi sunt, secus omnes postulantes ratione sepulturae novitiorum iure utuntur. Professi *exclaustrati* (can. 639) iurisdictioni parochi subiacent. Similiter aliae personae extraneae quae in domo religiosa ratione hospitii, educationis, infirmitatis degentes defunctae sint, a parocho sepeliri debent, nisi religio privilegium contra legem possideat, v. g. fratres misericordiae quoad defunctos in hospitalibus propriis.

2. **Exsequiae in ecclesia.** Religiosi professi, Episcopis exceptis, aliam sibi sepulturam eligere nequeunt (can. 1224, 2°); quare eorum ecclesia tumulans semper est ecclesia religiosa propria vel oratorium proprium. Omnes itaque caeremonias in libris liturgicis praescriptas seu officia funebria Superior religiosus per se vel per alium legitime peragit.

Si vero novitius vel famulus, pro se ipso vel parentes pro postulante impubere (can. 1224, 1°) sepulturam paroecialem elegerint, vel si in domo religiosa exempta subditus parochi defunctus fuerit, parochus ad limen domus religiosae cadaver levare et ad suam ecclesiam conducere potest, absque iure ingrediendi ecclesiam religiosorum.

3. **Depositio cadaveris in coemeterio.** Peractis in ecclesia exsequiis unius Superioris religiosi est tum ius tum officium, excepto gravi necessitatis casu, comitandi per se vel per alium sacerdotem cadaver ad locum sepulturae (can. 1231, § 2). Quod ius non restringitur ad casum quo coemeterium proprium ecclesiae vel domui religiosae adhaereat vel alibi in loco separato exstructum sit, sed etiam quando defunctus in communi paroeciae coemeterio tumulandus est.

Superior religiosus vel alius sacerdos qui eius vices gerens cadaver comitatur ad locum sepulturae, necnon communitas religiosa libere transire potest, cum stola quoque et cruce elevata, per territorium alius paroeciae vel dioecesis, etiam sine parochi vel Ordinarii loci licentia (can. 1232, § 1). Parocho loci nulla portio paroecialis occasione funeris solvenda est, tum quia religiosus defunctus eius subditus non erat (can. 1236, § 1) tum quia ecclesia tumulans taxas funerales nullas percepit.

„Nullum cadaver perpetuae sepulturae ecclesiasticae ubivis traditum *exhumare* licet, nisi de licentia Ordinarii" (can. 1214, § 1). Ordinarius est Superior provincialis si defunctus ad religionem sacerdotalem exemptam pertinebat et coemeterium est religioni proprium, a paroeciali sepultura separatum; secus Episcopi licentia requiritur.

4. **Inscriptio sepulturae.** „Expleta tumulatione, minister in libro defunctorum describat nomen et aetatem defuncti, nomen parentum vel coniugis, tempus mortis, quis et quae sacramenta ministraverit, locum et tempus tumulationis" (can. 1238). Cum vero librum defunctorum parochus vi officii administret (can. 470, § 1), Superior religiosus ei exhibere tenetur notitias necessarias de vita et morte religiosi defuncti. Praeterea ex iure particulari mors sacerdotum religiosorum Curiae episcopali annuntiari debet pro catalogo dioecesano de statu personarum conficiendo.

5. **Sepultura religiosarum.** Ad dignoscendum, cuinam ius competat sepeliendi moniales aliasve religiosas, considerandum est ad normam can. 1230, § 5 utrum a paroeciali iurisdictione exemptae sint necne, et utrum domi defunctae sint an extra domum. a) Nulli sacerdoti fas est propter funus religiosae clausuram ingredi, quapropter canon citatus disponit: „Religiosas et novitias, in religiosa domo defunctas, ad clausurae limen deferant ipsae religiosae. . . .“

b) Si religiosae a potestate parochi immunes sint, cadaver defunctae inde a limine clausurae *capellanus* ad ecclesiam vel oratorium domus religiosae deducit ibique exsequias peragit. Eiusdem capellani est, peractis exsequiis, cadaver comitari ad locum sepulturae (can. 1231, § 2), absque ullo parochi interventu.

Capellanus religiosarum est sacerdos cui demandata est cura ecclesiae vel oratorii domus religiosae, ubi Missam pro familia celebrat et verbum Dei annuntiat (can. 479, § 2). Eum instituit vel Episcopus si religio exempta non est vel Superior regularis pro monialibus exemptis, eiusque negligentiam supplet Episcopus (can. 529). Institutio proprii capellani praesumptionem iuris parit religiosas parocho non esse subiectas. Munus capellani plane diversum est ab officio confessarii.

c) Si religiosae iurisdictioni parochi obnoxiae sint, translatio defunctae a limine clausurae in ecclesiam religiosam, exsequiae et funeris delatio ad sepulturam parocho competit.

d) Ius est Superiorissae cadaver subditae extra domum defunctae, v. g. in nosocomio vel in statione, etsi longe absit, ad domum religiosam ob funus transferendi (can. 1218, § 3), quo casu sepultura vel ad capellanum vel ad parochum spectat secundum exposita. Secus religiosae extra domum defunctae a parocho loci sepeliuntur ubi decesserunt (can. 1221, § 2).

Quaeritur, a quonam tumulandi sint *religiosi dispersi* tempore persecutionis civilis. Iam vidimus, in hoc statu extraordinario ac illegitimo exemptionem integram manere. Si proinde religiosi in vicinia propriae domus et ecclesiae vitam aliquatenus communem observant et in ecclesia officia divina exercent, omnibus iuribus suis gaudere pergunt etiam quoad sepulturam [1]. Qui vero singuli vivunt a domo propria longe absentes, sepulturae paroeciali subiacent [2].

Cap. 3. De sepultura electiva saecularium apud religiosos.

Fideles saeculares respectu sepulturae iure ordinario proprio parocho quidem subiecti sunt (can. 462, 5°; 1216, § 1), nisi specialem sepulturam maiorum alibi habeant (can. 1229, § 1). Tamen licitum est omnibus qui expresse non prohibeantur, aliam eligere ecclesiam sui funeris aut coemeterium sepulturae (can. 1223, § 1).

---

[1] S. Poenit. 12 sept. 1872; A. S. S. 7, 147.

[2] S. C. Ep. et Reg. 26 febr. 1864; A. S. S. 1, 168.

1. **Ius electivum.** Iure eligendi sibi sepulturam extraordinariam carent: a) *impuberes*, i. e. ante annum 14 vel 12 completum (can. 88, § 2); verum pro filio vel filia impubere, etiam post eorum mortem, sepulturam parentes vel tutor eligunt;

b) *religiosi professi* cuiuslibet gradus aut dignitatis, exceptis Episcopis (can. 1224). Eligere sibi sepulturam quis potest per se vel per alium cui legitimum mandatum dederit; factamque electionem vel mandati concessionem quolibet legitimo modo probare licet (can. 1226, § 1).

Ad evitandos abusus, tum religiosi tum clerici saeculares vetantur ne fideles quovis modo inducant ut apud ipsorum ecclesias funus aut apud ipsorum coemeterium sepulturam eligant; quae electio nulla esset (can. 1227).

2. **Ecclesia eligenda.** „Ut electio ecclesiae funeris valeat, cadat necesse est vel in ecclesiam *paroecialem*, vel in ecclesiam *regularium*, non tamen monialium, nisi agatur de mulieribus quae famulatus, educationis, infirmitatis aut hospitii causa intra clausuram eiusdem monasterii non precario commorabantur, vel in ecclesiam iuris *patronatus*, si agatur de patrono, vel in aliam ecclesiam *funerandi iure* praeditam" (can. 1225).

Ad religiosos quod attinet, canon citatus ecclesiis regularium dumtaxat directe favet, quamvis proprio coemeterio careant. Ecclesiae vero Congregationis religiosae a fidelibus ob funus eligi nequeunt, nisi ecclesia specialiter funerandi iure praedita sit, i. e. si proprium ac separatum coemeterium legitime erectum habeat, vel ex praescriptione sive privilegio ius sepeliendi extraneos in coemeterio communi possideat. Ut electio sepulturae effectum sortiatur, consensus Superioris religiosi accedat oportet (can. 1228, § 2).

Si domus religiosa proprium coemeterium habeat, fideles sibi suisque ibi sepulcra particularia exstruere valent, annuente Superiore religioso (can. 1209, § 1), quod ius oblatis vel benefactoribus facilius concedetur. In sepulcris huiusmodi maiorum seu familiae vel gentis, etiam absque ulla speciali electione, a religiosis omnes sepeliri possunt, ad quos spectat (can. 1229, § 1).

3. **Ritus funerum.** a) De translatione cadaveris ad ecclesiam exsequiisque haec valet lex: „Si ecclesia funeris sit ecclesia regularis aliave *exempta* a iurisdictione parochi, parochus, sub cruce ecclesiae funerantis, cadaver levat ac deducit ad ecclesiam; sed exsequias rector ecclesiae celebrat" (can. 1230, § 3). Attamen, ad parochum ius praedictum spectat, si ecclesia a iurisdictione parochi exempta non est, dummodo defunctus parocho subiectus fuerit (can. cit., § 4).

b) „Qui exsequias in ecclesia peregit, non solum ius, sed etiam officium habet, excepto gravi necessitatis casu, comitandi per se

vel per alium sacerdotem cadaver ad locum sepulturae" (can. 1231, § 2). Qui conductus funeralis cum cruce elevata per territorium paroeciae vel plurium paroeciarum libere transire potest sine parochi licentia (can. 1232, § 1).

4. **Portio funeralis.** „Salvo iure particulari, quoties fidelis non funeratur in ecclesia paroeciali propria, proprio defuncti parocho debetur portio paroecialis, excepto casu quo cadaver in ecclesiam propriae paroeciae commode asportari nequeat" (can. 1236, § 1).

Portio funeralis seu paroecialis appellatur pars quaedam omnium emolumentorum, ab Episcopo lege generali determinanda (can. 1237, § 3), quae propter funus ecclesiae tumulanti obveniunt. „Detrahi debet portio paroecialis ex omnibus et solis emolumentis, quae statuta sunt pro funere et tumulatione in taxa dioecesana" (can. 1237, § 1). Quapropter, dona ex liberalitate vel devotione ecclesiae tumulanti a defuncto in testamento legata vel a propinquis sponte oblata necnon Missarum stipendia a qualibet solutione sunt immunia.

Demum notatu dignum est parochum, quamvis proprium subditum ad sepulturam ipse conducat, tamen non posse prohibere, quominus clerici saeculares, religiosi vel pia sodalitia, quae familia vel heredes defuncti advocare velint, funus ad ecclesiam sepulcrumque comitentur funerique assistant (can. 1233, § 1).

APPENDICES.

I.

Normae secundum quas Sacra Congregatio de Religiosis in novis religiosis Congregationibus approbandis procedere solet [1].

(6 mart. 1921 edita.)

Prooemium.

1. Parvus hic Normarum codex nihil aliud est quam sectio prior Normarum pro approbandis religiosis Institutis votorum simplicium, quae auctoritate Sacrae Congregationis EE. et RR., anno 1901, in lucem prodierunt, novo tamen Codici universali iuris canonici accommodata. Secunda enim sectio Normarum, post Codicis promulgationem, iam non videtur necessaria, cum constitutionum scriptores et prae oculis habere debeant canones, qui religiosos respiciunt, et consulere possint probatos auctores, qui de religiosis, post editas praefatas Sacrae Congregationis EE. et RR. Normas, scripserunt.

2. Sicut vero novae Normae antiquarum titulum adamussim retinent, ita et eundem duplicem finem. Huc enim spectant:

a) ut in novis religiosis Congregationibus earumque constitutionibus approbandis stabilis quaedam praxis servetur;

b) ut, tam locorum Ordinariis, quam ipsarum Congregationum Superioribus, documenta et informationes, ad Sacram Congregationem transmittenda, in prospectu sint, quo huiusmodi approbationum negotia facilius et celerius expediantur.

Cap. 1. De diversis gradibus approbationis religiosarum Congregationum.

3. Quoties aliquis Episcopus, iuxta canonem 492, § 1, novam aliquam religiosam votorum simplicium Congregationem condere opportunum iudicaverit, re adhuc integra, Sacram Congregationem de Religiosis adeat, eam distincte docendo de iis, quae necessaria

[1] Nemini liceat sine venia S. Sedis harum Normarum versiones in alias linguas edere.

sunt, ut ipsa Sacra Congregatio de opportunitate novae fundationis mature iudicare possit.

4. Docebit praesertim, quis qualisque sit novae Congregationis auctor et qua is causa ad eam instituendam ducatur; quibus verbis conceptum sit Congregationis condendae nomen seu titulus; quae sit forma, color, materia habitus a novitiis et professis gestandi; quot et quaenam sibi opera Congregatio assumptura sit; quibus opibus tuitio eiusdem contineatur; an similes in dioecesi sint Congregationes, et quibus illae operibus insistant.

5. Licentia vero obtenta, iam nihil obstabit, quominus novam Congregationem condat. Congregatio tamen ita condita iuris erit dioecesani; ac propterea, etiam post suam fundationem, quamvis decursu temporis in plures dioeceses diffusa, usque tamen dum pontificiae approbationis aut laudis testimonio caruerit, vi canonis 492, § 2, remanet dioecesana, Ordinariorum iurisdictioni, ad normam iuris, plane subiecta.

6. *Decretum laudis.* Est primus actus, quo S. Sedes ad novae Congregationis opus manum ita admovet, ut desinat esse simpliciter dioecesana. Per hunc actum, Sacra Congregatio Religiosorum Sodalium negotiis praeposita, praemissa narratione prooemiali fundationis novae Religionis, eius tituli, finis, votorum, formae regiminis ac auctoritatis supremi Moderatoris, concludit: „SSmus Dominus Noster N. . . ., attentis litteris commendaticiis Antistitum, quorum in dioecesibus Instituti, de quo agitur, domus reperiuntur, Institutum ipsum, uti Congregationem religiosam sub regimine Moderatoris generalis . . ., praesentis Decreti tenore, amplissimis verbis laudat ac commendat; salva Ordinariorum iurisdictione ad normam sacrorum canonum."

7. Hoc decretum laudis conceditur si, post elapsum a prima fundatione congruum tempus, nova Congregatio satis diffusa fuerit et dederit fructus pietatis, observantiae religiosae et spiritualis emolumenti; de quibus constare debet per litteras testimoniales Antistitis vel Antistitum Ordinariorum, in cuius vel in quorum dioecesibus, seu territoriis, Congregatio habet domos vel domum.

8. Ad obtinendum decretum laudis exhiberi debent Sacrae Congregationi:

a) supplex libellus ad Summum Pontificem, subsignatus a supremo Moderatore et a suis Assistentibus seu Consiliariis;

b) litterae testimoniales Ordinariorum de quibus supra (cf. art. 7); quae litterae obsignatae et sub secreto mitti debent;

c) relatio a Moderatore supremo et a suis Assistentibus seu Consiliariis subscripta, ac ut authentica et veridica ab Episcopo domus principis Congregationis laudandae confirmata, qua expo-

natur, non modo ipsius Congregationis origo cum nomine fundatoris eiusque praecipuis qualitatibus, sed etiam eius status personalis, disciplinaris, materialis et oeconomicus, addita praeterea notitia de novitiatus institutione, de novitiorum et postulantium numero ac disciplina;

d) Constitutiones ab Episcopo recognitae et approbatae, lingua vel latina, vel italica, vel gallica conscriptae et typis impressae;

e) denique, si agatur de aliqua Congregatione tertiariorum in communi viventium, etiam testimonium Moderatoris generalis primi Ordinis, quo constet eam eidem primo Ordini fuisse aggregatam, iuxta canonem 492, § 1.

9. *Decretum approbationis.* Conceditur decretum approbationis novae Congregationi, si, post datum decretum laudis, per satis diuturni temporis experimentum probatur eius firma compago, constitutionum accommodatio et vigens observantia, regiminis recta ratio, religiosorum studium servandae disciplinae in vinculo caritatis ad intra, et zelus in adimplendis operibus suae Religionis propriis ad extra.

10. De praedictis condicionibus constet oportet tum ex relatione status Congregationis, quam iterum, prout supra in art. 8 c) describitur, supremus Moderator exhibere debet, cum supplicem libellum porrigit ab obtinendam approbationem; tum etiam ex commendationis litteris, iterum dandis, ut supra clausis, ab omnibus Ordinariis, in quorum territoriis aliqua novae Religionis domus sita est, tum demum ex constitutionum codice, iterum S. Congregationi exhibendo.

11. Per hoc alterum decretum, de quo sermo est: „Sanctissimus Dñus Noster N. . . ., attenta ubertate salutarium fructuum, quos tulit Congregatio religiosa N. . . ., attentisque . . ., eam approbat et confirmat sub regimine Moderatoris generalis; salva Ordinariorum iurisdictione ad normam sacrorum canonum."

12. Quamvis inter decretum laudis et decretum approbationis congrui temporis decursus, ut supra dictum est (cf. art. 9), plerumque exigatur, nonnumquam tamen, licet raro, decretum definitivae approbationis conceditur, quin huic decretum laudis praecurrerit. Quod quidem fit, si condiciones in favorem novae Religionis, cum primum se sistit coram Sacra Congregatione, ita sunt numeris omnibus absolutae, ut nulla videatur ratio ulterius differendi definitivam approbationem.

Cap. 2. De Congregationibus caute tantum, aut nullo modo laudandis et approbandis.

13. Nullae fere, ni forte in missionum regionibus, laudandae approbandaeve erunt Congregationes, quae certo proprioque fine

non praestituto, quaevis universae pietatis ac beneficentiae opera, etiamsi penitus inter se disiuncta, exercenda amplectuntur.

14. Cautissime procedendum est in approbandis novis Congregationibus, quae non vivunt nisi ex eleemosynis atque stipe ostiatim collecta. Approbatis inculcanda est fidelis observantia canonum 622 623 et 624.

15. Nec facile approbandae sunt, praecipue cum votis perpetuis, novae Sororum religiosae Congregationes, quae sibi proponunt finem in privatorum domiciliis infirmos utriusque sexus diurna atque nocturna cura iuvandi, vel domesticum servitium quotidianum in familiis pauperum et operariorum exercendi. Si vero approbatio aliquando et ob iustas causas concedenda videatur, in constitutionibus prudenter praescribantur condiciones et cautelae, quibus Sorores a periculis liberentur.

16. Item non facile conceditur approbatio Sororum sodalitiis, quae sibi constituant scopum specialem:

a) instituendi in suis domibus valetudinaria aut diversoria pro personis utriusque sexus;

b) instituendi hospitia pro sacerdotibus suscipiendis;

c) docendi in scholis adulescentulorum, aut in iis, quae mixtae dicuntur, in quibus scilicet pueri et puellae simul congregantur.

17. Multo minus approbantur Congregationes, quae sibi assumendam proponerent curam immediatam puerulorum in cunis vagientium, vel mulierum parturientium in domibus, vulgo dictis *Maternitatis*, vel alia huiusmodi caritatis opera, quae virgines, Deo dicatas et habitu religioso indutas, dedecere videantur.

18. Demum animadvertendum est nullam virorum Religionem, ad normam can. 500, § 3, sine speciali privilegio, posse sibi subditas habere religiosas Congregationes mulierum, aut earum curam et directionem retinere sibi specialiter commendatam.

Cap. 3. De approbatione constitutionum.

19. Pro obtinenda constitutionum approbatione supplex libellus, subsignatus a Moderatore supremo cum suis Assistentibus seu Consiliariis, Sacrae Congregationi Religiosorum Sodalium negotiis praepositae porrigendus est, una cum constitutionum codice, relatione et commendationis litteris, prout supra, in art. 8 b) c) d) et 10.

20. In approbandis vero constitutionibus Sacra Congregatio per hos fere gradus procedit:

a) *Dilatio cum animadversionibus.* Nimirum si, instituto examine, constat multis correctionibus constitutiones indigere, differtur ad opportunius tempus petita approbatio, atque interim communicantur animadversiones, quibus ea indicantur, quae praecipue in

exhibitis constitutionibus corrigenda, reformanda, addenda vel demenda sint.

b) *Approbatio ad experimentum.* Si exhibitae constitutiones tempore et usu non satis comprobatae videantur et ceteroquin nec plurimis nec gravibus animadversionibus obnoxiae sint, fit ex officio prima correctio in textu; et datur decretum quo SS̃mus constitutiones, prout in correcto exemplari continentur, ad certum tempus, ex. gr. ad septennium, per modum experimenti, approbat atque confirmat.

c) *Approbatio definitiva.* Cum denique sufficiens praecesserit experimentum, constitutionum codex, in paucis iam emendandus, absolute corrigitur, et datur decretum quo SS̃mus constitutiones definitive approbat atque confirmat.

21. Quae vero de approbatione constitutionum disiuncte hucusque descripta sunt, coniunctim saepissime cum approbatione Congregationis hac ratione procedunt:

a) cum decreto laudis Congregationis dantur interdum opportunae animadversiones in folio super constitutionibus, termino praestituto, intra quem constitutiones ipsae emendatae Sacrae Congregationi iterum exhibendae sunt; quae tamen, si multis indigeant emendationibus, communicantur Congregationi, antequam concedatur decretum laudis; ita ut, in utroque casu, omne ius constitutiones propria auctoritate immutandi, vel emendandi, ademptum censeatur, post obtentum decretum laudis;

b) regulariter approbatio Congregationis conceditur, una cum decreto, quo constitutiones in textu emendatae approbantur, saltem experimenti gratia ad certum tempus.

Cap. 4. De excludendis a textu constitutionum.

22. Excludenda sunt a textu constitutionum:

a) praefationes, introductiones, prooemia, notitiae historicae, litterae hortatoriae vel laudatoriae, exceptis decretis laudis et approbationis a S. Sede concessis;

b) citationes textuum Sacrae Scripturae, Conciliorum, sanctorum Patrum, theologorum et quorumvis librorum vel auctorum;

c) citationes dispositionum, sive peculiaris directorii, sive privati caeremonialis aut manualis, sive cuiuscumque codicis consuetudinum vel usuum Congregationis, ne forte praefati libri aut codices approbati videantur; quamquam huiusmodi libros ad Sacram Congregationem mittere oportet, ut de eis opportune cognoscere possit;

d) quaevis mentio de legibus civilibus, de ordinationibus magistratuum civilium, de approbatione gubernii et similibus;

e) omnia ea quae respiciunt munera et officia Episcoporum et confessariorum: cum pro his non scribantur constitutiones, sed pro religiosis;

f) ordo studiorum et normae vivendi pro alumnis ac minute descripta horaria actuum diei pro domibus et operibus Congregationis;

g) quaestiones theologiae dogmaticae vel moralis, decisiones doctrinarum controversarum, praesertim in materia votorum;

h) termini iuris canonici qui Congregationibus religiosis applicari non possunt; verbi gratia, regula, Ordo, monasterium, moniales, etc.; quorum loco respective dicendum est: constitutiones, Congregatio religiosa, seu Religio votorum simplicium, domus, Sorores, etc.;

i) licet brevia spiritualis et religiosae vitae documenta sint opportuna, excludendae tamen sunt prolixiores instructiones asceticae, exhortationes spirituales ex professo, et mysticae considerationes, quae omnia aptius pertractantur in libris asceticis: cum constitutiones continere debent tantum leges constitutivas Congregationis et directivas actuum communitatis, sive quod ad gubernium attinet, sive quod ad disciplinam et normam vitae;

k) minutissimae quaelibet praescriptiones circa secundaria et infima officia, quae respiciunt culinam, valetudinarium, vestimentorum curam, etc.: cum istae gravitatem textus constitutionum a S. Sede Apostolica approbandarum, minime deceant;

l) dispositiones denique cuiusvis generis, quae sive explicite sive implicite aliquid contra ius contineant.

Cap. 5. Generalia in constitutionibus requisita.

23. Constitutionum codex continere debet ea quae respiciunt notiones et dispositiones:

a) de religiosae Congregationis natura, votis, membris et modo vivendi;

b) de Congregationis gubernio, administratione et officiis.

24. Haec vero omnia distribui possunt in duas, tres vel quattuor partes, sed summopere commendatur brevitas, claritas et optimus ordo.

25. Constitutiones dividantur in partes, partes in capita, capita in articulos seu paragraphos; hisce praeponantur numeri ab initio ad finem progredientes.

Cap. 6. Specialia de titulo.

26. Titulus seu nomen Congregationis religiosae desumi potest vel a Dei attributis, vel a Sanctae nostrae Religionis mysteriis, vel a festis Domini et Beatissimae Virginis Mariae, vel a Sanctis, vel a fine speciali ipsius Congregationis.

27. Ne nomen seu titulus Religionis iam constitutae usurpent novae Congregationes, iam cautum est in canone 492, § 3. Ut igitur huic dispositioni satisfiat, debent novae religiosae Congregationes aliquid saltem titulo iam approbatarum addere, quo distinctio inter singulas satis appareat.

28. Cavendum insuper, ne tituli religiosarum Congregationum vel nimis artificiose compositi sint, vel quampiam devotionis speciem, a S. Sede Apostolica non probatam, exprimant aut innuant.

Decretum.

Sanctissimus Dñus Noster Benedictus divina Providentia PP. XV, in audientia concessa die 6 martii 1921 R. P. D. Secretario Sacrae Congregationis de Religiosis, audito suffragio Eminentissimorum ac Reverendissimorum Patrum Cardinalium eidem Sacrae Congregationi praepositorum, suprascriptas Normas, ab eadem Sacra Congregatione servandas, approbavit.

Datum Romae ex Secretaria Sacrae Congregationis negotiis Religiosorum Sodalium praepositae, die 6 martii 1921.

Th. Card. Valfré di Bonzo, *Praefectus.*

Maurus M. Serafini, Ab. O. S. B., *Secretarius.*

L. + S. (A. A. S. 13, 312.)

II.

Instructio seu elenchus quaestionum ad quas respondendum est a Moderatoribus seu Moderatricibus generalibus Institutorum vota simplicia profitentium in relatione ad S. Sedem quinto quoque anno transmittenda.

(A Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium primum edita, ad tramitem Codicis iuris canonici a Sacra Congregatione de Religiosis revisa et emendata.)

Praemittenda.

1. Doceatur quae decreta approbationis seu commendationis et quando, Institutum a S. Sede obtinuerit.

2. Quinam sit finis sive scopus peculiaris Instituti.

3. Num titulus Instituti ab initio assumptus aut scopus vel habitus sodalium aliquatenus postmodum immutati fuerint et quanam auctoritate.

4. Quot sint sodalium classes. Quaenam vota emittantur.

5.* Quot sodales ab initio usque in praesens, aut saltem ultimo vicennio, habitum Instituti induerint.

6.* Quot sodales a fundatione Instituti usque in praesens, aut saltem ultimo vicennio, et quomodo, ab eo recesserint, sive tem-

* Ad interrogationes aut interrogationum partes asterisco notatas nonnisi in prima, post promulgatam hanc instructionem, relatione respondendum erit.

pore novitiatus, sive post emissa vota temporaria, sive post emissa vota perpetua. Num et quot fuerint *fugitivi vel apostatae.*

7. Quandonam ultima relatio a S. Sedem missa fuerit.

I. De personis.

A. *De admissis.*

8. Quot postulantes ab ultima relatione admissi fuerint.

9. Num pro singulis habita sint testimonia a iure requisita; speciatim vero litterae testimoniales:

a) pro viris in genere;

b) pro clericis;

c) pro illis (viris aut respective mulieribus) qui in seminario, collegio vel alius religionis postulatu aut novitiatu fuerunt; et quidem iureiurando firmatae.

10. Num speciali aliquo modo seu industria ad nomen Instituto dandum quis allectus fuerit; et praesertim num ephemeridum ope Moderatores hunc in finem usi sint.

11. Num praeterea exquisita fuerit sufficiens notitia circa eorum indolem et mores quoties id necessarium erat vel opportunum.

12. Quoties et super quibus impedimentis seu defectibus dispensatio necessaria fuerit et a quonam Superiore ecclesiastico concessa.

13. Num postulatum omnes ii quibus praescriptus est peregerint per tempus statutum in domo in qua regularis disciplina servetur.

B. *De novitiis.*

14. Quot et quaenam sint domus novitiatus et num unaquaeque auctoritate S. Sedis instituta sit.

15. Quot novitii post ultimam relationem habitum Instituti susceperint.

16. Quot nunc in novitiatu degant.

17. Num novitii a professis rite separati exsistant.

18. Num omnes habeant integrum exemplar constitutionum.

19. Num omnes ante professionem per annum integrum et continuum in domo novitiatus sub cura magistri degerint.

20. Num magister novitiorum ab omnibus officiis oneribusque vacet, quae novitiorum curam et regimen impedire possint.

21. Num, quantum et qua auctoritate, tempus novitiatus, ultra terminum in constitutionibus praefinitum, prorogatum vel imminutum fuerit.

22. Utrum novitii primo novitiatus anno vacaverint tantummodo exercitiis pietatis, an aliis etiam et quibus operibus addicti fuerint.

23. Num durante secundo anno novitiatus (ubi peragitur) novitii in alias domus missi fuerint, et num servata fuerit instructio S. C. de Religiosis die 3 novembris 1921.

24. *(In Institutis Sororum.)* Num ante admissionem ad habitum, ad primam professionem temporariam et ad professionem perpetuam, Episcopus vel eius delegatus praescriptam voluntatem adspirantis, et gratuito exploraverit.

25. Num professioni, quoties locus erat, praemissa fuerit vel alias opportune peracta cessio administrationis propriorum bonorum ac dispositio de eorundem usu et usufructu.

26. Num a novitiis ante professionem votorum temporariorum testamentum de bonis praesentibus vel forte obventuris libere conditum fuerit.

C. *De professis.*

27. Quot nunc sint in Instituto sodales:

a) votorum temporariorum;

b) votorum perpetuorum.

28. Num vota temporaria semper tempore debito fuerint renovata.

29. Num sodales tempore debito ad vota perpetua admissi fuerint post elapsum tempus votorum temporariorum.

30. Quot sodales sive professi sive novitii post ultimam relationem obierint.

D. *De egressis et demissis.*

31. Quot post ultimam relationem ab Instituto recesserint:

a) ex novitiis;

b) ex professis expleto tempore votorum temporariorum;

c) perdurantibus votis temporariis;

d) post emissa vota perpetua.

32. Num in dimittendis sodalibus semper observatae fuerint, pro casuum diversitate, normae in sacris canonibus et in propriis constitutionibus praescriptae.

33. Num (excepto casu urgenti de quo in can. 653 et 668) aliquis dimissus aut egressus fuerit:

a) ante acceptam sententiae vel decreti confirmationem ab Apostolica Sede, si agatur de viris professis a votis perpetuis; vel ante acceptam ab eadem S. Sede decisionem, si de Sororibus a votis perpetuis professis agatur;

b) pendente recursu ad S. Sedem, si de professis a votis temporariis;

c) absque praevia dispensatione, ab ipso religioso expostulata, super votis emissis.

34. *(In Institutis Sororum.)* Num egressis quacumque de causa dos, quomodolibet constituta, integre tradita fuerit, una cum supellectili quam ad Institutum attulerant, in eo statu in quo tempore egressus reperiebatur.

35. Num iis quae, sine dote receptae, ex propriis bonis sibimet providere non valebant, in casu egressus ex Instituto, necessaria ex caritate suppeditata fuerint, quibus modo tuto ac convenienti domum redire et per aliquod tempus honeste vivere potuerint.

II. De rebus.

A. *De domibus.*

36. Quot domos Institutum habeat, et in quibusnam dioecesibus: an et quot habeat provincias.

37. An et quot novae domus post ultimam relationem apertae fuerint: et an in omnibus intercesserit legitima auctoritas et servata fuerit ratio in constitutionibus praescripta.

38. Quot sodales diversarum classium in singulis domibus commorentur, et (si diversa opera ab Instituto exerceantur) quibusnam operibus addicti sint.

39. Num post ultimam relationem domus aliqua suppressa fuerit et cuiusnam auctoritate.

40. Utrum singuli sodales proprias cellas habeant, an saltem in communi dormitorio suum quisque cubile convenienter ab omnibus aliis separatum.

41. Num infirmis curandis separatus locus undequaque aptus addictus sit.

42. Num pro recipiendis hospitibus adsint in domo cubicula sufficienter, ut decet, a communitate religiosa separata.

43. *(In Institutis Sororum.)* Num habitatio capellani sive confessarii ingressum separatum et nullam cum Sororum habitatione communicationem habeat.

B. *De bonis.*

44. Quinam fuerint ab ultima relatione annui reditus et expensae:

a) tum Instituti in communi;

b) tum uniuscuiusque domus.

45. Num ab ultima relatione sive Institutum in communi, sive certae domus in particulari, nova bona mobilia vel immobilia et cuius valoris obtinuerint.

46. Num pecuniam semper utili foenori et honesto ac tuto collocaverint.

47. Utrum et quam iacturam bonorum suorum, post ultimam relationem, fecerint, vel damna subierint, et qua de causa.

48. Num et quae bona, sive immobilia sive mobilia pretiosa abalienaverint, et qua facultate.

49. Num illorum bonorum, quae *capitalia* vocantur, partem aliquam consumpserint.

50. Num arca communis vel domus aliqua particularis aere alieno gravetur, et quanto.

51. Num ab ultima relatione nova debita contraxerint; quaenam, et qua auctoritate.

52. Num bona temporalia, tum religionis universae, tum singularum provinciarum et domorum, per oeconomos rite deputatos administrentur ad normam sacrorum canonum et constitutionum.

53. Num oeconomi, sive generalis sive locales, rationem suarum administrationum praescriptis temporibus reddiderint; et num huiusmodi rationes modo praescripto examinatae et approbatae fuerint.

54. Num lites de bonis habeant.

55. Num pecuniae aliaeque res pretiosae caute custodiantur iuxta normas hac de re traditas et praescriptum constitutionum.

56. Num et quo pacto pecuniam sive res pretiosas, a saecularibus depositas, custodiendas acceptaverint.

57. *(In Institutis Sororum.)* Utrum dotes Sororum iuxta leges canonicas in tuto ac fructifero investimento de consensu Ordinarii loci collocatae fuerint; an et quae earum pars, quo modo et cuius permissu in expensas faciendas insumpta fuerit.

58. Num et quaenam legata pia seu fundationes in Instituto, sive pro Missis celebrandis, sive pro operibus caritatis exercendis, exsistant.

59. Num huiusmodi onera fideliter adimpleta fuerint.

60. Num pecunia, qua huiusmodi fundationes constitutae fuerunt, rite collocata et seorsim ab aliis quibuslibet administrata fuerit.

61. Num Episcopo iuxta sacrorum canonum praescriptum de huiusmodi fundationibus ratio reddita fuerit.

62. Quantum superfluae pecuniae in fine cuiuslibet anni a singulis domibus in arcam communem collatum fuerit.

63. Utrum sponte an invite huiusmodi pecuniae collatio ab omnibus facta fuerit.

64. Num Superiorissa vel oeconoma habeat pecunias, de quibus libere, etsi pro bono Instituti, disponat, quin ullam rationem reddat.

III. De disciplina.

A. *De vita religiosa.*

65. Num in unaquaque domo exercitia spiritualia pro singulis diebus, mensibus, annis vel aliis certis temporibus statuta accurate peragantur.

66. Num omnes sodales quotidie Missae sacrificio assistant.

67. Utrum omnes sodales exercitiis communibus interesse possint, et an illis qui quandoque pro negotiis domesticis ab aliquo exercitio communi eximuntur, saltem concedatur tempus privatim illud peragendi.

68. Num serventur canonica statuta:

a) quantum ad conscientiae manifestationem non exigendam,

b) quoad sacramentalem confessionem,

c) circa eucharisticae communionis frequentationem.

69. Num adsint confessarii ad iuris normam designati; num et qui abusus irrepserint, sive ex parte Superiorum libertatem a lege concessam coarctantium, sive ex parte subditorum permissa libertate abutentium.

70. Num in Institutis Sororum ubique quovis triennio confessarius ordinarius mutetur, vel debita auctoritate confirmetur.

71. Num praescriptiones de clausura servanda in parte domus religiosis reservata fideliter observentur.

72. Num religiosis frequenter permittatur locutorium adire et an constitutiones in hac re serventur.

73. Num religiosis e domo egredientibus, extra casum necessitatis, a Superioribus socius addatur.

74. Num, qua ratione et quibus temporibus habeantur institutiones catecheticae et piae exhortationes ad conversos aliosque alumnos nec non ad famulos seu convictores.

75. Num et quaenam scripta periodica sodales edant aut illis conscribendis operam conferant: num in iis, sicut etiam in libris edendis, statutae leges servatae fuerint.

76. Num et quibus libris, sive antiquis sive recentioribus, etiam manu scriptis, sola Moderatorum Instituti licentia editis sodales utantur.

B. *De observantia quarundam specialium legum.*

77. Num omnia circa Capitulum generale praescripta diligenter observata fuerint:

a) quoad litteras convocatorias;

b) quoad electionem delegatorum;

c) quoad electionem scrutatorum et secretarii;

d) quoad electionem Moderatoris generalis;

e) quoad electionem Consiliariorum, Oeconomi et Secretarii generalium.

78. Num omnino liberum fuerit sodalibus litteras, quae ab inspectione Superiorum exemptae sunt, sive scribere sive recipere.

79. Num lex de mutandis Superioribus post statutum tempus fideliter observetur. Num, quot dispensationes et a quo super hac lege impetratae fuerint.

80. Num Moderator generalis et Superiores provinciales praescriptam domorum visitationem rite peregerint.

81. Num Moderator generalis et Superiores sive provinciales sive locales praefinitis temporibus consiliarios suos convocent, ut cum eis agant de negotiis sive Instituti sive provinciae sive domus.

82. Num in deliberationibus debita libertas consiliariis servata fuerit.

83. Num in Consilio generali electiones libere et iuxta normas praescriptas factae fuerint.

84. Utrum ubique vigeat vita communis; num omnibus sodalibus necessaria, praecipue quoad victum et vestitum, a Superioribus ea qua decet paterna caritate suppeditentur, et an forte sint qui haec sibi ab extraneis procurent.

85. Num alicubi sodales sint numero insufficientes ita ut nimis onerentur laboribus cum gravi valetudinis discrimine.

86. Num provideatur ne quid desit infirmis ex iis, quibus iuxta propriam cuiusque condicionem indigent, atque ut in corporalibus et spiritualibus necessitatibus qua par est caritate subleventur.

87. *(In Institutis clericorum.)* Quot annis clerici vacent studiis:

a) litterarum humaniorum,

b) philosophiae, et

c) theologiae.

Quatenus autem studia domi peragantur, quot professores singulis disciplinis tradendis sint addicti.

88. Num alumnis aut etiam magistris alia officia committantur quae a studiis eos avocent.

89. Num omnes studentes:

a) integrum cursum studiorum perfecerint antequam e domo studiis destinata exierint;

b) ante promotionem ad sacros ordines studia per leges canonicas respective praescripta rite perfecerint;

c) cetera omnia a sacris canonibus pro admissione ad ordines requisita (circa titulum ordinationis, litteras dimissorias etc.) religiose observaverint.

90. Num servata fuerit lex de examine a sacerdotibus quotannis, saltem per quinquennium, peragendo.

91. Num aliquando exerceatur negotiatio per sacros canones interdicta: item an ars aliqua vel industria quae frequentiorem afferat consuetudinem cum extraneis; quibus cautelis, tum pro salute illorum sodalium qui his incumbunt, tum pro externorum aedificatione.

92. An Superiores curent inter suos subditos promovere notitiam et exsecutionem decretorum S. Sedis, quae religiosos respiciunt: item an publice legantur, praeter proprias constitutiones, decreta quae Apostolica Sedes legenda praescripserit.

C) *De operibus Instituti.*

93. Quot personis (vel classibus personarum) beneficia contulerint sodales iis operibus quibus iuxta scopum sui Instituti sese devovent.

94. Si numerus istarum personarum post ultimam relationem alicubi imminutus fuerit, indicentur rationes.

95. *(Pro Institutis quae stipem ostiatim colligunt):*

a) an ex constitutionibus clare et certo constet de iure seu officio stipem ostiatim colligendi;

b) an sacrorum canonum praescripta et S. Sedis decreta hac de re edita in omnibus religiose observentur.

96. Num ab Institutis Sororum habeantur in suis domibus diversoria aut valetudinaria pro personis quibuscumque, etiam diversi sexus; et quatenus affirmative, cuius licentia et quibus cautelis.

97. Num et quomodo Sorores in seminariis vel collegiis vel quibuscumque ecclesiasticorum virorum domibus rem domesticam gerendam assumpserint.

98. Num Sorores opera quaedam caritatis exerceant (v. g. erga infantes aut parturientes aut chirurgi cultro incisos) quae virgines Deo dicatas et habitu religioso indutas dedecere videantur.

99. Num Sorores, quae infirmis in privatorum domiciliis inserviunt, praescriptas a constitutionibus cautelas semper adhibeant.

100. Num Superiores permiserint commorationem sodalium in domibus saecularium, et quanto tempore.

101. *(Pro Institutis virorum.)* Num aliquod Institutum Sororum quasi ab ipsis dependens, sibique aggregatum, directe vel indirecte, retineant et dirigant et quanam auctoritate.

102. Num post ultimam relationem aliquod novum opus, vel potius nova species operum, aliis iam exsistentibus adiuncta fuerit, et quanam auctoritate.

103. Num in Instituto vel in aliquibus domibus irrepserint abusus et qui.

104. Num querelae vel difficultates exsistant:

a) cum Ordinariis locorum,
b) cum confessariis,
c) cum capellanis.

105. *(Pro Institutis laicalibus utriusque sexus.)* An domos habeant in quibus suscipiantur ad commorandum adolescentes respectivi sexus qui publicas scholas laicas frequentant, quibus in locis, quasve scholas adeant, quomodo et per quos eorum religiosae instructioni consultum sit.

Responsa autem ad suprascriptas quaestiones non solum a Moderatore seu Moderatrice generali, sed etiam a singulis Consiliariis seu Assistentibus generalibus, praevio maturo examine, signanda erunt. Si agatur de Congregatione mulierum, signanda pariter erunt ab Ordinario loci in quo suprema Antistita cum suo Consilio residet.

Quod si quis ex iisdem Consiliariis seu Assistentibus aliquid magni momenti praeterea S. Sedi significandum esse putaverit, id etiam per privatas atque secretas litteras praestare poterit. Verumtamen memor ipse sit condicionis suae et sciat conscientiam suam graviter oneratum iri, si quid a veritate alienum secretis eiusmodi litteris exponere praesumpserit.

Romae, ex Secretaria Sacrae Congregationis de Religiosis, die 25 martii 1922.

Th. Card. Valfré di Bonzo, *Praefectus.*
Maurus M. Serafini, Ab. O. S. B., *Secretarius.*

L. + S. (A. A. S. 14, 278; cf. A. S. S. 39, 348.)

III.

Instructio de clausura monialium votorum sollemnium.

Nuper edito ab hac Sacra Congregatione decreto „circa moniales in Gallia et in Belgio", sub die 23 iunii 1923, quamplura monasteria ex illis regionibus alacriter egerunt de obtinenda facultate qua moniales eorundem ad vota sollemnia profitenda admitterentur; et enixe postularunt, ut de Clausurae Papalis lege, quae talem concessionem consequitur, rite ab hac Sacra Congregatione instruerentur.

Considerans vero eadem Sacra Congregatio legem clausurae in Codicem iuris canonici receptam ex vetere iure esse depromptam; eamque a S. Pii V tempore servatam, quamplurimis Sacrarum Congregationum responsis communitam et doctorum elucubrationibus illustratam fuisse, opportunum iudicavit ut instructio promulgaretur, quae veluti norma pro universis monialium monasteriis, in quibus vota solemnia emittuntur, esse queat.

Re igitur mature perpensa, Sacra Congregatio, ea quae sequuntur, circa legem Clausurae Papalis, servanda decrevit:

I. Moniales, vi suae professionis et legis ecclesiasticae, contrahunt obligationem:

a) semper manendi intra septa sui cuiusque monasterii, ita ut, sine speciali S. Sedis indulto, inde exire non liceat, salvis casibus de quibus infra (can. 601);

b) nec admittendi intra eadem septa quamcumque personam cuiusvis generis, condicionis, sexus, aetatis, sine licentia S. Sedis, nisi persona sit a iure excepta, ut infra (can. 600).

Haec est Clausurae Papalis lex et obligatio, eaque afficit etiam monasteria in quibus monialium numerus quantumcumque imminutus sit.

II. Monasterium ergo, una cum adiacentibus hortis et viridariis (can. 597, § 2), ita circumseptum esse debet, ut, quoad fieri potest, nullus sit in ea vel ab iis prospectus externarum personarum (can. 602).

1. Si quae fenestrae respiciant publicam plateam vel domos vicinas, vel communicationem cum extraneis permittant, ita vitris opacis vel valvulis (foriculis) muniri debent, ut prospectus hinc inde impediatur.

2. Si chorus crates habet per quas moniales altare videant, ita crates dispositae esse debent ut fideles, e loco ipsis reservato, ipsas moniales videre nequeant.

3. Sedes confessionalis ita disposita sit oportet ut confessarius extra clausuram, poenitentes vero intra reperiantur.

4. Locus in quo moniales sacram communionem recipiunt, ita, sive porta sive sipario, occlusus esse debet, ut moniales a fidelibus videri nequeant.

5. Apud ianuam monasterii, in sacrario et ubicumque necessarium videatur, rota muro inseratur, per quam res necessariae transmitti possint. Nihil obstat, quominus hac in rota parvum foramen sit, per quod videri possit quaenam res rotae immittantur.

6. Intra limites Clausurae Papalis non comprehenditur publicum templum cum continenti sacrario, ad quae propterea, sine S. Sedis indulto, moniales accedere nequeunt.

III. Duobus modis lex clasurae violari potest: aut per indebitum *egressum monialium* e septis monasterii, quocumque praetextu, etiam ad breve tempus, factum (can. 601), aut per indebitum *ingressum cuiuscumque alius personae* sine licentia S. Sedis.

1. *Egressus* e monasterio sine licentia S. Sedis monialibus, post professionem, licet solummodo in casu imminentis periculi mortis

vel alius gravissimi mali. Hoc periculum, si tempus suppetat, ab Ordinario loci scripto recognosci debet (can. 601).

a) Talia pericula erunt: incendium, inundatio, ruina fabricae, terrores belli, invasio militum et cetera huiusmodi. Eadem provenire possunt etiam ex parte cuiusdam monialis, exempli gratia, dementia periculosa affectae aut morbo epidemico laborantis, quo in casu huiusmodi monialis e clausura recedere debet, ut incolumitati religiosae communitatis consulatur. Si tamen tempus permittat, Ordinarius loci, a monialibus rogatus, periculum et causam sufficientem egrediendi e clausura scripto recognoscere debet.

b) Sine licentia S. Sedis ergo non potest monialis ab uno monasterio ad aliud, etiam eiusdem Ordinis, nec ad breve tempus, transferri, nec exire causa novae fundationis faciendae; nec ut exerceat munus Abbatissae seu Antistitae aut magistrae novitiarum; nec ad curandam valetudinem; nec ad invigilandum aedificationi novi monasterii. Quae tamen licentia a Sacra Congregatione, iustis de causis et debitis praescriptis condicionibus concedi solet.

c) Si supra tectum monasterii sit ambulacrum, ad illud accedere moniales poterunt, dummodo cratibus undequaque rite protegatur.

d) Cum saepissime necessitas adsit, ut moniales, propter decorem domus Dei, per seipsas in ecclesia exteriore ea faciant, quae requiruntur ut semper debita munditie et nitore resplendeat, et praecipue in festis maioribus convenienti ornatu decoretur, S. Sedes, pro monasteriis id petentibus Antistitae facultatem concedit designandi religiosas, quotquot videantur necessariae, quae, tempore quo nemo est in ecclesia et haec omnino clausa manet, in eam descendere possint, ut ea omnia agant quae ad cultum ecclesiae eiusque munditiem pertinent.

e) Quamvis adspirantes ad habitum religiosum, dum postulatum peragunt, lege clausurae teneantur (can. 550, § 2), tamen libere et absque licentia S. Sedis e monasterio egredi possunt quando ad saeculum sponte eas redire aut a Superioribus dimitti contingat; et idem de novitiis dicendum, aut de professis votorum temporariorum, quando vota exspiraverint, vel legitime dimissae fuerint.

2. *Ingressus* in monasterium sine venia S. Sedis, vi can. 600, sequentibus personis licet:

a) Ordinario loci aut Superiori regulari monasterium visitantibus, vel aliis visitatoribus ab ipsis delegatis, licet clausuram ingredi dumtaxat inspectionis causa, cautoque ut unus saltem clericus vel religiosus vir maturae aetatis eos comitetur (can. 600, 1°).

b) Pro sola igitur visitatione *locali* peragenda visitatori clausuram ingredi licet. Visitatio *personalis* extra clausuram ad crates

fieri debet. Nec Ordinario aut Superiori regulari aut visitatori extra actum visitationis ratione officii clausuram ingredi fas est.

c) Causa explorationis, quae ante vestitionem et utramque professionem ab Ordinario loci vel eius delegato fieri debet, nec non pro electione Antistitae, Ordinarius loci aut eius delegatus clausuram ingredi non debet (can. 506, § 2, 552, § 2).

d) Si vestitioni vel professioni monialium Episcopus vel alius sacerdos praesit, neque ipsis clausuram ingredi, neque postulanti aut professurae ex ea egredi licet.

e) Visitator ingressurus clausuram inspectionis causa ab uno saltem clerico vel religioso, etiam converso, maturae aetatis, comitari debet, qui toto tempore, quo in monasterio moratur, ab eo non discedat.

f) Confessarius, vel qui eius vices gerit, potest, cum debitis cautelis, ingredi clausuram ad ministranda sacramenta infirmis aut ad adsistendum morientibus (can. 600, 2°). Haec facultas respicit confessarium ordinarium monasterii, vel qui eius vices gerit, quibus ex can. 514, § 2 competit administratio sacramentorum et adsistentia morientibus in monasteriis monialium; in horum defectu alius etiam sacerdos clausuram ingredi potest.

g) Ad excipiendas confessiones aegrotantium ingredi clausuram potest, quoties requiratur, non solum confessarius ordinarius, sed etiam extraordinarius vel adiunctus aut confessarius quilibet a graviter aegrotante accersitus, de quo in can. 523 fit sermo.

h) Debitae cautelae adhibendae *pro communione administranda* in decreto Sacrae Congregationis de Religiosis die 1 septembris 1912 exhibentur: „Oportet ut quattuor religiosae maturae aetatis, si fieri possit, ab ingressu in clausuram usque ad egressum sacerdotem comitentur, qui sacram pyxidem, aliquas consecratas particulas continentem, deferre, sacram communionem administrare, reverti ad ecclesiam, eandemque sacram pyxidem reponere debet, servatis rubricis *a Rituali Romano* pro communione infirmorum statutis."

i) *Pro confessione excipienda* sequentes cautelae praescribuntur: duae moniales confessarium ad cellam infirmae comitentur ibique ante ostium cellae apertum exspectent, dum confessionem audit, ut redeuntem ad monasterii ianuam iterum comitari possint.

k) Quandocumque sacerdotem ad supradicta ministeria obeunda clausuram ingredi contingat, finito ipso ministerio statim e monasterio egredi debet.

l) Si verbum Dei monialibus ad crates commode praedicari non potest, S. Sedis licentia exquirenda est, quae, si graves adsint rationes, eam denegare non solet, ut praedicatores clausuram ingredi et in choro sive in capitulo praedicare valeant, servatis

tamen animadversionibus et cautelis pro ingressu confessarii supra descriptis.

m) Possunt clausuram ingredi qui supremum actu tenent populorum principatum eorumque uxores cum comitatu; item Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales (can. 600, 3°).

n) Antistitae est, adhibitis debitis cautelis, ingressum permittere medicis, chirurgis, aliisque quorum opera est necessaria, impetrata prius saltem habituali adprobatione ab Ordinario loci; si vero necessitas urgeat, nec tempus suppetat adprobationem petendi, haec iure supponitur (can. 600, 4°).

o) Antistita ergo, facultate hac ipsa lege a S. Sede sibi tributa, potest omnibus personis, quarum opera intra septa monasterii necessaria est, ingressum permittere; prius tamen ab Ordinario loci saltem habitualem adprobationem obtinere debet. Hinc usuvenit, ut moniales in principio cuiuslibet anni in libro apposito recenseant eos omnes, quorum opera, ut plurimum, in monasterio, vel in horto, vel in officinis intra septa monasterii sitis, durante anno, occurret (medicos, aut alios ad infirmarum curationem necessarios, operarios in horto, pro cella vinaria, pro stabulis opifices et alias huiusmodi personas); quem librum Ordinario pro illa habituali adprobatione obtinenda subscribendum praesentent. Si vero in aliquo casu extraordinario necessitas monasterii ingrediendi urgeat, nec tempus suppetat adprobationem ab Ordinario petendi, haec adprobatio iure praesumitur, id est ipsa lex hanc praesumptionem ratam habet.

p) Antistitae autem iniungitur in omnibus casibus debitas adhibere cautelas. Quae quidem cautelae in hoc consistunt quod personae ingredientes, ex assumptis certis informationibus, sint optimae famae ac moribus praestantes, a duabus monialibus, ex gravioribus, ad locum, ubi eorum opera requiritur, comitentur, nec ulli moniali permittatur huiusmodi personas alloqui praeter eas, quae cum illis de eorum officiis agere debent.

IV. Claves clausurae diu noctuque semper sint apud Antistitam, quae illas tradet monialibus designatis, quoties opus fuerit.

Quod si Antistita vel quaelibet alia, personam quamcumque sine legitima licentia in monasterium introduceret, vel solum admitteret, non tantum graviter peccaret, sed etiam ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam incurreret (can. 2342, 1°).

Adspirantes ad habitum religiosum clausuram ingrediuntur de licentia Ordinarii. Puellas tamen educationis causa vel alia etiam pia causa in monasterium admittere, absque S. Sedis licentia, non licet.

V. In collocutorio, quo moniales, intra limites a constitutionibus uniuscuiusque religionis praescriptos, externas personas recipere

possunt, duae debent esse crates, inter se spatio circiter viginti centimetrorum distantes, atque muro infixae, ita ut aperiri nequeant. Si constitutiones id permittant, in collocutorio etiam rota esse potest. Quo vero ad cetera omnia quae collocutorium respiciunt, praecipue circa continuam vigilantiam de iis quae ibi fiunt aut dicuntur, constitutiones uniuscuiusque monasterii exacte observentur.

VI. Clausura monialium, etsi regularibus subiectarum, quoad eius accuratam observantiam, sub vigilantia est Ordinarii loci, qui potest delinquentes contra eam, regularibus viris non exceptis, poenis quoque ac censuris corrigere post delictum et coërcere ne eam violent. Etiam Superiori regulari custodia clausurae monialium sibi subiectarum commissa est, qui moniales aut alios suos subditos, si quid hac in re deliquerint, poenis quoque punire potest (can. 603).

Facta autem de praemissis relatione Ssmo D. N. Pio div. Prov. PP. XI, in audientia habita ab infrascripto P. Secretario S. Congregationis de Religiosis die 6 februarii 1924, Sanctitas Sua praesentem instructionem approbavit et ab omnibus servari mandavit.

Datum Romae ex Secretaria S. Congregationis de Religiosis, die, mense et anno ut supra.

C. Card. Laurenti, *Praefectus.*
Maurus M. Serafini, Ab. O. S. B., *Secretarius.*

L. + S. (A. A. S. 16, 96.)

IV.

Index facultatum quinquennalium quae Ordinariis dioeceseon a S. Congregatione Consistoriali tribuuntur, ab anno 1923.

Formula III. Ex S. Congregatione Religiosorum.

1. Dispensandi, ad petitionem Superiorum, super illegitimitate natalium ad ingrediendum in Religionem, quatenus a constitutionibus Instituti requiratur, dummodo ne agatur de prole sacrilego commercio orta, et dispensati ad munia maiora ne eligantur iuxta praescriptum can. 504.

2. Permittendi celebrationem trium Missarum de ritu in nocte Nativitatis D. N. I. C. in ecclesiis religiosorum non comprehensis in can. 821, § 3, cum facultate pro adstantibus ad s. Synaxim accedendi, ita tamen ut dictae tres Missae ab uno eodemque sacerdote celebrentur.

3. Dispensandi super aetatis excessu pro admittendis ad habitum religiosum, quatenus a constitutionibus Instituti requiratur,

audita in singulis casibus Superiorissa generali vel provinciali atque praevio earum consensu et respectivi Consilii, dummodo postulantes aetatem 40 annorum ne excesserint et polleant ceteris qualitatibus requisitis.

4. Dispensandi super defectu aetatis canonicae ad s. ordinem presbyteratus, non ultra sexdecim menses, etiam pro religiosis exemptis, dummodo a suis Superioribus litteras dimissoriales acceperint et quatenus ordinandi ceteras qualitates habeant a ss. canonibus requisitas et praesertim curriculum theologicum expleverint ad normam canonis 976, 2° Codicis I. C.

5. Dispensandi super dotis defectu cum Monialibus et Sororibus in toto vel in parte, dummodo status oeconomicus Instituti detrimentum ne patiatur et postulantes talibus sint praeditae qualitatibus, ut eas magnae utilitatis Instituto fore certa spes habeatur.

6. Confirmandi confessarium ad quartum et quintum triennium, dummodo maioris partis religiosarum, convocatis etiam iis, quae in aliis negotiis ius non habent ferendi suffragium, consensus capitulariter ac per secreta suffragia praestandus, prius accedat, proviso pro dissentientibus, si quae sint ac velint.

7. Permittendi celebrationem ss. Missae Sacrificii Feria V in Coena Domini, facta licentia personis habitualiter in Communitate commorantibus sese reficiendi s. Synaxi, etiam ad adimplendum praeceptum paschale.

8. Permittendi Monialibus descensum in ecclesiam, ut ipsae eam maiori sollertia mundare et decorare possint, exeuntibus prius ab ecclesia extraneis omnibus, non exceptis ipsis confessario et monasterio inservientibus et extra claustra degentibus; portae illius claudantur et claves Superiorissae tradantur, Moniales vero semper binae sint et porta per quam aditus interior ad ecclesiam patet duplici clavi claudatur, quarum una a Superiorissa, altera a Sanctimoniali ab Ordinario deputanda custodiatur et non aperiatur nisi in casibus enuntiatis et cum praescriptis cautelis.

9. Permittendi Monialibus egressum e claustris urgente casu operationis chirurgicae subeundae, quamvis non secumferat periculum mortis imminentis aut gravissimi mali, per tempus stricte necessarium, praescriptis debitis cautelis.

(Archiv f. k. KR. 104, 293.)

V.

Facultates habituales Nuntiorum, Internuntiorum et Delegatorum Apostolicorum penes civitates seu nationes.

46. Cognoscendi in casibus extraordinariis et urgente necessitate super statu alicuius domus religionis cuiuslibet; conferendo cum Superioribus consilium et operam ut opportuna abusibus remedia adhibeantur, et religiosi ad sui status perfectionem reducantur, certiore tamen facta quam primum Apostolica Sede, si quid novi in utilitatem claustralium communitatum decernendum esse videatur.

47. Dispensandi, iusta de causa, postulante communitate super defectu dotis in religione pro sororibus aut monialibus requisitae.

48. Concedendi in casibus particularibus, vel ad tempus, Ordinariis dioecesanis facultatem praeficiendi paroeciis religiosos in defectu sacerdotum saecularium, de consensu tamen suorum Superiorum, et cum clausula ut saltem duo alii religiosi cum parocho cohabitent, servatisque in reliquis sacrorum canonum dispositionibus.

49. Indulgendi monialibus in casu infirmitatis, aliisque iustis gravibusque de causis, ut extra claustra per tempus prudenti arbitrio praefiniendum manere possint, ita tamen ut cum associatione et assistentia suorum consanguineorum vel affinium aut alicuius honestae mulieris semper incedant, domi et alibi vitam religiosam ducant a virorum frequentia semotam, prout Deo sacratas virgines decet, firmo praescripto can. 639.

50. Dispensandi religiosos utriusque sexus, pro foro conscientiae tantum, a regressu in religionem et permittendi ut in saeculo remaneant, quoties hi invalide obtinuerunt declarationem nullitatis votorum, dummodo tamen haec invaliditas occulta sit, firmo semper manente voto castitatis perpetuae, servatisque aliorum votorum substantialibus, usquedum peculiarem dispensationem a S. Sede hac de re assequantur, et, si sint sacerdotes, facta lege ut habitum sacerdotis saecularis induant.

(Cap. 5. Facultates circa religiosos; cf. *Vermeersch-Creusen,* Epitome I 527.)

INDEX RERUM.

Numerus paginam libri indicat.

Abbas primas 9.
— nullius 41 239.
— de regimine 239.
Abbatia 50.
Abdicatio bonorum 119.
Abrogatio communicationis privilegiorum 31, eius compensatio 32.
Absolutio a casibus reservatis 293 296.
Abusus privilegiorum 37, librorum 176, sacramentorum 243, stipendiorum 271, reliquiarum 323.
Academici gradus 162.
Acatholici non admittendi 80.
Acceptatio hereditatis 64, electionis 223.
Accidentalia status religiosi 5.
Acclamatio in electione 221.
Acquisitio bonorum pro religione 62, privatorum 125, reliquiarum 322.
Actiones pecuniariae 65.
Actuarius in processu criminali 194, in processu beatificationis vel canonizationis 319.
Actus inter vivos 128.
Actus interni obiectum oboedientiae 141.
Administratio bonorum communium 68, proprietatis novitii 98, professi 126.
Administrator bonorum communium 68, novitii 98, professi 127.
Admissio postulantium 80, ad professionem 105.
Adnotatio professionis sollemnis 113, ordinationis 311.
Adversarii diversitatis religionum 6, exemptionis 46 48.
Advocatus reorum 246.
Aediculae coemeterii 329.
Aegroti novitii 101, postulantes 102, religiosae aegrotae 157 300.
Aes alienum impedit ingressum 81.
Aestimatio fundatorum 16.
— rei alienandae 70.
Aetas postulantium 80, novitiorum 91, ad professionem 105, ordinandorum 305, Superiorum maiorum 228.
Aggregatio religionum 31, piarum unionum 325.
Alienatio bonorum communium 70, reliquiarum 322.
Altare portatile, immobile 255, consecratio 255, exsecratio 256, reconciliatio 256.
— privilegiatum 268.
Amissio privilegiorum 35, exemptionis 44.
Amplificatio domus religiosae 55.
Anachoretae (paupertas) 121.
Anglicae Virgines 8.
Annus novitiatus integer 91, continuus 92, secundus 93.
Anticipatio divini officii 276.
— renovationis votorum 109.
Antimensium graecum 267.
Antoniani 7.
Apostasia a religione 187, eius poenae 188.
Apostatae a religione amittunt exemptionem 44 188.
— a fide admitti nequeunt 78.
Appellatio a sententia condemnatoria 247.
Approbatio religionis 3, formalis 4, episcopalis 13, eius effectus 15, romana 18, decretum approbationis eiusque effectus 19.
— romana constitutionum 21, ad experimentum 23, definitiva 23.
— concionatoris 279.
— confessarii 293.
Archiconfraternitates 324.
Archisodalitates 324.
Ars sacra colenda 251.
Artis obiecta (paupertas) 124.
Asceterium 50.
Asservatio ss. Eucharistiae (locus) 283.
Assistentia matrimonio 311.
Associationes fidelium 324, erectio, adscriptio 325, regimen 326, suppressio 327.
Assumptionistae 7.
Auctor vitae religiosae 4, exemptionis 43.
Auctoritas praecipiens 140.
— Romani Pontificis in religiosos 198, Congregationis de Religiosis 201,

Episcopi dioecesani 207 209, Capituli 217, Magistri novitiorum 96, Superiorum 229, supremi Moderatoris 234, Provincialis 236, Superioris localis 238, Abbatis de regimine 239, Visitatoris 239.
Auditor in iudicio 245.
Augustiniani Eremitae 7.
Aurora 265.
Aversio a statu religioso 79.

Baptismus postulantium 2 85, baptismi parochus ratione professionis sollemnis 113, ratione ordinationis sacrae 311.
Barnabitae 7.
Basiliani 7.
Basilicae titulus 250.
Beati, cultus limitatus 318.
Beatificatio 318.
Benedictini 7, Congregationes benedictinae 9.
Benedictio Abbatis 239, ecclesiae 252, campanarum 257, tabernaculi 258, vestium sacrarum 258, oratorii 259, coemeterii 329.
Beneficia religiosa 208, unio beneficiorum domui religiosae 208.
Beneficium vacans post professionem 111.
Beneplacitum Sedis Apostolicae pro erigenda domo religiosa 50.
Bernardus, S. de exemptione 46.
Beuronensis Congregatio 9 21, Abbas primas 9.
Binatio Missae 263.
Bona temporalia communia, species, eorum privilegia 58, dominii subiectum 59, modus ea acquirendi 62, eorum administratio 68, alienatio 70.
— privata novitiorum 98, professorum 124, horum administratio 126, de iis dispositio 128.
Bullae protectionis 45.
Bursae ludus 66.

Calendarium proprium religionis 274.
Camaldulenses 7.
Camilliani 8.
Campanae 257.
Cannarum privilegium 37 52.
Canonici Lateranenses 7.
— regulares 7.
Canonizatio 318, festum canonizationis 320.
Capellanus religiosarum 331.
Capitulum religiosorum 214, institutio, species 215, convocatio 216, officiales Capituli 216, auctoritas 217, C. electivum 219.
Capitulationes (in electione) 225.
Caritas divina, scopus vitae relig. 2 3.
Carmelitae 7.
Carthusiani 7,
Cassinensis unio 8.
Castitas, obiectum 135, votum sollemne et simplex 136, tutelae 136, poenae in transgressores 137.
Casus moralis et liturgicus 167.
Catechetica populi instructio 281.
Catechumeni non admittendi 78.
Catholicus solus admittendus 2.
Causae fidei et morum 243.
Censores librorum 171, eorum munus 172.
Cessatio privilegiorum 35, irregularitatum 309.
Charta caritatis Cisterciensium 21.
Chorus publicus 273.
Cistercienses 7.
Civilis societas et religiones 76.
Claretini 8.
Claustrum 50.
Clausura 152 348, eius scopus et species 153, egressus 153, ingressus 155.
— monialium 157, prospectus, vigilantia 158, poenae in violatores 159.
Clavis tabernaculi custodiendus 284.
Clerici ingredi postulantes 81.
Clerici regulares 7.
Clugny reformationis centrum 8, Abbas nullius 42.
Coactio (vis, metus) ad statum religiosum 79, ad professionem 106, ad ordines 302.
Coelestini 8.
Coemeterium 327, religiosorum 328, aediculae in coemeterio 329, cf. Sepultura.
Coenobitica vita necessaria 5.
Coenobium 50.
Coërcitiva potestas Superiorum 242.
Collectio eleemosynarum 67.
Collocatio pecuniae 64.
Collocutorium 160.
Commendaticiae litterae („celebret") 264.
Commissio vigilantiae in praedicatores 283.
Communicatio privilegiorum 29, species: plena, minus plena, in forma accessoria vel aeque principali 30, limites 30, eius abrogatio 31, compensatio 32, tribuenda confraternitatibus 33 326.
Communio sacra 285, prima, paschalis, in mortis periculo 286, frequentia, ritus, tempus 287, infirmorum 288, religiosae aegrotae 157.
Commutatio votorum 315, officii divini 276.

Compensatio pro communicatione privilegiorum abrogata 32.
Concio, materia 282, elogia funebria, conferentiae 282.
Concionator, eius obligationes 281.
Concordia servanda inter Episcopos et religiosos 47.
Conferentiae (recens orationis genus) 282.
Confessarii, eorum deputatio 293, iurisdictionis revocatio 294.
— novitiorum 96 295, pue orum oblatorum 295, in domo studiorum 163.
— religiosorum virorum 295.
— religiosarum 298, ordinarii, speciales, extraordinarii, particulares 299, eorum deputatio 300, tempus muneris 301.
Confirmatio privilegiorum 38, electionis 224.
Confirmationis (sacramentum) receptae testimonium 2 85.
Confraternitates, archiconfraternitates 324, participant privilegia religionis 33 326.
Congregatio religiosa 7 11, monastica 9, 11.
— negotiis religiosorum sodalium praeposita 201, praecepta fert 140.
— Concilii 203.
— S. Officii 202.
— de Propaganda Fide 203.
— s. Rituum 203.
Congregationes benedictinae 8, Abbas primas 9.
Coniux ingredi religionem nequit 80.
Consecratio ecclesiae 251, minister 252, festum consecrationis 253, petrae sacrae, altaris 255, calicis et patenae 257.
Consilia evangelica 3.
Consilium (consiliarii, consultores) 232.
Constitutiones 21, earum interpretatio 24 147, immutatio, observantia 146, lectio 146.
Consuetudo, fons privilegiorum 28 32.
Contemptus perfectionis, oboedientiae 144, constitutionum 149.
Convalidatio testamenti 100, professionis 114.
Conventus 50.
Correptio poenalis 248.
Crates clausurae 158.
Criminis impedimentum 316.
Cruciferi Belgae 7.
Crucigeri cum rubea stella 7.
Crux altaris 257.
Cubiculum ratione Missae 267.
Cultus Sanctorum 317, latriae, hyperduliae, duliae 317.
Cumulatio stipendiorum 271.
Debita non contrahenda 73.
Declaratio nullitatis professionis 115.
Decretum laudis 18, approbationis 19, dimissionis 190.
Decumbens a mense quoad ieiunium euchar. 287.
Dedicatio ecclesiae 251, festum dedicationis 253, iteratio 253.
Defensor rei (in processu dimissionis) 194.
Delicta tria (ante dimissionem) 192.
Delictum impedit ab ingressu in relig. 81.
Denuntiatio criminis 243 246, massonum, modernistarum 244.
Devotionalia (paupertas) 123.
Dignitates ecclesiasticae, quomodo a religiosis occupentur 179, obligationes et iura 180. muneris renuntiatio 181.
Dilatio approbationis constitutionum 22, professionis 108.
Dimissio e religione 16, post vota temporaria 189, post vota perpetua 191, dimissionis decretum 190, sententia iudicis eiusque confirmatio 194, dimissionis effectus 195.
Dimissoriales litterae 303.
Directorium spirituale 22.
Dismembratio provinciae 61.
Dispensatio a votis religiosis 185, potestas Capituli generalis 218, Superioris domus a lege communi 238, a votis privatis 239.
Dispersi, eorunque iura 76, sepultura 331.
Diversitas religionum 6 13.
Doctrina christiana tradenda 281.
Doctrinae christianae Congregatio 8.
Documenta postulantium 84, de ecclesiae dedicatione 253, ordinandorum 309, processus Servi Dei 320.
Dolus in ingressu 80.
Dominativa potestas Superiorum 138, 229, ad puniendum 242.
Dominicani 7.
Dominium privatum 124, eius conservatio, nova acquisitio 125.
— radicale 120 125.
Domus religiosa 49, d. regularis 50, permissio S. Sedis 50 vel Episcopi 51, licentiae modus vel denegatio 52, numerus habitantium 53, fundationis effectus 54, domus immutatio 55, suppressio, amissae recuperatio 56, separatio a provincia, translatio 57, excisio 61.
— novitiatus 50, 89.
studiorum 160, vita communis in d. stud. 130 307.

Dona gratuita religioni oblata 66, eorum recusatio 66, d. minora professorum 129, e bonis communibus 72.
Donaria votiva 71.
Donationes missioni 66.
Dos religiosarum, eius collocatio 65, restitutio 191 197.

Ecclesia cathedralis, capitularis, collegiata, conventualis, paroecialis, religiosa, basilica 250.
Ecclesiae religiosorum 55, erectio, licentia Episcopi 250, restauratio 251, dedicatio, consecratio, benedictio 251, violatio et reconciliatio 254, altaria 255, supellex 256.
Egressus e clausura 153, licitus, illicitus 154, poenae 155, e. monialium 158.
— e religione, sensu lato 179, proprie 184, dispensatio 185, exclaustratio, saecularizatio 186.
Electio capitularis 219, eius forma 221, eligendus 222, electionis acceptatio 223, eius confirmatio 224, observanda in e. 224.
Electiva sepultura 331.
Electores in Capitulo 220.
Electrica lux 258.
Eleemosynae collectio 67.
Elogia funebria 282.
Emptio actionum, obligationum 65, reliquiarum 323.
Essentia status religiosi 3, ex iure divino et humano 4.
Episcopus dioecesanus religiones approbat 13 post consensum S. Sedis 14, approbationis effectus 15, quaedam privilegia recognoscit 39, licentiam pro erigenda domo confert 49 51, vigilat in bonorum collocationem 64, in dotem professae 65, in alienationem 72, in usum librorum 170 174 175, consecrationes quaelibet ei sunt propriae 252 256 257, religionem ingredi nequit 81, potestas in religiosos 207, causae ei reservatae 209.
— religiosus quomodo acquirit bona 126, eius promotio 179, renuntiatio 181.
Erectio domus religiosae exemptae 50, non ex. 51, ecclesiae 250, oratorii 259, associationis 325.
Eucharistia, eius custodia 283, s. communio 285, ad infirmos delatio 288, expositio 290.
Examen postulantium 83 87, novitiorum 95, quinquennale 167, concionatorum 279, confessariorum 295.
Exemptio 40 sq., eius historia 45, adversarii 46, manet durante persecutione 76, a iuribus parochi 43.
Excisio domus 61.
Exercitia spiritualia postulantium 87, ordinandorum 310.
Exclaustratio 184, eius effectus 186.
Excludenda a textu constitutionum 21, 338.
Exhumatio cadaveris 330.
Expositio ss. Eucharistiae, eius species 290, mense octobri, quadraginta horarum 291.
Expulsio cf. Dimissio.
Exsecratio altaris 256.
Exsequiae 330 331.
Exstinctio religionis 62 74.
Extensio privilegiorum 29.
Extranei ratione Missae 264, officii divini 275, concionatores 278.
Extrema unctio et Viaticum postulantium 88, ius Superioris localis 238, ratione extraneorum 288.

Facultates dispensandi ab impedimentis matrim. 313, Ordinariorum in religiosos 353, Nuntiorum 355.
Familiares 87, ratione sacramentorum 238, sepulturae 329.
Famuli 29, cf. Familiares.
Festa patronorum 274.
Festum dedicationis ecclesiae 253, beatificationis seu canonizationis 320.
Fidei professio magistrorum 163, Superiorum 232, supremi Moderatoris 234, concionatoris 280, confessariorum 294, ordinandorum 310.
Filii, qui religionem ingredi nequeant 82.
Finis vitae religiosae primarius 2, secundarius 6.
Forma professionis 104.
Formata domus 50.
Forum iudiciale 244.
Franciscani 7, Franciscanae tertiariae 8.
Fratres de misericordia 8.
— Teutonici 8.
Frequentia s. communionis 287.
Fructus industriae 65 126 130.
— proprietatis professi 126, dispositio de iis 129.
Fuga 188, poenae in fugitivos 189.
Fundatio religionis 12, domus religiosae 50.
— pia 63, tabella fundationum 63.
Fundatores religionum 16, aestimatio eorum et honor 16 17.
Fundatrices domus ratione clausurae 155.

Funus 238 329, exsequiae, depositio 330, religiosarum, saecularium 331, portio funeralis 333.

Generalis Superior (supremus Moderator) 233.
Germen vocationis 78.
Gradus academici, ius ad eos 162, magistri iis non indigent 163.
Graecorum antimensia 267.
Grangiae, cf. Villae rusticae.
Gratuitae largitiones 69 72.
Gratuitas admissionis 83.
Gymnasialia studia 164.

Habitus religiosus, cf. Vestitus.
Haeretici admitti nequeunt 78.
Hereditas, fons dominii 63, forma testamenti 64.
— privata a propinquis 126.
Historia exemptionis 45; paupertatis 121.
Honor liturgicus s. fundatorum 17.
Horae canonicae, obligatio 273, calendarium 274, extra domum, extranei 275, relaxatio obligationis, conversio ordinis 275, anticipatio, cessatio, dispensatio, commutatio 276.
Hostiae recentes sint 285.

Ianitor, forma clausurae, persona, obligationes 159.
Ieiunium eucharisticum 286.
Imagines, respectu paupertatis 123, imprimendae 170, cultus publicus 320, approbatio Episcopi 321, earum benedictio 322. i. pretiosae 322.
Immutatio constitutionum 25, domus 55, status religionis 74.
Impedimenta admissionis 80, professionis perpetuae 110.
— ordinationis (irregularitates) 306, eorum cessatio 309.
— matrimonialia 313, voti 315, criminis 316.
„Imperatae" orationes 263.
Incorporatio bonorum 130.
Indefectibilitas status religiosi 74.
Indulgentiae novae, ab Episcopo approbandae 40 211, in actu professionis 110, altaris privilegiati 268 270.
Industriae fructus 65 126 130.
Infirmi, novitii 101, Missa in eorum cubiculis 267, ratione ieiunii euchar. 287, s. communio ad inf. deferenda 288, religiosae 157 300 351.
Ingressus in religionem 78, in clausuram virorum 155, mulierum 156, monialium 157.
Inoboedientia 144, ex contemptu 144.
Inquisitio in crimen 246.
Insignes reliquiae 71 322 323.
Instantiae iudiciales 244.
Instructio processus 246.
Interpretatio regularum et constitutionum 23 147, privilegiorum 33.
Interruptio novitiatus 92, studiorum 165.
Interstitia s. ordinum 305.
Ioannitae 8.
Irregularitates ingressum impediunt 82, ratione ordinationis 306.
Irrevocabilitas professionis sollemnis 10, 113.
Iter transmarinum ratione Missae 267, confessionum 293.
Iteratio dedicationis ecclesiae 253.
Iudex religiosus 245.
Iura religionis approbatae ab Episcopo 15, a Pontifice 19, i. postulantium 87, novitiorum 100, oratoriorum 260.
— spiritualia ratione paupertatis 122.
Iuramentum contra modernismum magistrorum 163, Superiorum 232, concionatorum 280, confessariorum 294, ordinandorum 310.
— scrutatorum 217, electorum 224.
Iurisdictio 139, Superiorum 230, ad puniendum 242.
— sacramentalis 291, ordinaria, delegata 292, eius revocatio 294.
Ius binandi 263.

Kalendarium, cf. Calendarium.

Lampas coram tabernaculo 285.
Lapis primarius ecclesiae 251.
Largitiones gratuitae e bonis communibus 69 72.
Lazaristae non sunt religiosi 4 7.
Lectio constitutionum 146, librorum pravorum 174, decretorum S. Sedis 232.
Legatum in favorem religionis 63.
Libellus precum ad S. Sedem 204.
— supplex pro approbatione religionis 14 18, constitutionum 21.
Liber caeremoniarum 22, consuetudinum 22.
Libertas eligendi statum relig. 78, deserendi novitiatum 101, defectus libertatis nocet novitiatui 106.
— romana 45.
Librorum censura praevia 169, censores 170.
— prohibitio 173, facultas legendi 174.
— abusus 176, poenae in violatores 177.
Licentia Superioris expressa, tacita, praesumpta 131.

Licitatio ante alienationem 71.
Limites communicationis privilegiorum 30, exemptionis 42 207 209.
Litterae reversales 87, commendaticiae 264, dimissoriales 303, testimoniales 309.
Locus postulatus 87, novitiatus 89, professionis temporariae 109, perpetuae 110.
Ludi in Bursa 66.
Lumen electricum 258.

Magister novitiorum 95.
Magistri scholarum 163.
Manuscripta (paupertas) 123.
„Mare magnum" Franciscanorum 46.
Martyrio aequiparatur professio religiosa 110.
Matrimonii sacramentum, assistentia 311, dispensatio ab impedimentis 313.
Maurini 8.
Mendicantes 7, communicatio privilegiorum 30, eorum possessio 61 120.
Mercatura prohibita 65.
Metus gravis in ingressu 80, in professione 106, ordinatione 303.
Miles religiosus 108 130, ratione ordinationis 307.
Missae sacrificium 262, ritus 263, tempus 265, locus, indulta 266, stipendia 270, reductio numeri Missarum 63.
Missiones, ratione domus erigendae 50, subiectio religiosorum Vicariis et Praefectis Apostolicis 203 213, acquisitio et administratio bonorum 64, 66 214, indulta circa locum Missae celebrandae 267.
Moderator supremus 226 233 234.
Monachus 12.
Monasterium 50, sui iuris 8.
Monialis 12.
Moniales in Gallia et Belgio 12.
Monialium exemptio 43, clausura 156.
Monitio poenalis 248.
Monitiones duae ante dimissionem 192.
Morbus ratione ieiunii eucharistici 287, ratione confessionis religiosae 300, m. reticitus ante professionem 190.
Mors privilegiati 37.
Mortis periculum ratione matrimonii 312 313.
Mulieres clausuram violantes 155 157.
Mutatio domus religiosae 56.

Natales legitimi Superiorum maiorum 222 228.
— illigitimi sanantur professione sollemni 114.
Navigatio marina, ratione Missae celebrandae 267, ratione confessionum audiendarum 293.
Neglectus perfectionis 118.
Negotiatio vetita 65, licita 65, n. cum Missis 271.
Nimia diversitas religionum 6 13.
Nomen fundatoris in liturgia 17.
Nomina institutorum religiosorum 10.
Non-usus privilegii 37.
Notarius in iudicio 194 245, in causis Servorum Dei 319.
Novitiatus 88, domus 89, tempus 90, interruptio 92, suspensio 93, prorogatio 94, regimen 95.
Novitii privilegia participant 29, testari debent 99, diversitas inter choristas et laicos 96, eorum confessarii 96, obligationes 97, iura 100, graviter aegroti 101.
Nullitatis professionis declaratio 115.
Numerus habitantium in domo 53.

Oblati, sodalitium 31.
Obligatio servandi constitutiones 146, oboediendi „sub peccato" 147.
Obligationes postulantium 87, novitiorum 97, professorum 116, Superiorum 232, praedicatorum 280, confessariorum 294.
Oboedientia 138, virtus 142, necessaria, perfecta 143, ex voto 144, poenae inoboedientiae 144.
Observantia regularum et constitutionum 146.
Oeconomus (administrator) bonorum 68, eius munus 68, ratio reddenda 69.
Officiales religiosi 227.
Officium divinum recitandum 273, cf. Horae canonicae.
Olea sacra 257.
Olivetani 8.
Operarii mercedem iustam acquirant 69.
Oraculum vivae vocis, fons privilegii 28.
Oratoriani non sunt religiosi 4 7.
Oratorium 258, publicum, semipublicum, privatum, erectio 259; internum, principale, eius iura 260.
Ordinarius (Superior maior) 226.
— loci, cf. Episcopus.
Ordinatio 302, minister 303, litterae dimissoriales 303, subiectum ordinationis 304, interstitia 305, irregularitates 306, adiuncta ordinationis 309.
Ordinationes perpetuae Superiorum 231.
Ordo religiosus 11.
Orientales admiti nequeunt 82.

Parentes avertentes liberos a religione 79, nequeunt ingredi 82.
Parochi auctoritas in domum religiosam 16, Episcopus religiosos eximere potest 16 43, parochi iura ratione Viatici et extr. unctionis 289, sepulturae 329 331 333.
Parochus religiosus ratione acquisitionis bonorum 126, ratione curae animarum 208.
Passionistae 7.
Patres Albi 8.
Patroni religionis 17, titulares ecclesiae 253, patronorum festa 274, p. principales 274, a S. Sede confirmari debent 318.
Paulani 7.
Paupertatis religiosae votum 119, virtus 121, historia 121, res exceptae 122, dominium privatum professi 124, vita communis 129, spiritus paupertatis, defectus 131, peccatum 132.
Peccatum contra paupertatem 132, castitatem 136, oboedientiam 143, ex constitutionum violatione 148.
Peculium 122.
Perfectio evangelica 1, divinae caritatis 2, eius studium 117, neglectus, contemptus 118.
Perpetuitas obligationis susceptae in religione 4.
Persecutio civilis 75.
Philosophia scholastica 162 164 165 305.
Piaristae 8.
Poenae bona religionis usurpantium 59, alienantium 72 74, illegitime postulantes admittentium 84, violantium paupertatem 134, castitatem 137, oboedientiam 144, habitum deponentium 151, clausuram violantium 155 156 159, in librorum abusum 177, apostatarum 188, fugitivorum 189, auctoritatem Superiorum turbantium 227, contra abusum stipendiorum 272, concionatorum 283.
— extraiudiciales 247.
Poenitentiae sacramentum 291, iurisdictio 292, confessarii 293.
Poenitentiaria S. 204.
Ponens Cardinalis 319.
Pontificis Romani auctoritas in religiosos 198.
Portio funeralis 333.
Possessio privata novitii 98, professi 124, nova acquisitio 124, administratio bonorum 126 dispositio de substantia et fructibus 128.
Postulantes 78, impedimenta 80, examen 83, documenta 84, obligationes et iura 88, professio aegroti 102, sepultura 329.
Postulator in causis Servorum Dei 319.
Postulatus 78, locus, tempus 87.
Potestas Episcopi in religiosos 48 207, in parochos religiosos 208, causae Episcopo reservatae 209.
— Superiorum dominativa 138 229 242, iurisdictionis 139 230 242, fori externi, interni, ordinaria, delegata 230, punitiva 242, causae exceptae 243.
Praecepta quinam dare possint 140, obiectum 141, oboedientia praestanda 142, ordinationes perpetuae 231.
Praeceptum poenale 248.
Praedicatio verbi divini 277, licentia 278, obligatio religiosorum 280.
Praedicatoris approbatio 279, fidei professio, Episcopi benedictio 280, observanda in concione 281, poenae 283.
Praefectus Apostolicus, eius in missionarios auctoritas 203 213, ratione acquisitionis et administrationis bonorum 64 66 214.
Praelatus 227.
Praescriptio privilegiorum 28, bonorum 59 67, delicti 248.
Praesumptio privilegii recepti 28 32.
Privatio privilegii 36, habitus religiosi 151, vocis 220.
Privilegia 27, fons eorum 28, communicatio 29, eius limites 30, abrogatio communicationis 31, interpretatio priv. 33, cessatio 35, confirmatio 38.
— Episcopo exhibenda 39.
— bonorum ecclesiasticorum 58, novitiorum 100.
Privilegium altaris 268.
— cannarum 37 52.
— exemptionis, cf. Exemptio.
Processus ante dimissionem professi 193, ad poenam ferendam 244, beatificationis et canonizationis 318.
Procurator generalis 20 205 206.
Professio novitii aegroti 101.
— religiosa 103, forma et ritus 104, condiciones validae prof. 105, temporaria 107, perpetua 109, effectus 110, convalidatio 114, nullitatis declaratio 115.
— fidei magistrorum 163, Superiorum 232, supremi Moderatoris 234, concionatorum 280, confessariorum 294, ordinandorum 310.
Promotor iustitiae in processu 193 245.
Promulgatio sacrae ordinationis 310.
Proprietas novitii 98, professi 124.
Prorogatio novitiatus 94.

Protector Cardinalis 200.
Provincia bona propria possidet 60, separatio domus a prov. 57, dismembratio prov. 61, domus excisio 61, habet proprium novitiatum 90 et domum studiorum 161.
Provincialis eiusque iura 236.
Pueri seminarii minoris, eorum iura 87 164, sepultura 329.

Quadraginta horarum supplicatio 291.
Quaestionum elenchus (S. C. de Religiosis) 201 235 340.
Quaestuatio (stipis ostiatim collectio) 67.
Qualitates postulantium 80, Superiorum 228.
Quartum votum (accessorium) 145.
Querela nullitatis professionis 115.

Radicale domininm 120 125.
Ratio administrationis reddenda 69, impedit ingressum in religionem 82.
Reconciliatio ecclesiae 254, altaris 256, coemeterii 329.
Rector studiorum 162.
Recursus ad laicam potestatem 145.
Recusatio donorum 66.
Redemptoristae 7.
Reductio numeri Missarum 63.
Reformatio monasteriorum 8.
Regimen novitiatus 95, domus studiorum 162, religionum 198.
Regulae 20, interpretatio authentica 23, earum immutatio 25, relatio ad Codicem I. C. 26, cf. Constitutiones.
Regularis 11.
Relatio de statu religionis ad S. Sedem 234.
Religio 10, species 5, diversitas religionum defenditur 6, exstinctio 74, cessatio, suppressio, persecutio 75.
Reliquiae Sanctorum ratione paupertatis 122, insignes 71 322, antiquae 323, acquisitio, alienatio 322, venditio, asservatio, cultus publicus, expositio, abusus 323.
Remedia poenalia 193 248.
Remotio ab ordinatione 302.
Renovatio votorum 108.
Renuntiatio privilegii 36, exemptionis 44, bonorum oblatorum 119, proprietatis novitii 98, professi 128 129.
— dignitatis ecclesiasticae 181, supremi Moderatoris 235.
Res pretiosae ratione alienationis 71.
— sacrae 250.
Reservatio casuum 296.
Residentia Superiorum 232.
Restitutio in integrum 59.
Retentio partis stipendii 272.
Reversales litterae 87.
Revocatio privilegiorum 35, facultatis concionandi 283, confessiones audiendi 294.
Ritus professionis 104, Missae 263, s. communionis 287.
Rituum Congregatio 203.

Sacerdos Missam celebrans 262, ius binandi 263, extraneus 264.
Sacramentum baptismi 2 85, confirmationis 2 85, Eucharistiae 283, ad infirmos deferendae 288, poenitentiae 291, extremae unctionis 289, ordinis 302, matrimonii 311.
Saecularizatio bonorum 76.
— professi 184, eius effectus 44 186.
Salesianae 8
Salvatoriani 8.
Sanatio professionis irritae 115, defectus studiorum 166.
Sancti 317, beatificatio, canonizatio 318, patroni 318, eorum imagines 320, reliquiae 322.
Schismatici in religionem non admittendi 78.
Schola praedicatorum 283.
Scholarum species 164.
Scientia ordinandorum 305.
Scripta Servi Dei 320.
Scrutatores in Capitulo 217, in electione 221.
Scrutinia in electione 222.
Seminarium minus puerorum 164.
Sententia dimissionis e religione 194, condemnatoria criminis 246.
Sepultura 327, religiosorum 329, religiosarum 331, saecularium electiva 331.
Servus Dei 317.
Silvestrini 8.
Simonia in electione 225.
Societas Iesu 7.
Societatis civilis relatio ad religiones 76.
Socius magistri novitiorum 95 97.
Sodalitium oblatorum 31.
— pium 324, cf. Associationes fidelium.
Sollemnitas votorum 5 9 113.
Somasci 7.
Sorores caritatis 8.
Spiritus paupertatis 131.
Stabilitas, nota essentialis status religiosi 1, perpetuitas 4.
— loci 145.
Status religiosi notio 1, essentia 3, necessaria ex iure divino et humano 4, accidentalia 4.
— religiosus ab omnibus honorandus 17.

Stipendia Missae 270, abusus, negotiatio, dilatio, cumulatio, retentio 271, vigilantia, poenae contra transgressores 272.
Studia religiosorum 160, domestica 161, domus studiorum regimen 162, integritas studiorum, seminarium minus puerorum 164, continuatio studiorum 167, studia altiora 168.
Studium perfectionis 117, contemptus, culpa 118.
Subiacensis unio 8.
Subornatio in electione 224.
Subsidium caritativum 197.
Suffragia Consilii 232.
Summus Pontifex eiusque in religiosos auctoritas 198.
Supellex domus paupertati conveniens 131.
— ecclesiae 256.
Supererogatoria opera 118.
Superior localis eiusque auctoritas 238.
— provinciae eiusque auctoritas 236.
Superiores religiosi 225, maiores vel minores 226, eorum auctoritas poenis munitur 227, quomodo instituuntur 228, eorum potestatis species 229, obligationes generales 232.
Supremus Moderator eiusque auctoritas 233.
Suppressio religionis 16, domus religiosae 56, associationis piae 327.
Suspensio novitiatus 93.
— ex informata conscientia 263.

Tabella fundationum 63.
Tabernaculum altaris 258, inamovibile sit et tutum 284.
Templarii 8.
Tempus postulatus 87, novitiatus 90, studiorum 165, Missae 265, s. communionis 287, muneris Superiorum 229, muneris confessariorum 301, ordinationum 311.
Tertius Ordo 11 325, religiosi excluduntur ab eo 326.
Testamentum novitii 99 128, eius immutatio 100.
Testes in processu beatificationis et canonizationis 319.
Testimoniales litterae postulantium 85, ordinandorum 309.
Testimonium suscepti baptismi et confirmationis 2 85, ordinationis 86, de valetudine, de studiis 86 166, de ordine suscepto 311.
Teutonici fratres 8.
Textus constitutionum 21, excludenda 22, 338.
Thecae reliquiarum 122.
Titulus acquisitionis bonorum 126.
— ecclesiae 253, altaris 256.
— ordinationis 306.
Tractatus consultorius ante electionem 224.
Transitus ad aliam religionem 182.
Translatio domus religiosae 57, dominii 61, novitiatus 90, cadaveris 329.
Tribunal iudiciale 245.
Triennium professionis temporariae 108, muneris Superiorum 229.

Unio beneficiorum monasterio 208.
— primaria 324.
Uniones fidelium 324, aggregatio 324, cf. Associationes fidelium.
Universitates catholicae, civiles 161.
Ursulinae 8.
Usurpantes bona ecclesiastica 59.
Usus privilegiorum 34, non-usus, usus contrarius, abusus 37.
— proprietatis novitii 99, professi 128.
Utilitas diversitatis religionum 6, exemptionis 42.

Vallombrosani 7.
Vasa sacra ecclesiae 257.
Venditio superfluorum fructuum 65, reliquiarum 323.
Verbi divini praedicatio 277.
Verbi Divini societas 8.
Vestes liturgicae 257.
Vestitus postulantium 87, novitiorum 91, professorum 150, privatio vestitus 151, dimissi vestes deponere debent 196.
Viaticum alumnis religionis Superior praebet 16 238 289, iura parochi 289.
Viae Crucis erectio Minoribus reservata est 30, facultas Episcopo praesentanda 40.
Vicarii paroeciales 208.
Vicarius Apostolicus; eius in missionarios auctoritas 203 213, ratione bonorum missionis 64 66 214.
Vigilantia Superiorum in disciplinam 148, Episcopi in clausuram 158.
— poenalis 249.
Vigilantiae commissio in praedicatores 283.
Villae rusticae (grangiae) non sunt domus religiosae 49, carent iure oratorii necnon iure asservandae ss. Eucharistiae 267.
Violatio constitutionum 148.
— ecclesiae 254, coemeterii 329.
— clausurae egressu 154 158, ingressu 156 157.
Virgines Anglicae 8.
Virtus paupertatis 121, castitatis 136, oboedientiae 142.

Vis physica in ingressu 80, in professione 106, ordinatione 302.
Visitatio canonica episcopalis domus iuris dioecesani 16, domus iuris pontificii non exemptae 20, exemptae 213 241.
— — ordinaria, extraordinaria 240.
— — apostolica 241.
Visitator 239.
Vita religiosa contemplativa, activa, mixta 6, quaenam earum praeeminent 7.
— communis 121 122 129, defectus contra eam 131.
— in postulatu 86, in novitiatu 95 97 100.
Vivae vocis oraculum, fons privilegiorum 28.
Vocatio divina, eius tria signa 78.
Vocationis germen 78.
Votiva donaria 71.
Votorum emissio 103.
— privatorum commutatio 315.
Votum paupertatis 119, eius historia 121.
— castitatis 135.
— oboedientiae 139 144.
— accessorium 145.
Vox activa et passiva; ea carent professi ad tempus 111, quidam vel ipso iure vel per sententiam ea privati sunt 220.

HERDER & CO. / TYPOGRAPHI EDITORES PONTIFICII
FRIBURGI BRISGOVIAE (GERMANIAE)

Varia opera de theologia morali et iure canonico:

Prümmer, Dom. M., O. Pr., **Manuale Theologiae moralis** secundum principia S. Thomae Aquinatis in usum scholarum. Editio altera et tertia, aucta et secundum novum Codicem iuris canonici recognita. Tres tomi in 8° mai.

I. (XVI et 444 p.) Mark 9.—; relig. Mark 10.50
II. (X et 538 p.) Mark 10.—; relig. Mark 11.60
III. (XII et 666 p.) Mark 11.50; relig. Mark 13.40

*

Ubach, Ios., S. J., **Compendium Theologiae moralis.** Codici Iuris Canonici et Decretis Concilii Plenarii Americae Latinae necnon Iuribus Civilibus Galliae, Hispaniae, Lusitaniae et in plerisque nationibus Americae Latinae vigentibus accommodatum. Duo voll. in 8° mai.

I. **Continens Theologiam moralem generalem et ex speciali tractatus de praeceptis decalogi, de communioribus praeceptis Ecclesiae et de obligationibus status clericalis et religiosi.** (XVI et 480 p.) Mark 8.—; relig. Mark 10.—

II. **Continens Theologiam moralem sacramentalem, tractatum de censuris, appendicem diversarum facultatum.** (XVI et 764 p.) Mark 12.50; relig. Mark 14.50

*

Prümmer, D. M., O. Pr., **Vademecum Theologiae moralis** in usum examinandorum et confessariorum. Editio secunda et tertia, aucta et recognita secundum recentissimas decisiones romanas. In 12°. (XXIV et 586 p.) Mark 3.60; relig. Mark 4.80

*

Prümmer, Dom. M., O. Pr., **Manuale Iuris Canonici** in usum scholarum. Editio quarta et quinta, aucta et secundum recentissimas decisiones romanas recognita. In 8° mai. (XLIV et 720 p.) Mark 12.50; relig. Mark 14.20

37136